

»ХИЛАНДАРСКИ ПРЕВОДИ«
Бр. 10

Издање манастира Хиландара
у оквиру последње припремне декаде за прославу
осамстогодишњице манастира

Превод са руског:

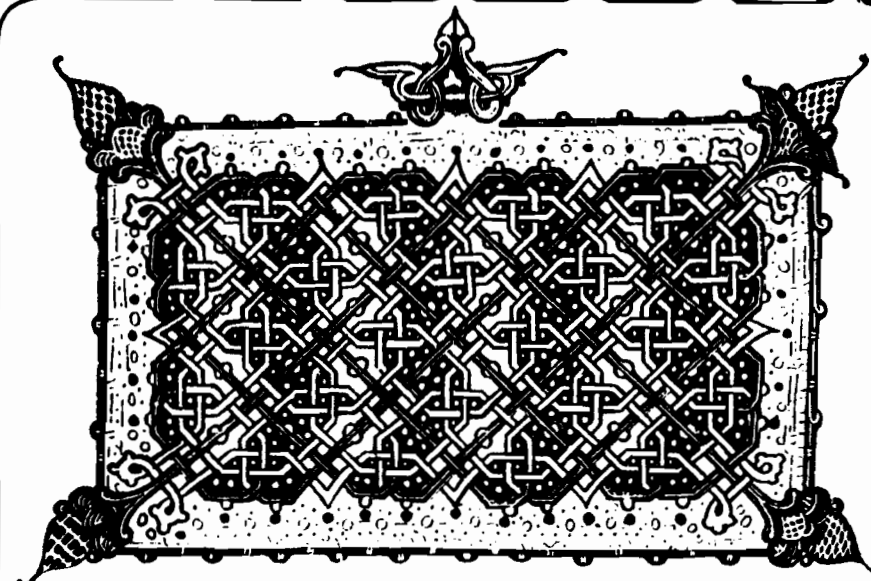
Преподобныхъ отцевъ
Варсануфiя великаго и Иоанна
Руководство къ духовной жизни,
въ отвѣтахъ на вопрошенiя учениковъ

Москва
1883.

*Штампано по благослову игумана
манастира Хиландара
архимандрита Мојсија*

Помени Господе слуге Своје:
Зорана, Марицу, Невенку
Симеону, Ивану, Петра

© МАНАСТИР ХИЛАНДАР, Света Гора Атонска 1994. год.

ХИЛАНДАРСКИ ПРЕВОДИ

**Ава Варсануфије и
Јован Пророк**

ДУХОВНО РУКОВОЂЕЊЕ

Превод
ХИЛАНДАРСКИ МОНАСИ

МАНАСТИР ХИЛАНДАР
1994.

ЈЕДНА РЕЧ О БИБЛИОТЕЦИ »ХИЛАНДАРСКИ ПРЕВОДИ«

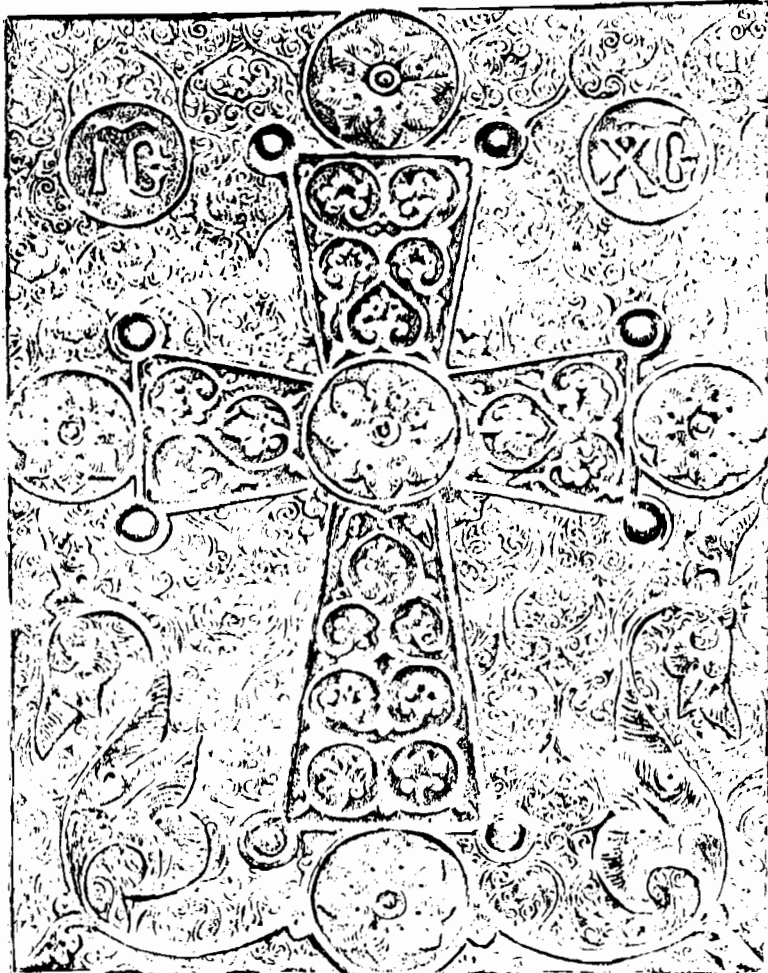
Као место у коме се благосиља и слави Господ и које је и само благословено и прослављено Њиме, Хиландар је вековима, од свога постанка до данашњих времена, био светилник своје нареду и то не само животом својих монаха, него и писаном и превођеном речју јеванђелске благовести и поруке, охрабрујуће и подстичуће лектире, кадре да удахне преображавајући и препородни дух покајања. Да је превођилачка делатност била од посебног значаја у манастиру Хиландару, уверава нас и сам свети Сава сопственим радом на превођењу византијских канона, на че му је касније утемељена и наша Црква и наша средњовековна Држава. Том утемељивачком почетку следили су затим многи хиландарски преводиоци светоотачке књижевности, знани и безимени, од којих је најпознатији старац Исаија са својим преводом иначе веома тешко преводивог светог Дионисија Ареопагита.

Будући пустињски универзитет који је рађао плодове светитељства а не представнике човекоугодничке мудрости, Хиландар наставља своју вековну традицију у времену бременитом удаљеношћу од Бога, али и зрелом за повратак на бистре изворе јединоосмишљавајућег живота по Божјем, заснованог на вери у васкрслог и човекољубивом лепотом предивног Христа Богочовека. Намера, дакле, ове наше едиције је (као и код наших претходника и богољубивих отаца) да, пружајући читаоцу речи веч ног живота из уста светитеља и угодника Божјих, те богослова и других посленика духовне њиве, омогућимо да се плодови духовне зрелости и врлинољубља и данас до носе, да се изграђује истински и боголики човек, онакав каквим га Бог жели и каквоме се људи радују. Такви људи су за човечанство насушна потреба јер су со земљи и њима се она опире трулежности и погубности богозаборава и утонулости у земаљскост овога света.

Мада свесни своје немоћи и оскудности у умећу и спреми, но у исто време и свесни своје бавезе и позваности, ми крећемо са објављивањем нових хиландарских превода у нади на Божју помоћ и заступништво Пресвете Богородице, Светогорске и Хиландарске Игуманије, очекујући уједно да ће нам се и други посленици слова придружити у нашем напору.

Светозарни пут личне светости преподобног Симеона старца (који је у дубокој старости био довољно млад да у себи породи жељу за јеванђелским савршенством) и родољубива усмереност светитеља Саве (који је у пламену богочежње и омиљену пустињу био спреман да жртвује да би у роду своје породии христољубивост) и нама су, дакле, били поука, надахнуће и потпора. Њи хове молитве нека и нас укрепе на овом »делу љубави«, а читаоцу нека дају радост духовног препорода и снажни осећај исконске свежине свеоживљавајућег Духа Божијег, којим су они тако богато били надахнути.

Игуман манастира Хиландара
архимандрит Мојсије

**Кратка повест о животу преподобних отаца
Варсануфија и Јована, састављена Никодимом,
светогорским монахом**

Писци ове богомудре књиге били су уистину богоносни, христовосни и духоносни оци Варсануфије и Јован, обрасци подвижништва, познаваоци безмолвија, светилници расуђивања, неуспављиве очи прозорљивости, скривнице врлина, обиталишта Светог Духа.

Међутим, време које све руши и покрива маглom заборава није нам оставило повест о животу богоносних светила Варсануфија и Јована, па сам се ја немоћни постарао да изаберам из њихове властите књиге коју овде предлажемо нека појединачна сведочанства (о њиховом животу), и да их понудим онима који желе знати каквим су врлинама ови богоносни оци достигли крајње савршенство које смртни могу достићи.

Велики и божанствени отац Варсануфије родио се у Египту, како сведочи Евагрије схоластик у 32. глави 4. књиге своје Црквене историје. И из 55. одговора самог старца очигледно је да је он знао египатски и грчки језик. Овај незаборавни муж је од младих година желео да води подвижнички живот. Пролазећи једанпут поред коњског тркалишта, где се људи заједно са бесловесним животињама утркују, и видећи како се ту један стара да предухитри и заобиђе другога, он је у себи помислио: „Видиш ли како се усрдно подвизавају слуге ђавоље? Зар нисмо утолико више дужни да се подвизавамо ми - наследници Царства небеског?“ Поставши поводом тог призора још усрднији, свети Варсануфије се удаљи на духовни подвиг, како пише о њему други ста-

рац, Јован (450.одг.). Дошавши у околину Газе Палестинске и напавши тамо општежитељну обитељ аве Серида, он је испочетка себи саградио малу келију изван обитељи и, затворивши се у њој, наслађивао се слатким медом безмолвија, **тј. МОЛИТВЕНОГ ТИХОВАЊА*** (као што се види у 221. одговору). Изгледа да је он направио себи и другу затворничку келију и да је безмолствовао у њој, али није познато где. Може се само претпоставити да је била у близини исте обитељи.

На почетку његовог безмолвија доносили су му из манастира само три хлеба недељно. Тиме се он и хранио (72. одг.). У то време он се предаје плачу и из суза црпе радост која га преко осећања неизрециве сладости чини задовољним и оним најмањим, по речима Давида: *Заборавих јести хлеб мој. Од гласа уздисаја мојих залепи се кост моја за тело моје* (Пс.101,6). Тако је понекад кушао од хране два пута недељно, а понекад би, прилазећи трапези, узимао храну већ као сит, па би, једући, осуђивао себе, говорећи: „Због чега нисам увек у оваквом стању?”. Наиме, због сладости духовне хране заборављао је на чулну (96.одг.). И што је још чудније, он је могао и читав живот да проведе без хране и пића и без одела, јер је његова храна, пиће и одело био Дух Свети (78.одг.).

Омивајући се свагдашњим сузама, временом је блажени у тој мери очистио своје срце - не само од телесних него и од душевних страсти (самоуверености, сујете, лицемерја, лукавства и других сличних и још дубље скривених) - да је постао недоступан непријатељским стрелама. Он је стекао мир помисли што је погодно тло за дарове Духа Светог, као што говори божанствени Григорије Солунски (у речи монахињи Ксенији). Постигао је и то да у њему утихне, или боље рећи, умре сваки страсни покрет и мудровање, због чега је свој затвор и назвао гробницом - како је то објаснио други старац Јован када је, одговарајући на питање: „Због чега је велики старац тако назвао своју келију?”, рекао: „Због тога што је он починуо од свих страсти, будући да је савршено умро за грех. Његова келија, у коју се он закључао као у гроб ради имена Исусовог, постала је место покоја где не улази ни демон, нити његов кнез, ђаво. Она је постала светилиште, сместивши у себе обиталиште Божије” (73.одг.). Од тог времена, у коме је он очистио своје срце од страсти и удостојио се да пос-

* Подебљаним, масним словима писане су речи које нису присутне у самом тексту изворника, али смо их ми наводили принуђени на то или духом нашег језика, или потребом разјашњења нејасних места у тексту. Одвојивши их на тај начин од самог текста, дајемо могућност да читалац, колико је то у превођењу могуће, лексички буде што ближе оригиналном тексту.

тане храм и обиталиште Духа Светог, он се, због такве чистоте, обогатио узвишеним, истинским и савршеним смирењем. Дакле, не само оним спољашњим, које сачињавају смирено одело и смирене речи, него и оним које, по речи великог Григорија Солунског (у слову монахињи Ксенији), саздаје Дух Свети, који се *обнавља у унутрашњости* (Пс.50,12). Стога оци, а нарочито божанствени Григорије Синаит, ово смирење називају богодарованим. Смирење се, по речима самог Варсануфија, састоји у томе да **човек** себе сматра земљом и пепелом, и то на делу, а не само на речима. У томе да говори: „Ко сам ја?, и - Ко мене сматра за нешто? Са ким ја имам посла?” (191.одг.). Кроз такво смирење се (велики старац) удостојио врлине која је већа од свих - расуђивања, које, по речима самог Варсануфија, Бог даје монаху за управитеља. По речима божанственог Мелетија Исповедника, „расуђивање је уздизање врлина, почетак, средина и крај сваког добра, светилник који сија у тами, путовођа заблуделих, пристаниште оних у бури” (степ.166). Велики Варсануфије се путем расуђивања удостојио да стекне прозрење, којим се, по објашњењу преподобног Петра Дамаскина, схватају мислене и скривене суштине чулне и мисаоне творевине.

Он се удостојио да прозрењем стекне дар прозорљивости и пророштва којим је видео оно што се дешава у даљини као да је близу, и као да томе сам присуствује. Овај дар је у таквом обиљу био дат овом преблаженом оцу да је он две године унапред знао и наговестио долазак у њихово општежиће преподобног Јована, инока обитељи светог Саве (1.одг.). Унапред је сазнао и предсказао и то да ће извесни богати људи доћи у манастир и остати да живе у њему (31.одг.). По благодати он је такође знао и расположења срца људи, па је онима који су га питали одговарао не сагласно њиховим речима, већ саобразно са настројеношћу њиховог ума и мисли (54. и 161.одг.). Његова предсказања су се потврђивала на делу. Тако је он предсказао о кнезу посланом од цара да на Гаски престо постави недостојног епископа: „Премда ће овај епископ и доћи до градских врата, ипак у град неће ући, јер Бог то неће допустити”. Заиста, тако се и десило: изненада је дошла вест о смрти цара, срушивши све наде и замисли епископа (812. одг.).

Ко ће бити у стању да изобрази преизобилну љубав овог **светог**, блиског Богу? Јер, он је носио у срцу свом љубав према Христу која је горела слично најсилнијем пламену огња, као што и он сам сведочи (109. одг.). Због тога њу ништа и није могло довести до пада, јер љубав, по речи апостола, *никад не престаје* (1. Кор.13,8). И речи божанственог Варсануфија сведоче да саврше-

на љубав никада не пада, а онај ко њу стекне пребива у ватрености, пламтећи истовремено и љубављу према Богу и према ближњима. Ко ће објаснити љубав према ближњем која је горела у њему? Као отац болећивог срца, он није ни дан ни ноћ престајао да моли Бога за то да Он сву братију учини богоноснима. Чујмо његове властите речи о томе: „Ја и пре ваше молбе, ради љубави према Христу, који је рекао: *Љуби ближњег свог као самог себе* и која гори у мени - ради њеног пламена у мени и због тога што горим духом - не престајем дан и ноћ да молим Бога да вас учини богоноснима, да се усели у вас и походи вас, и да вам ниспошаље Духа Светог... Ја сам за вас био као отац који се стара да своју децу укључи у светле пукове цара, и то без њихове властите бригае о томе” (109.одг.). Старац се није само молио Богу за то, него је и на делу бивало да су братија уистину постајала богоносна и духовносна. Тако је велики старац и Серида, игумана обитељи, просветио својом молитвом и отворио му ум да схвата оно тешко схватљиво (100.одг.). Он је својим молитвама на преподобног Андреја низвео Духа Светог како би га укрепио у трпљењу и благодарену (211.одг.), будући да су његове молитве усходиле ка Богу као блиставе муње и као сунчеви зраци, тако да се због њих веселио Отац, радовао Син и наслађивао Дух Свети. (110.одг.). Оне су у свим корисним проздама биле услишаване.

Горећи таквом љубављу према ближњима, овај небески човек је, слично Христу, полагао душу своју за братију своју и давао за њих одговор Богу (57. и 58. одг.), будући да је видео и покривао грехе људске, као што их Бог види и покрива (236.одг.).

Због таквог обиља љубави према ближњима њему је непосредно од Бога подарена (сила) да опрашта и задржава грехе (207.одг.), што представља савршенство дарова, што и сам Варсануфије потврђује: „Савршенство дарова је опраштати грехе, ослобађати душе од таме и изводити их на светлост” (211.одг.). Због тога је Господ, пре Свога васкрсења, апостолима даровао различите дарове, а ово савршенство дарова уручио им је тек након васкрсења, како вели Варсануфије: „Погледај Јеванђеље па ћеш видети како и колико пута је Господ Својим ученицима поклонили дарове исцељења, изгоњења духова, а ово савршенство (дарова) уделио им је приликом уручења власти да отпуштају грехе, рекавши: *Којима опростите грехе, опраштају им се* (Јн.20, 23)” (10.одг.).

Удостојивши се дара да опрашта грехе, Варсануфије Велики је и могао једном болесном брату из манастира, када га је овај замолио за опроштај грехова, казати: „Бог, велики Цар, говори

ти: »Опраштају ти се греси твоји«” (144.одг.). Други пут је једном брату, који је имао сушицу, рекао: „По молби твојој Бог ти опрашта све грехе твоје од детињства до данашњег дана. Нека је благословен Бог који је благоизволео да ти све опрости” (146. одг.). Понекад је старац узимао на себе половину грехова својих (ближњих), а понекад и сав терет њихов (163., 164. и 236. одг.). За неке се трудио молећи Бога да Он изглади њихов грех хуле, што се види из одговора брату који је пао у хулу: „Чувај уста своја да не би опет пао у љугу хулу, па макар требало и саму душу да испустиш. Ја сам много зноја пролио молећи Бога за то” (228. одг.). Душе понеких самртника велики старац је предавао Светој и Животворној Тројици и при усхођењу ка небу ослобађао их демонских напада (145.одг.). Једном речју, Варсануфије Велики је достигао меру љубави према ближњем коју је имао апостол Павле, а пре њега велики боговидац Мојсије, због чега је и сам Варсануфије, како сам пише, понављао речи Мојсијеве: „Веруј ми брате, да ме дух мој усрдно побуђује да мојем Владици, који се радује због спасења слугу Својих, кажем: »Владико, или заједно са мном уведи и чеда моја у Царство Твоје, или и мене избриши из књиге Твоје«” (110.одг.).

Да ли да кажемо нешто и о још узвишенијем? Блажени Варсануфије је, по речима божанственог Давида, у срце своје примао свештена усхођења, смирењу додавајући смирење, безмолвију безмолвије, љубави љубав, да би се на крају удостојио и највишег дара - усхићења у Богу и вазношења до седмог неба, и то не на мисленим крилима маште, него у неизрецивој сили Духа. Тамо је он примио благослов и видео неизрецива блага Царства Божјег, не знајући да ли је био у телу или изван тела, слично великом Павлу (2.Кор.12,3). Чујмо шта сам Варсануфије Велики говори о томе: „Бог ће вас уверити да љубав узводи до седмог неба оне који је поседују, као што су се неки већ са смелошћу вазнели и били благословени, *да ли у телу не знам, да ли изван тела, не знам, Бог зна* (2.Кор.12,3). А да би схватили почетак пута ка овој радости, чујте: најпре човеку прилази Дух Свети и учи га свему и томе како треба да се смирава, о чему ви сад не можете слушати. Поучаван на ову прву ватреност, он затим усходи на прво небо, потом на друго и тако даље, по мери раста, чак до седмог. И тако се удостојава да види неизрециве и страшне ствари о којима нико не може да чује осим оних који су достигли ту меру, које нека би Господ и вас удостојио” (109.одг.).

Због овога је њему и дата обилна благодат чудотворства те је именом Владике Исуса Христа могао да васкрсава мртве, да изгони демоне, исцељује неизлечиве болести, да чини и друга

знамења и чудеса и, слично Илији, да закључа и затвори небо, као што сам Варсануфије говори о себи, или, боље речено, као што сведочи Бог који му је и подарио ове дарове (181.одг.).

Тако је он (тј. Варсануфије Велики) и старца који је живео у обитељи избавио од болести од које је страдао (172.173 одг.), а на сличан начин и другог болујућег брата (512.,513.одг.). После свега тога (велики старац) се удостојио да постане не само син Божји по благодати, већ и оно што је још више достојно дивљења - да се назове и буде брат Исусов, као што сам говори: „Помолите се за мене окајаног да и ја до краја истрајем у овој мери. Ко у њој пребива већ постаје брат Исусов” (181.одг.). А када је брат по телу овог светог, иначе старији по годинама, зажелио да поразговара са њим, свети му је одговорио: „Ја имам брата Исуса, а ако ти, презревши свет, постанеш монах, онда ћеш ми и ти бити брат” (345.одг.).

Када је божанствени Варсануфије достигао такво савршенство, попримио је тако велику смелост према Богу да је могао да умоли Бога за безбројно мноштво људи, будући да се његова прозба није одбијала (110.одг.). Када се за време (живота) овог преподобног оца велики гнев (Божји) спустио на свет, и када су оци који су безмолствовали у том општежићу замолили светог старца да се помоли Богу да се гнев прекине, он је одговорио: „Три савршена мужа моле човекољубље Божје да се прекине овај гнев Божји према свету. Нема никог човекољубивијег од Бога, па ипак, упркос свему, Он неће да нас помилује, јер се томе противи мноштво грехова који се врше у свету. Међутим, постоје три мужа, савршена пред Богом, који су превазишли људску меру и добили власт да дреше и везују, да опраштају грехе и задржавају. Они стоје између погибли (и света) да Господ не би одједном потро сав свет: по њиховим молитвама Он ублажава казну милошћу. Њима је речено да ће овај гнев још мало потрајати. Према томе, молите се са њима. Молитве ова три мужа сусрећу се на улазу горњег жртвеника Оца светлости и они се радују и веселе један другоме на небесима. Када, пак, погледају на земљу, онда заједно плачу, проливају сузе и ридају ради зала која се на њој врше, а која подстичу гнев Божји. Ти мужеви су: Јован у Риму, Илија у Коринту и још неко у епархији Јерусалимској (тј. сам Варсануфије, јер је он безмолствовао близу Газе у Јерусалимској епархији), и ја верујем да они уистину указују велику милост. Амин” (556.одг.). Пошто се код светих који су примили благодат од Бога освећују не само ум и душа, већ и њихова свештена тела - која посредством душе примају благодат и освећење - то су и

код светог Варсануфија не само душа и ум били проникнути благодаћу и освећени, већ се и његово свештено тело удостојило божанствене благодати и светости, а и ствари које су биле блиске светоме попримале су неку божанствену силу и благодат. Као што и Дела апостолска потврђују да су *знојави убруси* апостола Павла исцељивали болесне: *Тако су убрусе знојаве од тела његова или појасеве носили на болеснике и они се исцељиваху од болести* (Дап.19,12), тако је и кукуљ Варсануфија Великог Јована (коме га он беше послао у обитељ светог Саве) сачувао од многих искушења и зала (1.одг.). Такође је и други преподони отац послао Варсануфију Великом свој кукуљ и аналав молећи га да их носи да би их тако осветио, па да му их после врати како би их имао као покров и помоћ (123.одг.). Многи су од светог Варсануфија добијали на благослов честицу од хлеба који је он јео или мало воде коју је он пио и осећали су олакшање од страсти које су их опседале (43.,44. и 169.одг.). Чак је и само име аве Варсануфија, кад би се само у мислима призивало, дејствовало и указивало помоћ онима који су га призивали, као што је други старац, божанствени Јован, поверио игуману манастира, Елијану. Наиме, одговарајући на његово питање: „Какав одговор треба да дам **братији?**”, он је рекао: „Питај светог старца мислено: »Аво, шта да кажем?«, па се, по заповести Господњој (Мт.10,19), више не брине о томе шта ћеш рећи” (592.одг.).

Таквих дарова се удостојио и у такво савршенство врлина достигао велики међу оцима, Варсануфије. Међутим, тако велики дарови дошли су после таквих искушења које многи не само да не могу на делу претрпети, него их ни њихов слух не може поднети. Почуј како он сам пише о томе (у свом писму) Јовану из Савине обитељи: „Кад бих ти писао о искушењима која сам претрпео, мислим да твој слух то још не би могао да поднесе, а, може бити, и ничији у садашње време” (13.одг.). Исто тако се преблажени подвргавао и великим болестима, али их је подносио са таквом великодушносту да, и поред болести, не само да никада није легао на одар ради свога одмора, него ни рукодеље своје није остављао (165.одг.). То попуштење болести било је савршено праведно, јер се свети подвргавају великим искушењима због великих дарова. Ако неко не пролије крв, не може у себе примити Светога Духа, као што је рекао Петар Дамаскин: „Дај крв и прими Духа”.

Овај светитељ је живео у 6. веку, у време цара Јустинијана. До 600. године по рођењу Христа, односно више од 50 пуних го-

дина, њега није видео нико од људи¹⁾, јер се он закључао у веома тесној келији као у неком гробу. Током читавог тог времена он није јео ништа друго осим хлеба и воде. Када је све то дошло до ушију Евстохија, тадашњег патријарха Јерусалимског, он није поверовао него је пожелео лично да види (светог Варсануфија). Због тога је он узео неколико људи са собом и дошао на место затворништва преподобног. Када су покушали да поткопају зид да би ушли у келију, изненада је сукнуо огањ који замало да не спали самог Евстохија и све који су били са њим, како сведочи схоластик Евагрије у 34. глави 4. књиге своје Историје Цркве. Он говори да „су у та времена постојали богоносни мужеве који су творили велика знамења. Међу њима се особито прославио Варсануфије, родом Египћанин. Он је у телу живео као бестелесан и у једној обитељи поред града Газе чинио многа чудеса. Живот је проводио затворивши се у једну веома малу келију и у току педесет и више година никоме се није показао²⁾. Он није користио³⁾ ништа земаљско. Када је Евстохије, првосветитељ Јерусалимски, не веровавши томе, наредио да се поткопа келија у коју се затворио човек Божји, оданде се изненада узвио огањ који замало да спали све присутне. По упокојењу Варсануфија Великог, после његовог одласка оцима и жуђеном Христу, у његов гроб је био положен и један старац који је живео у манастиру⁴⁾, што је још за живота прорекао сам божанствени Варсануфије” (152.одг.).

Треба знати да је било два Варсануфија: један овај свети и најправославнији отац, а други јеретик који се држао јереси монофизита који су се такође називали безглавима и десеторогима, будући да нису (само једног човека) сматрали зачетником јереси, него многе. Тог јеретика Варсануфија божанствени Софроније, патријарх Јерусалимски, унео је у књигу која у себи садржи исповедање вере. Он је **ову књигу** послао Шестом Васељенском сабору који се сабрао против монотелита. Божанствени Варсануфије, о коме приповедамо, био је муж по свему савршено право-

1) Осим игумана Сериде преко којег је он давао своје одговоре, те још неколицине којима се он само једном показао (60.одг.).

2) За време свог затворништва Варсануфије Велики се само једанпут показао неколицини. Не верујући (да је старац жив), један брат је говорио да Варсануфије није у затворништву, него да је (игуман) Серид то измислио и да сам даје одговоре уместо њега. Због тога је свети неверујућем послао (писмо), показао му се и омио му ноге, као и другој присутној братији. На тај начин је овај (брат) поверовао и сви су прославили Бога (види 60.одг.).

3) Осим хлеба и воде, као што смо већ рекли.

4) Безмолвник Евтимије.

славан и Христова Црква га поштује као светог, што је потврдио и свети патријарх Тарасије, када га је о томе питао свети Теодор Студит. О томе сведочи и сам Теодор Студит говорећи овако у свом завештању: „Осим тога, примамо и сваку књигу богонадахнутог Старог и Новог Завета, као и житија и божанствене списе свих изузетних отаца, учитеља и подвижника. То говорим ради умовредног Памфила који је дошао са истока и оклеветао оне преподобне, то јест, Марка, Исаију, Варсануфија, Доротеја и Исихија. Не Варсануфија, Исаију и Доротеја који су једноглави са безглавима и једнороги са такозваним десеторозима, које је свети Софроније предао анатеми у свом прогласу и који су свакако различити од оних чреходно наведених, а које ја прихватам по предању отаца и по распитивању код недавно свештеноначалствовавшег Тарасија, најсветијег патријарха и код других веродостојних месних и источних лица. Осим тога, икона Варсануфија постављена је на божанствено одјејање **свете трапезе** Велике цркве, **тј. Свете Софије у Цариграду**, заједно са светим оцима Антонијем, Јефремом и другима. Најзад, у њиховим учењима нисам нашао ничег нечастивог, него, напротив, много душевне користи за оне који су пажљиви”.

Други старац, преподобни Јован, такође је проводио безмолвни живот као и Варсануфије и удостојио се истих дарова Духа као и он, особито и нарочито дарова прозорљивости и пророчтва, због чега је и назван Пророк. Због тога је Варсануфије Велики једном човеку који је најпре питао божанственог Јована и од њега добио одговор, а затим о истом питао самог Варсануфија, рекао: „Бог Варсануфија и Јована је један” (220. одг.). Осим тога, када су га неки питали о животу Јована, он је одговорио: „У вези живота мог једнодушног сина, благословеног и смиреног послушника, који је у свему, чак до смрти, одбацио све своје прохтеве, шта бих вам рекао? Господ је рекао: *Ко је видео мене, видео је Оца* (Јн.14,9). А о ученику је рекао: *Доста је ученику да буде као учитељ његов* (Мт.10,25). *Ко има уши да чује, нека чује* (Мт. 13,9)” (129.одг.).

Овим речима свети је хтео да покаже да је божанствени Јован у свему сличан свом оцу и учитељу Варсануфију. Исто то се показало и другом приликом: када би неки питали божанственог Јована о (било којој) ствари, он је имао обичај да их шаље Варсануфију Великом како би им он дао одговор. То је Јован чинио из смирења, због чега му је неки христољубиви муж и рекао: „Што се ти нама подсмеваш, оче Јоване, шаљући нас да питамо светог и великог старца, оца Варсануфија, кад и ти имаш исту силу Духа као и он?” (792.одг.).

Ми не знамо одакле је био родом и откуда је дошао овамо преподобни Јован. Живео је у првобитној келији Варсануфија Великог коју је овај потоњи сазидео изван Гаске обитељи, безмолствујући на том месту 18 година, до своје кончине (221. одг.). Нико га није видео да се икада насмејао или био смућен, или да се без суза причешћивао божанственим Тајнама, као што о томе сведочи игуман тог манастира (568.одг.).

Преподобни Јован је много тога предвидео и предсказао о животу и смрти (785. и 786.одг.), а заједно са старцем Варсануфијем је исцелио од болести неког христољубивог и странољубивог мужа (793.одг.). Такође је, по дару предзнања, изабирало за рукоположење само оне који су га били достојни (811.одг.). Ради богатог дара пророштва, који му је био дат од Господа, њега су многи, као што смо већ рекли, називали Јованом Пророком. Због тога је преподобни Никон две књиге, које садрже одговоре овог оца, насловио са - *Јован Пророк*. Преподобни Јован је унапред знао о својој смрти рекавши: „У седми дан по ави Сериду и ја ћу се упокојити. Кад би се ави Сериду продужио живот, и ја бих проживео још пет година. Међутим, пошто је Бог то сакрио од мене и узео га, онда ни ја нећу дуже живети”(221.одг.).

Међутим, пошто је ава Елијан - тада још млад по годинама, тек пострижен и постављен за игумана обитељи, без познавања манастирског правила и начина управе над братијом - молио божанственог Јована: „Поклони ми барем две недеље како бих могао да те питам о манастиру и управљању њиме”, старац је, сажаливши се над њим и будући покренут Духом Светим који је обитавао у њему, одговорио: „Добро, остаћу са тобом још две недеље”. Тако га је ава Елијан испитивао о свему што се тиче управљања општежићем. После две недеље преподобни је позвао сву манастирску братију и, опростивши се са свима, све их отпустио у њихове келије. Тако је он у миру и безмолвију предао дух свој у руке Божије (221.одг.).

По кончини преподобног Јована и свети Варсануфије је савршено заћутао и више никако није давао одговоре, како предаје ава Доротеј у заглављу свог 2. слова. А када је заћутао Варсануфије, и сам ава Доротеј је напустио ту обитељ, утемељивши своје (одвојено) општежиће.

Такво је, љубљена братијо, било житије богоносних отаца Варсануфија и Јована: таквих надприродних и небеских дарова су се они удостојили код Бога, и такву су блажену кончину имали. Узневши се на небо, они се наслађују највишим блаженством, гледајући лицем у лице Бога којег су здружено заволели на

земљи, озарујући се при томе светлошћу тросунчаног Божанства. Јер, преселивши се на небеса, они су, као што вели сам божанствени Варсануфије, постали „у потпуности ум, у потпуности око, у потпуности светли, потпуно савршени, потпуно богови. Они су се уздигли, прославили и просветили. Оживели су након што су умрли **за све**. Они се веселе и **друге** веселе: веселе се због неразделне Тројице, а **собом** веселе вишње силе”. И тако, зажелимо и ми њихово стање, потецимо њиховим путем, поревнујмо њиховој вери, стекнимо њихово смирење и трпљење да бисмо стекли и њихово наслеђе. Држимо се њихове љубави која не јењава да бисмо наследили неизрецива блага: *Која око не види, и ухо не чу, и у срце човеку не дођоше*(1.Кор.2,9) (120. одг.).

Ови блажени оци су **свом** душом заволели ближње, помагали им и користили им не само за свог живота него и по смрти, будући да су свој братији оставили ову свештену књигу као отачко наслеђе духовној деци, да би они, прилежно је читајући, из ње извукли велику корист за све векове. Ова књига садржи 850 одговора пружених поводом различитих питања разноврсних лица: архијереја, јереја, монаха, световњака, стараца, младића, немоћних и здравих. Неке од њих је написао (такозвани) „други старац”, Јован, а друге, и то већину, дао⁵⁾ је сам велики старац Варсануфије - не по својој вољи, него по заповести Светог Духа, а на корист душа, што и сам потврђује: „Све ово пишем не по својој вољи, него по заповести Светог Духа, на исправљење и корист душе и савести унутарњег човека” (13.одг.).

Када је Варсануфије Велики почео да преноси ове одговоре игуману манастира, преподобном Сериду, десила се једна околност достојна дивљења. (Наиме), позвавши свог писца, Сериду, свети Варсануфије му је наложио да напише одговор преподобном Јовану, иноку обитељи светог Саве. Не могавши да задржи у уму своје све речи које му је рекао свети, Серид се замислио и био у недоумици како ће да запише толико мноштво речи. Он је очекивао да ће му старац наредити да донесе мастило и хартију да би, слушајући, записивао реч по реч. По благодати прозрења даној му од Светог Духа, познавши мисао Сериде свети Варсануфије му је, пошто му је лице изненада засијало као огањ, рекао: „Пођи, напиши и не бој се. Ако ти кажем и безбројно мноштво речи са намером да их забележиш, знај да Свети Дух неће допустити да напишеш ни једну реч више или мање од онога што ти је речено, па макар ти и сам то желео, него ће твоју руку да води са циљем да запишеш све по реду којим ти је говорено” (1.одг.).

⁵⁾ Преко аве Сериде.

Тако је ова књига написана заповешћу Духа Светога. Само на основу тога можемо да схватимо колико је она душекорисна и пријатна, колико је испуњена благодаћу и духовним расуђивањем, јер какво је дрво такав је и плод. Заиста, то свако може да спозна из свог искуства када буде почео да чита ову књигу, кад буде чуо непатворене и просте речи које, међутим, тајанствено у унутрашњости његовог срца покрећу једну чудну благодат и сладост Светог Духа која, слично магнету, заиста привлачи вољу на сагласност **и изазива** несумњиво убеђење у истинитост њених речи. Свако може познати да је све ове речи родио један просвећен и богоносни ум, да их је оплодило једно срце у коме је обитавао Исус Христос и Свети Дух Христов, те да су оне истекле из душе која је сва била испуњена миром и тишином, сва била христолика, сва надахнута тананим вејањем миротворног и просвећујућег Духа. Свако ће тада, по речи Давидовој, спознати да је: *Бог проговорио у светоме Своме* (Пс. 59,8), и да се кроз речи ове књиге испунило обећање Господње: *Јер нећете ви говорити, него ће Дух Оца вашег говорити из вас* (Мт. 10,20).

И тако, љубљена братијо, примите ову душекорисну књигу са радошћу и усрђем и читајте је прилежно, будући да је она веома корисна и архијерејима и свештеницима, и властодршцима и судијама, а особито монасима - и онима у општежићу и безмолвницима, и почетницима и средњима и савршенима, а особито немоћнима и онима који се налазе у различитим искушењима и страдањима, те онима који имају потребу за духовном утехом. Изобилујући дивним расуђивањем ова књига разрешава и најзамршенија питања. Она учи трпљењу, искорењује роптање, она је мач који одсеца самовољу, секира која сече лицемерство. Она руководи ка истинском и савршеном смирењу које нас поучава да себе сматрамо ништавним, проповеда покајање, порађа плач и залаже се за спасење душа, те савршенство у Христу. Због тога су је древни божанствени оци прилежно ишчитавали, а многе од њених одговора унели у своје списе. Тако је преподобни Павле Евергетидски много тога пренео у своју књигу. То важи и за преподобног Никона који се подвизавао у Црној гори антиохијској око 1060. године за време Константина Дуке и Јована, патријарха Антиохијског. **Он је из те књиге** позајмио многа сведочанства која се налазе у два дела његовог зборника. И свети Теодор Студит у свом завештању потврђује да он у овој књизи Варсануфија није нашао ништа несагласно и неумесно. Њу такође спомињу и Симеон Нови Богослов, Петар Дамаскин и други оци. Примите је са радошћу још и стога што је, по општој изреци,

„све ретко **уједно** и пожељно”. Колико је ова књига ретка види се из чињенице да се никада није нашла у штампи, а и њени рукописи су тешко доступни. По великој милости Божјој, само се један потпуни и веома древан рукопис нашао у библиотеци Велике Лавре светог и богоносног оца нашег Атанасија Атонског.

А ко су били издавачи ове књиге? Најпреподобнији међу иноцима кир Ананија и најпреподобнији међу јеромонасима Кипријан и Евтимије, Светогорци, резбари крстова. Имајући топло страхопоштовање према преподобним и богоносним оцима Варсануфију и Јовану и велику љубав према овој свештеној књизи, те научивши се из ње различитим божанственим врлинама, особито послушању, преподобном одсецању своје воље и узвишеном смирењу, они су је преписали. Затим су не само мене, свог брата по духу, подстакли да исправим преписано и томе додам житије преподобних и садржај свих поука које се налазе у књизи, него су и, узевши од последњих мрвица од свог насушног хлеба, издали неколицину примерака ове књиге, пошто нису имали могућности за издање већег броја.

Читајте ову књигу прилежно и стичите благодатне дарове који су у њој запретани. Упијајући корист која из ње проистиче молитте Бога, браћо хришћани, за спасење душа оних који су је издали у славу Божију, у част преподобних отаца и на вашу ползу.

22. јуна 1803.г.

Предан вашој љубави,
најмањи међу монасима,
Никодим Светогорац

Напомена једног древног светог мужа¹⁾ који је преписао ова питања и одговоре, онима који желе да читају ову књигу

Молим оне који читају ову књигу да са побожношћу и вером приме написано у њој, а још више да се старају да, благодаћу Христовом, достигну дотле да подражавају живот и дела стараца који су ово изговорили. А они су се, дуготрајно стичући искуство кроз све околности живота, трпећи и подвизавајући се вером по Богу - сходно речима светог апостола: *по правилу* (2.Тим.2,5), и тиме следећи у свему пут светих отаца - показали достојни примања таквих дарова од Бога.

Приступајући читању написаног, треба да знамо да је нешто (од овога) било речено отшелницима, **тј. пустињацима**, а нешто онима који су у општежићу, нешто онима који живе у духовној сагласности²⁾, а нешто свештеницима и христољубивим световњацима, нешто младима, **тј. почетницима**, а нешто напреднима и онима који су се извежбали дугим учењем (уп.Јев. 5,14), а нешто **опет** онима који се приближавају савршенству врлина. (Једном речју), свакоме **је пружено** оно што је прилично да чује, јер нису свима прикладне једне и исте поуке. Него као

¹⁾ Његово име је непознато.

²⁾ Тј. двојци или тројци монаха који живе заједно, што се, по предању светих отаца, назива „царским путем”.

што је за различит узраст, тј. за дете, младића и старца **прикладна различита** храна, тако је и код духовног узрастања. Много пута су **старци** одговарали сагласно душевној немоћи оног ко пита, снисходећи му по домостроју, да не би пао у очајање, као што видимо у житијама старца. Због тога не треба прихватати као опште правило оно што је са снисхођењем било речено некима због њихове слабости, него сместа треба обратити пажњу на то да је сваки одговор светих био пружен сагласно стању онога ко пита. Утолико се дешавало да и такав, када се по молитвама светих отрезни од **греховног помрачења**, дође до настројења приличног монасима и опет чује од отаца оно што му је на корист. Молим вас у Господу да помињете и моју смиреност у вашим светим молитвама, као оног који је, уз Божју помоћ, преписао ове одговоре на корист оних што ће их читати са страхом Божјим - да ми не буду на осуду речи светих, него да будем и сада и у дан Суда покривен њиховим и вашим молитвама. Амин.

Одговори преподобних отаца Варсануфија и Јована на питања ученика

1. Одговор великог старца ави Јовану, иноку обитељи светог Саве, који је искао (благослов) да дође и живи у њиховом општежићу.

Апостол је написао: *Онај који је отпочео добро дело у вама довршиће га све до дана Исуса Христа* (Фил.1,6). И Владика наш је рекао онима који су Му дошли: *Сваки од вас који се не одрече свега што има и рода свог, и ко не замрзи и живот, тј. душе своју, не може бити мој ученик* (Лк.14,33;26). Могуће је Богу да и на нама испуни ону реч: *Како је добро и лепо кад браћа живе заједно* (Пс.132,1). И ја се молим да ти достигнеш меру **послушности Господу** која се спомиње у Делима апостолским: *Сви који имађаху имања, продаваху и доношаху новац од проданога и полагаху пред ноге апостолима* (Дап.4,34-35). Знајући да је твоја намера угодна Богу, рекао сам љубљеном сину нашем Сериду, који нас је Бога ради сакрио од људи (а уздам се у Бога да ће и тебе са нама покрити): „Прими брата Јована са великом љубављу и без икакве сумње, јер ми је још пре две године Бог открио да ће он доћи овамо и да ће нам многа бротија доћи. Ја сам

то откривење држао у тајности све док не сазнам како ће то Господ устројити, а када је настало време, ја сам вам то открио". А пошто си ти хтео од мене да добијеш неку ствар коју носим, ја сам у присуству брата скинуо кукуљ са своје главе и преко њега ти послао, рекавши: „Дај му овај кукуљ, а мени донеси други“. Чувај га до кончине своје, јер ће те он покрити од многих зала и искушења. Не дај га никоме, јер ти је то благослов Божји из моје руке. И тако, пожурити да довршиш дело своје, да се ослободиш од свега као што смо се и ми ослободили, и буди са нама безбрижно безмолствујући у Богу.

И ја, Серид³⁾, рећи ћу ти једну дивну ствар: кад је старац ово говорио ја сам помислио у себи: „Како ћу ја моћи све ово да задржим у сећању да бих то (после) записао? Кад би старцу било угодно, ја бих могао овамо да донесем мастило и хартију и да, слушајући, пишем реч по реч“. Старац је провидео моју мисао и његово лице је засјало као огањ. Он ми је рекао: „Пођи, запиши и не бој се. Јер, ако ти кажем и безбројно мноштво речи са тим да их ти напишеш, знај да Дух Божји неће допустити да ти напишеш ма и једну реч више или мање од онога што ти је речено, па макар ти сам то и желео, него ће научити твоју руку да све речено напишеш по правом редоследу“.

2. Одговор истог великог старца истоме, у коме му предсказује различите невоље које га очекују, као и телесну болест, преко чега ће задобити душевни напредак.

Реци брату Јовану: Утврди срце своје слично тврдом камени (подразумевам мислени камен) да би могао да чујеш оно што ти намеравам рећи. Пази на себе да се, чувши ово, не понесеш у срцу своме и не отпаднеш од духовног обећања, пошто је надменост многе погубила, чак и неке од оних који су достигли меру (духовног напретка). Напротив, припреми се да благодариш за све, слушајући реч светог апостола: *На свему захваљујте* (1. Сол. 5,18). Макар био у невољи или у тегоби, у тескоби или болести, у телесном труду, за све што ти се дешава - захваљуј Богу. Надам се да ћеш и ти доћи у Његов починак (Јев.4,3), *јер нам кроз многе невоље ваља доћи у Царство Божје* (Дап.14,22). И тако, не сумњај у души својој и нека не слаби ни због чега срце твоје, него се сећај апостолске речи: *Ако се наш спољашњи човек и распада,*

ипак се унутрашњи обнавља из дана у дан (2. Кор.4,16). Ако не претрпиш страдање, не можеш узићи на крст. А када најпре поднесеш страдања, ући ћеш и у пристаниште Његовог покоја, те ћеш безмолствовати без икаквих брига. Тада ће **твоја душа бити** утврђена у Господу, свагда ће се прилепљивати уз Њега, биће чувана вером и радоваће се надом (Рим.12,12), веселиће се љубављу и биће ограђена Светом и Једносушном Тројицом. Тада ће се на теби испунити оно што је речено: *Нека се веселе небеса и нека се радује земља* (Пс.95,11). Јер, такав је безбрижан живот човека Божјег. Отац, Син и Свети Дух радују се због спасења твоје душе, љубљени брате мој!

3. Одговор другог старца⁴⁾ истоме⁵⁾, на његову молбу да поговори са њим.

Кажи брату: Опрости ми, Господа ради. Ја бих желео да те видим али, чувајући савест других (од саблазни), не налазим прилику за то. Радујем се твојој љубави према благословима које ти је послао свети старац и блажен си што си их се удостојио.

4. Када је монахе оног места у коме је пребивао ава Јован, и то још пре његовог преласка у општежиће (аве Сериде) постигло искушење и када се очекивало да ће тамо настати смућење још за време његовог живота, видећи духом шта се спрема, велики старац му је написао следеће:

Напиши брату Јовану: Шаљем ти три сведочанства од силе Божје и из Писма - Светог Духа којима побуђујем ум твој на божанску будност и на разумевање (наговештаја) Светог Духа да би могао да спознаш какве су околности садашњег времена. Прво сведочанство је следеће: Бог је преко пророка Исаије рекао: *Идите људи моји у клет вашу, затворите врата своја, сакријте се мало, док не прође гнев Господњи* (Ис.26,20). Друго сведочанство: *Зато изиђите из њихове средине и одвојите се, говори Господ, и не дохватите се до нечистог и ја ћу вас примити, и бићу вам отац, и ви ћете бити моји синови и кћери, говори Господ Сведржитељ* (2. Кор.6,17). Треће сведочанство: *Пазите добро како живите, не као немудри, него као мудри, користећи време, јер су дани зли* (Еф.5,15-16). А ја ти говорим: Пожурити ка ономе што ти

4) Јована безмолвника, кога су још звали и - Пророк.

5) Јовану из обитељи светог Саве.

3) Овај Серид је био игуман општежитељног манастира у Гази и духовни син Варсануфија Великог, који је преко њега и давао одговоре.

предстоји и брже завршавај дело своје, сећајући се Господа твога који је рекао: *Ниједан ко је метнуо руку своју на плуг па се обазире назад, није приправан за Царство Божије* (Лк. 9,62). Јер, видим безмолвни живот који те очекује у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

5. Одговор истог великог старца ави (Сериду) који се жалостио због тога што је ава Јован задоцнио да им дође, закључујући из тога да уопште и неће доћи.

Не жалости се, чедо моје, и не скорби се због брата нашег. Премда је он и одсутан телом, али је духом овде и стално борави са нама зато што је он једнодушан са нама и нико га неће разлучити од љубави наше од сада па до века.

6. Писмо истог великог старца послано ави Јовану у обитељ светог Саве⁶⁾ кад је овај због неких манастирских потреба боравио у свом крају и био узнемираван телесном борбом.

Напиши брату: Ето, ти се још налазиш изван (обитељи и безмолвија) трудећи се по сили својој Бога ради и ради душа братије твоје, или, још пре, ради нашег и твог сопственог покоја и безмолвија. Јер, када братија буде успокојена и покривена нашим старањем, тада ћемо и ми преко њих наћи савршено безмолвије. Тада ће се на нама испунити реч Писма: *Брат помаган од брата јесте као тврд и ограђен град* (Прич.18,19). Остави све блиске односе које имаш било са ким, те правдање себе **само стога** што се налазиш изван обитељи. Удаљи се од повода (за борбу), прекини блиско општење са сваким уколико те оно вуче на оно пређашње. Ако не поступиш тако онда не можеш безмолствовати савршеним безмолвијем. Тако смо и ми поступили. Несумњиво се надам да ћеш, кад будеш то испунио, **најзад** безмолствовати: на тај начин ће, уз помоћ Божју, твој удео и наслеђе бити са нама у векове. Ником не откривај оно што ти сада пишеш. Ако при садашњем труду твој будеш имао успеха, благодари Богу и моли Му се. То значи: *На свему захваљујте* (1.Сол.5,18). И тако, немојмо пропуштати да узносимо благодарење Богу како се не бисмо уподобили човеку о коме си ти некад причао. Тај је, наиме, једанпут, кад је пошао у Цркву да се помоли да дође до хране, и сревши некога ко му је рекао: „Ручај код мене данас, па

⁶⁾ Након доласка у општежиће близу којег се Варсануфије Велики налазио у затворништву.

ћеш после поћи да се помолиш”, одговорио: „Нећу поћи да (се помолим), јер сам већ добио оно за шта сам хтео да се помолим Богу”. Ми, пак, добивши или не добивши (жељено), приносимо молитву и благодарност Богу. Старај се да увек носиш умирање Исуса на телу своме (уп. 2.Кор. 4,10).

7. Одговор истог великог старца истоме, који је требало да пође са братијом да сакупи (залихе) за рукодеље, али се бојао опустелости тих места. Опомена да је трезвен над собом у односу на телесну борбу која га онеспокојава и обећање Божије помоћи у његовом стремљењу да пређе код њих на безмолвије.

Кажи искреном и једнодушном брату нашем Јовану, призиваном свише божанским знаком да живи са нама не само у садашњем већ и у будућем веку: Владика наш Христос је рекао Својим ученицима: *Не продају ли се два врапца за један новчић? Па ни један од њих не падне на земљу без Оца нашега. А вама је и коса на глави избројана. Не бојте се, дакле, ви сте бољи од много врабаца. Сваки који призна мене пред људима, признаћу и ја њега пред Оцем својим који је на небесима.* (Мт.10,29-32). И тако, пази на себе будно како би свагда имао Бога пред собом, да би се на теби испунила пророчка реч: *Видех свагда Господа пред собом, јер ми је с десна да се не бих спотакао* (Пс.15,8). Из све душе пружи руке своје ка томе што ти предстоји и увек се поучавај у томе, како би чуо глас Божји: *Ето, ја шаљем ангела свога пред лицем твојим, који ће ти приправити пут твој пред тобом* (Мт. 11,10).

8. Исти брат се растужио јер се много потрудио и није нашао (залихе) за рукодеље, а чудило се и томе како није, по речима старца, послан ангео пред његовим лицем, не разумевајући да се то односило на одстрањивање сметњи које су спречавале одлазак на безмолвије. Тим поводом старац му пише следеће:

Напиши брату: Док је брод на мору, изложен је опасности-ма од ветрова, а кад достигне тихо и мирно пристаниште, више нема бојазни од опасности, нити невоља и јаких ветрова, него остаје неузнемираван. Тако је и са љубављу твојом: док пребиваш са људима, очекуј скорби, опасности и буре мислених ветрова. А кад будеш достигао припремљено (пристаниште безмолвија), нећеш више имати страха. Што се тиче речи Владике нашег које сам ти раније поменуо: *Ево шаљем ангела свога пред лицем твојим, (знај да) је он био послан.* У вези тога што нисте нашли (за-

лихе за) рукодеље, (знај) да је Бог рекао у књизи Мојсијевој: *Ради тога ме обиђе и казни ме и глађу измори* (Пон.зак.32,10) *у оној страшној пустињи* (Пон.зак.1,19), *да се позна шта је у твом срцу* (Пон.зак.8,2). Схвати шта ти говорим љубљени брате, и труди се неуморно и без двоумљења.

9. Писмо истог великог старца истоме који је, отишавши по потреби манастира, страдао од силне скорби, тј. невоље, која га је задесила том приликом.

Напиши чедо брату нашем Јовану поздрав у Господу од мене и од тебе и од брата нашег Јована (безмолвника) и реци му: Не падај духом у невољама и трудовима телесним које носиш, напрежући се за нас и наше општежиће, јер то и значи: *Полагај живот за браћу* (1.Јн.32,19). Надам се да ће бити велика награда за труд твој. Као што је Господ поставио Јосифа у Египат да прехрани браћу своју у време глади (Пс.32,19), тако је и тебе поставио да послужиш овом општежићу, заједно са сином нашим Серидом. Ја ти понављам реч апостола, изречену Тимотеју: *Ти, дакле, чедо моје, јачај у благодати* (2.Тим.2,1) Духа Светог зато што видим да се припрема твоје безмолвије и радујем се због тебе у Господу. Све док боравиш напољу сусретаћеш невоље и телесни труд, а кад достигнеш у пристаниште безмолвија, наћи ћеш спокојство и мир, будући да је истинит Владика наш који је рекао: *У садашњем веку ћу вам дати стоструко, а у будућем живот вечни* (уп. Мт.19,29).

Према томе, потруди се брате усрдно да би стекао већу љубав и спокојство. Пре него што дође у пристаниште, брод бива заплускиван таласима и нападан силним ветровима, а када уђе у пристаниште пребива најзад у великој тишини. Схвати шта говорим и држи се тога: *Господ нека ти да разборитост у свему* (2.Тим.2,7).

10. Одговор истог старца истоме, написан у време невоље и болести овог потоњег, кад му је камен повредио ногу.

Вољеном брату Јовану желим да се радује у Господу. За телесни труд твој који носиш нас ради и за патњу од повреде ноге (коју трпиш Бога ради), нека Владика наш Бог стоструко испуни душу твоју, љубљени мој, небеским даровима. Схвати, брате, шта ти пишем и похрани то у себи: то ће те припремити да чујеш небеско радовање, оно владичанско, божанско. Јер, у име Свете Тројице ја у теби налазим наследника својих дарова које ми је

Бог дао и због мере твог успеха надам се да ћеш ускоро то и задобити. Један трудовима по Богу долази до покоја у Њему (Јев.4,3), а други тамо достиже смирењем. А за тебе се надам да ћеш га достићи и једним и другим када у теби умре гнев као последица укрожене раздражљивости у срцу твоме. Тада ће се на теби испунити реч Писма: *Погледај смирење моје и труд мој и остави све грехе моје* (Пс.24,18). Пошто сам већ рекао да ћеш достићи дотле по мери твог успеха, онда сам размотри у Јеванђељу како и када Христос Својим ученицима даје различите дарове: најпре дарове исцељења, изгоњења демона, па најзад, као савршени дар, власт да опраштају грехе, рекавши: *Којима опростите грехе, опраштају им се* (Јн.20,23). И тако, ако ти Он, због твог труда поднесеног ради Бога, отпусти сагрешења твоја, то ће бити мера до које желим да достигнеш. Уколико, читајући ово писмо, нађеш у њему нешто тешко разумљиво, онда питај једнодушнoг ти Сериде, мог љубљеног сина, и он ће ти, благодаћу Божјом, објаснити оно што је нејасно. Јер, ја сам се молио Богу за њега. А ти, човече Божји, неуморно ходи по припремљеном ти путу да би с радошћу доспео до пристаништа Христовог, које смо и ми достигли, и да би чуо глас испуњен радошћу, животом, светлошћу и весељем, који ће ти рећи: *Добри слуго и верни, у маломе си био веран, над многим ћу те поставити; уђи у радост господара свога* (Мт.25,21). Радуј се у Господу, радуј се у Господу, радуј се у Господу. Господ нека сачува твоју душу и тело, и дух твој од сваког зла, од сваке непријатности коју наводи ђаво, и од сваког маштања које изазива сметеност мисли. Господ нека ти буде светлост, покров твој, пут твој, крепост твоја, венац радости и вечно заступништво. Пази на себе, јер је у Писму речено: *Оно што је изашло из уста мојих нећу одбацити* (Пс.88,35).

11. Одговор истог старца истоме, у коме га саветује да се свагда сећа оног што му пише ради користи и утврђења његовог срца.

Соломон је рекао о родитељима својим: *Који ме учашу, говораху ми: нека се утврди реч наша у срцу твоме* (Прич.4,4). Тако и ја теби говорим, брате мој, нека се утврде речи моје у срцу твом и увек размишљај о ономе што ти пишем, као што је Бог рекао кроз уста Мојсијева: *И вежи их себи за десну руку и нека буду непоколебљиво и стално пред очима твојим; поучавај се у њима и кад лежиш и кад устајеш, и кад идеш путем и кад седиш у кући својој* (Пон.Зак.6,8;7). Испуни их (тј. речи моје), и на делу и Бог мој биће са тобом у векове. Амин.

12. Исти Јован је једном брату наложио једно послушање. Када је видео да овај није пожурио да га испуни, он му је приговорио, па је, видећи да се брат увредио, решио да уопште ништа никоме од братије не говори. На то му је старац рекао следеће:

Реци брату Јовану: Време наше је слабо и једва се са великим трудом може наћи у садашње време човек који има јако срце. Ти се држи речи светог апостола који каже: *Покарај, запрети, утеши са сваком стрпљивошћу и поуком* (2.Тим.4,2).

13. У општежићу се нешто зидало. Ава Јован је, као искусан у зидарству, направио план за грађевину али је неко од братије, намеравајући да поправи план, тајно нешто додао, делимично га искваривши. Ава Јован се смутио и ожалостио, на шта му је старац рекао следеће:

Кажи једномисленом брату нашем Јовану: Ја теби много пишем руком искреног и љубљеног сина нашег⁷⁾ који свом душом подједнако воли сву тројицу, и то савршеном љубављу. И све то ја не пишем по својој вољи него по заповести Светог Духа, ради користи и исправљања душе и савести унутарњег човека, ради притешњавања и кроћења тела и ради скрушавања твога срца. Пре свега се чувај духа унинија, тј. **лењости**, из којег се рађа свако зло и различита искушења. Јер, кад бих ти ја написао о искушењима која сам ја претпео, твој слух вероватно то не би поднео, а можда и ничији у данашње време. Надам се да ћеш касније достићи (ту меру), и не само достићи, него ћеш их, тј. **искушења**, видети на самом себи. Али ћеш се и избавити од њих благодаћу Христовом кроз веру. Зашто твоје срце слаби и изнемогава (због скорби које ти наносе) овце Христове? Зар ти не знаш какву главобољу подноси добри учитељ од деце све док не види успех? Утолико пре што си од мене чуо ону апостолску реч: *Покарај, запрети, утеши, са сваком стрпљивошћу и поуком* (2.Тим.4,2). Почуј са пажњом шта ћу ти рећи: Дуготрпељивост је мајка свих добара. Погледај на Мојсија који је пре изабрао за себе да страда са народом Божјим него да има привремену насладу греха (Јев.11, 25). И када те ђаво смућује натурајући ти помисао против неког човека, ти са дуготрпељивом кажи помисли: Да ли се ја у тој **мери** повинујем Богу колико тражим да се други покоравају мени?

⁷⁾ Аве Серида.

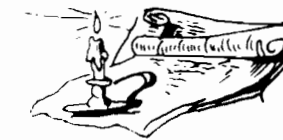
И помисао ће одступити од тебе. Одлучно и непоколебљиво стреми напред сећајући се мојих, или пре, Господњих речи, како би нас и ти сустигао у Господу нашем Исусу Христу. Нека буде тако. Нека буде!

14. Одговор истог великог старца истоме, кад је овај чуо да је неко од братије, омаловажавајући га, рекао: „Ко је он и одакле, па се још и љути?“, и кад то није могао равнодушно да поднесе.

Реци брату: Као што се архангел Михаило препирао око тела Мојсијевог, тако се и ја подвизавам за тебе док се ти не избавиш од старог човека. И на Спаситеља су роптали Јевреји, говорећи: *Није ли ово Исус, син Јосифов, коме ми знамо оца и матер?* (Јн.6,42). Присети се тога и претрпи до краја.

15. Одговор истог старца истоме поводом тога што се овај још није ослободио од претходне жалости.

Реци брату: Сетио сам се пророштва светог пророка Јеремије, који говори: *Ко ће дати глави мојој воду и очима мојим извор суза? И плакаћу за људе ове дан и ноћ* (Јер.9,1)! Ја сам мислио да те нахраним тврдом храном, али видим да ти је још потребно млеко. Видиш шта је речено: *И од тајних мојих очисти ме* (Пс. 18,13). Чувај се да те не покраду лукаве змије и да те не отрују својим отровом: он је смртоносан. Нико никада неће извршити добро дело посредством зла, зато што је сам побеђен злом. Напротив, *добрим се исправља зло* (уп.Рим.12,21). Ти стојиш на *позорници*: и због тога си и дужан да се бориш са зверовима, слично апостола (1.Кор.15,32) који се, победивши звери, хвалио. Ти си бачен у морску буру. Због тога си и дужан да, слично нама, претрпиш многе опасности и да се подвизаваш против високих таласа. Победивши, уз Божју помоћ, ти ћеш са нама доћи до тихог пристаништа у Христу Исусу, Господу нашем. Њему слава у векове. Амин.

16. Одговор истог великог старца истоме, кад је овај био спреман да се разгневи на братију због оштећења цигли кишом, што је он приписивао њиховом нехату. Предвиђајући да Јован хоће због тога да прекори и аву (Серида), старац га предупредује уразумљујући га и побуђујући на правилно настројење помисли, при чему подвлачи и искрену љубав аве Серида према њему, како би овај, сећајући се тога, одбацио своју неправилну помисао.

Покажи љубав, сине мој, и пожури да донесеш хартију и мастило. Остави ствар због које си дошао код мене и напиши брату Јовану пре свега поздрав од мене. Њега узнемиравају помисли, побуђујући га да друге смути и да се сам смути преко других. Због тога му кажи: Радуј се у Господу, брате мој! Премда је и велика бура на мору, зар нема никога да пробуди Исуса да би запретио ветровима и мору да буде тишина (уп. Мт. 8,25), да бисмо познали Исуса и поклонили Му се? Ако је све сујетно и привремено, зашто се онда наше срце тиме обузима дотле да заборавља јеванђелску реч: *Каква је корист човеку ако сав свет задобије а души својој науди* (Мт. 16,26)? Знај, брате мој, да ако неко жалости другог или делом или речју, касније сам бива ожалостен стотруко више. Много пута сам ти писао речи Господње из Писма да би ти био дуготрпељив у свему и да би се чувао да у било шта уплићеш своју вољу. Ако ми пошаљеш питање са љубљеним мојим сином Серидом, који се увек жалости када тебе види жалосним, постарај се да (пре тога) пажљиво испиташ своје помисли како оне не би заразиле срце твоје смртоносним отровом и како те не би превариле да комарца сматраш камилом а каменчић каменом, јер би онда личио на човека који, имајући у свом оку брвно, гледа на туђи трун (уп. Мт. 7,3). Писао сам ти као својој души, знајући да ће се твоје срце тиме развеселити. Речено је: *Прекори мудрог* и остало (Прич. 9,8). А ти знаш, брате, како те ја волим у Христу. Надам се да си најзад близу тога да оставиш бригу о земаљским стварима и да пребиваш у духовном делању отаца, јер Господ мој Христос неће да постиди мене, који се за тебе молим дан и ноћ.

17. Питање истог истом великом старцу.

Знам, оче мој, да ме све то сустиже због мојих грехова и да сам безуман и крив (за многа) зла. Мене до те жалости доводи ава због тога што не брине о стварима и занемарује их, услед чега оне пропадају, а ја то не могу да поднесем. Шта да радим? Ја

се супротстављам помислима, али немам снаге (да их одбацам). Опрости ми: *Једном рекох, други пут нећу додати*! Чудим се како је у мени охладнела топлота љубави коју сам имао према братији. Моли се за мене Господа ради.

Одговор: Брате, сећај се шта је Господ рекао Својим ученицима: *Еда ли сте и ви још неразумни* (Мт. 15,16). Ја сам ти писао, говорећи: Марљиво испитај своје помисли. Да си се ти потрудио да пажљиво испиташ себе могао би да схватиш да се суштина тога о чему ти сада питаш већ садржи у оном што сам ти раније казивао, тако да сада не бих имао повод да ти пишем. Па ипак, додаћу нешто на твоје поновно питање. Али, најпре ћу те прекорети: Ти себе називаш грешним, а на делу показујеш да не познајеш самог себе. Ко себе сматра грешником и виновником многих зала, никоме не противречи, ни са ким се не свађа, ни на кога се не гневи, него све сматра бољим и разборитијим од себе. А ако ти помисли кроз ругање кажу да је тако и на самом делу, како онда побуђују срце твоје против бољих од тебе? Буди пажљив, брате - то је неправда: ми још нисмо достигли дотле да себе сматрамо грешним. Ко воли оног ко га укорева, тај је мудар (Прич. 9,8). Али ако га воли, а не испуњава то што чује од њега, онда то више личи на мржњу. Ако си грешан, зашто онда укореваш ближњег и окривљујеш га као да преко њега долази жалост на тебе? Зар ти не знаш да се свако искушава сопственом савешћу (Рим. 14,22) и то му рађа скорб. Управо то је оно што сам ти писао у вези са братијом и са ти (помисли твоје) не би комарца приказивале камилом, и остало. Боље се помисли да бисте саосећали (једни са другима) у страху Божјем. А што се тиче тога што си се назвао неразумним (рећи ћу ти): Чувај се да не будеш обманут. Испитај себе и наћи ћеш да у ствари не сматраш себе таквим. Јер да мислиш тако о себи, не би-се ни на кога гневио, будући да не би био у стању да расудиш да ли је дело добро или рђаво учињено. Јер, безумни се назива неразумним, а безумни и неразумни, као што је речено, немају у себи соли (мудрости). Ко, пак, нема соли у себи, како ће поправити или осолити друге? Погледај брате, како се нама ругају: говоримо само устима, а дела показују друго. Због чега ми, када противречимо помислима, немамо снаге да их одбијамо? Због тога што се пре тога одајемо осуђивању ближњег, а то слаби нашу духовну силу. Ми окривљујемо свог брата, а сами смо кривци. Ако верујеш да све зависи, не од воље онога који хоће ни од онога који трчи, него од Бога који милује (Рим. 9,16), зашто онда не обраћаш пажњу на то и не љубиш брата савршеном љубављу? Колико много њих је желело (да прими код себе) нас старце. То су и искали, али им није било

дато, него нас је Бог послао ави Сериду, који то није тражио, учинивши га нашим искреним сином. Знај да Бог љуби унутарњу намеру. А на твоје речи: *Једном рекох* и остало, (одговарам): Блажен си ако се будеш подвизавао да то стекнеш, јер се то не даје свима. И о осталим помислима (ћу ти рећи): Положи на Бога сваку помисао, говорећи: „Бог зна шта је корисно”, и умирићеш се, те ћеш постепено стећи силу да трпиш. Немој се зарицати да ћеш прекинути општење са (братијом). Ако кажеш и не послушају те, или реч твоја не произведе жељено дејство, не жалости се: то ће теби донети више користи. А за оно чему се чудиш (рећи ћу ти): Савршена љубав *не престаје* (1.Кор.13,8), и онај ко је стекао пребива у топлини, изгарајући љубављу према Богу и ближњем. Што се тиче молитава које си поменуо, треба да будеш задовољан речима које сам (раније) писао: ја се дан и ноћ молим Богу за тебе. То си непотребно написао, будући да имаш од мене духовну храну у поукама по Богу већ дуго времена. Почекај и потрпи за Господа у Исусу Христу Господу нашем. Њему слава у векове. Амин.

18. Одговор истог великог старца истоме на питање о томе одакле произилазе топлота и хладноћа и неосетљивост срца, као и телесна борба.

Што се тиче топлоте и хладноће (рећи ћу): Познато је да је Господ себе назвао огњем (Пон.Зак.4,24; Јев.12,29) који греје и распаљује срца и унутрашњости (Пс.25,2). Ако је тако, онда је ђаво хладан и од њега долази свака хладноћа. Да је другачије, како се могло рећи: *Охладнеће* тада *љубав многих* (Мт.10,12). Шта значи *тада*, ако не у време (превласти) противника? Ако осећамо хладноћу, призовимо Бога и Он ће, дошавши, загрејати наше срце Својом савршеном љубављу не само према Себи, него и према ближњима. Од близине Његове топлоте повлачи се хладноћа ненависника добра. Ако је непријатељ исушио извор срдачних суза твојих и умножио у теби телесну влагу, онда прими у дом свој Господа и Он ће је исушити, чистећи извор твојих суза како би он опет тачно мислену воду. Ко жели да стекне страх Божји, нека га стиче трпљењем: *Трпећи потрпех Господа*, говори Писмо, *и чу ме и услиши молитву моју*. И шта? *Изведе ме из рова страсти и из глиба блатног* (Пс.39,2-3). У тај ров спада и неосетљивост срца. Стегни то што желиш и спашћеш се у Исусу Христу, Господу нашем.

19. Одговор истог великог старца истоме, на његово питање о дуготрпљивости.

Реци брату: Ја сам ти писао о дуготрпљењу, а и сада говорим: Наш Владика, Бог, рекао је Својим ученицима: *Ево вам дам власт да стајете на змије и скорпије и на сву силу вражију, и ништа вам неће naudити* (Јук.10,19). Слично је рекао и Јову: *пиј поругу као пиће* (Јов.34,7). Испуњавај све то на делу и у томе се подвизавај непрестано.

20. Одговор истог великог старца истоме, поводом следећег питања: „Ако нам је Господ дао власт да стајемо на змије и скорпије, зашто се онда ја смуђујем?”

Како то да онај ко је примио власт да стаје на змије и скорпије још увек трпи штету од њих и бива надвладаван њима? Испитај своје срце поводом сваког дела и ако наћеш да га (древна змија) може поколебати макар на кратко, онда знај да си још далеко од власти над њима, (тј. змијама и скорпијама). Немој бити немаран према себи да те не би изненадио (смртни) час. Ма шта видео (не мислим на светско као пролазно, него на страшне ствари) на небу или на земљи, стави пред очи своје Бога и Јагње, незлобивог Христа, и то колико је Он невин претрпео увреда, удараца и осталог. Зашто се ми, будући криви, смуђујемо због ближњих, ништа не претрпевши од њих? Сети се да се *љубав не нади-ма*, него *све трпи* (1.Кор.13,4;7). Моли се да достигнеш оно што ти предстоји и да не буде узалудан труд твој. Прилепи се непоколебљиво за Христа који нас воли. Њему слава у векове. Амин.

21. Одговор истог великог старца истоме, када је овај помислио да никоме ништа не наређује него да се ограничи само на бригу о себи самом.

Што ти више пишем, брате, то се више старај да проникнеш у написано и не нарушавај (моје савете): они ти се дају разумно и од сталожене душе. Ти знаш, брате, да човек неће видети славу уколико не трпи увреде и да неће осетити сладост ако се не очисти од жучи. Ти си ступио међу братију и различите околности да би на ватри био испитан, јер злато се не испитује другачије осим огњем. Због тога ништа себи не налажи⁸⁾, будући да би се на тај начин подвргао борби и бризи, него са страхом Божјим испитуј шта одговара времену и ништа не чини кроз свадљивост. Колико је могуће удаљавај се од гнева и старај се да свима будеш

⁸⁾ Као непроменљиво правило.

користан пример. Не суди и не осуђуј никог, него уразумљуј своју братију као ближње, а особито љуби оне који те кушају, будући да сам и ја много пута показивао љубав онима који су ме искушавали. Уколико схватимо, видећемо да нас управо они помажу у напретку. Не одређуј себи ништа. Буди послушан и смирен и свакодневно испитуј себе, јер је и пророк, напомињући о свакодневном (преиспитивању), говорио: *И рекох, сада започех* (Пс.76,11), а Мојсије: *И сада Израилу* (Пон.Зак.4,1). Тога: сада и ти се држи. Уколико и буде неопходно да некоме нешто наредиш, најпре испитај своју помисао да ли можда због смућења хоћеш то да учиниш. Када видиш да то неће донети корист, задржи (ту помисао) под својим језиком и одмах обрати мисао своју Ономе који је рекао: *Каква је корист човеку ако сав свет задобије а души својој науди* (Мт.16,26)? Осим тога, знај, брате, да ниједна помисао којој не претходи тишина смирења не происходи од Бога него је очигледно са леве стране. Господ наш долази са тишином а све бесовско бива са смућењем и метежом. Премда се (беси) и показују обучени у овчију одећу, ипак се, будући изнутра грабљивци, откривају посредством смућења које изазивају. Јер је речено: *По плодовима њиховим познаћете их* (Мт.7,16). Нека би нас Господ све уразумио како се не бисмо повели за њиховом (наводном) правдом: *Све је обнажено и откривено пред Њим* (Јев.4,13). И тако, љубљени, све што од тебе зависи ради, имајући страх Божји пред очима и приносећи благодарност Господу. Њему слава, част, моћ и власт у векове. Амин.

22. Одговор великог старца истоме, у коме га теши у жалости насталој због различитих узрока, и подстиче на духовну радост.

Пренеси брату Јовану духовни поздрав који би развеселио његово срце у Исусу Христу, Господу нашем и реци му: Ти нас⁹⁾ желиш као што јелен стреми изворима воде (Пс.41,2), па ипак не тако као ми тебе, јер још не подносиш све (уп. 1.Кор. 13,7), како вели божанствени апостол Павле. Ја написах вашој љубави ове речи које изрекоше моја уста или, тачније речено, Божја. О, нека твоја лоза изнедри сочни грозд који даје духовно вино које весели жалосну душу, нека твоја њива умножи добро семе посејано на доброј земљи које доноси род по сто и по шездесет и по тридесет (Мк.4,20), нека се разгори у срцу твом огањ о коме је Владика Христос рекао: *Дођох да бацам огањ на земљу* (Лк. 12,49), нека завлада мир Господњи у твоме срцу (Кол.9,25), сходно апостол-

⁹⁾ Тј. да дођеш код нас на безмолвије.

ском слову, и нека се узвиси палма твоја у белини својој, по речима Давида: *Праведник ће процветати као палма* (Пс.91,13), затим нека се очистиш од гнева и јарости - тих љутих страсти, слично савршеним светим код којих се уопште, ни на трен, не јављају покрети (тих страсти). Нека Господ твоју душу удостоји да се настани у незлобивости и кротости како би постао љубимац Христос и јагње незлобиво (Јер.11,19). Иди по траговима нашим као благоразумни следбеник, прати наше правило као добри наследник мојих дарова. Нека твоје очи виде Бога као очи чистог срцем (Мт.5,8). Буди дуготрпељив у жалостима, као онај ко је достигао завештање Владике које поручује: *У свету ћете имати жалост, али не бојте се, ја сам победио свет* (Јн.16,33). Да достигнеш непобедиву љубав која њене поседнике уводи у царске дворе и чини их Христовом браћом. Према томе, ако страдаш са Христом да би се са Њим прославио (Рим. 8,17) и ако умиреш са Њим да би с Њим васкрсао (Рим.6,8; Еф. 2,6), онда не буди немаран спрема блага које ти се нуди, будући да још ниси достигао његову меру. Када доспеш до савршеног безмолвија познаћеш ту ризницу и задивићеш се дару Христовом: *Како су неистраживи путеви Његови* (Рим.11,33). Пребивајући међу људима, то не можеш схватити, а кад будеш, слично нама, пребивао без брига (у безмолвију), онда ћеш разумети ово што је речено. Молим се Богу дан и ноћ да би се тамо где ми једнодушно пребивамо и ти населио, како би и ти с нама у неизрецивој радости светих и у вечној светлости добио свој удео у обећању намењеном светима: *Што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, оно припреми Бог онима који га љубе* (1.Кор.2,9). Крепи се у Господу и радуј се. Амин.

23. Питање истога великог старцу: „Молим те, оче и учитељу мој, да се не љутиш на мене због мојих грехова и да ми даш правило у вези тога како да пребивам у псалмопојању, посту и молитви. Реци ми да ли је потребно правити разлику у данима”.

Одговор: Брате, кад би ти проникнуо у речи твојих прозби, могао би да разумеш смисао који се садржи у њима. Признавајући ме за оца и учитеља, зашто ме у исто време сматраш и гневљивим? Отац је саосећајан и стога негневљив, а и учитељ је дуготрпељив и туђ гневу. Што се тиче правила за које ме питаш (рећи ћу ти ово): Ти хоћеш да раскрчиш пут којим се кроз уска врата улази у живот вечни (Мт.7,13-14). Христос сажето говори како треба ући тамо. Остави људска правила и послушај Рекав-

шег: *Који претрпи до краја тај ће се спасти* (Мт.10,22). Ако човек нема трпљења, неће ући у живот вечни. Не тражи да од мене добијеш правило, јер ја нећу да будеш под законом, него под благодаћу (Рим.6,14). Апостол говори: *Закон није прописан за праведника* (1.Тим.1,9), а ми желимо да ти будеш у збрању праведника. Држи се расуђивања слично кормилару који управља лађом својом прилагођавајући се ветру. Када си болестан поступај у свему сагласно са оним што сам ти написао, а када си здрав (поступај) исто тако. Болесно тело не може да прима храну као обично, па се тада правило не може држати. И о данима (ћу ти рећи): Све сматрај подједнако светим и добрим. Чини све са разумом и то ће те привести у живот вечни у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

24. Између аве (Сериде) и овог (тај) аве Јована никла је недоумица у вези (једног одломка) из Светог Писма. (То неслагање у тумачењу) сваки од њих се старао да поднесе са трпљењем. Старац им је послао следећи одговор, указујући на то да њихово трпљење није било без смућења и поучавајући их да пребивају у савршеној безметежности.

Одговор: Љубљени сине мој, немој мислити да сте сами по себи схватили смисао јучерашње главе из посланице апостола Павла Солуњанима. Знајући надменост вашег трпљења, помешаног са гневом, ја сам се помолио за вас Богу да вам открије смисао те главе, будући да се у њој крије сва сила писама која сам преко тебе писао брату Јовану. Осим тога, обратите пажњу и на главе које ћете читати данас из посланице светог апостола Павла и из светог Јеванђеља које имају исти смисао. Прочитајте их три пута проничући у смисао речи ради душевне користи. Много трпим и бринем за вас по Богу: потрудите се и ви са мном и примите на себе подвиг да удаљите од себе гнев и јарост. За то је, уз Божју помоћ, потребан и подвиг. Главе о којима пишем јесу следеће: из прве посланице Солуњанима од речи: *Молимо вас пак, браћо, одајте признање онима који се труде међу вама и вашим претпостављеним у Господу* (1.Сол.5,12), па до краја посланице; такође и из прве посланице Коринћанима од речи: *О духовним даровима, браћо, нећу да не знате* (1.Кор.12,1), па до: *Али у цркви волим рећи пет речи умом својим, да и друге поучим, него ли хиљаде речи језиком* (1.Кор.14,19). Из Јеванђеља по Матеју од речи: *И изишавши Исус виде многи народ и сажали се на њих, и исцели болеснике њихове* (Мт.14,14), до: *А они у лађи приступи-*

ше и поклонилише му се говорећи: ваистину си ти Син Божији (Мт.14, 33).

25. Одговор истог великог старца истом ави (Јовану), и ави (Сериду) који је изненада опет хтео да успостави строго правило за братију.

Сине мој, говорим теби и брату Јовану: Пре овога вам је већ било писано о дуготрпљењу, а и сада понављам: када се разбија млеко, излази масло, а кад руком стиснеш дојку излази крв (Прич.30,33). И још апостол Павле говори: *И постадох Јудејац да Јудејце придобијем* (1.Кор.9,20) и остало. А ниже он такође говори: *Свима сам био све, да како год неке спасем* (1.Кор.9,22). Ако неко хоће да савије дрво или винову лозу у облик обруча, он то чини постепено да се они не сломе, а ако савије изненада и снажно, они се одмах ломе. Разуми шта говорим.

26. Одговор истог великог старца истом ави Јовану који је пао у искушење јер је открио нешто од оног што му је старац наредио да никоме не објављује, као и о савршеном стрпљењу.

Кажите брату: У Писму је речено: *Ако неко нема Духа Христовога, он није његов* (Рим.8,9). Одакле је произишла у теби борба помисли која те притешњује до жалости, ако не због издаје, тј. због прекршаја заповести моје. Много пута сам ти заповедио да никоме не кажеш тајну, а ти си је многим разгласио. Зар сам ја Христос о коме су, кад је наређивао да никоме не говоре (о Његовим делима), још више разглашавали народу и свима. Пут Христа, који је са великом кротошћу и тихошћу дошао да спасе људе, састоји се у томе да не вређа помисли ближњег. Ако човек не буде сличан мрвици, он не може живети са људима.

Види шта је рекао Христос ученицима Својим: *Не изабрасте ви мене него ја вас изабрах* (Јн.15,16). И тако, ако је твоју љубав ка нама призвао Бог а не људи, потруди се да стекнеш велико трпљење. Понављам ти што је раније написано: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Мт.21,19). И тако, опет постави почетак да би се сачувао и (тајно) испунио оно што ти налажем: јер сада још није време да се то објави. Радуј се у Господу.

27. Одговор истог великог старца истом, који је био жалостан због тога што му старац дуго није писао, па је већ помислио да га је сасвим заборавио.

Напиши одмах брату (Јовану) најпре да му желим радост, весеље и поздрав у Господу и реци му: Немој мислити, љуб-

љени мој, да је сећање на тебе потпуно ишчилело из мог срца, него сам до сада избегавао да ти пишем очекујући твоје обраћење. Нека ти је познато да, као што Бог наш не заборавља да милује свет, тако ни ја **не заборављам** љубав твоју, молећи се Богу дан и ноћ за спасење твоје душе, и да достигнеш и ти меру (успеха) о којој сам ти раније писао. Схвати и то да када ти идеш на служење општежићу, сваки пут, по благовољењу Божјем, иде са тобом и срце моје. И тако, не узнемиравај се ничим, брате мој! Надам се да ће се све што сам написао испунити на теби. Јер, истинит је Бог који је рекао: *Који претрпи до краја тај ће се спасти* (Мт.10,22). Размисли о томе што сам рекао и шта ти је припремљено: *Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство* (Дап.14,22) небеско. Радуј се у Господу и понављам: Радуј се (Фил.4,4). Ником не поверавај ову тајну јер је написано: *И овима се учинише њихове речи као бунцање* (Лк.24,11), будући да онај ко нема снажно срце не може то да поднесе.

28. Исти, (тј. Јован), мислио је да узме на себе правило да за време поста никуда не излази, и старац му је то забрањено да се не би жалостио уколико наруши правило кад буде принуђен да изађе због неког важног разлога.

Кажи брату: Зар ниси чуо од мене да ма куда пошао, и ма шта радио по Богу, и срце моје свагда иде са тобом? И сада, брате мој, понављам исто што си чуо од мене и раније: Ништа не намећи себи (за правило) да не би, кад будеш изашао због неког оправданог разлога, био жалостан у мислима. Схвати смисао оног што ти пишем и поступај по томе, па ћеш бити спокојан. Нека ти буде мир од мене, или тачније речено, од Бога.

29. Одговор истог великог старца истоме, којим утврђује у њему веру у оно што му је обећао, како би га таквим уверавањем побудио на веће усрђе.

Реци брату: Спокојство и сваки добар дар и сваки божанствени поклон човек стиче кроз веру. Старај се да се не лишиш осећања те силе која ће те свакодневно осењивати (будући послана) Богом преко мене смиреног и схвати да је твој долазак ка нама достојан не малог дивљења. Стреми ка ономе што ти предстоји, да би то и добио (уп.1.Кор.9,24). Свагда се сећај од чега те је избавио Господ и узноси Му благодарност за све, молећи се да Он јави Своју пуну милост на теби до краја. Амин.

30. Одговор истог великог старца истоме, на његово питање да ли да плови са братијом у Египат ради набавке (грађе за) рукодеље, будући да се бојао пута с обзиром да су и он и братија били неискусни у морепловству и нису познавали она места.

Реци брату: Све док се налазиш изван (безмолвија), потребно је да се са братијом потрудиш ради Бога. Дакле, стави пред очи невоље апостола: *Који претрпи до краја тај ће се спасти* (Мт. 10,22) у Христу Исусу, Господу нашем. Амин.

31. Пре него што је братија са авом Јованом нашла грађу за рукодеље, допало им је да много лутају по Египту и да претрпе велику невољу и растројство (због чега) је ава Јован изнемогао душом. Сазнавши за то духом, старац му је припремио следећи одговор:

Сине мој, напиши речи моје, или тачније, речи Божје и припреми их за брата Јована. Најпре (му пренеси) поздрав у Господу, а затим му кажи: Зашто изнемогаваш у невољама као телесни човек? Зар ниси чуо да ти предстоје невоље, као што је и Дух некад наговестио Павлу? (Када су оне стигле Павла), апостол је оне који су били са њим на броду убеђивао да буду расположени (Дап.27,22). Зар не знаш да *праведници трпе многе невоље* (Пс.33,20), којима се кушају, као злато у огњу? Због тога, ако смо праведни, бићемо испитани невољама, а ако смо, напротив, грешни, онда их претрпимо као достојни, јер трпљење гради искуство (уп.Рим.5,4). Сетимо се свих светих од почетка (света) и опоменимо се како су они трпели, чинећи добро, говорећи добро и пребивајући непоколебљиво у истини. Њих су људи мрзели и скорбили све до саме кончине њихове а они се, по речи Спаситеља (Мт. 5,44), мољаху за непријатеље и оне који их искушаваху. Зар си ти био продан као целомудрени Јосиф? Да ли су руке твоје радиле са *котарицама* (Пс.80,7)? Јеси ли двапут био вргнут у ров (Пост.33,24; 39,20)? Јеси ли слично Мојсију трпео увреде од детињства (Изл.2,3) па до старости (Број.31,14-16)? Шта си ти претрпео, лењивче? Јеси ли био гоњен као Давид, који је трпео гоњење од Саула (1.Цар.18,27) и од сопственог сина (2.Цар.15,17)? Јеси ли и ти плакао због њих по њиховој смрти (2.Цар.1,11-27;18,33)? И да ли си као Јона био бачен у море (Јон. 1,15)? Ти си забораван, љубљени мој! Зашто слаби твоја помисао? Не страши се и не бој се као онај ко је туђ храбрости, да се не би лишио обећања Божјих. Не ужасавај се као неверујући, него ободри своје маловерне помисли. Заволи невољу у свему како би био искусан син светих.

Сећај се трпљења Јова и осталих и старај се да идеш њиховим стопама. Сећај се опасности које је претрпео Павле: невоље и окови, глад и мноштво других зала, и кажи малодушности: „Ти си ми туђа”. Сећај се оног који ти је написао: Била твоја дела успешна или не, (свакако) благодари Богу. Размишљај о томе да су (земаљске) ствари трулежне и кратковремене, док трпљење по Богу спасава оне који су га стекли. Ти се стараш да нађеш грађу за рукодеље ради обрађивања, а ја ти указујем на апостолску реч: Не од оног који хоће, ни од оног који трчи, него од *Бога који милује* зависи све (Рим.9,16). Бог вам шаље из света људе са средствима за живот и ви их примите, али не помињите им то што сам вам говорио о њима да они (због тога) не би упали у сујету. Заволите их као искрену браћу и размислите о томе како да успокојите њихову помисао. Они презиру свет желећи да спасу своје душе и Бог их преко мене доводи овамо ка вама. (Пишем по предзнању), да бисте ви познали да су они савршено презрели свет. Ти, пак, брате, подржаван мојом руком, иди уским и тесним путем који води у живот вечни у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

32. Одговор истог великог старца истоме на питање да ли он треба да узима храну одвојено, затим, да ли је могуће да у среду и петак не прилази Светој Причести, да ли се могу оставити бриге око послова, да ли може да употреби неко лекарство ако се деси да, пребивајући у безмолвију, занемоћа, као и (одговор) на молбу да му да заповест у вези спасења.

Не желим да љубав твоју оставим у незнању у вези доброчинства које ти шаље човекољубиви Бог. Јер, ето већ су за тебе наступили они трудови и Исус је започео да чини са тобом (оно што Му је угодно), те да те постепено уводи у Своје благословено безмолвије и непостидно трпљење. Ако се после овога деси да паднеш у немоћ или неку другу слабост, положи сву наду на свог Владика и успокојићеш се: надам се, наине, у Бога мог да ти ниси далеко од Његовог пута. Што се тиче хране сматрам да ће за тебе бити боље и корисније да једеш сам у келији. А ако се деси да једеш и заједно са братијом, једи не сумњајући и не негодујући на то, само са уздржањем. Ка Причешћу, док још повремено излазиш из келије¹⁰⁾, приступај да не би друге саблазнио и буди пажљив према себи кад пребиваш у келији: **мотри** да ли **имаш**

¹⁰⁾ Тј. док још не безмолствујеш у потпуности.

смирење, страх Божји и нелицемерну љубав према свима. Ако је тако, онда своју кућу зидаш на тврдом и непоколебљивом камену, а камен је, као што је речено, Христос (1.Кор.10,4). За другим заповестима које тражиш већ нема потребе: довољно сам ти (раније) написао: то има довољно силе да човека од почетничког стања узведе до савршенства. Поучавај се из мојих писама, сећај их се и не заборављај их: она у себи садрже читаву библиотеку. Крепи се у Господу увек се смиравајући у речима, делима и покретима.

33. Одговор истог старца истоме када је његов рођени брат, желећи да ступи у монаштво, преко њега о томе питао старца.

Господ наш Исус Христос рекао је: *Нико не може доћи мени ако га не привуче Отац који ме посла; и ја ћу га васкрснути у последњи дан (Јн.6,44), и јавићу му се сам (Јн.14,21); видите њиве како се већ жуте за жетву. И који жање прима плату, и сабира род за живот вечни, да се радује заједно и који сије и који жање (Јн.4,35-36).* Брате, ако ко хоће да дође до града онда не лежи, и ако хоће да заврши (дело) - не лењи се кад види сунце (да је изашло), и ако хоће да обради њиву своју он је не занемарује. (Напротив), ко хоће да достигне град он жури тамо пре него што се смркне и, видећи да је сунце изашло, он са бодростју жури на труд бојећи се да нечим не буде задржан. Ко жели да обради своје поље, стара се (да то учини) пре него што га захвати коров. *Ко има уши да чује, нека чује (Мт.13,9).*

34. Када је ка ави Јовану по други пут дошао брат његов, он га је, бринући се о спасењу његове душе, подсетио на његово прво обећање. Овај је пожелео да од старца добије знамење, а тада му је старац објавио следеће:

Што се тиче твог брата о коме си ми говорио, рећи ћу ти: С њим води борбу неверје, то јест јерес фарисеја о којој је Господ рекао: *Род зли и прељуботворни тражи знак, и неће му се дати знак (Мт.12,39).* Њему не могу рећи ништа друго сем оно што је рекао апостол: *Старо прође, гле, све ново постаде (2.Кор.5,17).* И: *Сада Израилу (Пон.Зак.4,1), и: Немој кушати Господа Бога свога (Мт.4,7), и: Данас, ако глас његов чујете, немојте да буду тврдокорна срца ваша (Јев.3,7-8).* *Ко има уши да чује нека чује (Лк.14,35).* Моли се за мене.

35. Одговор истог великог старца истоме када је питао да ли треба да братију немоћну телом и другу, немоћну помислима, приближи себи, да ли треба питати аву (Сериду) да почетницима унеколико олакша бдење, те о дуготрајном ћутању старца.

Брате, одговор на те три помисли јесте следећи: Не присиљавај **туђу** вољу, него сеј (реч) са надом. Господ наш није никога принуђавао него је благовестио, и ко је хтео, он је слушао. Ти знаш да ја не пренебрегавам и не презирем твоју љубав, али стрпљивост је корисна. Када се молимо а Бог не жури да нас услиши, онда то бива на нашу корист да би нас научио трпљењу. Због тога и не треба бити малодушан и говорити: „Ми смо се молили и нисмо били услишени”. Бог зна шта је за човека корисно. Радуј се у Господу, остави све бриге и помоли се за мене, љубљени једнодушни брате мој.

36. Одговор истог великог старца истоме, у коме му дозвољава да започне са савршено безбрижним безмолвијем. *Затим, одговор и на помисао да је настало последње време, као и на недоумицу после разговора са једним од отаца, када је помислио: „Да ли сам добро поступио?”*

Брате, послушај ме јер те љубим у Исусу Христу. Што се тиче келије (рећи ћу ти) да је Господ наш Исус Христос рекао: *Долази час, и већ је настао, кад ће мртви чути глас Сина Божијега, и чувши га оживеће. Јер као што Отац има живот у себи, тако даде и Сину да има живот у себи (Јн.5,25-26)*. Ја ти говорим: Време да са Богом уђеш (у безмолвије) зрело је. Направи себи нову келију и уђи у њу имајући Бога за путовођу, а потребне ствари и искуство (у подвигу безмолвија) доћи ће сами по себи. О помисли која ти се јавила (знај) да је ништавна и да те води ка таштини. Ко не зна да ми живимо у последње време? Што се тиче разговора: макар видео себе и да богословствујеш, знај да је ћутање достојније дивљења и славе. Осим овога нема потребе да ти било шта пишем, јер сам ти, као што то зна твоја љубав, написао све од алфе до омеге. Уручујем те Богу: од Њега (долази) и помоћ и милост. Амин.

37. Један христољубиви световњак тражио је од аве Јована одговор поводом неког посла. Овај му је одговорио, али се затим покајао због тога те се обратио великом старцу, говорећи: „Опрости ми, ја као пијан не знам шта радим”.

Много пута сам ти говорио: *Остави нека мртви сахрањују своје мртваце (Лк.9,60)*. Зар се ти још не гнушаш њиховог смрада? Погледај шта си рекао! Ти не знаш шта говориш - пијани од људи трпи бешчашће, ударце, презир, он себе не сматра (за нешто), не показује своје знање, не учи друге, ни о чему не саветује, не расуђује да ли је нешто добро или зло. Ако устима говориш једно, а делима показујеш друго значи да говориш неразумно. Пази да твој слух не би изненада запрепастио **узвик: Ево женик долази, излазите му у сретање** (Мт.25,6). И шта ћеш рећи тада: „Немам кад”? Он те је избавио од брига - па зар ти то не желиш? Узео је твоје бриге - зар ћеш се сад окивати њима? Успокојио те - зар желиш да се поново умараш? Ти нећеш имати довољно времена да плачеш и ридаш за своје грехе. Сети се шта је речено за двери, **наиме**, да ће се оне затворити. Пожури да не останеш напољу заједно са лудим девојкама. Пређи мишљу од сујетног света у други век, остави земно и ишти небеско, остави трулежно и наћи ћеш нетрулежно. Бежи мишљу од привременог и приближићеш се вечном, умри савршено да поживиш савршено у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове векова. Амин.

38. Одговор истог великог старца истоме који је желео да од њега често прима одговоре ради помоћи и спасења душе, и да сазна да ли сме да разговара са било ким од братије, те да прима од њих питања о помислима.

Знаш коме сам те предао и какву сам ти храну принео - (ако то уопште схваташ)? Не пишем ти често, јер Онај коме сам те предао и пре него што се тражи од Њега зна шта нам треба (уп.Мт.6,8). Слушајући ово, остави све бриге. Јер, напуштање свих брига помоћи ће ти да се приближиш оном граду, (тј. савршеном безмолвију). Ако се не будеш убрајао међу људе (тј. уколико будеш себе сматрао нижим од све твари), моћи ћеш да се настаниш у њему. Ако умреш сваком човеку, постаћеш наследник тог града и његових ризница. А пошто ме ти много пута питао о истоме: да ли да по некој потреби разговараш са братијом и да им дајеш одговоре на њихове помисли, - рећи ћу ти како да поступиш: Од сада се не брини ни за шта осим за то да пређеш свој пут (безмолвија). Ја се стално сећам твоје љубави, што мо-

жеш познати по томе што се покрет љутог гнева постепено гаси у теби. Имај мир, љубљени брате мој Јоване!

39. Одговор истог великог старца истоме поводом тога што је овај пожелео да прекине разговор чак и са (братом) који му је прислуживао, по речи старца: „Ако оставиш све бриге, моћи ћеш да се приближиш оном граду (тј. савршеном безмолвију)”, као и на помисао која га је побуђивала да испитује узроке искушења која су разнообразно устајала на њега.

Реци брату: Сачекај мало, још није време. Ја се старам о теби више него ти сам, а још више то чини Бог. Брате Јоване, не бој се ни једног искушења које устаје на тебе ради твог искуства, јер Бог те неће оставити. Када те задеси нешто такво, не старај се да испиташ узроке тога него призивај име Исусово, говорећи: „Исусе, помози ми”, и Он ће те услишити. *Близу је*, наиме, свих који Га призивају (Пс.144,12). Немој се предавати малодушности, него усрдно стреми напред и достићи ћеш жељено у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове Амин.

40. Питање истог истом великом старцу о томе да ли треба да оног који му прислужује научи рукодељу плетења, и о једном брату који је о својим помислима питао нејасно и загонетно, тј. да ли је он то добро учи-нио.

Најсветлије учење Спаситеља нашег гласи: *Да буде воља твоја* (Мт.6,10). Ко искрено произноси ту молитву, тај оставља своју властиту вољу и све ставља на вољу Божију. Научити брата рукодељу плетења јесте корисно али то побуђује завист (код других). Можеш се око тога заузети ретко, повремено, чувајући савест братије, и на тај начин ће се та ствар сакрити. Што се тиче питања које је изражено загонетно, рећи ћу ти да је то својевољни, неразумни изум и тај брат има потребу за многим молитвама, јер знамења бивају за неверујуће, а не за верујуће.

41. Одговор истог великог старца истоме, када је овај упао у многе помисли и бриге око уређења манастира.

Много тога се точи из твог срца, као што је речено у Писму: *Избројаћу их и биће их више од песка* (Пс.138,18). Брате, нико не зна шта ће бити са овим местом, осим једног Срцезналца Бога који ми је то открио. Веруј да га Бог неће оставити, него ће га са-

чувати и прославити у славу имена славе Своје. Њему слава у векове. Амин.

42. Одговор истог великог старца истоме, на питање због чега је немоћан и да ли братији, која иде у Египат, треба рећи како да се понашају, те да ли се постарати о њима да не би пали у невољу због непознавања оних места.

Реци брату: Код тебе су помешани Египћани са Јерусалимљанима, али се не брине: Бог брине о теби. (Што мислиш рећи братији) реци са страхом Божјим и не жалости се због њих, само се помоли и Господ ће их у свему повести по Својој вољи. Без Бога ништа не бива, нарочито на овом месту. А оно што се ради са страхом Божјим, то служи на успокојење (братије) и на душевну корист.

43. Одговор истог великог старца истоме о томе да све што се њега тиче положи на Бога.

Ко буде пио воду коју сам ти послао преко мојих одговора, неће никад више осетити жеђи. Ти си био дужан да очекујеш и да се надаш да стекнеш спокојство вером у Христа. Прими тај хлеб као део моје хране, и остави све (спољње) бриге. Не бој се ничег него Светим Духом прими силу и наду. Веруј да је рука Божија са тобом.

44. Комад хлеба који му је старац послао као благослов, ава Јован је дао свом прислужнику, премда не непосредно својом руком - јер није био клирик - већ га је тако положио да га је овај могао сам узети. Ава Јован је, примајући ове благослове, тако поступио и други и трећи пут. Он је то чинио без саветовања са старцем, дакле, не схватајући да тиме греши. Осим тога, када је на молитве старца осетио олакшање од страсти, он је рекао: „Страсти су ослабиле у мени”. Након тога је послао питање о хулним помислима и није добио одговор. Када се зачудио због тога, изненада му се, по попуштењу Божјем и на његово уразумљење, јавила страшна приказа, затим се појавила још једанпут и изненада ишчезла. Узнемирен и смућен, ава Јован се сетио свог сагрешења у вези са хлебом па је, заборавивши шта је рекао о слабљењу страсти у себи, наденуо кукуљ који му је некада послао старац, прибегнувши

Богу и много се молећи за помиловање. Старац му је написао опомену у вези два његова сагрешења: наиме, о хулној помисли и о томе да полагање благословеног хлеба пред брата - при чему је овоме препуштено да га сам узме - није дело смирења него пре дело надмености и детињег разума.

Ако неко схвати да преступа заповест значи да је познао (своју немоћ), а ко (њу) позна - исправља се. Рећи ћу једноставно: Ја сам те некада предао у руке Божије, а ти се уклањаш од тога. У Писму, пак, уста Божја опомињу да се *праведници не уклањају* (3.Цар.15,5). Зашто ти искушаваш мене, тражећи речи моје. Писмо казује и то: *И да не изиђе хвалисање из уста твојих* (1.Цар. 2,3). А ти си се осмелио да отвориш уста своја пред Богом и да кажеш да су страсти ослабиле у теби, уместо да кажеш: „Све оне леже у мени као у складишту”. Због тога си ти и био остављен да се покаже сва твоја бедност. Да ниси имао то покривало које си добио од мене¹¹⁾, морао би много да се потрудиш. Али, речено је да је веран Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете, него ће учинити са искушењем и крај да можете поднети (1.Кор.10,13). Учинити нешто у непогодно време јесте испуњавање своје воље и долази од надмености, а немајући рукоположење давати другима благослов као архиепископ - на то не знам шта бих рекао. Зар ја не бих могао свима да пошаљем благослов који сам послао само теби? Ти си малим кажњен за много и велико. Убудуће непрекидно пази на себе да би у потпуности истребио осам иноплемених народа, **тј. страсти**. Када боравиш **у келији** не бави се детињастим делима, него пре стекни суровост **према себи** и простодушност. Много пута си чуо: *Све чини са саветовањем* (Сир.32,34). За сваку страст и хулу моли се Богу и Он ће ти мало по мало помоћи. Унапред пази и чувај то у срцу своме. Нико то не мора да зна. Шта је било, било је. Нека Исус буде са тобом. Опрости ми оно прошло а у будућем ћу се исправити на векове. Амин.

11) Тј. кукуљ светог Варсануфија. Види 1. одг.

45. Одговор истог великог старца чистоме (ави Јовану) када је овај, налазећи се у тешкој болести (тј. имајући силну грозницу, због чега много дана није јео нити спавао) по ђавољем дејству са роптањем узвикнуо на аву¹²⁾ и братију која му је служила.

Брате, зашто се разводнило срце твоје и зашто си оставио Љубљенога, устремивши се трагом непријатеља? Ниси чуо глас Господа Христа, него си ишао за вуком ђаволом. Како си то пострадао? Шта си препатио? Шта значи та *вика* коју је апостол изједначио са хулом, рекавши: *Свака горчина и гнев и љутина и вика и хула са сваком злобом нека су далеко од вас* (Еф.4,31). Ти ниси ништа претрпео преко силе **своје**, по речи апостола: *Веран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете* (1.Кор.10,13), и остало. Пробуди се од те сметености злих помисли. Узми жезал крста којим од себе одгониш вукове, тј. демоне. Сети се речи Писма: *Зашто си тужна душо моја и зашто ме смућујеш? Надај се у Бога јер Њега исповедамо, спасење лица мога и Бог мој* (Пс.41,6). Унапред буди пажљив и чувај се од жестине својствене неразумној деци која још немају осећање (самосвести), јер си дужан да са Христом узађеш на крст, да будеш прикуцан клиновима и прободен копљем. Шта очекујеш, јадни, узвикујући против Христове силе и прекоревајући своју братију? Где је оно што је речено: *Чашћу чините једни друге већим од себе* (Рим.13,10)? Теби је довољно и ово: *Кажи премудроме за разлог, тј. укори га, и биће још мудрији* (Прич. 9,9). Потрпи, оћути и благодари за све, сходно речи: *На свему захваљујте* (1.Сол.5,18). Очигледно је да треба захваљивати и у недаћама и невољама и болестима, и у утеси. Непрестано призивај Бога и Он ће бити са тобом и даће ти силу именом Својим. Њему слава у векове. Амин.

46. Када је ава Јован осетио олакшање од болести и када је дошао себи од искушења, непријатељ је на њега навео страшне снове како би га поново смутио. Не успевши у томе, он му је (у сну) представио манастир и цркву са много људи који су му долазили ради добијања помоћи. Крепећи га (у тим искушењима), старац му пише следеће:

Слава на висини Богу, брате: наш непријатељ ђаво се наоружао, и као лав ричући хоће да те прождере (1.Пт.5,8), али му

12) Тј. на игумана Сериди.

то не дозвољава рука Божија која нас увек покрива. Када је увидео да му се не испуњава жеља, почео је да ти смуђује ум због чега ти и предлаже неке ствари посредством својих скверних снова. Видећи да Бог не дозвољава да се искушаш до краја или преко твоје силе, а као лукав у злоби својој, (враг) ти (у сну) представља цркву и манастир, као ради помоћи. Ти утврди своје срце полагајући на њега без смућења крсно знамење у име Оца и Сина и Светога Духа, верујући да нам то помаже да згазимо главу непријатеља. Стекни смирено срце и узнеси славу Ономе који те је спасао од ђаволје замке. То си пострадао ради немара.

47. Одговор истог великог старца истоме који је упао у веома тешку и, за многе несхватљиву, борбу која се састојала од разних помисли.

Кажи брату Јовану: Чудим се твојој љубави и несхватању! Видећи мноштво твојих невоља, ја сам ти не једном слао благослове да би ти преко њих добио силу по Богу. Ти увек треба да размишљаш о ономе што је написано у 106. Псалму: *Рече и наста олуја те се подигоше њени валови; дижу се до небеса и спуштају до бездана, и још: Душа њихова у невољи нестајаше* (Пс.25,26). Све нас је то сустигло и ми смо дужни да претрпимо те недаће док не стигнемо у *пристаниште воље Његове*, као што сам ти и раније писао. Бог те није предао у руке непријатеља твојих, и ти се сам немој предавати у њихове руке. Ако тако поступиш, Бог те неће оставити. Да ли желиш да се избавиш од невоља и да се не оптерећујеш њима? Очекуј и веће, па ћеш се успокојити. Стекни њихово трпљење и утешити се дух твој. Храбри се, крепи се и моли се за мене, сећај се речи мојих и душа твоја ће се обновити.

48. Када је ава Серид из неког разлога закаснио да ави Јовану однесе претходни одговор, овај га је оштро прекорео, а затим због тога веома ожалостио. Осим тога, када су неки од братије по немоћи својој и користећи се услугама других, испричали ави Јовану о различитим пословима који су наводно бескорисно и непотребно учињени у општежићу, он је, уместо да их уразуми и задржи од сличних пресуђивања, рекао да се и њему та дела не свиђају. Чувши од аве Сериде да је он (тј. ава Серид) то учинио по савету старца, он, тј. ава Јован му је рекао: „Старац је теби оставио да радиш по својој нахођењу”. Поводом тог случаја старац му је пос-

лао следећи одговор у коме му објашњава да и оно што нама изгледа неправилним бива по особитом устројству промисла Божјег а превазилази наше поимање.

После дужег времена опет нас љубав побуђује да ти запрети жезлом Христовог наказања и опомене, да се и на нама испуни реч Писма: *Ударци пријатеља су верни* (Прич.27,6), и остало. Ако те и казимо, не падај духом, сећајући се приче оног који је рекао: *Сине мој, не заборављај карање Господње, нити клони када те Он покара. Јер, кога љуби Господ онога и кара; и бије свакога сина којег прима* (Јев.12,5-6). Ако ти и запретим, ипак теби нису непознате речи апостола: *Покарај, запрети, утешити* (2.Тим. 4,2). Немоћни, где је ум твој? Лењивче, где се налази мисао твоја? Зашто становници твог ума противрече ученицима Владике, желећи да спрече Владика да столује у њему, да уђе у Јерусалим, изагна из храма Божијег оне који продају и купују и посрама књижевнике и фарисеје? Зашто те они вуку у Вавилон кад ти треба да живиш у Јерусалиму? Зашто остављаш воду силоамску и хоћеш да пијеш мутну воду египатску? Зашто скрећеш са пута смирења на коме **човек** (себи) говори: „Ко сам ја?”, и хоћеш да идеш беспућем, пуним невоља и беда? Где су се обреле моје речи које сам ти дан и ноћ понављао? Где је оно ка чему сам те подстицао, као уосталом и себе самог, и до чега си ти, како сам видиш, достигао? То је због тога што не обуздаваш свој језик и брзо му дајеш на вољу, те што, кад ближњем дајеш савет, не разматраш претходно ствар са потребном пажњом како би га правилно схватио. Особито (је то стога што дајеш савет ави Сериду) који нас Бога ради покрива и свој врат полаже за нас, коме сви ми дугујемо захвалност, и за кога треба да се молимо Господу да га сачува од сваког зла на корист нас и многих других. Овоме се учимо од светог апостола који је са благодарношћу говорио о некима: *Који за мој живот своје вратове положише* (Рим.16,4). Како се не сетиш безбрижности која ти је преко њега дарована (Богом), те свог пребивања у безмолвију којим се користиш као цар, док он (тј. ава Серид) носи терет оних који нам долазе и одлазе, одстрањујући од нас свако неспокојство. Јер, пошто они долазе ради нас, ми бисмо били дужни да се бринемо о њима, а не он. Због тога ја много благодарим Богу који је изволео да нам да таквог искреног сина који је по души нашој, а ти си му, томе насупрот, узвратио: „Перем руке моје од тебе”, и то си рекао не једанпут него много пута, чиме си душу његову увалио у велику тугу, не сетивши се речи апостола: *Како тај не би био савладан од превелике жалости* (2.Кор.2,7). И да не би руке Господње и молитава отаца, његово срце би се распукло. Где су заповести које сам ти

дао: Плачи, ридај, не тражи да те други сматрају нечим, ни у чему се не упоређуј са другима, - те заповести којима сам ја твоју љубав привукао на другачији пут? Остави најзад свет, узиђи на крст, збаци са себе све земаљско, отреси прах са ногу својих, не мари за срамоту (уп. Јев.12,2), не распаљуј са Халдејцима пећ да не би заједно са њима био сажежен гневом Божјим. Сваког човека сматрај бољим од себе - и плачи због свог мртваца. Извади брвно своје (Мт.7,5). Подигни разрушени дом свој. Узвикуј: *Помилуј ме... Сине Давидов... да прогледам* (Лк.18,38;41). Схвати речено: *Да се свака уста затворе* (Рим.6,6) за непријатеља. Мери речи своје и начини резу за врата своја (Сир.28,29). Ти знаш о чему ти говорим и разумеш шта кажем. Потруди се да проникнеш у речи моје и наћи ћеш у њима плодове достојне Бога. Не посрами седине онога који се за тебе моли дан и ноћ. Господ нека ти да да разумеш и испуниш ово са страхом Његовим. Амин.

А пошто си рекао ави Сериду: „Старац ти је оставио да чиниш по своме нахођењу”, значи да ћу ја једини понети осуду коју је Господ изрекао преко пророка: *Заиста ти говорим: Ако видиш брата свога да не иде добрим путем и не кажеш му да је пут његов зао, од твоје руке ће се тражити крв његова* (Јез.3,18). Чувај се да ти се (непријатељ) не наруга и послушај апостолски савет по коме ћемо ми *одговарати* (Јев.13,17) за њега (тј. аву Сериду). Али ви не разумете оно што се дешава.

49. Захваливши старцу за исправљање, ава Јован га је молио да му чешће пише ради спасења душе. Такође му је писао и о помисли коју је желео да саопшти ави (Сериду) и молио га да му је он пренесе.

Брате Јоване, не знам шта то значи. Ја сам ти написао све од алфе до омеге, од почетничког стања па до савршеног, од почетка пута, па до краја његовог, од свлачења *старог човека који пропада у жељама варљивим*, до облачења у *новог човека, сазданог по Богу* (Еф.4,22;24), почињући од тога да се буде стран чулној земљи, до тога да се постане небески житељ и наследник духовне земље обећања. Проникни у моје посланице, оствари оно што је у њима и спашћеш се. Схвати да је у њих укључен Стари и Нови Завет. Удубљуј се у њих разумевајући, и нећеш имати потребе за другом књигом. Одбаци заборавност и одступи од таме. Нека твоје срце буде у миру са (спољашњим) чулима и све ће се то испунити на теби. Идоложртвени дим ће ишчезнути из твоје мислене Ниневије и распространиће се по њој благоухање духовног тамјана - покајање, које ће задржати казну која прети разру-

шењем. Где си заспао? Зашто си као узглавље положио (моје) одговоре кад су они намењени твом спасењу? И не само твом, него и свих који са вером проничу у њих. Убудуће немој обраћати пажњу на снове. Пробуди се из тешког сна, пожурни да достигнеш Сигор, да те не би задесило разрушење пет градова. Не окрећи се назад да не би постао као слани стуб. Буди мудар као змија (Мт.10,16) да те не би преварили непријатељи твоји, и безазлен као голуб, да се не би, због скретања у супротност, јавила борба. Буди верни слуга Владике, иначе ћеш постати роб многих. Не удаљавај се од Њега, јер је због тога био осуђен неверни (Лк.12,46). Пази на себе - како пребиваш (у келији). Реци себи: „Зашто ја водим такав живот? Шта сам стекао од оваквог живљења?” И човекољубиви Бог ће просветити твоје срце разумевањем. Он те је већ избавио од свих земаљских брига. Пази на себе, брате мој, - где се налазиш и шта желиш? И Бог ће ти помоћи у свему. А што се тиче помисли за коју си ме молио да је пренесем сину мом (Сериду, пренећу му је) али ћеш се ти удаљити од савршене и искрене љубави према њему ако му је сам не кажеш. Ако је код вас, по Писму, једна душа и једно срце (Дап.4,32), онда (се сети) да нико ништа не треба да скрива од свог срца. Умудри се јер си још увек жесток. Господ нека ти опрости.

50. Одговор истог великог старца истоме на питање да ли после свете велике седмице може да прекине разговор са свима?

После празника безмолствуј пет дана у недељи, а током два, ако се деси потреба, поговори. Ти опет питаш шта треба да радиш: Постарај се да по сили својој оставиш све бриге (око споредног), јер Бог уређује корисно за сваког човека: или му умиљује срце, или га преко другог побуђује на корисно.

51. После празника је дошао један епископ, желећи да поговори са авом Јованом, а такође су и неки од почетника хтели да га питају о својим помислима. О томе се он распитао код великог старца.

Одговор: Ти знаш да ми никада нисмо полагали узде ни на кога, као ни на себе саме. А пошто сам ти рекао: Пет дана у недељи безмолствуј, а два разговарај, - онда се не узнемиравај ни тиме (тј. доласком епископа), него говори онда кад сам ти рекао. И када разговараш не брини се шта ћеш и како ћеш рећи, јер ће, по речи Христовој, *Дух Оца нашега говорити из вас* (Мт.10,20). Што се тиче братије коју си споменуо, у случају потребе не избегавај (да поразговараш са њима) и Бог ће ти помоћи. Амин.

52. Одговор истог великог старца истоме кад је овај говорио о нeredу у свету.

Брате, док је још време, пазимо на себе и учимо се ћутању, будући да је све обузео метеж. А ако хоћеш да будеш спокојан у свему, буди мртав за сваког човека и умирићеш се. Схвати да то говорим у односу на помисли, сва дела и обраћања са људима као и у вези брига. Безмолствуй са миром.

53. После претходног одговора ава Јован је хтео у потпуности да прекине са разговорима. Један брат се веома растужио због тога и молио га да не одбије да по потреби поговори са њим. Сажаливши се, он му је то обећао али је и старца питао о томе, као и о томе да ли да прими коловију¹³⁾ коју му је послао неки брат.

Брате, ја сам ти послао реч: Остави све бригае. Шта би још хтео? Пази на себе: жетва је велика и не остављај је. Не намеравај да береш виноград после оних који су га обрали. Остави све и прихвати се (сада) жетве и бербе винограда како би добио плод од пшенице и вина. Нека се укрепи и огради срце твоје у Господу. Размишљај о мојим писмима, јер ти она нису писана узалуд. О коловији: ако брат жели да ти је да од свег срца, прими, осуђујући себе као недостојног.

54. Имајући веома тешку борбу и стидећи се да је слободно исповеди ави (Сериду) један брат је послао писмо ави Јовану, молећи га да га прими кришом од аве (Серида) и да чује његову помисао. Ава Јован се нашао у тешкоћи због два разлога. Прво, није хтео да прими брата без саветовања (са старцем) да не би саблазнио друге, а са друге стране није хтео да га ожалости (одбијањем). Двоумећи се шта да учини, он је о томе питао великог старца, уједно питајући и то да ли да у потпуности затвори своја врата.

Реци брату: Ко је толико неразуман да изабере ствар која може да повреди и да ожалости, уместо да учини оно што је лакше и утешније, уз смирење и молитву. Врата своја не затварај у потпуности: умртвљење у свему се састоји не у затварању врата него у затварању уста. Поздрављам те светим целивом.

13) Кратка одећа без рукава, старинска мантија.

55. Ступивши у манастир где су живели ови оци, један Египћанин се писмено обратио великом старцу на египатском (будући да је и он био Египћанин), иштући његове молитве и душекорисну реч. Такође је питао и да ли може да се удостоји разговора са њим. Овај му је на грчком написао следећи одговор:

Ја сам себи дао за правило да никоме не пишем, јер одговоре шаљем преко аве (Серида). Због тога ти и не пишем на египатском. Будући подстакнут (твојом молбом), казао сам одговор ави Сериду који ће он написати на грчком зато што не зна египатски. У свом писму ти ме називаш љубљеним оцем својим у Господу, оним који зна тешкоће, потребе и опасности за душу. Стога, ако сам ја отац твој као што пишеш, онда ти дајем заповест: Не узнемиравај ме прозбом да разговараш са мном, јер ја живим тако да не правим разлику међу људима. Ако ти отворим врата, онда ћу и свима, а ако не отворим теби, онда нећу никоме. То сам написао зато што си ме молио, говорећи: „Удостој ме кротости твоје и укажи милост бедној души мојој”. И још си у том писму рекао: „Грех мој ме је одвојио од тебе, владико, тј. господине, мој”. Ја се, пак, благодаћу Христа, Сина Божијег, све до сада нисам одвајао од тебе, него духом свагда пребивам уз твоју љубав. После овога, ти си ми у истом писму написао: „Помоли се за моје грехе”. И ја ћу рећи исто: „Помоли се за моје грехе”, јер је написано: *Како хоћете да вама чине људи, чините тако и ви њима* (Лк.6,31). Премда сам ја и окајан, тј. јадан, и мањи од свих људи, ипак све до сада то чиним по сили мојој, ради Онога који је рекао: *Молите се... једни за друге, да оздравите* (Јак.5,16). Ако смо ми, брате, странци, онда и будимо странци. Не сматрајмо себе за нешто и нико нам неће дати некаквог значаја, те ћемо бити спокојни. Дошавши к нама, подвизавај се у трпљењу, јер је речено: *Који претрпи до краја тај ће се спасти* (Мт.10,22). Изнад свега, старај се да умреш за сваког човека и спашћеш се. Реци помисли својој: „Умро сам и лежим у гробу”. Веруј ми, љубљени, да сам ја, гоњен љубављу Божјом да ово саопштим твојој љубави, превазишао своју меру. Ко сам ја најмањи? Због тога и тражим опроштај, говорећи: Господа ради, опрости ми празнословцу и помоли се за мене, слуго Божји Аврааме.

56. Одговор истог великог старца ави Павлу, старцу који се налазио у безмолвију и који је хтео да прими неког слепца да би му послужио.

Брате Павле, у једној причи се говори: Ако си видео младића који бежи, знај да га је старац преварио. Старац који vara јес-

те сатана. Завидећи, он хоће да нас уведе у незгоде предлажући нам наводну правду, **тј. врлину**, а ми не знамо да су многи, желећи друге да извуку из реке, и сами потонули заједно са њима. Буди пажљив, размотри са које стране непријатељ хоће да те улови. Када ме питаш и добијеш одговор, непријатељ мења вид својих замки да би биле још лукавије. Бог не тражи да ми преко своје силе чинимо добро ближњем, јер Он овако говори: *Немој престати да чиниш добро ближњему, од оног што нађе рука твоја* (Проп.9,10). Претпоставимо да је тај слепи дошао к теби и да се и ти силно разболиш: ко ће тада послужити тебе и њега? Уколико тебе неко и послужи радо, ипак ће непријатељ, који ти и предлаже ту наводну правду (тј. врлину), да ти говори: „Погледај, ти си на терет општежићу”. Такав човек је, као што и сам знаш, не-сносан за друге, јер, као што говори Писмо: *Човека или старца малодушна ко ће претрпети* (Прич.18,14)? Уколико сопственим искуством хоћеш да упознаш неколико тешких дана, онда испуни оно што желиш. Кад ме не бисте питали, не бих рекао ни речи, а и ово што сад говорим, говорим из љубави Христове, да брат мој не падне у заблуду. Ако саосећаш са (слепим) Бога ради, и верујеш да је Бог силан да му помогне, помоли се Господу и Он ће да учини са њим како Му је угодно. Па ипак, ја те нисам ве-зао, брате, и нисам ти дао заповест него савет: поступи, пак, како хоћеш и опрости ми Господа ради. Помоли се за мене најма-њег.

57. Одговор истог великог старца истоме који се смутио у расправи када је са неким започео беседу о вери, будући неспособан за слична разматрања.

Побуђиван Светим Духом божанствени апостол вели: *Веран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете, него ће учинити са искушењем и крај да можете подне-ти* (1.Кор.10,13). Једнодушни и искрени брате, саопштавам ти у Господу да ме је, кад сам видео твоју невољу и смућење од иску-шења које те је постигло, (срце) тако силно заболело као што ни-када није - особито сетивши се речи апостола: *Ко ослаби, а да и ја не ослабим; ко се саблажњава, а ја да не горим* (2.Кор.11,29)? И још: *Ако страда један уд, с њим страдају сви удови* (1.Кор.12,29). Премда ја и не поступама апостолски, ипак сам чуо како апостол заповеда да се радујемо са радоснима и плачемо са онима који плачу (уп.Рим.12,15). Слава вишњем Богу који није допустио не-нависнику добра - врагу да излије на тебе сву злобу своју како је хтео, јер би он желео и живе људе да гута, као што сведочи вр-

ховни апостол Петар, говорећи: *Као лав ричући ходи и тражи ко-га да прождере* (1.Пт.5,8). Владико мој, не примајмо тако брзо смућења од лукавих помисли **које нас подстичу** да устајемо и смућујемо се на ближњег нашег: до тога долази због ђаволског дејства. Где је оно: *Блажен је човек који претрпи искушење* (Јак.1,12) и остало? Ово сам написао вашој љубави не као некоме ко-ме треба поука, јер, ако проникнеш у Писмо, разумећеш и бићеш пажљивији од мене (будући да сам ја окајан и немоћан и само узалуд носим **монашко** име), него ради срдачног саосећања и силне љубави по Богу. Пишем ти ово уз много суза. Нека утврди твоје срце у страху Своме Онај ко је утврдио и поставио небо, и нека сазида твоју кућу на тврдом камену (Мт.7,25) Онај ко је зем-љу утемељио на водама (Пс.23,2). Нека запрети твојим искуше-њима Онај који је *запретио ветровима* (Мк.4,29) и мору. Нека удаљи од тебе заборављање заповести Онај који је удаљио исток од запада (Пс.102,12), нека буде штедар души твојој као што је *отац штедар према синовима* (Пс.102,13). Нека просвети срце твоје Онај који је просветио (Мк.1,79) оне у тами, и нека ти да трпљење да до последњег даха мирно поживиш са мном кога си заволео, као што нам је још давно по благодати Својој открио Онај који је рекао: *Који претрпи до краја тај ће се спасти* (Мт.10,22). И нека нам дарује да до краја (сачувамо) онај међусобни мир који је Он дао Својим ученицима (Јн.14,27). Нека нас Онај који је рекао: *Ако ме љубите, заповести моје држите* (Јн.14,15), удостоји да достигнемо савршену љубав према Њему (1.Јн.4,18). Он је још рекао: *По томе ће сви познати да сте моји ученици ако будете имали љубав међу собом* (Јн.13,35). Кад бисмо имали так-ву љубав, ништа нас до смрти не би међусобно раздвојило. Уоста-лом, написано је: *И сада Израилу* (Пон. Зак.4,1), и још: *Ако дух владоца изиђе на тебе, не остави места свога* (Проп.10,4). А ја ћу ти исказати реч Руте: *Да се не раздвојим од тебе, него нека нас смрт раздвоји* (Рут.1,16). Ако ти нешто од овога пореметиш, ја ћу у томе бити невин. Ти ћеш сам искусити (последнице тога) и даћеш одговор у дан страшног Суда, будући да ја са радосћу умртвљујем душу своју за тебе - брата мога. Уосталом, то ти гово-рим не као заповест. Безмолствуј са надом дивећи се Богу и про-слављајући Га због тога што те је избавио од великих опасности, невоља и различитих искушења. Њему слава. Амин. Опрости ме-ни који много празнословим, јер сам због велике жалости и вели-ке радости продужио ову беседу. Господ са тобом, љубљени мој!

58. Добивши овај одговор (ава Павле) је старцу открио следеће:

Владико и господине мој, опрости ми Господа ради и помоли се за мене. Што се тиче моје маленкости и смућења, ти знаш владико да они долазе од ђавола, будући да сам ја од детињства примио веру триста осамнаест светих и богоносних отаца и никада нисам примао другачије учење, а (сада) се смуђујем. Ако је теби познато, оче мој, да се ја олако смуђујем, дај ми реч да ће господин мој одговарати за мене Богу, а да мени од сада не прети никаква штета, и тада ћу се избавити од жалости и узнемирења. Дотле силно страдам због њих, и као прост и неразуман човек бивам кажњаван за мноштво мојих грехова. Не окриви ме владико, него напиши да ми дајеш опроштај. Помози ми у том (делу) благопријатним својим молитвама, а ја верујем Богу да ћеш задобити окајану душу моју.

Одговор: Да си разумео шта сам ти писао, спознао би да сам ти већ и сам написао оно што тражиш, јер то што ти рекох: „Душу моју полажем за тебе”, управо и значи да одговарам за твоју љубав. Не стидим се да ти кажем, брате мој, да ти не можеш да расуђујеш о вери будући да тиме на себе навлачиш само невољу и узнемирење. Онај ко је тврд у вери макар разговарао и носио се са јеретцима и невернима, никада се неће смутити због тога што унутар себе носи Исуса, Началника мира и тишине. Такав, после мирног супротстављања, са љубављу може многе јеретике и неверујуће да привуче у познање Спаситеља нашег Исуса Христа. Пошто, брате, такво расуђивање о тим предметима превазилази твоју меру, ти се држи царског пута, наиме, вере три стотине осамнаест светих отаца у којој си се крстио: за оне који схватају савршено она у себи све потанко садржи. Безмолствуј пажљиво, размишљајући о гресима својим и о томе како ћеш срести Бога. Ако на тај начин испуниш заповест моју или, боље рећи, Божију, сведочим ти да ћу ја за тебе дати одговор у онај дан у који ће Бог судити тајне људске. Не сумњај у то да не би упао у **нешто** још горе. Јер, непријатељ и слатко обрће у горко, а од тога нека нас најпре избави Господ Исус. Не брини се, надаље, о стварима које ти нису назначене: Господ је, наиме, преузео све твоје бриге. Видећи да си се избавио (од њих) молитвама светих, лукави демон је нашао средство да у теби остави макар мали део дима таквог искушења. Помоли се и за мене брате, да се и мени не каже: *Ти, дакле, који учиш друге, себе не учиш* (Рим.2,21). Чувај се да се опет не спотакнеш у томе, да не

би ожалостио мене кога волиш. Нека нас Господ покрије Својим крилима. Амин.

59. Други брат је питао истог великог старца како да разликује помисли, тј. која (долази) од Бога, која од природе а која од демона.

Сине мој, Теодоре, кад већ питаш о томе, добро пази шта питаш и спреми се да то испуниш и на делу. Јер, у Писму је речено: *Немојте гордо мислити него се дружите са смиренима* (Рим. 12,16). То што ти питаш односи се на људе који су достигли високу меру (духовног узраста). Уколико унутарње око не буде очишћено многим лекаствима, неће моћи да се избави од трња и чкаља и сазда винову лозу која крепи и весели срце. Ако човек не достигне ту меру неће моћи да разликује (оне помисли), него ће му се изругати демони и, њима преварен, пашће у прелест, будући да они мењају ствари како хоће, особито код оних који не знају њихове замке. Љубљени, уздај се у Господа и *Он ће дати опроштај срцу твојем* (Пс.36,4). Говори Му у свакој околности: Нека буде Господе *не како ја хоћу него како ти* (Мк. 14,36), и Он ће са тобом да учини по Својој вољи. Сада почуј, сине мој, каква је разлика међу помислима за које питаш. Када ти помисао саветује да нешто учиниш по вољи Божијој и ти у томе налазиш радост, а у исто време и жалост која јој се противи, знај да је та помисао од Бога и принуди се да претрпиш, по речи апостола: *Изуравам тело своје и савлађујем га, да проповедајући другима не будем сам одбачен* (1.Кор.9,27), те испуни вољу Божију. Ако ти дође природна помисао, тј. природна жеља, прилежно је размотри и бићеш у стању да расудиш о њој, јер божанствено Писмо говори: *Због тога ће човек оставити оца свога и мајку, и прилепиће се за жену своју, и биће двоје једно тело* (Пост.2,24). Знајући да се воља Божја састоји у томе да ми оставимо не само оно демонско, него и природно, апостол је рекао: *Тело не користи ништа* (Јн.6, 63). Ко се свеже са женом тело је, а ко се сједини са Богом, дух је (1.Кор.6,16;17). Због тога, они који желе да буду духовни треба да се одричу тела: јер, оно што није корисно, штетно је, а штетно треба одбацивати. Онима који желе да у свету живе побожно, апостол је рекао: *Брак нека буде у свему частан* (Јев.13,4), и остало. А помисли које долазе од демона пре свега су испуњене немиром и тугом, а привлаче нас прикривено и тајно, будући да се непријатељи облаче у овчије одело, тј. предлажу привидно исправне мисли, док су изнутра грабљиви вуци (Мт.7,15), те лове и *варају срца незлобивих* (Рим. 16,18) оним што изгледа добро, док је у ствари штетно. Писмо говори да је змија била најмудрија, па

стога и пази увек на њену главу (Пост.3,1;15), како не би у теби нашла јазбину и, населивши се у њој, направила пустош. И тако, ако и ти желиш да постанеш духован, одбаци телесно, јер чега се ко одриче, то и одбацује. Обрати пажњу на реч Самога Гопода: *ако хоће ко за мношћом ићи, нека се одрекне себе, и узме крст свој и за мношћом иде* (Мт.16,24). А како се човек одриче од себе? Само тако што оставља природне жеље и следује за Њим. Због тога Он (овде) говори заправо о природном, а не о противприродном, јер ко остави само оно неприродно, он још ништа сопствено није оставио Бога ради, будући да му противприродно и не припада. А онај ко је оставио природно, увек узвикује са апостолом Петром: *Ето, ми смо оставили све и за тобом пошли; шта ће, дакле, нама бити* (Мт.19,27), и чује блажени глас Његовог обећања које га уверава у наслеђе вечног живота (Мт.19,27-29). Шта је оставио Петар који није био богат и чиме се хвалио, ако не напуштањем својих природних жеља? Јер, уколико човек, живећи духом, не умре за тело, он не може васкрснути (душом). Као што у мртвацу уопште не постоје телесне жеље, тако их нема ни код оних који су духовно умрли за тело. Уколико ниси достигао **такву** духовну меру, него си још младенац умом, онда се смири пред наставником и нека те он казни *милошћу* (Пс.140,5). Без савета ништа не чини (Сирах,32,21), па макар ти се то и чинило добрим, јер се светлост демона касније преобраћа у таму. И тако, ако се твоје срце макар мало смути кад нешто чујеш, мислиш или видиш, онда је то демонско. Прими ово што ти је кратко написано, верујући да ћеш, ако се потрудиш, успети, да би Бог који свима даје биће и теби заједно са њима дао да наследиш *Његова добра* у Исусу Христу, Господу нашем, коме нека је слава, част и сила сада и увек и у векове векова. Амин.

60. Пошто (велики) старац никога није примао код себе, осим свог ученика, аве (Серид), овај брат је преко писма молио да поговори са њим, наводећи како су и ава Мојсије и остали оци примали код себе оне који су имали велику потребу за тим. Старац му је на то одговорио писмено уз предсказање чије смо испуњење види на самом делу. Рекао му је да ће му се показати и при томе је навео и како и због чега, наиме ради непокорних у Јудеји. Након неког времена, кад је овај брат пао у искушење неверја и говорио да у келији уопште нема старца, него да ава (Серид) измишља да је овај тамо, старац је позвао њега и неке друге који су се на-

лазили на том месту, опрао им свима ноге, а и ја грешни (говори о себи ава Серид) удостојио сам се тог омивања. Након тога, овај брат је, дошавши себи и сетивши се овог одговора, исповедио нама своје неверје, као и предсказање старца, и сви смо прославили Бога. Одговор старца је био следећи:

Брате, нико не зна шта је у човеку *осим духа човекова који је у њему* (1.Кор.2,11). Свако зна шта је код њега у кући и шта је сабрао у своју скривницу, и мерећи по томе и удељује на исхрану других. Ми од Владике имамо наредбу да не зидамо кулу пре него што прорачунамо издатке (Мт.14, 28). Ти си ми набројао свете богате духом и развеселио ме својим знањем, а још би било лепше кад би ме **развеселио** делима. Разгледајући њихов живот налазим да онолико колико су они изобиловали делима, толико ја **изобилујем** злом. Они су са смелошћу по Богу то чинили (тј. примали друге), а ја и не чинећи то, (тј. не примајући никога), дрхтим знајући оно што сам учинио, сећајући се онога који је рекао: *Ти дакле, који учиш друге, себе не учиш* (Рим.2,21). Ја чујем глас који ме прекорева и говори: *Лицемере, извади најпре брвно из ока свога, па ћеш онда видети извадити трун из ока брата свога* (Мт. 7,5), и остало. Ја се трудим да *извадим* и не могу, али не очајавам, него се надам да ћу то достићи. Кажи ми, брате, ако неко каже сиромашу: „Други су много дали, дај и ти који немаш ништа”, - да ли то овај може испунити? Шта бих још (рекао)? Многи од оних који су били мучени жеђу и који су затим нашли воду да је утоле, уопште не питају одакле је она, да ли са извора, или од кише, или из реке, а многи од оних који се наслађују светлошћу сунца не истражују да ли је оно велико или мало, да ли осећа или не. Тако је и у вези других стихија. Упитани о Богу свети оци пишу: Ишти Господа, али не испитуј где Он обитава. Шта бих да кажем теби, који си оставио оно што се очекује од тебе, тј. бригу о својим гресима, а желиш да видиш мене, смрдљивог црва, земљу и пепео? Ипак, и ја безумни сам ти са радошћу послао одговор, павши у заблуду и сматрајући себе за нешто, заборавивши написано: *Јер ко мисли да је нешто, а није ништа, vara самога себе* (Гал.6,3). Да, ја сам се преварио и у томе, јер сам говорио иако сам недостојан. Ти, пак, као добар и послушан трудбеник, подвизавај се не тражећи то од мене који желим да видим и поздравим тебе и све, из љубави према вама по Богу. Ја ћу сам, уколико ме извести Бог, припасти вашим стопама и целиваћу их, просећи мољења и молитве ваше, да бих се избавио од непокорних у Јудеји (Рим.15,31). Немојмо брате у маштањима да траћемо наше дане, него се постарајмо да задобијемо плач оби-

лан сузама да бисмо добили блаженство (Мт.5,4), те се постарајмо да дођемо до стања сиромашних и кротких (Мт.5,3-5), да будемо њихови санаследници и да *потражимо мир* (Пс.33,15) са свима, да се удостојимо да будемо синови Божији (Мт.5,9), и претрпимо увреду и срамоту да би се умножила наша награда на небесима (Мт.5,11;12). Постарајмо се да се пред Њим јавимо са добрим делима: да људи виде наша добра дела и да прославе Оца нашег који је на небесима (уп.Мт.5,16). Нисам ово написао да бих те изобличио, будући да видим себе самог у великим дуговима. Непрестано приступам **молитви** молећи се Богу да мени и теби дарује остављење грехова молитвама светих. Амин.

61. Одговор истог великог старца истоме, који га је хвалио за такву његову врлину. Овај је приводио изреке из Писма и питао да ли треба да остави употребу поврћа, па да живи по примеру светих отаца - са вером и благообразно, а такође је искао и његове молитве ради исцељења болесних очију.

Брате, на мени се преко тебе испунила реч Писма: *Људи моји, који вас хвале, лажу вас* (Ис.3,12), и остало. Таква похвала не дозвољава да видимо гнусност дела наших. Она, како ми се чини, штети и онима који су достигли меру (духовног напретка) и одваја од вере у Бога који говори: *Како ви можете веровати у мене када примате славу један од другог* (Јн.5,44)? Онај ко схвата смирење апостола пре ће изабрати *лудост*, да би потом био *мудар* (1.Кор.3,18). Јер, ја бих се чудио уколико би онај ко себе приказује разумним, а не пре духовним, избегао осуду назначену за надменост. О смиренима је, напротив, речено да добијају *благодат* (1.Пт.5,5). Уколико неко говори о сладости речи Божијих а сам је не осећа, само показује да је она горка. Зар ово није горка реч: *Ако ко хоће за мношћу, нека се одрекне себе и узме крст свој и за мношћу иде* (Мт.16,24)? Ко каже да познаје пут који води у неки град, па ипак пита за њега, он га или презире или се изиграва искушавајући друге. А ако неко зна пут и неће да иде по њему, подвргава се осуди као неко ко је немаран. И ава Арсеније је (баштинио) духовни разум али га није показивао, него је, смиравајући се, говорио: „Хоћу да се спасем али не знам како”. Ако ко покаже брату своје пут, а сам је немаран да иде по њему - биће крив. Тај пут се састоји у томе да нас оно поред чега пролазимо и што остављамо не вуче уназад. **Ако тако не поступамо** наћи ћемо се на истом месту са кога смо кренули и бићемо достојни осуде, те ће наш труд бити узалудан. Ко хоће савршено да

упозна пут али не иде са оним који га познаје у потпуности, никада неће достићи (небески) град. Остави своју вољу иза себе и смиравај се током читавог свог живота, па ћеш се спасти. На твоје питање о поврћу (почуј): Сам не тражи, а ако дају прими и једи, уздишући као осуђеник због сладости (своје хране). Ако спомињеш свете, потруди се и да подражаваш савршенство њиховог самоодрицања и веру растворену делима: Јер *вера без дела је мртва* (Јак.2,20). А то што кажеш да (желиш да живиш) благообразно, **тј. узорно, знај** да нећеш наћи примеренијег дела од оног које се врши са покорношћу, што и јесте послушање. Неко је рекао да је послушан син **послушан** на живот. Што се тиче твојих очију (рећи ћу) да је Онај ко их је саздао силан да их просвети заједно са унутарњим очима. Уколико овима видимо, по речи Спаситеља, онда немамо потребу за онима (тј. телесним), будући да посматрају сујету света. Бог може учинити да се и ми удостојимо да будемо са онима који се спасавају у славу светог имена Његовог. Амин.

62. Одговор истог великог старца истоме, који га је заједно са другима упитао о томе ко је ђаволу дао началство и власт?

Ако желите да сазнате оно што за вас није неопходно, тј. ко је ђаволу дао началство и власт, схватите то из оног што следи и не сматрајте у својој неразумности вашој Бога виновником зла. Узмите себе за пример: ако се неко од вас по сопственој вољи уклања на зло, он тада зло чини са влашћу и за то бива суђен Богом као онај који је зло учинио самовласно, **тј. слободно**. И ко му је дао власт? Зар Бог? Зашто би га онда осуђивао? Не сматрајте да због тиранства ђаволовог Бог саучествује у **његовом** злу. Никако, то је неправедно. Премда су неки од светих и рекли (нешто слично), ипак ви не схватате у потпуности у ком смислу су они то рекли. Бог није спречио ђавола, није му онемогућио да чини зло, због чега је и речено да му је дао началство и власт. Схватите то из ових речи: *Ја огорчих срце фараоново* (Исх.7,3). Ако је тако, зашто га онда осуђује? То Он говори стога што га раније није казнио. Свако то може да позна из књиге о Јову где се проповеда да је ђаво погубио његово имање и децу. Расуди о ономе што говори Јов: Господ даде, Господ узме, како Господ хтеде, онако и би, нека је благословено име Господње у векове (уп.Јов1,21). Због чега Јов није именовао оног ко је погубио него Оног који је чекао премда је и могао да спречи и задржи оно зло? Схвати још да ни због чега другог није речено ђаволу: *Ето ти га* (тј. Јова) *дајем у руке твоје*, него због тога што је ђаво прекоревача Бога називао

вајући Га виновником благодарности коју је овај праведник узносио за добротина која су на њега изливена. И тако, пошто Бог није задржао ђавола, говори се као да му је дао старешинство и власт. Бог је спочетка њему поверио добро стрешинство и, давши му једанпут, није му га више одузео. Овај, пак, (тј. ђаво), добивши га, одбио га је и уместо тога се обукао у зло старешинство. А како га Бог у томе не спречава, то се и каже да је Он ђаволу дао началство и власт. У Писму није речено **само**: *Не хте благослов*, због чега га Бог и удаљи од њега, него и: *Удаљиће се од њега* (Пс. 108,17). Не сматрајте Бога виновником зла јер вас то мишљење подвргава осуди, него (сматрајте) да је ђаво сам себе изабрао за старешинство над сваким злом, чему Бог не смета. Јер, у Писму је речено: *И заволе клетву, и она му приђе* (Пс.108,17), а не говори се да је Бог на њега бацио клетву. И тако, будите непоколебљиви у Господу верујући да је Он началник нашег живота и свега доброг и опростите ми што сам се повео за вашим детињим питањима, оставивши задато савршенство. Чеда, нека Господ наш Исус Христос благослови и умножи плодове ваше у име Оца и са Светим Духом. Амин.

Тумачење

Садржајем овог одговора богоносни отац је веома јасно показао да ономе ко се брине о своме спасењу не приличи да пита једино ради знања, јер *знање надима* (1.Кор.8,1), како говори апостол. Питати о страстима и о томе како треба проводити живот, тј. како се спасти, јесте веома умесно зато што је то неопходно и води ка смирењу. Смирење је спасење у малом, јер је речено: *Смирих се и спасе ме Господ* (Пс.114,5). А неко од светих говори: „Смиреноумни монах није превише радознао када се ради о несхватљивим питањима, а уображени хоће да испитује и тајне суда Божјег”¹⁴.

63. Међутим, надзорнику болнице, који је питао да ли да изучава лекарске књиге, старац је одговорио:

Корисније је занимати се лекарским књигама него ли мислено пребирати по страстима, јер је (старац) рекао да ми још нисмо доспели до таквог савршенства да бисмо били потпуно слободни од заробљености страстима.

¹⁴ Свети Јован Лествичник: „Лествица”.

Свети је обојици одговорио како приличи и расудљиво. Рекавши, пак: „Опростите што сам се повео за детињастим питањима”, наговештава, или, тачније речено, јасно показује да су слична питања заиста својствена детињем разуму и да су пуна великог неразумевања, а уз то и погубне гордости.

64. Питање истог другом старцу: „Шта да чиним, оче мој? Оставио сам жену и децу и сада тугујем зато што нема ко да се брине о њима”.

Одговор: У изрекама отаца се приповеда да је неко, будући увређен од неког другог, дашао старцу¹⁵) и рекао: „Мене је увредио један човек и ја хоћу да се осветим”. Старац му је одговорио: „Не, сине мој, оставимо освету Богу”. Међутим, кад није успео да наговори увређенога, он му је рекао: „Станимо на молитву”. За време молитве старац је почео на глас да говори: „Боже, ми више немамо потребе за Твојом бригом о нама, јер ћемо се сами светити за себе”. (Чувши то, брат) је дошао у умиљење и рекао: „Опрости ми, ава, више се нећу светити”. Тако и ја теби кажем, брате, да ако се ми бринемо о жени и деци, онда се већ неће Бог бринути о њима. И тако, не брини нити се моли за њих, да их не би задржао у памети и да се не би очувала страст у души твојој.

65. Питање истог истом старцу: „Шта да радим будући да ме силна желост због раздвајања са женом не оставља?”.

Одговор: О човеку и жени је речено: *И биће двоје једно тело* (Мт.19,5; Пост.2,24). Кад се одсече неки део твог тела, онда оно страда све док се не исцели рана и не престане болест. И у овом случају је као и у случају одсецања дела тела: немогуће је не осећати страдање.

66. Одговор великог старца истоме, на исто питање.

Ако је *све могуће ономе који верује* (Мк.9,23), онда где је вера? Ако си изабрао да будеш мртав, онда упитај мртваца да ли чезне за својом женом. И да ли ће се судити ако она падне у блуд? Ако си оставио да мртви укопавају своје мртве (Мт.8,22),

¹⁵ „Изреке отаца”, ава Сисоје.

зашто онда не благовестиш своје царство? Докле ћеш спавати? Пробуди се и позови са Давидом: *Не дозволи да срце моје скрене у речи лукавства, да тражи оправдања за грехе* (Пс.140,4), поготово ако си постао *разумнији од свих који те учаше* (Пс.118,99). Лукави демони који полажу у срце твоје помисли знају да ће борба са помислима о жени за тебе бити тежа (од других). Како то да се од тебе сакриво оно што је речено у Писму: *Веран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете* (1.Кор.10,13), и остало. Ако се то деси због наше немоћи, онда (треба знати да) ниједан слепац не окривљује сунце за то што га оно није осветлило или што му није помогло. Ако верујеш по Писму да се душа човека растаче као *паучина* (Пс.38,12) кад се кажњава због греха, због чега твоје руке слабе још пре почетка борбе? Ако је Онај ко пребива са нама силан да савлада све наше непријатеље, због чега неверјем и неделатношћу својом да показујемо да је Он далеко од нас. Ако нико није силнији од Њега, и ако се уз то хвалиш, говорећи: *Ти си са мнош* (Пс.22,4), кога се онда бојиш и дрхтиш, имајући са собом Силног? Напротив, испунивши се љубави, прими макар унеколико онај небески огањ који је Владика свих дошао да *баци на земљу* (Лк. 12,49), да би тај огањ сагорео и истребио пlevу коју сеје непријатељ. Покади тамјаном положеним на овај огањ како би Господ осетио благоухање твоје кадионице и принео га Своме Оцу и Животворном Духу и у теби, тј. твом храму (у коме си пред Њега положио живу, свету и благоугодну жртву), сачинио обитељ. И тада ћеш, угрејан тим огњем, непрестано желети да будеш сапутник, суграђанин и савнаследник светих (који су ово испунили, у ономе) *што око не види и ухо не чу, и у срце човеку не дође, а што припреми Бог онима који га љубе* (1.Кор.2,9).

67. Питање истог другом старцу: „Шта да радим, оче мој, јер осећам страх ноћу”.

Одговор: Грађани се све дотле боје наилазка непријатеља док не дође помоћ од цара. А када добију вест да је у њихов град дошао војвода или војсковођа, више се не узнемиравају, знајући да се старешине брину о њима. Уколико и чују да се непријатељ приближава, имајући заштитника, они се више не боје. Тако се и ми не бојмо демона ако верујемо у Бога јер нам Бог шаље помоћ Своју.

68. Питање истог великом старцу, послано писмом: Опрости ми, оче мој. Божанствено Писмо говори: *Праведник ће ме казнити милошћу и изобличиће ме* (Пс.140,5). И као што лекар, секући и пржећи рану, очекује да болесник због тога добије исцељење, тако и болесник због тога што очекује исцељење, прихвата операцију премда и зна да је она болна. Ето и ја предајем себе Богу и вашој светости, сматрајући да нисам сам по себи дошао овамо. Преподобни оче, ти сам знаш све о мени, па ми кажи (шта да радим) зато што се моје срце налази у великој узнемирености због страсних помисли. Твојим молитвама ја сам спреман, ако на то буде воља Божја, да све од тебе примим усрдно и са радосћу. Као што си наредио, пишем ти и говорим преко господина аве.

Одговор: Брате, ево ти, по заповести Божијој, шаљем друго писмо, којим молим твоју љубав по Богу да пробуди своје мислено око које је заспало због унинија, тј. **духовне мрзовоље**, како не би уснуо на смрт (Пс.118,28;12,4). Буди бодар да би ум твој спознао како да надгледа своју добру земљу, како на њој не би израсло трње и подавило семе, по реченоме: *Наоколо ходе нечастиви* (Пс.11,9). Ипак, силан је онај који може брзо да сломи њихово иго и рог. Амин.

69. Одговор истог великог старца једном безмолвнику који је питао о свом прислужитељу, о смућењу од помисли и о својим сродницима по телу.

Брате, говорим ти као сопственој души. Писмо упозорава: *Чувајте се да како ова ваша слобода не постане спотицање слабима* (1.Кор.8,9). Брат који ти служи је прост и не жели да га научиш да мудрује, јер ћеш због тога подићи гнев на њега. Буди задовољан тиме што он испуњава своје дужности и не нуди му мисли о мудрости. Он живи добро и не смуђуј своје срце. Само савршени могу дозволити помисли да уђе и да је опет изгнају. Ти не уноси огањ да не би спалио твоју шуму. Не дозволи да узму твоју одећу како не би био принуђен да је касније повратиш уз сваћу. Не искушавај себе смућењем јер нећеш издржати у таквом искушењу. Од сада пази на себе и моли се за мене. Што се тиче твојих сродника по телу, Господ је рекао: *Ко је мати моја и ко су браћа моја* (Мт.12,48). Због тога и ти не треба да нарушаваш заповест Божију општењем са телесном браћом. Ако је њима потребна одећа, зашто се ти ипак не би пре сетио сиромашних и Самог Христа који је рекао: *Наг бих и оденусте ме* (Мт. 25,36). Међутим, исмејан од демона, ти се сећаш оних које си ос-

тавио Бога ради и кроз то постајеш преступник. Тешко нама, брате! Шта непријатељи чине са нама? Желиш ли да према сродницима имаш љубав коју си дужан и према свима да имаш? Моли се онда за њих да се спасу благодаћу Христовом. Пази на себе да више не би био исмејан од демона. Оставивши слоге ми смо се опет вратили азбуци. Ако хоћеш да се спасеш, принуди себе да умреш (свему земаљском). Сматрај себе ништавним и стреми ка ономе што предстоји да те под изговором доброг дела ђаво не би увукао у неблаговремене бриге. Не брини се ни о чему (спољашњем), да ли су живи твоји сродници или су умрли, и не тражи (да сазнаш нешто) о томе. Сети се Господа који је рекао: *Остави нека мртви укопавају своје мртве* (Мт.8,22). Пази на себе, јер те сродници неће избавити у онај страшни дан. Много пута ти понављам: Тргни се из најдубљег сна, јер не знаш час у који ће Син Човечији доћи (Мт.25,13). **Пробуди се** да би те Он нашао спремним. Што се тиче оскрнављења (у сну) - то је пад душе. Заволи Исуса из свег срца свога и нећеш пасти навек. Мир ти у љубави Божијој, мир ти у светом поздраву.

70. Један отац који је безмолствовао искао је од овог великог старца да се помоли за њега.

Одговор: Када човек шаље заступника ка цару да га моли за нешто, тада се он моли не само за то да заступник буде примљен, него и да му се не одбије молба коју је преко њега послао цару. Тако се и ви молите да ја будем услишен. Указујући вам послушност, ја се укратко молим за здравље и спасење душе и тела вашег. И ако будем услишен, (а Бог ће свакако услишити), онда ћу то приписати вашим молитвама. Јер, ја не само да нисам схоластик, тј. праведник који би могао да (вас) заступа речима, него немам ни смелости (пред Богом) и сматрам себе слугом кога сте послали. Нека услиши Господ наше молитве. Помолите се за мене окајаног.

71. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, како се треба молити? Произносити *Оче наш*, као што је рекао Господ, или следовати ави Макарију Скитском који говори да не треба многословити него прострти руке и призивати: „Господе, како ти хоћеш и знаш, помилуј ме”. Зар није само савршеним заповеђено да произносе: *Оче наш*, и остало?

Одговор: И праведнима и грешнима је наложено да произносе *Оче наш*. Савршенима да би се потрудили да не отпадно од Њега, схвативши чији су синови постали, а грешнима да би,

са стидом називајући Оцем Оног кога су често жалостили, себе осудили и дошли до покајања. Мени се чак чини да је (*Оче наш*) још приличнији грешницима, јер је њима својствено да говоре: Остави нам дугове наше. Какве, наиме, дугове имају савршени који су постали синови Небеског Оца? А говорити: *Не уведи нас у искушење него нас избави од лукавог*, једнако је речима аве Макарија: „Помилуј и помози”.

72. Одговор истог великог старца истоме који је искао благослов и питао о бестрашћу.

Брате, Бог зна оно што је корисно. Ти си хтео да добијеш хлеб од мене немоћног. У моју гробницу¹⁶⁾ није улазило више од три хлеба, назначена ми за седмицу, а сада се, може бити по промислу Божијем, (десило оно) што никада сам по себи, без моје сагласности, није раније чинио слађи од меда син трудова мојих (ава Серид), који је према свима подједнако расположен и који корист свих сматра за своју сопствену. Он је, наиме, дошао ка мени носећи хлеб и ја сам могао да га вратим, говорећи: „Корисно је и у овоме одсећи своју вољу”. Преломио сам хлеб и послао твојој љубави, осуђујући себе као недостојног за оно што сам учинио. Господ нека учини по вери твојој а и мене нека не осуди. Ако се деси разговор тим поводом, знај да је то речено само теби, а можеш то саопштити и двојници браће који те посећују. Што се тиче бестрашћа, оно је дар Божји и Бог га дарује ономе ко га жели. Нека ти Господ помогне у ономе чему стремиш сагласно страху и вољи Његовој. Амин. Помолите се за мене брате.

73. Питање истог другом старцу. Оче мој, због чега је добри старац своју келију назвао гробницом?

Одговор: Због тога што је он починуо од свих страсти и што је савршено умро за грех. Његова келија у коју се он, будући још жив, закључао ради имена Исусовог као у гроб, јесте место покоја где ни демон нити његов кнез - ђаво не улазе. Она је постала светилиште, сместивши у себе станиште Божије. И тако, сви и због свега једнодушно прославимо Бога.

74. Питање истог истом старцу. У житијама светих приповеда се како је један од њих вршио сто молитава, а други толико и толико. Да ли и ми треба да имамо меру у молитви или не? И како треба вршити молитву: дуготрајно или произнети *Оче*

¹⁶⁾ Тако свети назива своју келију.

наш и латити се рукодеља? И чиме ваља упослити ум током обављања **одређеног рукодеља**? Такође, како онај ко пребива у усамљености треба да проводи вече и ноћ, и да ли треба да чита песме или хвалоспеве?

Одговор: Часови и песме су црквена предања и добро су установљени ради **молитвеног** усаглашавања свих људи, а тако је и у општежићима ради сагласности многих. Скићани, **тј. келиоти, или усамљеници** не читају ни часове нити песме, **тј. каноне**, него се у усамљености упражњавају у рукодељу, читању и размишљању, и после извесног времена започињу молитву. Кад стојиш на молитви дужан си да се молиш за ослобођење од старог човека или да произносиш *Оче наш*, или и једно и друго заједно, а затим да седнеш за рукодеље. А о томе да ли да продужаваш молитву када пребиваш у њој (рећи ћу): Ако се непрестано молиш, по речи апостола (1. Сол. 5, 16), онда није неопходна дужина када стојиш на молитви будући да ум твој читав дан пребива у њој. Када седиш за рукодељем треба да читаш или говориш псалме наглас и при крају сваког Псалма треба да се молиш седећи, на следећи начин: „Боже помилуј ме окајаног”. Ако те узнемиравају помисли, онда додај: „Боже, Ти видиш моју муку, помози ми”. И када завршиш три реда на мрежи, устани на молитву и преклони колена, а такође и стојећи, твори поменути молитву. Што се тиче вечерњег времена, скићани читају 12 Псалама, и на крају сваког, уместо славословља произносе алилуја и читају једну молитву. Такође и ноћу читају 12 Псалама а после псалмопојања седају за рукодеље. А ко хоће, чита наглас Псалме, док други испитује своје помисли и житија светих отаца. Други, опет, чита 5 или 8 страница, чита (Псалме) и опет се хвата за рукодеље. Када неко пева или чита наглас, не треба да га чује неко ко је у близини, јер нико не треба да зна шта он ради.

75. Питање истог истом старцу о сну и количини спавања и количини бдења, и са колико одеће да је задовољан.

Одговор: Што се тиче ноћног сна, моли се увече два сата, рачунајући их од заласка сунца и, завршивши славословље, спавај шест часова. Затим устани на бдење и бди остала четири сата. У летње време ради исто, али смањи славословље и (читај) мање Псалама због краткоће ноћи. У вези одеће: немоћни, због болести тела свога, може да има зимско и летње одело, а онај ко је достигао дотле, по речи апостола, да *подноси и глад и жеђ и голоотињу* (1. Кор. 4, 11), у свако време је задовољан једном истом

одећом. Уосталом, брате, не мислимо високо него идимо за смирењем, и не ропћимо, имајући чак и по две или три одеће.

76. Питање истог истом старцу. Ти ми рече, оче мој, да бдим шест сати, но како ћу ја знати да сам бдио шест сати?

Одговор: Ако хоћеш са тачношћу да знаш време, онда преспавај више током дана, да не би изнемогао телом, а ноћу бди све до јутра и размотри колико си тада прочитао наглас из Псалтира. Затим подели (број прочитаних Псалама) на број часова. Исто учини и у летње време, па ћеш знати деобу времена.

77. Питање истом великом старцу. Ја сам болестан, оче мој. Помоли се за мене да бих са радосћу могао поднети болест, и кажи ми како да се оперем од скверни.

Одговор: Љубљени брате, радујеш ме својим речима и саглашаваш се са мном и не разумевајући сам шта говориш. У свом искању ти се називаш грешним, а грешник је зли слуга. Ти сада кажеш да те је постигла болест, а болест је без сумње казна. И тако, казна је послана злом слози. Ако ти је тешко да трпиш казну, престани чинити зло, а ако си зао, прими казну. А ако се радујеш будући кажњаван, онда ниси зао, а ко није зао, њега Бог љуби. *Кога љуби Господ, онога и кара* (Јев. 12, 6). Заиста размотри ко си и изабери за себе једну од поменутих **ствари**. Бог зна да се ја, премда и презирем своје спасење, ипак по сили својој трудим (у молитвама) за вас, бојећи се заповести. Желећи да опереш оскрнављеност, опери је сузама: оне омивају сваку скверну. Све док не промукне грло твоје, вичи ка Исусу: *Учитељу, спаси нас, изгубосмо* (Лк. 8, 24). Очисти срце своје од пепела и распали онај огањ који је Господ дошао да баци на земљу: он ће спалити све натрухе и твоје злато учинити чистим, а топионицу искусном. Потребно нам је много трезвљења.

78. Питање истог истом старцу. Молим те да ме научиш од чега произилази слабост тела и изнемоглост срца и због чега ја не могу увек да очувам исто правило у вези са храном?

Одговор: Ја се дивим, брате, и чудим како световни људи, идући за добитком или крећући у рат не обраћају пажњу ни на дивље звери, ни на нападе разбојника, нити на опасности мора, ни на саму смрт, и не слабе душом, и све то да би добили очекивано богатство, премда и не знају насигурно да ли ће га добити. Ми, пак, окајани и лењиви, добивши власт да ступамо на змије и скорпије и на сву силу вражију, и чувши ово: *Ја сам, не бојте се* (Јн. 6, 20), и знајући несумњиво да се не боримо својом силом, него

силом Бога који нас крепи и наоружава - ипак изнемогавамо и падамо у малодушност. Због чега је то тако? Због тога што наше тело није приковано за страх Божји (Пс.118,120), и што ми никада не заборависмо да *једемо хлеб наш од гласа уздисања нашег* (Пс.101,5;6). Ми и прелазимо са једног на друго, и од једног правила за јело на друго, зато што нисмо у потпуности примили огањ који је Господ дошао да баца на земљу (Лк.12,49). Тај огањ би сажегао и истребио трње на мисленој њиви нашој, а наша слабост, нерад и склоност телу не допуштају да устанемо. Господ ми је сведок да ја познајем човека¹⁷⁾ у овој благословеној заједници (нека нико не каже да говорим о себи и нека мене ништавног не сматра за нешто) који ако и остане како јесте, ништа не једући, нити пијући, нити одевајући се у одело до дана у који ће га Господ посетити, неће никада имати потребу за тим, јер је његова храна, пиће и одело Свети Дух. Ако хоћеш да га подражаваш, труди се и старај се, бој се Бога и Он ће испунити вољу твоју, као што је рекао устима пророка: *Испуниће вољу оних који Га се боје* (Пс.144,19). И ја, премда и не значим ништа, ипак ради заповести (Господње) чиним по сили својој. А на Богу је да (нас) утврди, да (нам) да снаге и да нас доведе до сваког доброг дела, те сачува од сваког зла и спасе у Царству Своме. Њему слава. Амин. Помоли се за мене, а замоли и старца да се помоли са тобом.

79. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, молим те да ми кажеш како се стиче смиреноумље и савршена молитва. Како човек треба да поступа да би се сматрао слободним од расејаности (у мислима), и шта је корисно да се чита?

Одговор: Брате, Господ нас је научио како да стекнемо савршено смиреноумље, говорећи: *Научите се од мене јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11,29). Ако и ти хоћеш да стекнеш савршено спокојство, разуми шта је Господ претрпео, па и ти претрпи и одбаци своју вољу у свему. Сам Спаситељ је рекао: *Сишао сам с неба не да творим вољу своју, него вољу Оца који ме посла* (Јн.6,38). Савршено, пак, смиреноумље састоји се у томе да се подносе увреде и срамоте и остало што је претрпео Учитељ наш Исус. Савршена, пак, молитва састоји се у томе да се разговара са Богом без мислене расејаности, при чему су све помисли и осећања сабрани. Човек доспева у такво (стање) кад умре свим људима, целом свету и свему што се у њему налази. (Такав) ништа друго у молитви Богу не

¹⁷⁾ Вероватно старац мисли на самог себе, премда из смирења и отклања помисао на то.

треба да говори осим: *Избави ме од лукавог; нека буде воља Твоја* (Мт.6,13;10) у мени. Он треба да има на уму да стоји пред Богом и са Њим беседи. Он ће ово познати кад се ослободи од расејаних помисли и када види да његов ум, просвећен у Господу, обилује весељем. Знак за то да се (човек) коснуо савршене молитве јесте то што се он више не смуђује, макар га и сав свет вређао. Савршено се моли онај ко се умртно за свет и његов покој, а када неко Бога ради прилежно испуњава своје дело, онда то није расејаност, него марљивост угодна Богу. Корисно је читати житија отаца, јер се тако просветљује ум у Господу.

80. Обраћање истог истом, у коме иште молитве за себе и за оне који обитавају са њим.

Децо моја љубљена, поздрављам вас у Господу и молим Га да вас сачува од сваког зла и да вам да трпљење као Јову, благодат као Јосифу, кротост као Мојсију, и храброст у борби као Исусу Навину, владавину над помислима као судијама, савлађивање непријатеља као царевима Давиду и Соломону, владавину земљом као Израиљцима, и у измирењу са Собом нека вам да опроштај грехова и телесно здравље као ослабљеноме, нека вас спасе од таласа као Петра, и избави од невоља као Павла и остале апостоле, нека вас заштити од сваког зла као своју блиску децу, и нека вам да оно што иште срце ваше ради душевне и телесне користи у име Његово. Амин.

81. Питање истог другом старцу да му објасни меру уздржања.

Одговор Јована: Оци говоре да се мера уздржања у јелу и пићу остварује употребом унеколико мањом од онога што нам је неопходно, тј. да се желудац не напуни до краја. И свако мора сам себи да одреди (меру): како у куваној храни, тако и у вину. Током зиме нико не пије много, али је и тада неопходно пити нешто мање од потребнога, а исто тако поступити и са храном. Уосталом, мера уздржања се не односи само на храну и пиће, него и на разговоре, и сан, и одећу и сва чула. У свему томе треба да постоји мера уздржања.

82. Питање истог истом старцу: „Каж ми, оче мој, шта значи употребљавати »нешто мање од неопходног« у вези хране, пића или поврћа».

Одговор: Од све количине хране, тј. хлеба и другог јела и поврћа, треба одбити скоро једну унцу, а што се тиче вина и во-

де, од обојег треба одузети пола чаше. Уколико пазиш на себе и није ти тешко, било би добро да пијеш само једанпут, а ако не можеш онда пиј два пута, но сваки пут нешто мање од потребнога. У време узнемирења и мислене борбе, обичну количину (хране и пића) треба још више смањити, тј. храну за једну унцу, а сво пиће за пола чаше, тако да се уопште количина хране сведе на две унце, а пића на целу чашу. Помоли се за мене, брате.

83. Питање истог истоме о томе како се може сазнати колико је потребно да се једе и пије.

Одговор: Пазећи на себе током неколико дана, а с обзиром на сву храну, тј. хлеб, друга јела и поврће, човек може из искуства да сазна колико је хране и пића потребно његовом телу. На пример: ако неко (стално) пије по три чаше на дан и једе по једну литру¹⁸⁾ хлеба, па увиди да његовом телу треба више од три чаше не стога што се више трудио или што је јео слано, него тек тако, без особитог разлога, онда је то борба. А кад не осећа напад, онда, ако може, (треба) од те три чаше да одбије половину једне, а у храни такође, уместо целе литре, да употреби литру без једне унце.

84. Питање истог великом старцу. Молим те, оче мој, реци нам колико је то „по сили човека” а што Бог тражи од нас. Јер неко, може бити, због своје слабости ремети ту меру, мислећи да испуњава све „по сили својој”. Како да исправно схватимо реч: „По сили својој”?

Одговор: Бог је човеку дао разум ради тога да би разликовао ствари. После труда предузетог на путу или после других тешких послова, човек не може да испуни оно правило које врши у друге дане, него тада телу указује нешто веће снисхођење. На пример, ако неко (обично) дневно једе пола литре хлеба, а због труда поједе још једну унцу, онда ће он учинити „по сили својој”, јер му је и било неопходно да поједе више. Ако неко, устајући сваки дан у пола ноћи, одмори и сат више због труда, онда је он учинио по сили својој зато што је умор знак (потребе) да се **човек** унеколико одмори, као што је било речено, да би после опет бдио по обичају. Чинити „по сили својој” значи употребљавати нешто мање хране, пића и сна него што нам је потребно. Питаш: „Каква се мера важи за сан”. Оци назначују половину ноћи. У

¹⁸⁾ Литра има 327 грама а састоји се од 12 унци.

храни се уздржавај онда када желиш да поједеш још мало, и на такав начин је увек употребљавај умерено.

85. Питање истог другом старцу. Каква треба да је прилична свакодневна мера вина и куване хране за усамљеника? Како су се оци држали тако строгог правила у вези хране? Да ли свима приличи такво правило уздржања које сте ми саопштили, или оци одговарају саобразно стању оног ко пита?

Одговор: Што се тиче вина, здравом и оном ко жели да се уздржава, довољна је једна чаша дневно, наравно уколико он нема ништа друго осим тога. Уколико често бива болестан, може да употреби и две пуне чаше. Исто је и у односу на кувану храну: (онај ко живи усамљено) треба да употребљава једну врсту куване хране да би се тиме избавио од претеране бриге о томе. Што се тиче отаца и њиховог строгог држања правила у вези хране, очигледно је да су они своје тело учинили способним за то. Уосталом, они који добро и разборито управљају собом, сагласно силама тела, ваљано примеравају свој живот. Помоли се за мене.

Брате, оно што рекох твојој љубави о уздржању (односи се) на нама сличне, а ја сам говорио по својој мери. Уколико ми успешно испунимо средину, онда ћемо успети да пређемо и на висину. Ступивши на прву степеницу лествице, не треба хитати да се одједном успнемо на највишу. Они који доспеју до оне мере (напретка) о којој говори апостол, могу и да једу и да трпе глад, јер су свему научени. Ти, пак, знаш своју меру, брате. Ја сам ти већ рекао да си, кад осећаш борбу, дужан да смањиш количину хране за једну унцу и да се у пићу такође ограничиш.

86. Исти брат је такође питао истог старца. Оче мој, шта значи примати храну због прохтева, а шта због природне потребе?

Одговор: Због прохтева примати храну значи да се она жели узети без телесне потребе, само ради угађања стомаку. Треба, међутим, од тога разликовати природну наклоност за неком другом врстом поврћа осим сочива, због лакоће саме хране, и то није прохтев. Једни по својој природи траже слатку храну, други слану, други опет киселу, и то није страст, ни прохтев, нити стомакоугађање. Међутим, волети неку (особиту) храну и помамно је желети, већ представља прохтев који је слуга стомакоугађања. Знај да си обузет страшћу стомакоугађања ако нешто овлада твојим помислима. Ако се томе противиш и пристојно примаш храну из телесне потребе, онда то није стомакоугађање.

87. Питање истог истоме. Оче мој, шта ако ме страст не обузима пре јела, него се јавља за време самог обеда? Да ли да оставим јело или не?

Одговор: Не остави истог часа, него се противи помисли, приводећи себи на сећање смрад у који се преобраћа храна и да ми бивамо осуђени узимајући, док се други удаљавају од ње. И ако страст одступи, узми храну осуђујући се, а ако не одступи, призиви име Божије у помоћ и успокојићеш се. Када те страст (савлада) у тој мери да ниси у могућности да једеш пристојно, онда остави храну. Да други, који седе са тобом, не би то приметили, узимај по мало **јела**. У случају глади, једи хлеб или неку другу храну од које не осећаш борбу.

88. Питање истог истоме. Објасни ми како се препознаје стомакоугађање.

Одговор: Када видиш да се твоја помисао наслађује (представом) јела и принуђава те да неизоставно пре свих пожуриш и примакнеш ка себи неку храну - тада постоји стомакоугађање. Пази на себе да такву храну не једеш журно већ пристојно, а још би боље било да је уступиш онима који седе покрај тебе. Као што сам већ рекао, у случају стомакоугађања не треба одмах одбијати храну, него се чувати од тога да се она узима халапљиво. И без (борбе) против стомакоугађања оци (уопште) опомињу да за трпезом не треба пружати руку према уделу сабрата, јер је то непристојно и супротно васпитаности у друштву. Када је храна предложена тако да није свакоме одређен његов део, него је свима послужено заједнички, онда свако може јести са другима, и то неће бити неприлично, само ако се пази на пристојност како се не би пало у стомакоугађање и тиме другима дао повод за осуђивање. Други наговештај стомакоугађања састоји се у превременој жељи за јелом. То, међутим, не треба чинити без неког важног разлога. У свему, пак, треба призивати помоћ Божију и Бог нас неће оставити.

89. Питање истог истом. Одакле произилази телесна распаљеност?

Одговор: Телесна узнемиреност долази од немара. Немар те неприметно побуђује да судиш и осуђујеш (друге), чиме те и предаје у **руке похоте**. Док је Израил истински служио Богу, Бог га је и чувао од непријатеља, а кад је занемарио истинску службу, Бог је допустио да га поразе непријатељи.

90. Питање истог истом. Да ли је потребно питати старце о свим помислима које се рађају у срцу? Да ли треба проносити (речи) наглас када се молимо или појемо Псалме? Такође **питање** и о сећању на све што се ради, чује или говори, и да ли се треба упражњавати у трудовима по угледу на оце?

Одговор: Брате, не треба о свим помислима питати (старце), јер су понеке испутне, него само о онима које дуго остају у човеку и нападају га. То дело је слично пренебрегавању непријатности које **човеку** многи наносе, при чему се он на њих не осврће. Али, када неко, (макар то био и само један **човек**), устане на њега и нападне га, тада он то саопштава управитељу. О молитви и појању Псалама (рећи ћу ти) да не треба певати само умом него и устима, јер пророк Давид говори: *Отвори Господе усне моје и уста моја ће разгласити хвалу Твоју* (Пс.50,17). И апостол је, показујући да је потребно и учешће уста, рекао: *Плод усана* (Јев.13, 15), и остало. А сећања на то што си видео, чуо или учинио ништа не уклања осим молитве сједињене са смирењем, трудом и сузама, уз одсецање своје воље. Подвизавајући се у њој, **тј. молитви**, оци су је стекли само путем труда, суза и одсецања своје воље. А упражњавати се у трудовима по угледу на оце значи сматрати себе ничим и угледати се на њих. Питати (оце) и веровати (њиховим) одговорима јесте смирење и успех у Господу. Помоли се за мене, брате.

91. Неко други од старца питао је истог старца: Како чувати срце своје? На који начин бива борба вражија? Треба ли противречити непријатељу који нас напада? Да ли блудној помисли препречити улаз и како поступити када она уђе. **Питање у вези са храном:** Да ли узимати све унце или се просто руководити благоразумношћу и опрезношћу?

Одговор: Чувати срце значи имати ум трезвен и чист од помисли која доводи до борбе. Најпре је ум немаран према својим помислима, а затим се већ непријатељ, кад види нехат, стара да га уведе у борбу. Када (о помисли) хоћеш да сазнаш да ли ти је непријатељ или пријатељ, помоли се и питај је: *Да ли си наш или од непријатеља* (Ис.Нав.5,13), и она ће ти рећи истину, будући да издаја бива због немарности. Непријатељима не противречи зато што они то желе, (и видећи противречење) не престају да нападају: напротив, помоли се за њих Господу, истичући пред Њим своју немоћ, јер Он може не само да их одагна него да их и сасвим истреби. Што се тиче блудног беса, веома је добро препречити му пут, а ако се превариш и он уђе (кроз помисли), онда се бори против њега, износећи своју немоћ пред Богом и молећи Му

се да га Он одагна. На твоје питање о храни (рећи ћу): Нека благоразумност и самосмотреност руководе твојим животом. Помогли се за мене, љубави ради.

92. Питање истог истом старцу. Због чега се обременује срце моје и зашто ме савладава неумерен сан, те уопште немам умиљења?

Одговор: Ово (непријатељ) на сваки начин наводи на безмолвника да би овај, предавши се унинију, побегао од подвига и доспео у очајање. Ми, пак, простримо нашу немоћ пред Онога који може још и неупоредиво више учинити од онога што ми иштемо или мислимо (Еф.3,20), све док не савлада пукове Амореја. Он неће допустити Мадјама, Амалику и синовима истока да униште наше плодове (Суд.6,3;4). Претрпимо уз помоћ нашег Владике Бога, јер је Он силнији од свих њих, и спашћемо се.

93. Питање истог истоме. Због чега ноћу маштам о једним лицима, а дању осећам борбу преко других? Дешава се да бива оскрнављење у сну и без представе лица. Исто тако се дешава да понекад маштање бива са насладом, а понекад и без насладе.

Одговор: Они који те изазивају дању, они те изазивају и ноћу показујући тиме да се још налазиш у њиховим рукама: они се претварају у једно или друго обличје. А то што понекад (маштање) бива са насладом а понекад без ње произилази, као што сам већ рекао, од тога што они попримају разне облике да би човека довели у недоумицу и смућење. Ноћна борба је двојака: једна произилази од сластољубља, а друга од ђаволског искушења, како би човека довела до очајања, наиме, до уверења да за њега више нема спасења. Када ти се деси искушење у овој борби, чини седам пута по седам земних поклона, тј. њих 49, говорећи са сваким: „Господе, опрости ми ради Твог Светог имена!” Ако се искушење деси у време болести или у васкрсни дан, када не треба чинити земне поклоне, онда уместо 49 поклона принеси ту молитву 70 пута. Разлика међу искушењима је ова: ђаволско искушење бива од надмености, а искушење сластољубља бива од стомакоугађања.

94. Питање истог истом. Како треба поступити у случају кад се деси маштање ноћу, а ујутру треба приступити Светом Причешћу?

Одговор: Приступимо као рањени. Не као они који пренебрегавају, него као они који имају нужду за лекаром, и Онај који је исцелио крвоточиву, исцелиће и нас. Заволимо много да би нам се и опростило много. А кад приступаш Причешћу, говори: „Да ми ова светиња, Владико, не буде на суд или осуду, него на освећење душе и тела”. И тада приступи са страхом, па ће Владика наш Господ, по Свом човекољубљу, показати на нама милост Своју. Амин.

95. Питање истог истоме. У свом одговору, оче мој, рекао си ми да (маштања) која се дешавају човеку ноћу бивају или од надмености по ђаволском искушењу, или од сластољубља због стомакоугађања. Да ли је могуће да их ђаво изазове у човеку једино из зависти и тада када се он не преуноси нити предаје сластољубљу?

Одговор: Ђаво може на нама произвести искушење и из зависти, али када са наше стране томе не садејствује надменост или сластољубље, то не може често да понавља. Као што се онај ко зида дом узалуд труди ако не нађе потребну грађу, тако је и са ђаволом. Знак да се ради о природним покретима потврђује се увидом да се покрети јављају не од надмености и не од сластољубља, нити пак из зависти ђавоље. Да то бива не по (ђаволој) зависти, него од природе види се нарочито онда када се неко томе подвргне иако је заспао са надом, и то после многих молитава и призивања Свете и Једносусне Тројице, те осећивања себе крсним знамењем. Савршени, пак, ни од овог не страдају, јер су угасили и природне (покрете), ушкопивши се ради духовног небеског Царства, умртвивши своје удове. О земним поклонима за време Педесетнице ти је већ било речено другом приликом, наиме да се могу чинити само у својој келији. Помоли се за мене, брате.

96. Питање истог истом. Због чега не могу да обуздам свој стомак смањујући количину хране, иако то желим да спроведем? Јер, ако је и смањим, онда се поново, после неког времена, враћам већој мери. Тако је и са пићем.

Одговор: Нека се Бог опомене твоје љубави, брате мој, зато што си ме подсетио на моје страсти, јер и ја страдам од тог истог. Нико се од тога не може ослободити ако не дође до мере онога који је рекао: *Забравих јести хлеб свој од гласа уздасаја мојих. Залепи се кост моја за тело моје* (Пс.101,5;6). Такав ће брзо доћи до смањења хране и пића, јер му сузе служе као хлеб, и најзад долази дотле да се храни Светим Духом. Веруј ми, брате, да ја знам

човека, (којег Господ познаје), који је (доспео) до такве мере: током недеље он се једанпут, двапут и чешће узноси до духовне хране и од сладости њене заборавља чулну храну. Када дође да окуси (од хлеба), он то чини већ као сит, гадећи се и одбијајући да једе. Једући, пак, осуђује себе, говорећи: „Зашто ја нисам свагда у таквом стању”, и жели да напредује још више. А ми, брате мој, где се налазимо? Пођимо и умримо. Опрости ми што се, не налазећи чиме од својих напора да се похвалим, хвалим туђим, на сопствену осуду.

97. Питање истог истоме. Молим те, оче мој, објасни ми суштину ствари, тј. како се достиже стање које си поменуо. Ја то не знам, јер ма колико пута да сам започињао да смањујем храну, униније и слабост ме не би остављали све док се не бих вратио на своју пређашњу меру. И због чега си рекао да само онај ко је дошао до мере рекавшег: *Залепи се кост моја за тело моје*, може да буде задовољан малим? И како може кост да се прилепи за тело, тј. **кожу**, пре смањења хране?

Одговор: Брате, ти ме присиљаваш да говорим о ономе што је изнад моје мере и бојим се да не будем осуђен за говор о туђим успесима. Речи Писма: *Залепи се кост моја за плот моју* значе да све кости човека чине целину, тј. да све помисли човека сачињавају једну целину у Богу. Тада ово тело следи помисли по Богу и јавља се радост Духа у срцу, хранећи душу, испуњавајући тело и крепећи их обоје. (Такав човек) већ не слаби и не (пада) у униније, јер од тада Исус постаје његов заступник, и поставља га пред двери **које воде** тамо одакле побеже свака болест, туга и уздаха (Ис.51,11). На њему се испуњава реч Писма: *Где је благо ваше, онде ће бити и срце ваше* (Мт.6,21). Човека таквој мери приводи савршено смирење.

98. Питање истог великом старцу. Како се може достигнути уздржање и како разликовати природну немоћ од оне коју изазивају демони, те колико треба узимати хране?

Одговор: Брате, ти помало тражиш да откријеш сакривене ствари. Ја, пак, као још увек безуман, сматрам да о томе о чему питаш нико не може да расуђује ако није дошао до те мере (напретка). Живи човек осећа дејство хладноће и топлоте, док мртав то не осећа будући да је изгубио моћ осета. Меру познања ствари достиже само онај ко их изучава, тако да о њима може и да расуђује, а онај ко није научио и није достигао до тог (познања), макар се и хиљаду пута препирао о њима - шта су оне, и ма-

кар добио одговор, ипак не може да схвати суштину ствари. Исто важи и за наш (случај). Ма колико ми поучавали некога, то **не вреди много**, јер је потребнији властити опит. О слабости (ћу рећи): **Ако тело свакодневно прима храну па слаби**, онда је то од демона. У супротном случају реч је о природној немоћи. Уздржавати се значи устајати (са трпезе) помало гладан, као што су старци одредили почетницима. Кад човек узросте у меру апостола који је рекао: *Његове намере нам нису непознате* (2.Кор. 2,11), од њега се не може сакрити колико треба да једе, будући да је већ обучен (вежбом и навиком). Ја сам принуђен да говорим о стварима које су изнад мене а за тиме нема потребе. Може бити да и нема оних који би их могли примити осим неколицине. Нека те Бог отаца наших приведе у ту радост: она је светла и слатка. Такав се (човек) већ не сећа телесне хране, јер је заборавио јести хлеб овај, пребивајући у другом свету. Он тражи што је горе, мисли о ономе што је горе, поучава се у горњем где Христос седи с десне стране Бога (Кол.3,2;1). Њему слава у векове. Амин.

99. Питање истог другом старцу. Аво, да ли је добро исповедити некоме од братије ако се деси ноћно маштање и, начинивши му поклон, искати да се помоли за нас?

Одговор: О ноћном маштању је добро рећи ономе ко може да га чује (без саблазни). Учинивши поклон, треба да затражимо да се помоли за нас, јер Писмо говори: *Исповедајте једни другима сагрешења и молите се Богу једни за друге* (Јак. 5,16).

Тумачење

Одговоривши да је добро рећи ономе који може да чује (без саблазни) овај отац је показао да то није корисно поверавати било коме, односно свима.

100. Неко од отаца безмолвника питао је истог како да обитава у келији.

Одговор: Пребивати у келији значи сећати се својих сагрешења, плакати због њих и туговати, пазити на себе да нам се не заплени ум, а уколико и буде поробљен, ваља се потрудити да се што пре доведе на своје место.

101. Питање истог истоме. Помисао ми говори да поучавање (у Писму) доноси чисту молитву. Да ли је то тако?

Одговор: Брате, чувај се да ти се не ругају демони и да не говориш да поучавање, тј. **читање**, доноси чисту молитву. Јер,

како би страсти могле да пребивају у ономе ко има чисту молитву?

102. Питање истог истом. Када ум бива рањен?

Одговор: Ум бива рањен када се човек не стара да најпре себе укори. (Такав ум) има на себи трагове уједа зуба и огреботина од канци (мислених звери) због чега му је потребно лечење, тј. покајање.

103. Питање истог истом. Да ли треба затварати очи при вражјим нападима? Шта ми је радити када тело устаје на мене?

Одговор: Ђаво човеку представља ствари на чулан начин. Слаби затвара очи да их не би видео, а силни их, и упркос виђењу, презире јер се *праведни нада као лав* (Прич.28,1). О устајању тела: прибегни брзо са молитвом Исусу и умирићеш се.

104. Питање. Због чега се дешава да, пошто питам (оце), осуђујем другог?

Одговор: Осуђивање других после питања дешава се са тобом стога што у теби још није умрло самооправдавање: осуди себе и престаћеш да осуђујеш друге.

105. Будући смућиван и веома исмејан од разбојника, но благодаћу Божјом оставши неповређен, исти је обавестио истог старца о свом страху, уједно тражећи његове молитве да би био чуван и убудуће.

Одговор: Бог који је рекао: *Нећу те оставити, нећу одступити од тебе* (Пост.28,5) никога не напушта: нас предаје наше неверје. Уосталом и они који имају савршену наду у Бога понекад се, по попуштењу Божјем, подвргавају искушењима ради испитивања вере. Зар су разбојници који су те напали били бројнији од кочија и силе фараонове? А познато је да су они одједанпут били потољени једном речју и мигом Господњим. Зар се не сећаш како су ослепели они који су напали на Јелисеја? Ко их је ослепио? И због чега је то учинио и чини Онај који зна да побожне избавља од искушења (уп.2.Пт.2,9)? Како смо заборавили Писмо које говори: *Господ ће те сачувати од сваког зла, сачуваће душу твоју Господ* (Пс.120,7)? Како смо предали забраву речи Христове: *А вама је и коса на глави избројана* (Мт.10,30); или: *Ни врапчић не упада у замку без Оца вашег* (Мт.10,29). Зар није човек много вреднији од птице? Бојазан је кћи неверја. О, куда нас је

она спустила! Та бојазан је веома штетна: ослепљује ум, слаби срце, одваја људе од Бога. Она је сестра очајања, јер удаљава људе од страха Божјег и сурвава у бездан погибелји. Брате, бежимо од ње и пробудимо Исуса који спава у нама, узвикнувши: *Учитељу, спаси нас, изгибосмо* (уп.Мт.8,25; Лк.8,24). Уставши, Он ће запрети ветровима и они ће се умирити, а нама ће рећи: *Ја сам, не бојте се* (Јн.6,20). Оставимо жезал од трске (Ис. 36,6) и узмимо жезал крста чијом силом се утврђују хроми, устају мртви, којим се хвалио апостол (Гал.6,14), којим смо се избавили од издаје, препустивши себе Ономе који је распет за нас. Сам Он ће тим жезлом напасати нас - овце своје, и одгонити од нас крвожедне вукове. Њему слава у векове. Амин.

106. Будући питан о томе и велики старац је слично рекао:

Брате који си оптерећен сном, испитај своје слабо срце. Чудим се како се оно боји робова који стоје напољу, а не види њихове господаре који бораве унутар њега. Чулни разбојници су слуге мислених разбојника, тј. демона који у њима дејствују. Ти треба да си захвалан разбојницима који ти долазе, јер они, дошавши, буде разбојнике који спавају у теби - господаре своје. Куда је тако далеко отишао Исус, да је теби (немогуће) да Му прићеш и да Га замолиш да ти помогне? Зар твоје ухо не чује оно што певају твоје усне: *Господ је близу свих оних који Га призивају у истини. Учиниће вољу оних који Га се боје, молитву њихову ће услишити и спашће их* (Пс.144,19). Приони за Њега и Он ће те избавити и од унутарњих господара и од њихових спољњих слугу. Њему слава у векове.

107. Исти је питао другог старца. Две помисли ме узнемиравају у односу на разбојнике. Једна ме осуђује, говорећи: „Оно што имаш припада општежићу и биће грех ако допустиш да се то узме. Зато у случају њиховог доласка треба лупањем или виком да обавестиш (о њима)”. Друга помисао ме осуђује, напомињући ми да је Господ рекао: *Ко хоће... кошуљу твоју да узме, подај му и хаљину* (Мт.5,40). Како наређујеш, владико, да поступим јер сам у недоумици поводом тога и опрости ми што допустим да мислени разбојници улазе и излазе и поткрадају моје срце. **Сада**, пак, питам за оне видљиве. Помоли се да ме Господ претходно избави од њих.

Одговор: Ако немаш ништа над чиме владаш, онда не пренебрегавај оно што из љубави добијаш из општежића, иначе ћеш бити подвргнут осуди. Јер, човек који је потчињен не стоји

под заповешћу коју наводиш у питању. Према томе, без смућености залупај и позови (брата који живи у близини), говорећи: „Благослови, брате, и помози”, и заштитиће те Господ Што се тиче мислених разбојника: нека те Господ избави и од њих и од других. Буди храбар, крепи се и моли се за мене.

108. Прочитавши у изрекама отаца да је онај ко истински жели да се спасе најпре дужан (у саживоту) са људима да претрпи увреде, бешчашћа, лишавања, понижења и да се ослободи од утицаја својих чула, да би након тога већ пошао на потпуно безмолвије, као што је то на Себи показао Господ наш Исус Христос (јер Он је, претрпевши све ово, најзад узишао на свети крст, означивши тиме умртвљење тела и страсти и савршено свето успокојење), исти брат је говорио о самом себи: „Ја окајани ништа слично нисам знао нити учинио, него сам се удаљио од људи зато што сам својом немоћи све саблажњавао. Зар нисам стога дужан да поново пођем у општежиће и, уз помоћ Божију, најпре испуним оно што су оци заповедили, а затим већ пођем на безмолвије, како у противном мој труд не би био узалудан?” Своје мисли он је саопштио великом старцу, који му је одговорио:

Одговор: Оци су добро рекли и не може бити друкчије. Међутим, пошто се дешава да човек на основу многих разлога мисли да правилно поступа, док у ствари услед других разлога заправо трпи штету, неопходно је бити опрезан. Пошто си се и ти већ решио да пребиваш у својој келији (у безмолвију), могао би упасти у сујету ако после тога ступиш у општежиће. Може бити чак да нећеш моћи да истрајеш у својој намери да боравиш у општежићу, што би било двоструко зло. Међутим, ако ти прекореваш себе као оног који није учинио ништа што је био дужан да учини ради узлажења на крст, говорећи: „Ја сам се удаљио на безмолвије из незнања”, онда ће самоукореваше да замени увреде и бешчашћа, и на тај начин најзад привести оног ко га искрено прихвата у меру крста у Исусу Христу Господу нашем, коме слава и моћ у векове. Амин.

109. Молба истог истом великом старцу. Помоли се за мене, јер сам много жалостан.

Одговор: Нека Бог неба и земље, молитвама светих Својих, испуни ваше прозбе, за чије услишење Га и ја молим. Ви хоћете да се, чувши, обрадујете, чиме мене принуђавате да говорим а тиме постајем пример на коме се испуњавају речи Писма: *Постадох безуман хвалећи се. Ви ме натерасте* (2. Кор.

12,11). И пре ваше молбе ради љубави Христове, (који је рекао: *Љуби ближњега свога као самог себе* - Мк.12,31) која гори у мени као силни пламен огња, ја не престајем да се ватреним духом (Рим.12,11) дан и ноћ молим Богу да вас учини богоносним, да се усели у вас и да живи у вама (2. Кор.6,16), шаљући вам Духа Светог, Духа истине, који ће вас, кад дође, свему научити и увести у сваку истину (Јн.14,26;16,13). Тиме ћете се удостојити наслеђа вечних добара, која око не виде, ухо не чу и у срце човеку не дођоше (1. Кор.2,9). Ја сам вам био као отац који се стара да своју децу укључи у светлу царску гарду док се она сама о томе **уопште** не старају. Нека Бог и вама да пламен ове љубави. (Тада) ће вас Бог уверити да љубав своје поседнике узводи до самог неба, као што се неки већ са смелошћу пењу и примају благослове: *Да ли у телу не знам, да ли изван тела, не знам, Бог зна* (2. Кор.12,2). А да бисте ви спознали почетак пута ка тој радости, почујте: Најпре долази човеку Свети Дух и учи га свему и томе како треба да се смирава (о чему сада не можете слушати). Затим, научен тим првим разгоревањем, узлази он на прво небо, затим на друго, и тако даље по мери напретка, све до седмог. Тамо се он удостојава да види неизрециве и страшне ствари које нико не може да слуша осим оних који су достигли ту меру, кој& желим да и ви добијете од Господа. Они који у потпуности умиру свету уз трпљење и многе невоље, могу доспети до ње. О љубљени брате, Господ је претрпео крст, а ти да се не радујеш невољама. Ко их трпи, улази у Царство небеско. Добар је знак то што се жалостиш. Зар ти не знаш да се, када неко иште од отаца да се помолу за њега или, пак, када моли Бога да му да помоћ, невоље и искушења умножавају ради његовог испитивања? Не тражи телесни покој ако ти га Господ не пошаље, јер је мрзак пред Господом покој телесни. Господ је рекао: *У свету ћете имати жалост* (Јн. 16,33). Нека ти Бог у свему помогне. Помоли се за мене.

110. Истоме брату је дошла мисао да ће велики старац ускоро умрети. Ожалошћен том мишљу и бринући се о свом спасењу као и о спасењу читавог општежића, он је то открио великом старцу и добио следећи одговор:

Љубљени брате. Ти си, покренут љубављу Божијом, изрекао речи смирења човеку најгрешнијем и најрђавијем, речи које и код немилостивих људи могу да побуде саосећајност. Но, шта бих ти ја, човек без саосећања и милосрђа, могао рећи? Мене твоје речи подстичу, но шта бих ти дао као утеху - не знам! Кад бих шта имао, рекао бих ти. Нећу вас оставити сироте ни у ове

године, ни у ово време, него ћу бити са вама, по наредби Божијој, јер Он све чини на корист и спасење душа Својих слугу. Ово (Господ не чини) ради мене, него ради вас који сте то тражили да бисте принели плод Богу, који преко мене гради ваше спасење. Тада ћу рећи: *Ево мене и деце коју си ми дао (Ис.8,18), сачувај их у твоје име (Јн.17,11)*, покри их десницом Својом, приведи их у пристаниште Твоје воље, напиши имена њихова у Твојој књизи, дај им заручење живота дарујући им радост речима: *Не бој се мало стадо, јер би воља Оца нашега да вам даде Царство (Лк. 12,32)*. Помоли се да бих ја могао са смелошћу да кажем: *Оче, хоћу ... да чеда моја буду где сам ја (Јн.17,24)*. Веруј ми, брате, да мој дух жели да каже мом Владици, који се радује због искања слугу Својих: „Владико, или заједно са мном уведи и моја чеда у Своје Царство, или избриши и мене из Твоје књиге”. Међутим, моја немоћ и немар спречавају ме да имам такву смелошћу. Уосталом, Његово милосрђе је велико. Имајући таквог Владику - тешимо се, верујући да ће нам Он свакако указати Своју милост. Бог неће заборавити напор подвига отаца наших који су раније преминули или који сада живе, него ће рећи: „Поштедећу место ово ради Себе и ради оних који ми овде верно служе”. Јер, ја чврсто верујем да на овом месту има мужева који могу да умоле Бога за безбројно мноштво људи, и њихове молбе неће бити одбијене. Јер, речено је: *Њихову всљубу ће извршити Господ (Пс.144,19)*. Они могу да измоле да очи Господње увек буду обраћене на ово место, (јер њихове молитве усходе ка Њему као блиставе муње и као сунчеви зраци). Ради њих се весели Отац, радује се Син и теши се Дух Свети. Ми, брате, првенствено треба да пазимо на себе, а Бог се брине о овом месту, будући да је оно постало место спокојства слугу Његових, преко којих се испуњава написано: *Глас радости и спасења је у стаништима праведних (Пс.117,15)*. Уосталом, дело деснице Господње је да пројави силу (уп. Пс.115,16), да нам да крепост, како бисмо могли ходити по стопама отаца наших, тј. (следити) њихово учење, живот, дуготрпљење, љубав, гоњења и страдања. Уколико не присвојимо макар нешто од њиховог живота, како ћемо се назвати њиховим чедима? Господ говори: *Да сте деца Аврамова, чинили бисте дела Аврамова (Јн. 8,39)*. Уколико не будемо страдали са њима по мери немоћи наше, како ћемо моћи да се прославимо заједно са њима? Уколико не умremo са њима, одсецајући своју вољу, како ћемо устати са њима у очекивању да чујемо драго слово: *Ходите благословени Оца мога, примите Царство које вам је припремљено (Мт.25,34)*? Брате, уколико Господ испуни наше прозбе, давши нам за учитеље оце наше, буди-

мо онда опрезни да нас наша лењост, или слабост, или немар, или неверје не раздвоје од њих, јер Писмо говори: *Ако ли се неверујући раздваја, нека се раздвоји (1.Кор.7, 15)*. Сетимо се и следећег: *Који претрпи до краја, тај ће се спасти (Мт.10,22)*. Непрестано молимо Бога да се нико од нас не раздвоји од отаца наших ни у овом веку, нити у будућем. Не оставимо светлост ради искања таме, не одбацимо сладост меда ради кушања горчине змије. Не будимо злуради према себи самима и не љубимо смрт, не примајмо клетву уместо благослова. Не прогневљујмо Христа да бисмо угађали врагу. Будимо трезвени, бодри, идимо хитро, будимо приправни: пробудимо се из нашег дубоког сна. Сетимо се да нам је Бог даровао не само да будемо под ногама светих, него и да будемо чеда њихова и наследници. Блажена је душа која је рањена љубављу према оваквим (добрима)! Блажена је душа која је прионула за њих! Блажена је душа која се усавршила у овоме! Њу у небеском Царству очекују радост, весеље и награда у славу Оца и Сина и Светог Духа. Амин. Моли се за мене, брате.

111. Исти иште молитве великог старца за то да му Бог дарује (духовни) напредак.

Одговор: Брате, моли благост Онога који хоће да се сви људи спасу и дођу у познање истине (1.Тим.2,4) да ти дарује духовну бодрост која потпаљује духовни огањ, који је Владика неба и земље дошао да баца на земљу (Лк.12,49). Заједно са тобом ћу се, по сили својој, и ја молити да ти ову бодрост да Бог који свима који траже пружа благодат. Дошавши, она ће те научити свакој истини, јер она просвећује очи; исправља ум, прогони сан ослабљености и нерада, очишћује оружје које је зарђало на земљи лењости, убелује одећу оскрнављену у непријатељском заробљеништву, подстиче нас да омрзнемо скверну храну њихову и да пожелимо да се наситимо духовном жртвом коју приноси наш велики Архијереј. То је она жртва за коју је било откривено про року да чисти грехе и узима безакоња (Ис.6,7), која онима који плачу опрашта, смиренима даје благодат (Прич.3,34), коју примају они који су достојни и којом наслеђују вечни живот у име Оца и Сина и Светог Духа. Амин. Помоли се за мене.

112. Исти брат је молио великог старца да се моли за њега, како би се удостојио да себе принесе на жртву мртвости Исусовој.

Одговор: Са радошћу молим Бога да испуни сваку добру молбу вашу и верујем да ће Он то и учинити, јер не лаже Онај који је рекао: *Иштите и даће вам се (Мт.7,7)*. И тако, нека Господ

испуни молитве ваше. Амин. Уосталом, ни сам не буди безбрижан, него се и потруди, будући да се они који од цара траже велико достојанство, (тј. власт), премда и имају многе заслуге, ипак и сами подвргавају невољним опасностима и трудовима, док не стекну (жељено). На исти начин и ти поднеси макар и мали труд да би пожњео велику милост. Много је моћна усрдна молитва праведника (Јак.5,16). Реци и љубљеном у Господу (брату) који се налази са тобом и који те увек уразумљује, (указујући ти велику милост), да не престане да те поучава. *Кога љуби Господ, онога и кара* (Јев.12,6). Све вас поздрављам у Господу и просим да се помолите за мене, љубави ради.

113. Исти је искао молитве великог старца како би се избавио од старог човека.

Одговор: Чуј, љубљени брате, и приклони срце своје на чување саопштених ти божанских речи које произилазе не од човека, него од Духа Светог. Исус је лекар душа и тела. Ако имаш ране, ја ћу те увести код Њега и замолићу Га да те исцели, уколико ти сам то желиш. Он је дародавац свих добрих дарова. Он ти даје не само оно што тражиш, него и неупоредиво више од оног што иштеш (Еф.3,20). Исус, Син Божји јесте светлост и сила. Он се оваплотио од Дјеве Марије, јавио се на земљи, поживео са људима и принео Самог Себе за нас *на жртву живу ... угодну Богу* (Рим.12,1) и Оцу нашем како би нас учинио изабраним народом који ревнује у добрим делима (уп.Тит.2,14), царским свештенством, светим народом (1.Пт.2,9). Претрпевши за нас сва та (страдања), Он нам је оставио образац трпљења и радује се када Му се ми молимо. Ја Га молим да просвети твоје срце, премда и ти треба да се са мном до зноја потрудиш. Јер, Син Божји говори: *Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити* (Мт.11,28). Дакле, молећи се за тебе, ја Му прибегавам са великом упорношћу. Међутим, уколико Му и ти сам не прибегнеш, биће велика срамота. Исус никога не одбацује. Он је и у једанаести час унајмио посленике за Свој виноград. Приони уз Њега и потруди се мало, како би добио награду заједно са осталима. Син Божји је ради тебе постао човек - постани и ти Њега ради бог. Бог ти је даровао ум - предај га Њему, посвећујући га небесном, *мислећи на оно што је горе* (Кол.3,2), где Он Сам пребива. Ја се молим да и ти стигнеш тамо са свима који љубе име Његово. Једино на тај начин човек се може ослободити старог човека. Исус је рекао апостолима: *Ви сте со земљи* (Мт.5,13). Земљом је назвао тело, јер Писмо говори: *Земља си и у земљу ћеш отићи*

(Пост.3,11). Буди сам за себе со, осољујући и исушујући (у себи) гњилост и (истребљујући) црве, тј. зле помисли. Ако будеш тако радио, и ја ћу се заједно са тобом трудити и солити те како се не би усмрделе (твоје ране) и како не би изазвале одвратност у другима. Бог и Спаситељ наш хоће да се спасемо, али нама приличи да непрестано узвикујемо: „Спаси нас, Господе”. И Он ће нас спасти. Неки су тако узвикивали па су ушли у *пристаниште Његове воље* (Пс.106,30), где ћеш и ти, надам се, ући уколико ми пружиш руку по (својој) сили. Размисли о реченом, па ћеш, идући за тим, достићи (оно жељено), како вели апостол: *Тако трчите да добијете* (1.Кор.9,24). Помоли се за мене, брате, да не будем осуђен због тога што говорим а не делама.

114. Питање истог истом старцу о различитим помислима и о савршенству на путу Божјем.

Одговор: Све што си написао, заборавни брате мој, иштући од Бога преко мене ништавног, устреми ка једном **циљу**: свлачењу старог човека, стицању освећења душе и тела, те задовољавању спасења у Царству Божјем, заједно са светима. То и јесте она мера о којој сам ти говорио, наиме, да се човек промени и очисти од старог човека. Неупоредиво се више (од тебе) (Еф.3,20) и ја (побуђен [на то] љубављу) молим Богу да ти подари оно што тражиш. И уколико се томе не испречиш својом ослабљеношћу и немаром, задивићеш се и прославићеш Бога који ће те **поново** привести из небића у биће. Нека ти Бог опрости твоја сагрешења и, са оним што следи, пригреми ти опроштај. Што се тиче ноћних маштања, рећи ћу ти да те ђаво њима искушава из зависти. Ти Богу приносиш покајање, а (дух злобе) хоће да ти се изруга и да те (увери) да је и сва сила покајања бескорисна. Ти му се, пак, не повинуј, јер имаш велику помоћ од молитава светих. Марљивост се састоји у томе да, уколико се превариш и сагрешуеш према неком делом или речју, **одмах** одеш до њега и учи ниш му поклон¹⁹⁾. Видећи то, Бог ће те заштитити од твојих непријатеља. Што се тиче хране, не треба много да се бринемо о телу, јер се дешава и то да овај напад **стомакоугађања** бива од демона са циљем да нас увуку у бриге, како бисмо, занимајући се њима, оставили блага која стоје пред нама. О савршенству пута Божијег не приличи сада говорити, јер те може одвући у очајање. Ти веруј да ће те Господ Бог *забадава* спасти молитвама светих. Они, наиме, могу да Га умоле. Помоли се за мене, брате.

¹⁹⁾ Тј. затражиш опроштај.

115. Питање истог истом великом старцу о унији и о неким другим помислима.

Одговор: Бог, који је једини безгрешан и који спасава оне који се надају у Њега, нека укрепи љубав твоју како би Му ти у светости и правди све дане живота свога послужио (Лк.1,75) у храму унутарњег човека где се Богу приносе духовне жртве: злато, тамјан и измирна, где се ухрањено теле приноси на жртву и лије часна крв невиног Јагњета, где се чују складни узвици святих ангела: *Тада ће се положити тела на олтар твој* (Пс.50,21). Тада! Када је то - тада? Кад дође Господ наш, велики Архијереј, који и приноси и прима бескрвну жртву: када у име Његово уши хромог који седи поред храмовних врата буду чуле радосни глас: *Устани и ходи* (Дап.3,6). Тада престаје сан унија и незнања, тада са већа спада дремљивост унија и лењости, тада пет мудрих девојака пале своје светиљке (Мт.25,3) и ликују са Жеником у светој ложници без смућења, сагласно певајући: *Окусите и видите јер је благ Господ* (Пс.38,9). *Блажен је човек који се нада у Њега*. Тада престаје борба, и скрнављење, и немир, и устоличује се свети мир Свете Тројице, запечаћује се скривница која постаје недоступна лоповима. Моли се да то схватиш, да то достигнеш и да се обрадујеш у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

116. Питање истог великом старцу о тајном искушењу и успеху.

Одговор: Брате, ја се чудим љубави твојој! Како то да не схваташ лукавства ђавоља. Јер, као што су се они наоштрили против Јова када је о њему сведочио Бог, и као што су *стали ломити* (Мк.9,20) младића осетивши да му се приближило време очишћења, тако и када виде да неко напредује, они из зависти таквог искушавају. Они, заправо, не искушавају оног ко је знапредовао сопственим делима зато што их је такав победио, него онога који је забадава знапредовао по молитвама святих, и то бива по попуштењу Божјем ради тога да би човек спознао своју немоћ и да се не би узносио (добитим) даром. Као што у бици једни превазилазе друге, тако и станови код Оца светлости превазилазе једни друге. Кад то не би било тако, зашто би они били многобројни (Јн.14,22)? Нека те Бог укрепи у страху Свом. Помоли се за мене.

117. Питање истог истом великом старцу о духовном напредовању, о поучавању брата и о вери према општем оцу.

Одговор: Веруј ми, љубљени брате, да се ти, уз помоћ Божју, не налазиш изван небеског Царства. Стој крепко, буди марљив, пази на самог себе како не би био свргнут одатле. Од Бога зависи да ли ће (тамо) увести човека по молитвама святих Својих, а од воље човекове зависи да ли ће се тамо утврдити или ће бити свргнут оданде. По вољи Божијој, ја те постепено водим на висину врлина. Буди добре воље у Господу и усрдно иди Његовим путем, па ћеш добити помоћ у име Његово. О брату (ћу рећи): Прими га смиренним срцем и говори му оно што ти Бог стави у срце да му кажеш, сећајући се да је Он по потреби и магарцу отворио уста. Уколико све долази од Њега, онда Њему припиши и корист коју је преко тебе примио. И када Бог, положивши реч у уста твоја, увиди твоје смирење, приписаће ти и награду за поучавање (брата) и на вама ће се испунити написано: *Брат помаган од брата јесте као тврд и ограђен град* (Прич. 8,9). Нека би Господ Исус Христос све уредио на ваше добро. О рђавом слуги (ћу рећи): Ако ти је Бог даровао веру, онда је Он узраста и чува, јер људима не може тајну открити најоштроумнији од њих, него Бог који је све у свима. Опрости брате и помоли се за мене.

118. Питање истог другом старцу. Како да поступа онај ко жели да безмолствује, а да при томе избегне прослављање имена свога, да му слава која превазилази његова дела не би штетила? Јер, оци говоре: „Тешко човеку чије је име веће од дела његових”. И, да ли разговарати са понеким или уопште ни са ким не говорити?

Одговор: Имати име или славу изнад својих дела уопште не штети ономе који се тиме не наслађује или пак не саглашава, као што ни оклеветаном за убиство (који, међутим, ништа слично није учинио) не штети клевета. Такав треба да мисли: „Људи имају о мени добро мишљење зато што не знају какав сам”. Јер када са једнима разговарамо, а са другима не, или једне одбијемо, а друге примамо, долази до разликовања међу људима. Ко може да пребива безбрижно спознавши своју немоћ, (а говорим по својој неразумности), тај добро чини.

119. Питање истог великом старцу. Молим те, часни оче мој, снисходи немоћи мојој и разреши ми да смем примити у келију неког од отаца када дође мени како би се помолио за ме-

не. Јер, ја сам оптерећен унинијем све док Бог, вашим молитвама, не утврди моју душу.

Одговор: Брате мој, молим љубав твоју да ме не постављаш на висину: ја сам неразуман и узносим се, а дужан сам да сматрам да се налазим ниско. Јер, твоја реч: „снисходи” значи да се ја налазим на висини. Зар ти не знаш да онај ко је дужан да буде нижи од сваког човека и налази се сасвим доле, нема где да сиђе. Ти имаш савет светог апостола Павла, који говори: *Све испитујте, добра се држите* (1.Сол.5,21). Свако дело које човек врши са страхом Божјим, доноси корист души његовој. Према томе, ако беседа (са оцима) теби доноси корист, ја не сметам твојој користи, будући да сматрам себе достојним презира од свих који долазе да се помоле за тебе и да ти пруже корист. Стога, будеш ли видео (оце) или не, нека Господ Исус оснажи твоју искрену љубав. Шта сам ја међу људима да бих себи дозволио да то (захтевам од тебе)? Твоја корист мени причињава радост. Разговарајући са светима који ти долазе и стичући корист од тога, замоли их да се помоле и за мене, љубави ради. Сматрам да је и говорити Бога ради - добро, и не говорити Бога ради - такође добро. Буди здрав.

120. Обраћање истог истом великом старцу у коме се траже молитве и распитује о савршеном безмолвију.

Одговор: Господ наш Исус Христос, Син Благословеног и Вишњег Бога, нека вас утврди и укрепи да примите Његовог Светог Духа који ће вас Својим благим доласком свему научити. Нека Он просвети срца ваша и научи их истини. Желим да вас видим процветалим слично палмама у рају Божјем, те како се показујете плодном маслином међу светима: као плодни и свеистинити виноград на божанственој њиви. Нека вас Господ удостоји да пијете са извора мудрости, јер они који су пили са њега забрављају себе, будући да у потпуности напуштају старог човека и од извора премудрости прелазе ка другом источнику - источнику љубави која никада не престаје (1.Кор.13,8). Узлетевши у такво стање, они су достигали меру која превазилази расејаност и високоумље, поставши потпуно ум, потпуно око, потпуно светли, потпуно савршени, потпуно богови. Такви су се трудили, узвисивали, прослављали, просветљавали, оживљавали, захваљујући томе што су претходно себе умртвили. Такви се веселе и друге веселе: веселе се због неразделиве Тројице, а сами веселе вишње силе. Зажелите њихово стање, идите њиховим путем, саревнујте њиховој вери, стеците њихово смирење и трпљење у свему како

бисте добили и њихово наслеђе. Држите се љубави која не пада, да бисте наследили неизрецива блага која око не виде и ухо не чу и у срце човеку не дођоше, која припреми Бог онима који Га љубе (1.Кор.2,9). О безмолвију ћу (рећи): Обучавај себе још неко (време) и Бог ће на теби показати Своју милост.

121. Питање истом великом старцу о томе да ли ће му дозволити да (проходи) савршено безмолвије.

Одговор: Ја сам већ рекао љубави твојој, љубљени брате, у вези безмолвија да још мало причекаш. То нисам рекао зато што не желим да видим како си достигао до те мере, никако! Напротив, желим и молим се да ти Он то дарује, па и више од тога, јер ваш успех је моја радост. Међутим, духовне дарове Бог шаље у своје време. Он Сам призива, помаже и чува, јер Писмо говори: *Није ваљан онај који се сам хвали, него којега Господ хвали* (2.Кор.10,18). Ако хоћеш да сазидаш себи дом, најпре припреми грађу и све нужно, тако да Неимару остаје само да дође и зида. Оно што је неопходно за такво здање састоји се у следећем: тврда вера за дизање зидова, дрвени светли прозори кроз које улази светлост духовног Сунца правде, која не допушта никаквој тами (тј. непријатељу и мрзиоцу добра) да уђе у твој дом. А хоћеш ли свему овоме додати и кров који покрива дом, да те сунце не би дању пекло, нити месец нашкодио ноћу (Пс.120,6)? Кровом се може назвати љубав према Богу која, покривајући дом, никада не пада и не допушта да *сунце зађе у гневу нашем* (Еф. 4,26) (како се оно у дан Суда не би јавило као изобличитељ наш, који нас пали у огњу геенском) те која не (допушта) месецу да сведочи о нашем ноћном унинију и лењости. Потребно је, на крају, имати и врата која би водила у тај дом и чувала оног који живи у њему. Када говорим о вратима, ти брате подразумевај мислена врата - Сина Божјег, који о Себи каже: *Ја сам врата* (Јн.10,9). Ако ти на такав начин припремиш свој дом и у њему не буде било ничег мрског Сину Божјем, Он ће доћи к теби са благословеним Оцем и Светим Духом и у теби ће се настанити (Јн.14,23), научивши те шта је безмолвије и просветивши срце твоје неизрецивом радошћу. Амин.

122. Искање молитве и поуке за врлински живот.

Одговор: Нека Бог наш, Исус Христос, просвети очи твога срца, мили и вољени сине мој, како би у њима засијала светлост Јединоначалне, Животворне Тројице, којој се клањамо, како би могао да разумеш Његове тајне, да се обрадујеш вечном радошћу

и да изађеш из Египта, расечеш море жезлом, свежеш руке љутог фараона и празнујеш Богу, приносећи на жртву и једући пасху у светињи, крвавећи уста своја светом и часном крвљу Његовом, будући (при томе) опасан по бедрима, држећи жезал чистим рукама и носећи обућу на ногама које се не саплићу. **Желим ти** да се нахраниш небесном маном коју доносе облаци који ти служе, да твоја одећа остане нова и да не порасте коса на глави твојој, него да се очисти срце твоје за пријем закона Владичиног; да разбијеш изливано теле међу својим људима и земља прогута непријатеље твоје који ти противрече; да завладаш над царевима Аморејским, и да Господ потре оних седам народа испред лица твог како би наследио њихову земљу у векове; да пређеш Јордан силом божанственог чуда и заузмеш финикијски град (Јерихон), те спасеш блудницу Рааву која је поверовала у твог Бога; да посадиш, окусиш и наситиш се плодовима и прославиш Бога, будући да ћеш од сада бити посвећен своме Богу и непријатељи неће опустошити земљу твоју пошто ћеш за њих бити страшан; да убијеш Голијата како би царовао са Давидом и да свучеш **са себе све** старо, нашавши **све** ново; да поверујеш у Христа како би се са Њиме и разапео, умро, био погребен и најзад блиставо устао, узнео се од земље славно и живео са Њим вечно. Смекшај своје срце, па ће се оно обновити. Колико га будеш смекшао, толико ћеш у њему наћи помисли за вечни живот у Исусу Христу, Господу нашем. Амин.

А према брату који је са тобом буди снисходљив сходно својој сили. Здрав треба да снисходи немоћноме, све док Бог не устроји оно што је корисно за њега. Радуј се у Господу.

123. Молба истог истом великом старцу. Свети оче, благослови ме духовним благословом и освети ми кукуљ и аналав који сам ти послао, како бих преко њих имао заштиту од сваког зла у Христу, Господу нашем.

Одговор: Љубљени брате, када је Владика Христос, свемогући Господ неба и земље, онеме који му је приступио рекао: По вери твојој нека ти буде (уп. Мт. 9, 29), шта ћу рећи ја ништавни и убоги? Па опет, нека благословени Бог благослови тебе сваким духовним благословом (Еф. 1, 3), и сваком благодаћу правде, и нека те учини учесником светлости светих, наследником Царства, слободним од нечистих страсти, молитвама и заступништвом свих светих. Амин. А за оно што си молио, (рећи ћу): Ако ти тако верујеш, ја ћу (кукуљ и аналав) носити три дана и послаћу ти их

након што се освете беседом са Богом која се врши молитвама светих, која нека и тебе утеши. Помоли се за мене.

124. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, како могу да, (пребивајући) у келији својој, сазнам да ли одсецам своју вољу? Како могу **учинити исто** кад сам са људима? И шта је то телесна воља или воља коју нам потурају демони, покривајући је образином добра? Каква је воља по Богу?

Одговор: Онај ко борави у келији одсеца своју вољу када занемарује телесни покој у свим његовим видовима. Телесна воља се састоји у томе да се телу удовољава у свакој околности. Стога, када га лишаваш онога што га уљуљкује знај да, пребивајући у келији, одсецаш своју вољу. А одсецати своју вољу пребивајући са људима значи умрети за њих и бити са њима као да они не постоје. Имати вољу по Богу, као што говори свети апостол, значи одсецати жеље тела (Еф. 2, 3). Воља, пак, коју нам подмећу демони пројављује се онда када, верујући себи, правдамо себе. Тада (такав) човек бива (њима) уловљен. Помоли се за мене, брате, и опрости ми.

125. Питање истог истом великом старцу. Каква треба да је свакодневна храна?

Одговор: Ако себи одредиш свакодневну храну у келији онако како о томе питаш, то ће те увести у бриге и борбу. Напротив, буди задовољан оним што Бог пошаље. *Ко иде у простоти, иде надајући се* (Прич. 10, 9).

126. Исти је питао: Да ли је добро упражњавати молитву: „Господе Исусе Христе, помилуј ме”, или је боље поучавати се у божанственом Писму и појати Псалме?

Одговор: Потребно је чинити и једно и друго: мало једно и мало друго, наизменично, по написаном: *Ово је требало чинити и оно не остављати* (Мт. 23, 23).

127. Питање истог истом великом старцу. Да ли је потребно да после сваког прочитаног Псалма говорим *Оче наш*, или треба да га читам у своје време заједно са осталим (тропарима) и молитвама (установљеним уз сваку катизму)?

Одговор: Биће довољно прочитати једанпут „Оче наш” и остале молитве.

128. Питање истог истом великом старцу. Да ли треба после вечерњег и ноћног славословља и молитава помињати, тј. **молити се за мир светих Цркава, цара, власти, свих људи, сиромаша, удовица и слично?** Да ли онај који види себе страсним треба да се моли кад од њега ишту (молитву)?

Одговор: Помињати у молитвама мир светих Цркава и остало што иде са тим јесте добро, јер то је и апостолски завет. Међутим, испуњавајући то, (ми себе треба да сматрамо) недостојним и слабим. Такође се треба помолити и за оне који од нас то траже. Јеванђелска и апостолска реч говори: *Свакоме који иште од тебе, подај* (Лк.6,30), и: *Молите се Богу једни за друге да оздравите* (Јак.5,16), и још: *Како хоћете да вама чине људи, чините тако и ви њима* (Лк.6,31). И за **саме** апостоле су се неки молили. Ко је немаран према заповести, тај осуђује самог себе. Стога, могао ја то или не, ипак принуђавам себе да испуним заповест.

129. Одговор истог великог старца истоме и братији која живи са њим када су просили молитвену помоћ против непријатеља, те да им каже како живи други старац, ава Јован.

Радујте се у Господу чеда мила и љубљена! Нека Господ на добро испуни ваше прозбе и нека не ослаби код вас лук силних, те нека би се опасали силом са висине (1.Цар.2,4). Чудио бих се када бисте ви толико желели корист својим душама онолико, колико је ја желим, молећи Бога дан и ноћ за спасење ваше. Не кажем да је ви не желите, него да је не познајете. Још овде (на земљи) постају познати чиновни, степени и мере будућег наслеђа. Као што се човек који је славан у свету као искусан у житејским пословима и који схвата значај, преимућство и част војничког звања, стара да у њега укључи и своју децу како би и они достигли то достојанство, премда деца због неискуства и не маре за то, те, не схватајући части које се удостојавају велики војници, више желе да се баве (неком) уметношћу, тако и ја **поступам** према вама. Међутим, опростите ми због овога што сам рекао као безуман човек. Дошавши себи и сетивши се да сам земља и пепео, скривница свих зала, - заплакао сам због тога што сам тако говорио, те сам себи рекао: Узалуд се похвалих, ја - *земља и пепео* (Пост.18,27). Уосталом, пошто сам већ раније рекао да желим ваше спасење и да хоћу да будем ваш заступник у сваком добру, ја ћу, уколико будем у стању, то и да испуним по својој сили. Што се тиче живота мог једнодушног сина, благословеног и смиреног послушника који је у свему одбацио све своје прохтеве чак до

смрти, - шта бих вам рекао? Господ је рекао: *Ко је видео мене, видео је Оца* (Јн. 14,9), а о ученику је рекао да он може (исто) што и његов учитељ (Мт.10,25). *Ко има уши да чује, нека чује* (Мт.13,9). Опростите ми и помолите се за мене.

130. Прозба истог истом великом старцу за здравље аве (Сериде), који је био дуго болестан, као и за исцељење од душевних страсти; такође и о томе да посећује старца који живи у близини. Затим, питање о томе због чега тело осећа оптерећеност.

Одговор: Радуј се у Господу, брате! За здравље мог сина могли су да се помоле неки од светих који се овде налазе (о чему је он обавештен) и тада он не би бис болестан ни један дан, јер би се то и испунило, али у том случају он не би стекао плодове трпљења. Зар он не зна шта сам ја претрпео - какве болести, грознице, муке - пре него што сам дошао у ово пристаниште добре наде. Та болест му је веома корисна ради трпљења и благодарности. О страстима (ћу рећи) да је свако дужан да по могућности покори своје тело лишавањем и патњом. Посетити брата је добро, а празнословити је рђаво. Сама ствар ће те поучити како да поступиш: посети ближњег и уздржи се од празнословља. Подражавај разговорима светих отаца. На пример, (питај): „Како обитаваш, аво?” А затим: „Реш ми реч вечног живота, како да обретемо пут Божји. Помоли се за мене многогрешног”, и томе слично. Најзад (узнеси) молитву и пођи у миру. Ти осећаш терет у телу због унија и по дејству демона. Нека те Бог укрепи да се против њих правилно подвизаваш, победиш их и будеш увенчан у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава и моћ у векове. Амин.

131. Одговор истог великог старца истоме.

Брате, рекао си о себи: „Ја сам болестан телом и душом”. Међутим, зашто си сакрио да си здрав за своју вољу? Што се тиче душе и тела, ти не знаш шта ти је корисно, док о вољи тешко да и многи знаци знају нешто више од тебе. Или, зар ти не знаш да те ја стално рањавам (изобличењима) и то при сваком случају. Ако можеш да трпиш, трпи. Ја говорим као безумни зато што сам заиста безуман, али и ти говориш исто тако. Јер, рећи: „Ја не знам шта ми је корисно”, значи то исто. Нека нам Господ да разум за све. Опрости ми и помоли се за мене.

132. Питање истог истом великом старцу и искање молитве. Молим те, часни оче, да ми кажеш шта значи добра или зла воља, како не бих без пажње оставио свете твоје речи. Опрости ми и помоли се за мене да се избавим од ђавола и његовог смућења.

Одговор: Брате, сваки телесни покој је мрзак нашем Богу, јер је Он Сам рекао: *Уска су врата и тесан пут што воде у живот* (Мт.7,14). Изабрати тај пут је добра воља: ко се њега држи, добровољно бира патњу по мери своје моћи. Зар ти не знаш шта говори апостол: *Изуравам тело своје и савлађујем га* (1. Кор.9,27). Видиш ли како божанствени муж својевољно савлађује тело своје, премда се оно томе противи. Ко има добру жељу за спасењем, тај уз сваки свој подухват додаје извесну патњу. На пример: ја могу да легнем да спавам на мекој постељи напуњеној перјем, али претпостављам извесну патњу, (уколико је то патња), и по сопственој жељи лежим на рогози, премда и то из телесне слабости и са стидом будући да су други спавали и на голој земљи. Понеки су за узглавље **користили јастук** набијен сламом као свети Арсеније и многи други, док су понеки стављали трње под главу дајући предност патњи. И још: ја налазим воду и пријатну кухињу у близини, али као подвижник ја треба да изаберем ону која је далеко, како бих телу нанео извесну патњу. Осим тога: могу да имам добру храну и чист хлеб, али ја дајем предност слабијој да бих се макар мало злопатио, сећајући се оних које мучи глад и који уопште не кушају од куване хране, а утолико пре **знајући** да је Владика наш Исус окусио жуч и сирће мене ради. Ето, то и јесте воља по Богу. Телесна воља се, пак, састоји у супротном, тј. да се у свему ужива покој, **тј. довољство**. Зар се ти не сећаш шта сви говоримо? „Брже затварај врата да нас не би узнемирио ветар или прашина”. И опет: „Ето, погледај брате, храна је загорела и ја не могу да је једем”, и остало. Просто речено, у свему тако поступамо, а то и јесте зла воља. Одсеци је и спашћеш се. Уколико те, пак, то побеђује, ти укоревај себе, а ближњег оправдавај. Лењиви брате, знај у Господу да се *стањила као паучина душа моја*. Тешко је спасти се, и много се вара онај ко мисли да се спасе угађајући себи у свему. Ако се потрудиш унеколико са мношвом, ја ћу се помолити Богу да Он испуни твоју молбу. И када се ти будеш сећао Њега и Његових светих, одступиће од тебе ђаво и његово смућење. Ако кажем да се не молим Богу ради нашег укрепења и утврђења у сваком добром делу, слагању. Небеско Царство добијају само они који се напрежу (Мт. 11,12). Ако се макар мало не напрегнемо, како ћемо се спасти?

Како може молитва светих да успе уколико није *потпомагана* (Јак.5,16). Помоли се за мене, брате.

133. Одговор истог великог старца истом, као и братији која живи са њим.

Господ наш Исус Христос, Бог наш, нека вас благослови сваким духовним благословом и сваком благодаћу правде. Нека Он посведочи колико спокојства желим сваком човеку, особито вама, **као и то** да вам говорим као једнодушној (братији) која хоће ради Његовог имена добровољно да иде по путу којим смо ишли и ми, трпећи тескобу и невољу. Братијо, не сећам се да смо се ми (икада) користили савршеним покојем, премда смо и имали прилике за њега, него смо се на сваки начин старали да одасвуд помало придодемо тескобу и патњу, бојећи се Онога који је рекао: *Ти си примио добра своја у животу своме* (Мк.16,25), и: *Кроз многе нам невоље ваља ући у Царство Божије* (Дап.14,22). Тако смо поступали и онда када је многи иметак долазио у руке наше и Бог зна у каквом сиромаштву живесмо ради Онога који осиромаша нас ради. Није добро у свему себи удовољавати. Ко то тражи, тај живи за себе, а не за Бога, јер такав (човек) не може да одсече своју вољу. Помолите се за мене, часна братијо.

134. Питање истог истом великом старцу. Објасни ми ово, аво мој: изјутра, током једног, а понекад и два часа, нападају ме помисли, а не знам због чега се то дешава са мношвом. Још ми реци и то како демон може у мојој мисли да представи лик жене или било чега другог. Јер, лице се налази у самој помисли, а помисао и лице се јављају заједно, а не одвојено једно од другог. Шта да чиним да бих се тога ослободио? Помоли се за мене.

Одговор: Брате, када је неко беспослен, занима се помислима које му долазе. Када је, пак, заузет послом, он нема времена да их прима. И тако, од раног јутра држи жрвањ (тј. ум, у својој власти) и млешћеш своју пшеницу у хлебну храну. Уколико те твој супарник предухитри, ти ћеш уместо пшенице њиме (тј. жрвњем) млетти плеву. На друго твоје питање (рећи ћу): Брате, лица која сликају живописци нераздвојна су од боја. Ако се узме даска на којој је већ нешто нацртано, онда она више не прима никаква друга лица ни боје. И тако, ослободити се (од помисли) значи претходно нацртати на дасци својој (оно што је прилично). Подвизавајмо се по својим силама и Бог ће нам помоћи. Њему слава. Амин. Помоли се за мене, брате, и опрости ми ради Господа.

135.¹ Обраћање истог истом великом старцу у коме се иште и моли за добра која приличе души.

Одговор: Ја се радујем у Господу и у мени се радује Господ када чеда моја подносе добре молбе, тј. за спасење душе и живот вечни. Нека се обрадује и твој дух, брате, стога што сам те укључио у изузетну војску да би се ти непрестано налазио у скривници неизрецивих добара, и ето - ти се већ налазиш у њој (тј. у војсци). Старај се да стекнеш сјајну одећу, саобразну достојанству војске да не би био искључен из ње: срце премудро и смирено и лице украшено, које се удаљава од сваког покрета гнева и смућења. Овоме месту су и потребне такве слуге које се чисте од страсти и одевају у брачну одећу да не би били изгнани уз велики стид. Ето, ти си ступио у ту војску и не остављај је: то зависи од тебе. Ја сам те увео, а ти не излази одатле. Одвојио сам те од леве стране, и зато се не мешај поново са онима који тамо припадају. Ја сам те благословио, а ти не тражи клетву (Пс.108,17). Ја сам се постарао да те уведем у неизрециве, пречасне и чисте ризнице Духа, али ми је (Дух Божји) поверио : Сада још није време, али када се потруди да левицу учини десницом и старог човека новим ради примања Светог Духа коме се клањамо, онда ће примити Духа који ће га научити свему (Јн.14,26), односно управити и увести у такве ложнице у које улазе само малобројни због њиховог смирења, послушања, кротости и трпљења. Не буди беспослен и труди се не за јело које пролази, него за јело које остаје за живот вечни (Јн.6,27) у Исусу Христу, Господу нашем, у коме свагда јачај, благословени.

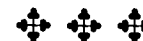
136. Исти је искао од великог старца да се помоли за њега и да му каже како да се човек удостоји чисте и духовне молитве.

Одговор: Љубљени у Господу, брате, Бог нам је дао прилику да идемо путем који Му је угодан и који води у вечни живот, а ја ћу вам објаснити у чему се он састоји и како га можемо наћи, да бисмо на тај начин стекли вечна добра. Будући да је Господ наш, Исус Христос, рекао: *Иштите и даће вам се, тражите и наћи ћете, куцајте и отвориће вам се* (Лк.11,9), ти се помоли Самоме благом Богу да вам Он пошаље Светога Духа Утешитеља. И Он ће вас, дошавши, свему научити и открити вам све тајне. Њега прихвати себи за водича и Он неће допустити да се превариш или расејеш срцем, и неће дозволити немар и униније, нити дремљивост у мислима. Он ће просветити очи, утврдиће срце, узвисиће ум. Уз Њега приони, Њему веруј, Њега заволи, јер Он

умудрује безумне, услађује мисао, даје силу, чистоту, радост и правду, учи дуготрпљењу и кротости, љубави и миру и уједно их дарује. Ти имаш тврд камен и немој посустати, будући да ни ветрови ни кише, ни реке не могу разрушити здање које је на њему надзидано. Имаш великога Крманоша који прети ветру и мору и они се умирују, те се брод избавља од пропасти. Имаш благог Учитеља који је поставио закон да се заборавља оно што ја прошло, те да се стреми ка оном што је будуће (Фил.3,13). Ето неукрадиве ризнице! Ето необоривог стуба! Зашто ти сматраш да ја нешто значим? Ни ја то нећу моћи да достигнем ако не победим гнев и не угасим раздражљивост, те не стекнем мирно расположење у коме почива Бог. Оставимо лукавство и стекнимо простоту, засадимо на нашем пољу виноград да бисмо сабрали грожде и приготовили вино весела којим бисмо се могли напити и заборавити невоље и патње које притискају душу у погибао. Брате, воља Бога, нашег Владике, састоји се у томе да се спасемо. Због чега ми то не желимо? Зато се свагда прилежно моли да нас посети благодат Духа. Испунивши се Њим, оци су се прилепили за Господа савршеном љубављу, узвикујући: *Ко ће нас раставити од љубави Христове* (Рим.8,35)? А у (себи) су говорили: „Ништа. Заволимо (Га) да бисмо били вољени, приступимо свим срцем да бисмо били примљени, смиримо се да би нас Он узвисио, плачимо да бисмо се насмејали, будимо тужни да бисмо се обрадовали, плачимо да бисмо се утешили, тражимо да Дух дође ка нама и да нас уведе у сву истину (Јн.16,13), јер не лаже Онај који је рекао: *Иштите и добићете* (Јн.16,24)”. Нека нас у свему прати Господ по милости Својој, како бисмо могли схватити какви смо, шта нам је потребно и шта треба да желимо. Њему слава у векове. Амин.

137. Прекинувши разговор са многима, исти је желео да разговара са једним братом, те је о томе питао великог старца: Ја сам везан узајамном љубављу са једним братом, који жели да беседи са мном. Да ли да говорим са њим или не?

Одговор: Ако си везан узајамном љубављу са једним од братије, шта онда мислиш о другима, налазећи се међу њима и не разговарајући са њима? Схвати где се налазиш. И ако хоћеш, разговарај, прекоревајући себе. Помоли се за мене.

138. Једном је један од отаца, иначе презвитер, питао другог старца како треба да започне безмолвије. Он се већ много потрудио у пустињи, али је решио да безмолвије упражњава у општежићу.

Одговор: Јован Крститељ је нашем Владици, Христу Богу, рекао: *Ти треба мене да крстиш, а ти ли долазиш мени* (Мт. 3,14). Уосталом, добро је намерила твоја љубав да нас поучи сопственим смирењем, како бисмо се макар тиме постидели и признали своје страсти, јер је ван сваког спора да већи благосиља мањега (Мт.3,14). И тако, ти си дужан мене да исцелиш зато што си старији од мене и што си духовни свештеник Божји који болеснике помазује јелејем и лечи их од телесне болести, уједно са помазањем дајући и отпуштење грехова. А ја, који не припадам клиру због своје недостојности, јер ме ни изглед мојих седих власи не задржава од младићких сећања, како могу саветовати вишег од себе? Када би онај ко пита био човек као и ја што сам, онда ми моја говорљивост не би дозволила да прећутим, него би ме свакако натерала на одговор. Мој језик је, наиме, незадржљив и ја бих му рекао: „Почињући учење од нижих наука, дечак (постепено) узлази ка вишим - тако и ти”. Зар му ја то не бих рекао? Рекао бих, свакако. А пошто бих му рекао оно што разумем, рећи ћу и теби: Пет дана безмолствуј, а два разговарај. А ако твој боравак у безмолвију буде по Богу, тј. ако будеш знао шта иштеш пребивајући у келији, онда нећеш пасти у руке демона сујете. Онај ко зна зашто је дошао у град, само о томе и мисли и ни на шта више не усмерава своје срце да не би заборавио због чега је дошао. Опрости ми, аво, што ти ништа боље нисам могао рећи и помоли се за мене Господа ради, јер ја немам ни дела ни речи.

139. Питање истог истоме: Ако свом телу дам хране више него што је неопходно, оно није у стању да служи, међутим, ако му дам мање, бојим се да не изнемогне потпуно. (Кажми) ми како да поступим у овом случају. Поучи ме и у односу на Свето Причешће. Наиме, ја бих желео да се причешћујем сваки дан. Но, да ли ће ми бити на терет (савести) ако се мени грешном доносе Свети Дарови и да ли сам дужан да излазим ради примања Причести? И опет (питама) како да сачувам безмолвије.

Одговор: Аво, ја већ наведох љубави твојој речи Јована Спаситељу, а ти и по други пут пишеш мени безумном и незналици. Уосталом, пошто Јован није противречио кад је био опоменут, ко сам ја ништавни да бих се супротстављао? Заиста ти говорим да ја не значим ништа и да ништа не знам. Ипак, ради

послушања говорим оно што ми је на срцу. Не кажем да те тако неизоставно и мора бити, али како схватам, онако и говорим. Господ од болесног не захтева телесну службу него духовну, тј. молитву. Јер, каже се: *Молите се непрестано* (1.Сол.5,18). У вези тела (ћу рећи): Ако оно не може да служи кад прими обилну храну, а бојиш се немоћи ако га не нахраниш, онда се држи средине не пењући се сувише високо и не спуштајући се сувише ниско, те ће се испунити Писмо које говори: *Не скрени ни на десно ни на лево* (Прич.4,27). Телу пружај унеколико мање од оног што му је потребно, јер отачки пут се састоји у томе да се, уопште, током боравка (у келији) не оптерећујемо пићем и храном. (Приметићу) и о доношењу Свете Причести: ако то не бива из презира него због немоћи, онда ти неће бити на осуду, будући да старшина лекара сам долази ка великим и озбиљним болесницима, као што је и Господ наш, Исус Христос, Сам дошао ка нама који смо грешни и болесни. Опрости ми, оче мој, што ово казујем из слушања.

140. Питање истог истоме. Будући оштећена, једна удовица је послала неког код мене иштући да писмено замолим кнеза да јој он помогне. Поводом тога у мени су никле две помисли: једна ми говори да сам ја овамо дошао ради самоумртвљивања, а друга помисао ми (открива) да ћу, уколико не напишем, нарушити заповест која наређује да се помаже увређенима. Учини милост, оче мој, и реци ми како да поступим.

Одговор: Кад би ти био мртав и кад би ти дошла увређена удовица, да ли би могао, макар то и желео, да јој помогнеш? Но, ако јој и помогнеш, доћи ће и друга и ти ћеш такође нарушити заповест ако јој не обратиш пажњу. Мртвац се не брине ни о чему сличном. Ако и буду роптали на тебе, то ти неће учинити никакву штету.

141. Брат који је живео у општежићу и послужио старца, питао је великог старца о својим помислима.

Одговор: Ти си неразуман и због тога те и савлађују помисли, или боље рећи - самооправдање. Господ хоће да ми сваког човека сматрамо бољим од себе. Зато, показуј послушање своме старцу у свему и испуњавај све што ти он говори, било да се то односи на храну, пиће или неку другу ствар, и у свему му се повинуј. Ако се појави нека тешка ствар, затражи савет од аве (игумана Сериде) и учини онако како он каже. Што се тиче псалмопојања и бдења: што ти нареди (старац), то испуни и све ће ти

послужити на спасење душе. Ако те и оклевета, ти се радуј, јер је то веома корисно. Ако те ожалости, претрпи: *Који претрпи до краја, тај ће се спасти* (Мт. 10,22). За све благодари Богу, зато што захвалност пред Богом заступа (људску) немоћ. За све увек осуђуј себе као оног који греши и вара се и Бог те неће осудити. Смири се у свему и стећи ћеш благодат од Бога. Ако се на то навикнеш, Бог ће ти помоћи да стекнеш силу, јер се Његова воља састоји у томе да се сваки човек спасе и дође до познања истине (1.Тим.2,4).

142. Одговор истог великог старца истоме.

Брате, не дозволи себи да расуђујеш о помислима које ти долазе: то није дело које одговара твојој мери. Ти не схваташ њихову лукавост и због тога те смуђују како хоће. Када те, пак, смуђују, ти им реци: „Ја не знам ко сте, и Бог који све зна нека не допусти да ме преварите”, те пружи пред Бога своју немоћ, говори: „Господе, ја сам у Твојим рукама. Помози ми и избави ме из њихових руку”. Помисао, пак, која се задржава (у теби) и напада те, откри ави твоме и он ће те, уз помоћ Божју, исцелити. Што се тиче рукодеља, испуњавај оно што ти нареде и спашћеш се у име Божије. Не одступај од изучавања Псалама, јер се и то односи на духовно делање и постарај се да их познајеш напамет: то је за тебе веома корисно. Не жели да слушаш оно што превазилази твоју силу. Ти имаш поуке које су по сили твојој и које су ти корисне.

143. Одговор истог великог старца истоме.

Немој да ти се ругају, о неразумни! Не треба веровати својим непријатељима. Ако престанеш да бринеш (о себи) и постанеш немаран, непријатељи ће опет доћи. Војник се у миру учи ономе што му је потребно за време борбе. Види шта је Господ рекао змији: *Он ће пазити на твоју главу, а ти ћеш пазити на његову пету* (Пост.3,15). До последњег издисаја човек не треба да напушта бригу (о себи). Пази на себе, брате, и чувај се гнева, сујете, сна и осталих страсти, знајући да враг не спава и да није немаран.

Брате, ако хоћеш да се спасеш, стекни смирење, послушање и добровољно повињавање. Када чујеш нешто од старца, ма шта то било, реци му са смирењем: „Помоли се за мене, оче мој, да ми Господ дарује разум и бодрост како те не бих ожалостио”. Тако ради и спашћеш се.

144. Павши у болест и бојећи се да не издахне, исти брат је са великим смирењем искао од истог великог старца да се помоли за опроштај његових грехова и за трпљење које је у болести потребно до краја. Старац му је овако одговорио:

Не жалости се брате: смрт без грехова није смрт него прелаз од патње ка покоју, од таме у неизрециву светлост и живот вечни. Велики Цар, Бог, теби говори: „Опраштају ти се греси твоји”, првенствено због молитава и мољења светих и захваљујући твојој вери у Њега. Нека ти Он да трпљење до краја.

145. Питање истог истом великом старцу. Владико и оче мој, ја сам у рукама Божјим и твојим. Буди милостив према мени до краја и пожуре да ме разрешиш²⁰⁾, предавши ме мом Владици Христу и водећи ме светим твојим молитвама. Иди са мном и кроз ваздух и по путу томе који не познајем.

Одговор: Брате, ја те предајем Христу који је благоволео да умре за нас, Владици неба и земље и свега живог. Нека Он умањи у твојим очима страх од смрти и учини неометаним усхођење твоје душе. Нека те удостоји да се поклониш Светој Тројци са смелошћу, тј. као ослобођени, али ипак као онај који се боји и трепти, слично ангелима. Нека те упокоји са светима Својим. Иди и моли се за мене.

146. Добивши сушицу²¹⁾ и много патећи, други болесни брат је молио истог великог старца да се помоли за њега и испроси му остављење грехова.

Одговор: Не бој се, брате, него нека се обрадује душа твоја и развесели у Господу. Веруј у Господу у истинитост мојих речи да ти је Бог, по твојој молби, опростио сва сагрешења твоја од младости до данашњег дана. Нека је благословен Бог који је хтео да ти све опрости. Не жалости се због тога што страдаш: то није зло него болест која ће проћи.

²⁰⁾ За прелаз у вечност.

²¹⁾ То је вероватно простодушни делатељ послушања, блажени Доситеј, о коме се приповеда у књизи аве Доротеја.

147. Пошто се болест погоршала још више, неки од братије су питали другог старца да им објасни претходни одговор, тј. да ли је старац говорио о животу или смрти.

Одговор Јована: О смрти. Но старац може да му измоли и живот уколико о томе буде имао наговештај од Бога.

148. Чувши то, они су молили великог старца да се помоли да Бог (болесноме) продужи живот.

Одговор: Нека вас благи и милостиви Бог све више и више испуњава радошћу Светог Духа. Амин. О брату ћу вам рећи: Доста му је оно чега се удостојио да добије, јер се он изненада обогатио и од роба постао слободан. Али, нека је благословен Бог који је изволео тако и који је прихватио молбу. Не говорите брату ништа да га не бисте увукли у жалост, него сачувајте тајну: њему предстоји не смрт него прелаз од смрти у живот вечни и од патње у покој. Чеда моја љубљена, радујте се у Господу.

149. Када је брату постало још теже и кад је почео веома да пати, поново су молили истог великог старца да умоли Бога да што пре помилује брата. Велики старац је одговорио:

Његова болест се продужила да он не би приписао себи оно што му је даровано по молитвама за њега. А Бог је чинио и чини оно што је корисно за њега молитвама светих. Амин. (После овог одговора брат је скончао у миру).

150. Један безмолвни старац, по имену Евтимије, послао је следећу молитву истом великом старцу како би му Бог преко њега дао одговор на питања која су покренута том молитвом.

О Животодавче! Пўте оних који су у тами! Просвети и нас који се налазимо у магли. Ти си, Свети, рекао: *Иштите и добићете, да радост ваша буде испуњена* (Јн.16,24), а пошто и нама хоћеш да отвориш врата спасења, пожуди пошто си већ започео. Кад Ти не би хтео да нас спасеш, не би нам дао да спознамо да је оно што је нама немогуће, Теби, као Богу - могуће. Свети, Ти си нам рекао: „Очисти себе, ако хоћеш да дођем теби”, а ја говорим да блато не може само себе да очисти. Владико! Ти си нам рекао: „Ко жели да се удостоји Мојих дарова, треба да спозна Моје путеве у свему”. Како њих може да спозна слепорођени, ако се не отворе очи његове? Слепи иште путовођу како би на неки начин

нашао помоћ себи. Седећи поред пута и просећи милостињу Вартимеј (син Тимејев) је, чувши да Светлост правде пролази поред њега по путу, узвикнуо: *Сине Давидов, помилуј ме* (Мк.10, 47). И када се смилувала на њега благост Твоја и кад си га призвао и рекао: *Шта хоћеш да ти учиним*, он је одговорио: *Учитељу, да прогледам*. Истог часа је Твоја благост рекла: „Прогледај”, и он је прогледао, спознавши путеве Твоје и отишавши за Тобом (Мк. 10,51-52). И ја (такође) хоћу да узвикнем (ка Теби), али ме спречава онај ко увек хоће да помрачи очи оних који мотре. Ако је Твојој благодати угодно да ме призове и каже: *Шта хоћеш да ти учиним*, - ја ћу, следећи пример оног (слепог), узвикнути: „Господе, да ми се отворе очи”. Јер, да је онај губави могао да се очисти, он не би узвикнуо: *Господе, ако хоћеш, можеш ме очистити*, него би се сам очистио. Слично њему и ја узвикујем: Упути и мени тај свети глас: *Хоћу, очисти се*, и губа ће истог часа да ме напусти. Када прогледам и будем очишћен, спознаћу путеве Твоје како бих могао ићи за Тобом, јер - Ти си пут оних који су залутали. И ја молим тебе, оца мог: да, оче, помоли се мом Владици Христу да ми отвори очи јер си ти путовођа који ме приводи Владици Христу. Њему слава са Оцем и Светим Духом у векове векова. Амин.

Одговор: Сада је погодно време да се запева јеванђелска реч: *Не требају здрави лекара него болесни* (Јк.5,31). Ако болесник прибегне лекару, треба и да испуни оно што наређује лекар, по речи (Писма): *Треба веровати да Бог постоји и да Он награђује оне који Га траже* (Јев.11,6). Јер, веран је Онај који је рекао: У садашњем веку даћу вам стоструко, а у веку који долази живот вечни (уп.Мк.10,30). Они који долазе код нашег великог Лекара добијају од Њега просвећење, и Он лечи све њихове мислене страсти. Не хвалимо се говорећи да смо верни, јер ћемо иначе бити осуђени као лицемери и неверни људи. Преко видљивог се познаје невидљива вера која се скрива у тајанственим **ризницама** срца. Ако верујемо Христу Спаситељу који говори: „По вери твојој нека ти буде”, онда ће Он и сада рећи нашој души која се налази у телу: *Не бој се кћери, вера твоја спасла те је* (Мт. 9,22). Дакле, наша вера се не састоји у томе да је само искажемо и изрекнемо устима, него се савршена вера познаје по исцељењу. Ако си веровао и исцелио се, ходи не саплићући се и не храмљући више. Ако си се исцелио, покажи да је течење твоје крви престало. А ако си, човече, дошао дотле, ниси далеко и од тога да чујеш речи Спаситеља упућене чистој и дивној души твојој: *Сва си лепа, драга моја и нема порока у теби* (Пес.над пес.4,1), као и апостолску реч: *Нема мрље ни боре, или шта томе слично* (Еф.5,

27). Врата су нам отворена и пут који води у вечни живот откривен је пред нама. *Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство Божије* (Дап.14,22). Стрпљиво ходимо нашим путем: заиста, страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити (Рим.8,18). Праведан је Бог и неће заборавити толики труд наш, уколико до краја сачувамо послушност, зато што је Сам рекао: *Ко претрпи до краја, тај ће се спасти* (Мт. 24,13), у Исусу Христу, Господу нашем. Амин.

151. Питање истог истом великом старцу о скривеним помислима и о васкрсењу, опет у виду молитве.

Животе и Васкрсење наше, посети нас као Твоје саздање и очисти нас, Свети, од злог легиона, као што си се некада смиловао над саздањем Твојим и изгнао легион бесова који су пожелели да уђу у свиње. **Само** у које свиње - у бесловесне или у мене који сам обдарен словесном душом? Јер, ја сам их примио (у себе) и, устремивши се ка обали, падох у море. Таласи ме потапају, а ја не схватам (шта се дешава са мном). А сада као да ме неко изнутра побуђује да пробудим Крманоша како би ми пружио руку и извукао из дубине, као што је учинио са Петром, како би ми рекао: „Зашто си посумњао, маловерни?” А пошто си Ти преко Свог угодника Варсануфија у његовим одговорима обећао да ћемо ми бити положени у једну гробницу - да ли ћемо онда ми заједно и васкрснути? Бојим се Онога који је рекао: *Тада ће бити два на њиви: један ће се узети, а други оставити; две ће мљети на жрвњевима, једна ће се узети, а друга оставити* (Мт. 24,40-41). Од самог стварања света људи се покопавају (у земљу) и често се дешава да се тела светих и грешних полажу у заједнички гроб. Да ли ће она заједно и устати у време васкрсења када Твоји изабрани ангели дођу да подигну све праведне, или то неће бити, него ће устати само изабрани? Бојећи се тога, ја се молим преко Твог угодника да ми, као што си ми открио да ћемо се упокојити у једном гробу, (сада) откријеш и то да ли ћеш нас васкрснути заједно. И мог оца Варсануфија молим: пошто смо обоје добили њиве да бисмо их жњели, а пошто сам ја изнемогао, онда нека се он као снажан потруди да Теби, Владици, и за мене принесе *снопове* правде. И код древних отаца, наима, налазимо сличан пример: тројица су изашли да жању и један од њих се, слично мени, разболео и вратио у своју келију, а они који су остали сачуваше бодрост и пожњеше све. Када су завршили жетву и вратили се кући принуђавали су га да прими свој део плате. Он је, међутим, противречио, говорећи: „Какав део кад се нисам ја трудио за ње-

га, него ви?” Али, пошто су они били упорни у томе да и он узме свој део, оци су разрешили да га он узме, а њихову одлуку су похвалили. А Ти, Владико Христе Боже, утврди ову моју молитву, зато што је Твоја слава у векове. Амин.

Одговор Варсануфија: Као што домаћин куће бира себи верне управитеље уручујући им кључеве и имање и сав свој дом, те од верног управитеља зависи када ће **неко** да оде на починак, какву ће храну да једе и какав ће удео да добије од свог господара, као и то са ким ће да живи - да ли са онима који се опијају вином или са онима који живе часно (због чега једне очекује казна, а друге награда) - тако је и наш Бог верне људе поставио за своје управитеље и дао им Своје кључеве да затварају и отварају, тј. (даровао им је) слободу. Они су верни зато што су сви хришћани крштени. Њима (приличи) да добро управљају оним што им је поверено, тј. делима саобразним крштењу, ради свог спасења. Онај од њих који скрене са тог правог пута, постаје саучесник пијанаца који се опијају вином безакоња. Такав може да буде назван словесном свињом, а ви знате шта ће он претрпети при доласку Владике. Ако, пак, добро уреди оно што му је поверено, сви знају какво блаженство **га очекује** због тога од Владике, јер је речено: *По свој земљи изиђе проповед њихова и до крајева васељене њихове речи* (Пс.18,5). Што се тиче васкрсења: овај век је сличан гумну и пшеница је овде помешана са плевом. Јеванђеље нас учи да ће у време васкрсења сви заједно устати: (праведни и грешни), јер каже: *И разлучиће једне од других као пастир што разлучује овце од јаради* (Мт.25,32). Што се тиче два човека и две жене, то важи за крај и односи се на веру и неверје, тј. да ће се на послетку **времена** једино (вера) примати и да ће се само њоме човек спасавати. О жетви братије: обе стране су добро поступиле. Брат који се разболео је имао намеру да се потруди, али га је болест спречила, а они други су сматрали да их је Господ укрепио молитвама болесног брата, те је на све сишла благодат Светог Духа. Господ је рекао апостолима: *Не радујте се што вам се духови покоравашу, него се радујте што су имена ваша написана на небесима* (Мк.10,20). Тако и ми иштимо не то да сви заједно васкрсемо, него да чујемо: *Ходите благословени Оца мога, примите Царство које вам је припремљено од постања света* (Мт. 25,34). Будимо заједно са Исусом, као што је Он рекао Оцу. Њему слава у векове. Амин.

152. (Питање) истог, слично (претходном).

Господе Исусе Христе, Лекару рањених душа, приносим Ти молитве (источене) из Твојих светих речи, које прими ради Свог угодника, јер си Ти, Свети, рекао: *Не требају здрави лекара него болесни* (Лк.5,31). О томе је напоменуо и угодник Твој, Павле: *Да се оно што је хромо не погорша, него напротив, да се излечи* (Јев. 12,13). Свети, Ти си у једном одговору рекао: „Ако си се исцелио, зашто храмљеш? Онај ко се исцели **више** не храмље, него право ходи. Ја сам, пак, хром и рањен, због чега и зовем, молећи да ме походиш, као што си походио оног који је ишао за Јерихон и оног који је пао **у руке** разбојника. Јер, и ја сам пао **у руке** истих разбојника и изранављен сам. Повежи моје ране и посади ме на Свог светог магарца који је - добра вера, и приведи ме у своју свету гостионицу, те покажи бригу о мени тамо где се бринеш о свима који страдају. Владико, крвоточива жена се исцелила приступивши Ти и дотакнувши се ивице твојих хаљина, а ја сваки дан примам лекарство од светих удова Твојих, тј. од Светог Тела и Крви и воде која је истекла из Твог светог ребра, па ипак моја страст још кључа (у мени). Свети, пошто си рекао да онај ко, желећи да добије исцељење, долази лекару треба да испуњава оно што му је наређено, примени и на мени, Владико, лекарства каква хоћеш - спаљивање, завоје, само заустави моје изливање смрада, тј. нечисту помисао. Ти си Господе рекао да су се врата отворила, међутим, пси одасвуд чувају и не дају да се приђе тим вратима. Добри, пак, Владика дома, видећи из даљине да су ништег напали пси, шаље вратара да одагна те псе како би сиромаш могао да се приближи и прими милостињу од Његове благости. Оче мој, будући да си нам написао да ће онај ко преживи једно седам година видети оно што још не би од настанка света, - шта да чинимо ми млади и како да се спасемо. Помоли се Господу да нам укаже на оне свете горе на које је Он наредио да бежимо (Мт. 24,16) како бисмо се спасли, **те да схватимо** какве су то горе - мислене или видљиве, како бисмо их познали и како бисмо, када за то дође време, могли тамо да побегнемо и спасемо се у име Оца и Сина и Светога Духа у векове. Амин.

Одговор Варсануфија: Брате, погледајмо шта говоримо и увидећемо да нас саме речи наше изобличавају. Уколико онај ко долази лекару не поштује начин живота који му преписује лекар, он неће моћи да се ослободи од болести. А пошто си ти пожелео да примиш и друге лекове и мере, ја се чудим како твоја љубав не увиђа свеобухватну премудрост нашег великог Лекара који је ускратио извињење сваком човеку који би да га нађе, јер је

Он, откривши Своје целебне књиге сваком човеку који брине о свом спасењу, самим тим учинио да немамо оправдање **за своју немарност**. Кад и жене непрестано певају: *Ја сам црв, а не човек, поруга међу људима и позор за људе* (Пс.21,7), шта су онда дужни да чине људи? Ово не говорим из презира према женском полу, никако, јер нама то није наређено, него (желећи да покажем) да Бог њих није удаљио од божанственог учења, иако су оне у почетку биле узрок престапа. Ако желимо то лекарство, зашто га одбацујемо? Ако пак, будући исмејани (од непријатеља), мислимо да га нисмо одбацили него да се користимо њиме, онда то говоримо притворно и **заправо** ништа не чинимо. То је истина, јер ако испитамо свога унутарњег човека уверићемо се да не подносимо ни прекор, ни увреду, ни понижење, ни изобличење. И на основу твоје садашње помисли, коју сам ја некада у теби утврдио, ти можеш то да схватиш, јер тек што си учинио дело, покајао си се, будући да ниси схватио. Желећи да испитам твоју љубав, ја сам учинио оно што ти је познато и нашао сам да стари човек још увек живи у теби. Ипак, сматрам да је твоја љубав добила не малу корист од тога. Наш Господ је савршен и свима Својима жели да буду савршени, јер говори: *Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески* (Мт.5,48). Ко трпи она спаљивања, тај се спасава, јер онај ко чулом мириса осећа свој смрад већ не осећа други (смрад), па макар стајао и на грудима лешина, и онај ко је покраден од разбојника нема шта другима да да. Чувај се, љубљени: ми који пребивамо изван свих брига и старања нећемо себе да сматрамо оним што заправо јесмо на самом делу: земљом и прахом, и остарели смо хранећи у себи сујету. Јер, **мислити да је дело наше угодно Богу, да наш боравак (у безмолвију) све називава, да смо се избавили од суђења и осуђивања - шта је друго до крајња таштина и ништа друго.** **Ако нам је велики небески Лекар дао лекове и завој, онда од кога зависи узрок наше погибљи ако не од немоћи наше воље?** Пре свега, Он нам је даровао смирење које изгони сваку гордост и сваку охолост која **устаје против познања** (2.Кор.10,5) славе Сина Божјег, **затим** послушање које гаси све огњене стреле (Еф.6,16) нечастивог, како бисмо у свему одсекли своју вољу у корист ближњег. То, пак, порађа безметежност срца, светло и тихо устројство лица и благу постојаност гледања. Дао нам је Он и велики завој који причвршћује све удове и који исцељује сваку болест и сваку рану: љубав према Њему. Он се Сам нуди као узор, јер је речено: *Унизио је себе и био послушан и то до смрти* (Фил.2,8). Полажући за нас Своју душу, Он нас учи, говорећи: *Љубите једни друге као што и ја вас љубих, и по томе ће сви познати да сте моји ученици ако*

будете имали љубав међу собом (Јн.13,34-35). Ако нећеш да храмљеш, узми жезал крста и утврди њиме руке своје, па ћеш умрети свему и више нећеш храмлати, јер мртви никад не храмље. Ако имаш овај жезал онда више немаш потребе за вратаром, јер тим жезлом одгониш не само псе, него и старешину звериња - лава који риче. И Јаков је рекао: *Са жезлом мојим пређох реку* (Пост.32,10), и још: *Поклони се преко врха жезла свог* (Пост.47,31). И Мојсије је палицом чинио чуда (Исх.7,8). Ко се прибија уз овај крст, он у потпуности оздрављује од течне влаге, будући да онај ко умире - умире за грех. Шта може да се очекује после тога? Једино тридневно васкрсење: довољно је да онај ко се разапне, васкрсне заједно са Исусом. О седам година (рећи ћу): Биће различите невоље и смутње. А под именом гора које си поменуо, треба разумети Свету Марију Богородицу и друге свете који ће живети у та времена и који ће непоколебљиво сачувати печат Сина Божјег, јер ће Он ради њих многе спасти. Њему слава у векове. Амин.

153. (Питање) истог, слично (претходном).

Тројице неразделива, не одвајај се од нас: *У устима деце и оних који сисају сачинио си хвалу* (Пс.8,3). Добри оче мој, ти си ми, као истински ученик истинског Лекара, дао лекове и предупредујућа средства. Међутим, већ прво спаљивање је наскроз проболо срце моје и ја не могу да трпим бол. Ти си ми написао да певам: *Ја сам црв, а не човек* (Пс.21,7). И заиста, ја певам и поклањам се и славословим и узносим у векове, али се не усуђујем да кажем да сам црв, а не човек. Јер, ја сам човек рањен трулежним црвом. Каква је, пак, сила Оног Нетрулежног Црва? Овај Црв, (који је тако Себе назвао у смирењу), дошао је мене ради да ме избави од трулежног црва који растаче људски род. Пошто онај трулежни црв квари и растаче, улази у ране и производи гној и смрад, то је и сишао Нетрулежни Црв у преисподњу земље где је почео да разара сваку нечастивост старог црва. Очистивши на тај начин све, Он их је подигао Сам остајући нетрулежан. Тај Црв је очистио Јова од трулежног црва и рекао му: *Устани, опаши као човек бедра своја* (Јов.38,3). Тај Црв је, висећи на дрвету, удицом привукао и змију. Томе Црву је све покорено осим Онога који Му је све покорио: *Јер све покори под ноге његове* (1.Кор.15,27). Трулежни црв све квари и не остаје на земљи ништа што он не треби, ни дрвеће, ни храна, ни земља, ни тело, изузев соли и уља. А шта су то со и уље? **То је** Отац који Му је све покорио, који је посолои Својом милошћу стварање Своје и ко-

ји је дао со апостолима да соли свет како би људи од идолског смрада прешли ка благосмирису истинитог Бога нашег. Амин.

У чему се састоји сила горчице, те је (Господ) са њом упоредио Царство небеско, а не са маслином, палмом или неким од већих дрвѐта. **Зашто баш** са њом када је танушна? Зато што је она увек јетка и скуља наша срца. Да, оче мој, помоли се Господу да нам Он открије тајну овог (поређења), наиме црва, и горчице, како бисмо и ми прославили Оца и Сина са Светим Духом у векове. Амин.

Оче мој, ти си ми напоменуо оно древно и ја то не заборављам, него се свагда сећам како непријатељ није успео него је само беснео, видећи плод овог места. Твоје трпљење и човекољубље Божје нису допустили да се испуни његова нечиста воља, те ми све до сада овде пребивамо прослављајући Бога. Ти си ми рекао да се кајем када учиним. О, када бих се кајао, макар и пошто учиним, и кад не бих остајао у томе до краја! А пошто си рекао да онај ко је пао **у руке** разбојницима те је покраден, нема шта да да другоме, и ја гладни иштем да ми ви (који имате) баците од мрвица ваших како бих и ја, слично псу са трпезе, добио храну од вас који сте имућни. Пошто си рекао да су са мном остарели гордост и претварање, помоли се да ме они напусте. Амин.

Одговор Варсануфија: Давид је завапио: *Усмрдеше се и сатрулише ране моје од безумља мога* (Пс. 37,6). Безумље је сместилиште свих зала. Безумље је породило непослушање, а ово рану. После ране исто то непослушање породило је нерад, а овај је произвео гнојење и смрад и окајано тело се покрило црвима и иструлело. Трулежина је бачена у море и постала храна за велику рибу у којој је остала све док није дошао Небески Црв. Будући постављен на крсну удицу, Он се спустио у утробу рибе, те је кроз њена уста, заједно са утробом, избацио и храну коју је она прогутала, и, примивши тело, помазао га уљем и опрао водом, те испекао на ватри, јер је речено: *Он ће вас крстити Духом Светим и огњем* (Лк.3,16). Он га је нахранио хлебом, развеселио вином, осолио сољу и избавио од трулежности. Томе је Он додао и горчицу која задржава труљење, сажима ноздрве змије како она не би могла да намирише то тело, помрачује њене очи како не би могла да гледа на савршенство његовог смирења. Знајући све то, не пренебрегавајмо Његово уразумљивање да се и на нама не би испунило речено: *Ако со обљутави* (изгуби силу) *чиме ће се осолити* (Мт.5,13). А у чему се састоји тај недостатак? Свакако у томе што *безумник рече у срцу своме: нема Бога* (Пс. 13,1)? Ако ниси заборавио прво, онда знаш и последње. Послушај Онога који је рекао: *Онај слуга који је знао вољу господара свога и није... учи-*

нио ... биће много бијен (Лк.12,47). Ако ми, знајући, говоримо и немарни смо (да испунимо) **што смо дужни**, онда није далеко од нас невоља која очекује оне који свесно греше. Ако, по примеру Авраама и Јова, мислимо да смо земља и пепео (Пост.18,27; Јов.42,6), нећемо никада бити покрадени него ћемо увек имати другима шта да дамо, и то не злато и сребро, него образац смирења, трпљења и љубави према Богу. Њему слава у векове. Амин.

154. Једући (само хлеб), исти је питао истог великог старца о употребљавању хране.

Одговор: Радуј се, брате, у Господу. Моли Бога да ми подари савршено трпљење, јер ја започињем дело и не доводим га до краја него, чим установим (себи правило), одмах почињем да се колебам. Ја желим да поставим почетак и да дођем до краја, слушајући апостола који говори о почетку и крају: *Онај који је отпочео добро дело у вама довршиће га све до дана Исуса Христа* (Фил.1,6). Премда сам достојан жаљења и ништа Богу угодно не чиним, ипак ти по твојој молби дајем савет као брату: Ако можеш, једи по четири хлебчића током недеље, а у недељу чорбу или вариво због телесне немоћи. Ја сматрам да је за тебе добро то да једеш, али може бити да и говорим неразумно - не знам, јер ко не уме да управља собом, како ће да управља другима? Опрости ми, брате, јер бих ја требао од тебе да тражим да ми даш правило, али ми (то) не допушта моја гордост која је корен сваког зла. Помоли се, брате, да пређемо пут који нам предстоји, јер је он пун непријатности и опасности, а ја се, као неразуман, смејем и презирем их. Ипак, ја не престајем да се надам, јер имам Владика који је милостив и сажалив. И тако, љубави ради, дај ми своју руку и привуци ме ка Њему и Он ће преко тебе и мене једног спасти. Њему слава у векове. Амин.

155. Не испунивши савет који му је старац дао у погледу исхране, исти (брат) је поново о томе питао. Старац му је овако одговорио:

Брате, ниси ли ти због тога одбацио моје речи што си нашао да сам послушан твојој љубави? Уосталом, за то што су моје речи остале бесплодне, крив сам ја, а не ти: оне нису плод знојног напора, те због тога и немају силу. Ко пита, па не слуша (оце), тај раздражује Бога. Питање прати вражја завист, а ми све до сада нисмо схватили демонску лукавост. Апостол непрестано проповеда, говорећи: *Јер нам његове намере нису непознате* (2.Кор. 2,11). Буди храбар, брате мој! Кад те не бих сматрао једнодуш-

ним са собом ради љубави Христове, не бих могао да ти пружим одговор и то стога што, као што рекох раније, још нисам достигао такву меру. Ипак, пошто ме је Бог везао за твоју љубав, ја поново неразумно говорим: Нека су ти током недеље довољна четири хлебчића, а у недељни дан због немоћи једи кашу или варено **јело**. Уосталом, не помишљај у свом срцу да сам ти дао заповест: то није заповест него братски савет. Тркалиште је отворено, а пошто смо ми људи пропадљиви и маловремени на земљи - трчимо да добијемо (1.Кор.9,24) како бисмо обрели милост у онај страшни и грозни час у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

156. Одговор истог великог старца истоме, којим објашњава смисао претходног одговора.

Брате, шта да ти кажем ја, који ништа нисам учинио? Ти кажеш да си чинио и да чиниш, док се ја ничег таквог не сећам кад сам сâм у питању, осим што својим делима стално скорбим Бога, па стога ништа не очекујем од дела. **Ипак**, надам се да ће ме спасти Његово човекољубље, јер је Он умро ради спасења грешних. Пребивам у својој келији у Његово име све док Он Сам не дође и не каже ми: *Шта хоћеш да ти учиним?* Тада ћу и ја са оним слепцем да кажем: *Господе, да прогледам* (Лк.18,41). Све када бих и имао дела, ипак, бојећи се осуде која је постигла фарисеја, не бих смео да говорим о њима. Теби кажем, брате, да су сав мој живот и нада усредсређени у Њему: и дан и ноћ ја Га молим да ми дарује очишћење од очигледних и скривених страсти. *Шта смемо да кажемо о делима наше праведности кад чујемо: Да се свака уста затворе* (Рим.3,19) и остало, и још: *Који се хвали, Господом да се хвали* (2.Кор.10,17)? Блажен је онај ко се очистио од гнева и осталих страсти, ко је испунио све заповести и говори: *Непотребан сам слуга* (Лк.17,10). А уколико чинимо једно добро дело, а другим га рушимо, каква је онда корист од тога што сваки дан зидамо и разарамо? Ко подједнако презире и славу и бешчашће, спасава се у Исусу Христу, Господу нашем. Њему слава. Амин. Предај ме Господу и безмолствуј са надом, молећи се за мене окајаног и смиреног.

157. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, помоли се за мене, јер малаксавам у труду. Пре него што сам затражио савет од тебе ја сам, чак и када сам се прихватао дела примереног мојој моћи, **посао** обављао без труда, а од када си ми дао савет, трудим се до изнемоглости. И пре тога сам ти писао тражећи савет а ти си ме представио као сујетног и напомињао ми о

фарисеју, док сам ти ја, оче мој, оно говорио не из високоумља, него из потребе. Молим те, помоли се да ти Господ открије шта је у мени.

Одговор великог старца: Брате, божанствено Писмо говори: *Све чини уз саветовање, а без савета не чини ништа* (Сир. 32,21). Када си чинио без савета и по својој вољи, онда си се трудио неразумно, јер нема никог ко не би имао потребе за саветовањем, осим Самог Оног који је створио премудрост. Када си се решио да по Богу одсечеш своју вољу, да приступиш смирењу и да свог најмањег брата прихватиш као саветника, тиме си подстакао на завист демона који мрзи добро, сејући мржњу према свима. Видиш ли вражју нетрпелјивост? Ја ти ништа нисам налагао сам од себе, него си ме ти питао па сам те посаветовао као брата. Ти, пак, (савет ниси испунио), па си ме поново питао, а ја сам ти поменуо фарисеја, јер је и тај самохвалисаво говорио. Ти си тражио обавештење, тј. **осведочење**, а шта је то друго него високоумље. **Буди пажљив и видећеш** свакако да тек што започнеш нешто, одмах ти непријатељ предлаже прихватљив разлог да разараш започето, па опет започињеш и још брже рушиш, забрављајући да ће се спасти онај ко претрпи до краја (Лк.13,13), као и да ће *Онај који је отпочео добро дело у теби и довршити га све до дана Исуса Христа* (Фил.1,6). Ако те успокојава да чиниш по своме, као што си и чинио, ја нећу да се жалим због тога јер нећу да будем ичији **ава, тј. старац**, ни учитељ, сећајући се упозорења апостолског: *Ти који учиш друге, себе ли не учиш* (Рим. 2,21). Брате, **дело оних који се спасавају** је да истање своју душу као паучину. **И тако**, потребно је много трпљења све док уз многе невоље не ућемо у Царство Божије (Дап.14,22) у Исусу Христу, Господу нашем. Амин. Опрости ми, брате, и помоли се за мене.

158. Питање истог великом старцу. Исусе, Ти који си тражио залуталу овцу научи и нас како да нађемо Пастира. Оче мој, иштем од тебе једну реч. Писмо говори: *Тражите Господа и утврдите се, тражите лице Његово свагда* (Пс.104,4). Како грешни човек може увек да тражи Господа? Ради Онога који те је умудрио, научи нас како да схватимо ове речи, да бисмо и ми увек тражили лице Господње. Њему слава у векове. Амин.

Одговор: Брате Евтимије, молим твоју љубав да следује мојој молитви човекољупцу Богу, јер твоја љубав иште од мене да ти напишем о тражењу пастира. Од првог дана па до сада молим Бога за твоју прозбу, а Он ми одговара: *„Очисти срце од помисли старог човека и испунићу твоје молитве, јер су моји даро-*

*ви доступни само чистима и њима се дају. Међутим, све док се твоје срце покреће гневом, злопамћењем и сличним страстима старог човека, у њега неће ући премудрост. Ако желиш моје дарове, избаци из себе сасуде туђинца, (тј. страсти), и моји дарови ће сами од себе сићи у тебе. Зар ниси чуо да слуга не може да служи два господара (Мт.6,24). Ако служиш мени, онда не служиш ђаволу, а ако служиш њему, онда већ не служиш мени. Ко жели да се удостоји мојих дарова нека испита мој пут: као незлобиво јагње ја сам претрпео сва страдања не противречећи ни у чему и вама сам завештао да будете незлобиви као голубови (Мт.10,16). Уместо тога ви се предајете свирепој страсности. Чувајте се да вам не кажем: *Идите у светлости огња вашег* (Ис. 50,11)”. Слушајући то ја се препуштам плачу и жецању док се не смилује на мене благост Његова и не избави ме од љутих страсти старог човека, како бих све што ме задеси прихватио са великим трпљењем. А ти знаш шта доноси трпљење, о чему и апостол напомиње (Рим.5,4). Помоли се, мој брате, да га стекнем и, љубави ради, изобличи ме ако у нечему грешим како бих се исправио. Премда и јесам безуман, ипак волим оне који ме уче и исправљају, знајући да ће њихове поуке послужити спасењу душе моје. Још се помоли да избегнем пад самооправдавања, јер сам веома тужан. И опрости ми за све и за то што ти увек налажем труд, премда је за то дело припремљена велика награда у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.*

159. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, труд који ја теби задајем, ти си приписао себи. Тако и поступају мудри. Тако (они поступају) не само ради тога да понесу терет ближњег, него и да би донели душевну корист многима. Особито тако поступаш ти који нас као отац, по свом великом милосрђу, побуђујеш да питамо о путу живота. Пошто ме је Господ послао теби као у неко пристаниште и прибежиште, ја те молим да учиниш милост и да умолиш Владика да покаже на мени милост, откривши ми макар понешто, јер ја ни сам не знам како падам. Објасни ми то као што си ми раније објаснио, да бих могао да се покајем, а затим ми, као онај који је прихватио моју душу, покажи пут којим треба да идем.

Одговор: Брате, говорим ти као сопственој души, будући да је Господ свезао твоју душу са мојом, говорећи: *„Не остављај га”*. Није моје дело да те учим, него пре да се учим од тебе, јер се бојим онога који је рекао: *Зар ти који учиш друге, себе не учиш* (Рим.2,21). Ти говориш да је мудроме довољан и један наговештај, али је за тебе то било недовољно и ти желиш да чујеш јасно.

(Зато, знај) да ако безумни сагреши у речи - сви праштају, јер он је безуман и не зна шта говори, а ако мудар погреша - онда не прима опроштај, јер је свесно сагрешио. Исто тако, ако неко од братије која се налази изван (безмолвија) погреша у речима, за службује опроштај будући да живи у општењу са другима, а ако (сагрешимо) ми - наводни затворници и безмолвници, који смо славни међу људима - какав ћемо опроштај добити? И пошто ти хоћеш тачно да сазнаш у чему је ствар, рећи ћу ти: Ти пребиваш у безмолвију као онај који је умро за свет. Како се онда дешава да, када ступиш у беседу, (изненада) од љубави и радости прелазиш на раздражљивост и злопамћење, те омаловажаваш ближњег а не самог себе? И не само да не кажеш да си недостојан него чак себе сматраш за нешто. Јер, ти кажеш: „Реци да сам ја то казао и слушаће са задовољством”. Шта ти мислиш о себи када (очекујеш) да ће твоје речи примити са задовољством? Да ли то да си пророк Илија? Прекори себе и схвати да све што се са тобом дешава бива по вољи Божјој: спокојство ради благодарности, а невоље ради трпљења. Где је реч Писма: *Поднесите ли... ако вас ко по образу бије* (2.Кор.11,20)? Због тога ми и јесмо далеко од Бога. Ако хоћеш да упознаш тај пут, знај да се он састоји у следећем: прихватати онога који нас бије као онога који нас греје, онога који вређа као онога који прославља, онога који грди као онога који поштује, онога који притешњава као онога који успокојава. Ако се и деси из заборавности или чак и намерно да ти не дају оно што ти следује, не жалости се (због тога) него, напротив, говори: „Да је била воља Божија, ја бих то добио”. А када и добијеш, примај са веселим срцем радујући се, слично Данилу који је, када га је Господ посетио, једноставно рекао: *Сети ме се Бог* (Дан.14,38). Тако и ти говори: „Бог ме је недостојног помиловао”. Сматрај себе недостојним и остави самооправдање. Ти, међутим, говориш: „Ја сам добро рекао”. И ако што схватиш умом, говориш: „Добро сам схватио, добро сам то учинио, добро... и остало”. Зашто пре не би помишљао да никога не увредиш ни речју ни делом? Тада ће нам Бог у свему помоћи. Ти си се повео за тим да братији откријеш своју помисао како би испунио своју вољу, настојећи да твоја ствар свакако буде извршена истог дана. Тиме си повредио помисао млађе братије који су говорили: „Зашто старац не сачека кад има још два дана **времена**?” Кажи ми истину - да ли је била потребна таква ужурбаност? Зар си се ти већ попео на небо? (Не), брате, једноставно ћу ти рећи: захтевањем у невреме ти си, по ђаволском дејству, повредио помисао братије. Од сада оставимо да *мртви сахрањују своје мртваце* (Лк.9,60) и благовес-

тимо Царство Божије у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

160. (Обраћање) истог великом старцу у виду молитве.

Животе очајних, не презри мене погруженог у очајање. *Појава речи Твојих просвећује и уразумљује младенце* (Пс. 118,129). Свети, Ти си рекао: „Очисти се и изагнај из себе старог човека”. Може ли блато само себе да очисти? Може ли грађевина сама себе да украси ако је не украси грађевинар? Може ли сасуд који је сачинио грнчар сам себе да испече, уколико га његов створитељ не положи у огањ и не испита да ли је добар за употребу или не? И ти, Свети, ако хоћеш да спасеш саздање Своје, пошаљи Твој божанствени огањ да испече сасуд који си сачинио, како би он затим могао да прими од Тебе и уље и да га задржи у себи, јер је Твоја слава и милост у векове. Амин.

Одговор: Брате, не принуђуј ме да говорим, јер желим да сачувам безмолвије и ћутање. Ти, пак, утврди у Господу своје срце и претрпи непоколебљиво, јер онај ко је испочетка позавидео Адаму и избацио га из раја, и нашем једномислију у Христу завиди. Међутим, онај који је рекао: *Видех сатану где паде са неба као муња* (Лк.10,18) нека уништи његове сплетке против нас и разори његове замке. Пази се да те не предухитри у нечем и да те не поколеба да оставиш своје место, као што је преварио Малха²²). (Враг) је много огорчен на нас, али ако се смиримо, Господ ће га сатрти. Увек окривљујмо себе, јер се у томе и састоји победа. За одлуку да се монах удаљи у пустињу, као што су рекли оци, постоје три предуслова која, ако се испуне, омогућавају да се живи и међу људима и у пустињи и ма где било. **Ти предуслови су:** укореване себе, остављање своје воље и сматрање себе нижим од читаве твари. Нека је познато љубави твојој да је сво старање ђавола усмерено на то да нас међусобно раздвоји, јер он јасно види да се на нама испуњава реч Писма: *Брат помаган од брата јесте као тврд и ограђен град* (Прич.18,10). Нека му Господ не да да на нама испуни своју вољу, него нека га, по нелажној речи Писма, сатре под ноге наше брзо (Рим.16,20). **Више** не сумњај, јер се надам да ћемо обоје бити положени у исту гробницу, (као што сам ти већ предказао). Бог нас је сјединио ради тога да бисмо користили један другом, и та искушења служе као корис-

²²) Овде старац указује на једног монаха по имену Малх, који је, по наговору ђавола, изишао из свог манастира и претрпео многа искушења.

тан пример за утврђење многих. И тако, препусти се безмолвију, брате, и помоли се да завршимо наш пут без бескорисног провођења преосталих дана. Време се приближило и због тога непријатељ и пада у беснило. Бог неће твој труд сматрати бескорисним, никако! Но Он, који хоће да се сви људи спасу и да дођу у познање истине (1.Тим.2,4), хоће да и ти достигнеш савршенство. Он је рекао апостолима: **Кад извршите све што вам је заповеђено** говорите: **Ми смо непотребне слуге** (Лк.17,10). Држимо се тога и Господ ће показати милост према нама ради Свог имена, призваног над нама. Њему слава у векове. Амин.

161. Видећи корист од ових одговора, ђаво је, по зависти својој, у мисли старца који је питао посејао неверје према великом старцу, а овај му је, сазнавши шта му је на срцу, изрекао следеће:

Најпре и пре свега славим Свету и Једносушну Тројицу, говорећи: Слава Оцу и Сину и Светом Духу, сада и увек и у векове векова. Амин. Не без потребе започињем своју реч овим славословљем, јер хоћу да мрзитељу добра, демону, покажем да у маштањима која он предлаже нема ничег сличног таквом славословљу, него само смућење, туга и униције. Међутим, пређимо, брате, на благодарење Богу због тога што нас је избавио од великог искушења које нас је постигло као неразумне. Човекољубље Његово није дозволило да потпуно погинемо, јер је увек истинит Онај који је рекао: **Живим ја, говори Господ, и нећу смрти грешника него да се обрати и буде жив** (Јез.18,23). Непрестано узносимо благодарност Ономе који нас је спасао и свагда нас спасава, коме благодаре ангели, надсветске силе, небеске војске, херувими и серафими, најлепшим гласовима непрестано и неућутно узвикујући и кличући: **Свет, Свет, Свет Господ Саваот**, и остало (Ис.6,3). Схвативши то и ми благодаримо Ономе чији је престо - небо, а земља подножје (Ис.66,1), и коме служи сва твар. Започинемо и ми од овог изображења Писма и благодаримо Оцу који је помиловао свет и није се устезао да пошаље Свог Сина, Спаситеља и Избавитеља душа наших (Рим.8,32). Благодаримо Сину, јер је Он **унизио Себе и био послушан до смрти, и то смрти на крсту** (Фил.2,8) ради нас људи. Благодаримо Светом и Животворном Духу који је говорио кроз закон, пророке и учитеље, који је Петра привукао покајању и наложио му да иде Корнилију капетану (Дап.10), прославио га (тј. Петра) и дао му власт да васкрсава мртве, (као на пример) Тавиту. **Заблагодаримо Духу који свагда предупредује и руши замке вражје пред онима који Га**

призивају, по пророчанству Давида, који говори: **Замка се сломи и ми се избависмо** (.123,7). Он је и нас помиловао и исцелио од такве болести. Чујмо Његове речи: **Ето, постао си здрав, више не греши, да ти се што горе не догоди** (Јн.5,14). У сваком случају прибегавајмо смирењу, јер смирени лежи на земљи, а онај ко лежи на земљи где може да падне? Очигледно је да онај ко се налази на висини може лако да падне. Ако смо се ми обратили и исправили - то није од нас него је дар Божји, јер **Господ**, (упућује Писмо), **подиже пале и умудрује слепе** (Пс.145,8), и остало. А то што (си) ми написао: **Ко ће нас раставити од љубави Христове** - јесте реч **која означава** високу меру: а ми само што нисмо прекинули љубав зато што смо умрли и удаљили се од Христовог брода. Ипак, за мене је боље да не скидам печат **са уста** и да не празнословим много. На то ме присиљава онај који говори: „Не прави се мудар међу мудрима”. Написах ти ово као ономе кога искрено волим. Ако то испуниш, доћи ћеш до пута који води у вечни живот у Исусу Христу, Господу нашем са којим (нека је) Оцу и Светом Духу слава, част и моћ у векове. Амин.

162. Добивши овај одговор старац је многе дане провео у плачу и сузама. Тешећи га, велики старац му је написао следеће:

Шта је било, брате, оставимо иза нас, по апостолској речи: **Старо прође, гле, све ново постаде** (2.Кор.5,17). Једнодушно упрегнимо себе у благи Христов јарам и утврдимо се у Христовој љубави, јер је речено: **Бог је љубав** (1.Јн.4,8). И ако неко може да баштини љубав, онда **нека искорени (из себе) све што је мрско Христу**. Постарајмо се да очистимо наше срце од страсти старог човека које Бог ненавиди: **ми смо Његови храмови, а Бог не живи у храму оскрнављеном страстима**. Уђимо и довршимо мало време нашег безмолвија (већи његов део је већ прошао) и помолимо се да наш безмолвни живот буде по Његовој вољи, у славу Пречисте и Свете Тројице. Зарони (у безмолвије) и предај и мене Богу, и не досађуј ми питањима и писмима, јер од сада хоћу да починем (од свега). Аналав сам ти послао сходно твом захтеву. Знајући да нисам ништа друго до земља и пепео, послао сам ти га не као достојан, (будући да сам нечист и дужник у свему), него да не бих нарушио заповест која говори: **Свакоме који иште у тебе, подај** (Лк.6,30) - ради љубави Христове. И тако, примивши га, помоли се за мене да не буде узалудан труд наш у Исусу Христу, Господу нашем. Њему слава у векове. Амин.

163. Један болесни старац, по имену Андреј, који је безмолствовао у општежићу, изнео је истоме великом старцу неке своје тајне. Уз то му се захвалио што се удостојио да живи у његовој близини. (Писао) му је и о телесној болести.

Одговор: Ако истински верујеш да те је засигурно Бог овамо довео, онда остави Њему и да се брине о теби и положи на Њега све бриге своје. Он ће све што се тебе тиче удесити онако како је Њему угодно. Уколико, пак, (сам) станеш да се стараш о било каквој ствари, или о телесној болести, или о душевним страстима, онда си дужан и о свему да се стараш како знаш. Када неко све препусти Богу и претрпи извесну жалост, онда му двоједушност пришаптава помисао: „Може бити да не би претрпео ту несрећу да си се постарао о свом телу”. Због тога онај ко се Богу предаје чак до смрти, треба да Му се преда од свег срца. Он боље од нас зна шта је корисно за нашу душу и тело наше: колико допусти твоме телу муку толико ће се грехова разрешити. Бог од тебе не захтева ништа осим благодарности, трпљења и молитве за опроштај грехова. Погледај колико сам ја горд: будући изруган од стране демона, ја мислим да имам љубав према Богу и одлучујем да ти кажем: „Узимам сада на себе половину твог бремена, а убудуће ће и Бог помоћи”. Рекао сам то неразумно јер знам да сам слаб, немоћан и туђ сваком добром делу, али ми беситидност моја не дозвољава да паднем у очајање, будући да имам Владiku који је сажалив, милостив, човекољубив и који пружа руку грешнику до његовог последњег издисаја. Прилепи се уз Бога и Он ће све окренути на добро, и то боље него што ми тражи-мо или мислимо. Њему слава у векове. Амин. Опрости ми, брате, и помоли се за мене.

164. Чувши од старца речи: „Узимам на себе половину твог бремена”, и ожалостивши се што му није обећао савршени опроштај, (старац Андреј) га је, молећи га и подстичући на милост, по други пут преклињао да му дарује савршени опроштај у Христу.

Одговор: Брате, чудим се да твоја љубав не разуме дело љубави по Богу. Пре свега, (рећи ћу): Бог зна да ја себе сматрам земљом, пепелом и савршено ништавним. Уколико и говорим некоме нешто што превазилази моју меру, или што је изнад мојих сила, говорим побуђиван Христовом љубављу, при чему сам свестан, као што сам већ рекао, да сам ништаван и непотребан слуга. Ти ниси разумео моје речи које казују да те чиним својим

саучесником. Ја сам рекао да узимам на себе половину твојих грехова а не да ћу узети трећи део и да ћу допустити да се ти оптеретиш више него ја. Ја сам тако рекао изгонећи самољубље. Ја нисам рекао: „Узећу два дела”, јер бих приказао себе снажнијим и јер би такав начин изражавања био израз сујете. Ја нисам рекао ни: „Понећу све”, зато што је то дело савршених који су постали браћа Христова, који је иначе Сам положио Своју душу за нас и савршеном љубављу заволео оне који су Га заволели. Да ја нисам тако рекао, изгледало би као да те удаљавам од духовног делања. Према томе, не гордим се приписујући себи све и не завидим ти, учинивши те својим саучесником у оном добром делу. Ако смо браћа, онда ћемо на равне делове да поделимо богатство нашег Оца, да не би било неправде. Ако ти хоћеш да све положиш на мене, онда ради послушања и то примам. Опрости што ме силна љубав наводи на празнословље. Ипак, нека ти оно пружи радост у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

165. Молба истог истом великом старцу да се помоли за њега због болести која га је постигла.

Одговор великог старца: Писмо говори: *Прођосмо кроз огањ и воду и извео си нас у покој* (Пс.65,12). И они који желе да угоде Богу дужни су да прођу кроз велике невоље. Како можемо да славимо свете мученике за страдања која су претрпели Бога ради ако сами не можемо ни грозницу да поднесемо? Реци својој тужној души: „Зар за тебе грозница није боља од пакла?” Не треба да смо малодушни у болести. Апостол говори: *Када сам слаб, онда сам јак* (2.Кор.12,10). Знајте - Бог испитује срца и унутрашњост. Потрпимо, поднесимо, будимо ученици апостола који је рекао: *Будите у невољи трпељиви* (Рим.12,12) како би се и на нама испунила реч Писма: *Исповедаће се теби, тј. хвалиће те, када му добро учиниш* (Пс.48,19). Ако си раније био миран у односу на тело, па те је срела извесна скорб ради твога испитивања, зашто се не би у том случају сетио Јова који је рекао: *Добро смо примили од Бога, а зла зар нећемо примати* (Јов.2,10)? Знај да ће сви који желе удобност у свему једном чути: *Примили сте добра своја у животу своје* (уп.Лк.16,25). Не малаксавајмо, јер имамо Бога који зна немоћ нашу боље од нас. Уколико Он ради нашег испитивања и попусти на нас болест, имамо лекарство код апостола који каже: *Веран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете, него ће учинити са искушењем и крај да можете поднети* (1.Кор.10,13). Нека Господ оснажи болесног и оне који му служе и дела њихова ће бити у славу Божију. Да не

бисте били малодушни и да се не бисте оптерећивали, гледајте на крај трпљења. Близу је Бог који је рекао: *Нећу те оставити нити ћу одступити од тебе* (Јев.13,5). Верујте ми, браћо, сујета је овладала мноме: премда сам и бивао болестан, никад нисам легао нити остављао своје рукодеље, па макар ме и силни болови спопали. Међутим, нешто пре него што ћу се затворити у келију, сујета је умислила **да ме превари** па више није пуштала болест да ме додирне, те сам сада жалостан, јер желим да трпим, а не знам шта. Ја немам скорби и патим када слушам: *који претрпи до краја, тај ће се спасти* (Мк.13,13). Помоли се да очувам наду на своје спасење у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

166. Будући још увек болестан, исти старац је искао од истог великог старца да се помоли како би му Бог послао помоћ.

Одговор: Имајући Бога - не бој се, него све своје бриге положи на Њега и Он ће се постарати о теби. Зар ти не знаш да ако се наша земаљска кућа, телесни шатор, разруши, имамо зданье од Бога, кућу нерукотворену, вечну на небесима (2.Кор.5,1). Несумњиво веруј, и Бог ће ти помоћи по милости Својој. Њему слава у векове. Амин.

167. Исти старац је живео са још једним братом. Када су се обоје разболели, замолили су другог старца (т. Јована) да се помоли за њих.

Одговор Јована: Господ је рекао: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк.21,19), а апостол је, идући за њим, рекао: *Јер вам је трпљење потребно* (Јев.10,36), као и пророк: *Трпећи почеках Господа и услиши ме* (Пс.39,1). Најслађи Владика наш говори: *Који претрпи до краја, тај ће се спасти* (Лк.13,13). Обоје истрајте у трпљењу благодарeћи Богу и схватите то као посету Божију, будући да се све то дешава ради вашег испитивања. Разумите оно што и сами произносите: *Испитај ме Господе и искуси ме* (Пс.138,23). Молим вас да се помолите за мене ради љубави по Богу.

168. Питање истом великом старцу. Помисао ми говори да не могу да се спасем. Помоли се за мене, милостиви оче, и кажи ми шта да радим, јер нисам у стању да постим.

Одговор: Бог неба и земље нека тебе и мене недостојног удостоји да добијемо милост у онај час и да са смелошћу станемо

на страшном и славном Његовом Суду. Љубљени брате, имајући толико милостивог Бога, немој се предавати очајању, јер је то велика радост ђаволу. Пребивај у нади на Господа да нико од оних који су на овом месту претрпели до краја неће бити изгнан из тора оваца нашег Бога Христа, будући да на овом месту има људи који имају велику смелост пред Богом, који се Њему марљиво моле да се ми, који живимо на овом благословеном месту, не одвојимо од њих. И пошто на овом месту, које је Бог изабрао ради призивања имена Његовог, живимо нераздвојно, онда нека будемо заједно и у будућем (веку). Не бој се, часни (оче)! Када сам и ја немоћни и јадни примио осведочење да си ти прибројан и приписан овом благословеном Христовом стаду, утолико пре су и свети Божји оци, достојни Њега, добили о томе осведочење. Почекај Господа (Пс.26,14) и надај се у Њега. Због чулног поста се не жалости, јер он ништа не значи без духовног: Не погани човека оно што улази у њега без насладе, него што излази из њега (Мт.15,11). И још (ћу ти рећи): Бог је дао монаху расуђивање ради тога да би оно управљало његовим поступцима. Расуди, љубљени, од кога Бог тражи милостињу - од бедног или од богатог? Он је рекао овако: Не престај да чиниш добро потребитом од оног што нађе рука твоја (Проп.9, 10). Због тога Бог не захтева пост од немоћних телом него од снажних и здравих. Снисходи унеколико телу и то неће бити грех. Бог од тебе не очекује (пост) зато што зна за болест коју ти је послао. Благодарите Богу за све: захвалност пред Богом посредује за нашу немоћ. Свуци старог човека који пропада у жељама варљивим, ... и обуци се у новог ... сазданог по Богу (Еф. 4,22;24). Радуј се у Господу и весели се и теши се заједно са Његовим светима. Ко може да опише или да испита неизрециву радост светих, њихово неисказиво весеље и неупоредиву светлост, и то како им Господ овде открива Своје дивне и преславне тајне и славу и покој који су им припремљени, те како одваја ум њихов од садашњег света, те они свагда виде себе на небу са Христом и Његовим ангелима. Ни глад, ни жеђ, нити било шта земаљско њима не причињава жалост, јер они су стекли слободу од житејских непријатности, страсти и грехова. Рећи ћу то и другачије, речима Писма: *Јер где је благо ваше, онде ће бити и срце ваше* (Мт.6,21). Ко је то достигао, он зна шта чује. А шта ћу да радим ја који ништа добро нисам учинио? Ипак, не очајавам, јер је Бог моћан да и нас приброји онима који добијају милост у Исусу Христу, Господу нашем. Њему слава са Оцем и Светим Духом у векове. Амин. Нека Господ услиши истинске слуге Своје и нека нам убрзо пошаље велику милост Своју, и мене. уразуми како бих и ја дошао до познања истине. Моли

се за мене и поздрави брата који те служи. Замоли и њега да се помоли за мене недостојног.

169. Питање истог истом великом старцу. Осећам силан бол у рукама и ногама и бојим се да то није од демона. Реци ми, оче мој, да ли је то тако. Шта да радим будући да сам врло жалостан што не могу да постим, него морам неколико пута (дневно) да примам храну? Такође, шта значи то што у сну виђам дивље звери? Молим те, Владико, Господа ради, пошаљи ми мали благослов од твоје свете хране и воде, да бих преко њих добио утеху.

Одговор: Не жалости се, љубљени мој, јер твоја болест није од демона, као што ти мислиш, него је уразумљивање Божије, и (послужиће) нам за напредак, уколико будемо благодарили Богу. Зар Јов није био верни пријатељ Божији? И шта све он није претрпео благодарећи и благосиљајући Бога? И трпљење га је најзад привело беспримерној слави. И ти претрпи мало и *видећеш славу Божију* (Јн.11,40). Због поста се не жалости, као што сам ти раније рекао: *Бог ни од кога не тражи (напор) који премашује његове силе. И шта је то пост ако не мучење тела како би се здраво тело смирило и постало неспособно за повлађивање страстима, по речима апостола: Када сам слаб, онда сам силан* (2.Кор. 12,10). Болест је већа од овог мучења и урачунава се у пост (или чак и више од њега) ономе ко је подноси са трпљењем благодарећи Богу, будући да кроз трпљење стиче плод спасења свога. Уместо да тело ослабљује постом, он има болест. Благодарни (Богу) што си се ослободио од посног труда. Чак ако би и десет пута на дан јео, не жалости се, јер нећеш бити осуђен због тога, будући да тако поступаш не по наговору демона и ради ослабљености помисли, него ради пробе и душевне користи. Твоји снови о дивљим зверима нису ништа друго до маштања која наводе демони који хоће да те преваре како би ти њима приписао своју болест. Нека их Господ сатре речју уста Својих, по молитвама светих. Амин. Не жалости се: *Кога љуби Господ, онога и кара и бије сваког сина кога прима* (Јев.12,6). Верујем да ће и због тог телесног страдања Бог показати на теби милост Своју онако како Му је угодно. Нека те Господ укрепи и утврди у трпљењу. Шаљем ти мало воде из суда блаженог оца нашег Евтимија и мали благослов од моје хране да би ти благословио храну. Помоли се за мене, ти кога много волим.

170. Молба истог другом старцу. Оче мој, помоли се за мене због тешке болести и кажи ми како да употребљавам храну. Зар ја не саблажњавам друге тиме што је често примам? Кажи ми како да поступим и у вези псалмопојања будући да не могу да читам Псалме. Засади ме, владико и залиј ме, и објасни ми шта значе речи нашег светог оца: „Господ ће показати милост Своју на теби”? Да ли је он то рекао у вези смрти?

Одговор Јована: Кад бих ја и оћутао, будући да немам шта рећи, не бих тиме ништа добро сакрио. Зашто тражиш хлеба од онога који се сам храни рошћинима? Кажем ти да се, премда и не значим ништа, ипак радујем са тобом због онога што ти је написао благословени отац наш. Ето, он те храни тврдом храном духовног хлеба и зашто онда тражиш моје разводњено млеко које изазива одвратност? Ни Писмо, ни оци не забрањују да се снисходи телу ако се то чини са расуђивањем а не из сластољубља. И тако, као што сам ти већ рекао, када једеш и пијеш не из неуздржања и не из сластољубља, онда ти то не служи на осуду и не саблажњава друге. О томе је заправо Господ говорио кад је рекао да (таква употреба хране) не погани човека (Мт.15,11). Не жалости се због псалмопојања или свог служења: Бог га не очекује од тебе, јер си болестан. Онај ко пази на себе, смирава себе постом ради Бога и свог спасења, а ти имаш смиреност од болести уместо скорби поста. Не жалости се ни због своје болести: Господ те неће оставити него ће је управити како Сам хоће на твоју корист, како те не би обузела жалост која превазилази твоје силе. Старац ти није говорио о смрти него о милости коју Господ хоће да учини твојој љубави. Молим те да потрпиш, као што је рекао старац, и заиста ћеш видети славу Божију (Јн.11,40). О сађењу **ћу рећи:** Ако ни онај који сади ни онај који залива (1.Кор.3,7) не значе ништа, а ти си мени приписао и једно и друго, онда уместо мене ништавног имаш Бога који умножава и покрива и чини са тобом по милости Својој. Наслађујући се Његовом благошћу, храбри се у Њему и снажи молећи се за мене да и на мени пројави Своју милост.

171. Страдајући у болести, исти старац је опет молио истог старца (Јована) да се помоли за њега.

Одговор Јована: Твоја болест те је спопала ради провере: потрпи са благодарношћу и бићеш ускоро помилован Богом. Поздрављам вас у Господу и молим да се помолите за мене.

172. Опет је исти молио великог старца о истоме.

Одговор: Ето, и брат Јован је рекао да ће те Бог убрзо помиловати. Шта још ја последњи да додам? Ја бих био рад да се то још данас оствари и верујем да ће ти данас Господ послати олакшање, по молитвама светих Својих. Помолите се за мене, љубљени моји.

173. После овог одговора у исти час и исти дан (старац Андреј) је оздравио и послао је старцу одговор, благодарећи му и обавештавајући га о милости Божијој коју је преко њега добио.

Одговор Варсануфија: Саопштавајући радост ученицима Својим и апостолима, Господ наш Исус Христос им је рекао: *Али се томе не радујте што вам се духови покоравашу, него се радујте што су имена ваша написана на небесима* (Лк. 10,20). Ако, дакле, слаavimo и узвикујемо од радости зато што смо именом Бога и Началника наших душа, Исуса Христа, добили помоћ за тело, шта ће тек бити када се Његовим страшним и славним именом нашој души подари савршено очишћење од свих страсти? Какви изрази, какви језици, каква уста, каква срца и помисли могу Њему узнети одговарајуће славословље? Мислим да се оно ни код бесплотних не може наћи у савршеној мери будући да је Бог недостижан. Њему слава и власт и моћ у векове. Амин.

174. Овоме старцу је рекао један брат: „Ето, старче, ти си се обновио молитвама светих”. На то је овај одговорио: „Сваки пут када ми то кажеш, демони ми притисну тело, а то примећујем већ четврти пут”.

Одговор Јована: У том делу дејствује завист и неверје: завист стога што се демони не радују када се човеку учини добро, а неверје зато што човек пада у сумњу када види своју немоћ.

175. Питање. Кажите нам, оче наш, да ли ми страдамо од сопственог неверја, или нас демони наводе на оно.

Одговор: Демони нас из зависти наводе на неверје и ако га прихватимо, ми постајемо њихове слуге и саучесници.

176. Питање истог великог старцу. Оче мој, како треба да се молим када осетим олакшање од болести и у чему треба да се упражњавам свакодневно.

Одговор: Радуј се у Господу, и опет кажем, радуј се (Фил. 4,4). Ти си ме сада својим питањем развеселио, (и не само мене),

него још више Бога и Његове ангеле. На то што питаш односе се речи Господње: *Ово је требало чинити и оно не остављати* (Мт. 23,23). Ти треба унеколико да се упражњаваш у псалмопојању, унеколико да се гласно молиш, а потребно је **посветити** времена и испитивању и чувању својих помисли. Ко на трпези има много разних јела, он једе много и са наслађивањем, а ко сваки дан употребљава једну и исту храну, он не само да једе без насладе, него понекад, може бити, осећа и одвратност према њој. Тако бива и са нама. Само савршени могу да се привикну да свакодневно употребљавају једну и исту храну без гађења. У вези псалмопојања и гласне молитве **рећи ћу:** Не везуј се **правилном** него се тиме бави онолико колико те Господ укрепи, не остављајући такође ни читање нити унутарњу молитву. Мало једног, мало другог и провешћеш дан угађајући Богу. Наши савршени оци нису имали одређено правило, него су током целог дана испуњавали своје правило: мало су се упражњавали у псалмопојању, мало су изговарали молитве наглас, мало су испитивали помисли, а помало су бринули о храни, све делајући са страхом Божјим. Јер је речено: *Све на славу Божију чините* (1. Кор. 10,31). Господ Исус да вас сачува од сваког зла. Амин.

177. Питање истог истом великом старцу. Како треба испитивати помисли и како избегавати поробљеност (страстним помислима)?

Одговор: Испитивање помисли се састоји у следећем: када ти дође помисао, погледај шта из ње произилази. Даћу ти за то један пример: замисли да те је неко увредио, и помисао те подстиче да му кажеш нешто. Ти, међутим, кажи својој помисли: „Ако му ја узвратим, он ће се оскорбити на мене. Ја ћу, пак, мало потрпети и жалост ће проћи”. Ако се та помисао не односи на човека него је плод властитог зла, онда човек треба овако да испитује помисао: нека испита себе ка чему га приводе зле мисли и оне ће престати. Са свим помислима поступај на исти начин: чим дође помисао, испитај је и одсеци. Што се тиче поробљености, знај да је ту потребна велика будност. Оци говоре: „Ако оне ум твој подстичу на блуд, напомињи му целомудреност, а ако те наводе на преједање, приведи му на сећање пост”. На тај начин поступај и са другим страстима. Не жалости се имајући у виду да ћеш обрести милост, као што ти је већ обећано. *Ако живимо, Господу живимо, ако ли умиремо, Господу умиремо* (Рим. 14,8).

178. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, кажи ми којој мери (духовног узраста) одговара непрестана молитва? И, да ли је неопходно имати правило?

Одговор: Радуј се у Господу, брате мој! Радуј се у Господу, љубљени! Радуј се у Господу, санаследниче мој! Непрестана молитва је особина бестрасних. Кроз то се обзнањује долазак Духа који свему учи. А ако свему, онда и молитви. Јер, апостол говори: *Јер не знамо како треба о чему ћемо се молити, него Сам Дух се моли за нас уздисајима неизрецивим* (Рим.8,26). Шта бих ти рекао о здањима Рима кад ти још ниси био тамо? Човек који безмолствује, па још лежи на одру, нема правила. Буди сличан човеку који једе и пије све док га то услађује: ако ти дође (жеља) да читаш и видиш у своме срцу умиљење, читај колико можеш, а исто поступај и при певању (псалама). Старај се, према својој моћи, да непрестано приносиш Богу благодарност и да узвикујеш: „Господе помилуј”, и не бој се: Бог се неће раскајати за своје дарове (Рим.11,29).

179. Молба и питање истог истоме. Истог (старца) је после оздрављења опет заболоо стомак и он је поручио истом великом старцу да се помоли за њега, говорећи: Од поноћи осећам сувоћу у грлу, (оптерећење) очних капака и (слабост) у рукама и ногама. А када се пробудим готово читав сат осећам дрхтавицу у целом телу, почевши од стомака, да бих затим ослабио до крајности. Кад хоћу да прочитам Псалам, уста не могу, а ако хоћу да га искажем срцем, сан ме побеђује. Не знам шта да радим. Видим сметње свом спасењу. Молим те, оче мој, Господа ради, помоли се за мене и објасни ми шта то значи.

Одговор Варсануфија: То се дешава због болести стомака, премда отежалост долази и по ђаволском дејству. Међутим, ти се не обазирани ни на једно ни на друго, по реченоме: *Који су Христови, распеше тело са страстима и жељама* (Гал.5,24). Ето, старци се моле за твоју љубав, али и ти заплачи мало у молитви, благодарећи Богу и молећи Га да те помилује. Он ће те и помиловати, јер ми имамо многомилостивог Владiku и штедрога Оца. И нико ни међу вишњим силама ни међу истинским слугама Његовим на земљи није у стању правилно да изрази колико Његова благодост жели да помилује људски род. Ипак, Он не жури да нас (избави) како би се умножило наше стрпљење, а оно је неопходно за наше спасење, како нас је и Сам научио, говорећи: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк.21,19). Не падај духом, бра-

те, јер је Исус већ почео да пројављује Своју милост на теби. Њему слава у векове. Амин. Помоли се за мене.

180. Питање истог другоме старцу. На шта се односи очева изјава: „Исус је већ почео да пројављује Своју милост на теби”?

Одговор Јована: Он је рекао о великом напретку и душевној користи, будући да се ти већ налазиш у таквом сабору (светих отаца) са којима ћеш заједнично васкрснути у великој радости, уколико само до краја очуваш трпљење и благодарност.

181. Молба истог великом старцу. Верујем да *што год свежете на земљи биће свезано на небу, и што год раздрешите на земљи, биће раздрешено на небу* (Мт.18,18), и молим те, оче мој, ради штедрости Божије, помози немоћи мојој. Ја сам немоћан и душом и телом и оптерећујем братију са којом живим. Испроси ми (силу) од Бога да могу да послужим својим потребама како братија не би морала да носе мој терет. Верујем да ће ти Бог дати све што заиштеш од Њега. Буди саосећајан мојој немоћи и опрости ми, оче мој.

Одговор Варсануфија: Твој кључ, брате, отвара моја врата, јер сам безуман и не могу да сакријем чудеса Божија. Због тога ће се свако ко чује речи моје ужаснути и рећи: „Он је сишао са ума и не зна шта говори”. Сматрам да је Богу *све могуће* (Мт. 19,26) и нема ничега што је Њему немогуће. Као што је Он дејствовао преко дрвних и подигао ослабљеног, те васкрснуо умрлу Тавиту, тако може да дејствује и преко садашњих слугу Својих. Говорим пред Њим и не лажем **када тврдим** да знам једног слугу Божијег у нашем роду, у садашње време и на овом благословеном месту, који може и мртве да васкрсава у име Владике нашег Исуса Христа, демоне да изгони, неизлечиве болести да исцељује, и да чини и друга чуда која нису мања од апостолских, као што сведочи Онај који му је дао дар, или, тачније речено, дарове. Најзад, шта све то значи у поређењу са оним што је могуће учинити *именом Исусовим!* Ипак, он не употребљава своју власт слично Илији премда може и борбу да заустави, и небо да закључа и отвори. Господ наш увек има Своје верне слуге које више не назива слугама него синовима, којима враг, по благодати Христовој, не може ништа нашкодити, премда им и завиди. Јер, брод је већ прешао валове, војник - битку, крманаш - опасне ветрове, земљоделац - зиму, трговац - разбојнике, а монах је достигао савршенство у својој усамљености. Слушајући такве горде речи ко неће рећи да сам остао без ума. И заиста, говорим као у безумљу,

премда и не сведочим о себи него о другима. И ако ко помисли да каже: „Он је сишао са ума” (као што већ рекох) - нека говори. Ко, пак, жели да се постара да достигне такву меру (духовног узроста), нека се не лењи. Ја сам то рекао љубави твојој уверавајући те да може бити и оно што ти желиш: јер, ако је Бог, по молитви нашој, теби одредио небеска блага, неизрецива и вечна, која око не виде и ухо не чу и у срце човечије не дођоше, и која припреми онима који га љубе (1. Кор. 2,9), и ако ћеш их ти добити уколико очуваш оно што ти је заповеђено, онда је утолико лакше умолити Бога у вези телесног страдања и стећи благодат да ни један дан више не будеш болестан и не осећаш оптерећеност. Ипак, Исус боље од нас зна шта је корисно за човека, и шта му помаже. Он једноме нуди оно што му доноси награду за трпљење, слично Јову, а другоме оно што му пружа награду за услуживање, као Евлогију схоластику. Не ишти од Бога преко слугу Његових ништа осим помоћи и трпљења. Који претрпи до краја тај ће се спасити (Мт. 10,22) у Исусу Христу, Господу нашем. Он се брине о нама (1. Пт. 5,7) у векове. Амин. Или ти не знаш шта је Господ рекао светом Павлу кад је овај молио да га ослободи од невоље? Доста ти је благодат моја (2. Кор. 12,9). Да ли је Он то рекао због недостатка љубави према њему или знајући шта му је корисно? Сети се да страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити (Рим. 8,18). Оппростите ми и помолите се за мене јадног да бих и ја до краја опстао у оној мери. Ко њу достигне већ се убројао у браћу Исусову. Њему слава у векове. Амин.

182. Молба истог истом великом старцу да се помоли да обрете милост у онај дан.

Одговор Варсануфија: Љубљени у Христу брате Андреје, чудим се твојој љубави, а још више твојој простоти која сумња у обећања. Господ је рекао Филипу: Толико сам времена с вама и ниси ме познао, Филипе (Јн. 14,9). Веруј, брате, да ће се на нама испунити обећања и ако пожелите, даће нам се и већа, будући да је могуће стећи малу милост, а могуће је добити и велику, као што је и Давид изабрао велику. Ко жели велику милост, он је стиче кроз смирење, кротост, трпљење и томе слично. Милост и добијаш на молитве светих, а каква ће она бити, мала или велика, зависи од тебе: изабери за себе што хоћеш. Живи у миру и светињи, буди стрпљив према ближњем, смирен, као монах седе главе и служи другима за пример. Брата који је код тебе и који ти служи, сматрај сином и ако се у нечем превари или што упро-

пасти, уразуми га и објасни му његов пропуст да би се исправио. Помоли се за мене.

183. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, назначи ми правило као почетнику који још није примио монашки образ. Помоли се за мене, јер ме један брат жалости, иако другогачега успокојава.

Одговор: Многољубљени брате мој. Ти си ми писао о нечему што превазилази твоје силе - да ти одредим правило које ти не можеш понети. Ти молиш да ти дам правило као почетнику и ономе који још није примио монашки образ. Међутим, почетнику припада следеће: пребивати у дубоком смирењу, ни у ком случају себе не сматрати нечим значајним, нити говорити: „Шта је то или због чега ово?”. Он треба да, пребивајући у послушању и великој покорности, престане да себе упоређује са другима и да не говори: „Овога поштују, због чега и мене не поштују; он је у свему задовољан, зашто ја немам спокојства?”. Он треба да је у свему презрен и да не негодује. Ето дела истинског почетника који заиста жели да се спасе. Међутим, ти тешко да то можеш понети, једно због телесне немоћи, а друго због тога што си већ остарио. Ти желиш да понесеш теже, а ја ти налажем оно што је лакше, премда те и не присиљавам него те само саветујем. Сматрај брата свог за сина, као што сам ти већ говорио, и као што га сада већ поштујеш. Уколико он, по искушењу, неког другог боље послужи него тебе, онда, може бити, Бог хоће да онога успокоји а тебе да држи у тескоби, те је брату дао помисао да тако поступи са тобом. Ти потрпи и не жалости се. Трпљењем невоља ми спасавамо своје душе. Ми не можемо другачије да постанемо судеоници Христових страдања осим трпљењем жалости. За све узноси благодарност Богу, јер благодарност се заступа за наше немоћи пред Богом. Нека се твоје правило састоји у томе да живиш пазећи на своје помисли и да поседујеш страх Божји. **Мисли овако:** „Како ћу сусрести Бога? Како сам провео прохујало време? Покајаћу се макар сада када се мој крај већ приближио и потрпећу (немоћи) мог ближњег, и искушења и скорби које ми се наносе, све док Господ не укаже на мени милост Своју и приведе ме у устројство безгневља, те одагна од мене завист - тај ђавољи пород”. Остатак својих дана проводи испитујући помисли и противећи им се када оне наносе смућење. Уразумљуј свога сина са страхом Божјим, напомињући му његове преступе, знајући да је и он човек подложен искушењима. Господ Исус, Син Бога живога, нека да нашим (душама) мирно стање и живот у страху Ње-

говором. Много се чудим због тога што и поред читања Писма које говори: *Сваку радост имајте, браћо моја, када паднете у различна искушења* (Јак.1,2) опет остајете равнодушни. Схватите, барем, у крајњем случају, где се налазите и каква је ваша сила да би се смирио гвоздени, тј. **несавитљиви**, врат и да би мир Божји био са вама. Опростите ми и помолите се за мене да не бих чуо: *Зар ти који учиш друге, себе не учиш* (Рим.2,21)? Но, шта да радим? Љубав ме привољује. Ипак, надам се на милост Владике нашег, Бога.

184. Питање истог истом великом старцу. Помисао ми говори: „Ти си не само једном, већ десет пута говорио брату. Остави га и пусти нека ради како хоће, а ти не брине, као што су рекли оци”.

Одговор: Многовољени и једнодушни брате мој, нека са тобом буде мир који је Господ даровао Својим ученицима. Он им је пре свега дао мир који изгони све телесне помисли и свако ђаволско размишљање како би срца њихова постала чиста и како би чисто примили учења и заповести свог Владике. Тако се и ти, љубљени, примивши овај дивни мир не од мене него од Спаситеља, Исуса Христа, припреми да спокојно и пажљиво чујеш и испуниш (моје речи). Ти знаш колико бих желео да те узмем и понесем на небо. Враг се на сваки начин стара да те смути завишћу и гневом, али није нашао место за себе него је само у нечем ништавном нашао могућност да ти се наруга. Тиме он води борбу против тебе, а кроз тебе смућује и брата, иако сам ти писао у првим писмима да указујеш брату на његове пропусте, уразумљујући га. Или сам ја рђаво рекао па си ти пренебрегао моје речи, или сам исправно рекао али си ти побеђен у борби. И ђаво се већ радује због тебе, прилази ти, наговара те на горко самооправдавање и говори: „Ти си већ једном и десет пута говорио (брату); остави га и пусти да ради како сам хоће, а ти не брине, као што су рекли оци”. Међутим, у томе си ти и исмејан зато што је од тебе та мера (духовног узраста) далеко колико и небо од земље. Хоћеш ли да се увериш у то? Размотри шта произилази од ћутања које ти подмеће ђаво. Смућење и гнев. Јер, када се ти сам од себе, не питавши, подухватиш дела, брзо ћеш упасти у замку као што се то дешава са простим и неизвежбаним људима. Показаћу ти јасно да дуготрпљење твоје није по Богу: ти сабираш неколико дана, а затим за један дан распеш из свог цака све, те он остаје празан. Дуготрпљивост по Богу уопште не рође до самог краја. Ти си, господине мој и брате, сличан господару: уместо да уда-

риш свог слугу једанпут по образу и, објаснивши му његов преступ, помириш се са њим, ти трпиш неколико дана да би му затим изненада задао један ударац који је, може бити, за њега убитачан и узимаш (на себе) душу његову.

185. Исти је питао о истоме другог старца и додао да ли можда не треба да пређе у другу келију како би се борба прекинула.

Одговор Јована: Када би ти послушао одговор старца и испунио оно што ти је рекао: „Ни у ком случају не сматрај себе нечим значајним и не тражи исти положај са другима”, ти би се успокојио и не би био плен смућења, те не би било потребе да питаш ни мене ни другог. Чувај се, брате, јер ти се демони смеју. Ти говориш о грешкама свог брата као да су се оне заиста десиле. Али, реци ми да ли ти заиста знаш да су оне учињене? Понекад говоре о нечијим сагрешењима само на основу подозрења, а после се покаже да их није било. О каквим је (сагрешењима) Господ беседио људима: *Ако ли не опростите људима сагрешења њихова, ни Отац ваш неће опростити вама сагрешења ваша* (Мт. 6,15)? Да ли Он говори о стварним или подозреваним сагрешењима? Наравно, о стварним. Како то да ти судиш и осуђујеш свог брата за грехе учињене у току три недеље? Зар ти не знаш да себе подвргаваш великој осуди? Ако ти позиваш свог брата на одговорност, онда ће и Бог од тебе искати одговор за све што си учинио од младости па до садашњег дана. Где су речи апостола: *Сунце да не зађе у гневу вашем* (Еф.4,26)? Где је писмо старца које може да те руководи? Чиме враћаш свом брату наместо благодарности? Зар ти не схваташ шта говориш: *Вратише ми зло за добро* (Пс.34,14) и остало? Зашто вам служи брат - зар не ради Бога и ради љубави према Њему? А како ви смућујете његове помисли? Буди опрезан јер је твој крај близу, као што си о томе већ чуо и као што си и сам свестан, а беси ти не дозвољавају да себе сматраш ништавним и да се успокојиш. Наоружај се на помисли које ти доносе смућење, као што ти је старац и рекао и обрешћеш помоћ. Уосталом, када би ти употребио и стотину лукавстава, и ма шта учинио, (чак и да изађеш из келије), искушење и борба те неће оставити, све док се не успротивиш помислима. Ако имаш нешто и од својих трудова, сједини их са молитвом светих, јер она може много када је усрдна (Јк.5,16). Кажи својој помисли: „Сутра ћу умрети”. Себе не урачунавај ни у шта и смирићеш се. Господ нека ти да свој мир. Амин.

186. Питање истога истоме. Оче мој, ја сам поучавао брата са љубављу Божијом, али он није прихватио моје речи и ја сам се смутио. Шта да радим? И зар то неће послужити некоме на саблазан ако будем разговарао само са оном братијом коју си ти назначио?

Одговор: Ми не схватамо шта говоримо. Било које уразумљење при коме се и сам поучитељ смућује у срцу није угодно Богу, него произилази из ђаволског дејства и бива помешано са самооправдавањем. Ако си ти Бога ради уразумљивао ближњег, како си дозволио да се сам смутиш? Богоугодно исправљање (сабрата) не дозвољава да се смути (онај ко уразумљује). Чак ако и онај кога исправљају оде и оклевета онога који га исправља, овај се неће смутити него ће братски понети терет. И вама самима сада је јасно да је то било искушење, али га је Бог прекинуо и прекинутиће. Нека вам Господ подари здравље и душе и тела како би разумели замке лукавог и избавили се од њих. Молите се за мене. Што се тиче разговора са братијом коју помињеш, рећи ћу: Када он бива из љубави по Богу, онда неће бити на саблазан него ће послужити на назидање.

187. Питање истога истоме. Аво, брат ме веома жалости и кад би било могуће, ја бих га са задовољством променио. Такође ми и помисао говори да не бих био жалостан чак ако бих и сам био и да бих се лакше могао спасти. Кажми ми да ли је то корисно за мене.

Одговор Јована: Брате, немој да те узнемирава самооправдавање које ти говори: „Кад бих био сам, не бих био жалостан и лакше бих могао да се спасем”. Тиме ти противречиш Писму које каже: *Многе невоље има праведник* (Пс.33,20), и још: *Многе ране има грешник* (Пс.31,10). И тако, било да си праведник било грешник, у сваком случају си дужан да претрпиш увреду, будући да ми не можемо да заобиђемо невоље. Невоља нас учи трпљењу, а апостол, као изврстан учитељ трпљења говори: *Будите... у невољи трпеливи* (Рим.12,12), јер онима који желе да се спасу предстоје невоље. Сам Господ је рекао: *У свету ћете имати жалост* (Јн.16,33). Још је речено: *Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство Божије* (Дап.14,22). Знај брате да је Онај који је рекао: *Жалосна је душа моја до смрти* (Мт.26,38) попустио на тебе ту малу невољу, јер жели да те спасе. Ти ћеш, ради малог трпљења, од Њега добити милост тамо, у онај грозни час. А уколико ми у свему хоћемо да имамо покој, онда ћемо једном чути: Примили сте добра своја у животу своме (уп.Лк.16,25). Наш Владика је претр-

пео за нас сва страдања: због чега не бисмо и ми, сећајући се тих мука, потрпели још мало да бисмо постали судеоници у њима? Ми смо добили заповест да благодаримо за све (Сол.5,18): чувај се да нас мрзитељ добра не увуче у неблагодарност, јер ћемо тада све изгубити. Што се тиче тога да ли да узмеш другог брата, то за аву не би било тешко, јер је њему свеједно. Међутим, ако ти и добијеш по својој жељи другог, па те он такође буде жалостио у нечем - шта ћеш онда радити? Истина, тај брат је небрижљив, али у њему постоји нека искреност. Не говорим ти ово стога да бих те спречио да изабереш другог него ти саветујем да све испиташ и задржиш оно што је добро. Као што други служи теби ради Бога, тако си и ти дужан да носиш његово бреме да бисте тако узајамно испунили закон Христов (Гал.6,2). Зар ја не желим твоје спокојство? Бог зна да бих ја, кад бих само могао, послужио теби читавог свог живота. Но, шта да радим кад сам ја већ неспособан за било шта? Замрзимо телесну угодност да не бисмо удаљили од себе Бога, будући да је она Њему мрска. Ја ти ово написах као једнодушном брату. Бог је попустио да мало потрпимо, зато што без скорби нема успеха у страху Божјем. Опрости ми, страдалче, и помоли се за мене да бих поставио почетак. Ја нисам далеко од кончине своје.

188. Одговор великог старца истоме. Радуј се брате и буди спокојан. Нека те ђаво не смућује непотребним стварима. Шта мисли љубав твоја: да ли се искушење или скорб дешавају са неким без Божијег попуштења? Не. Бог то попушта ради наше духовне користи, а ђаво, видећи то, и сада као и некада, нама другачије приказује ствари док нас не изгна из светог мира, као из раја. Шта он све није променио у нама? Зар није уместо светог мира положио у нас љути гнев? Зар није он уместо мржње према злу насађене Богом, положио у нас превртљиву мржњу према добру и према Самоме Богу? Међутим, ми не проничемо у то и не знамо да је Бог, желећи да нас очисти од сваке скверне мисли и од сваке лукаве и душегубне помисли, рекао да се молимо за непријатеље наше, да благосиљамо оне који нас куну и да је заповедио да љубимо непријатеље наше (Мт.5,44). И ако нам је заповеђено да љубимо непријатеље, онда смо утолико пре **дужни да љубимо** оне који нам служе, па макар и немарно и без посебног старања. Како ћемо добити опроштај ако не будемо љубили оне који нам добро чине и који нам служе, премда беси и приказују као да они немарно испуњавају своје послушање? Ако хоћеш да се спасеш и повериш душу своју Богу и нама, онда не треба да верујеш својој помисли, јер демони сеју у тебе зло семе и пред-

стављају ти једно уместо другог. Следи наш савет и разумећеш пут Божји. Господ је рекао: *Ако хоћете и послушате мене, добра земаљска јешћете* (Ис.1,19). Од нас зависи да ли ћемо *јести* или нећемо *јести*. Због чега вређамо ближњег? *Више никога и ни због чега не окривљуј, него се у свему старај да угодиш ближњем.* Ни о коме не мисли зло, јер иначе због тога и сам постајеш зао, будући да зли помишља зло, а добри - добро. Помишљати о другима: „Они о мени говоре”, јесте борба својствена почетницима. Због тога неко може да каже нешто лоше ако види да се двоје моле у једној келији или уче један другог. Ако он тако мисли, онда се врло вара и неразумношћу својом очигледно припрема себи погибао. Немој имати таква подозрења. Брат се нада да ће ради вас и он добити милост. Иако вам он и наноси извесну жалост, ипак ви кроз то можете стећи трпљење. *Радујте се и веселите се, јер је велика награда за трпљење.* Ти си већ и раније преко брата Јована сазнао да се на нас скорб попушта Божијом вољом, ради наше користи. Не веруј демонима ни у чему што се тиче твог брата, будући да оно што ти они показују не постоји у стварности. Они једино хоће да те смуте. Нека их Господ сатре! А што си помислио: „Ја сам овамо дошао да бих постао роб људи” - **знај да то још није смирење.** Апостол се хвалио тиме што је постао роб свих (1.Кор.9,19), а ти ми то говориш? Када ћеш ти доћи до те мере смирења? Ти сам не знаш брата, шта си рекао! Нека ти Господ опрости.

Тумачење

Погледај како је старац премудар: када је приметио да је (Андреј) себе назвао робом, да је помислио о себи да је рекао много и да је то сматрао успехом, старац као да га исмева и назива га недостојним тих речи, свакако га приводећи истинском смирењу. Јер, смирење на речима јесте пород гордости и насумице кроз њих рађа мајку своју - сујету, премда и изгледа да је оно што кажемо супротно истини и да не одговара стању ствари.

189. Одговор истога великог старца истоме. Чудим се онима који много бораве у школи и стално изнова уче азбуку и читају слоге, премда би већ требало да буду савршени учитељи. Тако се чудим и онима који дуго пребивају у монаштву и требало би другима да објашњавају најдубље помисли, док они, уместо тога, још сами трпе борбу својствену почетницима. Требало би да ви, као савршени, заблуделе изводите на прави пут, док ви, уместо тога, не само да не носите терет немоћних, него и сами још оптерећујете њихове душе, погружавајући их у тугу.

Пази на себе, брате. Зар не штети души твојој то што оптерећујеш помисао ближњег? Он се потрудио и учинио нешто Бога ради, а ти му после намећеш мисао да је он то учинио својевољно. Зар приличи да савршени човек тако говори немоћном? Не треба тако да поступаш са почетником, него да га уразумљујеш и учиш, бојећи се онога који је рекао: *Не постављајте брату спотицање или саблазан* (Рим.14,13). Зашто је потребно говорити ближњему речи које га огорчавају? Моје безумље ми није дозволило да задржим речи све док их нисам изговорио и смутио душу мога брата. Када *ђаво сеје у тебе зле помисли, знај да је његов посао да сеје једно уместо другог, уједно спречавајући сећање на смрт.* Зашто се ви смућујете због ништавних **ствари** као **неразумни почетници**? Зашто се не сећате речи Писма: *У оскудици, у невољама, у патњама* (Јев.11,37)? Оци наши су за себе бирали скорби: зар нас није стид да у свему тражимо покој за себе? Сетимо се, окајани, и расудимо да је све то записано у високим споменима и да ће се у свему од нас тражити подробен одговор. Пишем ово желећи да вас очистим од сваке трулежи. Ако вас скорбим - опростите ми, јер вас више нећу жалостити. Помолите се за мене да бих дошао до познања живота. О смрти твојој сам ти много пута говорио и сада говорим да нећеш још дуго бити у телу.

190. Писање истога истом великом старцу. Ти знаш, оче мој, да се ја ни у чему не смем противити твојој наредби. Ма шта ти говорио, твоје речи су мој живот. Помоли се за мене зато што ме брат много жалости.

Одговор: Радуј се, љубљени мој, радуј се у Господу! Ја знам и уверен сам у Господу да се ти, чак ако ти кажем: „Проборави читаву годину у тамници”, - нећеш успротивити, будући да знам како и коме говорим - саслужитељу мом и једнодушном брату. Зар ти не знаш шта говори Јов: *Зар није испит живот човеков на земљи* (Јов.7,1)? Буди увек готов за искушење и скорби, заборављајући оно што је за тобом, по речи апостола, и стреми се ониме што је пред тобом (уп.Фил.3,13). Пази да, говорећи тако о брату, не упаднеш у злопамћење. Господ нека сатре сатану под ноге ваше брзо (Рим.16,20). Благодат, мир и љубав Божија нека буде са вама до краја. Амин. И нека вам Он да радост, весеље и љубав која никада не престаје (1.Кор.13,8), како бисте све подносили једни од других, са страхом Божјим, будући да смрт неће закаснити.

191. Питање истог истом великом старцу. Кажи ми, оче мој, шта је смирење и помоли се да пут смрти за мене буде миран.

Одговор: Смирење се састоји у томе да себе сматрамо земљом и пепелом, и то на делу а не само на речима, те да говоримо: „Ко сам ја? И ко мене сматра за нешто? Ја немам ништа ни са ким”. О твојој смрти ћу рећи: Сачекај још мало Господа и Он ће прославити твој исход великом радошћу. Помоли се за мене, брате. Поздрављам те у Господу.

192. Питање истог истом великом старцу. Аво, брат ми се много супротстављао и није ми указао ни мало саосећања. Шта ми наређујеш да радим?

Одговор: Брате Андреје, чудим се твојој простоти. Зар ти мислиш да ће ђаво престати било кога да искушава? Зар ми можемо да окривљујемо ђавоимане који падају на земљу и пуштају пену? Исто тако не можемо окривљавати ни оне које ђаво подвргава противречењу и неосећајности него смо дужни да кривимо страст. Проникни боље у оно што ти говорим будући да и тебе смуђује ђаво, те не гледаш на своје грехе него пристало пратиш грехе ближњег. Ти истичеш пропусти брата, а о својим ништа не говориш. Пре неколико дана питао си ме о смирењу и чуо си да себе треба да сматрамо земљом и пепелом, дакле, ништавнима. Зар земља и пепео и онај који себе не рачуна ни у шта може да захтева саосећање од било кога, а нарочито од човека кога смуђује ђаво, тај мрзитељ добра? **Зар то може** онај који је савршенији по узрасту и по монашком образу, и који је удостојен рукоположења? Савршенији је дужан да носи немоћи мањег, говорећи: „Ја сам недостојан”. Ако то говориш а не подносиш стрпљиво скорби, онда узалуд говориш. Најзад, ко си ти да би гледао на туђе страсти? Човече, ти који си добио радосну вест о безмерним добрима, требало би да, размишљајући о њима, заборављаш чак и свој хлеб да једеш. Међутим, ти их још ниси окусио и ниси заволео како треба. Сети се Лазара и тога колико је времена он трпео благодарити Богу. Не заборављај ни оно што сам ти много пута поновио: То је завист ђавола који зна шта ти је припремљено. Ипак, ја верујем да неће успети ништа да учини.

193. Обраћање истог истом великом старцу у коме иште молитве. Помоли се за мене, оче мој, јер сам се препустио маштањима.

Одговор: Брате Андреје, узвикнимо са светим Павлом: *О дубино богатства и премудрости и разума Божијега! Како су неиспитљиви судови Његови и неистражљиви путеви Његови* (Рим.11,33). Ни нама Он не дозвољава да се хвалимо лџком нашим, мислећи да ће нас наш мач спасти. **Напротив,** (нас спасава) Његова благодат будући да је речено: *Јер сте благодаћу спасени* (Еф.2,8). Због тога нас Он и пушта да паднемо у маштања и у друге страсти да бисмо спознали своју немоћ, **схвативши** где се тачно налазимо. Он нас, по Својој благодати, оставља ради наше користи да бисмо ми уздање наше и наду нашу полагали на Њега, а не на себе. Међутим, чувај се да не помислиш да ми по вољи Божијој падамо у маштања и друге страсти. (За то не постоји воља Божија), него Бог то попусти због нашег нерада. По Свом човекољубљу Он нас од (наших) злих (дела) приводи ка смирењу, ради нашег спасења. Шта, дакле? Зар ћемо наше спасење приписати злим страстима? Да не буде! Не страстима, него Његовој милости и свезнајућој премудрости. Схвати како је Он побудио наш ум да не престанемо мислити: *Кад ми не би Господ помогао, убрзо би се душа моја отпустила у ад* (Пс. 93,17), и остало. Знајући да се томе подвргавамо због наше немоћи и нерада, постарајмо се по силама нашим да се то не понови, и Он ће нас по Својој милости изабавити од тих (искушења). Он је то исто показао на Петру и Павлу: удаљио је од њих силу Своју на кратко време да спознају да су људи. Један се одрекао од Христа (Мт.26, 69-75), а други је у котарици био спуштен преко зида (Дап. 9,24; 2.Кор.11,32). Тако су научили да се не уздају у себе него у Владика свих. И ти схвати ко си и буди милостив ономе који ти служи, осуђујући самог себе. Смири се, заиста, не само пред Богом, него и пред људима и положи све бриге на Онога који може да учини неупоредиво више од онога што ми тражимо или помишљамо (Еф.3,20), а Он ће испунити све што ти је обећано зато што не одбацује оне који Га искрено моле, Своје часне слуге који су се кроз Њега и у Њему ослободили од старог човека и који са неизрецивом радошћу слушају од Бога: *Што год свежете на земљи, биће свезано на небу* (Мт.18,18) и остало. Он им даје сваку власт на небу и на земљи (уп.Мт.28,18). Према томе, *служи Господу са страхом и радуј Му се са трепетом* (Пс.8,32). Неућутним устима Му благодари што је тебе и многе друге помиловао преко Својих слугу. Њему слава у векове. Амин.

194. Одговор истог великог старца истоме који је искао молитве. Вишњи, штедри и милостиви Бог да вам да силу одозго да се свагда поучавате у ономе што вам је написано и

да се подвизавате у истински духовном делу, тј. да се борите са помислима које вас смућују; да и ви будете у сабору оних који су добили таланте и умножили их, да чујете исто што су и они чули и да се присилите да трпите једни друге, да принесе ваша земља добре и благовремене плодове Богу да бих вас, моје искрене пријатеље, кад будете ово испунили, угледао у Царству мог Бога где се радујете у Господу.

195. Питање истог истом великом старцу. Кажу ми, оче мој, због чега нас је салетело искушење. Шта оно значи и како престаје? Помоли се да се избавим од њега.

Одговор: Мрзитељ добра, ђаво, знајући шта доноси корист вашим душама и да нема спасоноснијег начина живота од тога да носите бремена једни других, позавидео је вама и стара се да вас смути. Ето због чега је међу вама дошло до искушења које нека Господ уништи. То искушење се укида тако што ћете носити бремена једни других и што ћете се молити за човека кроз кога долази искушење. Без пажљивог подвига не може бити избављења од искушења. А то што ти пада на ум да се удаљиш одатле - и то је искушење које произилази од ђаволске зависти, **делујући** кроз самооправдање, а **све у циљу** да те одвоји од љубави светих који се моле за тебе и тако лиши њихове помоћи. Ето, показао сам ти долазак и одлазак искушења. Потрпи мало и добићеш олакшање од тих искушења у Исусу Христу. Амин.

196. Одговор истог великог старца истоме када је овај изнемогао под искушењима која су устала на њега.

Андреје, једнодушни брате наш, немој да малаксаваш. Бог те није оставио и неће те оставити. Међутим, знај да је непроменљива пресуда коју је Владика изрекао нашем заједничком оцу: *У зноју лица свога ћеш јести хлеб свој* (Пост.3,19). И како је та заповест дата спољњем човеку, тако је и унутарњем заповеђено да својим подвизима потпомаже молитве светих, како би могле да му користе, спречавајући његову бесплодност. Јер, као што злато које се усија у пећи држе кљештима, ударајући га чекињем те оно постаје чисто и подесно за царски венац, тако и човек, по државан моћном и делотворном молитвом светих, бива опаљиван невољом, примајући ударце искушења и, уколико све трпи са благодарношћу, постаје син Царства. Дакле, ма шта да се деси са тобом - све служи на твоју корист, како би и ти стекао смелост пред Богом; кроз заступништво светих и кроз сопствени труд свој. Не стиди се да сада принесеш Богу Његове првине да те

уместо духовне радости не би сустигла туга. Веруј да ће Онај који је обећао, обећања и испунити (Јев.10,23). Буди здрав у Господу, љубљени мој.

197. Одговор истог великог старца истоме који је упао у силно униње.

Брате Андреје, нека не допусти човекољубиви Бог наш мрзитељу добра, непријатељу, да посеје у тебе тугу и униње, да те не би довео до очајања чак и спрам онога што је Светим Духом теби, љубљеноме, обећано благословеним Богом, него нека Господ отвори твоје срце да разумеш Писма, као што је некада отворио срце Клеопи (Лк.24,45). Зашто је Бог још искушавао светог патријарха Авраама и после таквих обећања која му је дао? Јер, речено је: И после тих речи (Пост.22,1), тј. после обећања која су му дата као пријатељу Божијем, који је принео такву жртву Богу која га је удостојила да више не поднесе никакву патњу и коме је Бог веру примио у правду (Пост.15,6; Јак.2,23). И таквог мужа Он је препустио искушењу ради његовог испитивања, ради тога да тамне силе немају изговора, да би Авраам био узор за верне будући да им кроз многе невоље ваља ући у Царство Божије (Дап. 14,22), и како би они трпљењем својим спасли своје душе (Лк.21, 19), благодарећи Богу за све (1.Сол.5,18). Сети се затим како је и светог Јова, присног пријатеља Божијег, истинољубивог, праведног, непорочног, правдољубивог и благочестивог и који се удаљавао од сваке зле ствари (Јов.1,1) Бог такође предао искушењу иако није заслужио да трпи невољу ради испитивања врлине. И он је посрамио непријатеље и клеветнике, тако да су остали без речи. Ради укрепљења своје вере присети се Началника (Јев.12,2) и Савршитеља спасења нашег, Исуса (Јев.2,10) који нас је избавио од проклетства (Гал. 3,13) и тога како је Он, приближивши се времену Свога крста и показујући нам пут трпљења и спасења, говорио: *Оче мој, ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова, али опет не како ја хоћу, него како ти* (Мт. 26,39). То је ради нас учинио Онај који је некада Петру запретио када Му је овај рекао: *Боже сачувај, Господе, то неће бити од Тебе* (Мт.16,22), показујући тиме да је сагласан да пострада. А то што се молио да га мимоиђе та чаша, **чинио** је ради наше немоћи да ми не бисмо малаксавали када се молимо или када не бивамо брзо услишени. Целивајмо страдања нашег Спаситеља, који је постао човек и заједно са Њим трпимо увреде, ране, понижења, погрде путем шамарања, ругање пурпурног огртача, срамоту трновог венца, сирће са жучи, бол од набијања клинова, пробадање копљем, проливање воде и крви, и позајмимо одатле утеху за своје муке. Господ неће

твој труд оставити узалудним. Он је допустио да претрпиш малу невољу ради тога да не би остао туђ светима када их будеш угледао у онај час како прослављени носе плодове трпљења невоља и да би и ти био њихов судеоник као, уосталом, и Исусов, имајући са светима смелост пред Њим. Не жалости се, јер те Бог није заборавио него се стара о теби и то не као о копилету него као о Свом искреном сину. Ти се добро подвизаваш када брижљиво пазиш на себе да не отпаднеш од страха Божјег и од благодарарења Богу. Блажен си ако си уистину постао странац и сиромах, јер ће такви наследити Царство Божије. Буди храбар и крепи се у Господу. Ја се не умарам да ти пишем једно и исто него желим да ти то Господ подари. Помоли се за мене.

198. Молба истог великом старцу да му измоли утврђење срца и опроштај грехова које је учинио током читавог живота од рођења свога.

Одговор: Господ Исус Христос нека ти буде исцељење и укрепљење души и телу и нека утврди твоје срце да тобом не би овладао мрзитељ добра и човекомрзац - ђаво. Што се тиче опроштаја твојих грехова од дана рођења па до данас знај да ће ти га Господ дати до истека четрдесет дана ради тога да би у овом дару био судеоник мојих молитава за мало трпљење твоје. И тако, храбри се у Господу и крепи се. Нека је са тобом Господ, велики Лекар душа и тела наших. Мир ти у Господу, брате мој.

199. Одговор другог старца Јована истоме.

Ако људи називају блаженим онога ко се богати светским благом, онда ја неупоредиво више блажим твоју љубав, јер си се обогатио у Богу молитвама благословеног оца нашег. Ипак, да молитва није претходила и да ти он није рекао: „Истрај, храбри се и крепи се”, ти би пао у опасну болест са циљем да, после малог немара и малодушности, очуваш дуготрпељивост и истрајност у својим помислима и у односу на братију која ти служи, сећајући се речи апостола: *Носите бремена један другог и тако испуните закон Христов* (Гал.6,2). Љубећи те, Господ те је наказао милошћу на молитве Свога слуге да би ти, путем трпљења мале казне, потпомагао његову молитву и то трпљење ти се урачунало у дело, да би се затворила уста непријатељу и да он не би могао рећи: „Да је он био искушан казном, он не би издржао”. И тако, не жалости се: оно што си чуо од старца, то ће и бити. Храбри се, по речи његовој, и крепи се.

200. Када се исти старац избавио од искушења уз помоћ молитава светог старца и његовог духовног учења, он му је уручио захвалност. Старац му је одговорио следеће:

Одговор Варсануфија: Узнесимо свако славословље Богу славе и певајмо Му у векове, амин. Нама не приличи слава него Њему јединоме и Сину Његовом и Светом Духу Његовом. Бог који хоће да се и на нама испуни реч Писма: *Брат помаган од брата јесте као тврд и ограђен град* (Прич. 18,19), привео је љубав твоју немоћи нашој да бисмо ми један другоме указивали помоћ Бога ради. Нека вам свима укаже помоћ Онај велики Брат наш - мислим на (Господа нашег), Исуса. Он је благоизволео да нас учини Својом браћом (Јев.2,11) и ми смо то већ постали, те нас ангели блаже. О, кога ми имамо за Брата! Силног - да нас укрепи, Крепког - да нам подели плен, Војводу - да у време битке победи непријатеље наше, Лекара - да заједно исцели нашег унутарњег и спољњег човека, кад Му се покоре, Хранитеља - да нас храни духовном храном, Живога - да би нас оживео, Милостивог - да би нас помиловао, Штедрог - да би нам се смиловао, Цара - да би и нас учинио царевима, Бога - да би и нас учинио боговима. Знајући да се све садржи у Њему, Њему се и моли. Он и пре твоје прозбе зна шта ти је потребно и даће ти по искању срца твога, само уколико Му не засметаш. Свагда Му узноси славословље, јер Њему приличи слава у векове. Амин. Помоли се за мене, брате, да бих и ја спознао немоћ своју.

201. Питање истог истом великом старцу о суши и о његовом дуготрајном ћутању.

Одговор: Бог ништа не чини у невреме, него све чини на корист људи. Премда је Он и задржао кишу ради њиховог васпитања, ипак ће их поново помиловати и послати је. Тако је и реч била задржана на извесно време да би се неки опоменули. Међутим, они су постали још безосећајнији, те Бог наређује да се реч опет предаје ради користи потребитих.

202. Молба истог истом великом старцу. Преподобни оче мој, молим те да се на мени испуне твоја света обећања о опроштају грехова.

Одговор Варсануфија: *Благословен Бог и Отац Господа нашег Исуса Христа који нас је благословио у Христу сваким благословом духовним на небесима* (Еф.1,3). Ако ти припремиш себе за примање онога што тражиш, добићеш то кроз свој велики

труд и преко мене немоћнога. Јер, добитак и корист сваког човека и сваке душе ја сматрам својим сопственим. Радосно горећи духом ја приносим себе на жртву за душе као што то зна једини Срцезналац, Бог наш. Знај и надај се да наш труд неће бити узалудан. Буди уверен да ћеш добити оно што тражиш. Али, ако добијеш, **потруди се** да сачуваш ту благодат. Многи су се удостојили да добију благодат, али су **касније** отпадали, будући да нису са страхом чували оно што су добили. И тако, чезни за добром и уједно га чувај, буди благоугодан слуга свог Владике, смирили ученик Онога који се смирио ради тебе, послушан **ученик** Послушнога, незлобив - Незлобивог, дуготрпељив - Дуготрпељивог, милостив - Милостивог (Пс. 85,15), - **слуга** који носи бремене ближњег као што је и Владика понео твоје (Ис.53,12), онај који све искрено воли, као што је и Он заволео нас (1.Јн.4,19), онај који у свему иде за Њим, све док те не узме у велики покој Свој, који *око не виде и ухо не чу и у срце човеку не дође*, а који *припреми Бог онима који га љубе* (1.Кор.2,9). Њему слава у векове. Амин. Помоли се за мене, монаху!

203. Исти је молио великог старца за исто.

Одговор: Брате Андреје, нека ти Исус испуни све молбе, јер Он је рекао: *Иштите и добићете* (Јн.16,24). Једино припреми свој дом марљиво га очистивши, како би примио дарове. Они се чувају (једино) у чистом дому, а свој мирис точе тамо где нема нечистоте. Ко окуша од њих постаје туђ старом човеку, разапиње се за свет као и свет за њега, и живи свагда у Господу. Ма колико да ударају непријатељски таласи, они не разбијају његов брод и он постаје страхан за противнике, будући да они на њему виде свети печат. Колико он постаје њихов непријатељ, толико постаје искрени и љубљени пријатељ Великог Цара. И тако, брате, замрзи у потпуности да би заволео у потпуности. Згади се на (једно) усиновљење да би стекао (друго). Престани да испуњаваш жеље и испуни жељу. Рањавај самог себе и лечи сам себе. Умртви се и оживи се. Заборави самог себе и спознај самог себе? То су дела монашка.

204. Исти је молио великог старца за исто.

Одговор: Брате Андреје, љубљени душе моје, кад би ти валаано спознао дар Божји, не би био у стању достојно да прославиш и заблагодариш Богу па макар и све власи твоје главе биле **по једна** уста. Ипак, верујем да и ти познајеш дар Господњи. Бог зна да ни час, ни трен ока не прође а да те се не сетим и не

помолим се за тебе. Ако те ја тако волим, онда те Бог, који те је саздао, свакако још више љуби. Молим Га да те научи и управи по Својој вољи. Он те усмерава на корист твоје душе и, премда касни (са избављењем), ипак умножава твоју духовну корист. Пребивај у својој келији благодарећи Богу за све и понижавајући себе у свему. Такође, веруј да ће се све што ти се каже и испунити у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

205. Одговор истог великог старца истоме који је молио да му Бог дарује духовни разум и за исто што и раније.

Брате Андреје, Владика наш Христос рекао је Марти: *Ако верујеш, видећеш славу Божију* (Јн.11,40). Веруј и ти и угледаћеш Лазара васкрслог из мртвих како вечера са Исусом, видећеш и Марију која седи поред Његових светих ногу, ослобођену од Мартиних брига. Веруј да ћеш стећи све што сам ја недостојни молио Бога да да твојој љубави. Бог ништа не захтева од тебе осим трпљења и благодарности и Он ти отвара Своју скривницу мудрости и разума. Поздрављам те у Господу. Буди здрав у Њему душом и телом и помоли се за мене.

206. Одговор истог великог старца истоме.

Љубљени брате мој, Андреје, чуј! Ако они који од цара добијају златне новчиће буду водили бригу о њима и пажљиво их чували, дукати ће сачувати свој блесак и своју чистоту, а ако, пак, буду били небрижљиви, они ће не само потамнети него ће и пропасти. Због тога је један мудрац рекао: „Завезуј сребро своје”. И ја ти кажем: Не само вежи, несумњивом вером, него и запечати, смирењем и истрајношћу трпљења. Тиме се спасава онај који трпи. Смело ти говорим зато што ми је Бог допустио да ти то кажем: Кроз мене најгорег говори велики заступник Исус, Син благословеног Оца, Дародавац Светог Духа: *Опраштају ти се многи греси твоји учињени од рођења твога па до сада. И тако, примивши ову велику и неизрециву радост, заволи Га свом силом, приносећи достојни плод покајања* (Мт.3,8), узвикујући са светим Павлом ове миловучне речи: *Ко ће нас раставити од љубави Христове? Жалост или тескоба, или гоњење, или глад, или голотиња, или опасност, или мач* (Рим.8,35), и говорећи Христу: *Ради тебе нас убијају ваздан, сматрају нас овцама за клање. Али у свему овоме побеђујемо кроз Онога који нас је заволео. Јер сам уверен да нас ни смрт, ни живот, ни ангели, ни поглаварства, ни силе, ни садашњост, ни будућност, ни висина, ни дубина, нити икаква друга твар неће моћи одвојити од љубави Божије, која је*

у Христу Исусу, Господу нашем (Рим.8,36-39). Поучавај се у овоме не само изговарајући устима, него и испуњавајући на делу, јер је речено: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Јк.21,19). Добио си велико достојанство па покажи и велика дела, достојна трпљења и благодарности, чиме се и достиже савршенство. Нека и ми будемо тога достојни у име Оца и Сина и Светог Духа. Амин. Расуђуј о овоме често и на делу, окушај од сладости (ових речи) и осетићеш миомирис који оне пружају твојој души а и другима који их опитују. Храбри се у Господу и крепи се, о најпобожнији!

207. Одговор истог великог старца истоме.

Брате Андреје, Господ је рекао да је *Илија већ дошао* (Мт. 17,12). И ја ти говорим да је твој Лазар већ васкрсао и да је ослобођен од повеза, чиме се испунила реч Писма: *Раскинуо си окове моје* (Пс.115,7). Од сада си и ти сам дужан да приносиш хвалу Ономе који те је ослободио, да због нерада не би упао у пређашње окове, по речи Спаситеља који је рекао: *Ето, постао си здрав* (Јн.5,14), и остало. Благодарни Богу, јер Он промишља и брине о теби и у свему ће те усмерити, уколико само и ти будеш то желео. Буди здрав душом и телом и помоли се за мене.

208. Добивши дар, исти је молио да њега и оне који су са њим велики старац преда Богу.

Одговор: Андреје, слуго Вишњег Бога и саслужитељу мене најгорег, мир теби и осталим саслужитељима нашим од Бога Оца и Господа нашег, Исуса Христа. Објављујем вам да сам вас ја још пре вашег искања предао Светој, Обожаваној, Једносушној, Животворној и Беспочетној Тројици да би се сачували од сваког зла. Али, нећу да останете у незнању у вези другог предавања, ужаснијег и тежег, страшнијег и пожељнијег, љубљенијег и часнијег и славнијег. Чујте о чему се ради. Када се наш непријатељ, мрзитељ добра, буде посрамио слушајући онај блажени и животворни глас Спаситеља нашег упућен нама, глас пун радости и веселја и утехе, који просвећује слушаоце неизрецивом светлошћу и који објављује: *Ходите благословени Оца мога, примите Царство које вам је припремљено од постања света* (Мт. 25,34), тада ће се извршити Његово велико предавање, када ће предати Царство Богу и Оцу (1.Кор.15,24). Такво је оно и осим њега нема другог. Чујте како се оно остварује: сваки од светих ће, приводећи синове које је Бог преко њега спасао, громогласно и са великом смелошћу, при општем дивљењу светих ангела и свих небес-

ких сила, рећи: *Ево мене и деце коју ми даде Бог* (Ис.8,18). И не само да ће њих него ће и себе предати Богу и тада ће Бог бити све у свему (1.Кор.15,18). Помолите се да и ми то достигнемо. Блажен је ко то очекује и ко то достигне. Помолите се за мене, љубљени.

209. Трпећи маштања и искушења од демона, и чућећи се што се, и после пројаве на њему таквог човекољубља Господњег и обећања будућих блага, још увек подвргава искушењима, исти се распитивао о томе код истог великог старца, желећи такође да зна и то да ли су још цели печати обећања која су му дата.

Одговор: Велики мир имају они који љубе Господа и не спотичу се (Пс.118,165). Нека ти мир буде у Богу, часни и једномислени брате наш, Андреје. Немој да те раслаби неспокојство које наносе ђаволске страсти и маштања. Веруј да (демони), премда нас и узнемиравају и искушавају, ипак неће ништа успети, него само још увеличавају врлину нашу уколико опрезно пазимо на себе, трпећи уз меру. О праведнику који се спасава вером Господ говори: *Јер, ако посумња, душа моја неће благовољети да буде у њему* (Ав.2,4). Не попуштајмо у напору да не бисмо изгубили обећања која нам је дао човекољубиви и милостиви Бог. Његово је да дарује, а наше да сачувамо. И не чуди се што и после светих обећања и дарова за које се *Бог не раскајава* (Рим. 11,29), демони поново подижу на тебе своје срамне страсти, надајући се да отму безмерно богатство, него се сећај да су они остали бестидни и после сведочанства самог Владике, Бога нашег, о светом и славном Јову и да су подигли искушења и замке да би срушили такав стуб (трпљења). Ипак, они га нису савладали и нису могли да отму ризницу његове светле вере и благодарности. Злато је постало још чишће пролазећи кроз огањ, исто као и праведник кроз мноштво искушења. Бог је дозволио и допустио да и после особитог сведочења Његовог о праведнику, Његов слуга буде искушан ради веће части и славе Владике, те ућуткивања непријатеља. Не падај духом - печати обећања су цели, али *почекај, тј. потрпи Господа* (Пс.26,14): *Ко претрпи до краја, тај ће се спасти* (Мт.24,13) у Христу Исусу, Господу нашем. Амин.

210. Одговор истог великог старца истоме, када га је салетала помисао да ће га неуздржање у храни спречити да достигне обећано.

Не унижавам ја уздржање и пошћење, саветујући твојој љубави да на доличан начин увек удовољи потребама тела, уоп-

ште не! Међутим, ако унутарње делање по Богу не помогне човеку, онда се он узалуд труди у спољњем. Због тога је Господ и рекао: *Не погани човека што улази у уста, него што излази из уста оно погани човека* (Мт.15,11). Јер, унутарње делање, праћено срдачним болом, производи истинско безмолвије срца, а такво безмолвије води смирењу. Смирење чини човека стаништем Божјим, а усељавање Бога (у човека) изгони лукаве демоне и Њиховог началника - ђавола заједно са свим њиховим срамним страстима, те човек постаје храм Божји, освећен, просвећен, очишћен и пун сваког мириса, благости и радости. Тај човек постаје богоносац, чак и више од тога, постаје бог, верно слову: *Ја рекох, ви сте богови и сви синови Вишњег* (Пс.82,6). Нека те не смућује помисао, или, тачније речено - лукави, као да те телесна храна спречава да дођеш до обећаног, јер храна је света и није могуће да од доброг произађе зло. Међутим, *оно што излази из уста, што проистиче из срца, то задржава човека и спречава га да брзо дође до обећања која су пред њим*. Не сумњај пружајући телу оно што му је потребно него се по сили унутарњег човека труди да смириш своје помисли Тада ће Бог отворити очи твог срца како би видео истинску светлост и био у стању да кажеш: *Благодатљу сам спасен у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове*. Амин.

211. Питање истог истом. Ти знаш, владико мој, да сам немоћан душом и телом и због тога те молим да се помолиш Богу да ми да силу и помоћ за трпљење како бих могао са благодарношћу да подносим оно што ме сустигне.

Одговор Варсануфија: Брате Андреје, нека је познато твојој љубави да нам се сви дарови дају доласком Светог Духа, а они бивају различити и разнообразни. Једанпут је Господ дао апостолима Духа да изгоне демоне, други пут силу да врше исцељења, касније - дар прозрења, и опет - дар васкрсавања мртвих, а такође превасходство да опраштају грехе, ослобађају душе од таме и изводе их на светлост. И ето, ја молим Бога да ти, по ослобођењу твоје душе, подари Светог Духа ради трпљења и благодарења, да се постиди противник немајући шта да сведочи против нас. Потпомажи ми и ти унеколико, принуђујући себе на трпљење па ће ти га *Бог који је богат у милости* (Еф.2,4) и дати. Помоли се за мене брате.

212. Питање истог истом великом старцу. Молим те, владико мој, помињи ме увек и кажи ми како да се односим према брату који живи у близини.

Одговор: Брате, у Писму је речено: *Ако те заборавим Јерусалиме, нека буде заборављена десница моја* (Пс.136,5), и остало. Ово ти говорим у вези са сећањем на тебе. А што се тиче тога како се односити према ближњем, нека ти је знано да ко жели да угоди Богу, принуђава себе да одсеца своју вољу пред ближњим, јер је Господ рекао: *Царство небеско с напором се осваја и подвижници га задобијају* (Мт.11,12). Сазнај шта потпомаже умирење брата и чини то да би и ти добио покој од Бога у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

213. Брат који је живео близу овог немоћног старца (Андреја) из саосећања је убедљиво молио великог старца да се помоли за њега.

Одговор: Наметљиви брате, кад би ти знао дар Божји (Јн. 4,10) и ради чега (Господ) повремено, као благи Отац, кажњава слугу Свог Андреја, ти би Га прославио. Господ то чини да би затворио прљава уста змије, како она не би нашла повод да га окриви у дан Суда, ради великих обећања која му је Бог дао преко мене најгорег и непотребног слуге. Шта, дакле? Зар ти сматраш да ја не саосећам са њим више него било који човек? Да, ја заиста саосећам са њим! Јер, где би онда била (реч Писма): *Ако страда један уд, са њим страдају сви удови* (1.Кор.12,26). Кад би он заиста знао вредност онога што га очекује, он би, заједно са Павлом, благодарећи, веселећи се и узвикујући, запевао: *Страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити* (Рим.8,18). Нека га Бог укрепи и пошаље му велику милост. Поздрављам вас у Духу Светом видећи ваш успех у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

214. Исти брат је сам од себе тражио да по својим силама послужи старцу заједно са својим служитељем. Пошто се старац двоумио и није хтео да прихвати његово служење, слично ави Теодору Фермејском који се стидео да било шта нареди свом ученику, брат је о томе питао другог старца.

Одговор Јована: Нека Бог неба и земље умножи веру твоју, часни и љубљени брате наш, и нека утврди твоју љубав у Свом страху, како би испунио ту добру намеру. И тако, ако се мало потрудиш по својој сили, Бог те неће лишити награде за труд. Утеши старца оним чиме можеш: то ће бити угодно Богу више него блистава служба и жртва, а што сам не можеш, нека учини

брат (који ти служи). А старац, пошто је немоћан, не треба да се колеба у прихватању услуге од вас, него нека благодари Богу, молећи се за вас: он је немоћан па није дужан да се држи речи аве Теодора који је, у вези брата који му је служио, говорио: „Ја нисам старешина општежића да бих му наређивао. Ако хоће, нека се угледа на мене и нека чини оно што ја чиним”. Ава Теодор је тако говорио стога што је био у стању да сам подмири своје потребе, и (чак) да служи другима, а овај (старац) је немоћан. Свако треба да, саобразно својој мери и устројству, пребива у страху Божјем. Нека болесни не завиди брату који жели да чује речи Господа: *Болестан бијах и посетисте ме* (Мт.25,36). Бог од болесног не тражи, као што смо већ много пута чули, ништа осим благодарности и трпљења, будући да они посредују пред Богом за (људску) немоћ. Онај ко прима услуге од неког брата који жели да се потруди Бога ради, нека не сумња говорећи: „Ја сам му на терету и жалостим га”, него нека каже: „Може и онај који служи да буде једнак са страдалником ако га је Бог уверио да ће примити награду преко мене. Нека га Господ укрепи и нека мене не осуди”. Нека он ово испуни и живите у миру, благодаћу Христовом, **благодатћу** Бога нашег. Пре свега: *Носите бремена један другога и тако испуните закон Христов* (Гал.6,2). Уз то се сећајмо да и смрт неће закаснити. *Служите Господу са страхом* (Пс.2,11), а и ближњем, да бисте преко њега наследили бесмртни живот у Исусу Христу, Господу нашем. Надајући се на Њега, *не брините се за сутра* (Мт.6,34), зато што се Он Сам брине о вама. Ако положимо бриге наше на Њега, Он ће се постарати о нама како Му је угодно. Њему слава. Амин. Поздрављам вас у Господу, иштући да се помолите за мене, љубави ради.

215. Један брат је, имајући три помисли и желећи да о њима пита великог старца, питање поставио нејасно, употребивши загонетку да би тиме сакрио **мисао** од аве, (тј. игумана Серида). Наиме, он је написао неколико слова и, замисливши у уму оно што је хтео да пита, сваку помисао назначио једним од изабраних слова. Та слова су била следећа: **И**, којим је он у уму своје назначио питање о правилном безмолвију и савршеном ћутању; друго: **К**, о правилу за храну, тј. да ли треба да се држи сухоједења и да не пије вина, те да ли да разговара једино са оним који му служи, и треће: **Л**, под којим се крио упит о општењу (са другима), те да ли да снисходи телу у храни.

Велики старац му је на то овако одговорио: Не скрећи ни на десно ни на лево, док обоје не постану десни.

216. Исти брат је истом великом старцу поставио и друго питање, ни овог пута не управно, премда не ни путем словне загонетке као први пут, него само замисливши га у уму. Питање се тицало тежине сна и душевне немоћи. Њиме је тражио помоћ и молитве за спасење. (Најзад) **у њему се питало и ово:** „Шта значи одговор: »Док обоје не постану десни«”.

На то је старац одговорио следеће: Прво је штетно, друго корисно. И колико је прво штетно, толико је друго корисно.

217. Будући у недоумици због овога, брат је поново тражио да му објасни у ком смислу је то штетно и шта би требало да ради како би себи помогао, а такође и шта у одговору значи оно што је речено о двојици.

Велики старац му је овако одговорио: Сама природа нас учи да је све *право ономе ко разуме* (Прич.8,9). А обоје се односи на вас: на онога ко пита и на онога преко кога се шаљу одговори²³⁾. **О сну ћу рећи:** (Његов узрок) је у души и телу: док се телесно не потчини духовном, у њему не могу да ослабе страсти. Због тога сам ја и приближио помисли једне другима.

218. Опет будући у недоумици у вези значења исказа: „Приближио сам помисли једне другима”, он је молио да му и то објасни. На то му је велики старац одговорио следеће:

Опростите ми, Господа ради, што говорим неразумно. Господ је рекао Својим ученицима: *Еда ли сте и ви још неразумни* (Мт.15,16)? Прва и друга глава означавају исто.

219. Чувши то, брат је рекао старцу: „Оче мој, пружам своју душу пред штедрост Божију и у твоје руке. Помоли се за спасење моје смирене душе”.

Писмени одговор: Брате, пазимо на себе пуном пажњом, јер се ствари не могу брзо схватити. Ако апостол каже за себе да не схвата, иако схвата, утолико пре смо ми ништавни дужни да се смиравамо. А пошто сте помислили да ћу ја, Бога ради, примати помисли у загонеткама, и одговарати такође у загонеткама, (приметићу): оне заиста побуђују разумну душу на духовно преживљавање, наравно, код оних који разумевају, јер, испитујући загонетке, у њима налазимо скривену корист. **Међутим**, имајући реч апостола који, ради подстрека, говори: *Немојте гордо мислити него се дружите са смиренима* (Рим. 12,16), немој више изражавати своје помисли кроз загонетке зато што ће мој

²³⁾ На аву Серида.

безумни одговор бити несхватљив за тебе и само ће нас одвести у непрекидно узајамно досађивање. Заиста, није нам на корист да кроз загонетке говоримо или пишемо један другоме, премда и видимо да нам је тај начин (такође) дат од Бога, премда само за случај нужде. Но, пошто смо ми удови једни других по Богу и пошто знамо да је *брат помаган од брата као утврђен град* (Прич. 18,19), ти ми отворено кажи или напиши своје помисли преко брата, па ћеш добити одговор. То обојицу води ка смирењу. Реци ми, откуд потреба за високим начином објашњавања, када се то може достићи смирењем? Чини то само ретко, јер је срцу корисна притешњеност од помисли. Ево и одговора на оно што си рекао: „Покорићу теби и душу и тело”: ако се неко Бога ради реши да се покори своме брату, онда такав треба да помишља да се он покорава Богу, а Бог може да нас пробуди из сна мисленог пијанства. И како си ти мене молио да се помолим за тебе, тако и ја молим тебе за то исто, јер је то засновано на речи Писма, које тврди да то води ка исцелењу (Јак. 5,16). Пошто су обе напред поменуте ствари вама остале неразумљиве, ја сада говорим јасно: Оно што се налази у првом писму односи се заправо на тебе и мог сина Сериде. Друга изрека се односи на душу и тело, а иста се може применити и на духовно и телесно. Писмо говори: Ако се два од вас сложе на земљи у било којој ствари за коју се узмолу, даће им Отац мој који је на небесима (Мт. 18,19). То се односи и на све нас: ако не будемо сагласни онда наше сапребивање никада неће бити чисто. Помоли се брате да мирно проведемо наше дане. То се не спроводи произвољно: јер (само) онај ко се сједини са Господом један је дух са Њиме (1. Кор. 6,17). Нека нам Он да да пређемо ову пучину без штете, у име Његово. Њему слава у векове. Амин. Стекни смирење, трпљење, наду и љубав према Богу, која је већа од свега.

220. Неко је питао аву Јована о једној ствари, па је, добивши одговор, послао исто питање и ави Варсануфију, сакривши да је о истоме питао другог старца. Свети Варсануфије му је одговорио: „Како ти је рекао брат Јован, онако и учини”. После неког времена десило се да тај исти брат опет нешто пита аву Јована. Добивши одговор, он је питање послао и ави Варсануфију. Старцац му је одговорио: „Довољно ти је речено. Бог Варсануфија и Јована је један”. Од тада овај брат више никада није питао обојицу о истој ствари и био му је довољан одговор једног од њих.

221. Ава Јован је безмолствовао осамнаест година у првобитној келији старца сачињеној изван обитељи, све до саме кончине коју је он предсказао, говорећи: „По седмици аве Сериде и ја ћу скончати”. Када смо га молили да нас не остави сироте, он је рекао: „Да је ава Серид поживео и ја бих живео још пет година, али пошто га је Бог сакрио од мене и узео га, ни ја више нећу живети”. Тада је ава Елијан, новопострижени, и, по свом пострижењу, новопостављени игуман општежића, искао са многим мољењем и сузама од аве Варсануфија да им дарује старца, будући да сам ава Варсануфије већ није више одговарао. Схвативши то духом, ава Јован нас је другог дана, када смо опет дошли да га молимо, предупредио и рекао ави Елијану: „Зашто узнемираваш старца због мене? Не труди се, јер ја нећу више живети”. Тада смо ми заплакали и припали ка његовим ногама. Ава Елијан је, дохвативши их, рекао: „Поклони ми макар две недеље да бих могао да те питам о начину на који се управља манастиром”. Сажаливши се и подстакнут Светим Духом који је живео у њему, старцац је рекао: „Добро, остаћу са тобом још две недеље”. Током тог времена ава Елијан је заповедио да не говоримо о двонедељном одлагању његовог упокојења. Када је наступио онај дан, он је позвао сву братију и оне који су се задесили у општежићу, поздравио сваког и отпустио их. Отпустивши све, он је са миром предао дух свој Богу.

222. Брат је питао великог старца: Кажи ми, оче мој, шта да чиним при смућењу помисли срца. Да ли да потпуно прекинем са употребом вина? Да ли да спавам седећи? Помоли се да **прође** болест мог ока. Да ли могу да га покажем лекару? Молим те да се помолиш Богу да ми да бар мали успех и да не скрећем са ваших светих трагова.

Одговор: Брате, ти си пожелео да чујеш од мене ништавног нешто о својим помислима. Зар се теби није допало оно што си чуо од брата Јована! Таква смућења ти се дешавају стога што немаш постојано срце. Ако је, по речи Спаситеља, све могуће ономе који верује (Мр. 9,23), где је онда твоја вера? О вину: није потребно да га у потпуности оставиш, него можеш узимати по мало. Спавање седећи касније доводи до смирења. Уопште, предај целог себе Богу у страху Његовом. Што се тиче ока: не бој се имајући Бога који те просвећује. А ако се и појави неко ко се у то разуме и ти му покажеш, нећеш погрешити, јер те и то приводи смирењу. Ово ти говорим ја, а пише мој син Серид. Ако те помишао не наведе да омаловажиш моје речи, исказане Богом, ја ћу Му се помолити да те доведе до великог успеха и молићу се да те

не одвоји од нас ни у овом веку ни у будућем. Буди мудрији од свих демона који те уче саблазнима и увек ћеш привлачити ка добру своју душу и помисли. Не склапај савез са њима, јер су они зловни непријатељи и наследићеш земљу Израиља у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

223. Питање истог истом. Молим те, оче мој, реци ми да ли је први одговор ваш, јер ми помисао говори: „Да није ава (Серид одговорио) у његово име?” Кажите ми како да се излечим од својих страсти? Дај заповест мојој души за спасење и измоли ми опроштај грехова. (Реци) ми да ли је добро да, слушајући своју помисао, стално останем на послушању у кухињи?

Одговор: Слушај, сине мој: за сваку страст има лека и за сваки грех покајања. Ако си неверан, као што сам кажеш, и ако хоћеш да се исцелиш од неверја, онда је лек за то следећи: вера којом се несумњиво верује у добро. А ако остајеш у неверју, чувај се да не отпаднеш од блаженства о коме је речено: *Блажени који не видеше а вероваше* (Јн.20,29), јер Писмо говори: *верујте у светлост да будете синови светлости* (Јн.12,36). Ето, и други одговор ти шаљем пошто ниси веровао првом. Када би ти примио пророка у име пророчко, и награду пророчку би примио (Мт. 10,40), на име: и да није од мене био први одговор, а да си га ти примио као да је од мене, ти би стекао корист по својој вери, јер је веран Онај који је рекао: *Даће ти Господ по срцу твоме* (Пс. 19,5). Твоја жеља да се увериш да је први одговор био од мене, а не од аве Сериде, наводи ме да кажем: Зашто се уподобљаваш онима који су искушавали Господа, захтевајући да *им пошаље знак са неба* (Мт. 16,1), које је Он отерао као кушаче, рекавши: *Неће вам се дати знак* (Мт.16,4)? Зашто се ниси угледао на Ахаза који је, и имавши наредбу да тражи знак, одбио рекавши: *Нећу тражити, нити ћу искушавати Господа* (Ис.7,12)? Када би ти, чувши, просто поверовао, добио би велику корист. Но, да неверје не би поново ступило у борбу са тобом, наредио сам ави Сериду да стане код мојих врата и гласно прочита речи које сам ти упутно. Тако је ђаво посрамљен. Јер, ако их ава прочита гласно, како онда може да те напада ђаво говорећи да их ја, (тј. старац Варсануфије) не чујем? Ако ја чујем шта је други теби написао, зашто му онда ја ништа не пребацујем? Када би ти мене сматрао прозорљивим и веровао да ја Богом знам шта се дешава, онда би могао бити уверен да нико не може да измени моју реч противно мом знању. Међутим, мене је непријатељ тајно умањео у твојим очима, наговоривши те да ме сматраш човеком који не може

ништа да предвиди. Ако желиш од мене заповест за спасење и живот свој, **онда слушај:** стекни крајње смирење и послушање у свему - они искорењују све страсти и укорењују свако добро. Не дај негодовању места у себи док слушааш учење свог аве (игумана Сериде), јер је то семе непријатеља. Ако се постараш да сходно моћи чиниш и сачувааш (наложено), надам се у Христа, који се оваплотио ради спасења нас грешних, да нећеш закаснити да принесеш добар и благи плод. Поводом грехова учињених раније, а које помињеш, рећи ћу: Ако испуниш моју заповест у Исусу Христу, несумњиво веруј да ти их је Господ опростио и да си ти **чист** као новорођени и то покајањем које си принео Богу. Да ти пишем о свакој страсти посебно нема потребе, јер сам ти једном речју назначио како се лече. Господ говори: *Уселићу се у смирене* (Ис.57,15, по јеврејском тексту). Шта? Зар ти мислиш да се нешто зло и непријатељско може населити тамо где непријатељ види да Господ живи? Знај да се злочинац не може појавити тамо где се налазе суднице управитеља. Што се тиче кухиње: ти не можеш стално остати на том послушању, јер ће то другим дати повод за завист. Напротив, када ти нареду, не лењи се и не противречи него се труди усрдно, јер ћеш тако добити благодат. Под двама страстима подразумевам заборавност и немар. Брате, питај усрдно и марљиво испуњавај што ти је (речено), а не онако (како си поступио) код првог питања које си предао забору и његовој сестри - немару. Напротив, обнови своја духовна питања благодаћу Свете Тројице и загреј своје срце у страху Божјем будећи да га из мисленог сна **и заробљености** у две поменуте страсти. Загрејавши се, оно ће пожелети будућа добра па ћеш од тада имати старање о њима, а кроз то старање ће од тебе одступити чулни сан, и тада ћеш, слично Давиду, рећи: *Док размишљам, разгоре се у мени огањ* (Пс.38,4). Пошто си питао о те две страсти, чуј укратко о свим страстима: оне су сличне суварцима и изгарају од духовног огња. Ако ти и кажем нешто о духовним подвизима, знај да се они без чувања ума ни у шта не урачунавају човеку. **Заволи труд** и навикни се на њега, па ћеш доћи до тога да без страха идеш царским путем у Господу. Ово сам ти ја написао и веруј мојим речима да ћу се, ако увидим твоје старање по Богу, непрестано молити Господу да те спасе од смрти за живот вечни у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

224. Питање истога истом великом старцу. Аво, помисао ме плаши (напомињући) ми: „Зашто ти питаш, а не испуњаваш? Пази да те старац не прокуне због тога”. Помоли се да ми Бог омогући да разумем оно што ми пишете и да то испуним.

Одговор Варсануфија: Чедо, ко слуша и испуњава, то чини за себе и себи доноси корист. Ти говориш да те помисли плаше да ћу те ја проклети: па зар је могуће некоме ко се боји Бога да било кога куне, будући да Господ говори: *Благосиљајте а не куните* (Рим.12,14). Примети брате да они хоће да ти подметну оно што је мало корисно - спавати седећи или не користити узглавље, (што је исто што и метвица и копар и ким) - а да оставиш оно што је претежније у закону (Мт.23,23), тј. да угасиш гнев, да исушиш раздражљивост и да се повинујеш у свему. Они то полажу у тебе да би измождио своје тело и пао у болест, те да ти буде неопходна мека постеља и разноврсна храна. Боље буди задовољан малим узглављем и одмарај се на њему са страхом Божјим. Што се тиче разумевања мојих одговора: помоли се Богу и Он ће ти као Дародавац сваког доброг дара (Јак.1,17) пружити добро разумевање. Буди уверен да ћу ја, ако се потрудиш да по својој сили испуниш оно што си од мене чуо, још десет пута више учинити по својој сили, да бих испросио теби помоћ од човекољубивог Бога. Положи у лонац зачин мислених трава као што су: смирење, послушање, вера, нада и љубав, јер ко њих има, припрема гозбу небеском Цару Христу, коме нека је слава у векове. Амин.

225. Молба истог истом великом старцу. Оче мој, читајући грчки осећам тешкоће у поимању. Молим те, помоли се да ме Господ уразуми за читање. Реци ми да ли треба да изучавам Псалме на грчком.

Одговор: О читању на грчком: ако са смирењем потражиш оно што је угодно Богу и служи на корист души, Бог ће ти дати разум. Ако ти га Бог да, онда је очигледно да ће то служити на спасење души. На грчком језику је написана већина књига и ако се потрудиш да научиш Псалме на том језику, то ће ти послужити као оруђе за читање књига које су на њему написане. Међутим, било да се занимаш читањем или изучавањем Псалама, непрестано се сећај Бога који је рекао: *Научите се од мене јер сам ја кротак и смирен, и наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11,29). Схвати шта ти говорим. Ако се будеш потрудио да тако поступиш, твој труд ће имати благодат за вечни живот у Исусу Христу, Господу нашем. Амин.

226. Молба истог истом великом старцу. Оче мој, ја сам се повео за хулном помисли па те молим да ме исправиш.

Одговор: Кад би било могуће, ја бих ове речи напунио сузама и послао ти их, јер си се ожалостио ради сопствене користи. Но, шта могу учинити за човека који није припремио земљу свог срца за похрањивање речи које сејем писменим одговорима ради процвата увелих душа и обновљења у вечни живот? Кад би ти примио речи моје са усрдношћу, од њих би окусио сладост која наслађује душу и одгони љуту горчину коју у тебе сеју демони. Има већ доста времена како се устремио на тебе демон хуле који погубљује душе које га примају. Испитај и уверићеш се да те је он уловио за гривну без икаквог разлога достојног пажње, хотећи да те умртви. Нека му мој Бог не да места да на теби испуни вољу своју (2.Тим.2,26). Ако не очајавамо, онда нам свагда предстоји Бог који прима покајање. Ако се, пак, предамо очајању, сами себе предајемо осуди, имајући крв на својој глави (Јез.33,4). Пробуди се из прелести заробљеништва, а осећања, уловљена непријатељем, прочисти учењем Христовим које сам ти предао, јер Он, пре свега, наређује да се угаси гнев и раздражљивост, знајући да они приводе човека у погибао богохуљења. Ти, пак, стекни смирење које опаљује демоне, послушање које Сину Божјем отвара улаз у човека, веру која спасава човека, наду непостидну, љубав која не допушта да човек отпадне од Бога. Међутим, ти се ниси много постарао о тим (врлинама), него си за себе изабрао супротно: гнев, раздражљивост и савршену погибао - горе споменуту хулу, премда си чуо од мене да ћу ја, ако се ти по сили својој потрудиш да оставиш страсти и прилепиш се за напред назначене благе врлине, десет пута више учинити по својој сили да бих ти молитвено помогао. Ипак, гледајући на благодот Божију да би схватио колико је Он добар, потруди се да се поправиш. И као што имамо заповест да праштамо, тако је и теби оно прошло опроштено, али се макар од сада исправи. Због оног јучерашњег у току 40 дана приноси покајање Богу чинећи свакодневно по три поклона, говорећи: „Опрости мени који сам похулио на Тебе, Бога мог” и исповедај Га устима која су Га хулила три пута на дан, говорећи: „Слава Теби, Боже мој, који си благословен у векове. Амин”. Немој у то да се више заглибљујеш да ти се не би десило нешто горе. Због неосетљивости срца упао си у гнев, а од гнева си дошао до тога да оставиш Свету Причест, павши у ров ове хуле и будући савршено уловљен. И да се није подигла рука човекољубивог Бога те **покренуле** молитве светих, твоја би душа упала у погибао очајања. Најзад, преко мене најмањег Бог ти говори: Ако си сагрешио, не грешти више. Моли се и за пређашње грехе. Бог је милостив и опрашта нам грехе - само ако ми то желимо. Уза све, сећај се да је много моћна усрдна молитва праведника

(Јак. 5,16). Ако ти је по вољи, труди се, а ако није, опрости ми за све.

227. Када је исти брат тражио опроштај, велики старац је поново одговорио:

Наша смрт и живот у нашим су рукама (Пон.зак.30,19). Ако не понављамо ранија сагрешења, већ имамо опроштај од Бога, само ако поново не посумњамо. Утврди се, брате, од сада да се и на теби не би испунило: *Ето постао си здрав, више не греши да ти се што горе не догоди* (Јн.5,14). Бежи од своје непокорности, удаљи од себе неверје, буди туђ незнању и прилепи се за Бога љубављу, вером и надом и имаћеш у Њему вечни живот. Амин.

228. Молба истог истом великом старцу. Оче мој, помоли се Богу да ме избави од ноћних маштања. И, ако је могуће, удостоји ме да ти се поклоним и чујем твој свети глас, јер верујем да ћу стећи велику помоћ ако се тога удостојим.

Одговор: Писмо говори: *Који је веран у најмањем и у многом је веран* (Јк.16,10). Када би веровао мени одсутноме, веровао би и присутноме. Јер, Господ ублажава оне који не видеше, а вероваше (Јн.20,29). Много пута сам ти писао о неверју, гневу, неосетљивости, и видим да је исто као да ти нисам ни једном послао моје речи. Но, пошто сам дужан да дајем оно што имам, по речи Писма: *Свакоме који иште у тебе, подај* (Јк.6,30), говорим ти да стекнеш смирење, послушање, љубав, наду и тада ћу ја одговарати човекољубивом Богу за сва твоја сагрешења. Знај да ни послушати не можеш уколико се не смириш, а ако не слушаш онда ни не волиш. Ако, пак, не волиш онда и не верујеш, а ако не верујеш онда се и не надаш. Ако се потрудиш да стекнеш ово, примићу на себе сва сагрешења твоја. И тада ћеш, верујем, чак ако и губав будеш био, и ти од Спаситеља чути: *Хоћу, очисти се* (Јк. 5,13), или ако будеш био грешан: *Опраштају ти се греси многи* (Јк. 7,47), а ако слеп - стећи ћеш (прозрење) по својој вери. Ја сам ти и раније писао о томе, а ти спаваш. Чувај уста своја да поново не би упао у љуту хулу, и то тако да ради тога чак и саму душу своју положиш ако буде било потребно. Много зноја сам пролио молећи Бога за то. Ако будеш био пажљив и сачуваш речено из све своје душе, онда ће то, уз помоћ Божију, и тебе да сачува не само од ноћних маштања него и од свих вражијих замки. Амин.

229. Питање истог истом великом старцу. Укажи ми милост, владико, и реци ми како се човек може спасти у садашње време, јер ми је помисао страха ушла у срце. Шта ми наређујеш да радим?

Одговор: Ако човек може да одсече своју вољу у свему и да има смирено срце и смрт увек пред очима, у свако време се може спасти уз благодат Божију. Ма где он био, њиме неће овладати страх, јер такав заборавља оно што је за њим и стреми за оним што је пред њим (Фил.3,13). Поступај тако и спасавај се безбрижно у Богу.

230. Томе брату је често долазио један млађи брат ради душевне користи, имајући поверење у њега, (при чему) је понекад прислуживао његовим потребама. Не знајући да ли је то корисно за њега, овај брат није ништа о томе питао старца. Сазнавши за то од Бога као прозорљив, старац му је написао следеће:

Савет Варсануфија: Брате, по дуготрпеливости Својој и ради молитава светих и твог аве, Бог ти је опростио ранија сагрешења да би се јавили плодови правде и да би се на теби испуниле речи Писма: *Где се умножи грех онде се још већма умножи благодат* (Рим.5,20). Зашто допушташ да огањ поново уђе у твоју душу? Непријатељи ти не допуштају да схватиш шта је корисно за тебе да би те узели у своје руке, и да би тада на теби испунили своју вољу. Та ствар не носи корист, него невољу. Буди пажљив, јер они, наговарајући те на самооправдање, од тебе праве учитеља да би на тебе навукли претњу апостола, који каже: *Зар ти који учиш друге, себе не учиш?* (Рим.2,21). И чуј, брате, - зар си ти ослабљен да би пристао на то да те други служи? Зар ти не знаш да то прелази у осуду, нарочито младоме који још може да послужи и другима? Веруј ми да сам ја најгори, све док ми Бог није открио да пређем у безмолвије, сам себи служио и у болести сам спремао себи помало кување хране и загрејане воде. Не поступај тако (као што поступаш), иначе ћеш умрети злом смрћу. Кад се појави потреба, говори само оно што је неопходно и ништа више. Јер, онај ко није уредио своју келију, како ће уредити туђу? Или ти не знаш да је Господ рекао: *Син Човечији није дошао да му служе, него да служи* (Мт.20,28). Не варај се и не скрећи (са пута): *Јер је крв твоја на глави твојој* (Јез. 33,4). Напротив, онима који те било шта питају реци са смирењем (као што је и заиста тако): „Опрости ми, и ја (сам) у заблуди, јер сам питао и сазнао да млади младоме не може донети користи па макар му и силу свег Писма уделио уместо пића”. Ако се потрудиш према

сили, дајем ти реч пред Богом да нећеш бити избрисан из мог срца, него ћу ја учинити по својој сили, молећи Бога да те изведе из демонске прелести у познање Христово, из друге смрти греха у вечни живот. Ако хоћеш да се спасеш, не презри речено. Нека те угледам како приносиш плод у винограду Владике нашег, Исуса Христа, по тридесет, по шездесет и по сто (пута) у славу Оца и Сина и Светог Духа. Амин.

231. Молба истог истом великом старцу. Господа ради, опрости ми, оче мој. Мени се (непријатељ) наругао а да ја то нисам ни знао. Помоли се за мене да бих поставио почетак.

Одговор: Брате, ми видимо да су они који су Владици Христу прилазили са истинским покајањем добијали опроштај грехова, као што је Он рекао и грешници: *Опраштају ти се греси* (Лк.7,48). И ја ти говорим: Ако се сходно својој сили потрудиш да испуниш оно што ти кажем, помиловаће те Онај који је помиловао и Давида и који је опростио њему и грешници. А оним што си рекао: „Хоћу да положим почетак”, обрадовао си ме. *Почетак је смирење и страх Божји. Страх Божји је почетак мудрости* (Прич.1,7). *Шта је почетак мудрости ако не то да се удаљавамо од свега што је Богу мрско? А како се удаљавати од тога? Тако што се ништа неће чинити без питања или савета, што се неће говорити ништа неприлично, што ће човек себе сматрати неразумним, неосољеним и ништавним, те сасвим безначајним. Ово ти, брате, не говорим као праведник и Бог то зна. Ако будеш имао веру (у моје речи), Господ ће учинити са тобом по вери твојој, будући да је речено: Много је моћна усрдна молитва праведника* (Јак.5,16). Потруди се да сабереш у своју ризницу сто динара, а ја ћу положити у њу хиљаде својих таланата. Не пренебрегавај моје речи иначе ћеш много плакати. Свагда их се сећај и чувај их, па верујем да неће бити узалудан како твој тако ни мој труд, који сам ради тебе предузео. Ако сачуваш овај бисер, обогатићеш се њиме у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

232. Молба истог истом великом старцу. Владико, ја сам жалостан зато што ава указује веће поштовање некој братији него мени, па се саблажњавам због тога, јер осећам борбу помисли које ме нагоне да га мрзим. Молим те, помоли се за мене и реци ми шта да радим.

Одговор: Брате, ти искушаваш самог себе. Зар не знаш да свакога *искушава сопствена жеља која га мами и вара* (Јак.1,14).

Пази на себе зато што је ђаво одавно почео да се стара да те поколеба у исправци која ти је саветована: нека му Господ не да места. Господ је рекао Петру: *Ево вас заиска сатана да вас вије као пшеницу. А ја се молих за тебе Оцу моме, да вера твоја не престане* (Лк.22,31-32). Брате, немој гледати ни на кога другог осим на самог себе и не буди знатижељан, јер то за тебе није корисно ни у ком случају. Зар није сатана смутио твоје срце преко тако безначајне ствари? Пази да не учиниш узалудним моју молитву Богу за тебе. Да ми ти и ниси то саопштио, ја бих ти то приметио. Ако си сагрешио, ућути (Пост.4,7) и не помишљај зло него добро, будући да добри помишља добро а зли зло. Нека ти Господ опрости. Устани поново, подржаван руком Божјом и не веруј својим помислима, јер демони ти приказују ствари како хоће. Огради се од њих, јер су они љути и бесне против тебе. Нека Господ брзо сатре њихове замке које ти **спремаше**, брате.

233. Пошто су га још увек узнемиравале исте помисли, исти брат се поново обратио истом старцу просећи да му пренесе реч живота. Као одговор, он му је послао следеће:

Брате, оне помисли и демони злобно те смућују против аве твога по злој лукавости својој ради тога да би ти омрзео оног ко те воли и увредио оног који жели да те сачува као своју сопствену душу, те како би се на теби испунило следеће: *Уместо да ме љубе, вараху ме. Вратише ми зло за добро и мржњу за љубав моју* (Пс.108,4-5). Много пута те је он уверио да те воли, а ти још не верујеш у то. Завист ђавоља ослепљује твоје срце да би ти помишљао на зло уместо на добро и на горко уместо на слатко, те да би те сустигла беда оног који добро назива злом и слатко горким, од мрака прави светлост и од светлости мрак (Ис.5,20). Непријатељи те поткрадају, *безумни и спорога срца* (Лк.24,25), а ти и не схваташ да они хоће да те приведу душевној погибљи. Ти сакриваш своје (помисли), те презиреш и одбацујеш моје речи. Али, то ти није корисно, заиста ти није корисно. Ако твоје срце није испуњено вером онда ти ниси човек него ђаво, будући да он стално пребива у неверју и непокорности. Непокорни, пак, постају ђаволи слични њему. Брате мој, зар ти не схваташ шта чиниш често доводећи до огорчења свог аву, док он носи твој терет и често те теши као истинског и љубљеног сина, пошто те заиста сматра таквим. Извесно време срце твоје омекша, али ти не истрајеш у том добром (настројењу), него се опет брзо мењаш као месец. Имајући наду на Владиду, мога Бога, ја Га призивам за сведока за то да без Њега ја ништа не говорим од онога што је на спасење твоје душе. Много пута сам мислио да ти пошаљем реч о

покретима и помислима твог срца, али сам то одлагао све до сада очекујући да ти сам схватиш своју корист. Да, сине мој! Послушај мене, најгорег, и удаљи од себе зле помисли те прими добре: незлобивост, љубав, дуготрпљење, **као и** смирење које испражњује сав ђаволски тоболац и расхлађује главу оних који га стичу, те привлачи на себе благодат Божију. Пробуди се, бди, буди добре воље, теши се сам и зажели спасење. Замрзи завист, љубомору, опадање и слично томе, те буди незлобива овца стада Христовог, часни члан општежића, освећени сасуд, син Царства, наследник славе, да би, поживевши по заповестима Самог Христа, наследио вечни живот и славно васкрсење. Бог ми је сведок да се молим за спасење твоје душе. Нека ти Он помогне, по жељи мојој, да се спасеш и дођеш у познање истине (2.Тим.2,4). Када би се ти често поучавао у мојим речима онда се не би саплео и не би залутао, него би ишао тесним путем по Богу који води у вечни живот у Исусу Христу, Господу нашем. Нека те Бог уразуми, брате, да би испунио Његову вољу.

234. Питање истог истом великом старцу. Опрости ми, господине аво, Господа ради. Сећам се шта су говорили оци: „Уђимо у келију и сетимо се грехова својих”. Међутим, кад их се ја сећам, не жалостим се у срцу. Често пожелим и умиљење, али оно не долази. Кажу ми шта ме спречава да га искусим.

Одговор: Брате, ти се изиграваш кад кажеш: „Желим”, јер то (у ствари) не желиш истински: наине, ући у келију односи се на душу и значи - испитати је и удаљити своју помисао од сваког човека да бисмо се скрушили и умилели. Опитовање умиљења омета твоја воља, јер ако човек не одсече своју вољу не може да стекне срдачни бол. У одсецању самовоље омета те неверје, док неверје произилази из тога што желимо људску славу. Господ је рекао: *Како ви можете веровати када примате славу један од другог, а славу која је од јединога Бога не тражите (Јн.5,44).* Много пута сам спречавао да вода уђе у твој стомак кроз уста а ти си је примао кроз нос: под тим подразумевам љуто самооправдавање које човека спушта у ад. Због тога ти се и ругају зли демони и лако ти приказују тешким. Ако желиш да ми постављаш питања, онда или остави своју вољу, самооправдавање и човекоугађање, или ћу ја тебе оставити. Јер, ако се не потрудиш да одсечеш своју вољу (премда срце и није спремно на то), каква је корист од твојих питања? Ја сам ти рекао: „Дај *сто динара*, а ја ћу дати хиљаде *таланата*”. Ето, и твоји ранији греси су већ опроштени, а ти се напрежеш да кроз прозор самооправдања уђеш у

још горе. Престани брате, јер тај пут не води добру. Мати Сара је рекла: „Кад бих хтела да угодим свим људима, дошла бих дотле да се кајем поред њихових врата”. И апостол говори: *Кад бих људима угађао, не бих био слуга Христов (Гал.1,10).* Ако заиста хоћеш да оплакујеш своје грехе, пази на себе и умри за сваког човека. Брате, човек се без труда не може спасти. Одсеци ове три ствари: вољу, самооправдање и човекоугађање, и заиста ће ти доћи умиљење, те ће те Бог покрити од сваког зла. Брате, потврђујем ти: пази на себе, радуј се када те бију, изобличавају, када ти досађују и кажњавају те. Остави лукавство змије, а не њену мудрост. Задржи незлобивост голуба са мудрошћу и Господ ће ти помоћи. Ето пута спасења. Ако ти је он угодан, иди њиме и Бог ће ти пружити руку (помоћи). Ако не желиш, сам ћеш видети шта ће испасти. Свако има слободну вољу и власт да дејствује. Ако их предаш другоме, бићеш слободан од брига и други ће примити на себе твоје бригае. Изабери шта хоћеш.

235. Питање истог истом великом старцу. Шта је лукавство, мудрост и незлобивост са мудрошћу.

Одговор: Ја сам ти рекао „змијско лукавство” да бих различио твоју властиту мудрост, јер ђавоље лукавство уводи човека у све зле помисли. Ако човек истраје у њима онда своје лукавство простире и на Бога. Све што произилази од лукавства јесте погибао души. Јер, *свако зло дрво плодове зле рађа (Мт. 7,17),* а мудрост приводи човека ка расуђивању. Ја сам ти рекао, брате, да сачуваш голубију незлобивост са мудрошћу зато што су помисли које од њих произилазе добре и корисне, будући да *свако дрво добро плодове добре рађа (Мт.7,17).* Лукавство причињава зло души и телу човека, а незлобивост са мудрошћу служи за смиравање помисли, доноси безмолвије души и телу и уводи човека у вечни живот. Постарај се да је стекнеш и Господ ће ти помоћи. Јер, у томе се и састоји воља Његова, тј. да се сваки човек спасе.

236. Питање истог истом великом старцу. Владико, помисао ми говори да изван безмолвија не могу да се покајем. Ако је могуће, дозволи ми да безмолствујем током неколико дана и помоли се да очувам безмолвије.

Одговор: Брате, твоју жељу сам прихватио, односно, (не ја) него Бог који може да потпомогне на добро ради твоје користи и по Својој вољи, а не по твојој. Сам Господ наш, Исус Христос научио нас је да не чинимо своју вољу него Његову, као што је и Он испуњавао вољу Свога Оца. Њега ради ја све до данашњег дана распростирем над тобом *крила моја* и носим твој терет, сагре-

шења, пренебрегавање речи које ти упућујем као и немарност. Видећи све то, ја сам то покривао као што види и покрива грехе наше Бог, очекујући твоје покајање. Ти си поступио као човек који је седео под сеновитим дрветом али је потом изашао на сунце, те је изгорео и себи крајње нашкодио. Међутим, жив је Господ: упркос свему томе нисам те оставио. Не чуди се томе јер се Бог Собом зарекао да не жели смрт грешника него да се *обрати и буде жив* (Јез.33,11). Ако се, пак, човек не исправља, онда остаје у опасности. Сине мој, ти си говориш: „Нареди ми да безмолствујем неколико дана”, тражио кисело-слатко, тј. сирће своје воље и мед свог покајања, као да заиста знаш шта је теби корисно. Управо то и јесте високоумље, док теби, у ствари, приличи да кажеш: „Управи ме на пут Божји”. Нека Бог просвети твоје очи да би спознао да се ја старам о теби и да те штедим да не би погинуо. Међутим, потребно је да и ти унеколико сарађујеш на томе у име Божије. Ево ти дајем заповест за спасење: ако је испуниш онда ја примам на себе обвезницу на твоје име и, благодаћу Христовом, нећу те оставити ни у садашњем ни у будућем веку. Не препуштај се претоваривању стомака и не наслађуј се примањем хране или пића осим онолико колико је потребно за тело. Чувај се да некога не осудиш и буди послушан па ћеш доћи до смирења и све страсти ишчезнути из тебе. Не оптерећуј се сматрајући да је та заповест тешка, јер је немогуће да се спасемо без труда и испуњавања заповести. Ето и ја сам узео на себе твој терет, бреме и дуг и ето - ти си постао нов човек, недужан и чист: истрај од сада у чистоти. Чуј речи Спаситеља: *Ето постао си здрав, више не греш да ти се што горе не догоди* (Јн.5,14). И не мисли да је спасење лака ствар. Оно захтева много зноја, труда и принуђавања. Не ослабљуј се угађајући телу, јер ће те оно срушити. Очигледно је да и велики људи бивају њиме оборени ако се не пазе. И тако, храбри се, брате мој и испуни моје заповести, или, боље рећи, Божије и тако ћеш ми пружити радост, а Господ ће те сачувати од лукавог и обрадоваће те у Својем Царству. Поучавај се увек у томе. Зажели да се спасеш и Бог ће те спасти. Њему слава у векове векова. Амин.

237. Питање истог истом великом старцу. Опрости ми, Господа ради, господине аво! Твоја светост ми је рекла: „Ето, опрштена су ти безакоња твоја”. Ава Исаија, пак, говори да се човеку она не опраштају све док осећа њихову сладост. А ја осећам њихову сладост. Господа ради, кажи ми о томе подробније, јер ме помисао узнемирује, говориш: „Будући такав, ти не треба

да примаш рукоположење, зато што се у томе састоји сујета и оптерећење”. Због тога сам у недоумици поводом служења. Уједно те молим да ми кажеш нешто о нашаптавању помисли да сам остављен од Бога зато што сам прошле недеље био силно оптерећен блудном страшћу.

Одговор: Авај, какав је савет лукавих демона! О, каква је прелест началника њиховог, ђавола, добромрца и човекомрца од почетка до краја. Јер, како је он сам одступио од Бога, тако хоће и све људе да погуби. Брате, рекао сам ти да су твоји ранији греси опроштени, али нисам рекао да убудуће нећеш имати борбу са њима, јер човеку предстоји подвиг. Када ти и не би имао грехова, ђаво би ти приводио (на мисао) њихову сладост, а сада ти представља њихову сладост зато што си раније грешно. Пример о коме говори ава Исаија односи се на греховно наслађивање и на оне који их чине на делу, јер једно је сећати се сладости меда, а друго - поред сећања имати и укус меда. Греси су опроштени онемо ко се противи и подвизава против греховне сладости, и не дозвољава сласна дејства премда му она и омамљују ум. То су замке непријатеља и нашег противника који свагда иште да гута живе људе како би их довео до очајне сумње у спасење, као и до безнадежности спрам **могућности** вечног живота, **нашавши их** неутврђене на тврдом камену вере, сагласно којој ће свако стећи (награду). Чувај себе од оних (тј. помисли), да не би у потпуности пао у руке ђавола и да би те помиловао Господ који живи вавек. О рукоположењу: ко ће да се осмели да себе назове достојним? Заиста, само побеснели и онај ко се у потпуности заборавао. Осуђујући себе, служи Богу у даном ти чину, а од Господа долази милост, помоћ и сила. У служењу се сети реченога: *Служите Господу са страхом и радујте се са трепетом* (Пс. 2,11), и: *Чиниш ветрове да су ти ангели, пламен огњени да су ти слуге* (Пс.103,4). Не бој се, Бог те није оставио. Ако ми не оставимо Њега, Он неће оставити нас, јер се Његова воља и састоји у томе да Му се обратимо и да се спасемо. Што се тиче твог силног оптерећења блудним помислима: то се дешава стога што зло мислиш о ближњем и осуђујеш га. Дешава се и због слободног општења са онима за које ти је речено да их избегаваш. Ако световни људи, желећи да се обогате, трпе многе невоље на мору и путовањима, утолико смо више ми дужни да трпимо, јер очекујемо да добијемо Царство небеско и да се назовемо децом Божијом слушајући: *ми не ратујемо против крви и тела него против поглаварстава и власти* (Еф.6,12). Ти се још ниси подвизавао против греха до проливања крви, а већ се ослабљујеш духом унинија. Шта си ти **заправо** претрпео? Шта си поднео? Каква си раз-

новрсна искушења претрпео сачувавши радост? Ах, спављиви монаху, покажи ђаволу да живиш за Бога и да прибегаваш Њему, радећи рукама и ногама док пливаш усред буре мислених валова који се уздижу до небеса и силазе до бездана. Откривам ти пред Богом да се моје срце (као што зна Бог који га је саздао поживши у њега завет светих заповести) подвизавало са тобом да би те, силом Божијом, извело из таме на светлост истине и смрти осуде у живот правде. Пази на себе, брате, јер без труда и смирења није могуће спасти се.

238. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, пошто ми је твоја светост наредила да служим, молим те да ми кажеш на шта сам дужан да мислим или чиме да се поучавам док стојим пред жртвеником са презвитером. Шта да мислим када ломим Свети Хлеб или када наливам Свету Крв, када некоме носим Свету Причест? Да ли увек треба да имам особиту одежду за служење и да око тела носим опасач?

Одговор: Брате, ти на телесни начин схваташ оно што има духовно значење. Онај који служи треба да буде као херувим: читав око, сав ум. Он треба да размишља и созерцава о небеском са страхом и трепетом и да славослови, будући да носи Тело и Крв бесмртног Цара. Он такође представља лик серафима зато што пева славословље и осењује скривене тајне рипидом као светим крилима, изображавајући на тај начин своје уздицање од земље и од свега тварнога. (Он треба) непрестано да пева умом у храму унутар човека победничку песму велелепне славе Бога нашег: *Свет, Свет, Свет Господ Саваот. Пуни су небо и земља славе Твоје* (Ис.6,3). Чувши страшни и громки глас ове песме, ђаво се са трепетом удаљава од заробљене душе. Са пометњом и стидом бесне демони остављајући за собом душу ослобођену од ропства. После тога душа види истинску светлост која сија над њом и пажљиво разматра красоту бесмртног Јагњета желећи да се насити Тела и Крви Његове, и тада чује реч велегласног Давида који узвикује: *Окусите и видите да је благ Господ* (Пс.33,9). Приступивши са страхом она се причешћује Тела и Крви Христове. Таква Причест неодвојиво пребива у души чувајући је од сваке страсти. О томе размишљај кад стојиш пред Светим Тајнама, кад ломиш хлеб или га натапаш крвљу, кад носиш Причешће некоме или употребљаваш светињу, и уопште кад вршиш службу пред Жртвеником. Што се тиче одежде (рећи ћу ти): Стегни духовну одежду којом се угађа Богу. Опасач означава умртвљење удова. Кажи ми, брате, да ли свилена одећа може, сама собом, човека

да очисти од блуда и других страсти ако је он блудник. Шта треба да чине они који су удостојени да служе Светим Тајнама ако су оскудни одећом? Господ је наредио да се позабавиш само о једној ризи, тј. о одевању врлинама, и тога нека нас Бог све навек удостоји. Амин.

239. Питање истог истом великом старцу. Опрости ми, владико, и помоли се за мене Господа ради да се освете органи мојих чула. Ја сам чуо од твоје светости да ђакон треба да буде сличан херувимима и серафимима, а ја се оскрнављујем својим чулима. Шта да радим да ми служба не буде на осуду? Осећам да сам јадан, али не могу да се уздржим. Бога ради, помози ми да не бих у потпуности погубио душу своју.

Одговор: По својој сили постарај се да се увек сећаш на то какав треба да буде ђакон а какав си ти, сећајући се при том смрти, и помишљајући да треба да станеш пред лице Божије. Уколико будеш непрестано осуђивао самог себе, твоје срце ће се скрушити и окренути ка покајању, те ће те Онај који је преко светог пророка рекао: *Реци прво безакоња своја, да би се оправдао* (Ис. 43,26), оправдати и ослободити од сваке осуде. Јер, Писмо говори: *Бог је онај који оправдава. Ко ће осудити* (Рим.8,33-34)? Стегни смирење, послушање, покорност, као што сам ти већ много пута рекао, и спашћеш се. Никако се не препири питајући: „Шта је то, ради чега ово?“, него буди послушан, особито своје ави који, после Бога, брине о теби и коме је поверена твоја душа. Ако се постараш да испуниш ову поуку и ја ћу неупоредиво више учинити, по сили својој, да би ти Бог дао снаге. Господ нека те сачува и заштити од лукавог. Амин.

240. Питање истог истом великом старцу. Кажи ми, оче мој, шта саветујеш да радим са мојом малом службом коју упражњавам. Исмејан од демона као и увек, ја не могу благодушно да подносим то што немам више од једне одежде. Ма шта ми наредио, ја ћу испунити, само да бих био помилован. Богу је познато да се налазим у великом смућењу и страстима. Помоли се за мене, Господа ради, да се не одвојим од ваших недара, барем у овом веку, будући да се, због страсти својих, стидим да кажем - и у будућем.

Одговор: Брате, принуђавање себе у свему и смирење доводе до успеха, јер апостол говори: *Свачим смо угњетавани али не и потиштени* (2.Кор.4,8). Чак ако препустимо ави наше тварно имање, и не задржимо ништа у нашим рукама, Бог зна и сведочи да ми још нисмо учинили ништа због чега би ава био обаве-

зан да нам захваљује, него смо пре ми обавезни да му захваљујемо, јер је он узео на себе наше бреме и избавио нас од брига. И апостол Петар је рекао: *Будите покорни сваком роду људском* (1.Пт.2,13), а Јаков је рекао: *Јер који сав закон одржи а сагреши у једноме, крив је за све* (Јак.2,10). Због тога и не треба нико да има своју вољу него да кори себе, чиме ће човек да стиче милост Божију. Уколико, исмејан ђаволом, такав узмашта да је нешто добро учинио, изгубиће све што је учинио. И тако, поступајући као што си раније поступио, смиравај се говорећи: „Опрости ми, Господе, што сам оптеретио аву положивши на њега своје бреме”. Господ Исус Христос нека нас спасе. Амин.

241. Други брат, ђакон, одрицао се да служи жртвенику сећајући се својих ранијих грехова, те је о томе и о својој телесној немоћи питао истог великог старца. Овај је одговорио следеће:

Брате, Писмо нас учи да ће сви који хоће да живе побожно у Христу Исусу бити гоњени (2.Тим.3,12). Од кога у садашње време могу да трпе гоњење? Од демона који их удаљавају од страха Божијег и од служења Богу. Покајање подразумева да се греси више не чине, док се удаљавање од зла састоји у томе да се оно остави. Нека те не жалосте пређашњи греси и не уклањај се од служења Богу са страхом и трепетом. Сети се да је то освећење твоје душе. Ако будеш веровао, онда ћеш увек (пазити на себе) са трепетом, како не би сагрешио и лишио се освећења. Подноси страдања и скорби са благодарношћу, јер је то васпитање Божије, и Бог ће те помиловати, окренувши их на спасење твоје душе. Амин.

242. Други брат је питао истог великог старца: „Кажи ми, оче мој, да ли је гнев природан или противприродан и да ли постоји разлика у гневу”.

Одговор: Брате, постоји природан гнев и постоји противприродан. Природно је противити се испуњавању похотљивих жеља и тај гнев не захтева лечење будући да је здрав. Противприродан гнев се подиже ако се не испуњавају похотне жеље. Ове последње захтевају лекове јаче од самих жеља. Онај ко војнику даје силу, већи је од њега и ако се прекине удељивање силе, војник постаје немоћан јер више нема силу.

243. Питање другог брата истом старцу. Одакле човеку страсти?

Одговор: Бог је створио душу и тело бестрасним, али су они кроз непослушност упали у страсти.

244. Други брат је питао истог великог старца: „Ја страдам од душевних страсти. Кажи ми, Господа ради, шта да радим да бих се ослободио од њих и помоли се за мене”.

Одговор: Брате, ко жели да се спасе и постане син Божиј, дужан је да стекне велико смирење, послушање, покоровање и кротост. Погледај, ти си питао шта да радиш. Ја сам ти то рекао и обећавам ти да ни непријатељ ни страст неће овладати тобом. Они изгарају од смирења као од огња, а срце се смирује, будући просвећено Христом, коме слава. Амин.

245. Будући авом упућен да живи са једним старцем и да му служи, исти брат је питао другог старца, аву Јована: „Како да знам, оче мој, да ли живим богоугодно или трпим штету због тога што не живим са братијом у општежићу него усамљено. Уз то ме и страсти узнемиравају. Шта ми наређујеш у вези Псалама? На исти начин, дај ми поуку и о сну, јер се бојим да не овлада мноме. Поучи ме и о заборавању. А пошто ме нечиста страст много узнемирава, питам те: У чему се састоји знак пристајања на помисли?”

Одговор Јована: Ако желиш да схватиш да ли имаш корист или штету од усамљеног живота, пази на следећи знак: ако тако живиш по послушању, знај да стичеш корист. Јер, Писмо говори да је *послушање изнад жртве* (1.Цар.15,22). Ако противречиш, онда штетиш себи, будући да је то зла воља. Ти се ниси одвојио од братије, уопште не! Напротив, Бог је устројио да ти, због немоћи свога тела, стекнеш себи награду преко старца. Што се тиче страсти **знај:** Оне не могу а да не устају на човека у сврху његовог прекаљивања. Човек који није испитан искушењима неискусан. Ти си рекао: „Живим сам”. Не сматрај тако да не би штетио себи. Јер, ако верујеш, онда ниси сам него имаш са собом Бога коме те је предао велики старац, а и његову, **тј. старчеву**, молитву која ти помаже. Ти само покажи послушање и спашћеш се. За тебе у томе нема штете те се не бој. О Псалмима: како чини братија, тако чини и ти. На свакој песми говори три псалма и чини земни поклон и сан неће овладати тобом, изузев у случају немоћи. Тако треба да поступаш сваку ноћ. **Забравност је погибао душе.** Она произилази од презира и нерада. О прљавој и мрској страсти (ћу рећи): За њено искорењење потребни су труд срца и тела - срца, да се оно стално моли Богу, а тела да би се умртвило и по сили покорило. **Сагласност са помислима**

састоји се у томе да се човек наслађује у своме срцу и са задовољством размишља о ономе што му се прохте. Ако човек противречи помисли, водећи са њом борбу да је не би примио, онда то није саглашавање него подвиг и то приводи искуству и успеху. Нека те Господ Исус Христос очисти од грехова твојих и у немоћи твојој укрепи благодаћу Својом. Амин.

246. Питање истог истом. Шта је послушање? За шта треба да се молим? Ако ми неко каже: „Помоли се за мене”, шта да радим? Да ли сам дужан увек да га помињем?

Одговор: Послушање се састоји у томе да се одсеца своја воља. Међутим, без труда нико не може да стекне послушање. Када ти боравиш у келији ради послушања а не ради телесног покоја, онда то није твоја воља и ти не живиш тако из пристрастности него угађаш Богу. Ако, пак, живиш наслађујући се угодношћу, онда не угађаш Богу. У молитви говори: „Госпode, избави ме од грехова мојих и од срамних страсти”. Када ко каже: „Помоли се за мене”, ти реци у срцу своме: „Бог да нас помилује”, и биће довољно. А то да га свагда помињеш није твоје дело, него савршених који могу да се моле за друге.

247. Питање истог истом. Молим те, оче мој, кажи ми како могу знати да ли пребивам у послушању и да ли остављам своју вољу. Шта треба да чиним да бих се изједначио са братијом? Јер, чујем од отаца да послушник који не испуњава своју вољу него се изједначава са братијом, брзо долази до напретка. Ја испитујем своје срце да бих видео да ли пребивам као братија у општежићу али сумњам у то, будући да се пре њих разрешујем на јело, једући сам. Хтео бих да испитам да ли могу да одложим обед за касније, али се бојим своје немоћи.

Одговор: Да ли живиш слично (братији) у општежићу можеш сазнати на основу тога што ћеш утврдити да ли шта чиниш по својој вољи. Знак зато нешто није то да човек једе сам или са братијом, него да чини оно што му је наређено без искања олакшица. Убрајај себе у немоћне. Да ли су немоћни изван општежића стога што једу сами? Уопште не, јер они то чине због немоћи уз благослов аве. Тако је и теби Бог дао као извињење старца да се неискусни не би саблажњавали видећи да ти једеш пре других. А јести касније, заједно са здравима, теби није заповеђено, јер би иначе, кад изнемогнеш и кад опет пожелиш да се побринеш о себи, навукао жалост на себе. И тако, имајући као извињење то да не саблажњаваш другог, не саплићи се кад једеш

сам. Јер, чинити дело по заповести аве а не по својој вољи, својствено је општежићу и изједначаје те са братијом која живи у општежићу. Зар си ти заборавио како си се препирао са авом и ниси хтео да примиш на себе обавезу да служиш старцу? Како си смео тако безумно да ропћеш? Да ли се ту радило о храни? Зар то није била самовоља? Ако хоћеш да стекнеш корист и да живиш као у општежићу, одсеци у свему своју вољу и повинуј се исто као и остала братија па ћеш бити део општежића као и они, вођен великим старцем на корист и своје душе и осталих. Иди за њиховим саветом, благодаћу Христовом, јер они боље од тебе, брате, знају шта је корисно твојој души.

248. Питање истог истом великом старцу. Добијајући наредбу од старца коме је служио да прочита молитву или понекад да благослови храну (а старац је био клирик), или нешто слично, и сам не будући клирик, исти брат се узнемиравао па је питао је великог старца да ли треба и у томе да слуша свог старца.

Одговор: Чувај се да се не радујеш када те сматрају за нешто и покажи послушање које одгони свако препирање, које (иначе) није по вољи Богу и онима који Га љубе. Држи се послушања које узводи на небо и које своје поседнике чини сличним Сину Божијем. Њему слава у векове. Амин.

249. Питање другог брата другом старцу.²⁴⁾ Ја имам имање и хоћу да један део поклоним општежићу, а други раздам сиромасима. Кажи ми, оче, да ли треба да га предам ави да га он подели.

Одговор: Брате, на прва питања сам ти одговарао као човеку коме је још потребно млеко. Сада, пак, када говориш о савршеном одрицању од света, слушај пажљиво речи Писма: *Рашири уста твоја и напунићу их* (Пс.80,11). Брате, не могу те ја ништавни учити шта треба да радиш, него чуј боље шта је написано у Делима апостолским о онима који су продавали своја имања и доносили новце од проданог пред ноге апостола: **А затим се даваше свакоме према потреби коју је имао** (Дап.4,35). Нису, **дакле**, они сами раздавали него преко апостола, а сами су остајали слободни од брига, имања и сујете. Тако поступи и ти ако желиш да дођеш у ту меру, да се наслађујеш спокојством, да се одрекнеш свих брига и безметежно живиш за Бога. Брате,

²⁴⁾ Одавде почињу питања преподобног аве Доротеја.

твоје имање је безначајно у односу на оно које су предавали ави Исаји. Њему су доносили десетине хиљада, говорећи: „Располажи са тиме како знаш”, и нису говорили где и како да разда. Учинивши на тај начин оно што води ка савршенству, они су већ живели без брига. Ако буде воља Божија да и ми достигнемо то радосно стање, ти ћеш бити дужан благодарност ономе ко понесе твоје бреме. **И чувај се** да некако сејач зла не посеје у тебе мисао да је онај ко је примио твоје имање дужан да ти одаје захвалност. Нека Бог удеси оно што је на корист **твоје** душе.

250. Исти (брат) је питао великог старца да ли треба преко аве да подели своје имање, те како да га подели и коме.

Одговор: Господ нека те благослови, сине мој! Ти хоћеш да се ослободиш од брига и уједно нећеш, будући задржаван сопственом вољом. Ти само реци колико назначујеш општежићу а колико сиромашнима - и више се не брине. Јер, послушање се састоји у томе да се напусти своја воља. Шта је драгоценије од твоје душе о којој је Господ рекао да је претежнија од целог света (Мт.16,26). Ако си је ти и предао Богу и духовним оцима својим, зашто се онда устручаваш да им предаш оно неважно. Увиди да са тобом сујета и неверје воде сакривену борбу! Ако тако поступаш онда им ти ни своју душу ниси искрено поверио. Како онда очекујеш да преко њих стекнеш милост? Желећи да, Бога ради, будеш слободан од свега, остави све бригае и ја ћу на себе узети твоје бригае заједно са оним кога ти назначиш. Само ти буди далеко од брига, Бога ради. Опрости ми, љубави ради.

251. Питање истог истом великом старцу. Кажми ми, оче мој, како да постигнем сасецање своје воље и да закличем: *Ето ми смо оставили све и за тобом пошли* (Мт.19,27). Ја сам за своје издржавање оставио мали посед зато што сам немоћан.

Одговор великог старца: Одсецање своје воље је крвопролиће и да би га човек достигао потребно је да се потруди до смрти, одбацујући своје прохтеве. Реч, пак: *Ето ми смо оставили све и пошли за тобом*, односи се на савршенство: (ту се подразумевају) не само поседи и мала имања, него и помисли и жеље. Ти још ниси достигао такво савршенство. Када се будеш њему приближио, чућеш шта треба да радиш. За сада ти једно кажем: Остави све бригае о стварима. Тим поседом за сада управљај ради свога издржавања. Господ Исус Христос нека те доведе до неизрециве радости, јер је Он вечна Светлост. Амин.

252. Исти брат је питао истог старца: „Мене силно напада блудна страст. Бојим се да не паднем у очајање, јер се због немоћи свог тела не могу уздржавати. Помоли се за мене, Господа ради, и кажи ми, оче мој, шта да радим”.

Одговор: Брате, ђаво је из зависти заподео борбу са тобом. Чувај своје очи и не једи до ситости. Вино само незнатно употребљавај због немоћи тела о којој говориш. Стегни смирење које растрже све непријатељске замке. И ја ћу се, ништавни, по сили својој, потрудити молећи Бога да те избави од сваког искушења и сачува од сваког зла. Не повлачи се пред непријатељем, брате, и немој се предавати очајању, јер је то велика радост за ђавола. Моли се непрестано говорећи: „Господе Исусе Христе, избави ме од срамних страсти”, и Бог ће те помиловати, те ћеш стећи силу молитвама светих. Амин.

253. Будући нападан блудном страшћу, исти брат је молио истог великог старца да се помоли за њега и да му каже како да распозна да ли је искушаван својом похотом или га искушава непријатељ.

Одговор: Брате, без труда и срдачне скрушености нико не може да се избави од страсти и да угоди Богу. Да се човек искушава својом похотом зна се из тога што је немаран према себи и дозвољава своме срцу да размишља о ономе што је раније чинио. Тада човек сам од себе навлачи на себе страст кроз похоту. Његов ум, мало по мало ослепљиван страшћу, неприметно и за њега самог, обраћа пажњу на оног према коме осећа привлачност, те разговара са њим и изналази разлоге да би са њим поразговарао и поседео, на сваки начин се трудећи да испуни своју жељу. Ако својој мисли дозволи да се брложи у томе, борба ће се продужити до пада, ако и не телом, но **ипак** духом - **тј.** у сагласности са помислима, те ће се показати да такав човек пали огањ у сопственој природи. Трезвен и благоразуман човек који жели да се спасе марљиво се чува од злих сећања и од оног што му штети, не заносећи се страсним мислима. Он се удаљава од сусрета и беседа са онима према којима осећа привлачност као и од сваког повода за грех, бојећи се да сам у себи не распали огањ. Ето борбе која произилази од властите похоте или прохтева. Она, пак, која произилази од ђавола, дешава се овако: срце онога који жели да се спасе боји се да у себе не прими (непријатељско) семе. У том случају човек трезвено чува себе од злих сећања да се не би повео за страсним помислима, као и од сусрета, разговора и сваког повода за општење. Ако је и потребно због нечега да се **сусретне с лицем према коме осећа привлачност** онда је боље да остави

дело да не би погинула душа. Буди бодар, брате, јер си смртан и кратковремен. Не жели да због незнатног времена (насладе) изгубиш вечни живот. Какву корист доноси смрад и нечистота греха? Само стид, срамоту и саблазан, а уздржање доноси победу, венац и похвалу. Укрођуј свог коња уздом знања да тебе, свог коњаника не би, распаљујући се похотом према женама и мушкарцима, свргнуо на земљу. Моли се Богу да Он одврати очи твоје да не виде сујету (Пс.118,37). А када стекнеш храбро срце, борба ће те оставити. Чисти себе као што вино чисти ране и не дозвољавај да се у теби скупљају смрад и нечистота. Стекни плач да би од тебе удалио слободу у обраћању која погубљује душе оних који су је усвојили. Не бацај оружје без кога се не може обрадити плодна земља. То оруђе, сачињено Богом Великом, јесте смирење: оно искорењује сву плеву са поља Владике и даје благодат онима који обитавају у њему. Смирење не обара него подиже оне који га поседују. Заволи свим срцем плач, јер је и он саучесник такве добродетели. Потруди се да у свему одсецаш своју вољу, јер се то човеку урачунава у жртву. - сходно речима: *Ради тебе се умртвљујемо сваки дан, и сматрамо се као овце за заклање* (Пс. 43,23). Не слаби себе разговорима, јер они спутавају напредак у Богу. Са напором обуздавај органе својих чула: вида, слуха, мириса, укуса и додира па ћеш успети - уз благодат Христову. Без мучења (нико) не бива мученик, као што је и Господ рекао: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк.21,19). И апостол говори: *У трпљењу многим, у невољама* (2.Кор.6,4), и остало. Пази да Халдејцима не покажеш ризнице свог дома (Цар.20,12-18), иначе ће те узети у заробљеништво и одвешће те Навуходоносору, цару вавилонском (Цар.24,13). Увек се уразумљуј мојим одговором, сатири страсти да оне не би сатрле тебе и присилно ти учиниле зло. Бежи од њих као срна од замке (Прич.6,5), да те не би заклале као јагње. Не бој се, јер оне немају силе: Господ наш Исус Христос их је раслабио и учинио немоћним. Немој се предавати сну јер, премда страсти изгледају полумртве, ипак не спавају. Не буди немаран, јер су оне марљиве. Макар мало пружи руку својим оцима који желе да те извуку из смрадног блата. Сећај се да је *много моћна усрдна молитва праведника* (Јак.5,16). Не суди, не вређај и не саблажњавај никог. Никома не приписуј оно што о њему не знаш за сигурно, јер је то душевна погибао. Пази на себе и очекуј смрт. Говори себи речи блаженог Арсенија: „Арсеније зашто си изишао (из света)?” Учи се ономе чему си се овде и дошао научити. Иди ка Исусу да би Га и достигао. Ако хоћеш да се спасеш, иди брзо да би ушао у добру скупину светих старца. Ако

хоћеш да успеш, труди се. Пожели да се прославиш са светима у неизрецивој слави, а не да будеш са посрамљеним демонима у неизрецивом мучењу. Пожели да будеш у небеском Царству, а не у геени огњеној. Пожели да чујеш: *Ходите благословени Оца мога* (Мт.25,34), и: *Слуго добри и верни* (ст.23), и остало, а не: *Идите од мене, проклети* (ст.41), и: *Зли и лењи слуго* (ст.26). Господу слава у векове. Амин.

254. Питање истог истом великом старцу. Имајући много грехова, ја хоћу да се покајем, али због телесне немоћи, не могу да се подвизавам слично оцима. Молим те, кажи ми како да поставим почетак? Одреди ми било шта и објасни шта значи оно што си рекао у претходном одговору: „Не показуј Вавилоњанима ризнице дома твога, иначе ће те узети у заробљеништво и одвести у Вавилон”.

Одговор Варсануфија: Брате, има сиромаша које ублажава Господ стога што су одбацили све своје имање, тј. све своје страсти и оголили се од њих ради Његовог имена. Такви су уистину сиромашни и њима припада блаженство. Постоје и други сиромаси који не стекоше ништа добро и које Господ опомиње, говорећи: *Идите од мене, проклети* (Мт.25,41). Ко је стекао таква имања, нека их одбаци да би био без бриге. Према томе, ако хоћеш да положиш почетак покајања, погледај шта је учинила блудница: својим сузама је умила ноге Владике (Лк.7,38). Плач омива сваки грех, али човек достиже плач трудом, посредством напорног изучавања Писма, затим - трпљењем, размишљањем о страшном Суду и вечном стиду, као и кроз самоодрицање, следећи Господа који је рекао: *Ако хоће ко за мном ићи, нека се одрекне себе и узме крст свој и за мном иде* (Мт.16,24). Одреди се себе и узети крст свој значи: одсецати своју вољу у свему и сматрати себе ништавним. Пошто си рекао да си немоћан телом и да не можеш ништа да радиш, онда чини колико можеш једући хлеб и пиће унеколико мање од потребног, будући да је Бог примио две лепте удовичине и обрадовао се због њих више него ли за све друго. Научи се да се не обраћаш слободно и спашћеш се. Држи се мојих ранијих одговора и овог последњег као зенице ока. Моје речи: „Не показуј ризнице своје Вавилоњанима”, значе да мој одговор не треба да обзнањујеш људима, јер ћеш га на тај начин показати и демонима. Видећи то, беси ће се раздражити против тебе и нападаће те сујетом, а прости слушаоце ће саблажњавати, па ћеш претрпети осуду и за једно и за друго. Онима, пак, који могу да чују и сачувају (моје речи), оне ће принети радост и ко-

рист. Труди се да сакријеш свако доброделије, јер је то корисно за тебе. Господ нека те уразуми молитвама светих. Амин.

255. Питање истог истом великом старцу. Помоли се за мене, оче мој, јер ме много узнемиравају помисли блуда, унинија и страха. Помисао ми говори да када сретнем брата према коме осећам привлачност, поразговарам са њим да му ћутањем не бих дао повод за подозрење. Такође, осећам као да ме ђаволи даве и падам у страх.

Одговор: Брате, ти још ниси научио да се бориш са непријатељем па ти и долазе помисли страха, унинија, тј. **чамотиње** и блуда. Успротиви им се тврдим срцем, јер се борци, ако се не боре, не увенчавају а војници се, ако цару не покажу своје искуство у биткама, не удостојавају почести. Сети са какав је био Давид. Не певаш ли и ти: *Провери ме Господе и испитај ме, отвори унутрашњост моју и срце моје* (Пс.25,2). И још: *Ако се наоружа на мене пук, неће се уплашити срце моје. Ако устане на мене борба, у Њега ћу се уздати* (Пс.26,3). Такође и о страху: *Ако пођем и сенком смртном нећу се убојати зла јер си Ти са мном* (Пс.22,4). О унинију, пак: *Ако се дух властодршца подигне на тебе, не остављај место своје* (Проп.10,4). Зар ти нећеш да будеш искусан? Човек који није испитан искушењима јесте неискусан. Борба чини човека искусним. Дело монаха састоји се у томе да подноси борбу и да се противи са храбрим срцем. Међутим, све док не упознаш лукавства непријатеља, он ти доноси помисли страха и ослабљује срце. Треба да знаш да Бог није попустио на тебе борбу и искушења која превазилазе твоје силе. Томе те учи и апостол **говорећи:** *Веран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете* (1.Кор.10,13). Брате, и ја сам у младости својој много пута и снажно био искушаван демоном блуда и трудио сам се, подвизавајући се против таквих помисли, противречећи им и не слажући се са њима, стављајући себи пред очи вечне муке. Пет година сам ја тако поступао свакодневно и Бог ме је растеретио од тих помисли. Ту борбу прекраћује непрестана молитва уз плач. А то што те ђаволи даве долази од њихове зависти. Кад би могли, они би те изагнали из келије, али Бог им не дозвољава да завладају тобом те немају такву власт. Бог би могао брзо да те ослободи од тога, али се тада ти не би противио другој страсти. Нека те не ослабљују демони **свраћајући те** да обраћаш пажњу на брата (који те привлачи) и **наговарајући те** да разговараш са њим. Уколико се и деси да се очекивано сретнеш са њим и против своје жеље, задржи свој пог-

лед са страхом и пристојношћу и не слушај пажљиво његов глас. Уколико пак, тај брат из незнања сам поговори са тобом или седне поред тебе, ти се вешто удаљи од њега, премда и не изненада него пристојно. Реци својој помисли: „Сети се страшног Суда Божијег и стида који ће постићи оне који се обузимају тим срамним страстима”. Притешњуј своје помисли и добићеш помоћ молитвама светих, те ће те Бог помиловати. Не буди дете умом него злоћом детињи (1.Кор.14,20). Умом, напротив, брате, буди савршен. Пази како ћеш срести Бога. Амин.

256. Исти брат је питао истог великог старца, говорећи: „Помоли се и за мене, оче мој, јер сам окајан у свему и имам потребу за твојим великим човекољубљем. Помисли које у мени ничу говоре: »Иди у страну земљу и тамо ћеш се спасти«. Нека Господ молитвама твојим не дозволи да мноме овладају такве помисли”.

Одговор: Брате, нека буде проклет онај који је у срцу твом посејао такве мисли о напуштању места, што води преступању заповести. То је ђаво. Он ти то подмеће под привидом правде, да би ти се изругао и учинио те предметом саблазни за многе, шта више, да би ти натоварио осуду и за њих. Уосталом, то је цена твојег нерада и таштине. Ти говориш: „Ако одем у страну земљу, тамо ћу подносити увреде”. Због чега се сада, чим чујеш да је твој брат нешто рекао против тебе, твоје срце смућује па нећеш да било ко зна о твом сагрешењу? Уз немар и таштину додају своје замке и демони како би погубили твоју душу. Буди уверен у Господу: да нема помоћи Божије и молитава истинских слугу Божијих, који се овде налазе, ти не би могао ни целу годину да проборашиш у манастиру. Међутим, као што слепи ништа не види, тако ни ти не видиш доброделија која ти указује Бог и не престаје да ти указује по молитвама светих и блаженог Аврамија, који је теби и твоме брату рекао: „Ако останете на овом месту, ја ћу вам бити заступник”. Брате, марљиво пази на себе. Подвизавај се против помисли како не би упао у немар и таштину, да не би чинио ништа својевољно и да не би, уз самооправдање, примао мисли које ничу у теби. У супротном случају грубо ћеш пасти. Знај свакако да ма куда да пођеш (макар прошао читаву земљу од краја до краја) нигде нећеш добити већу корист него овде. Оно што је сидро за брод, то ће за тебе бити молитва овдашњих отаца. Стегни чврстину и она ће од тебе да удаљи слободу у преступању ближњима - тај узрок свих зала у човеку. Остави све (спољње) бриге па ћеш слободно служити Богу. Умри за све људе: у томе се састоји странствовање. Не сматрај себе за нешто по-

себно, и твоја мисао се неће смућивати. Не мисли да си учинио ма шта добро и твоја награда ће се сачувати у целини. Изнад свега се сећај да нећеш дуго остати у телу и старај се да узмогнеш са смелашћу у онај час да кажеш: *Припремих се и не смутих се* (Пс.118,60). Брате, није могуће живети без труда и нико се не венчава без подвига. Присиљавај се да се подвизаваш за своје спасење и помоћи ће ти Бог који хоће да се сви људи спасу и дођу у познање истине (1.Тим.2,4). Нека те Он помилује, сине мој, како би могао са усрдношћу да приступиш и да Му угађаш. Јер, Његова је милост и сила и слава у векове векова. Амин.

257. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, шта значи исказ да ја не бих могао ни годину дана да проборавам у манастиру? Осим тога, помоли се за мене, Господа ради, зато што ме за време сна напада демон и дави ме. Ја имам потребу за твојим човекољубљем.

Одговор: Ја сам рекао да без молитава отаца ти не би могао ни годину дана да проборавиш у манастиру, мислећи при том о монаштву. Јер, нису сви који су у манастиру самим тим и монаси, него само они који испуњавају монашко дело. Господ је рекао: *Неће свако који ми говори: Господе, Господе, ући у Царство небеско, но који твори вољу Оца мога који је на небесима* (Мт.7, 21). Брате, зашто ти, будући у невољи, дозвољаваш непријатељу да ти се руга? Ти питаш, али се не стараш се да испуниш оно што ти је речено. Затим опет питаш и то сујетно преносиш другима из човекоугађања и сам себе ометаш у бржем напредовању. Због тога се и подвргаваш искушењима у сну и демон те напада и дави те. Бог је то допустио да би се ти уразумио и да би укоревао себе као што приличи монаху, премда ти, брате, то не схваташ. Време нам је дато ради тога да бисмо испитивали своје страсти, плакали и ридали. Ако се ти, пребивајући у келији, расејаваш помислима, онда кори себе и положи своју немоћ пред Бога. Он ће ти помоћи и укрепити те да напредујеш у Њему. Амин.

258. Питање истог другом старцу уз искање молитве. Господа ради, помоли се за мене да се избавим од срамних страсти и од сујете, јер ме они скрнавe у свему што чиним у сврху добра. Такође те молим да ми кажеш са којом намером треба вршити спомен светих и како избацити из себе унутарње зло.

Одговор Јована: Ако хоћеш да се избавиш од срамних страсти, ни са ким не општи слободно, особито са онима према којима срце твоје осећа наклоност због страсти похоте. Тиме ћеш

се ослободити и од сујете. Јер, уз сујету се везује човекоугађање, а уз лицемерје иде дрскост. Дрскост, пак, јесте мајка свих страсти. Ко помиње свете без сујете, сматрајући да то чини по Божјем указању, а не по својој памети, постаје судеоник светих и добија награду од њиховог Владике. Брига о спасењу душе и љубав према Богу помажу свакоме да из себе избаци унутарње зло и да се искрено покаје. Послушај ме, сине мој, и из видљивог закључуј о невидљивом. Када си унеколико нездрав телом, ти се уздржаваш од оног што је штетно. Због чега се онда не стараш да се уздржиш кад си душом болестан? Неопходни су нам многи трудови и зној, као што апостол говори: *Изнаравам тело своје и савлађујем га* (1.Кор.9,27). Учини по својој сили и Бог ће ти помоћи уз молитве твојих отаца, будући да је Онај ко се Самим Собом заклео да неће смрти грешника него да се обрати и буде жив (Јез.33,11), жедан нашег спасења. Велика сила се узноси са места где су молитве истинских Божјих слугу, које се приносе Богу за све нас. Верујем да их Господ неће постидети. Додај уз њих и своје две лепте и обрадоваћеш Господа, исто као и јеванђелска удовица. Привежи оптерећену лађу своју уз брод отаца својих и они ће те управити ка Исусу који може да дарује смирење, силу, разум, венац и весеље. Амин.

259. Питање истог великом старцу. Ја сам млад и неразуман, а служба моја превазилази моје моћи. Због тога те молим, оче мој, испроси ми од Бога разум да бих могао делити ствари сагласно потреби, да бих говорио кад је потребно и да бих оћућао када је прави час, да бих усред сумњи призвао Бога, као и твоје молитве те добио помоћ против застрањивања.

Одговор Варсануфија: Веома се радујем кад неко иште нешто руковођен страхом Божјим. Нека се такав смело нада да ће се његова молба испунити. Међутим, чуј брате: пре него што иштеш семе за поље своје, припреми поље своје за сетву. Јер, о доброј и обрађеној земљи речено је да доноси стоструки плод (Лк. 8,8). Ја ћу по својој сили учинити шта могу, заповести Божије ради. Међутим, ја знам своју немоћ и да не могу да ти дам оно што иштеш на име своје недостојности. Уосталом, ако верујеш, добићеш по својој вери не само то него и све за чиме имаш потребу. *Зна Отац ваш шта вам треба пре него што заиштете од њега* (Мт.6,8). Према томе, не сумњај и верујем да ће Бог учинити по твојој молитви, не мене ради него због твоје вере. Пре свега, смири се пред Богом, јер Он смиренима даје благодат (1.Пт. 5,5) у Исусу Христу, Господу нашем коме слава у векове. Амин.

260. Исти брат је питао другог старца како да употреби силу старчевог одговора.

Одговор: Ако хоћеш да се научиш како да дејствујеш по сили овог одговора, поступи овако: када хоћеш да говориш са било ким или да учиниш нешто, призиви име старца и Бог ће положити у срце твоје оно што треба да учиниш или кажеш. Ипак, (чини то) са смирењем да се не би лишио те благодати.

261. Питање истог великом старцу. Оче мој, ти си показао милост на мени немоћном и дао ми савет да када било шта чиним или говорим призовем име Божије и твоје молитве, рекавши да ћу тако имати успех. Ја се присиљавам да чиним и говорим саобразно са вољом Божијом, али се ипак дешава да понекад заборавим (да призовем име Божије и твоје молитве). Пошто је то због моје немарности, молим те да ми испросиш од Бога трезвљење и да ми не допусти да лутам својом вољом. Још те молим да ми кажеш како да поступама у случају када, премда и призовем име Божије и твоје молитве, ипак још сумњам у погледу неког поступка. Такође се дешава да и пре него што успем да призовем Бога или размислим шта да кажем, онај ко ме пита захтева брз одговор. Шта да радим у случају неочекиваног питања? Молим те да се помолиш и за то да овладам својим очима, јер оне много блуде.

Одговор: Ако неко од отаца прими заповест, савет или одговор о било чему и из заборавности или немара заборави, онда нека се, схвативши да је погрешно, покаје и Бог ће му опростити. Брате, зашто си писао само о трезвљењу? Ја молим Бога да ти да сваки добри дар и да са тобом буде навек. Ако се деси да нешто радиш па призовеш Бога и молитве светих, али још увек сумњаш, онда заврши дело, јер је оно сагласно са вољом Божијом, будући да си одмах призвао Бога. Што се тиче тога како одговарати на неочекивано питање, знај да ништа није брже од ума. Узнеси га Богу и Он ће ти дати да одговориш без смућења. Смирење чува очи од расејаности и читавог човека од сваког зла. Ја иштем за тебе још веће дарове (о којима сам ти говорио), али под условом да дејствујеш према својој моћи. Пази на себе па ће ти не само свети него и Сам Бог пружити руку (помоћи) и указати милост.

262. Молба истог истом великом старцу. Најмилостивији оче мој, ти видиш слепоћу моје душе и због тога те опет молим да ми испросиш просвећење срца како бих могао да разли-

кујем исправну помисао од потајне и штетне, будући да се бојим да не поверујем потоњој. Много пута се дешавало да нисам чинио по страсти када бих поклатио неку ствар. Међутим, када бих нешто поклатио брату, али преко посредника - тако да први не би знао ко је дародавац - онда се, након испитивања такве намере, испостављало да такав поступак не изгледа благопријатно мојој помисли. Такође се дешавало да ја наизглед делама или говорим бестрасно, али се за време давања ствари или говора показивало да се моја помисао тиме наслађује. Тако дакле, шта да радим ја, окајани? И на други начин ме жалости то исто дејство, или, боље рећи, славољубиво моје срце. Дешава се да ми понекад неко говори о неком делу, а моја се помисао, још пре него што он заврши говор, саглашава са њим и наслађује због схватања. Молим те, оче мој, испроси ми способност да ћутим, јер се чудим што се наслађујем оним што је, као што зна моје срце, бескорисно и лишава човека сваког добра.

Одговор Варсануфија: Без срдачног бола нико не стиче дар разликовања помисли. Ја молим Бога да ти то дарује, али нека и твоје срце поббли мало па ће ти Бог и дати тај дар. На сличан начин схвати и остало. Када Бог на молитве светих и на бол твог срца теби да одговор, већ ћеш бити у стању да разликујеш помисли Његовим Духом. Када видиш да предстоји случај самоистицања у знању - ћути, као што си већ чуо од мог у Богу истинског сина кога си дужан да слушаши у вези сваке твоје помисли. Јер, он не говори од себе него изговара оно што му Бог даје ради опште користи. Бог нека те сачува и нека ти да способност да у свакој прилици ћутиш благоразумно, као и благодат да знаш када треба говорити без страсти. Јер, твоје срце још не зна у потпуности да многоговорљивост оскрнављује човека, у противном ти оно не би дозвољавало да јој се препушташ.

263. Питање истог истом великом старцу. Твоје велико милосрђе према мени грешноме опет ми даје смелост да те узнемирам. Уразуми ме, оче мој, како треба да се труди моје срце да би достигло дар расуђивања. Напиши ми, господине мој, и о непрестаном сећању (на Бога), наравно, ако хоћеш да ме удостојиш поуке и утврди ме у томе, јер се моја помисао боји да нећу бити у стању да то сачувам. Због тога те молим, владико, да ми кажеш да ли је за мене корисно то дело. Ја верујем да твоја реч, када излази из уста твојих, даје силу срцу моме.

Одговор Варсануфија: Твој срдачни труд треба да се састоји од непрестане молитве Богу како Он не би допустио да залуташи или поћеш за сопственим жељама. На тај начин ти ћеш

достиги расуђивање. Што се тиче непрестаног сећања, тј. поучавања у молитви, ти само започни и не бој се. Бог ће те утврдити и укрепити. Ти, пак, сеј са надом (1.Кор.9,10) да би и пожњео ако не малакшеш (Гал.6,9). Благословен је Бог који те благосиља да поставиш почетак. Он ће ти дати снаге да очуваш (то дело) сходно твојој мери.

264. Питање истог истом. Много пута ми се раније десило да током неколико дана осетим танану топлоту, али би она опет пролазила. И сада током једног часа са усрђем чувам сећање на Бога, али други час већ са самоприсиљавањем. Плаши ме мисао да ће та незнатна топлота, као и раније, да се задржи само неколико дана и да ће ме затим оставити, те ће моја душа савршено да погине. Због тога те молим, добри мој оче, да ме не оставиш, него да ми објасниш шта гаси у мени то сећање и топлоту. Измоли ми и чување чула, јер се много поробљујем преко њих, особито када срце моје тражи повод за грех. Оно и само од себе, без моје жеље, точи страсна и безумна сећања или неблаговремене помисли. Због тога тебе који си силан у Господу, молим, оче мој, да мени, служи свом, дарујеш трезвљење да бих раскринкао оно што улази у моје срце. (Каж ми) како да поступим да се оно не би удаљило од твог благослова. Објасни ми још и ово: да ли сам, ако било шта учиним или кажем, а помоћу Божијом будем сачуван од греха, по избављењу дужан да благодарим Богу? Да ли то води љубави Божијој? Или уопште не треба мислити да се избегао грех, него треба испитивати сагрешења кроз дотично дело или речи, те искати опроштај?

Одговор Варсануфија: Потруди се да срдачним болом стекнеш топлоту и молитву, а Бог ће ти их дати за свагда. Њих изгони заборав који је дете нерада. О чувању чула **ћу рећи:** сваки дар се добија преко пажње срца. Дар трезвљења не дозвољава помислима да улазе, а ако оне не уђу, онда не могу ни штету да учине. Нека ти Бог дарује трезвљење и бодрост. Заповеђено је: *На свему захваљујте* (1.Сол.5,18), а утолико више за оно о чему јављаш. Испитивати сагрешења и молити за опроштај веома је корисно.

265. Молба истог истом великом старцу. Молим те, оче мој свети, испроси ми код Бога силу, будући да оно што заповедам себи када самујем, не испуњавам када се нађем међу браћијом па се бојим да се не привикнем на грешење, раскајавајући се без исправљања. **Бојим се** да тако не останем у гресима и да

не умрем тако. Знам да ми је жалост због страсности корисна и да ће, можда, скрушити грубост моје душе: не смем, безумни, да очекујем спокојство од њих. Зато те молим, оче мој, да својим заступништвом помогнеш да не будем често савлађиван, ако је то мени корисно, и да не жалим због тога у срцу.

Одговор: Нико никоме не може рећи: „Ја ћу се о теби постарати а ти буди спокојан”, јер ће такав бити крив. Онај кога подржавају треба и сам да пружи сопствено старање, и да по својој сили чини оно што је дужан, пажљиво чувајући заповести својих отаца. Ако једном и падне, нека поново устане, и ако се једанпут превари, нека се постара да се исправи. Ја верујем Богу да се таквом човеку то (тј. падање и устајање) неће претворити у навику и да њиме неће овладати немар, него да ће га Бог брзо привести у настројеност усрдних (делатеља), те да неће узети његову душу све док га не доведе до високе мере, *до човека савршена* (Еф.4,13). Не опуштај се него, док имаш времена, делај, смиравај се, буди послушан, повинуј се и помоћи ће ти Бог који даје благодат смиренима, а гордима се противи (1.Пт.5,5). Непрестано говори: „Исусе, помози ми”, и помоћи ће ти. Нека Бог избави твоју душу, сине мој, од срамних страсти.

266. Питање истог истом великом старцу. Клањам ти се, милостиви оче мој и лекару немоћне моје душе. Авај мени, шта си ми показао и чему си ме привукао? И где се ја налазим, будући као свезан својом лошом навиком? Ако се унеколико и ослободим, опет се враћам (на исто): наиме, и даље дајем и примам (разне ствари). Кад се не бих стидео блакости Божије и твог милосрђа, (јер знам из каквог тешког положаја ме је Он привео ногама вашим), пао бих у очајање. Када ме ваше молитве чувају, пребивам у миру, а када сам унеколико остављен (да би се показала моја сопствена намера) одмах бивам побеђен. Од јутра се усамљујем у келији, али када се деси потреба да изађем из ње, по окончању дела, већ нисам у стању да се вратим у њу него ми (непријатељ) даје разлог за разлогом у вези са пословима који могу и без мене да се заврше, све док ме не рани. На тај начин се у келију враћам касно, са великом непријатношћу, помрачен и малодушан, не знајући шта да радим. Због тога се, свети оче мој, разоткривам пред твојим срцем које види све. Поступи са мном по милости својој - како хоћеш и како знаш. (Уосталом), не знам шта бих ти рекао. Опрости ми Бога ради.

Одговор: Брате, не треба да очајаваш поводом наведеног. Када валови ударају у брод, крманаш не очајава односно свог спасења него управља бродом све док га не доведе у пристаниш-

те. Тако и ти, видећи да си се повео и расејао на делу, призиви се ка почетку пута, говорећи са пророком: *И рекох, сада започех* (Пс.76,11), и остало. Размотри дела која треба да се учине: да ли могу да их испуне братија или **мораш** и ти: на тај начин нећеш скренути са пута. Брига Бога ради је духовно дело које се врши ради спасења душе. Старај се по својој сили да не излазиш из келије ради ништавних ствари, јер је то демонска лукавост. Буди разумно пажљив према себи и Бог ће ти помоћи, молитвама светих. Амин.

267. Молба истог истом великом старцу да он понесе његове грехе.

Одговор: Брате, премда ти и тражиш ствар која превазилази моје силе, ипак ћу ти показати меру љубави која принуђује себе и на оно што је изнад снаге. Сходно привржености узећу на себе да понесем твоје бреме, само са тим да и ти узмеш на себе држање моје речи и заповести, будући да су спасоносни. Тако ћеш поживети непосрамљен.

268. Питање истог истом великом старцу о заповестима које му је дао и молба за молитвеном подршком за то да их испуни.

Одговор: Онај ко је укрепио наше оце, нека укрепи и твоју љубав, брате, нека ти да духовни разум да би могао у свим делима да поступаш разумно. Уздржавај свој језик од празнословља, стомак од сластољубља и не раздражуј ближње. Не буди дрзак, не сматрај себе за нешто, имај љубав према свима и свагда имај Бога у свом уму, сећајући се на речи: *Када ћу се јавити пред лице Божије* (Пс.41,3). Испуни то и твоја земља ће принети стотруки плод Богу, коме слава у векове. Амин.

269. Питање истог истом великом старцу. Оче мој, шта значи не рачунати себе ни у шта?

Одговор: Брате, не рачунати себе ни у шта значи ни са ким се не упоређивати и не говорити о (својем) добром делу: „Ја сам то учинио”.

270. Молба истог истом која садржи питања о нарушавању заповести, о помоћи у покајању, о томе како се треба кајати, те о томе да ли се приликом престапа (заповести) уништава завет.

Одговор: У име Божије нека се испуни по твојој молби оно што си тражио. Када нарушиш заповест, пожури да се покајеш и премда имаш завој за рану, ипак не попуштај немару да ти не би било горе него раније. Све док се држиш мене, мој завет са тобом остаје ненарушен. У супротном - нека те Бог помилује да би чуо и испунио **заповести** у Христу. Амин.

271. Исти је од истог великог старца искао молитве те да се ни у будућем веку не лиши његовог покрова.

Одговор: Сине мој, када би ти разумео оно што сам ти рекао, схватио би да сам ти ја већ дао залог спасења твоје душе. Ја не желим да те обманем или да те одвојим од оних који се спасавају, од истинских чеда мојих и од покрова Божијег. Међутим, ти се и сам постарај да се не одвојиш од таквог живота. Апостол није никог одбио, него је рекао: *Ако ли се неверујући раздваја, нека се раздвоји* (1.Кор.7,15). Нека се то не испуни на теби. Ја сам ти то поменуо само да бих те утврдио, да би ти пазио на себе, да би се постарао да не отпаднеш од тог очекивања и наде. Успевај у Господу који је рекао Својим ученицима да ће примити силу са висине (Лк.24,29).

272. Питање истог другом старцу. Шта да се мисли о томе ако неко себе сматра нижим од све твари али му дела не одговарају томе?

Одговор: Ако дело не одговара сазнању, онда оно није истинито него се **ради о** демонском изругивању.

273. Питање. Оче мој, још нисам дошао дотле да сматрам себе нижим од све твари, премда, када испитујем своју савест, налазим да заслужујем да се сматрам горим од све твари. Зар је и то **последница** изругивања демона?

Одговор: Брате, тек си (сада) ступио на прави пут. То је сама истина. Нека те Бог доведе до мере да себе сматраш нижим од све твари. Буди здрав у Господу.

274. Питање истог истом. Кажите ми, владико мој, на који начин се може најсигурније стећи спасење - да ли трудом или смирењем и како да се избавим од заборавности.

Одговор: Брате, истински труд не може бити без смирења, јер је сам по себи узалудан и не рачуна се ни у шта. Писмо говори: *Види смирење моје и труд мој и остави све грехе моје* (Пс.24,18). Ко сједињује смирење са трудом, убрзо ће достићи (циљ). Онај ко има смирење праћено (само)унижавањем, такође

достигне **циљ**, јер унижење замењује труд. Ко има само смирење, премда и успева, ипак **не успева** тако брзо. Ко истински жели да стекне смирење никако себе не треба да сматра нечим нарочитим. У томе се састоји истинско смирење. Ко прима **огањ** који је Господ дошао да баци на земљу (Мк.12,49) не зна за заборав или поробљеност, јер свагда осећа тај огањ. Узми пример чулног огања. Ако се човеку који се налази већ на самрти приближи огањ, он одмах осећа бол и ма чиме да је заузет, ако на њега падне ужарени угаљ, он већ ни мало не може да остане равнодушан. Брате, огањ се никада не гаси, иначе не би био огањ. Ако ти хоћеш да се избавиш од заборава и поробљености, то никако другачије нећеш постићи осим стицањем духовног огања у себи, јер само од његове топлоте ишчезава заборав и поробљеност **мисли**. Тај огањ се стиче богостремљењем. Брате, ако твоје срце дан и ноћ са болом не буде призивало Господа, ти нећеш успети. А ако се, оставивши све, подухватиш тога, то ћеш и достићи, јер Писмо говори: *Почините и схватите* (Пс.45,11), и остало. Нека ти Господ помогне да ово разумеш те да се подвизаваш у томе.

275. Питање истог истом. Оче мој, шта је смирење, шта унижење, а шта скрушеност срца? Да ли смирење стиче онај ко сам себе у срцу унижава, или је за то потребно још поднети и спољашње увреде и поруге од људи и трудити се у омаловаженим пословима²⁵⁾. Да ли смиреноумни своје смирење треба да показује на речима или да се стара да буде смирен и у поступцима?

Одговор: Смирење се састоји у томе да човек ни у ком случају не сматра себе за нешто, да у свему одсеца своју вољу, да се свима повињује и да без смућења подноси оно што му се дешава споља. Такво је истинско смирење у коме нема места за сујету. Смиреноумље не треба да тражи прилику да се истакне речима него је за њега довољно да говори: „Опрости ми”, или: „Помоли се за мене”. Такође, није потребно да се сами нудимо за најниже послове. И једно и друго, наиме, води таштини, омета напредовање и више доноси штете него користи. Међутим, када нешто нареди, не треба противречити него то треба испунити послушно - то приводи успеху. Унижење јесте двојако. Једно - у срцу, а друго произилази од увреда које долазе са стране. Понижења која долазе споља су боља од срдачних будући да је лакше самог себе врећати него подносити увреде других. Последње иза-

²⁵⁾ Тј. оним које други сматрају ниским и увредљивим.

зива много већи бол у срцу. Скрушеност срца састоји се у томе да се оно чува и да му се не допуштају некорисне помисли.

276. Питање истог истом. Зар онај кога хвале није дужан да одговори са смирењем?

Одговор: Много је корисније ћутати. Јер, чим човек одговара, он прима похвалу, а то је већ таштина. Чак и онда када мисли да одговара смирено, већ је код њега присутна таштина будући да не може поднети од другог оне исте речи које он говори о себи самом.

277. Питање истога истоме. Дешава се, међутим, да се онај који похваљује саблазни, јер из ћутања његовог закључује да је примио похвалу. Како ту поступити?

Одговор: Оно непознато подвижник треба да остави Богу како би Он Сам уверио онога који слуша. Јер, може се десити да је онај који га је похвалио добио корист од његовог ћутања сматрајући да није примио похвалу, а овај мисли да се он саблазнио. Ако онај који се саблазнио то сам испољи, онда му је потребно са смиреноумљем објаснити, говорећи: „Опрости ми, брате, ја на себи не видим ничег доброг. Због тога и нисам нашао шта бих ти одговорио, него се помоли за мене, Господа ради”.

278. Питање истог истом. Дешава се да је неко истински грешан, те говори истину са смиреноумљем, а не из сујете. Зар он ни тада не треба да одговара?

Одговор Јована: Не треба, чак и да је тако, јер ако је он и смирен на тренутак, ипак ће га онај ко слуша сматрати смиренним, што ће га оптеретити, будући да је Господ рекао: *Тешко вама када стану сви људи добро говорити о вама* (Лк.6,26), упућујући то грешницима који немају дела а примају похвалу.

279. Питање истог истом. Како то да су неки од светих на похвале одговарали са смирењем?

Одговор: Достигавши меру о којој је Господ рекао: *Тако и ви кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо непотребне слуге* (Лк.17,10), оци су заиста и сматрали себе такви-ма, те су и одговарали онако како су мислили о себи. Ако би и од другог то чули, тј. да су **непотребне слуге**, они не би негодовали него би га благосиљали као оног који говори истину.

280. Питање истог истом. Ако неко учини добро неком, и онај коме је учињено добро захвали своме добротинитељу, зар добротинитељ и тада треба да ћути?

Одговор: Ћутање је увек добро. Међутим, да се не би показало да добротинитељ одбацује благодарност која му се приноси, он треба са смирењем да каже: „Опрости ми, аво, и помоли се за мене Господа ради”, знајући у срцу да није ништа **добро** учињено, будући да Господ свима добро чини. При томе је дужан да моли Бога да не прими осуду за своје речи.

281. Питање истог истом. Помоли се за мене, оче мој, да се избавим од свог језика, од слободе у обраћању и од угађања стомаку.

Одговор: У вези језика, слободе у општењу и стомакоугађања **поручујем ти:** као што иштеш од мене да ти помогнем, тако се и сам постарај да се по својим силама уздржаваш, јер је њих немогуће обуздати без срдчног бола, без трезвљења и плача. **Потребно је** сећати се да је **моћна усрдна молитва праведника** (Јак.5,16). Све страсти побеђује смирење које свако може да стекне трудом. Брате, нека ти Бог да снагу, сједињену са расуђивањем и страхом Божјим.

282. Питање истог истом. Ако се то стиче плачем, као што си рекао, како ћу ја имати плач када се налазим међу људима, када служим другима и старам се о томе шта коме болеснику да дам? Да ли постоји срдачни плач без суза?

Одговор: Не произилази плач од суза, него сузе од плача. Ако човек одсеца своју вољу налазећи се међу другима и не обраћа пажњу на туђе грехе, он може да стекне плач. Јер, кроз то се сабирају његове помисли и, сабирајући се на такав начин, рађају у срцу тугу по Богу (2.Кор.7,10), а та туга - сузе.

283. Питање истог истом. Ја објашњавам своје мисли ави и осећам да се неки жале на то. Како да поступим? Не трпим ли ја штету што пребивам у келији и (како ми, исмевајући се на да мном, говори помисао) пазим на своје намере? И опет, како да извршим читаво то дело без штете чак ако ми намера, уз ваше покровитељство, и не буде страсна? Јер, ја сам немоћан и још увек немам мржњу према својим страстима? Због тога те молим, уколико и ти исто расудиш и ако ми је то корисно, да више не будем посредник између аве и братије изван болнице, како тиме не

бих побудио завист и сам се поколебао. Душа моја је у твојим рукама, оче мој, и кажи ми како наређујеш да поступим.

Одговор: Ако (ави о другима) говориш чистог срца и само ради користи, а не по страсти и из таштине, онда не обраћај пажњу на људске речи. Подвизавај се уз помоћ светих све док не успеш да завршиш читаво дело без штете. Бити посредник не из страсти, као што сам рекао, јесте добро дело зато што то не могу сви а није свима ни корисно да говоре са самим авом. Када ти говориш по Богу онда не говориш од себе и чиниш добро, па Бог дејствује у свему. А Божије добро не рађа завист. Ако се она и појави на кратко, брзо ће се угасити. Душе свих нас су у рукама Божјим. Он нас чува и укрепљује на корист.

284. Питање истог истом. Да ли треба да кажем ако нађем да је нешто корисно за мене, премда ме и не питају о томе? Да ли да кажем ави ако је брат кога се то тиче старији од мене или клирик, или, пак, да прећутим? Како да одговарам када ме питају? Како да говорим када је корисно да и сам нешто кажем, а да при томе не испољим притворно смиреноумље и да не испадне као да говорим са властољубљем?

Одговор: Оци су рекли да је добро говорити Бога ради, али да је добро и ћутати Бога ради. Њихове речи значе следеће: говорити бестрасно, као што сам рекао, није лоше, јер који говори на такав начин говори Бога ради. А ако неко види да хоће нешто да каже побуђен страху, учиниће добро ако прећути, јер ће прећутати Бога ради. Ако хоћеш да говориш по Богу, не брини се о томе шта ћеш рећи, иначе нећеш испунити заповест. Остави то Богу и Он ће положити у уста твоја шта ћеш рећи користи ради. Бог је моћан да нас немоћне *опаше силом* (1.Цар.2,4). Нека те Он укрепи, брате.

285. Питање истог истом. У чему треба одсецати своју вољу пред авом - у добром, у средњем²⁶⁾ или у ономе што изгледа противно заповести Божијој? И да ли треба да одбијем његову наредбу ако превазилази моје снаге, да касније не бих упао у тугу и смућеност? И још, зар неће дати храну мом честољубљу, (**наводећи ме на мисао** да ја нешто значим) ако некоме буде било потребно да нешто тражи од аве и он ми каже да му помогнем у том делу, те се ја сложим са тим?

²⁶⁾ Тј. у оним стварима од којих нема ни штете ни суштинске користи.

Одговор: Брате, ко хоће да буде инок, он више ни у чему не треба да испољава своју вољу. Учећи нас томе, Христос је рекао: *Јер сам сишао с неба не да творим вољу своју* (Јн.6,38), и остало. Ко хоће једно да испуни а друго да одбије показује или да је паметнији од онога ко му наређује или да му се демони ругају. И тако, дужан си у свему да слушаш, макар ти се и чинило да ствар неће бити без грешке. Ава који ти то назначује ће и твој грех понети, будући да ће се од њега тражити одговор за тебе. Ако ти назначено дело изгледа тешко, питај о томе аву и остави да он расуди. Ако ти, пак, братија буде одређивала слично дело а ти видиш или знаш да је оно штетно, или да превазилази твоје силе, питај аву и учини оно што он каже. А ако будеш **сам** расуђивао не само о делима него и о људима, навући ћеш невољу на себе. Све препусти своме ави, и како он расуди онако и поступи, па ћеш бити спокојан јер ава зна шта ради и како да се побрине о твојој души. Веруј да све што ти говори - говори по Богу, па ћеш се успокојити и због благодати нећеш осећати тугу јер *свако дрво добро плодове добре рађа* (Мт.7,17). Ако те неко у случају потребе замоли да му помогнеш код аве, испуни то као заповест коју ти је дао ава, јер ако те он постави код врата и каже: „Говори ми о сваком ко дође”, ти већ то нећеш чинити сам од себе него ћеш испуњавати заповест наредбодавца. Ако ти ава нареди да говориш, онда ни то није твоје дело.

286. Питање истог истом. Да ли да одговорим брату који ме пита о некој речи или делу које не познајем или не? Такође, да ли могу, када сам видим да се нешто не ради добро, макар једном да скренем пажњу ономе који рђаво ради, премда ме и не пита?

Одговор: За сва та питања одговор је један: чувај се да нешто не кажеш из сујете, него говори са смирењем и страхом Божјим. У свим случајевима (за које питаш) упуту напомену, ако је потребно, премда само у свом манастиру а не на другом месту, јер су они који живе у једном општежићу једно тело. Када се налазиш у неком другом месту, сам од себе не говори ништа да се не би показао као учитељ. Када те, пак, питају, кажи са смирењем и Бог ће те уразумити, брате.

287. Питање истог истом. Рекао си ми да сам дужан одговорити са смирењем ако ме питају или ако нешто сам видим. Да ли, међутим, да прећутим када видим да се моје срце наслађу-

је сујетом док говорим, или пак, ако се тада и не наслађује, али знам да ће се наслађивати после, или, напротив, да не прећутим?

Одговор: Рећи нешто са смирењем не значи говорити као учитељ, него онако како си сам слушао од аве и од отаца. Уколико је корисно нешто рећи брату, али ти сујета намеће да се тиме насладиш, знај да те непријатељ омета да учиниш корист брату. Уколико будеш слушао сујету, брат никада неће стећи корист од тебе. Зато одбаци сујету и презри је, а кад кажеш брату (оно што је потребно), покај се пред Богом, говорећи: „Опрости ми Господе, што сам говорио са сујетом”. У последњем случају поступи исто тако.

288. Питање истог. Оче мој, како да се то усагласи: ти си ми наредио да упозорим и пре него што будем питан - ако видим нешто некорисно, а оци говоре да не треба почињати разговор пре него што нас нешто питају. Није ли стога ава Нистерој доводио друге до дивљења што је, обитаваћи у општежићу, говорио: „Ја и магарац смо једнаки”. Кажи ми, такође, оче мој, шта значи мотрење на помисли. Да ли се тиме треба бавити у одређено време и како то чинити?

Одговор Јована: Брате, старци одговарају саобразно (духовном) устројству човека. Постоји време у коме човек може да послужи и тада је дужан да укаже услуге другима. Но, настаће време када ће и њему други послужити. Тада његов духовни узраст већ неће бити исти као и раније. Савршенима се говори о савршенству а онима који се налазе под законом даје се законско **правило** будући да их још испитује васпитач. Када и ти будеш мртав за свет, као ава Нистерој, моћи ћеш да кажеш: „Ја сам магарац”. Не мисли високо, јер ћеш тиме повредити себе. Оци су одредили време за пажњу над својим помислима, говорећи: „Изјутра испитај себе како си провео ноћ а увече, такође, како си провео дан. И у подне, када се оптеретиш помислима, испитај себе”.

Тумачење

Овим богоносни отац показује да не може свако рећи: „Ја сам магарац”, него само смиреноумни и онај који унижава себе. Јер, рећи то - није бешчашће него, напротив, највећа част. Због тога и говори отац: „Не мисли високо”. Јер, кад човек достигне до мере магараца, он већ (слично њему примајући оно што је магарацу својствено да трпи) све подноси не противречећи, не памтећи зло и не смуђујући се у срцу. Слично магарацу он у свему остаје нераздражљив што и означава жељено двоструко и троструко умртвљење. Тада човек, можда, може да се осмели и да каже: „Ја

сам магарац". Али и тада са великим стидом, размишљајући о висини таквог успеха. Ипак, мислим да и тада он то неће рећи, будући да види да му много тога још недостаје. Зато се он неће осмелити да каже: „Ја сам магарац”. Он се неће чак усудити то ни да помисли знајући да је то високоумље у коме вреба пад душе и заиста савршена погибао.

289. Питање истог истом. Да ли треба да кажем оно што сматрам корисним ако ме неко од великих стараца запита о нечему?

Одговор Јована: Није твоје да то говориш зато што не знаш вољу Божију, односно да ли је то заиста корисно. Ако те, пак, неко од њих пита, ти са смирењем реци: „Опрости ми”, и: „Ја не знам”.

290. Питање истог истом. Како треба да поступим када брат чини нешто средње што, међутим, није сагласно са мојом вољом, те се ја скорбим због тога? Да ли да прећутим остављајући срце неспокојним, или да му укажем љубазно и избавим се од смућења? Да ли да кажем ради других ако та ствар другима причињава жалост а не мени, или ће то бити узалудно мешање у туђе ствари?

Одговор Јована: Ако је ствар безгрешна, средња, а ти хоћеш да се умешаш само ради тога да би успокојио своје срце, онда се у томе види твој пораз, јер због своје немоћи не можеш да трпиш. Прекори себе и потрпи. А када брат другима чини жалост, кажи ави и он ће или сам рећи брату или ће те уразумити шта да му кажеш и тада ћеш бити спокојан.

291. Питање истог. Како да поступим ако говорим ави у име других, али се досетим да се брат због тога смућује? Такође, да ли да брату кажем ради других када он растужује и мене и друге, или да прећутим зато што и мене узнемирава? Да ли да кажем брату и ради себе, ако знам да се неће растужити због тога, или да оћутим?

Одговор Јована: Ако ти кажеш ави и брат се због тога смути, ти са тим немаш ништа. Када буде потребно рећи нешто ради других, и то те брине, кажи ради њих, а кад се ради о теби, принуди се да не говориш.

292. Питање истог. Помисао ми говори да ће ми брат постати непријатељ ако се смути због мене, сматрајући да сам га оклеветао пред авом.

Одговор Јована: То је зла помисао која смета исправљењу брата. Не уздржавај се него говори ави, али само по Богу а не из страсти. И на лекаре, наиме, рођу болесници које они лече али они на то не гледају знајући да ће им касније бити благодарни.

293. Питање истог. Да ли треба да оћутим када видим да ме помисао побуђује да нешто кажем не ради користи брата, него ради тога да бих га оклеветао, или, пак, само да бих поговорио?

Одговор Јована: Уразуми своју помисао да говори по Богу, а не из страсти. Ако те савлађује жеља да оклеветаш (брата), повери је ави исповедајући му своју клевету да бисте тако обојица добили исцељење: брат од греха, а ти од клевете.

294. Питање. Шта да радим ако ми помисао не допусти да се исповедим ави како говорим са намером да оклеветам брата? Да кажем или да не кажем?

Одговор: Не говори ништа и Господ ће се побринути о томе. Ти не треба да говориш по цену душевне штете. Господ ће исправити брата како Му је угодно.

295. Питање: Дешава се да ја чиним нешто како треба али ме други исправља, а ја му сујетно узвраћам. Како треба да поступим у сличним случајевима?

Одговор Јована: Ако не мораш да одговараш - ћути. А када те поступак брата доводи у сумњу, укори себе за сујету и исцели брата.

296. Питање. Када чиним нешто средње, видим да се брат саблажњава уколико сазна да то чиним, а сујета ме подстиче да сакријем то дело, јер се стидим да ме брат види. Да ли треба да сакривам то дело ради спречавања саблазни или не треба да га сакривам? Такође, како треба да поступим када нисам сигуран да ли се брат саблажњава него само то подозревам?

Одговор Јована: Ако те срце опомиње да брату дајеш повод за саблазан, сакриј дело и немој му давати повод за сличне мисли. А када ниси сигуран него то само подозреваш, онда се не брине о томе.

297. Питање истог. Да ли треба да се покајем пред оним коме кажем заједљиву реч и он то не схвати, или да оћутим да му не би дао повод за помисао?

Одговор Јована: Ако брат не схвати да си му рекао увредљиву реч онда ћути и не смућуј га, него се постарај да се покајеш пред Богом.

298. Питање. Неко види да је брат сагрешио и то саопшти ави. Како треба да се окривљени брат односи према ономе који га је пред авом разобличио?

Одговор Јована: Ако је онај ко је сагрешио веран (хришћанин) и живи по Богу, онда је дужан, макар онај разобличитељ и из непријатељских побуда рекао ави о њему, овако да помисли: „Брат је то рекао желећи да ми донесе корист”. Тако ће се на њему испунити реч Писма: *Добар човек из добре ризнице износи добро* (Мт.12,35). Мислећи тако он ће пре да заволи тог брата, него да га омрзне. Ко увек поступа на тај начин, напредује у Богу.

299. Питање истог. Ја осећам да због сујете своје унеколико црвеним када чиним поклон пред неким. Да ли да се постарам да се намерно поклањам пред другима или како се задеси?

Одговор Јована: Не треба да се стараш да се намерно поклањаш ни пред другима нити сам, него то чини према случају.

300. Питање. Да ли треба да чиним поклон и млађима или да их лечим речима, како се са друге стране не би прикрала сујета?

Одговор Јована: Дешава се да и велики и поштовани људи бивају дужни малим и последњим. Они треба да дају дуг без сујете, ако су дужни. Тако и ти, ако си дужан млађем од себе, поклони се без сујете, знајући да си његов дужник.

301. Питање истог. Чиме треба да одбијем страсну помисао ако уђе у моје срце? Да ли тиме што ћу јој противречити, или што ћу јој запрети гневом се на њу, или, пак, тиме што ћу прибећи ка Богу и пред Њега положити своју немоћ?

Одговор Јована: Брате, страсти су такође скорби и Господ их није одвојио него је рекао: *Призови ме у дан скорби своје и избавићу те и прославићеш ме* (Пс.19,15). Због тога, када су у питању страсти, ништа није корисније од призивања имена Божијег. Супротстављати им се не приличи свима, него само снаж-

нима у Богу: онима којима се демони повињују. А уколико неко од слабих буде противречио **помисли**, демони ће му се наругати, јер им се противи иако је у њиховој власти. Запрећивање оваквој **помисли** јесте дело великих људи који над њима имају власт. Зар су многи од светих претили ђаволу, слично архангелу Михајлу који је имао власт. Ми немоћни можемо само да прибегавамо Исусовом имену јер су страсти, као што је речено, - демони и излазе (од призивања тог имена). Шта би хтео више од тога? Нека те Бог утврди у страху Своме и нека ти подари победу.

302. Питање истог. Молим те, оче мој, да ми даш реч да ћеш се молити за мене, као што ми је и свети старац дао раније. И када сам побеђен у нечему, помисао ми говори: „Бог ти не даје силу да овладаш страшћу стога што је у теби гордост, или стога што би, овладавши њоме, упао у сујету, или стога што би, кад би лако добио ту власт - њу лако и изгубио, или ради тога да би ти, желећи да је добијеш, често прибегавао Богу, или због неког другог разлога, или **можда** због ослабљености”. Како треба да поступим?

Одговор Јована: Ако смо сви једно, онда се усуђујем рећи да је старац у Богу и ја са њим. Ако ти је он дао реч, онда и ја дајем кроз њега. Знам да сам немоћан и да сам последњи, али се не могу удаљити од старца, будући да по његовој милости нас двоје сачињавамо једно. Пази на себе, брате. Потруди се да испуниш оне заповести. Ако и будеш побеђен у нечему, не малаксавај и не очајавај, него изнова устани и Бог ће ти помоћи. То што биваш побеђен и не савлађујеш страсти произилази из напред наведених разлога које си поменуо, али се дешава и због ослабљености. Да би се од тога ослободио, потребно је плачем узмолити благост Господа: да те од ових и од других страсти ослободи молитвама светих. Амин.

303. Исти се обратио истом иштући помоћ у вези онога што му је заповедио велики старац.

Одговор: Брате, у својим одговорима старац није оставио ништа двосмислено, а тиме је свима затворио уста. Шта би још хтео, када ти је речено: „Чувај речи моје и мој завет са тобом остаће ненарушив”. Старај се према својим моћима да сачуваш његов завет будући да то носи наслеђе Царства, рај сладости који око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, а који припреми Бог онима који га љубе (1.Кор.2,9). Ти треба да принесеш своје

усрђе и старање, а покров, милост и даривање силе зависе од Бога. Њему слава у векове. Амин.

304. Питање. Шта да чиним будући да се бојим стида бешчашћа. Када ступим у разговор са неким, ја се веома занесем тако да потпуно заборавим на себе. Када се приберем, стидим се да се удаљим од оних са којима разговарам.

Одговор Јована: Да не би упао у такво славољубље, немоћни треба на сваки начин да избегава дуге разговоре прекидајући причу и треба да пожуре извињавајући се наводним послом који му је наредио ава. Не подносити, пак, бешчашће - дело је неверја. Брате, Исус је постао човек и поднео бешчашће. Да ли си ти можда већи од Исуса? То је неверје и демонска превара. Ко жели смирење само на речима а не подноси бешчашће, не може га достигнути. Према томе, не презри ову поуку, јер ће те онда само дело презрети. Када разговор доноси корист и не служи као препрека за потребније дело, онда прати ток разговора. Уколико разговор није користан, кажи: „Опрости, мени није добро”. О стиду (знај ово): размишљајући о свенародном стиду који ће пред Господом постићи грешнике, успећеш да привремени стид учиниш занемарљивим.

305. Питање истог. Када мирјани или оци долазе у манастир, помисао ми саветује да их питам о душевној користи или о другим стварима. Како ти расуђујеш о томе?

Одговор Јована: Брате, ко истински жели да буде Христов ученик, он ни у чему нема самовласност на основу које поступа произвољно. Премда он мисли да добије корист од разговора са пролазницима, ипак он нарушава заповест која говори: *Свечини са саветом* (Сир. 32,21). Шта би ти још хтео да чујеш осим онога што рекоше оци. Ако неки долазници буду разговарали о речи Божијој, питај аву са смирењем: „Аво, да ли ти дозвољаваш да сачекам и чујем, или да идем?” Шта он каже, то и учини са спокојством. Ако се деси потреба да нешто питаш неког инока или световњака, реци ави па ако он нађе за потребно, он ће га сам питати о ономе што хоћеш да сазнаш, или ће да ти каже: „Питај ти”, па ти онда и запитај.

306. Питање. Шта наређујеш да чиним ако не желим да питам али се деси да се сусретнем са неким од њих или да ме неко сâм пита о нечему?

Одговор Јована: При сусрету са неким задовољи се поздравом, а затим кажи: „Помоли се за мене, а ја идем због посла”. А када те упитају нешто што знаш, онда одговори, па прођи даље. Уколико не знаш, реци: „Не знам”, и пођи даље.

307. Питање. Шта да чиним ако ми (неко) приђе док седим и радим, те седне поред мене у намери да разговара?

Одговор Јована: Ако те (неко) примети где седиш и приђе ти, прими од њега благослов и ради исто што и до тада, рекавши му: „Помоли се за мене”. И макар он готово покушао да те рукама заустави, ти му реци: „Опрости ми, дата ми је заповест да ни са ким не разговарам без воље аве. Ја ћу му рећи, па како он нареди, тако ћу учинити”. Ако ти неко приђе и седне поред тебе док нешто радиш, ти, по датој ти заповести, нађи неки разлог и устани.

308. Питање истог. Шта значе речи аве Исаије: „Поздравивши странца, питај га како живи а затим седи ћутећи”?

Одговор: Ти си ми написао да је ава Исаија заповедио да се прими странац и да се, после поздрава и питања о томе како живи, седи ћутећи. Међутим, све је то речено старцу који је већ био у годинама и који је достигао (високу духовну) меру. Истински ученик и онај ко жели да буде монах чува себе од сличних беседа, будући да порађају немар, ослабљеност, непокорност и опасну дрскост. На другом месту (у отачким изрекама) написано је: „Јован се тим не занима”. То и значи одстранити од себе бриге у односу на сваког човека.

309. Питање. Помисао ми говори: „Једним покретом одсеци сусрете и избавићеш се (од везаности за њих)”. Такође ми говори: „Одсеци мало по мало, да се они који те виде не би чудили”. Кажи ми шта је боље.

Одговор Јована: О томе да се прекину сусрети једанпут за свагда или мало по мало, да се они који те виде не би чудили, (рећи ћу): ако одсечеш разговоре једним потезом, бићеш спокојан. Иначе, даћеш повод (за нове разговоре и различите помисли). Повод за разговоре биће тај што ће неко рећи: „Он је са мном раније разговарао па ћу и ја са њим поговорити”, а за помисли тај повод што ће неко размишљати: „Овај брат свакако има нешто против мене, јер је раније говорио са мном а сада не говори”. Зажели да то достигнеш и Бог ће ти помоћи.

310. Питање истог. Понекад неки болесници долазе у манастир просећи понешто из болнице, а мени је ава наредио да им дајем најпотребније. Због тога сам принуђен да разговарам са њима, али се питам да ли то можда чиним и по својој жељи. Објасни ми то, оче мој, и помоли се за мене да бих при томе сачувао мир.

Одговор Јована: Што се тиче болесника који долазе и оних који имају потребу да нешто приме из болнице, (рећи ћу): ако свима будеш подједнако раздавао, нећеш бити принуђен да се узнемираваш, јер је теби речено да тако чиниш. Међутим, буди веома пажљив да не би заподео са неким разговор поводом тога и да не би продужио сусрет **који је првобитно** изникао из потребе, осим у случају када буде потребно да се распиташ о неком делу или поступку. Но, и тада се ограничи само на неопходна питања да се твоја зловоља не би поново нахранила. Испуни то и стећи ћеш мир.

311. Питање. Помисао ми говори да је безмолвије потребније од свега. Да ли је то исправна мисао?

Одговор Јована: У чему се састоји безмолвије ако не у томе да се срце сачува од олаког давања ствари другим људима, али, и од неразборитог примања ствари од других: дакле, у уздржању од човекоугађања и томе сличних настројења. Сети се да је Господ изобличио књижевника причом о ономе који је упао у руке разбојника и при томе га питао: „Ко је ближњи његов”. Овај је на то одговорио: *Онај који му милост учини* (Лк.10,37). Још је Господ у Писму рекао: *Милости хоћу а не жртвоприношење* (Мт. 12,7). Ако и ти верујеш да је милост боља од жртве, приви срце своје уз милост. Безмолвије човеку даје повод за високоумље уколико пре тога не успе да стекне самог себе, тј. да постане непорочан. Човек стиче (истинско) безмолвије само уколико успе да већ понесе свој крст. Према томе, буди састрадалан (ближњима) и обрешћеш помоћ. Ако удаљиш себе (од страдања), желећи да заслужијеш оно што превазилази твоју меру, знај да ћеш изгубити и оно што имаш. Не скрећи ни унутра ни споља него се држи средишта, схватајући шта је воља Господња будући да су дани зли (уп.Еф. 5,16).

312. Питање истог. Објасни ми, оче мој, шта значи: „Не скрећи ни унутра ни напоље, него се држи средишта”. Није ли добро извесне дане посвећивати безмолвију, а извесне свакодневним бригама?

Одговор Јована: (Моје речи) значе да се не усуђујеш на безмолвије и да не будеш немаран према себи када се наћеш усред брига. То је средњи пут који је безбедан од пада. За безмолвије је потребно имати смирење, а при суочењу са бригама **будности** и уздржавање властитих помисли. Све то се не ограничава неким одређеним сатима, а још мање даном. Свако је дужан да са **благодарењем** трпи оно што га постиже и да саосећа са свима који се налазе у општежићу. Тиме се испуњава заповест апостола о томе да се са тужним саосећа, да му се пружи савет и да се утеши (уп.Рим.12,15;Сол.5,11-15). Од тога је саткано саосећање. Састрадавати са болесним и помагати му лечењем јесте добро дело. И ако лекар који се стара о болеснику добија награду, зар утолико пре **неће бити награђен** онај ко по мери своје снаге у свему састрадава са ближњим? Јер, онај ко не састрадава у свему са њим, и у оном у чему му саосећа, испуњава само прохтев своје воље.

313. Питање истог. Ти си ми наредио да се држим средине. Међутим, када завршим занимање те изаберем погодном време да мало поседим у својој келији, дешава се да ме врло узнемире долазници, обично моји драги монаси и световњаци. Уколико изађем ка њима, растужим се, а ако не изађем, онда треба да седим у својој келији, из чега опет расте препрека испуњењу дужности у болници. Да ли ми дозвољаваш да замолим једног од братије, који се налази са мном при болници, да, када ја не изађем, он оде и потруди се око оног што је нужно? Или, можда, да се потпуно удаљим? То ја мислим као човек. Међутим, ако се у мојим помислима скрива самооправдање, онда нека буде по вољи Божијој, а не по мојој, зато што властита воља не може да опстане, него се завршава са погибљи.

Одговор Јована: Што се човек више погружава у смирење, толико више напредује. Ако у келији пребиваш без невоља, остаћеш неискусан. А кад пре времена хоћеш да оставиш све бриге, идеш на руку непријатељу који ти не спрема спокојство, већ смућење и то такво које ће те на крају натерати да кажеш: „Боље би било да се нисам ни родио”. О узнемиравању од стране људи оци кажу: Дешава се да се човек већ налази на самрти, а још увек га привлачи друштво овог света. Не дели им ништа и од њих не примај ништа, па ће тако и они тебе оставити. О служењу брата (као твојој замени у болници знај ово): ако се ти сам трудиш око нечега, - себи помажеш, а уколико то чиниш преко другог, онда ће он добити више него ти за свој труд и молитву. У свом ранијем одговору сам ти напомињао о састрадавању. Подви-

завај се у њему ако верујеш апостољу који говори: *Ко ослаби и да и ја не ослабим? Ко се саблажњава а ја да не горим* (2.Кор.11,29)? Сећајте се ... оних који се злопате јер сте и сами у телу (Јев.13,3).

314. Питање. Оче мој, како да са ведрином дам неку ствар коју ми неко тражи ако се двоумим већ од почетка? Јер, када дајем недобровољно, моја душа бива жестока и непријатна.

Одговор Јована: Ако сазнаш да онај који тражи иште из нужде, дај му са радошћу као да дајеш од дарова Божјих. У томе се и састоји ведрина. А ако знаш да тражи без нужде, не дај му него реци: „Ава ми је заповедио да не дајем ономе који нема потребе”. То неће бити суровост. Нека те Господ уразуми.

315. Питање. Читајући књигу Василија Великог о подвижништву, нашао сам да онај који нешто има, па то, по заповести Господњој, даје другоме, више добра чини себи него другоме. Како ћу ја испунити ту заповест?

Одговор: То поглавље се односи на оне који живе одвојено и који могу разборито да управљају собом. Ко живи у општежићу, налази се у покорности оцу и на њега се не односи та заповест, јер он нема власти да ма у чему поступа по својој вољи.

316. Питање. У књизи светог Василија о подвижништву нашао сам да ученик Господњи никако не може бити човек који је пристрасан према било чему постојећем или који општи са онима који га макар и мало времена одвлаче од заповести Божјих. Моји сродници ми, међутим, дугују извесну суму, а ја бих желео да то дам сиромасима. Како да поступим ако они не буду хтели да ми то врате?

Одговор Јована: Ако не одсечеш телесно мудровање и не постанеш унеколико упоран Бога ради, упашћеш у човекоугодништво. Нека ти Бог подари силу да у свему испуниш Његову вољу. Амин.

317. Питање истог. Шта значи онај израз отаца: „Не прећутати”, и како то испунити на делу?

Одговор: Мислим да је ту реч о откривању својих помисли, јер онај ко прећуткује своје помисли, остаје неисцељен. **Такав се може излечити само честим распитивањем у вези њих код отаца.** Како сам схватам, тако рекох и теби, свом брату. Ако ти то боље схваташ, нека ти Господ да разум (2.Тим.2,7), који Он

шаље одозго (уп.Проп.3,26; Јов12,13;1.Јн.5,20), а такође и мени, најгорем слузи Своме.

318. Питање. Шта значи, оче мој, твоја тврдња да онога ко је пажљив сан ни мало не повређује? *Ако не можеш да га брзином да одговориш, онда не можеш да га брзином да одговориш.*

Одговор Јована: Ко чува своје стадо слично Јакову (уп. Пост.31,40), од њега одступа сан (уп.Пост.31,40), а када он и заспе на кратко, његов сан бива такав какво је код других бдење, будући да огањ срдачне ватре не допушта да се погрузи у сан. Тако он пева са Давидом: *Просвети очи моје да не бих некад уснуо на смрт* (Пс.12,4). Ко је дошао до те мере и ко је већ окусио њену сладост, разумеће речено. Такав човек се не напаја чулним сном, него се само користи оним природним.

319. Питање. Дешава се да ме неко замоли да уђем у његову келију и сатворим молитву, или да ја замолим неког да дође код мене, или, пак, да желим да **некоме** помогнем на послу. Колико пута у том случају треба ускратити сагласност, наравно, тамо где нема преступања заповести?

Одговор: Ако уђеш у келију брата или он у твоју и каже ти: „Помоли се брате”, ти до три пута одговарај: „Опрости”. Ако он и после трећег пута буде молио, онда испуни (његову жељу) са смирењем. И ти, такође, до три пута говори другоме и ако неће, - остави га, зато што је препирање рђава ствар. У сваком случају - било да ти нуде помоћ или да ти желиш некоме да пружиш руку (помоћи), тражи до три пута, па ако се он не сагласи, мирно престани и не жалости га. Такав је истински пут Божји. Пази да се, ходаћи њиме, подвизаваш нелицемерно, са чистим срцем, уз помоћ Бога који ти пружа руку и помаже Својом благодаћу. Амин.

320. Питање истог. Како ми наређујеш да учиним у случају кад неко указује љубав²⁷⁾, те и мени понуди мој део, а ја немам потребе за њим? Да ли да га узем да не би изгледало да не примам ради уздржања, те да дам некоме потребитом у болници, или пак, да уопште не узем?

Одговор Јована: Брате, ако имаш потребу за тим дјелом, прими га, а ако немаш, не примај га иначе ће се у теби родити сујета.

²⁷⁾ Тј. донесе неки дар појединцу монаху или манастиру.

321. Питање истог. Дешава се да указујем некоме љубав, тј. делим нешто, па ме затим прослављају због тога. Није ли то штетно за мене и није ли боље чинити то тајно, преко аве или сам за себе, ради обучавања? Како се, оче мој, ослободити од славе будући да она једнако прати и исправна и неисправна дела?

Одговор Јована: Треба да си пажљив у односу на обе намере, јер оне дају повод за сујету. Ипак, преко аве је лакше чинити дела љубави, јер у том случају остаје да се бориш само са властитим срцем. Када би их чинио сам, предстојала би ти двострука борба - не само са сопственим срцем него и са мишљењем других људи. Слободни од славољубља и сујете могу бити само они који су свукли старог човека. Нека ти Господ да ту слободу у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

322. Питање. Када за време службе затворим очи, моје помисли се сабирају. Но, да ли је то добро? Можда ће то изгледати чудно осталој братији, па ће се саблазнити.

Одговор Јована: Ако се твоје помисли заиста сабирају када, Бога ради, затвараш очи за време службе, онда не обраћај пажњу на друге, макар то и изгледало чудно братији која стоји са тобом.

323. Питање истог. Ја у личном поседу имам неке књиге и помисао ми говори да их дам општежићу, те да се више не бринем за њих. Када оне буду опште, манастирске, свако ће моћи да их користи ради читања. Слично мислим и о одећи. Кажми ми, оче мој, да ли да урадим тако и какву одећу да оставим себи због своје телесне немоћи.

Одговор Јована: Ако хоћеш да се избавиш бриге о књигама, добро је да учиниш као што си рекао, тј. да их даш општежићу, јер све што припада општежићу јесте Божије. Што се тиче одеће која ти је потребна, остави себи за зиму две кратке колоније и један левитонариј, а за лето две лаке колоније и један левитонариј. Осим тога, за случај велике студени у зиму, остави и један мањи гуњ. Ако не бива силна хладноћа, довољно је имати кукуљ и две мантије: једну зимску и једну летњу, такође и два покривала - једно летње и једно зимско. Имај такође и власеницу и јастук будући да су ти потребни. Ако ти је потребан душек, користи и њега. Ако ти дају одећу која ти је потребна, прими је, а стару уместо ње дај ави. Ако ти није потребна она коју ти дају, и

њу такође дај ави. Нека те Господ укрепи да чујеш и да испуниш, јер у томе се и састоји успех и поправљање који су угодни Богу.

324. Питање истог великом старцу. Пошто си ми саветовао да се посветим служби при болници, кажи ми, оче мој, да ли треба да читам понеку лекарску књигу, учећи се да сам правим лекове, или је боље не бринуте се о томе (будући да то расејава ум) и то оставити (да не би у мени, као непажљивом, пробудило сујету), те бити задовољан оним што већ знам, чинећи оно што је могуће помоћу уља, брашна, масти и уопште простих средстава, у чему се вежбају и они који не читају (лекарске књиге). Како да поступим? Јер, срце моје трепће при овом служењу да некако не погрешим у чему и својим страстима придодам још и друге грехове.

Одговор великог старца: Пошто ми још нисмо дошли до савршенства те се нисмо потпуно избавили од ропства страсти, боље је да се бавимо лекарством него страстима. Ипак, не треба да се надамо на лекове, него у Бога који умртвљује и оживљује и говори: *Ја ћу поразити и ја ћу исцелити* (Пон.Зак. 32,29). Читајући лекарске књиге или распитујући се о њима код било кога, не заборављај да без Бога нико не добија исцељење. Ко се посвећује лекарској вештини треба да се предаје имену Божјем, и Бог ће му дати Своју помоћ. Лекарско искуство не смета човеку да буде благочестив, тј. побожан, али се ти тиме занимај као рукодељем, (на корист) братији. Шта чиниш, чини са страхом Божјим и сачуваћеш се молитвама светих. Амин.

325. Питање истог. Ти си ми раније рекао да се одсецање своје воље састоји и у томе да се човек не спори из жеље да буде по његовом. Шта да радим, оче мој, када болеснику донесем неку ствар, на први поглед корисну, али се деси да му њоме нашкодимо, па сам онда жалостан што сам у томе послушао своју вољу. Такође видим да се цео дан налазим у послу и да ми он не дозвољава да се сетим Бога, а исто тако ме и стомакоугађање узнемирава. Кажми ми шта ми је чинити, јер верујем да се у томе састоји моје спасење.

Одговор Варсануфија: Ако се деси да ти, мислећи да ће нека ствар користити болеснику, учиниш по своме па испадне обрнуто и она му нашкоди, Бог те, гледајући на твоје срце, неће осудити, јер зна да си учинио штету желећи да принесеш корист. Међутим, ако те неко ко познаје ствар упозори, а ти га из пренебрегавања не послушаш, онда ће то бити гордост и својевољност. Често се дешава да многи слушају о неком граду и најзад уђу у

њега уопште не знајући да је то баш тај град. Тако и ти брате, цео дан проводиш у сећању на Бога а то и не знаш. Имати заповест и трудити се да се она испуни - у томе се и састоји повињавање и сећање на Бога. Тачно ти је рекао брат Јован: „Одени се прво листовима, а затим, када Бог нареди, принећеш и плодове”. Ако не знаш шта је корисно, прати оне који то знају (у чему се и састоји смирење), и стећи ћеш Божију благодат. Тачно си рекао да се у томе састоји твоје спасење. Јер, ниси ти сам дошао овамо, него те је Бог привео. Јачај у Господу (уп. Еф.6,10) и добићеш велику награду за послушање на које се жалиш. Колико можеш, подвизавај се против стомакоугаћања. Господ ће ти помоћи да спознаш и учиниш оно што је корисно. Храбри се и крепи у Господу.

326. Питање истог. Пошто си ми рекао да се повињавање и сећање на Бога састоји у томе да се има заповест (за неко послушање) и да се **човек** труди да је испуни, молим те да ме научиш и томе да ли је могуће да онај ко се брине око таквог служења по Богу и налази се међу људима, има непрестано сећање на Бога? И, ако је могуће, измоли га за мене, оче мој, ако то буде било корисно за мене. Јер, теби и *Богу је све могуће* (уп. Мт.19, 26).

Одговор Варсануфија: О непрестаном сећању на Бога **рећи ћу:** Свако може да га очува по мери својој. Ти се само смири, а ја боље знам шта ти је корисно и за то се молим Богу, јер Њему је све могуће (Мт.19,26).

327. Питање истог. Опет ти прибегавам, милостиви мој оче, и нећу престати да те узнемиравам све док ме не укрепиш. Јер, премда ми Бог на ваше молитве и даје неку жалост за моје грехове, ипак је ја опет губим због спољашње расејаности. Молим те, оче мој, укрепи ме и у томе да би све са мном било по милости Божијој и твојој - да ништа не буде како ја хоћу, јер ја ништа не могу без подршке твојих молитава. Бојим се, оче мој, и тога што управљам болницом, будући да је и то неко господарење које би могло да ми да повода за сујету и слободу у обраћању. Такође ме и често узимање хране може одвући у стомакоугаћање. Нећете ли, дакле, расудити да би за мене, ради претходне обуке, било боље да испуњавам ниже послушање, па да затим, када ми буде боље, опет ступим на садашње послушање? Ти знаш, оче мој, да ја то не говорим због тога што сам оптерећен послом, јер, шта ја окајани уопште и чиним! Међутим, бојим се

да, живећи овде, не раздражим страсти. Да ли је то моја мисао или демонски „савет” - не знам. Ти ми, оче мој, откриј вољу Божију, избави ме од помисли које ме смућују и укрепи ме молитвама својим да бих испунио оно што ти говориш. Опрости ми.

Одговор Варсануфија: Чуј брате и буди уверен у Господу да је, од када смо ти наложили оно дело, наша рука и наше срце са тобом, или, тачније речено, рука Божија. Ми **Њега** молимо за спасење твоје душе, као и за то да те укрепи у делу и дарује ти успех, покривши те на њиму. Ти се не можеш спасти другачије осим преко тог (послушања). Не падај у унијне, падајући и устајући, саплићући се и прекоревајући се, све док ти Господ не укаже милост коју желиш. Само не буди немаран. Нека те не превари ђаво под видом добра, као што је речено: *Благим и ласкавим речима варају срца незлобивих* (Рим.16,18). Онај који те је поставио на то дело јесте све. Он је рекао Својим ученицима: *Ето, ја вас шаљем* (Мт.10,16), и још: *Ја сам с вама* (Мт.28,20). Не бој се и ни мало се не смућуј сумњама у вези са болницом, тугујући због брига везаних за власт. Ако схватиш шта ти је написано, бићеш спокојан. Ти само треба да пазиш на себе по сили својој и Бог ће ти помоћи. Буди здрав у Господу и крепи се у Њему.

328. Питање истог другом старцу. Како да без смућења исправим братију која се налази са мном, уколико у нечему погреша?

Одговор Јована: Ако у срцу запечатиш Божију вољу, нећеш се смућивати, него ћеш стећи добру навику као и оци. Ако се, пак, заборавиш и поведеш се као човек, онда реци Богу са покајањем: „Опрости ми, Владико и помилуј ме”, и реци братији који су са тобом: „Чувајте се, братијо, јер тако ми себе подвргавамо осуди и губимо наше душе”. Но, не говори превише гласно него само толико да се може чути. Када се научиш томе, достићи ћеш богоугодно устројство душе.

329. Питање истог. Молим те, оче мој, реци ми на који начин треба да исправљам (ближње) и у ком случају треба да се правим невешт, тј. да се правим као да не схватам ствари и не обраћам пажњу на њих. Треба ли себи да забраним да вршим дело ако не будем имао успеха у њему?

Одговор Јована: Што се тиче људи, поступај овако: када знаш да је човек који је сагрешио разуман и прима твоје речи, уразумљујући га реци му: „Брате, ако ми са немаром вршимо Божије дело, погинућемо душом. Ето, зар си ти сад добро учинио? Постарај се унапред (да се поправиш)”. Ако је, пак, неразуман,

реци му: „Верујем, брате, да си заслужио казну за свој немар и пошто ћу ускоро рећи ави за тебе, он ће те строго казнити”. Када, пак, треба да се правиш као да не схваташ, закључи из величине погрешке брата. Када она није велика, направи се као да је ниси схватио, а када је велика, не треба да се правиш као да ниси разумео. Ти себи не треба да намећеш забрану (у вези извршавања посла) ако се деси да га обавиш неуспешно, али не треба ни да си немаран. Испитавши се, тражи опроштај од Бога, иначе ћеш упасти у немар.

330. Питање истог. Да ли треба да се поклоним (тј. тражим опроштај) неком од братије или од самих болесника ако он сагреши и ја му, желећи да га исправим, кажем нешто са смућењем? Шта да радим ако се деси да он разгнењен на мене оде из болнице? Уопште, за каква сагрешења треба чинити поклон? Јер, гордост и самооправдање помрачују ум. А када се неко и поклони, у томе сујета поново налази себи повод.

Одговор Јована: Са смућењем не говори ништа зато што зло не може родити добро, него потрпи док се твоја помисао не успокоји и тада ћеш тек говорити мирно. И ако те брат послуша - добро је, а ако не, реци му: „Ако нећеш, ја ћу то открити ави, па како он расуди, тако ћемо и учинити”, и буди спокојан. Међутим, ако он оде разгнењен, онда реци ави и он ће га уразумити, а ти му не чини поклон (тј. не тражи опроштај), јер ћеш му кроз то дати повод да мисли да си ти заиста крив пред њим и још више ће се наоружати на тебе. Од других људи марљиво тражи опроштај одмеравајући сагрешење: чим видиш да је твој грех велики - поклони се, а када није велик, реци устима срдачно се кајући: „Опрости ми, брате”. Чувај се гордости и самооправдавања, јер они ометају покајање. Уосталом, дешава се и то да човек из сујете чини поклон. Презирући те три страсти, чини поклон где је потребно са смирењем, страхом Божјим и расуђивањем. По силама својим старај се да чуваш ове врлине и Бог ће ти помоћи, молитвама светих.

331. Питање истог. Да ли ми наређујеш да, кад настане час за молитву или свету проскомидију, или се деси нека друга потреба, одем иако је време за служење болеснима и то у случају да братија која су са мном знају шта је коме потребно пружити, или ће ми се, пак, то урачунати у тешку кривицу? Такође ми реци, оче мој, да ли ми дозвољаваш да боравим у својој келији када нисам заузет послом у болници?

Одговор Јована: Уколико братија зна, нећеш бити крив ако поћеш да боравиш у својој келији, само ипак посећуј болеснике.

332. Питање. Дешава се да ме, када некоме треба да дам оно што му је потребно, у тој мери искушава тврдичлук да му то не могу понудити. Да ли тада да дам мање од онога што му је потребно или да се постарам да му дам не мање од потребног? Такође, како да поступим када бих, стидећи се или из човекоугађања или из сујете, хтео да, по наговору помисли, дам више? Да ли да, супротно својој страсти, дам унеколико мање или, пак, онолико колико је потребно по заповести?

Одговор: Ако те тврдичлук омета да ближњем даш оно што је потребно, управи се по ономе што имаш. Када имаш много ствари, дај унеколико више од потребног, а када имаш мало, дај тачно колико треба. Нека Бог уразуми твоје срце, брате.

333. Питање. Да ли ћу дати повода својој страсти ако видим сасуд потребан за болницу и узмем га, премда осећам да имам пристрасност према њему?

Одговор Јована: Ако имаш потребу за сасудом и помисао о њему те смуђује, реци својој помисли: „Он ми је потребан, но зашто да га узимам из пристрасности?” Чим престане да те напада пристрасност узми га, а ако не престане онда га не узимај него употреби други сасуд, подављујући тиме своју пристрасност. У случају, пак, потребе, узми тај сасуд укоревајући себе и говорећи: „Када ме не би принуђивала потреба не бих га узео, зато што сам побеђен похлепом”.

334. Питање. Један човек ми је једном поклонио одећу и ја сам је тада узео са радосћу, ни мало му не противречећи. Међутим, испитивши себе, нашао сам да сам то узео без потребе и из лакомства, и помисао ми је говорила: „Врати то”. Како ми наређујеш да поступим?

Одговор Јована: Из душе похвалимо онога који је поклонио и из душе укоримо онога који је примио. Одећу, пак, обуцимо са смирењем, осуђујући себе, а убудуће се чувајмо лакомости.

335. Питање истог. Како да поступим ако се деси да неко хоће да ми да ствар која ми не треба, али видим да моје срце

из страсти хоће да је прими? Да ли да је узем за случај потребе или да је одбијем због пристрашћа према њој?²⁸⁾

Одговор Јована: са овим је исто као са храном. Ти знаш да је нама сваког дана потребна храна, али ми не треба да једемо са насладом. Када је примамо благодарећи Богу дародавцу и осуђујући себе као недостојне, тада Бог даје да нам она послужи на освећење и благослов. И тако, ако ти је потребна нека ствар и ти је добијеш, благодари Богу који ти помаже и осуђуј себе као недостојног, па ће Бог одвојити од тебе пристрашће, јер је Њему све могуће и нема ништа што Му је немогуће (уп. Јов. 10,13; Мк. 10,27). Њему слава у векове. Амин.

336. Питање. Други брат је питао истог старца: „Господ је дао заповест да љубимо ближњег као себе саме, и да саучествујемо у његовој радости и жалости као са удом сопственог тела. Уколико би неко видео ближњег у сиромаштву и презрео га, он би нарушио љубав, па макар и сам имао само оно најнеопходније за сопствене потребе. Кажи ми, дакле, оче мој, у чему се пројављује љубав?”

Одговор Јована: Љубав према ближњем се пројављује на многе начине, а не само удељивањем. Тако на пример, када некуда запутиш са ближњим и видиш да твоја помисао жели да тебе поштују више него сабрата и да не желиш ни да га подједнако са тобом цене, онда га ти не волиш као самог себе, јер апостол говори: *Сматрајте један другог већим од себе* (Фил.2,3). Када имаш нешто за јело и видиш да ти помисао саветује да то поједеш, али само из похоте и без неопходности, онда ти не волиш ближњега као самог себе. Када имаш нешто неопходно и што једва достиже за тебе самог и ти то не поделиш са својим ближњим, тада га не волиш као самог себе. Ако у том случају хоћемо да испунимо реч Писма, онда морамо знати да нас оно неће заштитити будући да је **заповест о љубави** написана не само у односу на једног човека, него се сваки човек назива нашим ближњим. Како је, дакле, могуће то испунити у односу на све људе кад немамо свима да дамо? **Да ли ми** ближњег волимо као себе саме види се и из следећег: када се деси да се претрпи извештан губитак, и видиш да се твоја помисао наслађује тиме што је твој ближњи претрпео неупоредиво већи губитак него ти, онда га не волимо као себе саме. Такође, када видиш да га хвале и не радујеш се томе, зато што тебе нису похвалили заједно са њим, те не сматраш,

²⁸⁾ Овде се завршавају питања аве Доротеја.

као што би требало, да се похвала твог брата односи и на тебе, јер је он један од твојих удова, онда се и у том случају ниси постао да га заволиш као самог себе. Тако је и у свему осталом. Воли ближњег као самог себе подразумева и то да се корист у већи пута Божјег - добијена од отаца - из зависти не сакрије од сабрата кад нас о томе пита. Знајући да је он твој брат, реци му са страхом Божјим шта си чуо и (при томе) не сматрај себе за учитеља, јер ти то неће бити на корист.

337. Питање. Да ли је добро дружити се са истогодишњаком?

Одговор: Није добро имати много блиско дружење са вршњаком, јер такав обичај не дозвољава да се стекне плач. Са њим се не треба да се дружиш, јер ће ти то пре донети штету него корист. Јер, нико не може стећи било шта добро без великог труда. Васпитај своје очи да ни на кога не гледају превише пажљиво, па се твоје срце неће напунити опасном дрскошћу која погубљује све плодове монаха.

338. Питање истог. Дешава се да саосећам са неким кад чујем да се налази у борби или да је болестан. Кажи ми, најпре, да ли то саосећање произилази од демона који би хтели да ме одвоје од сећања на моје властите грехе? Осим тога, да ли сам дужан да га помињем у молитвама кад се и сам налазим у још већој беди и у већим гресима, будући да ме он моли за то и хоће да о томе обавестим и некога од отаца? Зар не васпитава бар унеколико у љубави молитва за ближњег, па чак и страног човека? Како ти расуђујеш о томе?

Одговор Јована: Отачке речи: „Нико није дужан да, оставивши свог мртваца, иде и оплакује туђе”, односе се на младе, будући да је **само** савршенима својствено да саосећају са ближњим. Ако млади указује саосећање другоме, онда је у **питању** изругивање од демона. Јер, он неразумно онога сматра болесним и страдајућим, а о себи мисли да врши неко добро дело. Њему ће, пак, много корисније бити да се уопште не брине о другом. Ако га се сети у свом срцу или од других чује о њему, нека каже: „Бог да помилује и мене и њега”. Сам, пак, не ишти од неког међу старцима да се помоли за другог, јер то значи радити по својој вољи. Да би то избегао једноставно кажи да се тај и тај налази у невољи и старац ће се, чувши, помолити за немоћног духом. Када те неко замоли да о томе обавестиш старца, ти ради заповести кажи: „Помоли се оче за тога и тога”. Ако ти каже: „Помоли се за мене”, онда такође ради заповести кажи: „Госпо-

де, опрости нам”, или: „Боже, помози нам”, или: „Покри нас у овом делу”, и не мисли да поступаш својеволно. Јер, ти си питао о томе и чуо си шта треба рећи. А да са било ким саосећаш, па макар и из љубави, - **ти још не можеш**, јер још увек ниси дошао до те мере. Када те узнемирава било која мисао, питај старца и чућеш шта треба да радиш. Бог да те помилује, брате.

339. Питање истог. Кажите ми, оче мој, докле треба да се простире мера узајамне љубави брата према брату?

Одговор Јована: Брате, другачија је љубав отаца према деци, а другачија међусобна љубав братије. Љубав духовних отаца према својим чедима нема у себи ничег штетног и телесног, јер су они утемељени у духовном расуђивању и свагда се - како на речима, тако и на делу - старају да у свему донесу корист младима. Волећи их на такав начин, они не прећуткују њихове недостатке него их често изобличавају, уразумљују и теше као што добар отац уразумљује своју децу. Јер, њима је речено: *Покарај, запрети, утеши* (2.Тим.4,2), као што често са тобом поступа твој ава, премда то и не разумеш. Он те кори, прети ти и тешти те, те због љубави не прећуткује твоја сагрешења. Тиме се показује да је његова љубав према теби духовна. Свако по својој мери воли свог ближњег. Савршена мера састоји се у томе да човек из љубави коју има према Богу воли и ближњег свог као самог себе. Младост треба у свему да буде опрезна, јер ђаво лако вара младе. Они у беседи најпре почињу да говоре о душевној користи (а можда чак ни то не) да би затим прешли на друго, на раздраживање, смех, клевету и остало зло, тако да се на њима испуњава реч: *Почевши Духом, сад телом завршавате. Зар толико пострадасте узалуд* (Гал.3,3-4). Томе се подвргавају млади због неразумне љубави једних према другима и због тога што се састају ради засебних разговора. Мера њихове узајамне љубави треба да буде оваква: не клеветати један другог, не мрзети, не врећати, не тражити само своје, не волети другог због телесне лепоте или из било каквог телесног повода, не седети са другима без крајње потребе да не би упали у дрскост која погубљује све плодове монаха и чини га сличним сувом дрвету. И као што су сами дужни да се чувају од дрскости и празнословља, тако нека чувају и своју братију. Нека се боје непотребног седења са другима да не би били уловљени у замку и да не би уловили своју братију и нека се страше онога који је рекао: *Тешко ономе који друга свога напада мутном водом* (Ав.2, 15), и још: *Зли разговори кваре добре обичаје* (1.Кор.15,33). Пази на себе, брате!

340. Питање истог. Шта да радим? Страдам од скверних помисли. А када сазнам да их и други имају, увек говорим: „Ето, и други помишљају на зло”. Осим тога, зашто у мени нема ни плача, ни умиљења? Помисао ми говори да све док пребивам међу људима нећу моћи да их стекнем. Покажи милост према мојој немоћи и кажи ми, оче мој, како да се избавим од оних помисли.

Одговор Јована: Све зле савете, скверне помисли и самоутеху кроз изговарање реченице: „Ето и други, као и ја, помишљају на зло” - треба да прокунеш. Реци и о свом брату: „Он је бољи и светији од мене”, и мисли твоје ће наћи спокојство. **О плачу знај ово:** ако не принудиш себе на подвиг одустајања од слободног општења, макар се и налазио у друштву људи, нећеш задобити плач ни умиљење. И ако те доведу дотле да под видом добра бежиш од своје братије, доведеш те и до тога да побегнеш и од подвига и борбе. **Принуди себе да, налазећи се међу људима, немаш слободно понашање, јер апостол говори: Ако се ко бори, не добија венац ако се не бори по правилу** (2.Тим.2,5). Чини оно што је неопходно, по својим силама, и Бог ће ти у свему помоћи. Не заборављај да негујеш смирење, послушање, покоравање и спашћеш се у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

341. Питање истог. Неки брат је питао истог старца: „Аво, ја желим да се спасем али не знам пут спасења. Помисао ми говори: »Зашто живиш овде у општежићу не радећи ништа? Иди на друго место«. Како треба да поступим у овом случају?”

Одговор Јована: Брате, Бог нам је преко божанственог Писма и отаца указао на пут спасења, рекавши: *Питај оца свога и он ће ти саопштити, старце своје и рећи ће ти* (Пон.Зак.32,7). Према томе, ако хоћеш да се не превариш под изговором смирења, пристајући на помисли да се удаљиш из места где стичеш корист, не чини ништа без савета духовних отаца. Тако нећеш залутати, благодаћу Бога који хоће да се сви спасу и дођу у познање истине (1.Тим.2,4).

342. Питање истог. Помисао ми говори да ћу, уколико се некуда запутим како бих безмолствовао, најзад достићи савршено безмолвије. Пошто сам дужник за многа сагрешења, желим да их се ослободим. Како да поступим, оче мој?

Одговор: Брате, човек који трпи дуг, уколико га претходно не отплати, ма где пошао, било у град, било у село и ма где се настанио, ипак остаје дужник и нема слободе да било где спокојно пребива. Када га, пак, заспу увреде од људи, он се стиди и та-

да некако исплаћује свој дуг. Ослободивши се од њега, он већ смело и савршено без страха може да иде међу народ, те живи где год пожели. Тако се и онај ко се постара да по **мери** своје моћи стрпљиво поднесе увреде, изругивања, бешчашћа и лишавања за учињене грехе, навикава на смирење и труд, због чега му се опраштају његови греси, сходно словима Писма: *Види смирење моје и труд мој и остави све грехе моје* (Пс.24,18). Сети се да је наш Владика, Исус Христос и пре крста претрпео многе увреде и ругања, па се тек онда попео и на крст. На сличан начин нико не може да достигне савршено и плодно безмолвије и свето и потпуно успокојење, ако се раније није постарао да пострада са Христом, као и да претрпи сва Његова страдања, сећајући се речи апостола: Ако с Њим пострадамо, с Њим ћемо се и прославити (уп.Рим.8,17). Не варај се, нема другог пута спасења осим овог. Нека ти Господ помогне по Својој вољи, да би ти, као што се говори у Јеванђељу, сазидао темељ свог здања на тврдом каму (уп.Мт.7,24). *А стена беше Христос* (1.Кор.10,4).

343. Молба великом старцу. Брат је молио великог старца, говорећи: „Ја сам човек страстан. Помоли се да ме Господ помилује”.

Одговор Варсануфија: Ко жели да буде помилован нека очува заповест да не „једе од дрвета”. Тако неће упасти у непослушање, а ко не пада у непослушање, бива помилован и спасава се благодаћу Христа, Бога нашег. Јер, такав говори својој помисли: „Ја и Бог смо сами на свету, и ако не испуним Његову вољу, нећу припасти Њему него неком туђинцу”. Такав свакодневно очекује излазак из свог тела, помишљајући на то како ће сусрети Бога. Он убрзо налази пут спасења.

344. Молба истоме. Брат који је упао у искушење, искао је молитве од великог старца. Осетивши олакшање, он га је известио о томе, приносећи му благодарност и, заједно са тим, иштући (молитве) због главобоље која га је задесила, а и за то да се просвети његово срце.

Одговор Варсануфија: Брате, пазимо на себе са страхом Божјим, па ако нам сажалјиви Бог, по Својој човекољубљу, и олакша борбу, ни онда не будимо немарни, јер су многи, добивши олакшање, запустили себе и пали стрмоглавце. Ми, пак, добивши олакшање, благодаримо Богу, (сећајући се) од чега нас је избавио и истрајмо у молитви, да не бисмо поново упали у исте или у нове страсти. Тако, ако неко нешто поједе и заболи га же-

лудац или слезина или јетра, па се он уз усрђе и знање лекара исцели, он се више неће предавати немару сећајући се минуле опасности, да не би доспео у горе стање, као што је и Господ рекао ономе кога је исцелио: *Ето, пошто си здрав, више не греш да ти се што горе не догоди* (Јн.5,14). Брате, добри војници се и у време мира стално уче вештини борбе, будући да у жеку борбе нема времена за несметану обуку у ономе што је неопходно за борбу. Речено је: *Припремих се и не смутих се* (Пс.118,60). Одсад избегавај слободно обраћање са оним према коме си привучен страшћу, као и са било ким другим, јер оци говоре да слободно општење погубљује плодове монаха. Човек мора да остане приправан за борбу све до свог последњег даха, како се у противном не би срушио будући уловљен препређеним непријатељем, кога нека Господ убије дахом Својих уста (уп.2.Сол.2,8). Сети се шта је рекао старац: „Ако човек сазда и ново нсбо и нову земљу, ни тада неће бити без старања”. Што се тиче главобоље, принуди се да не попушташ себи и обрешћеш помоћ. Видевши Своје ученике изнемогле, Господ је рекао: *Бдите и молит се да не паднете у искушење* (Мк.14,38). Сине мој, Онај који је просветио очи слепог, нека просвети и очи твог срца да би разумео шта је добро и корисно. Нека те укрепи и утврди савршеном вером Бог сила који је рекао: *Све је могуће ономе који верује* (Мк.9,23), и нека те угледам у реду спасаваних, благодаћу Заступника наших душа, Исуса Христа, коме слава у векове. Амин.

345. Будући и сам већ стар, брат по телу истог великог старца је преко посланика изразио жељу да се види са њим. Старац му је одговорио следеће: „Ја имам брата Исуса. Ако, пак, поставши монах, презреш свет, тада ћеш ми и ти бити брат”. Чувши то, он је отишао са многим сузама, али је после извесног времена опет дошао у ту обитељ, одрекао се света и, добивши водену болест, преко посланика молио великог старца да се помоли за њега због његове болести.

Он му је овако одговорио: „Ова болест те је снашла да Богу не би отишао бесплодан. И тако, ако претрпиш и будеш благодарио Богу, она ће ти се урачунати уместо подвига пошто ниси дуго провео у монашком лику. Делимично те је та невоља задесила и стога што си мене ништавног и себе сматрао нечим значајним: мене - као неког великог човека, а себе као брата таквог човека, не знајући да смо ми чеда Адамовог престопа, земља и пепео. Захваљуј Богу што те је привео у такво стање. Кад бисмо ми имали смирење Исуса Христа, могли бисмо рећи: *Ко је мати моја и ко су браћа моја* (Мт.12,48), и остало”.

346. Чувши о духовној борби свог брата, један монах га је добронамерно посаветовао колико је могао, иако још сам није достигао ту меру **да може другога саветовати**, и одмах се и на њега подигла борба. Видевши себе оптерећеним, схватио је да је то попуштено стога што није исповедио своју немоћ и што није рекао да је боље питати оце. Ту околност је објаснио другом старцу.

Одговор Јована: „Брате, нема другог пута осим оног да човек кори себе за оно што је говорио и Бог ће му опростити”. После овога брат је изненада осетио олакшање од борбе и заблагодарио Богу.

347. Питање истог. Шта треба радити ако души предстоје две штетне ствари и никако не може да се избегне једна од њих?

Одговор Јована: Од две штетне ствари треба изабрати мање штетну. У отачким изрекама је написано: „Неко је дошао да код друга тражи динар, али му он није дао, рекавши: »Да сам му дао, то би му причинило душевну штету, те сам ја радије претпоставио да нарушим једну заповест, него ли да допустим штетно за душу«”.

348. Питање великом старцу. Успевајући по Богу у врлини, брат се открио великом старцу, говорећи: „Ја сам тужан, аво, дај ми поуку”.

Одговор Варсануфија: Схвативши силу трпљења, свети апостол Павле је писао следеће: *Јер вам је трпљење потребно да пошто извршите вољу Божију, примите оно што је обећано* (Јев. 10,36). Ко жели да заједно са Христом узиђе на крст треба да буде саучесник Његових страдања и свагда ће имати мир. А ја ти говорим: подвизавај се да стекнеш благодарност према Богу за све и сила Вишњег ће те осенити, те ћеш обрести покој.

349. Питање. Шта да радим са (греховним) глибом и са самооправдавањем, будући да ме снажно узнемиравају?

Одговор Варсануфија: Ко има блато на себи може га лако очистити ако пожели. Ко, пак загази у блато, са великим тешкоћама се вади из њега. Зато је много опасније газити по глибу, него ли бити блатом само упрскан. О самооправдавању **велим:** Зло никад не истребљује зло. Сети се да самооправдавање не оправдава човека и успокој се. О забраву: постоје две међусобно супротне врсте заборава. Ко је стигао дотле да забравља

јести хлеб због уздисаја својих (Пс.101,6), неће бити побеђен непријатељском забравношћу.

350. Молба истог. Смилуј се и ишчупај ме из утробе лава који ме је прогутао и уштедри моју душу као што је раније Бог на њој показао штедрост **Своју**. Јер, вама је дата власт: *Што год свежете на земљи биће свезано на небу* (Мт.18,18). Не остави моју душу у геени да не би умрла у гресима, него ми реци реч сходно мојој сили да бих био саучесник твога труда.

Одговор Варсануфија: *Сам Бог мира да вас посвети потпуно, и васцели дух ваш и душа и тело да се сачува без порока за долазак Господа нашег* (1.Сол.5,23). Шта бих утешније од ове апостолске речи могао да ти пожелим? Постарај се да стекнеш оно о чему сам ти писао, а и ја се старам молећи Бога дан и ноћ, све док не достигнеш меру те пуноте. Сети се, брате, да ја, као што знаш, са радошћу полажем своју душу за тебе и непрестано се молим за тебе.

351. Питање другог. Пошто су брата, због потреба општежића, слали у град, он је питао другог старца: „Да ли да једем заједно са женама када ме људи који су расположени према мени позову код себе?” Старац му је одговорио: „Не треба јести са њима”. Међутим, брат је питао: „Како ја могу знати да ли ће жена учествовати за нашом трапезом кад ме неко позове, да бих на основу тога могао да одбијем позив?” Старац му је одговорио: „Питај онога који те зове да ли тамо има жена. Ако каже да има, одбиј позив, говорећи: »Опрости ми, ја имам заповест да не једем заједно са женом«”. Брат је затим питао: „Шта да учиним ако се деси да одем у неки дом и ушавши не питам домаћина о горе споменутом, а он хоће да за трпезу дође жена?” Старац је рекао: „Ти треба да одведеш на страну онога који те је позвао и да му кажеш: »Опрости ми, заборавао сам да ти кажем да ми је заповеђено да не једем заједно са женом. Због тога ме отпусти и ја ћу отићи«. Ако он каже жени да се удаљи, остани, а ако не, отиди и не нарушавај заповест да те не би постигла смрт због непослушања. Не бој се, то неће послужити на саблазан него на назидање”.

352. Питање истог. Шта да радим када због неког посла пођем ка некоме без разрешења да једем, а домаћин почне да ме принуђује да свакако једем код њега, чак и ако му кажем да немам дозволу од аве, те наставља да се препире и да ме наговара?

Одговор Јована: Пошто од препирања не произилази ништа добро, прими понуђено, ако одатле не произилази штета за душу, а када се вратиш реци о томе ави и тражи опроштај као кривац. Када, пак, прети опасност, онда, макар се он и хиљаду пута више препирао, ти не слушај, јер је то очигледно дело ђаволско.

353. Питање истог. Био сам послон у светом граду (Јерусалиму) па сам (оданде) сишао на Јордан да бих се помолио, не питавши при том аву за дозволу. Да ли сам то добро учинио или не?

Одговор Јована: Без наредбе никуда не треба ићи. Оно што чинимо по својим помислима лако може да нам изгледа добро, премда то није угодно Богу. Управо се у испуњавању наредби твог аве, који те је и упустио, састоји молитва и угађање Богу, који је рекао: *Ја сам сишао с неба не да творим вољу своју, него вољу Оца, који ме је послао* (Јн.,38).

354. Питање истог. Шта треба да радим ако, упутивши се некуда далеко, заборавим да питам аву где да се зауставим?

Одговор Јована: Треба да будеш пажљив у свему што се дешава са тобом и на тај начин да сваким делом стичеш душевну корист, при чему ипак (треба да сматраш) да нарушаваш заповест и да ништа добро не чиниш. Тада ће ава да буде подстакнут да ти опрости.

355. Питање истог. Шта да се ради ако ми ава особито саветује да нешто не учиним, а ја, као човек, то нарушим?

Одговор Јована: Покај се Богу и ави и постарај се да се унапред поправиш, па ће ти Бог опростити твоје сагрешење.

356. Питање. Брат који је био задужен за манастирска врата заморио се, јер је био сам па је питао великог старца да ли треба да узме себи другог брата (као помоћника) или не.

Одговор Варсануфија: Брате, ако неко жели да приђе Исусу и ходи путем спасења, свакако треба да очекује искушења и невоље, јер (Писмо) говори: *Чедо, ако приступиш да служиш Господу, припреми душу своју за искушење* (Сир.2,1). И Господ је рекао: *Ко хоће за мном ићи, нека се одрекне себе и узме крст свој сваки дан, и за мном иде* (Мт.16,24). И тако, ко жели да буде Његов ученик, треба до саме смрти да испуњава послушање. За тебе је корисније да будеш сам и унеколико се помучиш, него ли

да позовеш другог. У случају потребе увек ти други може помоћи. Смелост у обраћању се мање повећава када ти (брат) само повремено помаже, неголи у случају када се он стално налази са тобом. Ако не будеш падао духом због труда, стећи ћеш смирење, а када стекнеш смирење добићеш опроштај грехова, јер је речено: *Види смирење моје и труд мој и остави све грехе моје* (Пс. 24,18). Када се смириш, добићеш благодат која ће ти помоћи. И свети апостол Павле је, потрудивши се више од свих, говорио: *Не ја, него благодат Божија која је са мном* (1.Кор.15,10). Ако имаш несумњиву веру, моћи ћеш да испуњаваш не само дужност вратара, него још и друга послушања. И тако, са надом пази на дело Божије, а Бог ће ти неопозице помоћи у извршењу дела. Господ нека је с тобом.

357. Питање истог. Оче мој, испроси ми својим молитвама од Бога силу и разум зато што сам ја немоћан и незналица. Излазећи из кухиње или из складишта деси се да, држећи нешто, сретнем неког од отаца или знатнијих људи. Како тада да поступим? Помоли се, такође, да се избавим од скрнављења која ми се дешавају.

Одговор Варсануфија: Ако верујеш да Бог може и од неплодног камења да подигне децу Аврааму (уп.Мт.3,9), и да Онај који је магарцу отворио уста (уп.Број.22,28) може и теби да их отвори, и да може и тебе да умудри, уразуми и укрепи, онда нека ти Бог све дарује. Знаш ли значење ствари? Манастирска врата су врата Божија и Бог зна да Његов слуга - вратар, има потребу за мудрошћу, разумом, снагом, помоћи и расуђивањем: *Зна Отац ваш* (говори Писмо) *шта вам треба пре него што заштете од њега* (Мт.6,8). Ако сачекаш и потрпиш, биће блажена душа твоја. Ако се деси да, идући и носећи нешто, сретнеш неког од отаца или познатијих људи овога света, без узнемиравања спусти оно што држиш у рукама и прими их са смирењем и страхом Божјим, па ће Бог, на молитве светих, да уреди да твој сусрет послужи на славу Његовог имена и на назидане свих. Амин. О скрнављењима, пак, (знај ово): ако се твоје срце смири и ако се будеш сматрао земљом и пепелом, смирење по Богуће те покрити.

358. Брат је питао другог старца, говорећи: „Каж ми, оче мој, када је прави тренутак да питам о помислима, и да ли треба о истим помислима питати и неког другог?”

Одговор Јована: Треба да питаш онога према коме гајиш поверење, знајући да он може понети помисли и да му верујеш као Богу. Питати, пак, другог о истој помисли јесте дело неверја

и љубопитљивости. Ако верујеш да је Бог говорио преко Свог светог, чему онда испитивање и откуд потреба за кушањем Бога преко испитивања других у вези исте **ствари**.

359. Питање. Шта ако помисао настави да смуђује некога и после отачког одговора?

Одговор Јована: То значи да је он, добивши поуку, остао празан и да није са тачношћу и приљезжношћу испунио оно што му је наређено. (Због тога) он треба да исправи ту грешку и са тачношћу да испуни оно што је чуо. Јер, ако Бог говори кроз Своје свете, онда ту нема лажи.

360. Питање. Да ли, пак, њега самог питати поново о истом или не? Наиме, једном ми је речено да не чиним одређено дело, али кад сам се поново распитао о истоме, добио сам потврдан одговор. Шта то значи?

Одговор Јована: Брате, *судови Божји су као велики бездан* (Пс.35,7). Бог у уста онога који говори полаже **реч** која је сагласна срцу онога који пита: или за његово испитивање или стога што се његово срце променило те је достојан да чује нешто друго. **Дешава се** и то да су се други, који учествују у истом делу, променили и Бог другачије говори Свом светом. Тако је Он говорио преко Исаије и цару Језекији. Пошто је рекао: *Заповеди дому своје јер ћеш умрети* (4.Цар. 20,1), срце цара се изменило и он се ожалостио. Тада му је Бог преко истог Исаије рекао: *Ето додаде Бог годинама твојим још петнаест других* (4.Цар.20,6). Да је Он то рекао преко другог, јавила би се саблазан због тог што свети **наводно** (о једном истом) говоре различито. И опет, говорећи саобразно са срцем Ниневљана преко Јоне, Он опомиње: *За три дана разорићу град* (Јон.3,4). Када су се њихова срца пренула ка покајању, Бог је пројавио на њима Своју велику дуготрпелјивост и поштедео град због тога што се окренуо на боље (Јон.3,10). Због тога нико никада не треба да мења светог код којег се поучава, него да питање поставља истоме. Јер, може се десити да Бог из неког разлога промени одговор, а кад се то врши преко истог светог, избегава се саблазан.

361. Питање истог. Владико, имао сам посла са једним човеком и био сам принуђен да са њим одем управитељу. Претходно сам питао оце за савет. Они су ми рекли како треба да поступим кад одем тамо и ја сам, како ми се чини, учинио све, по својој сили, како не бих нарушио оно што су ми рекли. Примети-

вши да се на делу не дешава по њиховом одговору, ја сам се ожалостио и нисам знао шта да радим, тј. да ли да нарушим савет. Ипак, бојао сам се непослушања. Да ли да продужим да га се придржавам? На делу нисам видео испуњење које би било сагласно одговору. Шта то значи, оче мој? Како је требало да поступим? Шта да чиним када упаднем у такву недоумицу и неприлику? Или је можда са моје стране постојала грешка, а да ја то нисам приметио?

Одговор Јована: Одговор на ово је сличан претходном, а на који начин - послушај. Теби је у вези са послом речено: „Учини тако”, али си ти сусрео неочекивано. Пре (свега), **дужан си** да се **укориш стога што је можда** твоје срце уживало у оном делу, **па ниси све препустио** Богу. Због тога Бог и није дозволио да се дело оствари по одговору оца. Узрок се налази у теби самом, а ти га приписујеш њиховом одговору. Тако је Јелисеј послао свог ученика да васкрсне мртваца, али га овај није васкрсао (уп. 4.Цар.4,29-31). Узрок томе се није налазио у ономе који је послао, него у посланоме јер, како би затим Јелисеј могао сам да га васкрсне (4.Цар.35,36). Ти си дужан да се по својој сили стараш да испуниш отачки савет како би твоје дело било сагласно са њим. Ако се, пак, деси супротно, схвати да се десила нека измена у једном од саставних делова (посла), па је Бог изменио испуњење одговора. Појаснићу то примером. Рецимо да ти је неко дужан десет динара. Међутим, немајући да ти врати све, ти си питао старца: „Колико да захтевам од њега?” Старац је рекао: „По правди - свих десет”. Старац је (одозго) био обавештен да ти тако каже, тј. да му не опростиш, зато што је дужник био тврда срца. Међутим, чувши да га због тог дуга изводе на суд, он се покајао и помолио Богу говорећи: „Владико, ја немам могућности да дам свих десет динара. Извести управитеља да ме не принуђује да дам сав износ, а ја ћу се постарати да Ти угодим у остало време свог живота”. И милосрдни Бог је изменио суд, а ти не знаш за то. Пошто у таквом случају није поред тебе лично онај од кога си тражио савет, ти се, призивајући старца, помоли овако: „Боже дотичног, **тј. старца**, не допусти да се удаљим од Твоје воље и од савета Твог слуге, него ми откри како да поступим”. И шта ти Бог открије, испуни верујући да ти је Он говорио и раније преко Свог светог учећи те. Знај да се свакако десила нека промена, због чега је Бог и изменио испуњење **првобитног** одговора.

362. Питање. Владико мој, колико пута је потребно да се помолим да би се моја помисао уверила у то?

Одговор Јована: Када не можеш да питаш оног старца, потребно је да се три пута помолиш за свако дело и после тога погледаш куда тежи твоје срце, макар се радило и о најмањем покрету. Затим тако и поступи, јер осведочење бива приметно и схватљиво за срце.

363. Питање истог. Како се треба молити та три пута - у различито време или одједном? Јер, дешава се да није могуће одложити дело.

Одговор Јована: Ако имаш слободног времена, помоли се три пута у току три дана, а ако се деси прека потреба те бива тешко, као у време издаје Господа, онда узми за узор то што је Он три пута одлазио ради молитве и, молећи се, три пута понављао једне исте речи (Мт.26,44). Премда Он, како изгледа, и није био услишен, зато што је свакако требало да се изврши онај домострој спасења људи, ипак нас Он Својим примером учи да се не жалостимо када се молимо а не бивамо услишени у исти час, будући да Он боље од нас зна шта нам је корисно. У сваком случају, не треба да престанемо са благодарењем.

364. Питање истог. Шта треба да радим ако и после молитве не добијем брзо осведочење? Како ћу да схватим да то прозилази због моје сопствене кривице, ако је то сакривено од мене?

Одговор: Ако и после треће молитве не добијеш осведочење, знај да си ти крив за то. И ако не схватиш своју грешку, укори себе и Бог ће те помиловати.

365. Питање истог. Како треба да поступа онај који пита сце? Зар је он дужан да са сваком тачношћу испуњава све о чему пита?

Одговор Јована: Не све, него само оно што му се говори као заповест. Јер је једно - прост савет по Богу, а друго - заповест. Савет је поука без обавезе (која само) показује човеку прави пут живота, а заповест у себи садржи обавезујућу силу.

366. Питање истог. Ти си ми, оче, предао различите заповести и савете по Богу. Кажми ми њихова својства и по чему се они распознају, те каква им је сила.

Одговор Јована: Ако сам прибегавао духовном оцу питајући га о било чему, и то не због тога да би примио заповест, него само да би чуо одговор по Богу, те ти он каже шта треба да

радиш, ти си свакако дужан да то испуниш. Када поступиш тако и наиђе на тебе туга, не смуђуј се, јер то бива на твоју корист. Ако, пак, не пожелиш да учиниш **оно што си чуо**, онда си, иако мислиш да не нарушаваш заповест зато што је ниси примио као заповест, ипак дужан да се прекореваш будући да си презрео корисно. Јер треба веровати да све што излази из уста светих служи на корист слушајалаца. На исти начин (треба разумети) и то када ти (старац) сам од себе каже нешто, покренут мишљу по Богу, премда га ниси ништа питао, као што се то и десило. Наиме, једном је један брат хтео да оде у град, а други старац му је сам од себе (и не будући питан) рекао: „Ако одеш тамо, пашћеш у блуд”. Овај није послушао, него је отишао и - пао. Када, пак питаш о неком одређеном делу желећи да добијеш заповест, дужан си да учиниш поклон и да за то замолиш. Добивши је, опет учини поклон да те онај који ти је дао благослови и реци му: „Оче мој, осим што си ми дао заповест, благослови ме и помоли се да је ја и испуним”. Знај, брате, да се онај који даје заповест не задовољава једино тиме, него помаже мољењем и молитвама да је ти испуниш. Ако, пак, заборавивши се, не учиниш поклон да би примио благослов, не сматрај да је заповест због тога престала, јер она и у том случају има силу, једино је ти ниси примио онако како је требало и не по правилу. Ако, пак, можеш, не лењи се да пођеш и учиниш поклон просећи благослов, а ако не можеш то да учиниш, сећај се да си ту заповест примио са непажњом.

367. Питање. Деси се да замолим да ми се да (заповест), али старац нема намеру да то учини, или, напротив, да не молим да ми се да заповест, а он ми је да? Да ли се у том случају оно што ми каже сматра заповешћу и да ли треба свакако да се испуни? Осим тога, да ли смо ми обавезни да црквена правила и изреке отаца које су предане писмено испуњавамо као заповест?

Одговор Јована: Ако онај кога питаш није имао намеру да да заповест, онда се оно што ти је рекао не рачуна у заповест, па макар ти сам то и тражио. Ако је он расудио да ти да заповест, макар ти то и не тражио, онда оно што ти он говори јесте заповест и треба је испунити. Треба примати као заповест и оно што одређују догматска правила²⁹⁾ или изреке отаца које су обликоване у виду изричитих ставова. Међутим, прихвати то у својим

²⁹⁾ Тј. опредељења васељенских и помесних сабора као и канона појединих отаца који се тичу праксе црквеног и манастирског живота.

мислима тек пошто питаш оце о томе, будући да сам не можеш правилно разумети значење тих опредељења. И тако, питај оце и покори се ономе шта они кажу, испуњавајући то непогрешиво уз помоћ човекољубивог Бога, по молитвама светих. Амин.

368. Питање истог. Како да поступим кад нарушим заповест због искушења?

Одговор: Примивши заповест од светих и нарушивши је, не губи главу и не очајавај до **те мере** да је потпуно оставиш, него се сети реченог о праведном да он седам пута на дан пада и устаје (Прич.24,16), и Господње поуке Петру да седам пута седамдесет опрашта свом брату (Мт.18,22). Ако је Он људима заповедио да тако опраштају, утолико пре ће Он Сам опростити, будући богат милошћу и будући да све превазилази штедрошћу, те будући да свакодневно узвикује преко свог пророка: *Обратите се ка мени и обратићу се вама* (Зах.1,3). *Милостив је, наиме* (Јер. 3,12), и још: *И сада Израилу* (Пон.зак.4,1), и остало. Али, чувши да се заповест не поништава, чувај се да се не олењиш и не упаднеш у немар зато што је то веома опасно. Труди се да чак ни у ситницама не занемарујеш заповест. Уколико приметиш немарност у односу на њих, постарај се да се поправиш будући да од такве немарности човек упада у већа сагрешења.

369. Питање истог. Помисао ми говори да не питам свете о корисном да не бих сагрешио уколико услед немоћи занемарим оно што ми се каже.

Одговор Јована: Та помисао је врло штетна те је никако не слушај. Јер, онај ко зна (шта је корисно), па сагреши - свакако ће осуђивати себе, а ко сагреши не знајући шта је корисно никада неће себе осуђивати и његове страсти ће остати неисцељене. Због тога му ђаво и дошаптава (такву помисао) да би његове страсти остале неизлечене. А када ти помисао говори да због немоћи не можеш да испуниш **речено** у одговору, онда питај овако: „Оче мој, ја желим да учиним то и то. Реци ми шта ми је корисно, премда знам да, ако ми ти и кажеш, нећу моћи да испуним и сачувам речено. Ипак, желим да се томе научим макар зато да бих осуђивао себе што сам занемарио оно корисно”. То ће те водити ка смирењу. Нека Господ сачува твоје срце молитвама светих. Амин.

370. Други брат је питао истог старца: „У чему се састоји лажно знање?”

Одговор Јована: Лажно знање се састоји у веровању својим помислима да је ствар баш онаква каква се нама приказује. Ко жели да се избави од тога нека ни у чему не верује својој помисли, него нека о свему пита свог старца. Када одговор старца буде сагласан са оним што је мислио брат, ни тада он не треба да верује својој помисли, него треба да говори: „Мени су се изругивали демони саветујући ме да се покорим помисли, **уверавајући ме** да ја имам истински разум да би ме, када им поверујем, стрмоглавили у веће (зло). Старац је, пак, рекао истину зато што он говори по Божјем надахнућу и услед чега му се не могу изругати демони”. Како сам разумео, тако сам рекао и теби, своје брату. Уосталом, не знам да ли је то тако. Помоли се за мене.

371. Питање другог. Брат је изнео истом старцу: „Када се оптерећујем помислима и тражим од старца да се помоле за мене, па чујем њихове речи, моја душа се тренутно успокоји”.

Одговор Јована: Мудрошћу датом од Бога крманом спасава брод када се нађе обузет помислима и они који плове у њему радују се видећи његово избављење. На исти начин болесника знатно весели помињање лекара, а још више - његовог умећа. И путника који се налази у опасности од разбојника ободрава глас страже, а још више њено присуство. Ако је то стварно тако, зар није онда још више одговор оца дужан да донесе весеље ономе који слуша, особито кад је он обузет прилежном молитвом Богу који **иначе** каже: *Молите се ... једни за друге, да оздравите* (Јак. 5,16). И када они, усвајајући страдање свога уда, (тј. ближњег), призивају свога Владика Исуса, говорећи са најслађим сузама: „Учитељу, спаси нас, изгибосмо” (Лк.8,24;Мт.8,25), зар то неће донети радост ономе који слуша **и који зна** да је **много моћна усрдна молитва праведника** (Јак.5,16)? Не будимо лењи да од њих тражимо молитве за себе. Премда и јесмо недостојни, Господ ипак прима заступништво Својих слугу, као што је то већ познато из реченога: *Испуњава вољу оних који га се боје* (Пс. 144,19). Брате, разбојници су се много пута развејавали кад би чули речи и глас јаких. Тако и мислени разбојници са трепетом беже стидећи се кад чују одговоре и гласове снажних, тј. оних који су од свог Владике и Учитеља - Исуса чули: *Не бојте се, ја сам победио свет* (Јн.16,33), и још: *Ево вам дајем власт да стајете на змије и скорпије и на сву силу вражију, и ништа вам неће наудити* (Јлк.10,19). Молимо, дакле, свете да се помоле за нас да бисмо стекли њихово (заступништво), јер ми од њих примамо непосредну корист. Помоли се за мене да бих то испунио и да у мени не превлада дејство левице. Господ нека је с тобом. Амин.

372. Питање истог. Једном си ми рекао да се при распитивању о помислима треба понашати слободно. Сада ми објасни у чему се састоји слобода при питању.

Одговор: Слобода (у питању) о помислима састоји се у томе да онај који пита потпуно оголи своју помисао онеме кога пита и да од њега ништа не скрива, ништа не мења из стида, а исто тако и да не изражава своју (помисао) тако као да припада неком другом него управо њему самом, јер тако и треба. Јер, претварање је штетно више од свега.

373. Питање истог. Кажите ми, владико каква врста слободе постоји у односу на ствари, и како је треба користити.

Одговор: Слобода је истина која се откривено изриче, на пример: коме је потребна храна, одећа или уопште било која ствар, он треба то да каже онеме ко има могућности да му то пружи. Ову слободу треба упућивати управо оном лицу које се неће саблазнити будући да се њоме не назиђују сви. Онај ко има расуђивање радује се и назиђује, а ко није такав, саблажњава се. Онај ко је употребљава треба да је користи непрестано, не у сврху задовољења страсти која га узнемирава, него само ради намирења своје потребе. Ако се ни **дотично** лице не саблажњава а ни страст се не меша, онда је добро дејствовати слободно. Треба се једино чувати да се слобода не употреби пред неким ко се њоме лако саблажњава. Боље је да насамо известиш о ономе што ти је потребно онога ко те може услишити, јер ћеш тиме сачувати од штете помисао свог брата. Тако, може бити, ти понекад имаш потребу да окусиш храну пре уобичајеног времена а други се, сазнавши за то, саблажњава, или да тражиш неку ствар а брат се тиме не назиђује. Као што је већ речено, добра је слобода, али кад је сједињена са страхом Божјим. Јер, дешава се да ти имаш потребу за неком ствари али то не откријеш него очекујеш да други сам од себе намира твоју **потребу**. Међутим, деси се да он о тој потреби не зна или да је на њу заборавио, или да не жури желећи да испита да ли имаш трпљење - и ти се саблажњаваш и грешиш према њему. А када му отворено кажеш онда се неће десити ништа од поменутог. Међутим, припреми своју помисао да се не жали, не саблазни и не ропће уколико се деси да тражиш нешто што ти је потребно, па не добијеш. Реци својој помисли: „Или ми он то не може дати или сам ја недостојан тога, па га Бог није подстакао да ми то уручи”. Такође се чувај тога да злопамтиш одбијање и да због тога пресечеш слободу коју имаш према њему, како би, кад се деси потреба, опет могао слободно нешто

да тражиш од њега. Такође се чувај од смућења у случају кад те одбију поводом неке ствари. Када те неко и сам од себе пита о ствари која ти је потребна, реци истину, а ако се заборавиш и кажеш: „Она ми није потребна”, врати се и реци: „Опрости ми, кажем се за то што сам рекао, јер та ствар ми је потребна”.

374. Питање. Како да поступим ако осећам да ће (извесно) лице да се саблазни таквом слободом?

Одговор Јована: Можеш да га испиташ да ли се он саблажњава или не. Ако се деси да ти је потребно да узмеш јело (пре времена), не говори му: „Дај ми храну”, него (реци): „Због те околности осећам глад”. Чувши то, он ће се открити и ти ћеш познати његово расположење, тј. да ли се саблажњава или не.

375. Питање истог. Како да се (схвати то) што је велики старац, на питање брата Јована да ли да у потпуности остави употребљавање поврћа, наредио да једе само оно које му други дају, али да сам не тражи да му дају? Изгледа да је он у том случају ограничио његову слободу.

Одговор Јована: Помисао је брату Јовану говорила да у потпуности остави употребљавање поврћа. (Због тога) је велики старац, будући упитан о томе, рекао: „Сам не тражи да ти дају поврће, па ћеш познати злобу непријатељску. Јер, исти онај који те саветује да га уопште не једеш, наговараће те да ропћеш ако ти буду дали мало или ако ти уопште не дају”. Због тога му је старац одговорио тако и дао му ону заповест, а где нема заповести, тамо је корисна слобода.

376. Питање великом старцу. Брат је питао великог старца: „Молим те, господине аво, душа моја је пуна (зла) и ја сам стално хтео да те питам о томе, али сам се бојао и говорио себи да ћу, ако питам па не испуним, искушавати Духа Господњег. Мој ава ми је рекао да је велики пад душе **избегавати** саветовање (са старцима). Молим те, Господа ради, да се помолиш за мене и дај ми поуку како да се спасем и опрости ми”.

Одговор: Брате, прилично касно си се пренуо, јер су се већ усмрделе и иструлеле ране твоје (уп. Пс.37,6). Ако желиш да се спасеш, одсеци све што ти наноси смрт и кажи са Давидом: Сада започех (Пс.76.11). Од сада остави своју вољу, самооправдање, презир и уместо њих се држи смирења, послушања и повињавања. У свему сматрај себе ништавним и спашћеш се. Ако ово испуниш бићеш сачуван од сваког зла, а ако не, видећеш сам, јер ћеш дати одговор у онај страшни дан. Не само да ћеш у садашње

време бити осуђен због презира, будући да си знао, него ћеш и у будућем веку дати одговор за то. Пази да не изгубиш награду због тога што занемарујеш рад на свом спасењу, које ти жели Господ.

377. Питање истог. Шта је одсецање својевољности?

Одговор Јована: То је напредовање по Богу. Одсецање своје воље састоји се у томе да се у добром одсеца своја воља испуњавањем воље светих, а у злом да **човек** и сам од себе бежи од њега.

378. Питање. Када ја питам о тананим помислима, моја помисао пада у високоумље због тога што их наводно детаљно испитујем.

Одговор: Ако желиш да питаш неке од отаца о тананим помислима, а да при томе не паднеш у високоумље, сети се да се од човека пре свега очекује да исправи грубе помисли које забрањује апостол: разврат, бестидност, завист (уп. Рим.13,13) и њима сличне, а затим да не презре ни танане. Ко се стара о тананим помислима а занемарује грубе, сличан је човеку коме је дом прљав и пун различитог смећа усред кога се налази и ситно ђубре, те подумне да дом очисти почевши најпре да износи из њега ситно ђубре занемарујући камење и друге ствари о које се спотиче. Ако изнесе само ситно ђубре, његов дом још неће добити пристojан изглед, а када изнесе и камење и остало, тада неће оставити ни ситно ђубре зато што и оно даје неприкладан изглед. Због тога наш Спаситељ и прекорева фарисеје и садукее, говорећи им: *Тешко вама... што дајете десетак од метвице и од копра и од кима, а остављате што је претежније у закону... а ово је требало чинити и оно не остављати (Мт.23,23).*

379. Питање истог истоме. Да ли ће неко бити осуђен као неверан ако пита старца о **некој** ствари и старац му каже да ће се она остварити, али се деси да он посумња због неподесних околности и несдговарајућих прилика?

Одговор: Ако брат који пита буде подвижник, он ће исправити своје неверје верујући да Свети Дух не може да слаже када говори устима Својих светихоно што Му је угодно, јер (Писмо) вели: *Бог рече светима Својим (Пс.59,8).* Уколико, пак не верује да Бог говори кроз уста онога кога је питао, сматраће се неверним и као онај који је већ одавно осуђен. Ако, пак, верује али и сумња, онда је дужан да се исправи, слушајући Еклисиаста

који говори: *праведни пада седам пута на дан и устаје (Прич. 24,16).* Још је потребно проникнути и у то зашто је Бог много пута преко божанственог Писма о Својим слугама говорио (једно), а са њима се, на први поглед, дешавало друго. Тако је Бог рекао: *прославићу оне који ме прослављају (1.Цар.2,30),* али видимо да су неки од светих до саме кончине били у многим мукама и невољама. Да ли можемо рећи да их Бог није прославио? Он их је заиста веома прославио, али они који не виде очима срца, не виде њихову славу. За такво трпљење је био прослављен Јов, иако се његовим пријатељима, који су на њега гледали људским очима, чинило да он заслужено трпи. Касније је он од Божанског гласа чуо: *Зар мислиш да сам то учинио ради нечега другог, а не да се покажеш праведан (Јов.40,3).* И убоги Лазар је веома прославио Бога трпљењем, лежећи код врата богаташа. Ми смо рекли да Бог прославља оне који Га прослављају. Са Лазаром се, како изгледа, десило у потпуности супротно будући да је пребивао у многим невољама до саме смрти. Међутим, касније се показало да га је Бог прославио, упокојивши га у недрима Авраамовим. Шта ћемо рећи о светом Павлу који се удостојио да види Самог Сина Божјег и да чује Његов божанствени глас, за кога је Бог посведочио да је изабрани сасуд (Дап.9,15), који је затим био узнесен до небеса и који је чуо Његов Божанствен глас и неисказане речи (2.Кор. 12,4) које нико други није чуо? Ипак и такав човек је двапут био спуштен кроз прозор у котарици (2.Кор.11,32). Зар то није било довољно да се саблазне неверни и неразумни? Иако је сам Павле и био удостојен божанске благодати, ипак се то десило ради испитивања многих, **тј.** да ли ће да сачувају исту веру према апостолу. Тако бива и у односу на остале свете ради користи оних који им долазе. Но, зашто да говоримо о људима кад се Сам Спаситељ молио, говорећи: *Оче мој, ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова (Мт.26,39)?* Слушајући ово, апостоли су се саблазнили, не знајући да се ово десило по промислу ради користи целокупног људског рода. Исто се дешава и овде и то не због немоћи онога који пита или се моли, него ради испитивања и укрепљења вере оних који долазе, **тј.** **ради осведочавања у то да ли ће до краја остати тврди у вери.** Истрајавајући у њој, они гледају на крај дела - на славу Божију, која се кроз њих пројављује. Међутим, неки питају (старца) са надом да (од Бога) добију нешто вештаствено, **тј.** **неку ствар,** а не ради душевне користи. Такви на то не чекају дуго. Због чега ми не обраћамо више пажње на оно што се десило са Ананијем и Азаријом? Имајући наду у Бога да их Он може спасти од огњене пећи, они су цару говорили: „Ми имамо на небесима Бога који може да нас избави

из руку твојих и од огњене пећи. А ако и не буде тако, ми нећемо служити твојим боговима” (Дан.3,17). И Бог их није одмах прославио, него је чекао све док нису ушли у саму пећ, чиме је свима постала очигледна њихова савршена нада у Бога. Он их је избавио и прославио, показавши преко њих пример за подражавање онима који изнемогну у трпљењу испитивања које шаље Бог, који је рекао: *који претрпи до краја, тај ће се спасти* (Мк.13,13). Оставимо све Богу који боље од нас зна шта нам је корисно, било то духовно или телесно, и не сумњајмо у оно што нам говоре свети оци, него са трпљењем примајмо оно што је угодно Богу, а што Он шаље ради добра и користи наших душа, сећајући се изреке пророка: *судови Твоји су велики бездан* (Пс.35,7). А да су Његови судови неиспитљиви, очигледно је из онога што се десило са Израилцима: они су, добивши обећање да ће ући у земљу где тече мед и млеко, обраћали пажњу само на вештаствену страну тога, те су много Бога искушали неверјем тако да то нису ни добили. Јер, они нису разумели да је Он медом и млеком назвао будућа духовна добра чија сенка је био Закон, како нам је то и апостол протумачио (Јев. 10,1). Више од свега, верујмо човекољубивом Богу и благом нашем Владици који о нашем животу увек промишља више него што ми поимамо или помишљамо, јер Њему приличи слава, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек, и у векове векова. Амин.

380. Опет питање истог. Оче мој, молим те да ми објасниш следећу ствар: Како да верујем ако ми се деси да питам оце да ли ће ми моја њива донети добре плодове, или ако имам непријатеља и питам да ли ће ми он нанети штету, а они ми одговоре: о плодовима - да ће бити, а о непријатељу - да ми неће нашкодити, а међутим, на делу не буде рода, а од непријатеља претрим штету? И како да помисао призовем и утврдим је ако видим да слаби у вери због сусрета са непредвиђеним околностима? Укажи ми и сада милост, оче мој, и упути ме на прави пут, те се помоли за мене немоћног.

Одговор Јована: Речи светих не треба да сматрамо узалуднима будући да су оне делотворне и речене по Богу. Међутим, ми их не можемо разумети зато што смо прилепљени за телесно и вештаствено. Јер, као што се Бог брине о спасењу људских душа, тако **чине** и свети. Оно што нам говоре свети треба пре да применимо на унутарњег човека и наћи ћемо да, уколико нас задеси невоља преко људи или штета у приходима, то бива на нашу корист. Тиме се разоткрива суштина предсказања преко

којих је обећано да ће добит бити знатна. Јер, нестицањем је стечена душевна корист, услед чега је добијен и добар приход. Исто тако треба разумети и о непријатељу кад нам он штети, будући да његово непријатељство постаје узрок наше душевне користи, уколико га само подносимо са благодарношћу, сећајући се рекавшег: *На свему захваљујте* (1.Сол.5,18), и: *молите се за оне који вас вређају и гоне* (Мт.5,44), и *опет: блажени сте када вас срамоте и прогоне* (Мт.5,11) и остало. Уколико смо исправни, то искушење ће нам послужити за напредак, а ако смо грешни, оно ће нам бити на отпуштење грехова и исправљење, на **стицање** искуства и на приучавање трпљењу. А када се деси да нам је све потаман или у телесном, или с обзиром на приходе или у вези мира са нашим непријатељима, **опет њихове речи** применимо на унутарњег човека, тј. **спознајмо** да је молитва праведних допринела његовој користи. Када будемо тако поступали, мрзитељ добра неће моћи да нашкоди нашој вери, будући да и једно и друго (и стицање и нестицање обећаног) служи на корист нашег унутарњег човека. Ко поживи мирно, видеће испуњење онога што су предсказали свети, тј. онога што је било предсказано за његову корист. Нека те Господ уразуми и пресвети твоје срце.

381. Питање. Да ли ћу бити исцељен одмах уколико замолим свете (да се помоле) за угаснуће душевне страсти или телесне (болести) и верујем у то, па макар за мене и не било корисно брзо исцељење?

Одговор Јована: Није добро упорно молити за брзо исцељење уколико не знаш шта ти је корисно. Остави то Рекавшем: *јер зна Отац ваш шта вам треба пре него што заштете од њега* (Мт.6,8). Помоли се Богу овако говорећи: „Владико, ја сам у Твојим рукама. Помилуј ме по Твојој вољи, а ако је за мене корисно, исцели ме брзо”. Тражи и од светих да се помоле за тебе и **благодари** Њему за све, сећајући се речи Писма: *На свему захваљујте* (1.Сол.5,18), па ћеш стећи душевну и телесну корист.

382. Питање истог. Шта ишту од Бога оци од којих траже да се помоле поводом било каквог искушења - избављење од страсти или (уопште) оно што је корисно за човека? И како су ава Сисоје и други оци, молећи се за ученике, искали од Бога да их избави од страсти? Како да разумемо то да је *све могуће оное који верује* (Мк.9,23), и још - да нико не бива искушан више него што може (поднети) (уп.1.Кор.10,13)? И да ли то искушење служи на корист? Да ли молитве светих доносе корист?

Одговор Јована: Брате, пошто смо и ја и ти залудни, дешава нам се да заборављамо наше страсти те да питамо једно уместо другог. Уосталом, у вези са оним што си питао, ја мислим овако: савршени оци се моле да Бог учини оно што је корисно за човека. Јер, ако је њему корисно, онда Бог у њему оставља страст ради трпљења, а ако му је корисно да га избави од страсти - Он га и избавља. То приписујемо предзнању Божијем. Ава Сисоје се тако молио за свог ученика, јер је стекао осведочење да тако треба да се помоли. И други старац, или, боље рећи, други су се такође молили из претходног уверења. А да оно што са човеком бива може изаћи на његову корист, уверавају нас речи апостола: *На свему захваљујте*. Речи Писма: *све је могуће ономе који верује*, саветују да са надом подносимо невољу која происходи од страсти, да трпимо, да смо дуготрпељиви и да храбро истрајавамо слично Јову. Бог не допушта да се човек искуша више него што може (поднети). Међутим, понекад човек, уколико (му не помогну) молитве светих, по лењости својој бива издајник самог себе. Бог да ти опрости, брате, због празнословља твог.

383. Питање истог. Кажу ми, оче мој, како треба да прођем путем на коме предстоји опасност од разбојника ако имам установљење³⁰⁾ од светих и деси ми се да пролазим тим путем или из моје особите потребе, или због неког благочестивог дела, или идући ка светим оцима? Да ли да кренем без предострожности, надајући се на установљење светих, или на неки други начин? Уколико неочекивано упаднем у руке разбојника, кажи ми, оче мој, шта да мислим о себи самом и о онима који се налазе са мном, као и о стварима које имам уз себе. Уколико се деси да претходно не кажем ави о разбојницима, да ли да се вратим и кажем му о њима?

Одговор Јована: Уколико ми, будући послани некуда, добијемо установљење неког светог, треба да се надамо да је Божија помоћ у потпуности са нама. И у свету када неко свој дом повери извесном јаком човеку, онда последњи улаже велико старање о дому из поштовања према ономе који му га је поверио; утолико више установљење светих савршено прима Бог ради чувања оног кога Му они предају, будући да је о Њему речено: *извршиће вољу оних који Га се боје и молитву њихову ће услишити и спашће их* (Пс.144,19). У сваком случају треба да верујемо да установљење светих има савршену силу за помоћ и спасење душе. Уколико, пак, добивши установљење, сусретнемо у било чему невољу и бу-

30) Тј. благослов и молитве светих.

демо нечега лишени или на путу, по попуштењу Божијем, упаднемо у искушење, немојмо се огорчавати или сматрати немоћним оне који су нас предали Богу и немојмо се саблажњавати о њих. **Немојмо се огорчавати** уколико нас снађе губитак или добијемо телесну рану, него се сетимо да се и сам божанствени апостол, будући силан, савршен и свет, подвргавао свему томе и хвалио се говорећи: „Бејасмо у великој невољи, али нас од свих избави Господ” (уп.2.Кор.1,10). **Сетимо са и тога** да праведни имају многе невоље, али их од свих избавља Господ (Пс. 33,20), да нам кроз многе невоље ваља ући у Царство Божије (Дап.14,22), и још да је човек без искуства неискусан (уп.1Сир. 34,10) и неподесан. Имајмо на уму да се никакво добро дело не може извршити без муке, јер се њему супротставља ђаволска завист. Ако се деси да пређемо (пут) без невоље, немојмо високо мислити како смо спасени од скорби као достојни тога, него се сећајмо да нас је Бог, знајући нашу немоћ и да смо немоћни да претрпимо невољу, покрио од скорби установљењем светих. Јер, о онима који су претрпели скорби или искушења написано је: *Блажен је човек који претрпи искушење јер кад буде опробан примиће венац живота* (Јак.1,12). Пази само да, имајући установљење светих, свој пут не проходиш немарно, него, када чујеш на путу нешто о разбојницима, или некој другој опасности, буди тврд и по својој сили се постарај да се томе не подвргнеш. Моли се Богу и, сећајући се установљења светих, **постарај се** да са опрезношћу или прођеш пут свој са другима, или питаш на који начин је могуће безопасно проћи тим истим путем или неким другим. Ако ти се деси да идеш ради неког благословеног дела или ка светим оцима и чујеш о разбојницима или о другим опасностима на путу, ни тада се не усуђуј да се упустиш на намерагани пут без икакве предострожности да би макар тиме избегао високоумље и опасност. Јер, нико не треба произвољно да се предаје у искушење, него да благодарно трпи оно што га постиже по попуштењу Божјем. Ми видимо да су и неки од светих, чувши о разбојницима и другим невољама, одлагали своје намере. То нам служи за смиравање. Сазнавши, дакле, или чувши да је пут опасан, постарај се да питаш аву: „Како расуђујеш да учиним?” И како ти он каже, тако и учини. А ако му из заборавности не кажеш о томе, него, добивши установљење, пођеш и сетиш се на путу да си заборавио да се посаветујеш, онда не треба да се враћаш него се помоли Богу, говорећи: „Владико, опрости ми на мом немару и по молитвама Твог светога и по благодати Свог милосрђа упуту ме по Својој вољи, спаси ме и сачувај од сваког зла и скорбних догађаја, јер се име Твоје слави у векове. Амин”.

384. Питање истог. Може ли вера других донети корист ономе ко томе не присаједини сопствену веру, као што је ослабљеном вера оних који су га носили донела корист?

Одговор: Да и ослабљени није имао вере, не би дозволио да га носе и спусте (кроз отворен кров). На тај начин је њихова заједничка вера њега спасла. Ако човек (уз веру других) не присаједини и своју веру у Бога, неће имати никакве користи. Не оправдавај се тиме што полажеш на друге своје бремене, те сам не чиниш ништа, будући да се и Јеремија, верујући да је Бог милостив према људима, молио за њих, али га Бог није услишио због тога што они уз то нису присајединили и своју веру. Где је била вера пророка? Зар је он није имао, као што су је имали они који су носили ослабљеног? Међутим, узрок је лежао искључиво у људима. Исто бива и у сличним случајевима, будући да није узалуд написано: *Много је моћна усрдна молитва праведника* (Јак. 5,16).

385. Питање истог. Молим те, оче мој, кажи ми чиме су кћи Хананејке и слуга капетана допринели своје исцељењу? Па и други ослабљени је, моливши се само за здравље тела, најпре добио остављење грехова (Мк. 2,5). У чему се у овим случајевима састоји саучествовање? Такође, и Господ говори апостолима: *што год раздрешите на земљи биће раздрешено на небу* (Мт. 18,18). И: *Којима опростите грехе, опраштају им се* (Јн. 20,23), а није речено: „Ако саучествују”. Молим те, објасни ми ово.

Одговор: Брате, тугаљиво је са онима који не схватају ток збивања. Кћи Хананејке и слуга капетана били су ван ума, једна због узетости, а други због силне болести и због тога нису могли својом вером да садејствују са онима који су се молили за њих. Онај, пак, ослабљени се, показавши веру у односу на стицање телесног здравља, по човекољубљу Владике, удостојио и већег. У време (земаљског живота) Спаситеља у почетку су се дешавала чуда и без садејствовања (оних на које су се она простирала) како би људи веровали Његовом доласку и људи су се исцељивали даром, ради испуњења речи пророчке: *Он недуге наше прими и болести понесе* (Ис. 33,4). Постајући недужни греху, људи су се исцељивали благодаћу Његовом и од њих се није захтевало садејство, осим да се касније сачувају, по речи Његовој: *Ето, постао си здрав, више не греши, да ти се што горе не догоди* (Јн. 5,14). Осим тога, о Њему Самом Јован говори: *Гле, Јагње Божије које узима на себе грехе света* (Јн. 1,29). Проникни у оно што говори: „Читавог света”. Они који Га нису прихватили нису добили исцељење и на њима се испуњава (реч Писма): *Ако ли се неверујући*

раздваја, нека се раздвоји (1.Кор. 7,15). А у то да је апостолима дао власт да исцељују и опраштају грехе онима који потпомажу молитви, нека те увери сам Јаков који је добио такву власт и који говори: *Много је моћна усрдна молитва праведника* (Јак. 5,16). За време Самог Спаситеља било је другачије: они који су Га примали, спасавали су се и добијали исцељење, а они који Га нису прихватили, него су Га одбацили - гинули су. И тако, утврдимо се у вери и спашћемо се у име Бога, коме слава у векове. Амин.

386. Питање истог. Молим те, владико, објасни ми у чему се састојала кривица ученика светог Јелисеја, те мртавац није васкрсао. И због чега је пророк, провидећи то, **ипак** њега послао? **Осим тога, зашто га** није исправио пре него што га је послао?

Одговор: Јелисеј није послао ученика да би га понизио, никако, него да би га научио да је корисно никога не понижавајути, и да би га привео покајању, да би затим поверовао и васкрсао. Међутим, он је остао при истом (неверју) и због свог неверја није васкрсао. Пророк је знао да он неће васкрснути мртаваца, али да би од њега одузео повод и за најмање оправдање, он га шаље, поучивши га, премда се овај и није исправио, као што је и Господ знао издајника и није га понизио све до последњег издаха, него га је уразумљивао, не одбацивши га све док овај није у потпуности погинуо. Јер, људи су обдарени слободном вољом. Да би било очигледно да Бог није виновник зла, као ни свети, него да су људи виновници властитих зала, Он им је оставио слободу да би се јавили без оправдања у дан Суда, будући да ће се међусобно раскринкати.

387. Питање. Неки од оних који су боравили у манастиру и који су се избавили од многих искушења молитвама светих отаца хтели су, чувши о наиласку разбојника, да оду из манастира, па су о томе питали великог старца.

Одговор Варсануфија: Ми смо се већ из искуства уверили да нас Владика и човекољубиви Бог избавља од свих скорби и искушења. Немојмо ни сада сумњати да ће нас избавити и покрити од сваког зла. И тако, све наше старање и наду положимо на Њега (1.Пт. 5,7). Ма где били, уздајући се у молитве светих, не бојте се никаквог зла, него истрајавајте, утврђујући се вером Христовом и певајући са пророком Давидом: *Господ ми је помоћник и нећу се уплашити; шта ће ми учинити човек* (Пс. 117,6), и остало. И још: *Господ ће те сачувати од сваког зла; сачуваће душу твоју Господ. Господ ће сачувати улазак твој и излазак твој од сада и довека* (Пс. 120,7-8). Чувајте се да не сазнају људи да се ви,

имајући Бога (за помоћника), ипак бојите од људи, јер (је речено): *Ако и пођем усред сенке смртне, нећу се убојати зла, јер си ти са мношвом* (Пс.22,4). Реците својој души која се снебива: *Господ сила је са нама; заступник наш је Бог Јаковљев* (Пс.45,8) како би стекла смелост. Све вас поздрављамо у Господу, говорећи: *Не бојте се, ја сам са вама* (Мт.14,27).

388. Питање. Чувши овај одговор, један брат је питао истог старца да ли **човек** треба, имајући такву наду, да живи без бриге чак и на месту које је опасно због разбојника.

Одговор Варсануфија: Ми увек треба да се надамо да Исус неће допустити да се искушамо већма него што можемо (уп.1.Кор.10,13). Међутим, пошто нас је Сам научио, говорећи: *молите се да не паднете у искушење* (Јк.22,46), не треба да срљамо у опасности, јер ће то бити преступање заповести Божије, будући да у том случају сами себе предајемо на смрт. **Напротив**, ми треба да се чувамо. Ако живимо у мирном месту и чујемо о наиласку разбојника, не треба да се узнемирујемо, имајући заштиту Божију, јер Бог види да се нисмо сами увели у искушење и да нисмо прекршили Његову заповест. **Тада ће** бити боље да, испуњавајући ову **заповест**, дан и ноћ произносимо: *И не уведи нас у искушење* (Мт.6,13). А уколико се и поред молитве деси искушење или напад разбојника, немојмо слабити **духом** јер се то дешава ради нашег испитавања и по попуштењу Божијем, на корист **нашу**. Када је у питању попуштење, апостол нас ипак теши, говорећи: *веран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете, него ће учинити са искушењем и крај, да можете поднети* (1.Кор.10,13). А уколико од простог гласа **о разбојницима** будемо бежали са једног места на друго, може се десити да нам ђаво уопште не допусти да поживимо на једном месту. Када насигурно знамо да нам на извесном месту прети опасност, дужни смо да се заштитимо. Ако је место мирно и искушење нас задеси изненада, Бог ће нас, видећи да није наша кривица, покрити по Својој вољи. Јер, постоји искушење које извире из нас самих и штети нашој души и у вези њега опомиње апостол Јаков, говорећи: *Ниједан кад је кушан да не говори: Бог ме куша, јер Бог је непријемчив за кушање злом, и Он не искушава никога* (Јак.1,13). Оно, пак, искушење које се дешава по попуштењу Божјем јесте корисно за душе, јер човека приводи опитности. Опитност га, пак, доводи до уздања, а *нада*, по писаноме, *не постићује* (уп.Рим.5,4). Онај, пак, који се не постићује,

већ је спасен у Исусу Христу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

389. Питање истог. У Писму је речено: *Пробај ме Господе, и испитај ме* (Пс.25,2), и још: *Сваку радост имајте, браћо моја, када паднете у различна искушења* (Јак.1,2), а на другоме месту **чујемо**: *не уведи нас у искушење* (тј. напад). Изгледа као да су ова места међусобно противречна, па те молим да ми објасниш разлику међу искушењима.

Одговор Варсануфија: Усклик: *Пробај ме Господе, и испитај ме*, може изрећи само човек који се подвизава и који се моли да му се преко искушења које долази по попуштењу Божијем допусти да испита себе да ли ће сачувати трпљење у тескоби тог искушења. Јер трпљење, као што је речено, приводи човека искуству и осталим добрима, од чега несумњиво произилазе радост и напредак, будући да воља на сваки начин приморава себе на труд како човек не би био савладан тим искушењем. Рећи, међутим, *не уведи нас у искушење*, значи: не допусти да будемо искушани од своје воље и свога хтења зато што од пада у такво искушење произилази смрт. О томе говори Спаситељ: *молите се да не паднете у искушење*. Због тога се онај праведник и моли двоструком молитвом иштући да буде испитан по попуштењу Божијем и испробавањем на спасење, тражећи истовремено да не буде искушан од своје воље и хтења на душевну погибао.

390. Питање. Како да постигнем да страх Божији непоколебљиво пребива у мом суровом срцу? Још те питам да ли је добро или не оно што се са мношвом дешава, наиме, да, радећи нешто и не завршивши започето, прелазим умом на **нешто** друго, под изговором страха Божијег.

Одговор: Онај који увек жели да има непоколебљив страх Божји у свом срцу може из следећег примера да схвати (како то да постигне): *ако неко жели некуда да пође, облачи ципеле*. Писмо говори да су ципеле знамење припреме (Еф.6,15). И тако, ко види да му предстоји нека ствар, треба од телесног припремања да позајми образац за духовно и да обује духовне ципеле, тј. да се припреми страхом Божјим, сећајући се да је дужан да све врши са страхом Божјим, те да припреми своје срце да призове Бога да му да **страх Свој**. И ако при свакој ствари он буде пред очи представио овај страх, његово срце ће га непоколебљиво баштинити. Потребно је обраћати пажњу и на то да се ум не преноси са посла који је пред нама на нешто друго под изговором да се то чини из страха Божијег. Јер, тај пут није прав и није ништа друго него

расејаност и вражија превара. При сваком подухвату потребно је старати се да у себи поседујемо страх Божји. Такође, потребно је приближавати се светим оцима да бисмо се и ми, гледајући их у лице и разговарајући са њима, од њихових уздаха и доброг живота, и сами испунили умиљења, тј. **скрушеног расположења** по Богу. Тако су се и Јаковљеве овце, гледајући стално на огуљене прутове у коритима, упаљивале и младиле (уп. Пост.30,39). Ако у срцу запечатимо примере отаца и **решимо** да на исти начин употребљавамо ствари као и они, нећемо закаснити да ступимо на њихово путохође.

391. Питање. Много пута се дешава да у сећање призovem страх Божји и одмах, сетивши се оног Суда, долазим до умиљења. Како то сећање треба да прихватим?

Одговор: Када ти то дође на памет, тј. (кад осетиш) умиљење због онога што си сагрешио у знању или незнању, буди пажљив како се то не би десило по ђавољем дејству, на још већу осуду. Ако питаш како да се разликује истинско сећање од оног које се дешава по ђаволском дејству, онда чуј: када ти дође такво сећање и ти се стараш да на делу покажеш побољшање, онда је сећање истинско и њиме ти се опраштају греси. Када, пак, видиш да, сетивши се страха Божијег и Суда, долазиш до умиљења, али затим поново падаш у исте или још теже грехе, нека ти је на знање да је такво присећање од непријатеља и да га демони у тебе полажу на осуду твоје душе. То су два јасна пута. И тако, ако желиш да се бојиш осуде, бежи од дела којима се она **заслужује**.

392. Питање. Које је погодно време да се прима у ум сећање на Бога и на страх Његов, како би се тиме дошло до умиљења и избављења од сагрешења?

Одговор: Огањ је по природи својој врућ и ко жели да га употреби не држи га увек откривеним, него га радије сакрива да би, кад пожели, могао да га разгрне и распали. Тако треба поступати и у наведеном случају будући да у нас улазе побуде и са непријатељске стране, а сеју се у свако време, предлажући нам се у виду страха Божијег са намером да нас увуку или у тугу или да нам смуте ум који, због посла који му предстоји, не брине о томе да расуди какво је његово стање. Исто лукавство употребљавају и они који поткрадају људска станишта. Уколико приметите да они који живе у њима нису оставили предострожност, не могу их пократи. Сећај се увек Екклесијаста који је рекао: *постоји време за*

сваку ствар (Проп.3,1), и говори себи: „Најпре ћу са страхом Божијим учинити оно што ми предстоји, а тада ћу се, ослободивши се посла, позабавити твојим рачуном³¹⁾ и учинићу то не својом мудрошћу, него силом Бога нашег који испитује срца и унутарја”. Време погодно за испитивање помисли нека ти буду јутарњи и вечерњи часови у које треба да се запиташ: „Како сам провео ноћ, или дан?” И ако увидиш било какво сагрешење, постарај се да се уз помоћ Христову исправиш.

393. Питање истог. Шта да радим, јер заборав, који овладава мноме, не ретко поништава сећање на многа сагрешења, тако да их се понекад уопште не сећам?

Одговор Варсануфија: Има неписмених људи који имају поверљиве зајмодавце и који, будући потпуно уверени у њих, уколико забораве било шта, овако говоре: „Ми ћемо вам дати колико смо дужни, по вашем рачуну”. Тако и ти, каквог вернијег зајмодавца можеш имати од Бога који зна и оно што још није било? И тако, положи на Њега износ заборављених сагрешења и реци Му: „Владико, будући да је заборављање сопствених сагрешења грех, ја сам у свему сагрешио Теби, јединоме Срцезналцу. Ти ми опрости све по Свом човекољубљу. Јер, узвишењост Твоје славе пројављује се тако што грешницима не узвраћаш по **мери** њихових сагрешења. Нека си прослављен у векове. Амин”.

394. Питање. Понекад се деси да се саблазним због неке ствари и одједном се покаже да сам се неправедно саблазнио, због чега ме хвата стид. Да ли то Бог попушта ради (моје) исправке или то долази од лукавог ради осуде?

Одговор Варсануфија: Уколико схватимо значење претходног одговора, наћи ћемо да он приличи и овом питању. Јер, као што је у њему речено да ћемо бити осуђени ако самим делима не покажемо сећање на страх Божији и умиљење које од њега произилази, тако је и овде. Уколико на самом делу покажемо да смо се уразумили изобличењем, онда оно (долази) од Бога на наше спасење, а ако не, онда долази од демонског наговарања да бисмо били осуђени.

395. Питање истог. Да ли је добро да, ако изгубим неку ствар и, бојећи се осуде, не осудим онога (код кога се, како ми се

31) Тј. подстицањем од стране помисли.

чини, она налази) него га само сумњичим, али ипак сазнам да ли је она заиста код њега, будући да ми је до ње стало?

Одговор Варсануфија: Неће бити недолично да се сазна да ли је ствар код њега. Ако се и деси да је код њега, не старај се да му нанесеш стид, него буди задовољан тиме што си нашао своју ствар.

396. Питање или молба. Неки христољубив човек је исповедао своје грехе истом старцу, молећи опроштај за њих. Старац му је одговорио овако: „Ко открива своја сагрешења, оправдава се, по речи Писма: *Реци ти најпре безакоња своја, да се оправдаш* (Ис.43,26), и још: *Рекох, исповедићу безакоње моје Господу и Ти си отклонио нечастивост срца мог* (Пс.35,5). Брате, *чувај се убудуће, а прошло нам је Бог опростио*”.

397. Питање истог. Реци ми, оче мој, како то да душа моја не плаче, иако има многе ране.

Одговор Варсануфија: Ко зна шта је изгубио, плакаће због тога. И ко жели било шта да (достигне), предузима многа путовања и трпи многе невоље, очекујући да добије жељено.

398. Питање истог. Да ли се некеме урачунава у правду ако хоће да учини добро дело, али само ради сопствене добити или из неке друге својевољне (побуде)?

Одговор Варсануфија: *Ми знамо да пост бива мрзак Богу, ако га неко врши придодајући му нешто по својој вољи, или ако (пости) иштући угодност људске славе. И Израилци су постили, али их је Бог због тога што су за време поста чинили увреде и заступали своју вољу прекоревало преко пророка Исаије говорећи: нисам такав пост ја изабрао* (Ис.58,5), *говори Господ*. Тако је и овде. Било које дело које се не врши једино из љубави према Богу, него коме се придодаје и нешто од своје воље - нечисто је и непријатно Богу. То се може схватити и из божанственог закона. Он говори: *Мање семе немој сејати у њиви својој* (Пон.зак.9,11; Лев.19,19), *нити сачини себи хаљине од вуне и лана*. И ако хоћеш да се убедиш да је то речено подвижницима, **помоћи ће** ти Еклизиаст који говори: *У свако време нека твоје хаљине буду беле* (Проп.9,8), чиме показује да дело треба увек да буде чисто. Ако се делу додаје било шта по вољи вршиоца, оно постаје оскрнављено и неугодно Богу. И Господ је у вези са делима говорио Својим ученицима: *Чувајте се лажних пророка који вам долазе у оделу овчијем, а изнутра су вуци грабљиви. По плодовима њиховим по-*

знаћете их (Мт.7,15-16). И тако, *постарајмо се да чинимо дело Божије не ради спољних сврха него једино Бога ради. Ако то није тако, Бог нема потребе да преко нас испуни то дело, али Му зато неће понестати човек преко кога ће се Његова ствар испунити беспрекорно. И тако, чинећи добро, пазимо на себе како не бисмо свој труд учинили некорисним због своје воље.*

399. Питање. Иако сам уопште спор у учењу, изучавам Псалме брже него остало. Да ли је то са мном од Бога или од демона?

Одговор Варсануфија: Учи са смирењем колико ти Бог помаже. То да лако учиш реч Божију није од ђавола него је семе Божије. Али *када неко није пажљив према Богу, онда непријатељ сеје своју плеву*. Желећи да смириш своју помисао, наведи јој пример: ко од господара свог добије сребро, слично оним јеванђелским слугама, и не стекне ништа и не умножи га, чему ће бити подвргнут? И помисао ће ти одговорити да ће бити подвргнут ономе чему и слуга који је сакрио сребро свог господара (Мт.25,18). А ти јој кажи: „Према томе, не превазноси се пунећи ваздух бесплодним речима, јер ти оне служе једино на осуду”.

400. Питање истог. Добро долази од Бога. Да ли се оно даје и грешницима и, ако да, због чега?

Одговор Варсануфија: *Сваки дар добри* (Јак.1,17) произилази од Бога. И као што је Он добар, тако и све добро даје, праведнима као достојнима, а грешнима да се, (призвани) тим добротинствима, покају, по речи апостола Павла: *Али због тога бих помилван да би Исус Христос показао на мени првome сво дуготрпљење* (1.Тим.1,16).

401. Питање истог. Може ли било ко долично да захвали Богу?

Одговор: Ако људи, који су (саздања) која ништа не значе, опраштају у потпуности некеме, или избављају некога од великих мука, и он им захваљује и свима обзнањује своју захвалност, утолико више ми који увек имамо потребу за добротинствима Божијим, треба устима да захваљујемо Ономе који нас је најпре створио, а затим нам даровао и помоћ против противника: разум срца, телесно здравље, светлост очију, дах живота и, што је од свега важније, могућност покајања, Тело и Крв своју ради остављења грехова и утврђења срца. Јер, (Писмо говори): *хлеб крепи срце човека* (Пс.103,15). И ако неко помисли да је то речено о чулном хлебу, **нека се пита** како онда Сам Дух говори да *не живи*

човек о самом хлебу, но о свакој речи која излази из уста Божијих (Мт.4,4). Ако људи узвраћају и благодаре за чулне и трулежне ствари, чиме би ми онда могли да узвратимо Распетоме за нас? Да бисмо Му узвратили треба до саме смрти (све) да трпимо Њега ради. И тако, не труди се желећи да схватиш (у чему се састоји) долична захвалност Богу од стране људи, особито грешних, будући да је Он умро за њих. Ако човек за тебе буде бачен у тамницу, зар му не би захвалио и преко своје снаге? Утолико више (си обавезан да благодариш) Умрломе за тебе. Знај да ми никада нећемо успети да Му достојно заблагодаримо. Ипак, приносимо Му благодарност устима и срцем сходно својим силама и он ће, по Свом човекољубљу, то упоредити са оне две лепте (јеванђелске удовице). То важи за грешнике, а праведници, будући сечени и убијани, још више благодаре, по речи апостола: *На свему захваљујте* (1.Сол.5,18) Богу. Њему слава у векове. Амин.

402. Питање истог. Могу ли демони било коме да учине добро? И како се показује да је то од демона? Каква је разлика између тог и Божијег добра?

Одговор Варсануфија: Некоме може да изгледа као да стиче добро, а то бива од лукавог на његову обману. Свако, пак, добро које произилази од ђавола ради обмане човека, ако се ваљано размотри, показује се привидним, будући да је ђаво лажљивац без поседа истине (Јн.8,44), што показују и последице тога (тј. наводног добра). Његова светлост се завршава тамом, по речи апостола који говори о ангелима ђавола који се преображавају у служитеље правде, чији ће *свршетак бити по делима њиховим* (2.Кор.11,15). И Спаситељ говори: *По плодовима њиховим познаћете их* (Мт.7,16). Ако разумно и са расуђивањем испиташ, наћи ћеш да у наводном добру које (долази) од ђавола није било ни трага од добра, него је била **присутна** или таштина, или **смућење**, или нешто слично. Божије, пак, добро увек умножава просвећење и смирење срца, и доноси велику тишину. Када из незнања пострадамо у нечему због ђаволске обмане, призовимо себе и прибегнимо Ономе који може да укине искушење. Потребно је знати да је некима од самог почетка јасна та разлика, а грешницима тек по завршетку (искушења), исто као што искусни златар, узевши злато (у руку) може и пре него што га испита огњем да каже какво је, а неискусни то не може пре него што га испита на ватри.

403. Питање. Објасни ми како се може избећи опасност која је везана са наводним добром које долази од демона?

Одговор Варсануфија: Добро треба увек да сматрамо добрим. Ако се добро, после испитивања, покаже злом, треба га одбацити. Нека храна је на изглед добра, али када се окуси примети се горчина, те је **човек** због тога одмах избацује из уста. Тако, на пример, грчки орах, амигдал итд. по укусу се сматрају добрим (плодовима), али када се међу њима појави горак и (човек) га поједе, напуниће свој стомак горчином и сам ће бити крив због тога. Исто тако је и овде. Ако човек буде преварен (од демона) и, схвативши то, каже: „Владико Господе, мени се наругао (**непријатељ**), опрости ми”, Господ ће му опростити, јер је милостив. Знај и то, љубљени мој, да Бог никоме не допушта да буде искушан више него што може поднети (1.Кор. 10,13). Поводом свега уносимо Му молитву и Он ће раздвојити истинско добро од лажног. Њему слава у векове. Амин.

404. Питање. Како могу сазнати да ли је нека ствар заиста добра ако ми се чини да ће бити богоугодна, али ми се помисао супротставља, спречавајући ме да је испуним као **наводно** злу?

Одговор Варсануфија: Када ти се чини да ће нека свар бити по Богу, а помисао јој се противи, из **те** саме **чињенице** ће се познати да ли је заиста по Богу. Јер, ако се у време молитве наше срце утврђује у добру, и то добро узраста а не умањује се, познаћемо да је та ствар по Богу, без обзира да ли остаје супротна помисао која нас жалости или не. Јер, добру се обавезно противи **жалост** изазвана ђаволском завишћу. Па ипак, оно (тј. добро) молитвом се умножава. Ако ђаво подстакне наводно добро, а при томе се изазове и противљење, онда се и само наводно добро умањује, а уједно и наводно противљење. Јер, непријатељ се **само** претвара да се противи помисли коју сам подмеће, како би нас путем тога преварио да (ту помисао) примимо за добро.

405. Питање истог. Како то? Када добро буде било без жалости, зар оно већ није по Богу? И кад се деси да учинимо мало добротинство, а помисао не сусреће жалост, зар је оно што сам учинио било неблаговремено или је, пак, учињено неугодно Богу? Молим те, оче мој, просвети моје срце.

Одговор: Ако неко, учинивши добро дело, **примети** да његова помисао не сусреће невоље, не треба да буде безбрижан, мислећи да ће **проћи без жалости**: јер свако добро дело припада путу Божјем и **не лаже** Онај који је рекао: *јер су уска врата и*

тесан, тј. тескобан, пут што воде у живот (Мт.7,14). Ако се невоља и не деси за време доброг дела, ипак после њега човек не може проћи без скорби. Када неко са усрдношћу чини добро, не осећа тегобу, а када га чини без усрђа, онда је осећа. Понекад (човек) чак и не зна да нас невоља постиже на разне начине. Уколико марљиво посматрамо, наћи ћемо је, или прикривену сујетом (јер, и у њој се налази узрок скорби) или неком личношћу која нас омета или тиме што нам је касније опет потребно оно што смо употребили за добротинство ближњему, тј. кад, видећи да у нашим рукама није остало ништа, осетимо жалост. Кад је тако, где ћемо наћи помисао лишену брижности? И тако, не (проникнувши у последице), не треба се сматрати безбедним (од невоља). Јер, невоља се неразумнима пројављује и кроз последице дела, а разумни увек очекују да сретну тешкоће, ако не данас, онда сутра, и не смуђују се. Припремих се, говори Писмо, и не смутих се (Пс. 118,60). Блажен је онај који увек држи пред својим очима да је Господња земља и све што је на њој (Пс.23,1), те зна да је Бог способен да са Својим слугама учини како Му је угодно. Такав не жали због онога што је употребио (за добротинство). Дакле, ако и сусретнемо невољу, нека нам је познато да је Бог попушта ради нашег испитивања, због тога што никада не презире оне који Га се боје, а особито оне који чине (добро) ради Његовог имена.

406. Питање. Може ли човек сам од себе да мисли било шта добро?

Одговор: Често се дешава да се и од покрета природне помисли нешто добро помисли, али и то треба приписивати Богу. Јер, наша природа је Његова творевина. Ми треба да знамо да њега (тј. добро) не можемо спровести у дело осим као заповест Божију. Тек када њу, (тј. заповест) држимо пред очима, наше срце се утврђује у чињењу добра.

407. Питање. Како ћу, дакле, смирити своју помисао када чиним нешто добро? И како да корим себе када чиним добро?

Одговор: Ако се деси да учиниш и сва добра дела и да извршиш све заповести, да би смирио своју помисао, сети се Онога који је рекао: Тако и ви кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: Ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити (Јк.17,10). То треба говорити утолико пре што ми још нисмо испунили ни једну заповест. Тако треба увек мислити и корити себе приликом чињења доброг дела и говорити

себи: „Не знам да ли је ово угодно Богу”. Велико дело је чинити по вољи Божијој, а испунити (вољу Божију) још је веће: то је целокупност свих заповести. Јер, чинити нешто по вољи Божијој јесте часно дело али је мање него испуњење (воље Божије). Због тога је апостол и рекао: што је за мном заборављам, а стремим за оним што је преда мном (Фил. 3,13). И ма колико да је он стремио напред, није се заустављао, него је увек био незадовољан и увек је напредовао. Он је такође рекао: Ми, дакле, који смо савршени, овако да мислимо (Фил.3,15), тј. да напредујемо. Рекао је да ће нам Господ, уколико друго нешто мислимо, и то открити.

408. Питање истог. Како да избегнем високоумље када испуним заповест, те да знам да сам далеко од добра иако га чиним?

Одговор: Брате, добра дела треба да сматрамо добрим и да им прибегавамо као добрим, јер добро не треба држати за зло. Међутим, ако неко не чини добро са циљем богоугађања, оно се показује као зло због намере вршиоца. Свако треба да се стара да увек чини добро, па ће му се касније, благодаћу Божијом, дати да своја дела врши са страхом Божјим. Када се преко тебе чини добро, благодари Дародавцу добара као Виновнику тог добра, а себе укори говорећи: „Кад бих и ја добро поступао у овом делу, могао бих да будем саучесник овог добра”, па ће ти се дати да се са умиљењем помолиш Богу, те удостојиш да будеш саучесник у добром делу које се преко тебе врши.

409. Питање истог истоме. Ако се деси да у некој ствари покажем дуготрпељивост, моја помисао упада у високоумље. Шта треба тада да помислим?

Одговор: И пре овога сам ти рекао да си, када учиниш нешто добро, дужан да знаш да је то дар Божји (који ти је дат) по благодати Божијој, јер Бог све милује. Пази на себе да због своје слабости не изгубиш милост коју Он на теби пројављује и која се простире на све грешнике. Оно што ти је Господ дао за добро, не губи на зло. Тај дар се губи када се похвалиш као онај који дуго трпи и кад заборавиш Бога који ти је добро учинио. Осим тога, чим се осмелиш да себи припишеш оно за шта си дужан да узносиш благодарност човекољупцу Богу, навућићеш осуду на себе. Апостол говори: Шта ли имаш што ниси примио? А ако си примио, што се хвалиш као да ниси примио? (1.Кор.4,7). Помисли која те хвали одврати: „Они који плове по мору и за време тишине не заборављују да се још налазе на пучини увек и да streпе од буре, опасности и потопљења. Краткотрајна тишина њима не доно-

си пуну корист зато што се они осећају сигурним тек кад дођу у пристаниште. Многима (се десило) да им се и на самом улазу у пристаниште брод потопио. Тако је и грешник, све док пребива у овом свету, дужан да се увек плаши потопљења". Никада немој да се превариш и поверујеш помисли која те хвали за добро дело. Све добро је Божије, а ми због наше немарности не можемо бити сигурни да ће оно остати са нама. Како ћемо се после овога усудити да мислимо надмено?

410. Питање. Будући да је Бог извор свега доброг, да ли ћу Га ја прогневити ако помисли, у намери да је смирим, кажем да та дуготрпелјивост није била од Бога него од лукавог да би ме преварио и увукао у високоумље?

Одговор: Није штетно говорити да то није од Бога. Бог се неће прогневити зато што ти тако говориш да би оборио лукаву помисао. Један од светих је неима од (братије) који су му дошли рекао да им је пало магаре док су били на путу. Задививши се томе, они су питали како је сазнао за то. Он је одговорио: „Демони су ми рекли”, премда му је то откривено од Бога. Он је тако одговорио ради њихове користи, а тиме није прогневио Бога.

411. Питање. Када се грешнику деси виђење, треба ли у потпуности да верује да је оно од Бога?

Одговор: Када се то деси грешнику, онда је то очигледно по дејству лукавих демона да би преварили његову душу и увукли је у погибао. И тако, не треба им никада веровати, него знати своја сагрешења и своју немоћ и свагда пребивати у страху и трепету.

412. Питање. Зар се и тада треба одвраћати од њих кад се појави образ Владике Христа?

Одговор: Тада се особито треба укалањати од лукавства и њихових привида, проклињући их. Немој се, брате, никада обмањивати таквим демонским откривењима. Јер, божанствена јављања указују се само светима, и њима увек у срцу претходи тишина, мир и добродушност. Уосталом, и схватајући истинитост (виђења), свети су се сматрали недостојним. Утолико пре грешници не треба да верују таквим јављањима, знајући своју недостојност.

413. Питање. Кажите ми, владико, како сме ђаво у виђењу или маштовито у уму да представи Владика Христа или Свету Причест?

Одговор: Ни Самог Владика, нити Свету Причест он не може да покаже, него лаже и износи образ неког човека и простог хлеба. А свети крст он не може да покаже, јер не налази средства да га прикаже на други начин. Пошто ми знамо истинско знамење и изглед крста, ђаво не сме да га употреби (ради обмањивања) будући да је на крсту разрушена његова сила и њиме му је нанесена смртна рана. Владика Христа ми не можемо препознати у телу. Ђаво покушава да нас лажу убеди да је то Он, да бисмо ми, поверовавши обмани као истини, погинули. Према томе, када у сну видиш лик крста знај да је тај сан истинит и да је од Бога. Постарај се да од светих добијеш објашњење његовог значења и не веруј својој помисли. Нека Господ просвети помисли твог ума да би избегао сваку вражију обману.

414. Питање. Помисао ми говори: „Ако ти се јави свети крст, ти ћеш, будући недостојан тога, упасти у високоумље”. Ова помисао наводи ме на бојазан и страх.

Одговор: Не узнемиравај се због тога, јер ако ти се истински јави свети крст, он ће уништити надменост високоумља. Где је Бог, ту нема места за зло.

415. Питање. Чуо сам да сан који се неке понови три пута треба сматрати истинитим. Да ли је то тако, оче мој?

Одговор: Не, то није истина. Не треба веровати таквом сну. Онај ко се једном јави лажно, може то учинити и три пута и више. Чувај се да ти се не наругају (демони) и пази на себе, брате.

416. Питање. Понекад у свом срцу видим да зле помисли окружују моју мисао као звери, али јој не могу нашкодити. Шта то значи?

Одговор: То је превара ђавоља у којој је сакривено високоумље са циљем да те увери да ти зле помисли ни мало не могу нашкодити како би се због тога узнело твоје срце. Ти се тиме не превазноси, него се сећај своје немоћи и грехова и против непријатеља призивај у помоћ свето име Божије.

417. Питање. Може ли се рећи да у грешнику живи Свети Дух? И ако се каже да Га нема у нама, како се онда, оче мој, грешници могу сачувати?

Одговор: Свети се удостојавају да у себи имају Светог Духа и да постану Његов храм. Писмо говори: *Уселићу се у њих и живећу у њима* (2.Кор.6,16). Грешници не учествују у томе, по реченоме: *у злохуду душу неће ући премудрост* (Прем.1,4). Они ипак бивају покривени благодаћу Његовом. И тако, за све узносимо благодарност Његовој неизрецивој благодати и човекољубљу. Њему слава у векове. Амин.

418. Питање. Када сам жалостан било којим поводом, молим се и добијам помоћ по неизрецивој благодати Божијој. Међутим, моја помисао се узноси тиме што сам услишен. Како да поступим?

Одговор: Када се помолиш и добијеш (тражено), па се узнесеш, очигледно је да твоја молитва није по Богу и да ниси од Бога добио помоћ, него су ти се демони нашли при руци да би се узнело срце твоје. Јер, кад је помоћ од Бога, душа се не узноси, него се смирава и диви великој милости Божијој и томе како Он милује грешнике који су у свему недостојни и који Га увек љуте, те много благодари славну и неизрециву благодат Његову, што нам не узвраћа по мери грехова наших, него нас трпи и милује као незлобив. Због тога се душа и не узноси, него трепти и славослови.

419. Питање истог. Када сам те, оче мој, питао о дуготрпеливости, рекао си ми да је она, као и свако добро дело, дар Божији, а сада си, у вези са молитвом, рекао да понекад помоћ и не долази само од Бога. Објасни ми ту разлику.

Одговор: Уколико је од самог почетка добро дело, тј. молитва, била сујетна, онда је без сумње од ђавола. Ако у почетку ниси имао сујету, него си је примио касније, онда си ради таштине разорио добар почетак, а то је исто као да си узео камен и почео да га обрађујеш, а затим га разбио, пре него што си га завршио. Уколико те, пак, таштина само напада, а ти је не прихваташ, онда ти ни најмање не штоди.

420. Питање. Много пута се дешавало да за време читања Псалама осећам високоумље. Како треба да се односим према таквој помисли?

Одговор: Када се срце узноси приликом читања Псалама, сети се написаног: *метежници да се не узносе у себи* (Пс.65,7). Стварати метеж управо значи не певати Псалме разумно, са страхом Божјим. Испитај да ли се твоја помисао расејава при чи-

тању Псалама и наћи ћеш свакако да се расејава, а самим тим ти огорчујеш Бога.

421. Питање. Када се оптеретим помислима при псалмопојању, или без њега, и призовем у помоћ име Божије, непријатељ ми подмеће мисао да непрестано призивање имена Божијег води умишљености, јер човек при томе може мислити да добро чини. Како се треба поставити према томе?

Одговор: Ми знамо да су болеснима увек потребни лекар и лечење, и да они који су витлани буром непрестано журе ка пристаништу да их не би постигао бродолом. Због тога и пророк узвикује, говорећи: *Господе, био си нам пристаниште из рода у род* (Пс.89,1), и још: *Бог нам је прибежиште и сила, помоћник у невољама које нас зло задесише* (Пс.45,1). Ако је, пак, Он наше прибежиште, онда не заборавимо Његове речи: *Призови ме у дан туге твоје и избавићу те и прославићеш ме* (Пс.49,15). Научимо се да је у време невоље потребно непрестано призивати милостивог Бога. Призивајући, пак, име Божије, немојмо се узносити помишљу. Ко ће се, осим безумнога, превазносити тиме што прима помоћ од неког. Ми, пак, као они који имају потребу за Богом, ако нисмо безумни, не треба да се узносимо помишљу када име Његово призивамо у помоћ против непријатеља, будући да Га из нужде призивамо и у тузи Му прибегавамо. Осим тога, дужни смо да знамо да је непрестано призивање имена Божијег лек који убија не само страсти, него и само њихово дејство. Као што лекар тражи (одговарајући) лек или завој за рану рањеника, а при прочитом побољшању овај и не зна како ова средства заправо дејствују - тако и име Божије, када га призивамо, убија све страсти, премда ми не знамо како се то врши.

422. Питање. Да ли је добро поучавати се именом Владике Христа када ми се учини да ми помисао безмолствује и није тужна? Јер, помисао ми говори: „Сада, када се налазимо у миру, нема потребе за тим”.

Одговор: Ми не треба да мислимо да имамо тај мир све док сматрамо да смо грешни, јер (Писмо) вели: *Нема мира грешницима, говори Господ* (Ис.18,22). И ако нема мира грешницима, какав је то онда мир? Имајмо страха, јер је написано: *Јер када говоре: Мир је и сигурност, тада ће наићи на њих изненадна погибија, као бол на трудну жену, и неће избећи* (1.Сол.5,3). Дешава се да и непријатељи лукаво дају срцу да на кратко време осети тишину како би се одустало од призивања имена Божијег, будући да им није непознато да они постају немоћни када се оно при-

зива. Знајући то, не престајмо да у помоћ призивамо име Божије, будући да је то молитва, а Писмо говори: *Молите се без престанка* (1. Сол. 5,17). Оно, пак, што је непрестано, нема краја.

423. Питање. Како треба да поступим према помисли када ме људи (или, пак, властита помисао у срцу) хвале па ме то оптерећује?

Одговор: Када те помисао хвали и не можеш да избегнеш штету, постарај се да призовеш име Божије и кажи својој помисли: „Писмо говори: *Људи моји, они који вас хвале, варају вас и путеве ногу ваших смућују* (Ис. 3,12)”. А, и шта је похвала? Ништа друго до обмана. (Чуј) пророка који узвикује о томе: *Сваки човек је трава и свака слава људска као цвет травни* (Ис. 40,6). О томе да онај ко прима хвалу од људи не стиче корист, говори Сам Владика: *Како ви можете веровати када примате славу један од другог* (Јн. 5,44). Уколико нешто и бива по Богу, ми смо дужни да се сећамо ових речи: *А ко се хвали, Господом нека се хвали* (2. Кор. 10,17). Јер, ни апостол се није хвалио иако је постигао велику меру, него је узвикнуо, говорећи: *Но благодаћу Божијом јесам што јесам* (1. Кор. 15,10). Њему заиста нека је слава и величање у векове. Амин.

424. Питање. Да ли на рђаву помисао обратити пажњу када дође за време псалмопојања или молитве или читања? Да ли (привремено) оставити псалмопојање, молитву или читање како би јој се успротивили чистим помислима?

Одговор: Њих занемари и проникни марљиво у псалмопојање, молитву или читање да би позајмио силу од речи које изговараш. Уколико се заузмемо око непријатељске помисли онда, (пазећи) на оно што нам се потура, никада нећемо бити у стању да учинимо било шта добро. Чак и када увидиш да његова, тј. **непријатељева**, смицалица омета псалмопојање, молитву или читање, ни тада не ступај са њим у препирку, будући да то није у твојој моћи, него се постарај да призовеш име Божије и Бог ће ти помоћи да разориш непријатељско лукавство. Јер, Његова је сила и слава у векове. Амин.

425. Питање. Како стећи умиљење у молитви, читању и псалмопојању?

Одговор: Умиљење, тј. **скрушено сузно расположење**, долази од свагдашњег сећања. Наиме, онај ко се моли треба да у сећање призове своја дела као и то како се суди онима који

тако чине, те онај страшни глас: *Идите од мене, проклети, у огањ вечни* (Мт. 25,41) и остало. При томе не мислим да се треба сећати сваког греха посебно, јер би непријатељ понекад кроз сећање (на њих) могао да нас увуче у **исто** ропство, него се треба једноставно сећати да смо криви за грехе. Уколико се неосетљивост и после овога буде продужавала, немој се поколебати, јер такво за-кашњење често бива од Бога ради испитивања човека, тј. да ли ће претрпети (ту хладноћу). Приликом читања и псалмопојања (умиљење долази) када човек свој ум подстакне на пажњу према речима које изговара и када у своју душу прима силу која се крије у њима. Од добрих дела **оно долази** када смо ревностни у њима, а од **размишљања** о осуди зла - када избегавамо оно што очекује злотворе за **почињена недела!** При размишљању о овоме не попуштај уколико у теби још буде трајала неосетљивост, будући да је милостив и штедар и дуготрпељив Бог који прима нашу ревност. Увек се сећај псалмопојца који говори: *Почекавши, сачеках Господа, и услиши ме* (Пс. 39,1). Поучавајући се у овоме, надај се да ће те убрзо посетити милост Божија.

426. Питање. Када се марљиво старам да проникнем у смисао изрека псалмопевца, често се дешава да од њих прелазим ка злим помислима.

Одговор: Када видиш да је непријатељ злоумислио да на тебе наведе борбу посредством самих речи из псалмопојања, не треба да се стараш да се са посебном марљивошћу удубљујеш у силу изрека из Псалама него да их читаш са пажњом и без расејаности. Јер, ако ти будеш само произносио речи Псалама, непријатељи ће искусити њихову снагу и неће моћи да ти се одупру, па ће ти псалмопојање послужити уместо молитве Богу и на победу над непријатељима.

427. Питање. Да ли ће ми бити довољно у сврху помоћи да Бога призовем у срцу или Га се само сетим, када ме усред упражњавања у псалмопојању или, пак, при сусрету са људима, узнемиравају помисли, а ја немам прилике да Га призовем наглас?

Одговор: Ако се деси да за време псалмопојања или у друштву људи призовеш Бога, немој мислити да Га не призиваш уколико то не чиниш наглас, него се сети да је Он срцезналац и да гледа на срце, те Га и призивај у срцу. То је забележено и у Писму: *затворивши врата своја, помоли се Оцу своме који је у тајности* (Мт. 6,6). Затворимо уста и помолимо се Њему у срцу, јер ко затвара уста и призива Бога, или Му се моли у срцу, тај испуњава заповест која ово прописује. А ако и не призовеш у срцу

име Божије, него се само сетиш Бога, још брже ћеш пронаћи достатну помоћ.

428. Питање. Да ли је добро увек мислити (о Богу) у свом срцу и срдечно се молити Њему, без садејства језика? Када се деси да се упражњавам у томе, моја мисао чили у расејаност, а ја осећам терет и као да видим неке предмете и привиде, те као да тонем у снена маштања.

Одговор: Не скретати умом и не предавати се у великој мери расејаности или маштању јесте дело савршених, који могу да управљају својим умом те да га увек држе у страху Божијем. А онај ко нема трајно трезвљење по Богу, тј. **пажљиво и истрајно богомислије**, поводљив је, па своје размишљање предаје језику. Нешто слично томе видимо код оних који плове по мору: они који су искусни смело се отискују у море, знајући да оно не може да потопи оне који су се добро научили вештини морепловства; онај, пак, ко тек почиње да се учи тој вештини сазнавши да се налази изнад дубоког места, жури да се са пучине приближи обали бојећи се потопљења, па, одахнувши на кратко, опет стреми пучини и тако се вежба све док у потпуности не савлада вештину и не достигне степен оних који су је савладали пре њега.

429. Питање. Шта значе речи које је изговорио један од отаца: „Не наводи на нас осуду то што помисли улазе у нас, него то што им дајемо рђав смер”? Ава Јосиф је рекао једном брату: „Одмах одсецај помисли”, а другоме: „Пусти их да уђу, а затим ступи са њима у борбу и бићеш искусан”.

Одговор: (Исказ): „Помисли улазе у нас”, упућује на то да се оне сеју у нас и да то још увек не повлачи осуду. Саглашавати се са њима значи дати им рђав правац и то наводи осуду на нас. Разлика између допуштања помислима да уђу (у нас) и њиховог одсецања јесте следећа: само онај ко је моћан да им се супротстави може да им допусти да уђу у њега, јер може да се бори са њима и остане непобеђен, док онај ко је немоћан и саглашава са њима, треба да их одсеца, прибегавајући Богу.

430. Питање. Када се налазим на месту где има мошти светих мученика, узнемирава ме помисао која ме побуђује да по неколико пута одем и да им се поклоним. И ма колико пута пролазио поред њих, она ми саветује да сагнем главу. Да ли треба тако чинити?

Одговор: Не треба тако чинити, него је довољно да се једанпут поклоним. Према томе, не слушај ту помисао, особито када ти по сопственој жељи и без наређења, дође да се три пута поклониш. Јер, ми знамо да оно што се чини са смућењем и неспокојством, као и оно што је сувишно - проистиче од демона. Такође је довољно једном приклонити главу или највише до три пута и то, опет, не по подстицају који даје помисао.

431. Питање. Понекад се дешава да ми помисао саопштава страх и да због тога уђем у храм и помолим се.

Одговор: Због страха не улази, али у свако време можеш ући ради молитве Богу и Његовим светим за своје спасење.

432. Питање. Рекао си ми да не улазим гоњен страхом. Али и тада, када хоћу да уђем и помолим се за своје спасење, помисао ми саопштава страх. Да ли треба да се и тада уздржим од молитве, имајући у виду заповест добијену од вас да не улазим (да се помолим) услед страха.

Одговор: Немој је ни тада слушати, него ући и помоли се. Страх не рачунај ни у шта, ни онај који те побуђује на молитву, ни онај који те одвраћа од ње, него све чини у **своје** време и са страхом Божјим.

433. Питање. Помисао ме, такође, наводи да и ноћу и дану много пута (без прекида) чиним крсно знамење.

Одговор: Ако пазимо на себе довољно је да, ради своје заштите и спасења, по једанпут чинимо крсно знамење, било дану, било ноћу. Кад смо уверени да је први печат заиста цео, нема потребе за другим, јер би тражење другог значило да не постоји први. То се може видети и у светским стварима: ако је запечаћена ризница и први печат цео, нема потребе за другима. То **подстицање** чине демони да би нас увели у унију и малодушност, са намером да нас доведу дотел да ништа не можемо учинити са трезвљењем и чисто. Стога је боље да учинимо мало са страхом Божијим, него ли много са смућењем ђаволским будући да је казано: *боље је мало праведнику* (Пс.36,16). Говорим то (за случај) када нам помисли наносе неспокојство при трезвљењу, подстичући нас да то чинимо у невреме. Јер, када дође помисао да се оградимо крсним знамењем са радосћу, а не из бојазни или због неког смућења, онда треба да је испунимо, по могућности, са страхом Божјим. Оно што се чини добровољно особито је угодно Богу.

434. Питање. Да ли ће бити неприлично ако хоћу да се оградим крсним знаком левом руком када то не могу да учиним десном?

Одговор: И ја, када хоћу да прекрстим десну руку, то чиним левом.

435. Питање. Да ли да сваку ствар поменем на молитви када се молим за многе ствари?

Одговор: Ако хоћеш да се помолиш за многе ствари, будући да Бог зна, моли се овако: „Владико Господе Исусе Христе, упути ме по Својој вољи”. Ако се молиш **поводом** страсти, говори: „Ти знаш шта ми је корисно. Помози немоћи мојој и даруј ми извабљење од искушења по вољи Својој”.

436. Питање. Да ли треба да понављам исте речи када дуго пребивам у молитви?

Одговор: Не, него проникни у силу њихову. Једино је потребно пазити да се (све) препусти вољи свемогућег Бога. И сам циљ молитве треба да буде тај да оно што иштемо буде по вољи Божијој.

437. Питање. Шта треба на молитви да говори онај ко хоће да побожно располаже са својом имовином или да је, сагласно са вољом Божијом, препусти некоме, али не зна како то да учини, те нема могућности да прими поуку од отаца?

Одговор: Нека се моли овако: „Господе, ја сам у рукама Твојим. Ти знаш шта ми је корисно. Упути ме по Својој вољи. Не допусти да упаднем у заблуду или да учиним злоупотребу имање. Оно припада Теби и Ти владаш њиме. Учини, Владико, да се ово изврши у страху Твојем, јер је Твоја слава у векове. Амин”.

438. Питање. Када седим **за време** читања или рукодеља те пожелим да се помолим, помисао ме побуђује да се окренем ка истоку. Како треба да чиним, оче мој?

Одговор: Било да седиш или идеш, било да си нечим заузет или да једеш, или било шта друго да радиш због телесне потребе, било да си окренут према истоку или западу, немој да се устручаваш да се молиш. Јер, ми смо добили заповест да то чинимо *без престанка* и на сваком месту. У Писму је речено: *начините пут Ономе који се попео на западу, Господ Му је име* (Пс.67,5), што показује да је Бог свуда. И кад ти је глава покривена не остављај молитву, само пази да то не чиниш са немаром.

439. Питање. Помисао ми говори: „Ти у свему грешиш и због тога си дужан при свакој речи, делу и помисли да говориш: »Сагрешио сам«, јер ако не кажеш: »Сагрешио сам«, (значи) да сматраш да ниси сагрешио”. Мене веома узнемирава и једно и друго: нисам у стању да то говорим у свакој прилици, а ако се не опомињем, мислим да грешим.

Одговор: Увек треба да смо уверени да грешимо у свему, и у речима, и на делу, и у помислима, али да говоримо поводом сваког случаја: »Сагрешио сам«, - не можемо. На то нас подстичу демони који хоће да нас вргну у унијине. Они нам потурају **мисао** да ћемо се сматрати безгрешнима уколико не говоримо тако поводом сваког свог дела. Међутим, сетимо се Еклесиаста који говори: *Постоји време кад се говори и кад се ћути* (Проп.3,7). А изјутра за (прошлу ноћ) и увече за **протекли** дан рецимо са умиљењем у молитви нашој Владици Богу: „Владико, опрости ми све ради имена Твог светог, и исцели душу моју јер Ти сагреших (Пс. 40,5)”. И то ти је довољно. Тако поступа и онај ко има сталног зајмодавца, па (новац) од њега узима у разним случајевима, док рачуне са њим измирује одједанпут, не будући у могућности да то чини сваки пут. Тако је и овде.

440. Питање. Шта да чиним када се за време псалмопојања расејем или ми (мисао) залута?

Одговор: Ако мишљу упаднеш у расејаност, поврати се и почни од оних речи датог Псалма које су ти се задржале у памети. Међутим, ако се, вративши се једанпут или, пак, више пута, умориш од подсећања на речи од којих треба продужити читање, онда почни исти Псалам од самог почетка. Циљ непријатеља је да заборавом омете славословље. Читати дате Псалме у доличном поретку јесте славословље, а да се (уз то) још и не расејавају, могу само они који имају чиста чула. Ми смо, пак, још немоћни. Када приметимо своју расејаност, повратимо трезвљење ради разумевања оног што се чита да нам то иначе не би послужило на осуду.

441. Питање. Шта да радим када се (ум) расеје приликом молитве?

Одговор: Када се приликом молитве Богу расејеш умом, подвизавај се све док се не помолиш без расејаности и буди бодар умом да не би лутао. Ако се то и продужи, ипак на крају молитве прекори себе изнутра и прослови са умиљењем: „Господе, помиљуј ме и опрости ми сва моја сагрешења”. Тада ћеш добити оп-

роштај свих сагрешења, укључујући расејаност која те је сустигла за време молитве.

442. Питање. Када брат чита Псалме, моја помисао је некад мирна, а некад се расејава. Шта треба да радим?

Одговор: Када ти је помисао мирна и видиш да од читања братовог добијаш умиљење, држи се тога. Али, чим видиш да се твој ум поводи за другим помислима, укори га и принуди се да слушаш братово славословље.

443. Питање. Дешава се, пак, да се, желећи да проникнем у оно што брат чита, у мени рађа борба, (тј. пристрашће) према њему.

Одговор: И то је заробљавање, будући да непријатељ преноси ум са места на место. Зато, прекори себе када видиш борбу која се у теби зачиње и кажи са прекором: „Шта те привлачи, окајани? Сети се мука које те очекују. Оне су назначене за оне који то чине или помишљају на то. Није узалуд и неблаговременно Јов приносио жртве за децу своју, говорећи: *Може бити да су они понекад помислили понешто лоше у срцима својим против Бога* (Јов.1,5). Рекавши то, ум свој затвори у славословље. Ако видиш да се он поново плени, опет му запрети. Чини тако и до три пута. А ако он остаје упоран (у томе), онда га одвој од читања, али га не остављај беспосленог, него помишљај на Суд и вечне муке и моли се светом имену Божијем, говорећи: „Господе Исусе Христе, помилуј ме”.

444. Питање. Шта је корисније ономе ко, стојећи са братијом на псалмопојању, не познаје Псалме који се читају: да слуша (братију) или да чита оне које сам зна?

Одговор: Ко не познаје Псалме које чита братија, наћи ће већу корист ако чита оне које сам зна него ли да слуша њих, будући да би слушање пратила расејаност.

445. Питање. Када ми долази лукава помисао и ја је препознам, срце моје чини покрет, брзо се одвраћајући од ње, јер се боји да она не овлада њиме због моје немоћи. Међутим, када то чиним, осећам велику тежину и притешњеност у души. Изволи ми рећи шта треба да чиним при унијију због лукаве помисли и како се она изгони?

Одговор: Покрет (против злих помисли) треба да се састоји у томе да се не приклањамо злој помисли и да се не саглашава-

мо са њом, него да безметежно прибегавамо Богу. Ти не треба да говориш да се смућујеш из страха пред могућношћу да помисао тобом овлада. Појми суштину (овога) из следећег примера: кад се двојица жале један на другог око неке ствари, окривљени се мири уколико схвати да га не може задовољити. А ако има силног земљопоседника, он му смело прилази иштући заштиту и, поуздан надом у њега, остаје прибран. На сличан начин добро поступа и онај ко се разбојнику, приликом напада, упорно супротставља не дозвољавајући му да било шта отме. Уколико разбојник од њега нешто и отме, он успева да га запамти, као уосталом и његову јазбину, па, отишавши код властодршца, добија не само утеху због повраћаја отете имовине, већ и због кажњавања разбојника. И тако, ако уђе помисао, не збуњуј се него размотри шта јој је циљ и противи се храбро, призивајући Господа. Јер, зло и није то што је разбојник ушао у твој дом, него ако успе да похара оно што се у њему налази. Ако он буде приморан да се удаљи са бешчашћем, онда то чини част власнику дома. За разбојника је бешчашће што је изашао не успевши ништа да узме. Дошавши у земљу Јудејску, тј. у срце човеково, Господ изгони демоне. И тако, призови Га, као Македонци Павла: *Пређи у Македонију и помози нам* (Дап. 16,9), и слично ученицима: *Господе, спаси нас, изгибосмо* (Мт.8,25). Пробудивши се, Он ће запретити мисленим ветровима и они ће стати, јер је Његова сила и слава у векове.

446. Питање. Рекао си да се покрет (против злих помисли) састоји у томе да се човек не повинује лукавој помисли, него да безметежно прибегава Богу. Молим те да ми објасниш тај одбрамбени покрет.

Одговор: Када неко, будући окривљен, сам пође властима, то се може назвати покретом. Јер, каже се: „Њега су пријавили”, па се он покренуо да пође властима. Уколико се они који се међусобно суде задрже (на суду), такво закашњење се неће узети као кривица онога који је устао (у заштиту себе), зато што се у виду има крај дела и савршено избављење. То и значе речи: *ти ћеш му пратити пету* (Пост.3,15), јер пета значи крај. Нека се твоје срце утврди молитвама светих. Амин.

447. Питање. Брат је питао великог старца: „Учини милост и реци ми како да се спасем. Јер, ја сам тврдо решио да се покорим ономе што ми напишеш у свом писму”.

Одговор: Ако истински желиш да се спасеш, покажи послушност на самом делу. Одвоји се, (да тако кажем), ногама својим од земље, узнеси ум на небо и нека тамо буде твоје поучава-

ње дан и ноћ. Колико год имаш снаге, умањуј себе дан и ноћ, трудећи се да се видиш нижим од сваког човека. То је истински пут и осим њега нема другог за онога који жели да се спасе у Христу, који га крепи. Нека ходи (по њему) ко жели (спасење), нека ходи који жели, нека иде који жели - нека ходи да би то постигао. То му сведочим пред живим Богом који хоће да дарује вечни живот сваком ко га жели. Ако и ти желиш, брате, труди се.

448. Питање истог старца другом старцу. Због чега је велики старац три пута поновио речи: „Нека ходи“?

Одговор Јована: Старац је три пута поновио те речи како би тиме показао неопходност тог пута, те да нема другог, потребнијег. И Господ је у Јеванђељу по Матеју једном казао: *Амин*, а у Јеванђељу од Јована је удвостручио ту реч, говорећи: *Амин, амин, кажем вам*, зато што је тада говорио о неопходнијим предметима.

449. Питање. Молим те да ми објасниш због чега ме за време Педесетнице униније и дремање савлађују у већој мери него обично.

Одговор: То се са нама дешава због тога што више лично на језеро него ли на извор, тј. што смо немоћни, а не јаки да увек пребивамо у истом стању. Савршени оци нису томе потчињени.

450. Питање. Да ли могу да судим о неприличности ако видим да неко поступа неприлично? И како да се избегне осуђивање ближњег које одатле произилази?

Одговор: Дело које је заиста неприлично не можемо а да не сматрамо неприличним, јер иначе нећемо избећи штету, по речи Господа: *Чувајте се лажних пророка који вам долазе у оделу овчијем, а изнутра су вуци грабљиви* (Мт.7,15-16). Онога, пак, ко чини такво (дело) не треба осуђивати, како због речи Писма: *не судите и неће вам се судити* (Лк.6,37), тако и због тога што ми саме себе треба да сматрамо грешнијим од свих, а исто тако и због тога што смо грех брата дужни да сматрамо за сопствени мрзећи само ђавола који га је преварио. Када би неко гурнуо неког другог у јаму, ми не бисмо негодовали против њега, тј. **на онога који је упао**, него на онога који га је гурнуо. Исто тако је и овде. Дешава се да човек чини ствар која се онима који га виде чини неприкладном, иако се она врши са добром намером. Тако се десило са једним познатим светим старцем. Пролазећи поред коњског

тркалишта, он је свратио унутра са **посебном** намером да види како се тамо свако стара да претекне и победи другог. Тада је рекао својој помисли: „Видиш ли како се усрдно подвизавају они који угађају ђаволу? Зар нисмо утолико више дужни да се подвизавамо ми који смо наследници Царства небеског?“ И он је са тог гледалишта отишао још усрднији за духовни пут и подвиг. Исто тако ни ми не знамо да ли ће брат који је сагрешио посредством покајања да угоди Богу својим смиреноумљем и исповедањем. Фарисеј је отишао осуђен за своје хвалисање. Знајући то, подражавајмо цариниково смирење и осуђујмо сами себе да бисмо били оправдани, и избегавајмо фарисејско хвалисање да не бисмо били осуђени.

451. Питање. Један христољубиви човек је питао истог старца: „Често се дешава да, када се нађем заједно са људима, мноме изненада овлада стидљивост и ја се чак мењам у лицу, губим присуство духа и не могу да гледам у њих нити да разговарам са њима. Срце моје се стеже и доспева у недоумицу. Ако тада проговорим о нечему, реч моја бива неразумна, збркана и пуна сујете, а често уз речи прилази и бесмислени смех. Пошто се то дешава у потпуности мимо моје воље, ја се врло жалостим због тога и у недоумици сам шта да радим. Када проговорим, заплићем се у речено, а када ућутим, стрепим да није згодно, особито ако ми се сабеседници много пута обраћају у разговору. Објасни ми, оче мој, од чега то произилази, будући да се у вашим светим молитвама заузмете и за мене“.

Одговор: Са нама се то дешава због ђавоље зависти. Он жели да немамо користи ни ми ни они који разговарају са нама, па нам подмеће такву плеву да би, ако је могуће, саблазнио и оне који разговарају са нама. **Страх Божји**, пак, туђ је сваком смућењу, сваком нередом и збрци. Према томе, пре разговора утврдимо се у **страху Божјем** и марљиво проникнимо у своје срце да бисмо **видели** због чега се смућујемо и смејемо. **Јер, у страху Божјем нема смеха.** Писмо за неразумне говори: *Они у смеху подижу глас свој* (Сир.21,23). Реч безумних је помућена и лишена благодати. А о праведном **оно** говори: *његов (смех) иде једва до осмеха.* И тако, ако побуђујемо у себи сећање на Бога мислећи да смо дужни да са својом браћом разговарамо са смирењем и спокојном помисли, **ако** размишљамо о томе и имамо свагда пред очима страшни Суд Божји, онда ће та припрема истерати из срца сваку лукаву помисао. Јер, где су безмолвије, кротост и смирење, тамо пребива Бог. Даћемо ти потребно (руководство) за случајеве **таквих** разговара. Ако непријатељ буде упоран у борби са нама мис-

лећи да ће да нас својом бестидношћу улови и сруши, немојмо слабити како нас не би увукао у (своје мреже), него из првог случаја извуцимо закључак за убудуће. Речено је: *праведник ће седамдесет пута пасти, па ће устати* (Прич.24, 16). То да ће опет устати, значи да се подвижник подвизава (устајући и падајући), све док његова кончина не покаже какав ће бити. Међутим, најважније је да се сећамо да је неопходно да призивамо свето име Божије, јер где је Бог, тамо је свако добро. **Исто тако** је очигледно и то да је свако зло тамо где је ђаво. Ако говоримо са смућењем услед таштине, човекоугађања или неког другог вида злобе, **треба знати** да све то сигурно произилази од ђавола. Сетимо се шта је рекао свети апостол Павле: *Реч ваша да бива свагда у благодати, сољу зачињена* (Кор.4,6). Ако се будемо поучавали у овоме, Сведржитељ Бог ће нам, по Својој благодати, дати савршено утврђење у страху Божијем. Њему слава у векове. Амин.

452. Питање истог. Неко је једног од отаца понудио једном али је овај то одбио, рекавши да не може. Неко други га је, **опет**, замолио да се само помоли у његовој келији. Када је старац дошао ка њему, овај се показао упоран и **у молби** да нешто поједе код њега. Подстакнут упорном молбом, старац је остао. Када је први сазнао за то, веома се ожалостио.

Одговор: Ако се неко смуђује или жалости изговарајући се да **то чини** наводно због добре и душекорисне ствари, гневевћи се на свог ближњег, очевидно је да то није по Богу, будући да све што је Божије бива мирно и корисно, те човека води ка смирењу и самоосуђивању. Писмо говори: *праведник у препирци самог себе окривљује* (Прич.18,17). Ако неко сматра да нешто жели по Богу и неко му засмета у томе, а он стане да осуђује и вређа онога који му смета, јасно је да његова намера није по Богу, јер Писмо говори: *По плодовима њиховим познаћете их* (Мт. 7,16). Онај, пак, чија је намера по Богу, и када сусретне сметњу за то, пре се смирава, и сматра себе недостојним, а онога који му смета сматра пророком држећи да га он омета, провидевши његову недостојност. Ако ти из љубави Божије позовеш неког у своју келију или му затражиш да ти да било шта (па макар то било и по вери твојој према њему), а он се не сагласи да ти то да, немој допустити да ти демон гнева смути срце, јер ниједно дело које садржи смућење није од Бога. Радије се смири, говорећи: „Показао сам се недостојан. Бог је мојим очима открио моју недостојност”. Тада ће ти дати благодат Своју Онај који је даје смиренима (Јак.4,6). Смирени не тражи да увек буде по његовој жељи него стално

стреми наниже - ка смирењу. Сети се јеванђелског капетана који је приступио Исусу са молбом у вези свог слуге и који је, чувши: *Ја ћу доћи и исцелићу га*, рекао: *Господе, нисам достојан да под кров мој уђеш* (Мт.8,7-8), **стремећи тако** смирењу. Ко не би пожелео да се тога удостоји? Међутим, његово смирење то није тражило, сматрајући себе недостојним. Срцезналац је, пак, гледајући на намеру човека, похвалио веру капетана, рекавши: *ни у Израилу толике вере не нађох* (Мт.8,10). Стремимо ка њему да бисмо добили благодат и похвалу од Исуса Христа, који је *унизио себе и био послушан до смрти, и то до смрти на крсту* (Фил.2,8) и који нам је дао образац смирења. Њему слава у векове. Амин.

453. Питање. Оче мој, капетан је, употребивши дивно смирење, себе сматрао недостојним Владичине посете и његова вера је удостојена похвале. Авраам Га је, (напротив), убеђивао и, припавши ка ногама, молио да уђе ка њему у шатор, иако Му је и приступио као човеку, не знајући да је то био Сам Владика. Зар Авраам није имао смирења? Зар је врлина капетанова виша од врлине патријарха? Јер, смирење (како ви увек учите) има предност међу врлинама. Објасни ми силу и разлику врлине обојице, будући да **један, смиравајући се**, није прихватио посету (Господњу) **удостојивши се похвале**, а други ју је са љубављу прихватио такође се **удостојивши похвале**.

Одговор: Они обојица су били савршени у вери према Богу и, сходно времену употребили су веру и смирење, јер и патријарх је рекао: *ја сам земља и пепео* (Пост.18,27). То да је он тако мислио о себи не показује ли да је он сматрао себе недостојним и гостопримства, али је, као савршен човек, подједнако примао сваког човека, не разликујући грешне од светих. О њему и Лоту је речено: *Гостољубље не заборављајте, јер из гостољубља неки и не знајући примише ангеле* (Јев.13,2). А да је Авраам схватио да је то био Сам Владика, он би, без сумње, употребио исте речи као и капетан будући да се нико смиренији не може наћи од онога који себе сматра земљом и пепелом. И капетан је употребио смирење у долично време познавши да је то био Спаситељ наш. **Ми кажемо да је он уз то имао и врлину гостопримства**, јер његова вера није била без дела и Христос није похвалио безделатну веру. У ствари, (ми сматрамо) да је његова вера била праћена делима и да би и он у време гостопримства упутио усрдну молбу свима, слично патријарху. Према томе, налазимо да су обојица били савршени.

454. Питање. Шта треба да радим ја грешни будући да немам ни истинско и искрено смирење, ради кога се удостојио похвала капетан, ни љубави према гостопримству, ради кога се Авраам удостојио да угости Бога? Да ли треба да, видећи своју недостојност, отказујем гостопримство светима и тиме се лишававам користи која од тога произилази, или, напротив, да им прибегавам, премда и не поводом гостопримства, него као немоћан душом, иштући од њих лекарство, будући да је немоћнима својствено да усрдно траже посету лекара, што им се тада и не уписује у гостопримство. А уколико они не позову лекаре, неће се сматрати да (због тога) имају врлину смиреноумља, него пре да су безумни. Научи ме, оче мој, да ли треба да молим и убеђујем свете као онај који има потребу, или да то избегавам, као недостојан.

Одговор: Убеђуј их као болесник који има потребу за лекаром. Али, сећај се и тога да новорођено дете не постаје одједном одрастао човек. Оно, напротив, најпре постепено прима разну врсту лаке хране све док не стаса за употребу тврде хране, будући да је јака храна за савршене (Јев.5,24). И тако, држећи се гостопримства немојмо говорити да испуњавамо заповест, него смајрајмо да тиме поступамо као болесници који имају потребу за лекарима. Истрај у томе док те Бог не приведе ка савршеном делању.

455. Питање. Шта је слободно обраћање и непристојни смех?

Одговор: Слободно обраћање може бити двојако: једно произилази од бестидности и представља корен свих зала, а друго произилази од веселости. Уосталом, ни то последње не бива у потпуности корисно ономе ко га се држи. Међутим, пошто само крепки и снажни могу обоје да избегну, а ми због наше немоћи то не можемо учинити, у крајњој мери допустимо себи понекад слободно обраћање које проистиче од веселости, пазећи, уосталом, да се кроз то брату не да повод за саблазан. Они који се налазе међу људима, уколико су несавршени, још не могу да се избаве од ове друге врсте слободног општења. Ако то не можемо, нека нам бар то послужи као поука а не на саблазан, особито када се постарамо да скратимо разговор који је са тим повезан. Јер, многоречитост није превише корисна, премда у себи, на први поглед, и нема ничег непристојног. Исто се то може рећи и поводом смеха, будући да је он изданак (слободног општења). Код кога је са слободним обраћањем повезан и непристојни говор, очи-

гледно је да ће и смех (таквог) човека бити нечист, а ако слободно обраћање произилази од веселости, онда је очигледно да ће његов смех бити исто весео. И као што је уопште за слободно обраћање речено да није од користи да се поседује, тако се и на смеху не треба задржавати и давати му слободу, него треба уздржавати помисао како би он прошао у пристојности. Јер, они који себи дају слободу у томе нека знају да због тога и у блуд падају.

456. Питање. Молим те, оче мој, да ми кажеш каква треба да буде пристојна веселост. И како грешник треба њоме да се користи да не би прешао своју меру?

Одговор: Савршени су савршено пажљиви према себи, слично уметнику који у потпуности зна своју уметност. Његов ум је у потпуности усмерен на започето дело, чак ако и разговара са неким у време занимања делом. Он разговара са онима који се налазе код њега и разговор га не омета да ради оно што захтева његова уметност. Тако и онај ко разговара са другима треба да показује весело лице и речи, а да унутра у себи има помисао са уздисајима. О томе је написано: *Уздаси срца мога су свагда пред Тобом.* Као што се, томе насупрот, неискусни уметник подвргава опасности да оштети своје дело ако за време рада разговара са неким, тако је и са онима који се предају веселости. Таквоме је потребна велика опрезност и пажња према сопственим речима и спољашњој веселости лица, како се у потпуности не би удаљио од пута плача. Такав је, пре него што започне беседу, дужан своју помисао да пита како треба да поступи и тиме да се припреми, јер је писано: *припремих се и не смутих се* (Пс.118,60). А припремити се значи разликовати лица, тј. због чега ко хоће са нама да разговара. Тако, дакле, сходно намери долазећег треба припремити помисао, ограђујући се страхом Божјим. Ако се ради о поздравном разговору, нека такав разговара са љубазношћу и њој одговарајућим речима. За време указивања гостопримства оцима, нека разговор буде растворен са радошћу, по примеру Авраама који је умио ноге Владици и ангелима и примио их са молебним речима. Саме околности нам указују где и како треба испољавати веселост. Због тога, када се деси да убеђујемо долазнике да поједу или попију нешто, чинићемо то са веселошћу, премда (би требало и да је) скраћујемо како бисмо избегли смућивање помисли.

457. Питање. Ко је сујетан, а ко горд? И како човек долази до гордости?

Одговор: Од жеље за човекоугађањем човек долази до суете. Када се она умножи, долази гордост. Опрости ми, брате, и помоли се за нас.

458. Питање. Брат је питао великог старца: „Каж ми, оче мој, да ли је умиљење које имам истинско, као што ми се чини. Да ли треба овде насамо да пребивам? Помоли се за мене јер ме обеспокојава телесна борба”.

Одговор: Брате, твој садашњи плач и садашње умиљење нису истински него одлазе и долазе, а истински плач, сједињен са умиљењем, јесте слуга човечији који му је увек потчињен. Непријатељство не савлађује оног који има тај плач. Он покрива ранија сагрешења и чисти прљавштину, именован Божјим упорно чува човека који га је стекао, изгони смех и расејаност и подстиче непрестано туговање, будући да представља онај шлем о који се га се огњене стреле нечастивог (Еф.6,16). У борби уопште не бива рањен онај ко га поседује макар се налазио и међу људима, па чак и међу блудницама. (Овај плач) нас (који се налазимо изван света и подвизавамо се) непрестано посеђује и за нас се бори. Ето, ја сам ти показао одлике немоћи и срчаности. Немој мислити да Бог није био у стању да ти олакша борбу. Он је то особито могао учинити због светих који су се молили за тебе, али те воли и хоће да те, посредством многе борбе и упражњавања, обучи како би достигао **виши ступањ** напретка. Међутим, ти нећеш напредовати уколико не испуниш све што сам ти, преко писама (која сам слао), заповедио ја, твој грешни учитељ. Боравити у усамљености јесте дело велике снаге и када је ти будеш достигао, ја ћу те сам послати. (Сада) ти, пак, говорим: „Подвизавај се, сине мој, као што сам ти рекао и верујем да ћеш успети у Христу”. Не бој се, Господ нека је са тобом. Амин.

459. Питање истог другом старцу. Молим те, господине аво, да се помолиш за мене да ми Господ да мало смирење. **Још ми реци** како се чупа корен (телесне) страсти, стомакоугађања и среброљубља, будући да оци говоре да ће онај ко га не ишчупа, опет повремено упасти у њих. Пошто ми је велики старца рекао да садашњи плач није истински, јер долази и одлази, **реци ми** зашто се то дешава са мнош. Да ли треба да се принуђавам на плач, или да се клоним тога све док не дође истинско умиљење?

Одговор: Брате, Бог нам даје смирење, али га ми одбацујемо, па изнова говоримо: „Помоли се да нам Бог да смирење”.

Смирење се састоји у томе да се у свему одсеца своја воља и да се ни о чему не брине. Одсећи корен свих страсти, као што си рекао, значи одсећи своју вољу, огорчавати себе, колико је могуће, и принуђавати огране чула да сачувају свој поредак, и избегну злоупотребу. Тако се пресеца корен не само тих, него и осталих (страсти). А што се тиче тога да садашњи плач није истински, тј. да одлази од тебе и поново долази, (рећи ћу): до тога долази зато што се твоја помисао наизменично час ослабљује, час разгорева. Када топлота постане стална, долази до великог и постојаног умиљења, а за њим следи истински плач, о коме ти треба да се побринеш, принуђавајући се да га стекнеш. Брате, постарай се да сачуваш речи и заповести старца и спашћеш се. Довољно сам ти празнословио, брате и то не **на основу** дела и не од Духа. Све што ти је старац говорио и што ти говори, верујем да је речено **на основу** претходног искуства и по надању Светог Духа. Уосталом, савест ми сведочи да нећу ни у чему да те обмањујем, услед чега верујем да ти ни речи моје ни савети неће шкодити. Савест моја зна да ја то нећу, али пошто ме ти питаш и желиш да се спасеш, готов сам да ти послужим на уштрб своје душе, уколико ме укрепи Господ. *Нека ти Бог пружи помоћ од Сиона, и видећеш добра Јерусалима у све дане живота свога* (Пс.127,6). Помоли се за мене, брате.

460. Питање. Један христољубиви човек је питао овог старца: „Да ли треба бити знатижељан у вези са божанственим Тајнама. Да ли ће грешник, ако им приступи, бити осуђен као недостојан?”

Одговор: Долазећи у свети храм ради примања Тела и Крви Христове, и примајући их, пази на себе и несумњиво веруј истини те (тајне). А како то бива, немој бити жељан да сазнаш, по реченоме: *Узмите, једите, ово је тело моје* (Мт.126,26). Господ их дарује на отпуштење грехова. Надамо се да онај ко тако верује неће бити осуђен, а ко не верује - већ је осуђен. И тако, не устручавај се да приступиш, осуђујући себе као грешника, него сматрај да се грешник који приступа Спаситељу удостојава отпуштења грехова. И у Писму видимо оне који Му приступају са вером и који чују онај божанствени глас: *опраштају ти се греси твоји* (Мт. 9,2). Када би онај који Му приступа био достојан, он не би имао грехова. Баш зато што је био грешник и дужник, он је и добио опроштај грехова. Чуј и Самог Господа који говори: *Нисам дошао да позовем праведнике него грешнике* (Лк.5,32), и још: *Не требају здрави лекара него болесни* (Мт.9,12). И тако, сматрај себе

грешним и болесним и приступи ка Ономе који може да спасе изгубљеног.

461. Питање истог, слично (претходном). Владико, објасни ми како је Владика наш, Спаситељ Христос, дозволио Јуди издајнику да се причести на Тајној вечери. При тумачењу (Јеванђеља по) Матеју свети Јован Златоуст говори: „Недостојноме треба забранити (Причест) страшном и тајанственом трпезом”. И свети Павле говори да такав подлеже осуди. То никоме ко у себи види сагрешења не дозвољава да се било када усуди да приступи оној часној и страшној тајни и да се причести у њој сакривеним животом. (У самој ствари), како треба приступати? Јер, као грешан, ја се веома смућујем због тога.

Одговор: (Бог је допустио Јуди да се причести на Тајној вечери) да би показао Своје велико човекољубље и то да Он до последњег издисаја трпи човека, желећи му да се покаје и *буде жив* (Јез.33,11). Господ му је и ноге опрао и допустио му да се причести Тајнама да би одузео свако оправдање како од њега, тако и од оних који би понављали да он не би погинуо да му је (Господ) допустио да се наслади Његовим Тајнама. Тако је Јуда сам себе подвргао осуди и на њему се испунило оно што говори апостол: *Ако ли се неверујући раздваја, нека се раздвоји* (1.Кор.7,15). То се односи и на грешнике који се кају. А речи светог Јована Златоустог јесу уразумљивање претњом Суда и мука, будући да он није рекао да их треба одбацити или одлучити од Цркве, што ни Исус није учинио са Јудом. Уколико они остану (непокајани) и усуде се да приступе, сами себе подвргавају осуди, лишавајући се славе Божије. Но, када Светим Тајнама приступају грешници као рањеници, и као они који траже милост, онда примају исцељење и Сам Господ их чини достојним Својих Тајни, говорећи: *Ја нисам дошао да позовем праведнике на покајање* (Мк.2,17), и још: *Не требају здрави лекара него болесни* (Мк.3,17). Опет понављам да се оно што је свети Јован рекао о забрани причешћа Светим Тајнама за грешнике састоји у томе да им се посведочи осуда, јер: *који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије* (1.Кор.11,29). Такав је већ одлучен од Цркве Божије и (причестивши се) не добија ништа осим осуде. Због тога (свети Јован) и није рекао: „Треба га одлучити”, да би они сами на себе навукли осуду. И *нико* не треба себе да сматра достојним Причешћа, него треба да говори: „Ја сам недостојан, али верујем да ћу се освџетити Причешћем”. То ће се и испунити на њему по вери његовој, у Господу нашем Исусу Христу, коме слава у векове. Амин.

462. Питање. Зар то што је Јуда рекао: *Сагреших што издадох крв невину* (Мт.27,4) и то што је бацио сребрњаке, не представља очигледно дело покајања?

Одговор: Јуда би могао да се сматра покајником само да се покајао Господу, јер је речено: *иди те се најпре помири са братом својим* (Мт.5,24). **Требало је да се помири** са оним коме је сагрешо, а не са другим. А он је учинио још горе и, удавивши се, погубио себе очајањем. Због тога и није био прихваћен.

463. Питање. Реци ми, владико, шта је воља Божија, а шта попуштење и какве су последице једног и другог.

Одговор: Када ти се деси нешто жалосно, испитај да ли те помисао осуђује у било чему у вези са тим делом и ако не нађеш ништа, онда се то десило с тобом ради твог испитивања и произилази од воље Божије. А ако нађеш (да те помисао осуђује у било чему), онда се то десило по попуштењу, ради казне. Уосталом, и то друго је корисно за човека.

464. Питање. Ви учите да је добро све оставити вољи Божијој и да то човека чува од смућења. Они, пак, који су немоћни попут мене, када виде да ће нека ствар да пропадне - или се помету, или све просто прећуте под видом дуготрпељивости, али се касније кају управо зато што сматрају да је ствар пропала због самог дуготрпељивости. Шта је ту боље? Како треба поступати да би се у томе постигао успех? И шта треба помишљати да би се избегло смућење?

Одговор: Господ је рекао: *Сваку радост имајте, браћо моја, када паднете у различна искушења* (Јак.1,2). У број различитих искушења спадају и ова због којих је човек дужан да се радује. Ако је, пак, немоћан и не може да претрпи и да се радује се због губитка ствари, остављајући то вољи Божијој, онда је дужан да води борбу, и то најпре против смућења, говорећи себи самом: „Пази на себе да се не смутиш. Ако буде воља Божија да се ствар сачува, сачуваће се”. И тада, ма шта да се са том (ствари) деси, човек ће бити у стању да то благодарно прими, јер се ништа не дешава искључиво нашим трудом, него **заправо** силом и вољом Божијом. Ипак, и од нас Бог очекује старање саобразно са Његовом вољом, а не (засновано) на некаквом лукавству и лажи који произлазе од лукавог.

465. Питање. Како да поступим када ми долазе многе нечисте помисли, а ја се застидим да било коме то саопштим?

Одговор: Кажи Богу: „Владико, опрости ми што сам помислио противно вољи Твојој у знању или незнању, јер је Твоја милост у векове. Амин”.

466. Питање. Да ли је корисно увек причати поучне повести из Писма и житија отаца?

Одговор: Да је мед сладак, познато је свима, али није непознато ни оно што је казао премудри: *Нашавши мед, једи умерено да како не би, прејевши се, избљувао* (Прич.25,16). Мехова има разних: постоји мех који прима једну меру, а постоји и онај који прима три мере. Кад би неко хтео да у мех који прима једну меру смести три мере, (очигледно је) да он не толико би могао примити. Исто је и у нашем случају: ми не можемо да учинимо једнаким све људе зато што један може да разговара без штете, а други не може. Ћутање, пак, јесте боље и дивније од свих (повести). Њега су поштовали и волели оци наши и њиме су се прославили. Показујући његову предност као и осуду која произилази од разговора, Јов је говорио: *положићу прст на уста* (Јов.39,34). И патријарх Авраам пре њега је, после беседе која се састојала из добрих молби (Господу), рекао: *Ја сам земља и пепео. Још једном ћу додати и проговорити пред Господом* (Пост.18,27), показујући тиме своју усрдност. Међутим, пошто смо ми немоћни и пошто нисмо достигли пут савршених, (у крајњој мери) барем говоримо о ономе што назићује, као и отачке речи, а у објашњавање Писма се не треба упуштати будући да то дело доноси знатну опасност незналицама. Писмо је изречено на духовни **начин**, а телесни човек не може да расуди духовно, јер је речено: *слово убија а Дух оживљује* (2.Кор.3,6). Боље у разговору прибегавајмо речима отаца и наћи ћемо корист која се у њима крије. Међутим, и њима се користимо умерено, сећајући се онога који је рекао: *Код причљивости се неће избећи грех* (Прич.10,19). Ако помисао и каже: „Ове речи или повести су добре”, сетимо се да ми не испуњавамо оно што говоримо, а сматрамо да назићујемо друге, иако пре на себе навлачимо осуду, јер не оделотворујемо оно што говоримо. Ипак, ми не забрањујемо беседу по Богу, јер боље је разговарати о томе, него ли о нечему неприличном. Међутим, како не бисмо упали у високоумље или самохвалисање помисли, треба да сматрамо (као што и јесте у ствари) да, говорећи а не испуњавајући на делу оно што говоримо, сами на себе навлачимо осуду. Због овог, као и због осталих сагрешења, помолимо се Богу, говорећи: „(Господе), не осуди мене који тако говорим!”

467. Питање. Постоје извесни разговори који су, тако рећи, средњи, у којима нема ни греха, али ни користи, као, на пример, говорити о нередима у градовима или о миру, о богатству или о војним збивањима и слично томе. Да није можда неприлично и о томе говорити?

Одговор: Ако се ћутање сматра кориснијим од добрих разговора, онда ће то утолико пре бити од средњих. Али, када не можемо да прећутимо, него нас привуче разговор о сличним предметима, у крајњој мери не одуговлачимо разговор да због многоговолности не бисмо упали у вражију замку.

468. Питање. Много пута ми се дешава да, говорећи о средњим (стварима), будем увучен у многоговорљивост са којом, како је речено, нико не може избећи грех (Прич.10,19). (Према томе), шта да радим?

Одговор: Исправљајмо се на следећи начин: ако знамо шта смо једном говорили, побеђени од помисли, потрудимо се уз напор да се други пут уздржимо. Ако и други пут будемо побеђени, будимо готови да се уздржимо трећи пут, и тако даље, по реду, у свим разговорима. Нека њихов број дође и до десет, ипак ће онај ко је побеђен девет пута а уздржао се једанпут, боље учинити од онога који се преварио у свих десет разговора.

469. Питање. Да ли да узмем учешће у беседи ако се нађем међу људима који говоре о нечем телесном или о духовном? Како да поступим?

Одговор: Ако се будеш налазио у друштву са људима који говоре о светском или духовном предмету, дозволи себи да и ти кажеш нешто са расуђивањем а што није штетно за душу, само да би избегао похвалу од сабеседника и да те не би сматрали ћутљивим, због чега би могао да се оптеретиш. Али, и када тако поступаш, тј. поговориш мало, чувај се да их не осудиш као многоговорљиве, јер ти не знаш да ли ће можда тебе једна реч коју изговориш више оптеретити неголи њих многе.

470. Питање. Због чега се са мном дешава да, када са неким о нечему расправљам, говорим са смућењем и, премда се много пута кајем због тога, ипак изнова и против моје жеље нападам у то исто. Такође, због чега ме оптерећује унијије?

Одговор: То се дешава стога што наше срце не пребива у делатности. Због тога оно упада и у унијије и у многе друге видове зла.

471. Питање. Велики старац је рекао: „Све док неко осећа смуђење у помислима, макар и за длаку, **нека зна да је** то од лукавог”. Објасни ми то.

Одговор: Када намислиш да нешто урадиш и видиш смуђеност у помисли, па се она задржи, макар и за длаку, чак и после призивања имена Божијег, знај да ти је то (дело) (дошаптао) лукави и не чини га. Ако те и после размишљања (о томе да нешто учиниш) напада смуђење и овладава помисао, и тада не треба да чиниш оно што си намислио, јер ништа од оног што се чини са смуђењем није угодно Богу. (У случају да) се неко противи смуђењу, само дело не треба сматрати штетним, него га треба размотрити и ако се види да није добро, треба га оставити, а ако је добро, треба га извршити, превиђајући смуђење уз помоћ Божију.

472. Питање. Дешава се да се на самом почетку разговора са неким по дејству непријатеља узнемирим. Шта да радим? Ако се зауставим да размотрим оно шта хоћу да кажем да бих схватио, као што си ти рекао, да ли је то добро или не, подвргавам се осуди сабеседника што сам изненада заћутао.

Одговор: Ако ти не буде очигледно да се у томе налази грех, продужи разговор а касније расуди да ли си рекао нешто лоше, и на тај начин уразуми своју помисао, осуђујући се као онај који говори лоше, да не би на то додао и још понешто, јер Писмо говори: *чедо, ако си сагрешио, немој још и додавати на то* (Сир. 21,1). Отада се старај да прво размислиш да ли се о корисном води разговор, па тек онда ступај у беседу. Ако је, пак, очигледно да помисао (коју хоћеш да искажеш) у себи садржи грех, онда се, чак и да нема смуђења које за тим следује, постарај да је одсечеш **и то тако што ће** или изгледати као да си заборавио оно што си хтео рећи, или тако што ћеш пренети мисао на други разговор, **како не би** потпао под осуду која из тога проистиче.

473. Питање. Рекао си, оче мој, да пре почетка разговора треба да размотрим своју помисао. Међутим, шта да радим кад потреба захтева да кажем реч (пре него што успем да размислим) или кад се нађем у општем разговору и кад хоћу, да се не бих показао ћутљив, и ја да узмем неко учешће у општем разговору, а при томе не видим очигледни грех у ономе што хоћу рећи, (него напротив) чини ми се да је то добро или средње. Како наређујеш да поступим у случају кад немам времена у потпуности да расудим да ли ту има сакривеног греха?

Одговор: Када је твоја реч заиста добра или осредња и треба да је кажеш, али при томе видиш да ти може донети сујету или због похвале слушалаца или на било који начин, потребно је најпре утврдити помисао да не прима таштину. Али, када видиш да си савладан тиме, боље је прећутати него ли повредити себе.

474. Питање. Ти си ми објавио, оче мој, да све што је сједињено са смуђењем и таштином, произилази од демона и ја благодарим Господу који ме је просветио вашим духовним учењем и који је грешницима, преко светих Својих, даровао да познају пут живота. Сада те молим да ме научиш и томе шта је самооправдање.

Одговор: Самооправдање је присутно тамо где човек не признаје почињени грех (иако се **можда** при томе и не хвали тиме), као што је случај код Адама, Еве, Каина и сличних, који су се, сагрешивши и желећи да се оправдају, одрицали од сагрешања.

475. Питање. Понекад се дешава да ме помисао не само узнемирава, него чак подстиче да учиним или кажем нешто, а понекад ме, опет, задржава када хоћу да кажем или учиним нешто и противи се, желећи да ме омете. Како да поступим?

Одговор: Већ сам ти рекао да је потребно размотрити сваку помисао и свако дело да ли је добро или не, и то нам даје могућност да занемаримо то што си поменуо. Ако (дело) буде добро, учини га, а ако не, не чини га. Ипак, да добро не би било повезано са смуђењем, потребно је разматрати главну помисао, **тј.** са којим циљем она било шта предузима, и када се увериш да је то сагласно са страхом Божјим, Бог неће допустити да паднеш у заблуду. И зар је могуће мислити другачије кад се Он Собом заклео, говорећи: *Жив сам Ја, говори Господ, и нећу смрти грешника, него да се обрати и жив буде* (Јез.33,11), особито ако види да ти испитујеш да ли твоје помисли нагињу спасењу душе и обраћању Њему. И тако, у сваком (случају) призивај име Божије.

476. Питање. Понекад ја и призовем име Божије, али у помислима још остаје извесна тежина. Колико пута је потребно призивати (име Божије)?

Одговор: Довољно је једанпут га призвати и тиме се ограничити, а на тежину не треба гледати зато што она долази од демона. Ово важи у случају да разговор или дело нису забрањени услед тога што су добри или средњи. Тада ће бити довољно једном (призвати име Божије) или не више од три пута.

477. Питање. Да ли чиним добро када хоћу да известим о добром делу или да га учиним, али га избегавам јер се бојим да ће из тога да произиђе смућење у срцу?

Одговор: Ако желиш да учиниш или кажеш нешто добро али се бојиш да ћеш се смутити те, због тога то избегавај, не поступај правилно јер уступај пред непријатељем, а смућење нећеш избећи. Он неће престати да при сваком делу на тебе наводи смућење и твоја страст ће се још више осилити. А када будеш дело чинио са молитвом и страхом Божјим, смућење ће, уз помоћ Божију, нестати.

478. Питање. Оче мој, рекао си да је ћутање у сваком случају добро. Но, чим га ја сачувам, мени се чини да то чиним ради избегавања смућења, те трпим штету? Како то?

Одговор: Ако ћутиш у сврху подвижништва, онда је добро, а ако, пак, не ћутиш из те побуде, него из бојазни смућења, онда је то штетно.

479. Питање. Бог је створио човека слободним и не принуђава га да чини дела правде. Објасни ми, оче мој, како Он, после тога, помаже увређеноме те, по реченоме, *одбацује замисли људи и осујећује одлуке кнезова* (Пс.32,10)? Помоли се за мене да се избавим од ђаволског неверја и да пажљиво пратим ваше духовно учење.

Одговор: Бог не принуђава човека да чини дела правде зато што му је дао слободу. Међутим, када некога вређају и он буде достојан избављења, Бог осујећује увредиоца. Овоме се то неће урачуна у правду зато што је имао злу намеру, будући готов на сваку увреду. Тако су Халдејци увредили Азарију и оне са њим, бацивши их у огњену пећ. Међутим, пошто су младићи били достојни избављења, Бог их је поштедео, спречивши огањ да им нашкоди. Ми правду приписујемо не Халдејцима, јер су имали злу вољу, него Богу који је *осујетио мисли народа* (Пс.32,10), ради оних који Га се боје. И тако, ако зло и буде задржано због достојних, вршиоци **зла** ће добити по својој злу које произилази из њихових злодела. Пази на себе да се не одвајаш од истине у коју те је привео Бог славе молитвама светих. Амин.

480. Питање. Један брат се занимао неким послом заједно са другим братом. По ђаволском дејству, он је од сабрата добио ударац и, смутивши се, хтео да се од њега одвоји, како се више не би заједно трудили. О томе је питао великог старца.

Одговор Варсануфија: Брате, што се тиче онога што си питао, не смуђуј се како не би учинио нешто брзоплето, особито према човеку који је смућен помислима и ђаволском зависти, као што си и ти једном био искушан и одређено време подлегао помислима. Ако се сетиш да си и ти тада страдао, нећеш понизити свога брата у искушењу. Многи болесници, имајући помрачени мозак (што произилази од силне грознице) говоре и сећају се онога што им прво падне на памет и досађују здравима који им служе, и сами не знајући за то пошто болест у потпуности њима овладава. И ако им неко у то време каже нешто о лекару, они неће прихватити лечење. Болесник не зна шта му је корисно, а савете схвата као наклапање. Када је досадан, када се гневи и тражи ону храну која је пре штетна него корисна, сам не зна шта ради. Тако и онај који искушава, сам погубљује своју душу а да то и не зна. Када би и свете, који састрадавају са његовом душом, вређао и понижавао, не би знао ни сам (шта чини) будући опијен страчном болести по дејству противника који увек и све обрће пред њим док не дође до тога да се он одрекне и Самога Бога. Тако је и у наведеном случају. Знајући ово, као и то да Бог по промислу попушта искушења како бисмо се прекалили опитом пред Њим, снисходимо ближњем у време његове чулне и мислене борбе, јер је речено: Носите бремена један другога, и тако испуните закон Христов (Гал.6,2). Ко се сагласи са болесником, ту сагласност даје не ради тога да испуни његову вољу или да му да нешто штетно, него да би поднео увреду од њега и да му не би дао нешто што је штетно за њега. Тако је и поменутој ствари. Старање се не састоји у томе да се испуни воља немоћног, него у томе да се молимо за њега. И ако је сам (увређени) недовољан за то, нека замоли и оне који могу да умоле Бога да избави (немоћног) од искушења које га је постигло. Такав ће бити сличан Марти и Марији, Лазаревим сестрама, које су молиле Владика да им васкрсне брата. Ко тако поступи, не треба да помишља да је учинио нешто велико, јер је учинио само оно што други већ чине и њему: *и каквом мером мерите, онаквом ће вам се мерити* (Мт.7,2). Не мисли да си претрпео нешто велико ако си добио ударац од брата, будући да је и Господ неба и земље претрпео ударце и сва остала страдања. Не покушавај да да напустиш своје место и да се одвојиш од брата, јер то неће бити по Богу, него ће бити испуњење ђаволске воље. Ако се решиш на то, непријатељ се неће смирити, него ће покушати још и нешто горе. Јер, од зла не произилази ништа добро. То је само непокорност и неразумност: где је завист и свађа, онде је неслога и свака зла ствар (Јак.3,16). Нико се никада неће исцелити од овога осим ако одсече своју вољу престајући да буде љу-

бопитљив, те ако никада не пита: „Шта значи ово или оно?” А ко говори: „Хоћу ово!”, постаје син ђавола и постаје туђ Богу. Очигледно је да се он поводи за својом вољом, а не вољом Божијом. Буди храбар, брате, и нека те Бог покрије. Помоли се из све душе за свога брата и заволи га у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

481. Молба. Брат је молио истог великог старца да се помоли за њега. „Опрости ми што те много узнемиравам, али верујем Богу да ће ме твојим молитвама укрепити и тада те већ нећу толико узнемиравати”.

Одговор: Они који су чеда Божија несумњиво су и наследници Његове благодати, дуготрпељивости, кротости, човекољубља и љубави. Јер, ако су деца Божија, онда су и богови, а ако су богови, онда су и господа, и ако је Бог светлост (1.Јн.1,5), онда су и они светила. Стога, када би се оптерећивао и жалостио Бог када Га моле и они би могли бити такви. Међутим, будући да се Он не скорби када Га моле, него се, напротив, радује, и они су дужни да се радују. Стари Завет говори: *љуби ближњег свог као самог себе* (Лев.19,18). Нови, пак, указујући пут ка савршенству, заповеда да се полаже душа за пријатеља (Јн.15,13), као што је Сам Савршени и Син Савршеног положио за нас Своју душу. И тако, свети се радују када их моле, будући савршени као што је Отац њихов савршен (Мт.5,48). Иштите од њих и они ће вам без одлагања дати (тражено), зато што нису ослабљени нити лењиви као ја. Помолите се да и ја будем убројан у њихов сабор, јер тада ћу и ја молити Бога да вам (да) по вашим молитвама, пре свега силу свише и љубав према Њему, а затим и утврђење ваших срца у страху Своме и у вери према Њему. Истрајте у несумњивој нади *на стицање милости од Њега и Он ће и неупоредиво више учинити од онога што ми иштимо и мислимо* (Еф.3,10). Њему слава у векове. Амин.

482. Питање. Један брат је питао аву, тј. игумана, општежића у коме су живели свети старци, да му да келију у њиховој близини. Ава се сложио са тиме, а брат је у то време пошао једном монаху и овај је стао да га моли да се насели близу њега, у засебној келији. Брат је одговорио да то не може учинити због савета старца и аве који се већ сагласио да му да келију. Дошавши, он је питао другог старца како да поступи.

Одговор Јована: Брате, Господ је заповедио да чашћу чинимо једни друге већим од себе (Рим.12,10). И тако, ако ми из љу-

бави коју имамо према Богу кажемо теби: „Досели се поред нас”, онда на делу показујемо да себе претпостављамо брату. А ако ти, напротив, кажемо: „Остани код њега”, онда љубав твоја може да помисли да те одбацујемо, немајући љубави према теби. Размотри разлику између једног и другог и корист за своју душу која одатле произилази, те поступи по речима апостола: *све испитујте, добра се држите* (1.Сол.9,21). То сам ти рекао из љубави према Богу. Опрости ми, брате мој, Господа ради.

483. Питање великом старцу. Један монах је, живећи у туђој келији, саградио келију поред ње. К њему је дошао брат који је имао потребу за келијом и он му је дозволио да се насели у оној коју је саградио. Дошљак је, пак, тражио да са њим направи хартију о њој. Монах се сложио под условом да дозволе старци, с тим што би сваке недеље узимао за себе два сасуда воде која се налазила поред те келије. Они су о томе питали великог старца.

Одговор Варсануфија: Није монашко дело да један од другог тражите писана акта зато што ћете у том случају свакако доћи и до суђења. То није својствено љубави. Боље нека брат без икакве хартије живи у келији, а ако поседник зажели да га изведе на неко време, сабрат је дужан да изађе са смирењем, без противљења. Уколико, пак, сам власник келије зажели да водом напуни своја два суда, али му станар келије не дозволи да то учини, он не треба да се смути него са смирењем да направи поклон, и да се удаљи узевши празни суд и говорећи: „Опрости ми, брате, Господа ради, што сам те ожалостио и помоли се за мене”. И после тога треба да пази на себе да не попусти гневу. Ради његовог смирења Бог ће и његовог брата да сачува од ђаволског непријатељства тако да ће овај доћи у умиљење и поћи његовим трагом да би му се поклонили и замолио да се врати и напуни свој суд, а и сам ће га понети заједно са њим. Тада ће љубав Божија наткрити и једног и другог и спашће их Човекољубац Бог.

484. Питање. Да ли је онај ко живи у келији којој је потребна оправка дужан да је поправља на свој рачун иако она није његова и премда претпоставља да ће је једном напустити?

Одговор: Ако је човек уверен да је све што има Божије и уопште свих верних и да нико нема ништа своје, неће тако мислити, будући да је то дело телесног мудровања. Ако онај ко живи у келији учини издатак за њену поправку, па не остане у њој, други брат, који у њој нађе спокојство, увек ће благосиљати онога који се пре њега потрудио на том месту и који је поправио келију

на свој рачун. Кад бисмо били уверени да је истинит Онај који је рекао: *каквом мером мерите, онаквом ће вам се мерити* (Мт.7,2), да ће узвратити *свакоме по делима његовим* (Мт.16,29), и још **да важи истина**: *даће ти Господ по срцу твоме* (Пс.19,5), не бисмо допустили да брат у невреме буде истеран из келије, него бисмо му увек говорили: *Нећу те оставити нити ћу од тебе одступити* (Јов.13,5).

485. Питање. Брат је питао истог великог старца: „Опроси ми, оче и господине мој, што се усуђујем да говорим. Мени се чини да господин ава воли једног (брата) више од других и помишао ме узнемирава, нашаптавајући ми да је он човекоугодник, јер другима даје шта год им се прохте, а мене одбија. Једном сам га замолио да ми се направи прозор али он то није учинио. Други пут сам га замолио за мало креча и он ме је исто тако одбио, а другима даје. Због чега он тако чини? Како да се супротставим тој помисли?”

Одговор Варсануфија: Треба трпети, брате. Јер, Господ је рекао: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк.21,19), а апостол: *јер вам је трпљење потребно* (Јов.10,36), и остало. Ако Бог хоће да те испита да ли можеш било шта претрпети, зар ћеш ти да се одрекнеш сваког трпљења? Колико година већ користите келије у истом стању и до сада нисте ништа говорили, а када видите да други нешто раде, одмах се распаљујете (од зависти) као од ватре. Због чега ниси рекао својој помисли: „Све време сам проживео, и зар нећу претрпети и (остале) малобројне дане?” А када ти помисао каже: „Како је (ава) другима учинио?”, ти јој одговори: „Зато што су они свети, а ја сам недостојан и, (томе насупрот), заслужујем сваковрсне жалости”. Ако свог аву сматраш човекоугодником, а он у ствари није такав, ти погубљујеш своју душу. Ако је он заиста лицемер, нећеш ти дати одговор за њега, него је он дужан да да одговор за тебе. Када неко жели да добије нешто (а бива ускраћен), треба да размотри време, околности и усрдност, па ће схватити зашто се не дешава оно што он жели. Међутим, ако то и не сазна, ипак не треба да криви друге, него себе, говорећи: „Ја сам недостојан”. Тако и ти, брате мој, можеш да се избавиш од те помисли. Такав је пут оних који желе да се спасу и живе по Богу.

486. Питање. Некада је један од старца живео у општежићу ових светих старца. И када би га брат који га је послуживао питао шта да спреми за трпезу, овај је са гневом одговарао:

„Шта хоћеш, то и спреми”. Брат је био жалостан због тога, не знајући шта да ради. (Други су, пак,) питали великог старца: „Да ли (тај старац) добро поступа одговарајући на тај начин?”

Он је одговорио: Ја не могу никог да осуђујем, јер ће свако своје време носити (Гал.6,5). Ипак, мени се чини да слични одговори наносе жалост ближњем, чак кад би (старац) тако поступао и ради васпитања брата (у трпљењу). Пре би требало да му каже са смирењем: „По стању мог организма, мени је сада потребна таква храна”. И ако је брат и не припреми баш добро, и тада је старац дужан да му захваљује будући да га служи, премда не и најбоље. Ако брат добро или лоше испуњава то дело, а старац се гневи на њега, онда је то горе од свих страсти. Такав се гневи неразумно и то није расуђивање по Богу, него пре дејство ђавола. Ипак, брат који га служи **све** треба да подноси са стрпљењем, будући да на ономе који своме брату снисходи из страха Божијег, почива Дух Божји.

487. Питање. Исти старац није схватао да га ава и братија поштују и угађају му из страха Божијег, него је **сматрао** да га притешњавају и не пружају му услуге које су дужни, због чега се тајно удаљио одатле. Они су, пак, касније сазнавши где живи, хтели да пођу и замоле га да се врати код њих, будући да су чули да је жалостан. О томе су питали великог старца, наводећи апостолске речи: *како тај не би био савладан од превелике жалости* (2.Кор.2,7).

Одговор: Апостол је то рекао стога што је оног (тј. Коринћанина) предао сатани и овај је имао разлога да жали, будући да је био одлучен од апостола. **Апостол је**, видећи његово покајање прословио: *потврдите љубав према њему* (2.Кор.2,8). Ако ви схватите да сте истерали тог старца, онда сте дужни да одете и учините му поклон, (молећи) га да се врати. Ако је, пак, он отишао по својој вољи, онда ће његово самооправдање ојачати ако одете ка њему Бога ради. Он ће тада имати такво расположење срца као да се опет враћа на жалост и чим сусретне било шта (непријатно), он сваки пут ће да говори: „Био сам далеко, али су ме приморали да се вратим”. Боље га оставите да га помисли смире донекле и да се покаје што је отишао одатле. Јер, премда ће и бити притешњен телом, но духовно ће стећи корист. Гордост и самооправдање ће одступити од њега кад се нађе у многим невољама. Тада ће се он сетити покоја који је имао у општежићу и вратиће се са смирењем и осећањем благодарности уместо неблагодарности.

488. Питање. А шта ако се он застиди да се врати, премда се и покаје?

Одговор: Ако се он покаје и прекори себе, говорећи: „Ја сам крив за све”, онда ће га Бог, који је преко Свог пророка рекао: *кажи најпре ти безакоња своја, да би се оправдао* (Ис.43,26), видећи да се његово срце укротило, упутити у страху Своме на оно што му је корисно, будући да је речено: *упутиће кротке на суд и научиће кротке путем својим* (Пс.24,9). И ако је он више користи имао на првом месту свог живљења, убедиће своје срце да се са смирењем тамо врати.

489. Питање. У општежиће је дошао брат који је раније служио у световној војсци и питао истог великог старца да ли може да се покаје.

Одговор Варсануфија: Брате, Бог никог не одбацује, него све призива на покајање. Онај који Му прилази треба да приђе од свег срца, да сеје са надом да ће пожњети и да до последњег издисаја очекује искушења.

490. Питање. Да ли ће и сада Бог таквог помиловати?

Одговор: Сине мој, поприште је откривено и онај ко жели да се спасе слуша Исуса који га призива Себи: *Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити... и научите се од мене јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим. Јер јарам је мој благ и бреме је моје лако* (Мт.11, 28-30). Проникни у оно што чујеш: *кротак и смирен*, да бисмо се и ми томе научили од Њега. Онај који приступа Богу не треба да слаби нити да се боји, иначе никада неће положити почетак свом путу. Бог гледа на његово срце и суди по намери. Он зна немоћ људску и да човек сам по себи не може ништа да учини. **Напротив, Он је све** (Сир.43,29) и Он достојноме даје силу да *покаже силу* (Пс.59,14). А кад Господ задржи силу крепког, где тада бива јадни човек? И ако задржи мудрост мудрог и измени његово срце, његова мудрост ишчезава и он постаје незналица и безуман. Зато приступимо Богу са надом, знајући да нам Он даје силу. Припреми душу своју на подвиг али и на то да будеш увенчан. Нека ти Господ, молитвама светих, помогне сходно Својој вољи. Амин.

491. Молба истог истом великом старцу. Помисли ми маштовито представљају свет, побуђујући ме да се вратим у њега. Укажи ми милост - нека ме покрију молитве, зато што се на-

лазим у истим гресима. Помоли се Богу да ме удостоји да живим под вашим покровом.

Одговор Варсануфија: Сине мој, храбри се у Господу. Бог те је призвао, не малаксавај, него се надај! Почетак богоугодног живота је везан са борбом, али је Господ слама (Излаз.15,3). **Служење оваквом свету је тама и његово наслеђе - вечна мука.** Служба, пак, Божија јесте светлост и њено наслеђе - вечни живот. Размекшај сада ове две мрвице и изабери за себе шта хоћеш. Прићи ће ти Неко громогласан и пробудиће твоје још хладно срце, те ће ти дати силу да ходиш храбро, као што треба. Не плаши се јер имаш руководиоца ка Владици Богу.

492. Молба истог истом великом старцу. Пошто сам сам узрок неспокојства које долази од борбе која је уморна на мене, помилуј ме, владико, тј. нека је твоје молитве уклоне. Разговарајући са браћом по телу, који су ме посетили, изгубио сам оно што је у мени било добро, јер сам (касније) у машти понављао њихову беседу и чинило ми се као да боравим са њима. Помози ми у мојој великој немоћи и страху у вези са путем спасења. Не знам како да се молим Богу који ме је призвао и од кога сам пожурио да се удаљим, у тренутку заборавивши сва Његова доброчинства. Молим те, помилуј ме јер сам много сагрешио и јер ме борба која произилази од моје немоћи и маловерја не оставља. Зар ми не би било корисно да се удаљим од сродника како ми више не би долазили и подсећали на светске обмане? Ви то знате. Срце моје је још хладно и због тога и виђење са сродницима наводи на мене само смућење и борбу. Захваљујући вашем покровитељству јуче су помисли унеколико одступиле од мене, али су данас, кад сам се мало усамео да бих изучио један Псалам, тако силно нападе на мене да сам се ознојио од исцрпљености. И тако, молим те да ме не предаш мојим непријатељима, него својом силом укрепи моју немоћ и уништи њихове (замке) будући да су они већ довољно владали мноме. Ти видиш да моје срце тешко подноси борбу. Не бих хтео да упаднем у њихове замке, у којима сам се већ много времена мучио пре него што сам дошао код вас. Опрости ми и помоли се за мене, добри оче мој.

Одговор Варсануфија: Љубљени брате мој, Владика наш Бог има књигу у коју се записују они који долазе да Му искрено служе и њима се уздарја пишу од првог дана. Ја сам Га молио да те упише у њу заједно са онима који се спасавају, јер Он неће смрти грешника, него да се обрати и буде жив (Јез.33,11), те још да нас заједно помилује. Он те је одмах уписао заједно са мноме, јер хоће да се сви људи спасу и дођу у познање истине

(2.Тим.2,4). То си добио на дар (Мт.10,8) и сад већ од тебе самог зависи да ли ћеш остати записан тамо или не. Твоју жељу ће остварити Онај који говори: *Ако хоћете и послушате Ме, обрешћете добра земље* (Ис.1,19), и остало. Ето, ја ти рекох. Пази на себе да не будаш искључен из такве војске и да не добијеш неизлечиву рану. Уколико будеш искључен из ове војске, ни у свету нећеш бити ни за шта. Нека те Господ покрије од лукавог и нека те сачува за живот вечни. Амин. *Сине мој, остави нека мртви закопавају своје мртве* (Мт.8,22) и видећеш како се Бог слави на савету Својих светих.

493. Молба истог истом великом старцу. Помилуј ме, аво, Господа ради. Када се одмарам насамо, на мене устају маштања и обарају ме у душевну тугу. Мене као да неко напада, а то се продужава и за време сна, те се лишавам одмора. Уз то, ја сам бојажљив по природи, те се борба силније распламсава и ја скоро уопште не могу да заспим. А ако и заспем на кратко, онда, као што сам већ рекао, - у неспокојству и малодушности, тако да осећам изнемоглост у телу и нисам у стању да се крећем. Уосталом, владико и добри оче мој, учини са мном оно што знаш да ми је на корист. Опрости ми грешноме и преслабоме.

Одговор Варсануфија: Брате, ти си дужан да прославиш Бога због тога што Он на теби показује истину Писма које говори: *веран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете* (1.Кор.10,13). По снази твојој Он попусти да се обучиш духовној борби. Велике (људе) по њиховој снази испитује у великим искушењима и они се радују томе, јер искушење приводи човека напретку. Где предстоји добро, тамо и борба постоји. Према томе, не бој се искушења него се радуј (у њима), зато што те она доводе до напретка. Презри то искушење. Бог ће ти помоћи и покрити те.

494. Молба истог истом. Будући немоћан и грешан, свети оче мој, немам смелости да било шта тражим од милостивог Бога. Стога прибегавам теби како би се ти помолио за мене грешног да ме Бог удостоји да Му послужим и дарује ми силу и разум. Јер, ја све то потребујем (као што и твоје срце зна), будући у свему ништаван. Ја верујем, благи оче мој, да твоје молитве успевају да умоле Бога за моје грехе и да ће их Он презрети и учинити ме достојним да започнем благословени пут како бих, идући по њему разумно и поучаван твојом милошћу, благословени (оче мој), принео одговарајућу захвалност човекољубивом Богу

који ме је преко тебе удостојио свих добара. Опрости ми безумном и дрском и помоли се за мене.

Одговор Варсануфија: Брате, или, боље речено, сине мој. Бог неба и земље нека те оснажи у светом звању Свом у које те је призвао и нека те удостоји усиновљења, чега се, **иначе**, малобројни удостојавају. Нека утврди срце твоје као срце Ане како би и ти принео Богу благопријатне плодове, слично Самуилу, и заједно са њим запевао Богу нову песму, како би и ти успео у добрим делима на путу који ти предстоји и Богу истински послужио, као искусан војник. Не падај у унијије и не слаби, него усрдно стреми да наследиш град светих и изабраних. Стегни веру, наду и љубав и они ће те привести до светог смирења, те мајке свих врлина, и спашћеш се у векове векова. Амин.

495. Искање молитви. Пошто сам грешан и, због телесне немоћи, неспособан да учиним било шта добро и угодно Богу, молим те, владико, да се помолиш за мене који сам прогневио Бога пошто, као што сам већ рекао, ништа не могу да учиним, јер ме немоћ спречава.

Одговор Варсануфија: Блажен си ти, брате, ако заиста осећаш да имаш грехе, јер ко њих осећа, гнуша их се и на сваки начин удаљава од њих. Осећати грехе своје и искати помоћ од оцаца како би се њиховим молитвама Богу избавили од грехова и мука које очекују (грешника), већ јесте део покајања. Ми се молимо за тебе а ти се постарај да, по својој сили, стекнеш смирење и покорност. Не буди упоран да у неком случају буде воља твоја, јер се од тога рађа гнев. Не суди и не понижавај никога, зато што од тога слаби срце и ослепљује се ум, а произилази и немар и рађа се неосетљивост срца. Непрестано буди бодар, поучавајући се у закону Божјем, будући да се тако срце загрева небеским огњем, као што је речено: *у поучавању моме разгоре се огањ* (Пс.38,4). Не жалости се, брате: твој призив је од Бога. Не падај у унијије и не слаби. Бог не тражи од тебе оно што је преко твоје снаге, него (труд) по могућностима. Чувај своја уста од излишне речи и празнословља и нека се твоје срце не навикава на зле речи. Заједно са молитвама светих положи пред Бога своју силу, **говорећи: милостив буди мени грешноме** (Лк.18,13), и Он ће те помиловати, сачувати и покрити од сваког зла како би ти од таме прешао истинској светлости, од обмане истини, од смрти у живот у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

496. Молба истог другом старцу. Аво, Господа ради опрости мојој бестидности и безумљу и помози ми јер сам упао у

многе грехе. Ако је онај ко макар и један грех учини пред Богом дужан да се много каје, шта ћу да радим ја који сам одрастао са грехом? Ја ни у једној прилици нисам престајао да гневим Бога и потребне су ми ваше молитве да би се греси удаљили од мене. Ја, који сам после различитих ратова и многих зала дошао овамо по великој милости Божијој, треба да се непрестано поучавам том путу, због чега те молим, преподобни оче мој, да ми укажеш милост и да ме поучиш онако како знаш. Помоли се за мене да сачувам и испуним твоје свете заповести.

Одговор: Брате, ти си приступио Распетоме за нас, због чега и ти треба да узмеш свој крст и пођеш за Њим, *полажући своју бригу на Њега* (Пс.54,23), *који може још и неупоредиво више учинити од онога што ми иштемо или мислимо* (Еф.3,20). Јер, *Он се стара за нас* (1.Пт.5,7). И тако, не плаши се и помоћи ће ти Христос. Само ти, сине мој, држи у уму реч божанственог Писма и готовост на коју се указује следећим речима: *када приступиш да служиш Господу, припреми душу своју на искушења* (Сир.2,1), и: *Човек без искушења није искусан, те: Блажен је човек који претрпи искушење, јер кад буде опробан примиће венац живота* (Јак.1,12) и остало. Ово ти, брате, говорим не да бих те уплашио него да бих утврдио срце твоје у страху Божијем на путу Његовом. Јер, и сви свети су успели, **пролазећи** кроз многа искушења и скорби и угодивши (Богу) помоћу благодати Његове. Не бој се и немој слабити. Верујем да је Бог Онај који те сади, који залива и који чини да растеш (уп.1.Кор.3,7-8) молитвама святих. Амин.

497. Питање. Шта да радим, оче мој, јер страдам од блудне страсти?

Одговор: Злостављај самог себе колико ти твоја моћ допушта. Ипак се не надај на то, него на љубав од Бога и на Његов покров. Немој се предавати унији, јер унија је почетак сваког зла.

498. Питање. Када говорим брату, често са гневом изговарам речи, а када се постарам да нешто кажем са љубављу, осећам нечисту насладу и телесни покрет, тако да без тога не могу ни лице брата да погледам. Шта да радим, оче мој?

Одговор: Говорити брату са гневом или са љубављу уз (страсне) покрете тела повлачи смрт. Зато, одбацивши и прво и друго, говори свом брату као што говориш обично и Бог ће ти помоћи. При томе чувај очи и помоли се за мене.

499. Питање. Шта да радим, јер ме узнемирава борба која долази од страсти стомакоугађања, среброљубља и других страсти?

Одговор: Када те напада страст стомакоугађања, свим силама се подвизавај Бога ради да телу не дајеш онолико колико тражи. И у односу на среброљубље поступај на исти начин и док те узнемирава борба немој стицати ништа сувишно, чак ни кошуљу, ни глинени суд, те се и у најмањим стварима подвизавај (против среброљубља). Када уз помоћ Божију победиш у тој борби, онда набави оно што ти је по Богу потребно. И у другим страстима поступај на исти начин.

500. Питање. Брат који је живео са неким старцем питао је истог старца Јована о мери у храни и сну те о смућењу које га сналази када му се чини да старац у нечему не поступа правилно.

Одговор: Старци говоре да је врлина, и то велика, успокојити ближњег, особито када се то не чини из стомакоугађања или неуздражања. Пружај телу онолико колико му је потребно и нећеш претрпети штету, па макар и три пута дневно јео. Ако човек и једном дневно једе, али неразумно, каква је корист од тога? Са слободом питај шта жели старац. Ако обојица живите по Богу, онда је и он дужан да отворено говори са тобом. И ти испуњавај оно што га, по његовим речима, успокојава, па ће то бити сагласно са вољом Божијом. Сан може бити двојак: понекад се тело оптерећује многим јелом, а понекад човек и због немоћи не може да испуни своје служење јер на њега наилази сан. После преједања следи дух блуда, јер (непријатељ) оптерећује тело сном ради тога да би га оскрнавио. Уосталом, расудљиви човек схвата како и због чега се то са њим дешава. Од нас се једино очекује труд сразмеран моћима. Бог покрива и укрепљује нашу немоћ Својом помоћи. Јер, Његова је слава у векове. Амин. Помоли се за мене брате и учини милост када разговараш са ближњим те расуди: ако говориш са њим са смирењем, разумно и без смућења, онда продужи разговор, а ако није тај случај, онда задржи своју помишао и прекори је, па ће се успокојити. Не смућуј се због онога што чини старац твој а себе опомињи: „Бог зна шта је корисно”, па ћеш се успокојити. Уосталом, старцу напомени са смирењем и остави га нека чини како хоће. Помоли се за мене, часни брате!

501. Питање. Ако неко живи са старцем и овај не буде у стању да (задовољавајуће) одговори на његова питања, брата ће угњетавати помисли. Неће ли бити боље да пита другог старца са

благословом свог старца или чак и без његове воље, неголи да трпи штету од помисли.

Одговор: Ако он зна да се ава заиста брине о користи његове душе, треба смело да му каже: „Мене смуђују помисли. Како расуђујеш да поступим?” Када човек има болесног сина, он га са брижљивошћу приводи лекару, и не само да га приводи, него и плаћа за њега; тако и тај старац **треба** сам са радосћу да приведе свог ученика човеку који има дар (духовног расуђивања) или да га пошаље ка њему. Ако, пак, брат зна да његов старац то не може поднети, не треба ништа да му говори него треба да, у погодном време и када Бог пошаље могућност, упита другог старца о својим помислима, молећи га да о томе не сазна његов ава. У супротном, он ће код њега изазвати страст зависти. То што је он питао другог старца без његовог знања у њему ће проузроковати велику жалост. Уосталом, брат не треба да се саблажњава што ава нема такав дар, будући да се он не даје свима. Пажљиво размотривши, свакако ће наћи да његов ава има **неки** други дар зато што су дарови Духа различни (1.Кор.12,4), и **различито** се дају људима: једноме се даје једно, другоме друго. И све док брат не налази времена да пита, нека трпи, молећи Бога да му помогне.

502. Питање. Брат је питао истог старца зашто се у њему лако распали гнев.

Одговор Јована: Када би ти принуђавао себе да умреш за сваког човека и да се унеколико смириш, могао би да имаш покој и да се избавиш од многих беда. Нека се смири твоје срце пред Богом и нека нас Његова благодат подржи у свему.

503. Питање. Брат је питао великог старца, говорећи: „Ја сам немоћан и душом и телом. Помоли се за мене, оче мој, да ме Господ укрепи у благодарењу. (Помоли се) и за брата који живи са мном, јер и он има потребу за милошћу”.

Одговор Варсануфија: Нека те Господ укрепи на свако добро, као што си тражио. Ето, и то је добро дело: по моћима својим помагати брату који живи с тобом. Онај који је рекао: *Дођох да бацим огањ на земљу* (Лк.14,49), нека га распали и у твојем и у мом срцу. И нека те видим како растеш као кедри ливански и да цветаш као палма у рају Божјем. Јер, кад то буде тако и ја ћу окусити од *твојих добара* и развеселићу се у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

504. Питање. Оче мој, помоли се за мене. Молим те да ми објасниш због чега ме спопада таква слабост при служењу и при рукодељу. Помисао ме због изнемоглости вуче на јело и спавање.

Одговор: Што се тиче молитве (рећи ћу ти): „Ако, можда и имам молитву, ипак се не могу молити за своју душу више него ли за твоју, јер дрхтим пред Оним који говори: *Љуби ближњег свог као самог себе* (Мт.22,39)”. Међутим, ја чиним по својој сили, а милост зависи од Бога који нам је већ указао велику предусретљивост и још је указује. Не одричем се онога што сам већ рекао, иначе бих био незахвалан. Што се тиче твоје слабости, пут је овакав: понекад се човек осећа тако, а понекад другачије, слично путнику који, идући глатким путем, сусреће стрмине и горе, а после њих поново излази на раван пут. Међутим, пошто је речено: *На свему захваљујте* (1.Сол.5,18), **потрудимо се** да то и испунимо. Због тога нека употреби хране и пића и сна претходи благодарење. Поучавај се у речима апостолским: *Ако, дакле, једете, ако ли пијете, ако ли што друго чините, све на славу Божију чините* (1.Кор.10,31), и остало. Испуњавај то у свему и Бог захвалности ће те сачувати. Њему слава у векове. Амин.

505. Када је исти питао истог великог старца да ли да употребљава лекове, добио је одговор: „Брате, и они који прибегавају лекарима и који им не прибегавају, поступају са надом у Бога. Они који им прибегавају говоре: »У име Господње поверавамо се лекарима да нам Бог преко њих да исцељење«. А они који им не прибегавају чине то са надом у име Његово, и Он их исцељује. И тако, ако употребиш (лек), нећеш погрешити, а када га не употребиш, немој се надимати. Знај да ће и кад се обратиш лекарима бити само оно што је угодно вољи Божијој. Ако хоћеш, држи (у сећању) речи (светог пророка) Илије, које је овај изговорио, (тј.) да се од данас више не бринеш³²⁾”.

506. Питање. Помоли се за мене, оче мој, и кажи ми шта значи то што када хоћу да певам (Псалме или молитве) осећам лењост и то највише када је хладно. Због тога ја већ много ноћи псалмопојање и молитву вршим седећи. Бојим се да то не произилази од лењости. И тако, удостој ме уразумљења, оче мој и помоли се да испуним све што кажеш.

Одговор: Свима је заповеђено да се молимо једни за друге (Јак.5,16). А то о чему си питао знај да произилази делимично од тога што се ту меша ђаволско семе, а делимично од немоћи те-

³²⁾ Тј. да старање о себи препустиш Богу.

лесне. И тако, ако будеш вршио псалмопојање седећи али са умиљењем, ништа неће сметати да твоје служење буде угодно Богу. Јер, ко стоји а врши га расејано, његов труд се неће урачунати ни у шта. Господ нека ти помогне, брате. Амин.

507. Питање. Молим светост твоју, оче мој, јер сам немощан душом и телом и неколико дана већ осећам телесну болест, тако да сам принуђен да храну узимам изјутра. Често се и купам. Дешава се да моја душа понекад благодари Богу, говорећи: „Он ми је попустио ову болест ради мојих грехова”, а понекад сам, **опет**, жалостан и говорим са малодушношћу: „(Вероватно) сам недостојан да као сви остали једанпут на дан спокојно једем свој хлеб”. Међутим, помисао ми опет истиче: „Зар је могуће противречити Богу? Или, зар Он не зна све? Зар без Њега може било шта да се деси? Потрпи са благодарношћу”. Молим те, оче мој, ради милости Божије, помоли се за мене и објасни ми како да поступим да не бих био прогутан тугом.

Одговор: Твоја светиња је писала мојој светињи да се молим за твоје богољубље. И ја, неразумни отац, молим тебе, разумног сина, да учиниш исто и да се помолиш за мене који губим дане своје у таштини. Ти кажеш да макар понекад благодариш Богу, а ја **то не чиним** никада. Не могу прећутати и због тога говорим да, како ми се чини, Бог не осуђује оног ко једе због телесне немоћи, а не да би се насладио. Јела нам се забрањују због тога да бисмо се (сачували) од преједања и телесне ослабљености, а где је немоћ, тамо ишчезава њихово дејство. Јер, где је немоћ, тамо је призивање Бога. Ја овако расуђујем: давати телу по његовој потреби заиста је нужно, а благодарење у немоћи избавља човека од онога што је изнад његове силе. Како мислим, тако ти и кажем. Не тврдим да у сваком случају казујем истину, него (само) кажем оно што ми је било на срцу. Уосталом, испитај и сам па ћеш наћи оно што ти је на корист. Мени, пак, који никада не могу да прећутим, опрости.

508. Будући болестан, исти (брат) није могао да врши своје (молитвено) служење стојећи, нити да узима храну **само** једном дневно. **Због тога** је замолио великог старца да се помоли за њега и да му да поуку у вези са тим.

Одговор: У времр када је Јеврејима предстојало да се ослободе од египатског ропства, они су трпели велику невољу и притешњеност, налазећи се између мора и варварских руку. И премда су на Египћанима и по свецелој египатској земљи видели зна-

мења и чудеса, ипак су заборавили Бога који је учинио та чуда и беху близу очајања за своје спасење, видећи да фараон свом силом хоће да их нападне. Једино је Мојсије међу њима остао непоколебљив у нади на свемогућег Бога. Када је Мојсије из срца завапио, имајући врата ћутања на својим устима, знајући да је Господ близу свих који Га призивају у истини (Пс.144,18), Срцезналац је одговорио: *Што вичеш ка мени? Удари жезлом који је у руци твојој по мору и оно ће се расцепити, те нек уђу људи, а ја ћу се прославити на фараону и на свој сили његовој* (Изл.14-16. гл.). Тако је и овде. Постоји болест а постоји и ђаволска сметња. Због тога постоје и невоље и смућење помисли. Тело слаби од болести и оптерећује се сметњама од демона. А када Мојсије завапи *ћутећи*, тј. када ум буде био бодар и **започне** да вапије, било док се седи, било док се лежи, чуће га Онај који чује тајне срца (Пс. 43,22) и испуниће се речи Писма: *Ја спавам а срце моје бди* (Пес. н.пес.5,2). Тада ће Господ запретити мору говорећи: „Отвори пут људима мојим”, и тада ће фараон потонути са свом војском, а народ ће се успокојити да би извршио празник Богу. Зато, било да стојиш, седиш или лежиш, нека је бодро твоје срце у служењу Псалама. Предај се молитви непрестано прибегавајући Богу, дану и ноћу, и тада ће непријатељи који нападају на душу одступити постиђени. Храна се може узимати и двапут (дневно), **само** ако се једе пристојно и са страхом Божјим. Без сумње, тада нема осуде. То значи да ништа не треба јести из похоте, него **треба јести** оно што се има и што је приличи **монасима**, и то тако да се после јела и пића **још** осећа позив на јело. Молим те да се помолиш за мене да и ја благодушно и са великим весељем идем путем који се пружа преда мном, равним, угаженим, путем изобилним мира, радости, весеља, светлости и радовања, којим није могуће наситити се и осим којег нема другог.

509. Питање. Исти (брат) је добио олакшање у болести, па је питао великог старца: „Оче мој, када узимам храну, веома се оптерећујем, али да постим не могу. Тело моје је слабо и знојим се, а неосетљивост срца и гордост удаљују сузе од мене”.

Одговор: Брате, поздрављам те у Господу и молим Га да укрепи твоју љубав и да ти стрпљење. Знај да те демонска борба оптерећује при јелу са циљем да те гурне у слабост. И са мном је (ђаво) дуго времена водио борбу и веома ме оптерећивао сваку ноћ побуђујући у мени повраћање. Међутим, кад сам почео да једем мало хране, он је променио начин борбе. Чим бих ја почео да узимам храну и хтео комадић да ставим у грло, одмах бих повра-

ћао. Ја сам кувао по два јела да би ми било пријатније, али је и то била демонска превара. Благодаћу, пак, Христовом, трпљењем и захваљивањем, то је престало. Био сам тако немоћан да се то и изрећи не може, али нисам уступао (пред непријатељем), него сам се принуђавао све док ме није укрепио Господ. Брате, тако сам поступао ја немоћни, а ти боље пазиш на себе и Бог пребива са тобом. Теби нико не завиди осим једног, тј. **ђавола**, кога нека Господ уништи. Што се тиче поста, преклони свој врат сећајући се живота отаца и њиховог бдења, смири се срцем и, ако можеш, претрпи до деветог часа,³³⁾ а ако не можеш, не брини се. Старај се да сачуваш пост унутарњег човека, испуњавајући заповест да не једеш од дрвета, чувајући се од других страсти. Овај пост унутарњег човека биће пријатан Богу и замениће недостатак телесног поста. Ти си о сузама рекао да их неосетљивост срца и гордост удаљују од тебе. Истреби те страсти и тада ћеш, уз помоћ светих, стећи сузе. Твој зној произилази од хладноће. Угреј се мало и Бог ће ти помоћи. Помоли се за мене, јер ме ослабљеност подвргава многим опасностима, иако ја не очајавам, имајући милостивог Бога.

510. Упавши у болест и немајући силе да трпи страдања, исти (брат) је молио истог великог старца да се помоли за њега и да му помогне.

Одговор: Брате мој љубљени у Господу. Пошто сам уверен у тебе, по духовној љубави својој према теби у Христу, открићу ти тајне Божије. Ти знаш и убеђен си у то да ја дан и ноћ молим Бога да нас спасе од лукавог и **приведе** Свом вечном Царству. И када сам, по обичају, почео да се молим Богу за тебе, Он ми је рекао: „Остави да га испитам ради користи његове душе и да се преко телесног страдања открије какво је његово трпљење и шта ће наследити због молитава и труда”. А ја сам узвратио: „Владице, (испитај га) са милошћу као сина, а не као *копиле*”. То можда не би ни требало објављивати, али сам то рекао само стога да би могао да разумеш радост која ти је припремљена. Према томе, не жалости се. Бог ти указује милост. Ако сумњаш, преклони врат знајући шта су претрпели свети мученици и употреби ружино уље са освећеном водицом те ће ти наш Бог указати милост по вољи Својој, као што Му је угодно. Ја не бих желео да ти на било који начин страдаш, било душом било телом. Нека те Бог помиљује. Помоли се за мене.

³³⁾ Тј. до три поподне.

511. Исти је од истог старца искао молитве и помоћ у страдању.

Одговор: Брате који си малодушан и који ропћеш, зашто тугујеш? Зашто трагаш надалеко кад имаш Исуса који стоји близу тебе и који жели да Га призовеш у помоћ. Призови Га: *Учитељу, и Он ће ти одговорити. Додирни Његов скут и Он ће те исцелити не само од једног страдања, него и од свих твојих страсти. Кад би се твој ум обрео тамо где треба да буде, ни уједи отровних змија и скорпија не би га могли привести да осети телесну болест. Заборавих, говори (Писмо), да једем хлеб свој од гласа уздицаја својих (Пс.101,5). Не жалости се, милост Божија је близу тебе. Поздрављам те као здравог у Господу, премда немаш трпљења.*

512. Много оптерећен (болешћу) и силно страдајући, исти (брат) је молио истог великог старца за исцељење.

Одговор: Бог мој нека ти пошаље брзо исцељење душе и тела. Верујем светом имену Његовом да се ти већ (сада) добро осећаш. И тако, колико можеш, труди се да Му благодариш зато што те је заволео и помиловао Својим светим уразумљењем.

513. Захвалност истог. Чим је старац изнео овај одговор, брат се одмах исцелио и узнео благодарност Богу и старцу, иштући уједно и непрестану молитву за свој напредак и спасење.

Одговор: Премили брате, непрестано треба да узносимо славословље нашем Владици, Богу, зато што све устројава на успокојење нашег живота. Уразумљујући нас, Он нас придобија и испитујући нас - даје нам *избављење* (тј. олакшање) и силу да претрпимо жалости, Он нас *умртвљује и оживљује* (1Сам.2,6), *чинећи нас призором и анђелима и људима* (1.Кор.4,9). Обрадујмо и ми Њега нашим смирењем, трпљењем, кротошћу, дуготрпљењем, чистотом, миром, благодарењем. Нека буде са тобом, многовољени, оно што си искао у Христу Исусу. Поздрављам вас у Њему и молим се Њему да вас сачува у име Своје од сваког зла. Амин.

514. Питање истог, слично (претходном), о скорби срца и због чега се у њему задржала нека слабост.

Одговор: Ослабљени брате, зашто не оставиш да мртви закопавају своје мртве (Мт.8,22)? Презри тело које ће јести црви, јер ти оно ниуколико неће помоћи када се преда трулежности. Апостол говори: *старање за тело не претварајте у похоте* (Рим.

13,14). То сам ти (рекао) ради поуке. А то што си писао, делимично вероватно произилази од жучи, а делимично од демона. Утврди унеколико своју помисао и обрати је на себе, и, ако буде по вољи Божијој, олакшаће ти се део (тешкоће) која произилази од демона, а део који је последица жучи неће ти нашкодити. Ја се молим по мери своје немоћи да Отац мој и Бог мој не одбаци твоја искања, него да их по човекољубљу обилно испуни. Он даје милост, а од тебе зависи да ли ћеш се молити или не. Схвати шта говорим и помоли се за мене.

515. Питање истог другом старцу. Кажми ми, оче мој, да ли треба снисходити телу када оно тражи храну сагласну немоћи. Такође, може ли се она узимати пре уобичајеног времена или се треба држати одређеног времена и презирати остало, макар то и било тешко поднети?

Одговор Јована: Бог нам је дао разум да бисмо били руковођени ка правом путу и то посредством божанствених Писама. Апостол говори: *Све испитујте, добра се држите* (1. Сол. 5, 21). Човек само треба да пази да не употреби или не учини нешто из страсти, а што чини из немоћи или из потребе, не урачунава му се у грех, нити у ослабљеност. *Искање* покоја у стању здравља изазива похоту, а када тело подржавамо у невољи, оно ће нам помагати при испуњавању наших потреба. Ако се ми бринемо о животињама које служе нашим потребама, утолико (смо пре дужни да се бринемо) о телу као о оруђу душе. Када се оруђе иступи, уметник има тешкоћу, па макар и био бистар и зналац. Обраћајући пажњу на болест и слабост желуца светог Тимотеја, апостол је наредио да употребљава вино (1. Тим. 5, 23), иако му је заповедио и да се *злопати*, испуњавајући дело благовесника (2. Тим. 4, 5). Човек је дужан да се држи расуђивања, па неће брзо пасти. Опрости, брате, не знам да ли сам те добро саветовао. Ипак, не треба да ми противречиш. Што ми је било на срцу, то сам рекао твојој љубави. Уосталом, како расудиш, онако и поступи.

516. Питање. Због чега се дешава да ми је тешко кад устајем ноћу на псалмопојање те се не осећам здравим, па оно што радим, извршјем уз тегобу. Да ли је то немоћ или долази од демона.

Одговор: Оно што произилази од болести јесте очигледно. Ако тело не прима уобичајену храну, очигледно је да се налази у болесном стању, а болесни треба да олакша своје (молитвено)

служење. Ако се, пак, тело храни као обично, а не устаје на службу, очигледно је да то произилази од демона, па се треба потрудити, премда, опет, сходно својој моћи, а не преко силе. Када је, пак, срце бодро, телесни сан не значи ништа. Дешава се да неко и хрче, али чим чује за напад разбојника, одмах употребљава сво усрђе да би се избавио од њих. Када расудимо, наћи ћемо да и са нама бива исто.

517. Питање. Кажми ми, оче мој, да ли болест бива од Бога и како да се то сазна.

Одговор: То се дешава. Када је човек болестан и страст га не узнемирава, онда је болест од Бога и уништава борбу. Тада је потребно телу указати извесно снисхођење. Када нас, пак, у болести узнемирава и страст, телу не треба снисходити, јер та болест долази од демона, а снисхођење умножава страст. Због тога је добро да се тело притешњава тамо где је борба, па макар и било болесно, да не бисмо, помажући телу, душу подвргли болести. Уколико, пак, узрок телесне изнемоглости буде очигледан, било то путовање или тешка рана, телу треба снисходити, иако умерено, а не преко потребе, зато што и демони подмећу своје.

518. Питање. Објасни ми, владико, да ли су природне оне болести које настају од нерада и нереда (у животу)? Осим тога, због чега Бог (човеку) шаље болест? Из ког разлога се (болести) по Богу шаљу човеку, ако оно што се некоме дешава бива по наведеном попуштењу Божјем?

Одговор: Болести које долазе од нерада или нереда (у животу) следе као природна последица. Оне, пак, које Бог шаље као *казну* човеку, шаљу се због непослушности. Од тебе зависи да ли ћеш бити немаран или ћеш живети чисто, и да ли ћеш упадати у болести све док се не доведеш у пристојан поредак. Уосталом, покајањем можеш да се избавиш од кажњавајућих болести. И (жалосни) догађаји такође могу бити различити. Неки од њих се попуштају због нерада, а неки због казне на корист нашу, како бисмо се покајали. (Само) духовни човек може да разликује једне од других.

519. Питање. Кажми ми, оче мој, како поступати када је немоћ помешана, те произилази и од природе и од демона. Пре свега, помоли се за мене Господа ради.

Одговор: Ко хоће да победи, присиљава се унеколико на пост или на бдење, или на било какво дело. Тако на пример, ако неко не би требало да ишта окуси до деветог часа, а немоћ захте-

ва да он једе у трећем часу, онда нека претрпи до шестог часа. И у односу на бдење треба на исти начин поступити. Тада ће самоприморавање одбити ђаволско дејство, а снисхођење ће помоћи телесној немоћи. Исто важи и за остале случајеве. Ако проведемо само два дана поступајући тако, уз расуђивање и у страху Божјем, и Сам Господ ће помоћи немоћи нашој у свему. Помоли се за мене.

520. Питање. Шта треба да ради онај ко осећа одвратност према уобичајеној храни?

Одговор: У случају кад му је одвратна, човек може унеколико да принуди своју помисао да је прими. Међутим, ако не буде у могућности да то учини, нека мало снисходи себи, будући да је у питању болест. Брате, постарај се да ово не заборавиш и стећи ћеш помоћ од Бога и спасење.

521. Питање. Опрости ми, господине аво. Оци говоре да тело треба да се презире и, опет говоре, да њиме треба управљати са расуђивањем. Због тога те молим да ми објасниш ову разлику.

Одговор: Разлику о којој питаш објашњава нам апостол. Он говори: *старање за тело не претварајте у похоте* (Рим.13,14), и опет говори: *Јер нико никад не омрзну на своје тело, него га храни и негује* (Еф.5,29). И тако, ако видиш да у теби ниче жеља, онда презри тело, а ако видиш да се налази у болести и да страда, греј га и храни, у страху Божијем, да би ти оно помогло у твојој духовној служби.

522. Питање. Да ли од тела треба удаљавати оно што му је штетно, будући да сте рекли да болесно тело треба „грејати” правилном употребом хране, или, пак, то није потребно?

Одговор: Није грех ако се човек благоразумно уздржава од њему штетних јела. А уколико неко једе све што му се нађе, Бога ради, не марећи за штету тела, биће већи од првог, само ако не буде покраден од високоумља. Уопште, треба се чувати прехранивања из страсти, будући да је то већ подјармљивање и доноси више штете неголи користи. Здравље или страдање тела зависе од Бога који је рекао: *Ја ћу умртвити и оживети. Ја ћу поразити болешћу и ја ћу исцелити. И нема тога ко би избегао од руке моје* (Пон.зак.32,39). Зато, кад Му је угодно, Бог даје здравље преко лекара, а када Му је угодно - и једном једином речју (Својом). Трајност или краткотрајност страдања такође је дело предзнања

Божјег и због тога се они који су се савршено предали Богу не брину, јер Бог са њима чини оно што Му је угодно, а њима корисно. Свако треба да поступа како може, или, боље речено, како верује.

523. Питање. Објасни ми шта значи: „Како верује”?

Одговор: Ако је Бог све осветио и очистио за храну верника, човек је дужан да са благодарношћу једе шта се нађе, или шта му изнесу, нимало не сумњајући (1.Тим.4,4), јер свето и чисто нимало не шкоди. Њему може штетити само његова савест или подозрење, када мисли да му то штети, будући да се такав колеба у вери, од чега у њему јача недуг. Ако, пак, верује у Онога који је дошао и исцелио сваку болест и сваку немоћ у народу (Мт.4,23), онда ће Он моћи и њего да исцели не само од телесне болести, него и од (болести) унутарњег човека. Ако, пак, сумња, (нека) се удаљава од онога што му је штетно, осуђујући себе што није могао да издржи искушење, него је побеђен од помисли, показавши слабу веру. Ипак, и у том случају треба да се чува да храну не узима из страсти, јер ће иначе нашкодити и души својој и телу.

524. Питање. Шта треба да мисли онај ко верује да неће претрпети штету, па ипак осети болест? Како тада да избегне пад у неверје?

Одговор: Ако човек поједе нешто са вером и осети болест, не треба да да места сумњи, јер га Бог ставља у то страдање знајући да га та болест избавља од многих душевних страсти. Нека се тада сети речи апостола који говори: јер када сам слаб, онда сам силан (2.Кор.12,10). Не треба да мисли да му се то десило због хране која изгледа штетна. Не, то је попуштење Божије, будући да без дозволе Божије њему ништа не би било на корист, чак и да је јео оно што му се чини добрим и корисним.

525. Питање. Како то да је ава Исаија рекао: „Када се деси да на трпези буде храна која ти шкоди, принуди се да је поједеш”, ако је нужно испољити веру? Значи ли то да ће он и при вери да претрпи штету?

Одговор: Ава Исаија је то рекао схоластику који је био здрав телом и који је могао све да једе, не би ли овај одсекао своју вољу. Господ нека те помилује и укрепи, сине мој.

526. Питање. Кажите ми, оче мој, да ли су они који у болести занемарују лекове и не обраћају пажњу на разлику у храни достигли савшенство?

Одговор: Они који занемарују лекове и не обраћају пажњу на разлику у храни достигли су меру вере, а не савшенства.

527. Питање. Да ли је онај ко нема такву веру дужан да, док је немоћан, спрема храну која му је корисна, или, пак, само да се удаљава од штетне? Ако се, пак, задеси нека која није штетна, али није ни много корисна, да ли треба да је једе без бојазни?

Одговор: Нека се удаљава само од штетног. А ако се задеси нешто што није штетно али није ни корисно, нека једе али не до ситости, него мало, будући да ће онај ко једе до ситости и од корисног претрпети штету.

528. Питање. Дешава се да су два јела подједнако хранљива, при чему је једно јефтиније, а друго скупље. Зар не треба тада првим да намиримо своју потребу? Које, пак, треба изабрати у случају да је јефтиније уједно и пријатније од другог?

Одговор: Када се изнесу два јела, иста по свему, треба од сваког узети по мало. А од два неједнака треба узети јефтиније. Када је ово последње укусно, а постоји и друго скупље, онда је боље узети друго. А ако, пак, нема другог, онда узети и јефтино и пријатно, али га јести подвизавајући се против насладе, и притом нешто мање него што је потребно. Не дешава ли се да често болест приморава човека и на веома непријатно јело, и он се принуђава да га употреби ради свог здравља. На тај начин, ако је нужно јести нешто укусно, нека се и то узме, једино, као што смо већ рекли, да пазимо на себе да не будемо савладани задовољством. Ипак, ако и тако поступамо, треба да осуђујемо себе.

529. Питање. Рекли сте да је могуће у име Божије обратити се лекару и да у томе нема ничег погрешног, и још сте рекли да је боље све са вером и смиреноумљем препустити Богу. Помисао ми говори да је потребно да се јавим лекару уколико ми се деси да се разболим телесно, јер није у дохвату моје мере да се исцелим без лекова. С друге стране, помисао ми опет говори да се тиме не треба служити, него пре агиазмом³⁴ светих и бити задовољан једино са тим. Због тога те молим, милосрдни оче мој, да ми кажеш чега треба да се држим.

³⁴ Тј. са неким благословом од светих, као на пр. водом, уљем итд.

Одговор: Брате, видим да се ти много бринеш о излечењу од телесних болести и мислим да се оци нису о томе бринули. Твоја друга помисао је боља од прве, јер у себи садржи савршену веру у Бога, док прва садржи неверје. Једна у себи садржи трпљење од којег долази искуство (тј. опитност), из којег се рађа нада која не посрамљује (Рим. 5,4-5), а друга садржи у себи (душевни) немар који је сестра малодушности, у којој живи малOVERJE - та мајка сумње која отуђује од Бога и људе сурвава у погибао. Једна (помисао) људе чини пријатељима Божјим, а друга непријатељима Божјим. Једна је заступник за Царство небеско, а друга за геену. Једна подиже (нашу) главу уливајући нам смелост према Богу и нашем Владици, а друга нас приморава да са стидом спустимо главу, одузимајући нам смелост пред Богом. Једна сабира ум како би човек све своје страдање положио пред Бога, а друга у срце човечије увлачи ропство и остала зла размишљања. Једна врши дело тако да оно служи на назиданье ближњима, а друга чини да се они ослабљују. Једна (помисао) се руководи следећим расуђивањем: „Онај који види скривене болести може да исцели и моју слабост”, а друга, испуњена неразумношћу у односу на Бога, тј. недоумицом, тврди: „Он ће ме исцелити, а можда и неће”. Једна пружа мирно расположење и учи да се не пада у малодушност, а друга изазива смућење. Једна приморава човека да се приближава насељима и селима, а друга га удаљава од томе сличног. Једна полаже у срце мучну тугу, а друга подстиче на благодарност која много посредује за спасење људи пред великим Лекаром који је понео наше болести. Брате мој најближи, ја до сада, из лењости своје, нисам показивао себе лекару и нисам прилагао лек уз (своју) рану, премда то - како сам већ рекао - нисам чинио из врлине, него из лењости, тј. да се не бих приближио градовима и насељима где бих некога могао да оптеретим собом, принуђујући га да се због мене недостојног узнемирава. Осим тога, бојим се и одговора који ће се за тако нешто у очекивани час тражити од мени сличних. Међутим, блажен је онај који може да претрпи ради врлине, јер ће постати саучесник трпљења светог Јова. Сећам се и тога да су многе жене трпеле, страдајући од телесних болести и све препуштајући Богу. Због тога се стидим ја, који се називам мушкарцем. Остављајући свој некадашњи начин мишљења, и схвативши да јој телесни лекари, којима је она раздала све своје имање, ниуколико нису могли помоћи, крвоточива је донела другу одлуку, прибегавајући великом духовном Лекару који исцељује душе и тела, те се њена болест, још и пре наредбе (Владике), „препала” и ишчезла. И жена Хананејка је оставила људе овог света - врачаре, гатаре, маге, видећи да је

узалудна њихова вештина прибегавши Господу и узвикујући: *Помилиј ме... сине Давидов* (Мт.15,22). И од једног краја земље до другог проповедано је свима шта јој је учинио човекољубиви Лекар. Оставићу остале и поучићу се примером ових (двеју жена). Хоћу ли успети, па било то ма када, чак и касно, да достигнем њихову веру како се не бих лишио **њиховог** блаженства. И њих две су довољне за откривање мог стида, и није ни потребно овде наводити као пример још и веру и смирење капетана који не само да је оставио лекаре и друге (помоћнике), пришавши Владици, него је чак себе сматрао недостојним да Га позове у дом свој. Напротив, он је Њему са вером рекао: *реци само реч и оздравиће слуга мој* (Лк.7,7). Велика је била вера његова и Спаситељ наш је похвалио. Ово говорим постићујући себе, будући да не желим снажно, не ревнујем, не старам се, не прибегавам (Богу) и не знам, окајани, када ће ме стићи она пресуда, када ће ме позвати, када доћи страшни и неумољиви ангео и грозно шчепати моју јадну душу, када ће се затворити врата. **Најзад**, може се **десити** да останем напољу, вичући заједно са пет (лудих) девојка, премда ме тада нико неће чути. Да ме то изједа сада, очигледно је, а да ме и унијије и лењост побеђују - ни то није тајна. Шта, дакле? Да ли да сам очајан? Не, не било тога. То је смртни грех. Него, умилостиви се, брате, и проли нада мном горке сузе као над мртвацем и смрдљивим гробом, будући да знамо њихову благодотворност. Плач апостола Петра нас је томе научио. Помоли се за мене који то говорим, а не чиним ништа добро, да би се смисловао добри Лекар и исцелио моје болести, душевне и телесне. Њему слава у векове. Амин.

530. Питање. Ето, ја предајем себе Богу и у твоје руке. Побрини се за мене, милостиви оче мој, Господа ради.

Одговор: Брате, верујући на тај начин, нећеш бити одбачен од Христа који је рекао оној грешници: *вера твоја спасла те је* (Мт.9,22). Остави све Богу, *јер се Он стара за нас* (1.Пт.5,7). Њему слава у векове. Амин.

531. Питање. Брат је питао истог старца, говорећи: „Да ли треба извршити операцију ако је нечија болест таква да је то потребно? И да ли тим поводом треба питати оце за савет?”

Одговор: Сине мој, ко има било какву болест, дужан је да о њој пита неког од стараца и да све чини по његовом савету. Јер, понекад се дешава да старац има дар и да тајно пружи исцељење, тако да телесни лекари нису (болесноме) увек потребни.

532. Питање. Да ли могу нешто што ми изгледа као добро да учиним самостално, на пример, да се уздржавам или да пребивам у безмолвију, да некоме учиним добро дело, или нешто томе слично, или, пак, **само** уз савет отаца?

Одговор: Ако човек не пита оце за савет у вези ствари која му се чини добра, искусиће лоше последице будући да престапа заповест која говори: *Сине, све чини са саветом* (Сир.32,21), и још: *питај оца свога и саопштиће ти старци твоји и рећи ће ти* (Пон.зак.32,7). Нигде нећеш наћи да Писмо наређује било коме да нешто уради самовласно. Ко не пита за савет, показује гордост и такав постаје непријатељ Божји, јер: Бог се гордим противи а смиренним даје благодат (Прич.3,34). Ко ће (после овога) бити смирен ако не онај ко приклања врат свој пред старце и прима савет од њих са страхом Божјим.

533. Питање. Да ли треба указивати поверење ономе за кога се сумња да је јеретик, а он ипак исповеда праву веру, или не треба?

Одговор: Оци су захтевали једино право исповедање вере. Ако се заиста покаже да неко уистину хули Христа и живи без Њега, онда се од таквог човека треба удаљити и не приближавати му се. Свако ко не чува заповести Христове од срца, већ је јеретик. И ако човек у срцу своме не верује, речи му неће донети никакве користи.

534. Питање. Да ли брат треба да остави аву ако се покаже да је он оболео од јереси?

Одговор: Ако се заиста покаже да је захваћен јересју, треба да га напусти. А ако се то само подозрева, не треба га оставити и чак више тиме не треба да се занима. Јер, Богу је познато тајно, а људима јавно.

535. Питање. Да ли брат који је свестан своје немоћи може да оде у друго боравиште чак и ако **његов** ава исповеда правилан образ (вери), јер, ето, предвиђа да ће на том месту букнути јерес, те још постоји и опасност суочења са присилама око нарушавања праве вере, а при том ава неће да се пресели одатле - или, пак, таква **жеља за одласком** није добра?

Одговор: Пре него што никне јерес која може довести до тешког положаја не треба нигде ићи да се **на човеку** не би испунила реч Писма: *нечастиви бежи иако га нико не гони* (Прич.28,1). А кад се она појави, то треба учинити са страхом Божјим и после саветовања са духовним оцима.

536. Питање. Шта да се ради ако на том месту нема таквих отаца у које би брат имао поверења да могу да расуде ту ствар? Да ли треба да оде оданде због опасности од јереси и да пође на друго место где има разборитих па да тамо пита о томе?

Одговор: Да, тако треба поступити и испунити оно што кажу оци.

537. Питање. Како да поступим ако неко од отаца, који ме прати на путу, настоји да понесе оно што ми је у рукама, с обзиром да то не треба допустити, јер ако неко то види може претрпети штету зато што је онај који иде са мном старији од мене?

Одговор: Поклони му се са смирењем да би ти препустио да сам понесеш. Ако те не послуша, поклони му се још једном и реци му: „Опрости ми, Господа ради. Ми не можемо ићи заједно, јер ће се саблазнити свако ко нас види”. А ако он и после твог поклона буде настојао на своме, не слушај га, јер је то дело ђаволско.

538. Питање. Зар не би било корисно да се та препирка прекине и да му допустим да носи мој терет, па чак ако се и саблазне они који то виде? Јер, изгледа да је препирка гора од саблазни, а од два зла треба изабрати мање.

Одговор: Спор који се продужава и после поклона показује да је ствар ђаволска и не треба ићи за њим. Јер, оци говоре да сувишно долази од демона.

539. Питање. Брат је питао великог старца да ли му је корисно безмолвије.

Одговор: Не тражи част идући по путу Божјем. У чему се састоји пут Божји ако не у томе да човек у свему одсеца своју вољу и да се сматра последњим и најмањим од свих! Јер, ко не одсеце своју вољу и не положи наду своју на Господа, не може то чинити. На њему ће се испунити реч Јеванђеља: *тражите и наћи ћете, куцајте и отвориће вам се* (Мт.7,7). У томе се састоји живот и спасење. Потруди се да то стекнеш, јер то је једини пут. Брате, немој се подвргавати (демонском) изругивању.

540. Питање. Шта да радим, оче мој? Борба ме притешњава и све снажније осећам нападе. Кажи ми који је знак поседовања наде у Бога и какав је знак опроштаја грехова? Како да по Богу пребивам у келији?

Одговор: Брате, време борбе је време делања. Немој се ослабљавати него делај. Води борбу, а када се распламса, и ти се прекрсти, вапијући: „Госпode, Исусе Христe, Ти видиш немоћ и тугу моју. Помози ми и *избави ме од оних који ме гоне, јер Теби прибегах*” (Пс.141,7) и моли се да добијеш силу да служиш Богу чистим срцем. Знак наде у Бога састоји се у томе да **човек** одбаци од себе сваку помисао старања о телу и да више не мисли да има било шта у овоме веку, јер би се иначе поуздао у то, а не у Бога. Обележје опроштаја грехова састоји се у томе да се они замрзе и да се више не чине. А када човек размишља о њима па се његово срце наслађује њима, или их врши на делу, тада је то знак да му греси нису опроштени, него је још крив за њих. Пребивати у келији по Богу да осуђујеш себе у случају да се у срцу наслађујеш лепотом келије или својим телесним спокојством и опомињеш речима: „Тешко мени грешноме. Ја имам све ово на власти ту осуду и недостојан сам тога, а други, достојнији, трпе невољу скитајући и не налазећи телесни покој. Госпode Исусе Христe, опрости ми и за ово имена Твога ради, призваног над нама”. Нека те Господ укрепи и утврди, сине мој, да би узнапредовао и дошао до мере савршенства. Амин.

541. Питање. Брат је питао другог старца, Јована: „Оче мој, помоли се за мене, Господа ради, и кажи ми да ли је добро много пута молити оце за себе, премда су нас они већ уверили да то чине? Зар неће изгледати да их ми на неки начин искушавамо тиме?”

Одговор Јована: Брате, много пута сам ти писао о молитви, тј. да смо ми, по заповести Божијој, дужни да се молимо једни за друге, особито када један то иште од другога. Тада смо још много више обавезни то да чинимо. И тако, ми не можемо а да се не молимо сходно својој сили. Искати молитве од своих отаца јесте корисно, јер је речено: *молите се... једни за друге* (Јак.5,16), и још: *Не требају здрави лекара, него болесни* (Лк.5,31). То не треба занемаривати, сећајући се упорности удовице (споменуте у Јеванђељу) према неправедном судији. Према томе, кад Отац наш зна шта нам треба пре него што заиштимо од Њега, **размислимо** зашто није рекао: „Не иштите, јер ја знам шта желите и пре него што тражите од мене”, него је, напротив, рекао: *Иштите и даће вам се* (Мт.7,7), и остало. Због тога је добро искати да би се и добило, по Његовом обећању. Када иштеш молитве (од старца) реци му: „Аво, ја силно патим и молим те да се помолиш за мене као што знаш, јер имам велику потребу за милошћу Божијом”. И Бог ће ти указати милост Своју како Му је угодно,

будући да Му је својствено човекољубље. Његова је слава у векове. Амин.

542. Питање. Да ли је добро да онај ко за време јела брже од остале братије намири своју потребу замоли аву (за благослов) да устане, или треба да седи све док сви не устану? Такође, да ли ће бити боље да он своје парче хлеба подели у сразмери са осталом храном?

Одговор: Ако неко, седећи за трпезом, примети да је потреба његовог тела намирена и не може да седи а да не продужи да једе, нека иште (благослов) да устане. Уосталом, боље је седети (до краја трпезе) и не јести, а најбоље је да се свој део хлеба подели на сву храну.

543. Питање. Желећи да се уздржавају, неки од братије су питали аву да им заповеди да устају са трпезе пре остале братије, будући да, у противном, нису у могућности да победе свој стомак. Када им је ава наредио да устају, неки су се саблазнили и осудили их, не разумевајући корист која одатле произилази, па су се преко неких распитали о томе код старца.

Одговор: Они као делатељи и као опрезни према својим душама чине то, подвизавајући се у уздржању, како се не би, остајући за трпезом, преварили да поједу још нешто од предложене хране. Јер, само савршени могу да не буду савладани од стомака уколико и остану за трпезом. А ви сте залудни зато што се нисте уразумили речима отаца које нам саопштавају: „Не говори: »Зашто то?«, него пази на себе”, и који нас такође саветују да никада не осуђујемо, испуњавајући речи пророка: *нека уста моја не говори о делима људским* (Пс.16,4). Ви сте допустили себи оно о чему је речено: *зао човек из зле ризнице износи зло* (Мт.12,35). Због чега ви о тој братији нисте помислили добро, на назидане своје, (говорећи себи): „Ми смо немарни, а братија наша се уздржава”, угледајући се на братију која је раније устала са стола и о вама мислила добро, говорећи: „Тешко нама, ми устајемо из немоћи, а братија наша све ради са расуђивањем тако да не трпи штету иако више од нас једе”. На тај начин они ће избећи претњу која лежи у речи (Господњој): *Не судите да вам се не суди* (Мт.7,1), а ви ћете потпасти под њу, осуђујући братију своју која је изнад вас. Ви тиме нарушавате и реч апостола: *Који једе нека не презире онога који не једе* (Рим.14,3). Пре би требало да, једући више од братије, будемо тужни због тога што нас савлађује стомак и да благодаримо Богу за примање хране, јер ће нас Он

можда због те благодарности избавити од борбе са стомаком и осуђивања братије. Ако хоћете, нека вам буде јасно да дела треба разматрати разборито како бисмо разликовали добро од зла, по речи апостола: *Све испитујте, добра се држите* (1.Сол.5,21). А то расуђивање, без икаквог спора, јесте ствар аве.

544. Питање. Брат је питао великог старца, говорећи: „Имам догматске књиге и, читајући их, осећам да мој ум са страсних помисли прелази на созерцање догмата. Понекад ми помисао забрањује да их читам, говорећи: »Ти не треба да их читаш пошто си јадан и нечист«”.

Одговор Васрануфија: Ја не бих хтео да се ти занимаш тим књигама зато што оне уздижу ум, него је боље да се поучаваш у речима старца које смиравају ум. Ово рекох не да бих понизио догматске књиге, него да ти дам савет, будући да постоји различита храна.

545. Неки брат, странац и уз то болестан, дошао је у општежиће, тражећи лека. Сместили су га у келију једног брата, али се овоме то показало као оптерећење. Разумевши то, старац му је рекао следеће: „О, брате, испитај своју помисао и размисли - зар ти не би желео да примиш под свој надзор свог брата по телу. Погледај како телесно (размишљање) делује у теби. Ти си сад примио код себе свог духовног брата, с обзиром да смо сви једно у Христу. Пази, брате, на себе у страху Божијем”. Чувши то и стекавши корист, брат је дошао у велико умиљење. Објавивши о томе старцу, он је рекао: „Опрости ми, господине аво, и помоли се за мене. Ја примам (код себе) овог брата са великом радошћу”.

546. Питање. Један брат се обраћао ави Варсануфију за савете пре него што је старац отишао на безмолвије у општежиће аве Серида. После, пак, тога, он се одвојио од њега, али се затим опет вратио. **Десио се да је** он прекорио једног побожног брата као незналицу и ништавног (човека), а старца је потом молио да га управи на ранији пут, говорећи: „Бог ме је довео до твоје светиње”.

Одговор: Апостол говори: *Царство Божије није у речи* (1.Кор.4,20), а ава Макарије вели: „Онога који исправно верује и који се подвизава у побожности, Исус неће предати у руке демона”. Господ је рекао: *Многе удовице беху у Израиљу у време Илије... и ни једној од њих не би послан Илија до у Сарепту Сидонску* (жени удовици), иако је била незнабошкиња. И још је рекао: *И многи беху губави у Израиљу у време пророка Јелисеја, и ни је-*

дан од њих се не очисти до Нееман Сиријанин (Мк.4,25;26), који је веровао, иако је био из другог народа. Због тога сам ја сматрао да си ти, одвојивши се од нас, напустио самооправдање стекавши смирење, али из твојих помисли видим да си још увек исти, или да си чак постао и гори. Ако је Бог изабрао оно што је лудо, слабо и понижено пред светом (уп.1.Кор.1,27-28), очигледно је да је одбацио оно што је славно и пуно хвале код људи. Јер, оно што је угодно људима, није угодно Богу. Оно што је Бога ради бешчасно код људи, блажено је пред Богом, као што је Сам рекао: *Блажени сте кад вас људи омрзну и кад вас одбаце и осрамоте, и разгласе име ваше као зло због Сина Човечијега. Радујте се... и играјте... јер су тако чинили пророцима оци њихови* (Јк.6,22-23). Ти си се не мало времена васпитавао код нас. Испитај своје срце и види какав повод или савет си ти примио од нас који је могао да те одвоји од пута Божијег. Покров који је био над тобом од чега је проистицао ако не од невоље коју си претрпео будући изгнан старцем ради своје користи? Кажми ми, брате, на шта гледа Бог - да ли на човеков почетак, или на оно чиме ће завршити започето? Ти сам знаш шта си стекао за време странствовања. Знаш такође и то да сам ти, кад си раније живео са мном, говорио: „Ако ме слушаш у једном, а у другом ми противречиш, онда и у ономе у чему ме слушаш испуњаваш своју вољу и ја нећу дати Богу одговор за тебе. Ако те је Бог привео, Он ће те и управити, а ако (си дошао) по својој вољи, онда је писано: *отпустих их по намери срдаца њихових* (Пс.80,13). Зато, помоли се за мене и остави нас на миру, јер и ја желим да у Господу будем без бриге о било чему.

547. Питање. Изашавши из једног општежића, неки од братије су себи купили келију поред места на коме је било ово општежиће, не питавши о томе нису питали аву (Серида). Ожалостивши се на њих као на нарушиоце поретка, ава Серид је хтео да их прогна одатле, али су му се они успротивили. (Тада) су питали истог старца да ли су они добро поступили и како је требало поступити.

Одговор: Свагде налазимо (примере) тога да је препирање погубљивало многе људе. Тако је било са Датаном и Авироном који су се противили Мојсију. И (уопште), оно је рђав знак. Ако се (ти међу братијом) нису убојали свог аве, кога ће се онда постидети? А то да се неко не стиди, знак је смућености помисли, док смућење произилази од нашаптавања ђаволског, будући да се пре свих побунио ђаво. Они који чине исто, постају његова деца. И какве последице произлазе одатле? Такви се потпуно удаљују

од смирења, затварајући уши да не чују Онога који је рекао: *А кад вас потерају у једном граду, бежите у други* (Мт.10,23), и: *који хоће да се суди с тобом и кошуљу твоју да узме, подај му и хаљину* (Мт.5,40). Они су се покорили злу, а зло не рађа ништа добро, јер је у (Писму) забележено: *не може дрво зло плодове добре рађати* (Мт.7,18). У своме противљењу они су згазили и чин светих отаца, јер оци говоре: „Ако негде поћеш са намером да се настаниш, најпре питај надлежног, да се неко не би ожалостио због твог тамошњег настањивања”. И ако оци тако заповедају у вези са другима, онда то утолико пре треба да се испуни тамо где се таквим **поступком** жалости игуман дотичног човека. Крај овог спора треба да буде овакав: нека они, као они који су сагрешили, позову друге да замоле свога аву да им опрости и да им не врати зло за зло, а овај (тј. ава) нека им опрости, будући да је у Писму речено: *Дужни смо пак ми јаки слабости слабих носити* (Рим.15,1). И Господ говори: *Ако ли не опростите људима сагрешења њихова, ни Отац ваш неће опростити вама сагрешења ваша* (Мт.6,15). И још: *Будите ви, дакле, савршени као што је савршен Отац ваш небески* (Мт.4,48). На тај начин ће се прославити Бог, јер ће то бити пример многима.

548. Питање. Ава овог општежића, у коме су пребивали и други свети старци, издао је једну наредбу. Неколицини од братије, који су се држали своје воље, то се чинило тешким, па су почели да ропћу. Чувши за то, велики старац им је послао следећи одговор:

„Братијо, Господ је рекао: *Овце моје слушају глас мој... и за мном иду* (Јн.10,27), и остало. Због тога, ко је истински ученик, он је послушан свом ави у свему до смрти, и све што ава нареди, он себи окреће на поуку, не смејући да расуђује о наређеном или да каже: »Зашто то? Због чега ово?« У супротном случају он не би био ученик авин, него судија. Тако нешто произилази од покварене људске воље. И тако, ако нечији ава нареди свом ученику да учини било коју ствар, а овај стане да противречи, очигледно је да он жели да остане при своме и да поништи речи свог аве. Нека такав расуди ко (је у том случају) ава: да ли онај чија је реч погажена или онај чија је остала. Ко хоће да испуни своју вољу, син је ђавољи, и ко испуњава вољу таквог, испуњује вољу ђавола. А ако он и испуни своју вољу, ни тада неће наћи покоја. А оно што је ту посредни јесте непослушање које је погибао душе. Према томе, ко види да се саблажњава својим авом, треба да оде од њега да не би погубио душу своју и да не би понео осуду и за друге које квари. Не знајући да ли добро или рђаво чини његов ава, он се са-

блажњава у невреме ради своје воље. И макар он учинио по својој вољи, он никада не може бити праведнији од свог аве. А ако он боље од свог аве зна шта му је корисно, зашто још остаје његов ученик? Нека оде и сам друге научи. Нека вас не вара ђаво, и не идите за (предлозима) своје воље, себи на штету. **Никада не треба да буде по вашој вољи, јер зло не истребљује зло. Када све прустите вољи Божијој, Он ће учинити како Му је угодно.** Братијо, Бог види да сам вам ово написао сажалевајући вас. Ко прими (моје речи), послужиће му на спасење, а ко их не прими или чак усхте и да пљуне на написано (као што су неки већ и учинили, клеветајући нас) и то је у његовој вољи. Опростите ми”.

549. Одговор истог великог старца једном од отаца који је питао да ли треба строгом епитимијом да казни свог ученика који је противречио.

„Брате љубљени, знај да су дани ови зли. Неоспорно је да је казна добра и достојна дивљења и да многа сведочанства показује у своју корист. Јер, Писмо говори: *Јер кога љуби Господ, онога и кара* (Јев.12,6), и још: *Блажен је човек кога Ти казниш Господе* (Пс.93,12), и остало. Међутим, овог брата напада тврдокорност. Претрпи га и потруди се над њим. *Покарај, запрети, утеш*, по речи апостола (2.Тим.4,2), и ако он прихвати твој прекор, поново ћеш га придобити. Пробуди га од најтежег сна грубости, јер када одебља кора његовог трња, заплакаће се над њим великим и неутољивим плачем. Ако се он потруди да ишчупа трње док је још танана биљчица, моћи ће да се избави од такве страсти. А када то трње очврсне, биће потребни труд, подвиг и напор да се оно ишчупа. И тако, кажи му да он марљиво пази на себе”.

550. Одговор истог великог старца брату који се у општежићу бавио тесарским послом и који је, под нападом различитих помисли, овако размишљао: „Боравак овде не доноси ми никакву корист и ја (својој души) овде нисам пожњео никакву помоћ”.

Брате, ми сами нећемо да се избавимо од тешких дана и љутих невоља. Бог је људима дао два дара којима они могу да се спасу и избеаве од страсти старог човека: смирење и послушање, а ми не стремимо ка њима и не желимо да пребивамо у њима, нити да се руководимо њима како бисмо обрели помоћ, избавили се од зла и привили се уз великог Лекара Исуса, који може да нас излечи од запаљености (страстима). Зашто само зло сабираш у своју скривницу, смућујући се и тугујући? Престани да будеш гневљив, раздражљив и завидљив. Схвати да су такви презрени, а

не поштовани. Напусти сва скретања (са пута правде) и приклони свој врат под смирење и послушање, па ћеш стећи милост. Ако са смирењем и послушањем будеш испуњавао оно што чујеш (од отаца), Господ ће ти дати Своју благу помоћ не само у том делу којим се сада бавиш, него (ће удесити) да и сва дела твоја буду успешна, јер Он чува пут оних који Га се боје и покрива њихов ход. Због чега негодујеш? Због чега се препиреш? Милост Божија ће ти помоћи ако истрајеш у трпљењу Божјем. Умри, окајани, за сваког човека. Реци помисли: „Ко сам ја? *Земља и пепео* (Пост. 18,27) и пас (Мт.15,27)”. Кажи себи: „Ја сам крајње безначајан”. Зашто сам себи предказујеш погибао, не бојећи се Бога? Како се не стидиш говорећи: „Овде нисам нашао помоћ”? (Знај) да ти је сатана ослепио срце доводећи те до неблагодарности, дајући ти помисао да на светом месту ниси обрео никакву корист. О, неразумни човече! Кад те не би чувала рука Божија и свете молитве светих који овде пребивају, где би ти сада био ако не у тами најкрајњој? Где би ти могао да стекнеш толику корист? Нигде! Међутим, ђаво сеје у тебе смртно семе на твоју погибао, желећи да те удаљи од искрене везе са светима, од њиховог покроба и користи, како би те потпуно предао у руке непријатељима истине да они униште овчицу, мислим - душу твоју. Не гледај на друге, понижавајући их, судећи их, јер тебе самог лове (непријатељи), смућујући те тиме. Теби они штете, изгонећи те из (предела) мира и тишине, истрајности, разума и сваког добра. Оставивши то, иди за мојим речима и ја ћу понети твоје бреме, а ти ћеш наћи помоћ, милост и спасење својој души. Брате, ми се спасавамо кроз труд. Принуђавај себе да не говориш: „Шта је то? Због чега то (Сир.39,22)? Зашто ја немам исто што и они или ови други?” Напротив, труди се прилежно у овом малом рукодељу са страхом Божјим и за то ћеш добити немалу награду. Не очајавај будући да то ђаволу пружа радост. Нека му Господ не да да се обрадује, него нека се пре расплаче због твог спасења у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

551. Исти брат је питао другог старца: „Помисао ми говори: »Ако хоћеш да се спасеш, иди из општежића и научи се безмолвију, као што су рекли оци«. **Мени изгледа да не добијам корист од тесарског рада, јер ми причињава многа смућења и жалости”.**

Одговор Јована: Брате, већ ти је речено да ти није на корист да изађеш из општежића, а сада ти понављам да те очекује пад чим изађеш. Уосталом и сам знаш шта чиниш. Ако заиста желиш да се спасеш, стекни смирење, послушање и покорност,

тј. одсецање своје воље и живећеш и на небу и на земљи. Што се тиче ћутања о коме говоре оци, ти знаш да многи не знају (у чему се оно састоји). Ћутање се не састоји у томе да ћуте уста, јер један човек може да каже хиљаду корисних речи и да му се то урачуна у ћутање, а други може рећи само једну празну реч и она ће му се урачунати у гажење Спаситељевог учења. Јер, Он Сам је рекао: *за сваку празну реч коју рекну, људи ће дати одговор на дан Суда* (Мт.12,36). Ти кажеш да од бављења тесарским радом не видиш никакву корист. Међутим, веруј ми, брате, да ти сам не знаш да ли добијаш корист (или не), што није ништа друго него изругивање демона који твојој помисли показују шта год хоће, ради тога да би ти испунио своју вољу и да не би послушао своје оце. Ко жели да се утврди у истини нека пита оца: „Да ли ми је ово или оно штетно или корисно?” Он верује ономе што му они говоре и чини оно што му доноси корист. Многи су плаћали да се утврде и науче трпљењу, а ти се и без новца учиш трпљењу, по речи Господњој: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк.21, 19). Ми смо дужни да благодаримо ономе који нас жалости, јер преко њега стичемо трпљење. Ти се налазиш на добром месту и нека те не искушава ђаво. Господ нека ти помогне. Амин.

552. Брат је питао истог старца, говорећи: „Пошто је ава обавезан да да одговор за мене, како ћу га ја питати о делу? (Зар не овако): »Аво, да ли ми наређујеш да учиним ту ствар?«”

Одговор: Немој говорити: „Ја желим то да учиним”, него говори: „Аво, шта ми наређујеш да учиним?” Јер, ако онај ко пита о послу испољава своју вољу у вези тога, чак ако би му и било наређено да то учини, сам ће одговарати за опасност зато што то чини по својој вољи.

553. Питање. Да ли ће ми се урачунати у својевољност ако поседујем своју вољу у некој ствари, али претходно нисам о томе питао аву него ми је он сам наредио да то учиним?

Одговор: Ти му реци: „Ја имам вољу за ту ствар. Шта ми наређујеш?” И ако ти каже: „Учини то”, онда ће у томе већ бити његова воља. А ако ти да други посао, прими га са радошћу.

554. Питање. Да ли ће такође бити неумесно ако ја у некој ствари немам своју вољу али ави напоменем о томе, желећи да му угодим, будући да знам да ће му бити пријатно да се то уради? **Исто тако, да ли ће бити неумесно** ако случајно до-

бијем наредбу да нешто учиним, али то не завршим и подсетим га да то треба да завршим?

Одговор: Боље је сачекати да од аве добијеш (налог). Ако, пак, видиш да је он у недоумици коме да нареди, и кажеш **му сам** да би му угодило, неће бити неумесно. А ако и ти, добивши наредбу да нешто учиниш, то не завршиш, напомени да је (ствар) недовршена и нека то буде довољно. Тако ће се показати да у тој ствари ниси поступио по својој вољи.

555. Питање. Писмо говори: *Ако се подигне на тебе мисао оног који влада, не остави место своје* (Проп.10,4). Шта то значи?

Одговор: Уместо тога (тј. питања о томе шта то значи) забрани својој помисли да се подигне на тебе и не разговарај са њом, него прибегавај Богу. Јер, ако хоћеш да јој даш одговор, уплешћеш се у размишљање о њој и то ће те одвести од молитвене топлоте.

556. Питање. Брат је питао истог старца: „Шта да радим када чујем да неко рђаво говори о мени?”

Одговор: Одмах устани на молитву и помоли се најпре за њега, а затим за себе, говорећи: „Господе Исусе Христе, помилуј овог брата и мене, непотребног слугу Твог, и покри нас од лукавог, молитвама светих Твојих. Амин”.

557. Питање. Шта треба да учини онај ко почне да вређа другог, па се тргне?

Одговор: Ко почне било кога да вређа, треба што пре да престане и да промени разговор на нешто друго, корисније, али не треба ни у томе да се задржава, будући да ће због многоречивости (поново) упасти у злословљење.

558. Питање. Да ли подлеже осуди и онај ко не вређа другог али са задовољством слуша вређање?

Одговор: Слушати са задовољством осуђивање другог такође спада у осуђивање и заслужује једнаку казну као и оно само.

559. Питање. Одакле долази униније? Шта треба чинити када оно дође?

Одговор: Постоји природно униније које долази од немоћи, а постоји и униније од демона. Ако хоћеш да их распознаш, схвати следеће: демонско долази пре него што човек хоће да се одмори, јер када човек нешто почне, оно га, пре него што заврши

трећи или четврти део посла, подстиче да остави дело и да устане. Тада га не треба слушати него се треба помолити и седети за послом са трпљењем, па ће непријатељ, видећи да се човек моли због тога, престати да га напада, јер неће да даје повод за молитву. Природно униније бива кад се човек труди преко своје мере и принуђава се да још више труда натовари на себе. Тако се образује природно униније од телесне немоћи. При томе је потребно испитати своју силу и успокојити тело са страхом Божјим.

560. Питање. А шта ако је и само место где се дешава демонско униније веома топло и још више подстиче униније, те у већој мери оптерећује човека и он није у стању да се и једном и другом супротставља? Зар он не треба да се (због тога) за време борбе удаљи одатле?

Одговор: Добро је подвизавати се да се **човек** не удаљи од свог места за време борбе. Али, ко види да бива побеђен због оптерећености трудом, нека попусти и олакша се првенствено од терета, да би се затим подвизавао против самог унинија, призивајући име Божије. Тако ће примити помоћ од Бога. А удаљавати се ради унинија када нема терета који би долазио од самог места, само још више оптерећује и појачава борбу, те наноси штету души. Када, пак, (униније) овлада неким, не може се прогнати (осим) великим трудом, уз помоћ молитава које други узносе.

561. Питање. Дешава се да од чамотиње наилази дремеж и омета намеравани посао. Да ли **тада** треба устати или продужити (дело) седећи?

Одговор: Треба устати и не престајати са молитвом Богу па ће Господ молитвом прекинути дремање.

562. Питање. Када ме напада лукава помисао, моје срце се противи раздражљивошћу и ја чак употребљавам глас. Понекад се деси да то учиним и у присуству других. Да ли је то добро или не?

Одговор: Није добро тако чинити да се то не би претворило у навику и да не би било на штету људима и на саблазан онима који виде. Треба без смућења призивати име Божије и лукава помисао ће се удаљити.

563. Питање. Изашавши из општежића и вративши се, брат је рекао истом старцу: „Сагрешио сам, јер су ми се изругали

демони и ја сам се одвојио од своје мајке (тј. од свете обитељи) и од вашег покрова, оци моји. Због тога вас молим да ме укључите у број почетника који још нису примили (монашки) образ”.

Одговор: Није твоје да тражиш да будеш на последњем месту. То зависи од нахођења твог аве, а твоје дело је да се припремиш за послушање.

564. Молба једног од отаца који безмолствује истом старцу. Молим те, оче мој, помоли се за мене Господа ради, јер сам у великој невољи, како због своје лењости, тако и због непријатељских напада. Ако ли Бог не да силу вашим молитвама и не запрети непријатељу, не знам да ли ће икада моја лађа да стигне у пристаниште. Међутим, као што је некада Мојсије испросио да такав народ не погине у гневу Божијем, тако и ти, преподобни оче мој, измоли јадну душу моју, будући да је Бог благ и да воли када свети од Њега траже спасење душа, а и вама приличи таква молба. Замоли и владику нашег, аву (Сериду) да на нас не гледа другачије, зато што га много волим и имам потребу за његовим (духовним) утврђењем.

Одговор: Ако је твоја љубав написала за нас најмање да не желимо да било ко погине, шта ћеш тек рећи за Онога који се Собом заклео: *Жив сам ја, говори Господ, и нећу смрти грешника, него да се обрати и буде жив* (Јез.33,11), о коме и апостол сведочи: *Који хоће да се сви људи спасу и да дођу у познање истине* (1.Тим.2,4). Брате, не лењи се да приступиш Исусу, говорећи: *Господе, спаси нас, изгибосмо* (Мт.8,25), и увидећеш како Он руши непријатеље наше. Беседи са Њим, говорећи: „Господе, Боже мој, заштити ме од њих, јер ка Теби узнесох душу своју (Пс.85,4). А о томе да се трпе невоље и искушења, нема потребе да ти пишем, јер ти знаш шта о томе говори апостол и какав је крај трпљења. Немојмо изнемогавати духом, љубљени брате мој. Господ који се брине о нама, може да нам помогне. Подстичући нас да будемо одважни, Он је рекао: *Ја сам, не плашите се* (Јн.16,33). Немојмо занемарити да прибегнемо ка Њему и да молимо Његову благод, јер Он може да учини неупоредиво више од онога што ми иштемо или мислимо (уп.Еф.3,20). Сети се да је награда тамо где је труд и да су венци победе тамо где се посредством искушења обелодањује врлина. Где је љубав према Богу, тамо је и (спремност) да се са Њим **човек** попне на крст, да се са Њим и пострада, умре и живи. Онај ко се пење на крст, оставља земаљско, умире за свет и треба да мисли на *оно што је горе где Христос седи с десне стране* (Кол.3,1) Оца. О ави (ћу рећи): помоли се да га Господ покрије, јер има много брига. Ипак, верујем да ће га

Господ покрити и помоћи му. Ја сам му рекао да је веома закаснио (да се побрине о теби) и он ми је одговорио оно исто што и теби. Што се тиче молитве, знаш да ништа не значим, али не могу ни љубав да пресечем. А и ти се моли за мене, Господа ради.

565. Молба аве општежића истом старцу. Време је тешко. Помоли се Господу, оче мој, да прође и да ми, слуге твоје, будемо покривени од сваког искушења наших грехова.

Одговор: Ако будемо чинили добро, Господ ће дати да нас мимоиђе тешко време, а ако будемо умножавали зло, припремимо се за превремену погибао. Ако, пак, истрајете у добру, Бог ће послати свог ангела који ће положити знамење на нас, како би нас, молитвама светих, мимоишао (ангео) који долази и који држи мач. Амин.

566. Молба за савет упућена великом старцу од отаца који безмолствују у општежићу. Свет је у невољи и ми те молимо да се помолиш благодати Божијој да поврати руку и да врати мач у његове корице. Стани усред палих и живих, приносећи твој свети тамјан и учини да престане погибија. Подигни свети олтар на светом гумну неба и престаће гнев Божији. Усрдно те молимо и преклињемо: помилуј свет који гине. Сети се да смо сви твоји удови. Покажи и у садашњем (времену) милосрђе своје и чудеса од Бога, јер је Његова слава у векове. Амин.

Одговор: Братијо, ја ридам и плачем гледајући гнев који иде на нас зато што чинимо све што је противно Богу. Он је рекао: *ако не буде правда ваша већа него правда књижевника и фарисеја, нећете ући у Царство небеско* (Мт.5,20), а наше безаконје је много веће него код незнабожаца. Многи моле човекољубца Бога да се прекине овај Његов гнев према свету и, премда нема никог човекољубнијег од Бога, ипак (и поред свега тога) Он неће да нас помилује, јер се томе противи мноштво грехова који се врше у свету. Постоје три човека, савршена пред Богом, који су превазишли људску меру и добили власт да одрешују и везују, да отпуштају и задржавају грехе. Они и стоје између погибли и света како Господ не би одједном истребио читав свет. По њиховим молитвама Он казну раствара милошћу. Њима је речено да ће овај гнев трајати кратко време. Молите се са њима. Молитве ова три човека се сливају на улазу горњег жртвеника Оца светлости и они се радују и веселе један другом на небесима. Када гледају на земљу, заједно плачу, проливају сузе и ридују због зала која се на њој врше и која подстичу гнев Божији. Ти људи су - Јо-

ван у Риму, Илија у Коринту и још један у Јерусалимској епархији, и ја верујем да они (свету) указују велику милост. И заиста је указују. Амин. Бог мој нека вас укрепи да чујете и примите ово, што је **иначе** недостижно за неразумне.

567. Молба. Брат је послао другом старцу Јовану поруку, молећи га овако: „Ако ти је било шта потребно, Господа ради, реци ми и ја ћу ти дати”.

Одговор: Брате, Бог да ти да добро уздарје за понуду. Уосталом, ја још никада нисам, имајући потребу за неком ствари, било коме говорио: „Дај ми”, него кад Бог види да имам потребу за било чим, Он надахњује некога и он ми доноси а ја примам. Ако, пак, сам тражим, онда то неће бити потреба, него жеља.

568. Ава је рекао о истом старцу: „Никад нисам видео да се тај старац смејао, или да је био смућен, да је без суза приступио Светој Причести или да је без њих говорио: »Господе, да ми не буде на суд светиња ова«”.

569. Једном се десило да је тај старац наложио ави једну ствар. Отишавши недалеко, ава је заборавио (речено) и кад се опет вратио, старац му је, пре него што га је отпустио, рекао: „Ако се сетиш, учини оно што сам ти рекао”. Ава се ожалоштио због свог заборава и затражио опроштај (од старца). Међутим, отишавши, он је опет заборавио. После неколико дана опет је дошао старцу и, кад је требало да га остави, старац му је наново са кротошћу напоменуо (о оној) ствари. Када се ава силно ожалоштио на себе, старац му је рекао: „Не жалости се, него учини кад се сетиш”. Међутим, пошто се то дешавало више пута, ава је о томе рекао великом старцу и замолио га да му објасни шта то значи. Старац му је рекао: „То се десило по попуштењу Божијем да би ти увидео трпљење и стрпљивост старца и постао његов подражавалац”.

Повест о ави Сериду

570. О ави Сериду бих могао да вам саопштим многе велике, чудне и дивљења достојне ствари. Али, остављајући детаље ради скраћења приче, поменућу само **нешто** мало, премда довољно да се изобрази врлина тог човека. Од ране младости он је пребивао у целомудрености и био уздржљивији од свих. Он је тако притешњавао своје тело да је било силно израњављено. После тога се свети старац, тј. Варсануфије Велики, помолио Богу и Он га је и исцелио. Он му је дао заповест да убудуће својим телом

управља са расуђивањем како би оно могло да послужи духовној служби и да понесе труд око управљања братијом.

571. Он је стекао велико послушање у свакој ствари, повињујући се великом старцу (као што је о њему сведочио сам старац у напред наведеним одговорима). Он је био савршени послушник будући да је много страдао од старца, трпео ударце и различита искушења. Пошто је био испитан у тешким и разноврсним делима, као злато у топионици, постао је *суд за част, освећен и користан домаћину* (2.Тим.2,21). Никада и ни због чега није противречио нити је себе сматрао авом, него само учеником старца који му дугује савршену послушност, што је био знак његовог крајњег смиреноумља. Зог тога га је старац и признавао за свој најприснијег сина.

572. Старац се помолио Богу да му да дар расуђивања са којим би, кад би га стекао, могао, уз помоћ небеске благодати, да руководи душе (других), да лечи ожалашћене, да (свима) даје целебни лек, реч (која истиче) од Духа, и мир онима који се свађају. Јер, умиривши најпре себе, он је и за друге постао извор мира и на њему се испунила реч: *Блажени миротворци, јер ће се синови Божији назвати* (Мт.5,9). Он је био дуготрпељив, миран и кротак према онима који су му долазили. Његова реч је била весела, али достојанствена и осољена (мудрошћу), будући да се у њему мудрост, по Писму, сједињавала са незлобивошћу (Мт.10,16). Увеселавајући душе братије духовном речи учења и побуђујући их ка врлини добрима примером сопственог живота и врлинског делања, био је вољен од свих. Учио је ономе што је сам испуњавао, растварајући кротост по Богу са страхом Његовим. У **погодно** време је примењивао и једно и друго, карајући, претећи и тешећи, по речи апостола (уп.2.Тим.4,2).

573. Ради наше користи он нам је открио да се приликом тешке болести, када је био захваћен силном и дуготрајном грозницом, није молио Богу да му да здравље или да му олакша болест, него само да му да трпљење и благодарност.

574. Десило се једном да је један побожан и (за општежиће) користан брат хтео да оде (из обитељи), смутивши се по ђаволском дејству. Много га поучивши и не убедивши га да остане, ава (Серид) је стао на молитву и направио поклон. Видевши то, брат је такође стао на молитву, учинивши исто. Тада је ава, окре-

нувши се, прекрстио његово срце и рекао: „Брате, шта хоћеш сада да учиниш?” На то му је брат са мирним устројењем духа рекао: „Учинићу како је теби угодно”. „Ако је тако,- рекао је ава,- онда хајде и труди се”. И пошавши, он се трудио по обичају и живео мирно, повинујући му се са страхом Божјим.

575. Једном је, опет, ави било потребно место у близини општежића, ради изградње цркве и гостопримнице. Он је замолио поседеника да му га уступи за новац, али се овај није сагласио са тим. Узнемираван (подсећањем) од стране братије и христољубивих посетилаца (обитељи) да купи оно место и будући у жалости и недоумици због тога, ава је то пренео другом старцу. Старац му је рекао: „Оно место ће свакако припасти вама, али још није дошло време за то. Ако те помисао подстиче да жалиш због тога, ти јој одврати: »Помисли да се оно место налази на царском путу и да не можеш да га купиш«, па ћеш се успокојити”. Ма колико да га је после тога узнемиравала помисао, он јој је супротстављао речено и умиривао се. После неког времена поседник се сагласио да место уступи ави. На том месту је (тада) била мала обитељ у којој је повремено живео брат са стране. Ава га је позвао код себе и питао да ли је жалостан што купују то место, уверавајући га (при том) пред Богом да у том случају неће купити то место. Међутим, пошто се брат са радошћу сагласио, одмах је извршена куповина. Када је о томе сазнао неки христољубиви човек, иначе веома вољен у општежићу, рекао је ави да је (по његовом мишљењу) поступио неразумно, будући да му такво снисхођење није изгледало сасвим душекорисно. **Он је замерео због тога** што се угађа једном човеку на уштрб толике братије која има потребу за црквом и која веома тугује што је нема. Осим тога, и долазници немају места где би могли да се угосте, те остају без послужења. Исповедајући ави да га је осудио и молећи опроштај, он је питао са каквом мисли је ава тако поступио. Осмехнувши се, ава је тада рекао: „Сине мој, нисам желео да ожалостим брата и препустио сам ствар Богу, испитујући посредством брата вољу Божију. Био сам уверен да ће Сам Бог, ако Му је угодно да ми стекнемо то место, надахнути брата да се не ожалости због тога. Да се он оскорбио, било би очигледно да Богу није угодно да добијемо то место. И ето, Бог му је то открио и он се сагласио са радошћу, па је ствар завршена у миру”. (Тада се тај човек) задивио авиној вери, његовој тврдој нади у Бога, љубави према ближњем и непристрасности према стварима овога века и што га нису победили ни убеђивање других, ни крајња потреба (за тим) местом. Он му се поклатио, замолио од њега опроштај за

своје грехе, добио велику корист и отишао славећи Бога за врлину ових отаца.

576. Један христољубиви брат³⁵⁾ је имао велику веру према светим старцима, ави Варсануфију и ави Јовану. Желећи да од њих добије поуку, он је писао ави Јовану, говорећи: „Оче мој, молим се милосрђу Божијем да ступим у монашки живот, али сам у недоумици да ли да одмах све оставим и одем одавде или да прво уредим ствари па затим одем, да бих убудуће од себе одсекао све бриге, особито о мојој жени, чељади и продаји земље. Помисао ми говори да жену сместим у близини њених сродника и да им дам одређена поља која су довољна за издржавање ње и осталих **укућана** и да се, учинивши то, побринем о продаји других њива. Кажи ми шта је боље и како треба да поступим, будући да вам Бог открива све што је корисно”.

Одговор: Опрости ми, господине брате, јер сам незналица и нисам десницу очистио од левице. Писмо говори: *Ниједан ко је метнуо руку своју на плуг па се обазире назад није приправан* (Мк.9,62), и: *Сећајте се жене Лотове* (Лк.17,22), и још: Лав се везује једном власи и орао крајем нокта свога. Своју жену смести близу њене родбине како би била обезбеђена за стално и израчунај њене и дечије расходе. Дај им земљу која би им пружала стално издржавање и која би онима који их снабдевају давала наду да ће нешто добити у наследство по смрти старице, због услуга које су јој чинили. Питај, међутим, светог старца да ли је после тога потребно да останеш да још и осталу земљу продаш. Како ти он каже, онако и поступи и у Господу ћеш се избавити од (спољњих брига). Он није далеко од нас и прозире у исправност нашег срца, бивајући благонаклон сходно намери коју (свако) **од нас има**. Примивши заповест од старца, смело и марљиво приступи да испуниш оно што ти каже и по вери твојој Бог ће убрзо да ти укаже благовољење.

577. Питање истог великом старцу. Знаш да питати твоју светињу о помислима представља (ствар) која мене превазилази. Ипак, чувши божанствени глас: *Не требају здрави лекара него болесни* (Лк.5,31), и видећи да сам оптерећен мноштвом злих дела, као и помисли, бацам се у пучину твоје штедрости ради Онога који је рекао: *Живим ја, говори Господ, и нећу смрти грешника него да се обрати и буде жив* (Јез.31,11), како бих преко тебе чуо од Њега: „Чедо, *опраштају ти се греси твоји*” (Мт.9,2).

³⁵⁾ Тј. будући игуман Елијан, наследник аве Серида.

Знаш и верујем да вам је Бог Својим Светим Духом дао (благодат) да знате оно што желим и пре него вас питам као и то о каквим помислима ћу вас питати. Ипак, чувши да пророк говори: *кажи ти најпре сагрешења своја да се оправдаш* (Ис.43,20), и ја ћу вама све објаснити писмено просећи да не презрете мене окајаног, него да од мене грешног примите ову молбу. По благодати Својој Бог вам је дао власт да изводите из таме и сенке смртне и да упућујете истинској светлости. Како ми наређујете да поступим? Да ли да оставим све без икаквог старања, или да прво уредим ствари па да затим одем, да не бих некада касније требало о њима да побринем, што **би могло** да донесе тугу и смућење помисли на уштрб духовних и добрих плодова. И ако ми одредите да најпре расподелите имање, наредите да ми се напише да ли је потребно побринути се о продаји мојих мањих имања и испросите ми помоћ од Бога. О томе питам не због тога што се надам на себе да ћу моћи да испуним оно што ми заповедите, него стога што имам наду у ваше молитве и у то што ви нећете само наредити, него ћете и помоћи. Верујем да Бог неће одбацити вашу молбу ако Му се помолите за мене да ми помогне у добром и корисном и да ми да силу да то испуним. Једино то и даје храброст мојој немоћи.

Одговор: Сине мој, садашње време је очито зло. Ко може да бежи спашће се, као Лот из Содоме, јер овај свет у злу лежи (1.Јн.5,19), по сведочанству Писма, и оне који се налазе у њему он на сваки начин чини себи сличним. Који се мешају са земаљским и сами постају земаљски, а ко се одрекао од њега, узвисио се над земљом и, очигледно је, постаје небески. Ми, пак, окајани и не разумемо да ћемо, чак ако то и не оставимо Бога ради, ипак невољно морати да га оставимо у час своје смрти. Сине мој, Божија наредба је да човек без задржавања остави све, јер кад Му је неко пришао и молио Га, говорећи: *Господе, ићи ћу за тобом, али прво ми допусти да одем да се опростим са домаћима својим*, Он је рекао: *Ниједан ко је метнуо руку своју на плуг па се обазире назад, није приправан за Царство Божије* (Лк.9,61;62). И другима је такође рекао: *Остави нека мртви сахрањују своје мртваце* (ст. 60). *Ко љуби оца или матер већма него мене, није мене достојан* (Мт.10,37). Чак је наредио да се и душа омрзне (уп. Јн.12,25). Како неко може омрзнати душу своју без одсецања своје воље у свему пред Господом, чак не говори: *не како ја хоћу, него како ти* (Мт.26,39). Шта, зар ми нећемо све да оставимо? Међутим, пошто ми још нисмо дошли до те мере, преклонимо наш врат, спознавши своју немоћ и останемо да расподелите (своје имање). Немојмо, пак, високо мислити као да чинимо нешто добро, него сматрајмо

да чинимо нешто слично болеснима, будући да они који се савршено одричу од света, то чине у један мах. Због тога и ти, сине мој, као немоћан и као онај који није у потпуности здрав, најпре уреди послове у вези са својим имањем и то не стога да би га продао, него да би успокојио старицу своју, иначе ће ти то дело постати замка. Према томе, уреди све ваљано с обзиром на њу а саслушно одговору брата Јована. Што се тиче продавања земље, положи на Господа своју наду и Он ће се побринути о теби и удесити твој живот. Немој заборавити да Му сваки дан и ноћ говориш: „Владико мој, уреди мој пут по Твојој вољи у прилог мом добру и користи”, јер Он боље од сваког човека зна како да нас са утехом изведе из тамнице мрака, мислим, **наиме**, од везаности за ствари овог сујетног света. И тако, немој да се раслаби твоје срце, јер се надам у мог Бога да ћу те видети како идеш за стопама мојих ногу и како приносиш плодове Богу.

578. Питање истог истом великом старцу. Преподобни оче мој, благодарим Богу што ме ниси одбио од штедрости своје. Употпуни милост своју на слуги своме и помоли се Владци Богу за спасење моје душе, да се избавим од страсти лукавог заборава, да обретем милост твојим светим рукама - у овом веку и у будућем - и да се одрешим од тела, пребивајући под твојим покровом, **једном речју**, да будем слуга твој у векове, наслађујући се по благодати једино твојим добрим животом.

Одговор Варсануфија: Сине мој, добро је што си ми написао о заборава. Да ниси заборавио оно што сам ти написао, схватио би да ми је милостиви Владика наш и Господ, који има предзнање, одредио да те имам за најближег духовног сина, будући да сам се усудио да ти поверим тајне које нисам смео другоме да поверим, а то је знак усиновљења. Јер, према коме отац има поверење ако не једино према сину. Он му се поверава постепено, по мери његовог напредовања и онолико колико он може понети и сачувати. Сва молба и мољење моје Богу за тебе састоји се у томе да те избави од свих срамних страсти, у које спада и заборава, да ти пошаље Духа који ће те свему научити (Јн. 14,26), те да те не одвоји од нас ни у садашњем ни у будућем веку. Богу је познато да је сећање на тебе неизбрисиво запечаћено у мом срцу и верујем да оно никада неће ишчилети. Веруј ми да ми је Бог твоју душу већ даровао за живот вечни. Ипак, пази тврдо на себе и не заборави да у сећању несумњиво сачуваш оно што сам ти рекао, не предавајући се немару. Јер, многи су због нерада губили злато након што би га стекли, и чак запечатали. Ако човек не

обради и не засеје своју земљу, **те је не припреми** за кишу, никаква јој киша, која би је орошавала, неће помоћи у њеној неплодности. Чувај се да се не олењиш видећи да други носи твој терет и немој почети да расипаш. Јер, апостол не каже да много може молитва праведника, него да је *много моћна, тј. може много у заједници* са пратећим **напрезањем самог човека**. Постарај се да учиниш (потребно) сходно својој сили будући да су многи били са Исусом, али су Га оставили. И апостол говори: *Ако ли се неверујући раздваја, нека се раздвоји* (1.Кор.7,15). Нека не попусти Бог да се то испуни на теби, него (заувек) остани најближи љубљени син мојих у Христу трудова, овца стада Христовог, суд освећен (2.Тим.2,21), наследник славе, и нека, живећи по Христовим заповестима, добијеш вечни живот. Немој постидети моју старост. Бог зна да се, сходно својој снази, трудим за твоје спасење, молећи Му се да те приброји светим Својим навек, (учинивши) те санаследником добара која су им припремљена, **тј. онога што око не виде, ухо не чу, и у срце човеку не дође, и онога што им Бог припреми** (уп.1.Кор.2,9). Нека у томе буде и твој удео и наслеђе на векове. Амин. И нека ускликну вишње Силе и свети који се још налазе овде **на земљи** у телу: „Амин, амин, нека буде, нека буде”. И нека Отац, Син и Дух Свети то запечате.

579. Саопштење истог другом старцу. Ава Серид, игуман општежића, по истеку неког времена одредио је међу старијом братијом своје настављаче, будући да се спремао за одлазак Богу. Одредио је да они управљају по реду старешинства, најпре један, па када се он упокоји, онда други, и тако редом, а не сви одједном, јер би то послужило као повод за неред. На крају је написао и о свом христољубивом брату ави Елијану да и он после свих буде наследник, уколико буде био монах. Тај брат, међутим, није знао за то. Када се ава после таквог завештања представи Господу, најстарији од братије, који је по реду требало да прими управљање општежићем, одрекао се тога из великог смирења и скромности своје нарави, а исто тако и сви остали по реду, подражавајући његов пример. Овог, пак, христољубивог брата Елијана спопала је напаст од ђавола, **тј. туга због краја света и патњи које ће, наводно, ускоро задесити** (оне који овде живе), као и због вечних мука. Оптерећен помислима, на ивици опасности да падне у очајање, он је послао **поруку** ави Јовану молећи га да се помоли за њега и каже му реч утехе. Овај му је послао следећи одговор, у коме га претежно подстиче на послушање, јер је намеравао, како се касније показало, да њему уручи управљање општежићем.

Одговор Јована: Љубљени брате, вера у Бога се састоји у томе да **човек** више нема власти над собом, кад се **једном** преда Богу, него се потчињава Његовом господству до последњег издицаја. Због тога све што му се деси он прима благодарећи Богу. То заправо и значи: *на свему захваљујте* (1. Сол. 5,18). Јер, када се човек склања од онога што му шаље Бог, онда не служи Богу него жели да испуни своју вољу. Тако се и Јудејци нису могли покори-ти закону Божијем, јер су настојали да своју правду утврде (уп. Рим. 10,3). Јер, вера је смирење: *које призва оне и оправда, а које оправда оне и прослави* (Рим. 10,3). И тако, одбаци ту тугу која доноси смрт, јер само жалост која је по Богу доноси... спасење (2. Кор. 7,10). Помоли се за мене и немој бити малодушан ни мало, јер ако се држиш своје воље, гневиш Бога. Господ наш, Исус Христос нека ти да да испуниш Његову вољу и стекнеш милост од Њега. Њему слава и моћ у векове. Амин.

580. Добивши овај одговор, брат се одмах ослободио од помисли које су га узнемиравале. Не схватајући, пак, суштину оног што му је написано, он се чудило **околности** да је он питао једно, а старац му одговорио друго. Тада му је старац отворено рекао у чему је ствар, наређујући му да на себе прими бригу о општежићу. Брат се запрепастио што је старац тако о њему помислио, сматрајући се недостојним за то. Не смејући, пак, да противречи његовој наредби, он му је као одговор написао следеће:

„Аво, не знам (шта да кажем). Мене зна Дух Божији који живи у вама и ја сам испуњен страхом и дрхтим помишљајући на опасност од те ствари. Ако си ти уверен да ја могу добити милост у томе, користећи се вашим у Христу покровитељством, ја не противречим, јер ви имате власт нада мноштем и ја сам у рукама Божијим и вашим”.

Старац му је написао следећи одговор: „Господине брате, Бог ми је сведок да ја тебе, брата мог, свом искреношћу волим, молећи се да твоја душа ни у чему не претрпи штету. Верујући твојој послушности и бринући се о твом спасењу, ја сам саучествовао у добру, јер тајно код људи јесте јавно код Бога. И ти, брате мој, и сам видиш да је много послова и то тешких и верујеш да је све што се налази у општежићу - Божије, чак и прах земаљски, јер је Онај који је сјединио земаљско за небеским, све осветио Својим доласком. И тако, од тебе зависи да ли ћеш саучествовати и злоупатити се да би постао садеоник душа које се спасавају. Јер апостол је рекао: *Носите бремена један другог и тако испуните закон Христов* (Гал. 6,2). Такође је рекао: *дружите се са смире-*

ма (Рим. 12,16). И Господ је рекао: *Ко вас слуша мене слуша, и ко се вас одриче, мене се одриче* (Лк. 10,16). А пошто је то дело Божије, ти не можеш одбити. И сам знаш да ли ту има било чега људског **или не**. Оно те привлачи на бригу по Богу, што и није брига него спасење душе, као што тврди Писмо кад говори: *Онај ко обрати грешника са пута заблуде његове спасиће душу од смрти и покриће мноштво грехова* (Јак. 5,20). Буди храбар у Господу и веруј Исусу. Он ће нас сачувати од лукавог, као што је молио Оца за Своје апостоле. Не сумњај него излиј срце своје (Пс. 61,9) пред Богом и Господом Исусом Христом и Духом истине и верујем да ћеш тако стећи милост на Суду Божијем. Благодат Господа нашег Исуса Христа и заједница Светог Духа нека је са вама. Амин”.

581. Чувши то, брат је рекао старцу: „Ево слуге вашег, нека са мноштем буде по речи твојој”. Затим се, по наредби оца, удостојио монашког образа, а (потом) је у име свих следила молба епископу који га је и рукоположио у свештеника, па га онда поставио и за игумана те обитељи. Тада се први пут удостојио да оде и код самог старца Јована. Старац га је примио исто као и блаженог аву Серида - тако је велико било смирење старца! - и рекао му: „Помоли се, аво”. Овај је стајао безгласан не смејући да се помоли за њега, али кад је старац поновио (молбу), он се помолио да не би противречио и, добивши наредбу, сео. Старац му је рекао: „Брате, много пре овог времена свети старац је напоменуо да ћеш бити монах и игуман општежића и ето, сада се то збило, по благовољењу Божијем. Пази на себе и нека се утврди срце твоје у Господу (1. Цар. 2,1), који те крепи. Амин”.

582. Исти је питао старца, говорећи: „Опрости ми, оче мој, за смелост и објасни ми оно што ћу те питати: због чега су се старији међу братијом, који су назначени за наследнике (по којног аве), одрекли управљања манастиром? Зашто сте им ви то допустили, знајући њихову врлину и послушање као и то да их је сам поредак призивао на то, а наложили сте мени недостојном и без икаквих дела достојних монаха такву управу која би њима боље приличила?”

Одговор: Братија се одрекла из великог смирења иако је имала власт да у Богу управља по авином завештању. **Оци** то нису узели на себе него су више заволели послушање и са усрђем су изабрали тебе, на изобличење оних који ишту наслеђе и дарове и који имају светско мудровање среброљубља, те земаљско царство претпостављају небеском. Ми смо, радујући се због њиховог

смирења, допустили да се одрекну а расудили смо да тебе изаберемо ради призвања Божијег на то, јер Он све устројава на корист свакога, по Свом предзнању. Немој мислити да се тако десило због њиховог непослушања, јер и Мојсије је, добивши од Бога наредбу да прими управу над народом, рекао: *нисам речит... и спор сам на језику* (Изл.4,90), и Бог му је опростио, зато што то није рекао супротстављајући се него из великог смирења. Тако је поступио и пророк Јеремија, говорећи: *Владико, Господе, ето ја не знам да говорим јер сам дете* (Јер.1,6), и то му се није урачунало у противљење. Тако је поступио и капетан који је рекао Спаситељу: *нисам достојан да под кров мој уђеш* (Мт.8,8), и вера се његова, заквашена смирењем, показала достојном дивљења. Немој питати зашто се Исус Навин није одрекао старешинства и апостоли проповеди. Зар због тога што нису имали смирења? Напротив, где ће се наћи веће смирење од оног које су они имали? (Знај) да су и они који су одбили имали послушање и они који су примили - смирење, јер једно не може бити одвојено од другог, а све се чини да би се обистинили судови Божији који су изнад нас и да се пројаве разноврсне врлине светих. Веруј, пак, да све што произилази од воље Божије јесте добро и немој више бити знатижељан. Господ нека те уразуми и молитвама светих просвети твоје мислене очи. Амин.

583. Питање. Чувши ово, (ава Елијан) је прославио Бога и рекао старцу: „Оче мој, ја сам почетник и не знам ништа. Шта ми наређујеш да кажем братији?”

Одговор: Кажи им следеће: „Господ Исус, који је рекао: *Нећу вас оставити сиротне; доћи ћу к вама* (Јн.14,18), брине се о вама. Ви, пак, пазите на себе са сваким смиреноумљем и љубављу према Богу и Он ће вас благословити и биће вам покров и водич”. Кажи им такође: „Нека нико не сакрива помисли, јер ако их сакрива, радује зле духове (који се напрежу) да погубе његову душу”. И ако ти неко од братије открије своје помисли, ти мислено призиви: „Господе, шта Ти је угодно за спасење душе (брата), то ми дај да му кажем како бих му саопштио Твоју реч а не моју”. Тада кажи оно што ти дође (на ум), говорећи у себи: „То није моја реч, јер је писано: *Ако неко говори, нека говори као речи Божије* (1.Пт.4,11)”.

584. Питање. Да ли да дам братији да (ми целива) руку кад узима благослов од мене? Помисао ми говори да их тада пољубим у главу. Да ли је то добро или није?

Одговор: Када узимају благослов дај им руку и реци им: „Пазите да то не буде из човекоугађања. Бог вам чини према мери ваше вере. Сам Господ је рекао: *Који прима пророка у име пророчко, плату пророчку примиће, и који прима праведника у име праведничко, плату праведничку примиће* (Мт.10,41). И тако, ако неко буде пророк или праведник, а **човек** га не прими као пророка или праведника, неће добити награду, а ако и не буде пророк или праведник, а неко га прими као пророка и праведника, **ипак** ће примити пророчку и праведничку плату”. Да их љубиш у главу не треба, јер то дело у себи садржи лицемерје које произилази од човекоугађања.

585. Питање. Какав треба да будем према братији?

Одговор: Сматрај себе нижим од свих а уједно и управитељем свих, који је дужан да да одговор за чин који је примио. Треба бити милостив према свима (Еф.4,32), као што је рекао апостол: *Носите бремена један другог* (Гал.6,2), *саветујте неуредне, тешите малодушне* (1.Сол.5,14), *никоме не узвраћајте зло за зло* (Рим.12,19), него добро. Ако се неко не покорава, *тога обележите* (2.Сол.3,14). Исти апостол нека те уразуми и у осталом што је назначено у овој мојој малој беседи.

586. Питање. Како канонарх и економ треба према братији да се односе?

Одговор: Треба да буду дуготрпељиви да би могли да носе немоћи немоћних.

587. Питање. Како да изобличимо брата који је сагрешио: насамо или пред братијом?

Одговор: Када сагрешење буде велико, онда пред братијом, премда је потребно и њему најпре да каже: „Ако се не исправиш, и пред братијом ћу то објавити”. Тако је заповедио Господ: **Ако ли ти згреши брат твој, иди и покарај га насамо; ако те послуша добио си брата свога** (Мт.18,15), и остало. А када сагрешење буде мало, изобличи га насамо и, осим тога, наложи му епитимију.

588. Питање. На који начин се спасава онај ко живи у општежићу? Какву предност има онај који живи на месту где се налазе свети оци?

Одговор: Ко умре у смирењу и послушању, спасава се у Христу, јер је Господ наш Исус Христос његов заштитник. А када се држи своје воље, премда понекад и прима на себе изглед по-

слушника и смиреног, тада сам за себе одговара. Таквога који живи по својој вољи ради телесног спокојства, а не ради душевне користи, треба повремено саветовати ради Онога који хоће да се сви људи спасу и дођу у познање истине (1.Тим.2,4). Ако он продужи да се држи своје воље, треба га претрпети све док се не постиди или не остави своју вољу. А ако наноси штету братији, треба му саопштити: „Ако продужиш да чиниш тако, не можеш остати у нашем братству, јер по природном (реду ствари) човек не може да допусти да неко има покој на штету других”. Ко пребива у обитељи са добром вером и по Богу, стиче покров од Бога и назиђује се. Кад онај који има такво дело умре, наслеђује вечни покој. А предност што се живи на месту где бораве свети оци може се пројавити кроз веру са добрим делима и поверење у дејство отаца, будући да је много моћна усрдна молитва праведника (Јак. 5,16). То се, пак, не може свуда наћи. Господ је о апостолима рекао: *Док бејаш са њима... ја их чувах... а сада долазим теби... сачувај их у име твоје* (Јн.17,11-12), јер је твоја слава у векове. Амин.

589. Молба. Дозволи да објавим братији о трпљењу и послушању, јер они (са вером) примају твоју реч.

Старац им је затим објаснио следеће: „Братијо, ви сте (овде) дошли не на покој него на муку пошто је Господ тако заповедио апостолима: *У свету ћете имати жалост* (Јн.16,33). Ако идете за Господом Исусом и Он ће бити с вама, а ако Га одбаците, и Он ће вас одбацити. Ко жели да стекне благослов од Бога, слуша Га, као што је и Сам рекао: *Ко одржи реч моју неће видети смрти вавек* (Јн.8,51). Ко иште вечни живот, стара се да испуни реч Његову све до проливања крви, тј. одсеца своју вољу, јер нико ко утврђује своју вољу није угодан Богу и нема удела са Христом. Зато, пазите на себе са страхом Божјим и Господ ће вас покрити молитвама светих. Амин”.

590. Питање. Кажите ми, оче мој, како треба да дочекујем долазнике, световњаке, оце и братију?

Одговор: Ходећи са мудрошћу, све примај са благошћу по примеру апостола који је рекао да је угађао и Јудејцима и Јелинима и Цркви Божијој (1.Кор.10,32). Ради љубави Христове напомињем мом господину да се наше време приклонило телесном покоју и ситости стомака, што рађа све страсти. Чувај се оних који долазе из тог разлога, били они мирјани, братија или оци. Када се деси да дођу, немој их много гостити али их и не одбацуј сасвим.

Када то буде човек који долази само из тог разлога, удаљи се од њега. Теби није непознато држање аве и како се он односио према долазницима. Боље је да те назову *шкртим*, иако ниси такав, него да то назову *сластољубивим*. Све примај са доличном предусретљивошћу, само привидно једући исто као и остали, премда уосталом и не мање од потребног. А ако те неко буде принуђавао, реци му: „Апостол говори: *не опијајте се вином*, јер је у њему *разврат* (Еф.5,18)”. Оци говоре: „Молим сваког човека који хоће да се спасе и Богу принесе покајање, да се чува од сувишне употребе вина које рађа све страсти”. Чувај се оних који говоре: „Ако ти не пијеш, ни ја нећу пити, и ако ти не једеш, ни ја нећу јести”. Са сваким смиреноумљем таквог моли, говорећи: „Апостол је рекао: *Који једе нека не презире онога који не једе... јер Господу не једе, и који не једе нека не осуђује онога који једе... јер Господу једе и благодари Богу* (Рим.14,3;6). И пошто се и једно и друго чини у славу Божију, обојица су часни пред Богом. Због тога, нека сваки, ради љубави Божије, једе и пије колико му је угодно а мени учините милост (и не принуђавајте ме), јер сам немоћан и не могу (више). И апостол је тако рекао: *Царство Божије није јело ни пиће* (Рим.14,17) него љубав и чисто срце и остало”. Буди благоразуман у односу према посетиоцима. Треба да имаш разборитост и мудрост да би о свакоме сазнао због чега је и како дошао - да ли ради Бога или ради хране. Најзад, колико можеш, чувај се разговора о телесном са посетиоцима који немају потребе да чују реч. **Разговарај** само са онима који имају потребу за речју Божијом (ради чега нека ти Бог да разума). Са таквима разговарај **на тему** из житија светих, из Јеванђеља, Апостола и Пророка и не допуштај им да говоре о светским стварима, иначе ће и храна и све оставило код вас бити телесно. Ово што сам рекао није телесно учење. Вама не приличи да водите светске разговоре јер је то телесно учење. Таквоме кажи: „Аво, Господ је рекао: *Подајте ћесарево ћесару и Божије Богу* (Мт.22,21). Ако си дошао Бога ради, можеш разговарати о ономе што је угодно Богу. Свет своје воли, али се свет не саглашава са вољом Божијом. У супротном, бићемо кажњени, јер не разговарамо по вољи Божијој, будући да је апостол рекао: *Јер је телесно мудровање непријатељство Богу, пошто се не покорава закону Божјем, нити пак може* (Рим.8,7)”.

591. Питање. Кажите ми, оче мој, какво је то телесно питање и какав одговор по Богу треба дати на њега?

Одговор: Нама су долазили неки и питали нас о војној служби. Ми смо им одговорили да у њој има и неправде, а не-

правду Бог не помаже. Ако те неко пита о телесном, дај му истински одговор, а не груб, тј. пружи му реч по Богу а не телесну.

592. Молба. Владико, молим твоју милост да са светим старцем испросиш да се избавим од високоумља и да сваком дам одговор са смиреним срцем и са страхом Божијим. А тако си чинио и за светог нашег оца (тј. аву Сериду).

Одговор: Нека је благословен Бог и нека ти да по вољи твојој. Бог који све даје у обиљу, нека ти молитвама светог старца дарује да говориш у Духу Светом, са страхом Божјим и са сваким смиреноумљем као и са свешћу о својој недостојности да свима дајеш одговор који одговара њиховој потреби. И тако, ма где био у мислима, питај светог старца: „Аво, шта да кажем?“, и не брини се шта ћеш рећи, по заповести Господњој која наређује: *не брините се како ћете или шта ћете говорити, јер ће вам се у онај час дати шта ћете казати* (Мт.10,19).

593. Питање. Како треба да указујемо гостопримство и испуњавамо заповест о сиромашнима? И да ли смо дужни да све који долазе одмах примамо? (Често) нас узнемиравају молбама за одећу. Да ли треба да је дајемо и коме заправо да је дајемо ако је имамо у изобиљу?

Одговор: Треба да указујете гостопримство и испуњавате заповест о сиромашнима према својим моћима, мерећи их делом трпљења. Ако у рукама имате сувишак, и тада делите умерено да се то не би обратило у стални обичај (посетилаца). Иначе ће потребити опет стати да иште оно (што је раније добио), и онда када код вас буде била оскудица. Стога марљиво испитајте због чега проси посетилац. Ако буде лопов, дајте му на благослов хлеб, као што говоре оци, и отпустите га. А како има и таквих који овде долазе само да би вас оптерећивали, не дајте им повод за дрскост, будући да вас они оптерећују из шкртости, а **у ствари** немају стварну потребу. Одећу немојте никоме давати без разматрања, изузев када је потребити веома богобојажљив човек па се стиди да проси. Ако сазнате истину и покаже се да је он потпуно без имања и да проси Бога ради а не из неуздржљивости, укажите му саосећајност.

594. Питање. Због чега у општежиће не треба примати несталне?

Одговор: Боље је (не примати их) зато што они, улазећи у општежиће, само невољу доносе. Њима треба дати благослов и отпустити их.

595. Питање. Шта да се ради ако они упорно желе да уђу? Примити их или не?

Одговор: Кога не треба примати, не примај га, па макар се он и веома трудио око тога, као што су рекли старци. Али, ако је потребно дати му нешто мало, дај му више и отпусти га. То је корисно.

596. Питање. Да ли да некога примимо ако га уопште не знамо ко је и какав је, или да га не **примимо**?

Одговор: Непознатог прими први пут и сазнаћеш какав је човек. Никоме не излази у сусрет на пречац, на пример дајући му одмах преноћиште, јер од њега касније може потећи искушење, а (тада) ћете бити у невољи, немајући снаге да га претрпите.

597. Питање. Један свештенмонах, долазећи понекад у општежиће, штети братији, говорећи и чинећи саблажњиве **ствари**, и још жели да живи у близини, на два попришта од обитељи, на месту где се дешава да братија пролази. Да ли наређујеш да му дозволимо да долази у општежиће и да живи у близини на поменутом месту, или не?

Одговор: Забрани му да долази у општежиће, говорећи: „Господине аво, ти саблажњаваш братију и не треба да долазиш овамо, да их опет не би саблазнио. Немој мислити да те одбацујемо из мржње, будући да *сваки који мрзи брата свога јесте човекоубица* (1.Јн.3,15), него због саблазни. Такође, не можеш ни да живиш близу нас зато што то чини штету братији“. Кажи му то одмах и лично ти, да га не би постидео пред другима, будући да је клирик.

598. Питање. Један други је, долазећи у општежиће, постао као варалица и непристојно, јер је узео ствари у име блаженог аве без његовог знања. Сазнавши за то, ава је наредио да му се забрани улаз у општежиће. Чувши за то, он је на превару ушао у притвор. Сазнавши за то, вратар је обавестио аву. Овај му је рекао: „Изведи га напоље“. Вратар га је извео и он је био сасвим удаљен одатле. Да ли да му се дозволи да уђе ако опет дође, или не?

Одговор: Немаш потребе да га примиш, јер ти то није корисно. Када дође, кажи му преко другог: „Ти не можеш ући овамо, јер то неће донети корист души”.

599. Питање. Један други брат, који је раније живео у општежићу, није био на корист братији, па је отишао. **Међутим**, после неког времена је пожелео да се врати. Но, ава га није примио, говорећи: „Чак и кад бих желео да те примим, то не бих могао да учиним да не бих повредио савест братије, јер ће они да се жалосте ако те примим. (Због тога), то није могуће”. Шта, међутим, наређујеш да му кажем јер је овај опет дошао, желећи да буде примљен?

Одговор: Кажи му: „Ти си о томе већ једном и двапут говорио ави и он ти је одговорио да то није могуће. И тако, ни сада не очекуј, а нити убудуће, да ћеш овде живети”. Рекавши то, отпусти га. А ако он буде повремено долазио, примај га ради његовог сиромаштва као брата. **Међутим**, у случају честих посета, реци му: „Зар те не изобличава савест?”

600. Питање. Како да поступим ако неко донесе неку ствар са надом да добије већу? Да ли је примити или не? Понекад се дешава да нам је таква ствар и потребна.

Одговор: Немајући потребе, не примај, а када имаш потребу, реци (ономе који је донео): „Ако је узем, платићу”, и постарај се да му даш колико она вреди.

601. Питање. Понекад нам, на име своје вере, долазе жене и мајке наше братије и ми их примамо у келију ван манастира која има прозоре према манастиру. Да ли треба да кроз те прозоре разговарамо са њима или не? И пошто моја жена није хтела да живи са сродницима него је све своје имање дала мени, дозвољаваш ли да, када она повремено дође, поразговарам са њом и дам јој оно што јој је неопходно. Како да поступим и како треба да буде?

Одговор: Ако жене буду имале повод да вам дођу Бога ради, а не да би виделе место и не једино из жеље, **ако буду долазиле** само због тога да чују реч Божију или да донесу шта за обитељ, те је због тога неопходно поговорити са њима - ти поговори, али опомињи себе да чуваш своје очи, *јер који погледа на жену са жељом за њом, већ је учинио прељубу са њом у срцу своје* (Мт.5,28). **Међутим**, свако дело које се ради Бога врши, Бог и покрива. Немој (разговарати) из човекоугађања, и не као онај који

тражи похвалу, него из чистог срца пружи помисао своју ка Богу. Ако то буде мајка неког сд братије и дође из неке потребе, поговори са њом по заповести коју имаш, иако без потребе ни то не треба чинити, јер њен син, уз вашу помоћ, може да јој да шта је потребно, (али) не претерано, већ колико јој буде неопходно. Са својом женом све док живи треба повремено да поговориш и да намириш њене потребе, било да жели да живи у граду или у том насељу. Њеној послузи не дозволи да живи по својој вољи све док их не упутиш на добар живот, него је утврђуј у страху Божијем, хранећи је и одевајући са расуђивањем, да не би дао повод за неуздржање и презир и за искање сувишнога. (То чини) испитујући потребе и изобличавајући их, (говорећи): „Сматрајте се већ слободнима, а не робовима, с обзиром на то да сте обезбеђени и намирени много боље него власници имања”. А кад умре твоја жена, ослободи их и дај им довољно за издржавање или ту у том насељу или где хоћеш, јер то не подлеже закону, не дозвољавајући им (уосталом) да самовољно узму или присвоје било шта што је твоје.

602. Питање. Да ли могу било шта у вашим саветима да изменим ако ми буде изгледало неопходно,? Шта да радим ако не треба, а ја се као човек преварим и изменим?

Одговор: Ако ствар заиста захтева да се нешто измени, не устежи се (у томе). А када тога нема, па се превариш као човек, премда на делу и видиш да је постојала нека потреба и ти не можеш у потпуности да одсечеш помисао на то, онда снисходи **тој помисли** и тражи од Бога опроштај, и Он ће опростити. И не треба се прекоревати само у томе него и у сваком другом делу, будући да без бриге не можеш бити чак, како се каже, и да створиш ново небо и нову земљу.

603. Питање. Да ли могу да направим извесне измене у ономе што је установио блажени ава у свом завештању, уколико сматрам да је то неопходно, те да нешто исправим у обитељи?

Одговор: Ако сматраш да је потребно нешто изменити, учини то са страхом Божјим не сумњајући, и шта тражи исправку нека буде исправљено, премда не сувише, него колико је потребно, и то са извесним устручавањем, као кад се има у виду привремени боравак, будући да су (ствари) овог века као колиба у односу на вечност. Када видиш да те помисао подстиче да учиниш нешто, реци јој: „Због чега хоћеш то да учиниш?” И ако је то заиста неопходно, - уради. А када за тиме нема преке потребе, реци помисли: „Какву корист ћеш стећи од тога?” Телесну поми-

сао једноставно презри, а ако ти буде досађивала, не одговарај јој, него прибегни Богу.

604. Молба. Владико, ти си нам предсказао своје окончање³⁶⁾ и ја се налазим у страху и жалости да мѝ, због своје недостојности, не будемо остављени од Бога. Због тога те молим да ми даш реч да ћете нам помагати и по вашем одласку као што сте нам помагали и сада, при вашем животу, те да ће нам Бог, по милости Својој, помагати у свему.

Одговор: Бог је једном рекао: *Нећу те оставити нити ћу од тебе одступити* (Јев.13,5), и ми верујемо Богу да ће учинити и више од онога (што је чинио) када смо били с вама. Говорио ти нама или не, Бог ће вам помагати више него што сам тражиш, као што је рекао апостол: *јер не знамо шта ћемо се молити као што треба* (Рим.8,26). Господ наш Исус Христос, који је ради нашег спасења сишао са Очевог престола, нека вас спасе, обнови и сачува од лукавог, уз ваше садејство, молитвама светих. Амин.

605. Питање. Неки од стараца општежића питали су истог старца: „Молимо те, владико, да нам кажеш због чега је Бог, који увек испуњава вољу оних који Га се боје, аву узео пре вас, иако сте казали да моли-те Владику Бога да блаженог аву (Серида) остави у **животу** после вас. Објасни нам такође и то због чега Бог понекад и од светих крије Своја дела, као у случају пророка Јелисеја. И због чега су се на телу аве пред његову кончину појавиле **красе у виду ужареног угљевља**?”

Одговор: Као што је (некада) ави Антонију било речено: „То су судови Божији и ти их не можеш разумети”, тако треба и ово схватити. Узрок, пак, огњених красти и његове промене јесте то што је од људи и Бога примио славу преко мере. Да га људи не би обоготворили (јер је заиста био причасник Светог Духа и савршенства), Бог је тиме угасио људску славу како би се у потпуности умножила слава Божија. Достигавши такву меру, он више није могао да се брине о земаљским стварима, а исто тако се није могао ни избавити од тога, налазећи се међу људима. Због тога га је Бог узео. Што се нас тиче, ми смо очекивали да ће бити као

³⁶⁾ Видети одговор 221. у коме је ава Јован наговестио да ће умрети недељу дана после аве Серида. Пошто је наследник Серида, Елијан (који је и постављао питања до овог броја - 604) постао игуман у још незрелом узрасту, он је замолио аву Јована да му да још две недеље како би могао да га пита о управљању манастиром. Јован је, сажаливши се на њега, остао још две недеље у животу и дао му наведене одговоре, који се тичу манастирског живота.

што смо сматрали. Међутим, десило се по вољи Божијој која превазилази (наше мисли) и по промислу спасења. Уосталом, човек не треба да испитује несхватљиво него да сваку мисао и свако добро дело полаже на Онога који има власт, како би било по Његовој вољи. Нека Господ наш Исус Христос утврди ваша срца како би одбацили сваку двоједушност и злобу лукавства. Молим се да будете здрави у Господу. Помолите се за мене да и ја добијем милост и да се сачувам од лажног знања и безумља, Христом Исусом, Господом нашим, коме слава у векове. Амин.

606. Питање. Брат је питао светог старца, аву Варсануфија: „Не знам, оче мој, на који начин су ме привукле књиге Оригена, Дидима и гностичка (дела) Евагрија и његових учења. Они говоре да душе људске нису биле саздане заједно са телима него да су пре њих биле прости умови, као што су и ангели и демони били голи, тј. **бестелесни**, умови. Павши у преступ, људи су били осуђени да живе у телу, а ангели који су се сачували, постали су ангели. Пишу они и друге сличне ствари. На пример, да ће будућа мучења имати крај и да ће се људи, ангели и демони поново вратити у своје прво стање, тј. да ће **поново** бити прости умови. То ови (јеретици) називају васпостављањем. Моја душа је захваћена недоумицом и жалости се, (сумњајући) да ли је то истина или не, будући да се у божанственом Писму о томе ништа не говори. Стога те молим, владико, да ме научиш истини како бих могао да се држим ње и како не бих погинуо. И сам Ориген у свом тумачењу посланице Титу тврди да ни апостолско ни црквено предање не (говоре) да душа постоји пре саздања тела, због чега сматра јеретиком онога који то говори. И Евагрије у својим гностичким поглављима сведочи да нам то нико није саопштио, нити нам је Сам Дух открио. У другој стотини, у 64. гностичком поглављу, он пише: „О првome нико не говори, а о друго-ме је рекао Онај који је говорио на Хориву”. И опет, у 69. поглављу исте стотине он говори овако: „Свети Дух нам није открио ни о првој подели умних **бића**, нити о првобитном постојању тела”. О томе, пак, да неће бити васпостављања, нити краја мукама, саопштио је Сам Господ у Јеванђељу, рекавши: *И ови ће отићи у муку вечну* (Мт.25,46), и још: *црв њихов не умире и огањ се не гаси* (Мк.9,44). Одакле су они то узели, владико, када нам ни апостоли то нису предали, нити нам је Дух Свети открио (како сами сведоче), а и Јеванђеље противречи? По благости својој, оче мој, укажи милост мојој немоћи и реци ми какво је то учење”.

Одговор: Авај, тешко роду нашем, брате! Шта остависмо и шта испитујемо, о чему се старамо и око чега се саплићемо?

Оставили смо праве путеве и хоћемо да идемо кривим, да би се на нама испунила реч Писма: *Тешко онима који остављају праве путеве да би ишли кривима* (Прич.2,13). Заиста брате, ја сам оставио оплакивање себе и плачем због тебе. У шта си упао? Небеса се ужасавају због људске знатижеље! Земља се тресе зато што се упињу да испитају несхавтљиво! То су јелински догмати. То је празнословље људи који мисле о себи да нешто значе. То су речи залудних људи. То је пород прелести, јер је речено: *Говорећи да су мудри, полудеше* (Рим.1,22). Ако хоћеш да схватиш, пази: Господ наш Исус Христос, светлост, Цар наш, говори: *По плодовима њиховим познајете их* (Мт.7,16). Какви су њихови плодови: надменост, понижење, ослабљеност, лењост, саплитање, одстрањење од закона, или, боље рећи, од Законоположника Христа. Они су станиште демона и њиховог кнеза, ђавола. Та (мишљења) не воде ка светлости оне који им верују, него у таму. Она не побуђују на страх Божији него на ђаволско напредовање. Она не извлаче из блата него погружавају у њега. То је она плева коју је непријатељ посејао на Господаревој њиви. То је трње које је израсло на земљи, које је Владика Бог проклео. Она су савршена лаж, савршена тама, савршена обмана, коначно одступање од Бога. Бежи од њих, брате, да се њихово учење не би утврдило у твом срцу. Она суше сузе, ослепљују срце и потпуно упропашћују људе који им верују. Не заустављај се на њима и не размишљај о њима. Она су испуњена горчином и доносе плодове смрти. Што се тиче знања о будућем, немој се варати: што овде посејеш, тамо ћеш пожњети (Гал.6,7). По одласку одавде нико већ не може да напредује. Богу није тешко да заједно са човеком сазда и његову душу. **Што се тиче** расуђивања о небеским чиновима, божанствено Писмо заграђује уста сваком човеку, говорећи: *рече и постадоше, нареди и саздаше се. Постави их на векове векова* (Пс.148,5-6). А ко ће променити оно што је Бог поставио? Код Њега, по Писму, *нема измењивости* (Јак.1,17). Где си ти нашао да је неког ангела његово старање довело до напретка? Брате, овде је делање, а тамо награда, овде подвиг, тамо венци. Брате, ако хоћеш да се спасеш, не уплићи се у то (учење), јер ти сведочим пред Богом да си упао у ђаволски ров и крајњу погибао. И тако, одступи од тога и следи свете оце. Стегни смирење, послушање, плач, подвизништво, сиромаштво, не сматрај себе нечим **значајним**, и учи се ономе што налазиш у речима и животима отаца. Роди, *дакле, род достојан покајања* (Мт.3,8) и не гледај на мене који говорим, а не делама, него се помоли да и ја једном дођем до познања истине, у славу Свете Троице, сада и у векове. Амин.

607. Питање. Исти брат је питао (о том учењу) другог старца, аву Јована.

Одговор: *Ово није она мудрост што силази одозго, него земаљска, чулна, демонска* (Јак.3,15). То учење је ђаволско. То учење води у вечну муку оне који обраћају пажњу на њега. Ко се занима тим учењем постаје јеретик. Ко му верује одвојио се од истине. Ко се саглашава са њим, туђ је путу Божијем. Посленици Христови нису томе научени. Они који су примили реч истине, не примају та мњења. Остави их брзо, брате, да не би опалио срце своје ђаволским огњем, да уместо пшеницом своје поље не би засејао трњем, уместо живота обрео смрт, и, зашто много да говорим, уместо Христа примио ђавола. Не задржавај се на томе и спасавај се молитвама светих као Лот из Содоме. Амин.

608. Питање истог. Зар не треба читати Евагријеве књиге?

Одговор Јована: Не примај једино таква мишљења, а ако хоћеш да читаш, читај оно што служи на душевну корист. У јеванђелској речи о мрежи речено је да су добре **рибе** стављали у судове, а лоше избацивали напоље (Мт.13,48). Тако и ти поступај.

609. Исти брат који је питао о томе још је сумњао, мислећи и говорећи себи: „Како неки од отаца које ми сматрамо добрим монасима и пуним опреза према себи, прихватају та (дела)?“ После неколико дана десило се да је искао од великог старца да се помоли за њега и тада му је старац открио помисли његовог срца, тако да се брат задивило и ужаснуо.

Одговор старца је био овакав: Ти си говорио и мислио: „Због чега неки од отаца и неки од разумне братије прихватају такозвана гностичка поглавља Евагрија?“ Они нису питали Бога да им открије да ли је то истинско учење и (због тога) их је Бог оставио при њиховом сопственом схватању. Уосталом, расуђивати о томе није ни моја ни твоја ствар. Време нам је дато да бисмо испитивали своје страсти и да бисмо плакали и ридали (због њих).

610. Питање истог и друге братије истом великом старцу. Оче мој, они који умују о претпостојању душа не стиде се да говоре да и свети Григорије Богослов то исто потврђује у својим словима на Рођење Христово и на дан Пасхе. Они тумаче неке његове изреке по свом разуму и пропуштају оно што је тамо јасно речено о стварању првог човека, о његовој души и телу, а што је сагласно са црквеним предањем. Јер, он овако говори:

„Желећи то да покаже, творачко Слово од две природе, невидљиве и видљиве, ствара једно живо биће, човека, и узевши тело од већ постојећег вештаства, одмах у њега удахњује живот из себе, што ми називамо разумом, духом и образом Божјим”. И у следећим (стиховима) наћи ћеш код њега много тога јасног и несумњиво реченог о човеку, тј. да је створен из претпостојећег вештаства и душе, дате од Бога. Ту он много хвали људску природу, те спасење тела и душе назива даром достојним Бога, а уопште не говори оно што му они (приписују), тј. да је душа обучена у тело због осуде како би издржала казну за своја ранија сагрешења. Његов циљ се пројављује и у другим његовим делима, где се потпуно разјашњава такво учење. Они са радошћу говоре и о светом Григорију, брату Василија Великог, јер је, наводно, и он исто рекао и допушта претпостојање душа, чиме такође на **свој начин** тумаче неке његове речи. Међутим, у 30. поглављу свог дела „О стварању човека” он изразито противречи том мишљењу о претпостојању и одбацује га, као уосталом, и блажени Давид, свети Јован и Атанасије, и сви остали учитељи и светилници Цркве. О васпостављању исти свети Григорије Ниски говори јасно, премда не о ономе који они подразумевају, тј. **таквом по коме** ће се човек вратити у првобитно стање и **поново** постати чисти ум. Он, напротив, говори³⁷⁾ да ће мучење бити олакшано и да ће се завршити. И тако, реци ми, оче мој, због чега такав човек не говори исправно, као што би приличило светом човеку, који се удостојио да говори (по надахнућу) Светог Духа. Такође, нису сви оци сагласни међу собом ни у вези раја, јер говоре да је он мислене, а не чулне **природе**. И у другим поглављима Писма могуће је наћи извесну несагласност. Молим те, владико, да нам то објасниш, како бисмо, просвећени од вас, прославили Бога и како не бисмо сумњали у наше оце.

Одговор Варсануфија: *Благословен Бог и Отац Господа нашег Исуса Христа, који нас је благословио у Христу сваким благословом духовним на небесима.* Амин (Еф.1,3). Братијо, овде приличе речи које је изрекао апостол: *Постадох безуман... Ви ме натерасте* (2.Кор.12,11). Јер, због вас сам принуђен да истражујем оно што превазилази моје моћи, те да говорим оно што уопште не користи души, премда јој и не штети. Ми смо заборавили апостола Павла који говори: *Свака горчина и гнев и љутина и ви-*

³⁷⁾ Патријарх цариградски Генадије (8.век) сматра да су сва дела светог Григорија потпуно чиста од оригеновских заблуда и доказује да су лажно учење о крају будућих мука у његове, иначе душекорисне, књиге унели јеретици.

ка и хула са сваком злобом, нека су далеко од вас (Еф.4,31), а ја додајем: *заједно са преједањем и блудом и среброљубљем и осталим страстима, због којих треба да ридамо дан и ноћ и непрестано да плачемо, како бисмо мноштвом суза потпуно опрали нечистоту, тако да од нечистих постанемо чисти, од грешних - праведни, од мртвих - живи.* Ми се, међутим, бавимо само речима за које ћемо такође дати одговор. Јер, речено је: *Сваком ћеш дати по делима његовим* (Пс.61,13), и још: *Јер нам се свима ваља јавити на суду Христовом, да прими сваки оно што у телу учини, било добро или зло* (2.Кор.5,10). Ми треба да се бринемо о ономе о чему су се старали наши оци, ава Пимен и остали. То старање нас учи да себе не рачунамо ни у шта, да се ни са ким не поредимо, да себе сматрамо земљом и пепелом. Оно, друго, пак, наводи нас да се у сваком случају поредимо са другима и да се удаљавамо од смиреноумља. Зар се ви тиме не бавите стога што сте залудни. Ако је тако, изађите на трг (и останите тамо) све док не дође Домаћин дома и не узме вас у свој виноград (Мт.20,3-4). Када би у вашем срцу била брига о оном страшном сусрету, ви се не бисте сећали тог (учења). Пророк је заборавио да *једе хлеб свој* (Пс.61,13), а ми се хранимо обилно и предајемо немару, услед чега и падосмо у таква (умовања). Бог не тражи од нас то, него освећење, очишћење, ћутање и смирење. Ја нисам хтео да вас оставим у недоумици, али, исто тако, нисам хтео ни Бога да молим за таква откривења. Жалостећи се због притешњености између једног и другог, изабрао сам пре да се сам подвргнем скорби, само да бих вас избавио од ње, сећајући се Онога који је рекао: *Носите бремена један другог и тако испуните закон Христов* (Гал.6,2). И тако, чујте шта ми је Бог открио три дана пре него што сте ми написали своје питање. Сви оци који су угодили Богу, свети и праведни и верне слуге Божије нека се помоле за мене! Немојте мислити да људи, макар били и свети, могу потпуно да схвате све дубине Божије. Јер, апостол говори: *Јер делимично знамо, а делимично пророкујемо* (1.Кор.13,9), и још: *једноме се даје кроз Духа то и то, али се не дају сви (дарови) једном човеку. Све ово чини један и исти Дух, делећи свакоме понаособ како хоће* (1.Кор.12,8;11). Знајући да су дела Божија несхватљива, апостол је узвикивао: *О дубино богатства и премудрости и разума Божијега! Како су неиспитиви судови Његови и неистраживи путеви Његови! Јер ко познаде ум Господњи? Или ко му би саветник* (Рим.11,33-34), и остало. Поставши учитељи, сами од себе или принуђени од других, свети су, напредовавши веома, превазилазили своје учитеље. Добивши сведочанство свише, они су изложили ново учење, али су заједно са тим сачували и оно што су примили од својих рани-

јих учитеља, тј. неисправно учење. Напредовавши касније, и поставши духовни учитељи, они се нису помолили Богу да им открије истину у вези њихових првих учитеља, тј. да ли их је Свети Дух надахнуо у ономе што су им предали, него су оставили њихове речи неиспитане, сматрајући их мудрим и разумним. На тај начин су се мишљења њихових учитеља помешала са њиховим сопственим учењем, те су понекад говорили оно што су научили од својих учитеља, а понекад од благородности сопственог ума. Касније су се и једне и друге речи приписивале њима. Примајући од других, па напредовавши и поставши бољи, (свети) су Светим Духом говорили оно у шта су се кроз Њега осведочавали. Међутим, говорили су и оно што су им предали ранији учитељи, не испитавши њихове речи, премда су и били дужни да их (испитају) путем молитве Богу, те да се кроз распитивање код (просвећених Духом) увере да ли су оне истините. На тај начин су се измешала учења, и све оно што су свети говорили приписало се њиховом имену. Ми смо дужни да верујемо када чујемо да неко од њих говори оно што је чуо од Духа Светог, јер је то несумњиво. Уколико, пак, (светитељ) и говори о малочас поменутим (мњењима), нећеш наћи да он потврђује своје речи у **смислу** да имају потврду свише, него оне произилазе од учења њихових ранијих учитеља, **при чему**, верујући њиховом знању и мудрости, он није питао Бога да ли је то истина. Ето, чули сте моју неразумност. Од сада безмолствујте и упражњавајте се у Богу, и, оставивши празнословље, пазите на страсти своје због којих ће се од вас тражити одговор у дан Суда. О овоме, пак, неће вас питати зато што не знате или што то нисте изучавали. Од сада плачите и ридајте. Следите трагове отаца наших, Пимена и осталих, и *трчите да добијете* (1.Кор.9,24) у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

611. Питање. Заиста сте ви, оче мој, вођа слепих и у Христу светлост онима у мраку и преко вас нам је откривена истина. И у изрекама отаца налазимо да је постојао један старац који је у својој простоти говорио да хлеб којим се причешћујемо није (истинско) Тело Христово, него само његов образ. И да се он у вези тога није помолио Богу, не би сазнао истину. Други, такође велики старац, мислио је да је Мелхиседек Христос, а када се због тога помолио Богу, Бог му је открио истину. Господа ради, опрости ми, оче мој, што сам се усудио да питам оно што је изнад мене. Међутим, пошто нас је Бог наш преко твоје светиње упутио на непогрешиви пут истине, молим те да ми у потпуности то објас-

ниш да би ум и немоћно срце наше били чисти од тих испитивања. Због чега је Бог допустио да такви људи имају неправилна мњења? Због чега им није дато на дар да то (схвате), премда то и нису тражили, да би се избегла штета коју могу да имају они који ће их читати? Јер, иако се они сами нису саплели ни у правој вери, ни у врлини, ипак слични мени, слаби и немарни, верујући им несумњиво, лако кроз то могу да претрпе штету, не знајући то што сте рекли, **наиме**, да свети не могу да постигну све тајне и да се нису помолили Богу за осведочење о тим и таквим (мњењима). Снисходећи мојој немоћи, објасни ми и то, милостиви оче мој.

Одговор: Сине мој, није Бог онај који је такве људе оставио у заблуди. Јер, онај који оставља у заблуди јесте онај који не казује истину када га питају за пут. Свети, пак, нису питали Бога како би од Њега сазнали истину. Ти питаш због чега Бог Својом благодаћу није то спречио ради користи других који ће касније читати њихове списе. Међутим, то **исто** можеш рећи и за сваког грешника, тј. због чега га Бог Својом благодаћу није спречио да **греш** кад је знао да ће он својим гресима многе саблазнити, те да ће многи преко њега претрпети штету. У таквом случају људски живот већ не би био слободан него подвргнут насиљу. Ко би тада могао да засмета Богу да на тај начин спасе све људе? И заиста, зар се у Писму не налазе такве изреке због којих се саплићу незналице и они који не разумеју духовни смисао Писма? Зар треба да питамо због чега Бог није свима открио духовни (смисао) Писма да људи не би имали штете **због погрешног разумевања**, него је светитељима у разним временима препустио труд да објасне потребно? Због тога су и постављени учитељи и тумачи, како говори апостол (уп.1.Кор.12,28;30). Немој бити у заблуди у вези тих људи о којима си питао. Да су молили Бога, добили би (уразумљење), будући да је Он рекао: *сваки који иште, прима* (Мт.7,8). Међутим, Господ нам је јавио пут живота преко пророка и апостола, при чему је сваки од њих говорио појединачно. Бог није саопштавао само преко једног од њих, него је оно што је по вољи Божијој оставио један, износио други. Тако је Бог чинио и са светима који су дошли после њих. Оно о чему једни говоре са недоумицом, то тумаче други после њих, како би се Бог увек славио преко светих Својих. Јер, Он је Бог првих и последњих. Њему слава у векове. Амин.

612. Питање. Опрости ми Господа ради, човекољубиви оче мој, јер сам врло тужан, прочитавши догматску књигу и сму-

ћујем се срцем. Бојим са да вам то откријем, али не могу да ћу тим од помисли. Како ми наређујеш да поступим, оче мој?

Одговор: Кажи оно што желиш будући да ђаво хоће да те гурне у некорисно празнословље. Нека му Бог не да власт над тобом.

613. Питање. Кажи ми о васкрсењу тела светих. Да ли ће они устати у телу у коме се ми сада налазимо и које има кости и жиле, или ће то тело бити ваздушасто и округло? Јер, о Господњем телу говоре да ће оно у будућем васкрсењу бити такво. (Уосталом, то говоре) они који не признају да је Господ васкрсао из мртвих у нашем телу, које је Он ради нашег спасења примио од Свете Богородице и Приснодјеве Марије. Они тврде да на то упућују речи апостола: *Који ће преобразити наше понижено тело, тако да буде саобразно телу славе његове* (Фил.3,21). Апостол још говори: *тело и крв не могу наследити Царства Божијега* (1.Кор. 15,50), чиме напомиње да наше садашње тело не може бити вечно зато што се одржава храном, а у будућем веку се неће јести ни пити. Они такође тврде да је апостол о Господу нашем Исусу Христу рекао: *А кад му све покори, онда ће се и сам Син покорити Ономе који му све покори, да буде Бог све у свему* (1.Кор. 15,28). И опет, наводећи речи Еклисиаста: *већ је постало у вековима пре нас* (Проп.1.10), из тога закључују да (душа) постоји од раније. Указујући, пак, на јеванђелске речи: *Нећеш изићи оданде док не даш до последњег новчића* (Мт.6,26), тврде да ће мучење имати краја. Господа ради, објасни ми то, владико, да ме непријатељ не би преварио и да из незнања не бих упао у његове лукаве замке. Због своје неразумности колебам се на све стране, будући да нисам испунио твоје свете речи и од почетка оставио та испитивања која прати велика опасност за душу. Помоли се за мене, благи оче мој, да се отрезним и да се побринем да оплакујем своје грехе. Опрости ми што сам се усудио да питам о томе, али ви сте ми, знајући све, наредили да се изјасним.

Одговор: Брате, већ сам ти раније написао да је ђаво у тебе посејао неблагоприятно празнословље. Време ти (је дато) да би плакао и ридео за грехе своје. Ипак, да те не бих оставио у смућењу помисли и пошто хоћеш да схватиш васкрсење мртвих, (рећи ћу ти): Бог нам је преко прорка Језекиља (ако верујеш процима), показао како ће се извршити васкрсење мртвих: *кост се прибрала кости, састав саставу и образоваше се жиле, месо и кожа и тако устадоше (целовита тела)* (Јез.37,7-8). Знајући да ћемо устати са телима, и апостол нас учи: *Јер треба ово распаљиво да*

се обуче у нераспаљивост, и ово смртно да се обуче у бесмртност (1.Кор.15,53). **Немој се варати, наша тела ће васкрснути са костима, жилама и косом и таква ће остати у векове, једино што ће бити светлија и славнија, по речи Господа који говори: Тада ће праведници засијати као сунце у Царству Оца Свога (Мт.13,43), чиме истиче славу тела светих. Појаснићу то примером: Дешава се да прост човек оде цару и цар га начини војводом, те овај постане славан. Међутим, зар то није исти онај човек? Да ли се он изменио телом? Исто тако, ако неко, будући ђакон (и кратко време презвитер), одједном буде рукоположен за епископа, он одједном постаје славан. Исто ће бити и овде. А зашто и не би. Зар људи који се налазе у овом телу не бивају богоносци? Како је Мојсије видео Господа, и пре њега Авраам, и Јаков, па Стефан о коме се у Делима апостолским прича, и други? Зар су они били бестелесни? Тако ће бити и у време васкрсења. Исто то тело ће васкрснути, само што ће васкрсли постати нераспаљиви, бесмртни и славни. Због тога апостол и пише **ове редове** о људском телу: *Сеје се у бешчашћу, а устаје у слави... Сеје се тело душевно, устаје тело духовно* (1.Кор.15,43-44). Он говори тако зато што су многи од светих не само непознати људима (као свети), него су још и презрени у њиховим очима. Када, пак, тамо добију славу, слично као код хиротоније, свима ће бити очигледно да су духовни. Стога апостол и говори: *Сеје се тело душевно пред људима, а устаје тело духовно, славно и сви ће се томе дивити. Речи апостола: Који ће преобразити наше понижено тело, тако да буде саобразно телу славе његове* (Фил.3,21) изречене су стога што ће Господ наше тело учинити светлоликим, сличним Његовом телу, као што је рекао апостол Јован: *када се открије, бићемо слични Њему* (1.Јн.3,2). Јер, Син Божји је светлост, а праведни су, по речи апостола, синови Божији (уп.2.Кор.6,18), и *синови светлости* (1.Сол.5,5). Због тога је и речено да ће Господ преобразити (наша тела). Што се тиче речи: *А кад му све покори, онда ће се и сам Син покорити Ономе који му све покори, да буде Бог све у свему* (1.Кор.15,28), погледај коме их је апостол упутио. **Он је писао** Коринћанима онда када је незнабоштво још владало (у свету), а неки незнабошци су имали овакав обичај: када би син њиховог цара долазио до пунолетности, устајао би на свог оца и убијао га. И тако, да Коринћани, примајући апостолову проповед, по својем обичају не би помислили то исто о Сину Божијем, он је од њих удаљио ту мисао, рекавши: *А кад му све покори, онда ће се и сам Син покорити Ономе који му све покори, да буде Бог све у свему* (1.Кор.15,28). То ће бити онда кад под Његовим ногама буду свезани непријатељи Његови, тј. ђаво и његова сила,**

као и они који су испуњавали његову вољу. Због тога је апостол и рекао: *Али сада још не видимо да му је све покорено* (Јев.2,8). Докле? Док не дођу ангели Бога и Оца који Му је рекао: *Седи мени с десне стране, све док не положим непријатеље Твоје под ноге Твоје* (Пс.109,1). Ти непријатељи ће стати пред Суд Сина Божијег, јер је речено: *Јер Отац не суди никоме, него је сав суд дао Сину* (Јн.5,12). И да би схватио како ће Он предати Царство Богу и Оцу, послушај: Син Божји је, оваплотивши се, дошао да призове и Својом крвљу освѣти народ свети, род изабрани, ревнитеље добрих дела, *царско свештенство* (1.Пт.2,9). Знај, пак, да ће, пошто Му се покоре непријатељи Његови, и пошто изрекне суд над њима, и Он Сам, као образац покорности, Богу и Оцу да преда Царство које је стекао, тј. *народ свет*, говорећи: *Ево ја и деца коју ми даде Бог* (Јев.2,13). Разуми **такође** и једнакост: Отац је сав суд дао Сину, а Син предаје Оцу оне које је призвао. Такође ће се испунити споменута реч: *А када му све покори, онда ће се и Сам Син покорити Ономе који му све покори*. **Што се тиче** векова о којима говоре (јеретици), ослањајући се на речи Еклисиаста, знај да је време човека његов проживљени век. Због тога Еклисиаст и није рекао да је **све** већ било у вековима који су били пре овог света, него да је већ било у вековима овог света који су били пре нас (Проп.1,10). Ако хоћеш да знаш како незналице и неутврђени у правој вери изврћу Писмо и тумаче га по ђаволској науци, (примети и следеће): Апостол је рекао: *Јела су за стомак и стомак за јела, али ће Бог и једно и друго укинути* (1.Кор.6,13). **Он је то рекао** говорећи о преједању, о халапљивости која не мари за разлику у **храни** и о неуздражању. (Они, пак, заустављајући се на томе, уче као да је) апостол укинуо храну и рекао да ће стомак бити искључен из телесних органа. Апостол, међутим, знајући у ком смислу је рекао оно, тј. подразумевајући под тим страсти које је Господ укинуо у њему и сличним њему, говори даље: *нити добијамо ако једемо, нити губимо ако не једемо* (1.Кор.8,8). Ето какав је смисао тих речи. О будућем стању Бог је рекао да ће људи бити као ангели (Лк.20,36), да неће користити храну, ни пиће и да неће имати похоту. Богу ништа није немогуће, што је Он већ показао на Мојсију кад му је дао снагу да четрдесет дана и четрдесет ноћи не окуси храну. Онај који је то учинио, може учинити и да човек у све векове буде у истом стању. Ако, пак, неко, празнословјећи, за Мојсија и Спаситеља каже да су они ипак после јели храну, (нека зна) да нам је Господ тиме показао пример будућег, исто као што је, васкрснувши мртве, и Сам и преко апостола, показао да ће васкрсење бити (опште). Уосталом, (Гос-

под) је рекао да *не живи човек о самом хлебу, но о свакој речи која излази из уста Божијих* (Мт.4,4). Шта ћеш рећи на то? Зар ћеш (и ту изреку) изокренути као и остала места Писма? У реченици: *тело и крв не могу наследити Царства Божијега, нити распаљивост наслеђује нераспаљивост* (1.Кор.15,50), под телом и крвљу се подразумевају нечистота, лукавство и похота. Хоћеш ли да се убедиш у то да и људи који се налазе у телу могу бити духовни? Чуј шта је Господ рекао Никодиму: *ваља вам се родити одозго* (Јн.3,7), а на то је додао: *водом и Духом* (ст.5). Они, пак, који се рађају од Духа јесу духовни. И још је речено: *Који се не родише од крви, ни од жеље телесне, ни од жеље мужевљеве, него од Бога* (Јн.1,13), и: *Бог је дух* (Јн.4,24). Према томе, када су они, још док су овде, постали духовни, родивши се од Бога, зар их онда тамо Он не може учинити духовним? А речи: *Нећеш изићи оданде док не даш до последњег новчића* (Мт.5,26) Господ је исказао да би означило да ће њихово мучење бити вечно. Јер, како може човек тамо да се одужи? Ако бедни дужник буде закључан у тамницу и управитељ нареди да га не ослободе све док не исплати свој дуг, може ли се мислити да ће се он свакако ослободити? Уопште не? Немој се варати као безуман. Тамо нико не напредује, него шта ко има, то има одавде, било то добро, труло, или радосно. Остави најзад празнословље и не иди за демонима и њиховим учењем. Јер, они изненада лове и изненада обарају. Смири се пред Богом, плачући због својих грехова и рида због страсти. Сети се речи Писма: *и сада Израилу* (Пон.зак.10,12), и остало, као и ових: *сада започех* (Пс.76,11). *Пази на себе* (1.Тим.4,16) и гледај испред **себе да би видео** куда нагиње срце твоје због таквог испитивања. Нека ти Бог опрости.

614. Питање. Други брат је питао истог великог старца: „Кажи ми, оче мој, да ли је то осуђивање ако ја видим да неко чини неку ствар и о томе кажем другоме, при чему не кажем да бих осудио, него само **поменем** у разговору”.

Одговор: Осуђивање **настаје** тамо где човек осећа страсни покрет док говори, а ако је слободан од страсти, онда није у питању осуђивање, него се говори да зло не би нарасло.

615. Питање. Шта значи: *са изопаченим ћеш се изменити* (Пс.17,27)?

Одговор: Господ је рекао: *Ако те ко удари по десном образу твојем, окрени му и други* (Мт.5,39). Ето како се треба изменити **са изопаченим**.

616. Питање. Шта значи: *Будите мудри као змије и безазлени као голубови* (Мт.10,16)?

Одговор: Ко мудрост змије у односу на зло сједини са незлобивошћу голуба у односу на добро, неће допустити да се негова мудрост меша са лукавством нити да му простота буде неразумна.

617. Питање: Ко у себи гаји грех и зло намерно, а ко невољно?

Одговор: Намерно у себи одржавају зло они који злу предају своју слободу, наслуђују се њиме и удружују са њиме. Такви имају савез са сатаном и не воде са њим борбу у помислима. Невољно, пак, у себи одржавају зло они који, по речи апостола (Рим.7,23), осећају противничку силу која се у удовима њиховим бори против њих. **Над њима се надноси** нека мрачна сила и покривач, премда само у помислима, при чему се они не саглашавају са тим **помислима**, не наслађују се њима, не повинују им се, него им противрече, одупиру им се, говоре им насупрот, супротстављају им се, гневечи се сами на себе. Ови последњи су пред Богом много бољи и часнији од оних који добровољно предају слободу злу и наслађују се њиме.

618. Питање: Шта значе речи Господње упућене Самарјанки: *Јер си пет мужева имала, и сада кога имаш није ти муж* (Јн.4,18)?

Одговор: Те речи су јасне. Жене које су после смрти својих мужева остајале бездетне по древном закону могле су да се до пет пута преудавају. После петог пута, било да роди или не, она више није могла да ступа у брак. Ако се нека после пет мужева веже са шестим, он јој се више није урачувано у мужа, него се сматрао прељубником, будући да живи са њом насупрот закону. То се десило и са овом женом. Ако неко то хоће тајанственије да протумачи онда нека под пет законитих мужева схвати пет природних чула: вид, мирис, слух, укус и додир, а под шестим, незаконим - неверје, које је владало том женом из незнања, а не по природи. Кад јој Христос каже: *Добро каза... Јер си пет мужева имала*, Он као да говори: „Пет чула својих имала си као мужеве којима си се покоравала и који су те вукли куд су хтели”, то јест: „Довољно си се наситила похотама које (у нас) улазе преко пет природних чула и већ си их одбацила због умртвљења (тела свог) услед старости. *И сада кога имаш*, тј. неверје, *није ти муж*, јер он не влада тобом по природи, него на туђ и стран начин”.

619. Одговор великог старца Варсануфија брату почетнику који је био болестан и није могао да стрпљиво подноси ту невољу.

Брате, чиме другим могу да се похвале они посленици који су захтевали награду од Домаћина дома, ако не тиме што су могли рећи: *поднесмо тегобу дана и жегу* (Мт.20,12). Сине мој, претрпимо невољу са благодарношћу да би милост Божија сишла на нас изобилно. Немојмо се оптерећивати (жалошћу) како нас уније не би заробило, будући да би то био почетак погибли. Сети се чедо, да ће се спасти онај који претрпи до краја (уп.Мт.24,13). Сине мој, и болест бива ради испитвања, а испитивање доводи до искуства. Човек који није проверен искушењима није искусан. Испитан, пак, невољама, он постаје прокушан као злато (очишћено) огњем. Искуство човека приводи нади, а нада не посрамљује (Рим.4,4-5). Нека непријатељ не ослаби твоју богоугодну намеру и нека те не поколеба у вери у Свету Тројицу. Кажми ми шта си толико препатио да би ослабио. Сети се речи апостола: *Још се не супротстависте до крви борећи се против греха, и заборавили сте савет који вам говори као синовима: Сине мој, не занемаруј карање Господње, нити клони када те он покара. Јер кога љуби Господ онога и кара; и бије сваког сина кога прима. Ако подносите карање, Бог поступа са вама као са синовима. Јер који је то син којега отац не кара? Ако ли сте без карања, које су сви искусили, онда сте копилад а не синови* (Јев.12,4-8). Ако са благодарношћу трпиш невољу, постао си син, а ако ослабиш, постајеш копила. Сине мој, молим те ја, старац - тебе младића, онај који је остарео у монашком лику (иако ништа добро није учинио) - новопостриженог, да се не произноси узалуд и ни за шта (молитва): „Господе Исусе Христе”. Буди трезвен, пробуди се од опијености тешким сном. Устани са Петром и осталим апостолима, вичући громогласно Спаситељу свих, Христу: *Учитељу, изгибосмо* (Лк.8,24). Без сумње, Он ће доћи к теби и запретиће ветровима и мору, утишаће буру која се подиже на твоју лађу, тј. у твојој души, и избавиће те од крвожедног лава, **избавиће** голуницу твоју из утробе змијине, и усев твој од града, и маслину твоју од црва, и дрвеће твоје од мраза, како би оно у (погодно) време донело свој плод и како би усев твоје земље дао зрели плод, по речима Господњим: *по сто... по шездесет... и по тридесет* (Мт.13,8). Размотри, брате, шта си претрпео за име Божије. Апостол се пита да ли нешто може да нас одвоји од љубави Божије и набраја: *жалост или тескоба, или гоњење, или глад, или голотиња, или опасност, или мач* (Рим.8,35). Зар ће мала болест да поколеба ум наш у Богу? Нека не буде тога! Утврди се сине мој и видећеш помоћ Бо-

жију. То је прво твоје искушење. Ако га победиш Богом, оно те убудуће неће надвладати, а ако те (непријатељ) победи, натераће те да му служиш. Зато, стоји и трпи. Истрајавши, видећеш каква је милост Господња. Нека је познатс љубави твојој да се ја даноноћно молим Богу да те спасе и све нас сачува од лукавог, те се старам да ви, као чеда светих, са нама наследите оно што *око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, оно што припреми Бог онима који Га љубе* (1.Кор.2,8). Подражавај њих, (тј. свете) и бићеш блажен у Христу.

620. Брат је погрешно (у некој ствари). Иако је од аве много пута чуо: „Реци само: »Опрости«”, он се огорчио, не изустивши ту реч. Произносећи молитву са три земна поклона, ава га је једва убедио да каже: „Опрости”? Када је овај брат одлазио у своју келију, ава му је рекао: „Брате, када будеш насамо у келији својој, испитај своје срце и наћи ћеш због чега се са тобом десило такво огорчење”. Када је то брат учинио, схватио је своју кривицу те је дошао код аве и бацио се пред њега. Молио је да се о тој ствари пренесе великом старцу Варсануфију уз молбу да се овај помоли за њега.

Одговор Варсануфија: Брате, пази на себе! Ти си пожеleo да ја посејем на твом пољу иако те нико није на то принуђавао. Пази да не допустиш да ђаво међу твоју пшеницу посеје плеву, ту храну за огањ. Кажем ти: ти си ме питао за своје помисли. Оци говоре да је онај ко пита (старце) дужан и да се држи њихових одговора до саме смрти, а ономе ко их не испуњава они служе на погибао. У твом срцу се крију зле и љуте помисли. Због чега се заносиш смртоносним помислима о ономе што уопште не постоји? Ђаво ти светлост представља као таму, а таму као светлост, горко ти приказује слатким, а слатко горким (Ис.5,20). Живот ти изгледа као смрт, а смрт као живот, јер непријатељ *као лав ричући ходи и тражи да те прождере* (1.Пт.5,8), премда ти то не разумеш. Када те не би покривала рука Божија и молитве светих, ти би упао у његову превару и погибао. Твој ава ти је говорио божанствене речи ради користи и спасења твоје душе, а ти их одбацујеш и због тога никада нећеш доћи до познања живота. Ава се труди око тебе као око сопствене душе, молећи и свете да се помолу за тебе, како би се избавио од ђаволских замки и смрти, и како би се спасао у обитељи Господњој. Зар ниси онда и ти дужан да чуваш његове речи више неголи своју душу, кад се и он толико труди око тебе? Међутим, засићен сталним боравком пред њега, ти си се тиме задовољио, иако не би требало да си заси-

ћен, него би требало да се молиш да се удостојиш таквог заједничког боравка, те да ти не послужи на осуду твој стални заједнички боравак са њим. Требало би марљиво да испуњаваш његове наредбе, са великим страхом и трепетом, како би преко њега на тебе сишао благослов Божји и ти се избавио од прелести ђаволске. Нека се не испуни на теби реч Писма: *Једе Јаков и насити се, па се ритну љубљени* (Пон.зак.32,15). (Тада) би се на теби испунила реч: *Тешко теби, Хоразине! Тешко теби, Витсаидо! Јер да су у Тиру и Сидону била чудеса која су се у вама догодила, давно би се у врећи и пепелу покајали* (Мт.11,21). Само да и ти не чујеш: *Замрзео си поуку и одбацио речи моје* (Пс.49,17). Зашто ти сам себе многоструко искушаваш, не пренесећи савете задобијене кроз разговоре, него је срце твоје заслепљено завишћу и клеветом, и наноси смутњу. Много пута си се саплитао и (падајући) разбијао лице, али се још увек не стиди твоје гвоздено чело и не савија се гвоздени врат, а то ти је и брат Јован већ говорио. **Како ће онај који тако поступа стећи спасење? У древности је тако поступио Каин па је примио проклетство из руке Господње, а после њега дивови, па су и они потонули у воду потопа. Хам и Исав су били одбачени од светог благослова, а огорченог фараона и његову пратњу потопила је вода Црвеног мора. Датан се са својом дружином успротивио Мојсију и земља их је прогутала, исто као и њихове домовс. И када је, по сведочанству Писма, земља прогутала свештеника који се противио, како си се онда ти осмелио да се противиш ономе који ти је наредио да кажеш: „Опрости”, те да то не кажеш, удаљивши се од смирења Божијег и од речи отаца који говоре да је у сваком случају потребно имати смирење да би се поводом сваке ствари и речи говорило: „Опрости”? Ти си много пута (побуђиван на то), па ипак ниси прихватио. Схвати да са тобом нико не поступа грубо. Због чега пружаш ђаволу руку и силу када то доноси погибао душе? Буди трезвен убудуће, брате мој, буди будан и пробуди се из најтежег сна и опијености без вина, која тобом влада. Где је смирење? Где послушање? Где је одсецање своје воље у свему? Ако у једном одсецаш своју вољу а у другом не, очигледно је да си и у томе у чему си се одрекао, имао другу али ипак своју вољу. Јер, онај који се повинује, повинује се у свему и не брине се за своје спасење, будући да за њега одговара други - онај коме се он предао на послушање и коме се поверио. Ако хоћеш да се спасеш и да будеш жив на небу и на земљи, сачувај ово и ја ћу одговорати за тебе, брате. Ако си, пак, немаран, онда сам гледај *шта ћеш*. Немој губити наду, јер је то радост ђаволу. Убедио сам аву да те прими у своја недра, како се и десило. Он то није хтео због твоје непос-**

лушности, али сам га убедио да те прими са страхом Божјим, као рођеног сина, а не као *копиле*. И ти му се повери у свему са страхом Божјим. Сведок ми је Отац, Син и Свети Дух да примам на себе сву бригу о теби пред Њим и да ће од мене Бог тражити твоју крв, уколико не нарушиш речи моје. Постави почетак од данашњег дана, и бићеш помаган руком Божијом. Ето, ти си се обновио. Чувај се и не обазире се на неразумне и некорисне речи. Нека ти Господ да разум и силу да чујеш и испуњаваш. Уколико повремено усхтеш да ме штогод питаш, нећу се олењити да ти одговорим оно што Бог, ради уверења твог срца, положи у моја уста - на спасење душе твоје у Христу Исусу. Амин.

621. Опет не послушавши аву, исти брат је питао великог старца да ли је корисно да испуни заклетву дату у гневу, или треба да се покаје не испунивши заклетву. Старац му је одговорио следеће:

„Господ је рекао Мојсију: *Сићи брзо јер сагрешише људи које си извео из земље египатске. Скренуше са пута који си им заповедио. Начинише теле и клањају се* (Изл.32,7-8) том идолу. Како си се ти, окајани, тако брзо окренуо од послушања? Ђаво хоће да те удаљи од њега и бесни против тебе. Зар није то оно што рекох да си безуман и *необрезан срцем*? Где си бацио моје речи? Зашто стремиш у ђаволску пропаст? Зашто те ослепљује непријатељ поводом оног што си чуо? Зар ти није заповеђено да се предаш у руке Божије и у руке свог аве? Зар ниси чуо да он жели спасење твоје душе као што **жели** корист својој души? Ти ниси смео да га не послушаш, чак и да је његова наредба била и тешко изводљива, особито ако је то било на корист братије. Међутим, сатана те лишава **те користи** кроз самооправдавање како ни ти сам нити други преко тебе не би имали добробити. Ти хоћеш да те стигне претња изречена фарисејима као и казна која је, по речима пророка Језекиља, обећана немарном стражару (Јез.33,6). Рецимо да не можеш да пружиш корист било коме. Но, зашто онда не кажеш ономе који то може учинити? Зашто си тако брзо постао сличан псу који се враћа на своју бљувотину и свињи која се окупа па се врати у блато (2.Пт.2,22), пребивајући непроменљив у свом огорчењу? Ава ти је заповедио да му саопштиш све што се дешава и грех би био на њему, а ти га раздражујеш, као народ Мојсија. Постиди се, најзад, и остави своју навику. Окрени се и примиће те Бог будући да је милостив. Остави и човекоугодништво, јер се од тога гине и не може се бити слуга Божији. Пази на себе, јадниче, и убој се Бога. Није ти корисно да испуниш

оно што си са заклетвом рекао у гневу, те да преступиш заповест Божију која каже: *не убиј* (Мт.5,21), будући да је боље да се покајеш пред Богом за оно што си рекао заклињући се и да то не испуниш, (како) не би био осуђен исто слично Ироду који је, испуњавајући своју нечастиву заклетву, одсекао главу Јована Претече и због тога се лишио вечног живота и био предан на тешко и бесконачно мучење. Боље је и корисније покајати се и тражити опроштај од Бога који може да га да. И Ирод би био блажен да је тако учинио. Не учинивши то, он је увећао своју беду искусивши вечно проклетство. И Петар, врховни апостол, три пута је са заклетвом порицао да познаје Сгаситеља, али је, покајавши се са горким плачем и истинским покајањем, избрисао свој грех и био прихваћен од човекољубивог Владике Христа и Спаситеља и не само да се удостојио радости због речи ангела: *кажите ученицима његовим и Петру* (Мк.16,7), него га је и сам Господ, замењујући трократно одрицање, три пута питао: *волиш ли ме*, Петре (Јн. 21,17), показујући му **тима** да се кроз истинско покајање исцелио од греха троструког одрицања. Убудуће се не заклињи, **јер** преступаш заповест Божију. Ако ли и сагрешиш у томе, не удаљуј се од покајања. Јер, да је Петар испунио своју заклетву, **тј.** да не познаје свог Владика, удаљио би се од Њега и славе Његове.

622. Умиравши се тим поводом, исти брат је овако питао великог старца: „Твоје богољубље је рекло да грешник свој грех може да изглади покајањем. Зар је то тако? Зар њему нису потребне молитве светих, него је за то довољан сам себи? **Шта ће бити** ако он сам не принесе истинско покајње али се свети помоле за њега? Зар му се неће опростити греси због њих?

Одговор: Ако се човек сам не потруди сходно својој сили и не придода сопствени труд молитвама светих, неће имати никакве користи од тога што се свети моле за њега. Какву корист ће њихова молитва принети њему ако они посте и моле се за њега а он се **предаје** сластољубљу и немару? И ту се збива оно што је речено у Писму: *Један зида а други руши. Каква је ту корист осим самог труда* (Сир.34,23). Кад би било могуће да се онај за кога се моле свети спасе ни мало не пазећи на себе, шта би онда сметало да свети на тај начин спасу све грешне људе овог света? Напротив, ако се грешник унеколико и потруди сам, ипак има потребу и за молитвом праведника. Јер, апостол говори: *Много је моћна усрдна молитва праведника* (Јак.5,16). **То значи** да је, када се свети и праведни моли за грешника, и сам грешник дужан да покајањем саучествује у њиховој молитви. Будући сам по себи неспособан да одужи свој дуг, он приноси мало а молитве светих

много. На пример, неко треба да пренесе десет цакова пшенице, али сам не може ни два да пренесе. (Ако, пак) нађе богобојажљивог човека који ће за њега да понесе девет цакова а њему да остави само један, имаће могућност да се спасе и сачува од разбојника који би га могли убити на путу. Исто се то дешава и овде. Грешник је још сличан човеку који је другоме дужан сто новчаница. Када га је зајмодавац подсетио на враћање дуга, он је пошао једном благочестивом и богатом човеку и замолио га да му из љубави да колико може. Видећи његову жалост и будући човекољубив, богаташ се сажалио над њим и рекао: „Брате, што год имам даћу за тебе да би се ослободио од своје обвезнице”. Према томе, од дужника већ зависи само да се постара да да нешто мало и да се избави од много тога. Јер, све док тај милосрдни човек не види да је он донео десет новчаница и сам ће се двоумити да ли да да деведесет, знајући да зајмодавац неће вратити обвезницу све док не добије свих сто што је дао на дуг.

623. Питање. Један христољубив човек је питао другог старца, Јована: „Оче мој, хтео бих да се латим добротинства уз помоћ дела мог имања и молим те да ми кажеш шта је корисније (како бих се са радошћу вратио мојој кући): да ли да (тај поклон) дајем по мало или одједанпут”.

Одговор: Брате, ја ти не могу одговорити како треба, али те Писмо уразумљује, говорећи: *Не реци - иди, па се сутра врати да ти дам, ако можеш да учиниш добро дело, јер не знаш шта ће донети сутрашњи дан* (Прич.3,20). Ипак, мере (врлине) су различите и свако чини по својој мери. Један човек може нешто мало дати од својих прихода, а други даје десети део свог имања, други, **опет**, четврти део, следећи трећи, а неки половину. Ко жели да дође до мере савршенства нека не пита мене последњег него Учитеља и Лекара наших душа, Господа нашег Исуса Христа, који је богатом младићу рекао: *Ако хоћеш савршен да будеш, иди продај све што имаш и подај сиромасима, и имаћеш благо на небу, па хајде за мном* (Мт.19,21). Нека твоју мисао укрепи сећање на долазак смрти који никоме од људи није познат. Постарајмо се да чинимо добро пре него што напустимо овај живот, јер не знамо у који дан ћемо бити позвани, како не бисмо били неспремни и како не бисмо остали изван ложнице заједно са пет лудих девојка које су узеле светиљке али не и уље у сасуде своје. Постарајмо се да сходно својој сили учинимо колико нам дозволи наша немоћ, и благи Владика ће нас са мудрим девојкама увести у Своју ложницу, у радост неизрециву са Христом. Амин.

624. Питање. Брат је питао истог старца: „Да ли треба било шта примати од других да бисмо раздавали ништима, будући да нас неки убеђују да то чинимо?”

Одговор: Моје речи о милостињи не могу поднети сви, него само они који су достигли дотле да пребивају у безмолвију и плачу за своје грехе. Постоје људи који су се посветили таквом служењу, **тј. милостињи**, и Бог зна шта ће им дати за то, али они који плачу немају слободног времена за то. А и како би руководили са туђим они који су се и свога одrekli? И преподобни међу светима, Иларион, такође је тако поступио. Кад су га неки молили да од њих прими велико имање да би га поделио потребитима, он је онеме, који га је молио, рекао: „Ти сам треба да поделиш своје зато што боравиш и у граду, и у селу. Јер, како ћу ја узети туђе да делим другима када сам и сопствено оставио?” Осим тога, то често служи као повод за сујету и среброљубље.

625. Питање. Шта да радим када онај који ми даје (паре) упорно говори: „Ако сам не узмеш и раздаш, нећу ништа дати?” Зар и у таквом случају треба презрети сиромаше и оне који страдају од глади?

Одговор: Већ сам рекао љубави твојој да постоје људи који су се томе посветили. Ти, пак, ако хоћеш да опалкујеш своје грехе, не обраћај пажњу на то дело које ти је страна, па чак кад би и пред својом келијом видео неког ко се мучи (глађу). Не узимај удела у подели туђег да се не би лишио плача и пребивања у безмолвију. Уколико не нађе другога ко би за њега извршио посао, поседник имања треба сам да га разда како дело не би остало неизвршено.

626. Један христољубив човек је питао истог старца, говорећи: „**Како треба поступити** када **човек** нема ништа, а неко му тражи милостињу? Да ли да позајми од другог да би дао ономе који проси?”

Одговор: Онај коме неко други тражи да му да оно што ни он сам нема, неће бити осуђен ако му не да, као што ни апостол Петар, када је (хроми) од њега просио милостињу, није позајмио **нешто** да би му удовољио, него је рекао: *сребра и злата немам* (Дап.3,6). Чак ни оно неопходно што има, човек не треба да раздаје (на милостињу) тек тако, да се после не би десило да сам остане у оскудици и да жали због тога, не будући у стању да трпи недостатак. Ако му молилац буде досађивао, он **може** рећи: „Опрости ми, немам ти шта дати”, и то неће бити лаж зато што онај који има само најпотребније, нема шта другоме дати. Нека он ка-

же ономе који проси: „Опрости ми, ја имам само оно што је мени саоме неопходно”. Сети се пет девојака које су оним другим, које су им тражиле уља за светиљке, одговориле: *Да не би недоста-ло и вама и нама, идите и купите себи* (Мт.25, 9). И апостол Павле, пишући Коринћанима, говори: *ваш сувишак да буде за њихов недостатак* (2.Кор.8,14), и: *не да другима буде олакшање, а вама невоља* (2.Кор.8,13).

627. Питање. Објасни ми, оче мој, оно што си рекао: „Ко има само оно што је неопходно њему саоме, није дужан да то раздаје (на молистињу) тек тако, да касније не би био жалостан”. Како може неко да је жалостан због онога што је учинио по својој доброј вољи?

Одговор: Све треба чинити са расуђивањем, а умеравати се јесте дело расуђивања. То потврђује помисао **опреза** да се **човек** касније не би смутио **због милостиње**. Чинити милостињу преко могућности или било шта друго јесте неразборито зато што то касније доводи до смућења, унинија и роптања. Добро је и врло добро давати потребитом, по примеру јеванђелске удовице, и у томе нема ничег лошег, али ако човек даје преко својих могућности, онда он то тешко подноси. А и Бог од човека захтева само оно за шта је способан.

628. Питање. Да ли има потребу за сличним расуђивањем и онај ко је богат, те има више него што му је потребно? Јер, и он треба да чини (добро) по сили својој.

Одговор: Да, и он има потребу за расуђивањем да не би преко мере својих могућности ишао за својим помислима и (после) се кајао за оно што је учинио. Због тога је и Павле рекао: *не са жалошћу или принудно; јер Бог љуби онога који добровољно даје* (2.Кор.9,7). Јер, савршено приличи савршеним, а непотпуно непотпунима. Савршени и сиромаштво трпи храбро, не мари за богатство и све подноси без смућења, по слову апостола: *Све могу у Христу који ми даје моћ* (Фил.4,13), и: *мени се распе свет, и ја свету* (Гал.6,14), и остало.

629. Питање. Како да се навикне на давање онај који у почетку не даје усрдно?

Одговор: Он треба самог себе да подсећа на награду коју је Господ обећао за то и да почне од најмањих ствари, те да увек уразумљује себе да ће онај ко мало даје мало и добити, према реченоме: *Ко шкрто даје, шкрто ће и жњети, а ко са благословом*

сеје, са благословом ће и жњети (2.Кор.9,6). И тако, у њему ће се мало по мало снажити жеља да прими награду за много и он ће успевати у тој врлини. Она може да доспе до те мере савршенства да се човек обнажи од земних ствари и да духом буде са небесима.

630. Питање. Дешава се да неко, поневши се неразумно, у име милостиње поклони и оно што је њему потребно, па се затим раскаје. Како да се он утеши да га не би прогутала ђаволска туга?

Одговор: Нека пре (свега) прекори себе за нерасудљивост и своју помисао призове из туге, говорећи: „Пошто је то дато на милостињу, човекољубиви Бог је моћан да ме помилује и да устроји по Својој вољи”.

631. Питање. Дешава се да ми дођу два сиромаша а ја немам дар за обојицу. Које од њих двојице да дам предност?

Одговор: Треба претпоставити оног који је немоћнији.

632. Питање. Како да поступим у случају када желим да дам, али ме помисао доводи у недоумицу да ли да пружим **помоћ**?

Одговор: Испитај своју помисао и ако нађеш да она тако чини из шкртости, онда дај нешто више од онога што би требало да даш, на пример, једну новчаницу, па ће ти се то урачунати у милостињу.

633. Питање. Кажите ми, господине аво, на који начин може онај који нема шта да подари, да постане саучесник благослова који је Спаситељ обећао онима који ће бити са Његове десне стране: *Ходите благословени Оца мога, примите Царство које вам је припремљено од постања света. Јер огладнех, и дадохте ми да једем* (Мт.25,34-35) и остало.

Одговор: Брате, апостоли нису имали имања. Зар они **због тога** неће бити учесници тог благослова? Постоје различити ступњеви и Бог говори свакоме у сагласности са његовим степеном. У блаженствима нам је Он показао различитост оних који се спасавају. Од чулног се може закључити о духовном. Претпоставимо да човек има плодове и продаје их за **одређени** новац, а други има различите ствари и продаје их такође за исти новац. И са занатлијама је исто. Један од њих је столар и добија динар на дан, други је каменорезац и добија такође динар. Други се, **опет**, бави неким другим занатом и добија исту плату. Занати су разли-

чити, такође и плодови, а цене и плата исти. Примени то и на спасење душе. Онима који имају новац или ствари и без сујете их раздају сиромасима биће речено: *Ходите благословени Оца мога, примите Царство које вам је припремљено од постања света* (Мт. 25,34) и остало. Размотри и остала блаженства и наћи ћеш у њима велику различитост, али спасење душе је једно и Царство је једно. Јер, речено је: *Блажени сиромашни духом, јер је њихово Царство небеско* (Мт.5,3), и још: *Блажени прогнани правде ради, јер је њихово Царство небеско* (ст.10). И други блажени, који су (међусобно) различити, имају то исто Царство небеско. И тако, ако не можеш да дајеш милостињу, буди сиромашан духом, да би са светима наследио Царство небеско. Плачи за своје грехе у овом свету да би се утешио (са онима који плачу) и помињу се у Јеванђељу. Стегни кротост да би наследио земљу. Гладуј и жеђај за правдом да би се њоме наситио. Буди чист срцем да би видео Бога у слави Његовој. Буди миротворац свог срца да би се назвао сином Божјим. Имајући добра дела, буди готов да правде ради претрпиш прогонства из града у град, тј. од лукаве ђаволске помисли у добру помисао Божију, како би се развеселио наслеђем Царства небеског. Претрпи увреду, гоњење и лажне клевете Господа ради да би се развеселио у радости, добивши велику награду на небесима.

634. Питање. Да ли је, оче мој, довољна једна врлина да би се спасао онај ко је има, будући да свако блаженство обухвата једну духовну врлину?

Одговор: Тело је једно, али је удова много. Ако недостаје један уд, и тело је несавршено. Тако закључуј и о унутарњем човеку чије удове представљају многе врлине. Ако недостаје неки од њих, човек није савршен. И као што столар који добро зна свој занат, сходно бистрини свога ума **може** да упражњава и друге занате, али се не назива мајстором тих (других заната), тако се и овде онај који има све врлине препознаје и добија име по оној преко које у њему најјаче сија благодат Духа.

635. Један други христољубиви човек је извесном човеку кога је сматрао верним дао милостињу да би је поделио сиромасима и рекао му: „Прими то и за то ћеш дати одговор Богу”. Онај ко је примио није схватио да је дародавац положио на њега велики терет. Он је мислио да је он, чим је у потпуности преузео на себе (раздавање милостиње), дужан, и без упозорења, да за њу да

одговор Богу. Када је о томе питао истог старца (Јована), овај је одговорио:

„Обмануо се онај ко је то примио на себе зато што је дрско помислио да је у стању да Богу да одговор за свако дело, заборавивши речено: *ко ће се похвалити да има чисто срце? Или ко ће се усудити да каже да је чист од грехова* (Прич.20,9)? То је дело савршених отаца. Требало је он да каже ономе који му поверава одговорност: »Ја нисам у стању да то примим, ако је (услов) да дам одговор Богу, јер ја сам грешан човек. Међутим, постараћу се да у тој ствари учиним све што је у мојој моћи, иако је Божије дело да да помоћ како би се оно извршило по Његовој вољи«. Да је он тако рекао, урачунало би му се у смирење. И Бог га не би осудио за оно што је преко његових сила. А онај који је дао није требало да захтева од брата такав услов зато што га је због своје неразумности уместо за верног, **као што је хтео**, урачунао у неверне. Требало је, поверивши му једанпут то дело, **све** да остави Богу, не сумњајући у њега, јер онај ко сумња не може веровати”.

636. Питање. Неки људи јавно и пред свима примају милостињу, неки се, због свог благородства, стиде да је узимају јавно, а неки од сиромаша су болесни и леже у кућама. Да ли због тога треба правити разлику међу њима или свима подједнако давати милостињу?

Одговор: Све који јавно примају милостињу урачунавају једну групу, са изузетком оних који су немоћни те страдају од нечега, према којима треба бити унеколико издашнији. Оне који се стиде да јавно и пред народом примају милостињу и оне који леже болесни сматрај другом групом и њима треба давати више, сагласно њиховој потреби, *од онога што нађе рука твоја* (Проп.9, 10) и како им приличи.

637. Питање. Дешава се да неко другоме да своје имање и каже му да га подели оцима и сиромасима који живе на одређеном месту. Да ли ће бити неприлично ако он удели нешто и некима који се налазе у близини и имају велику потребу за тим?

Одговор: Ако они имају велику потребу, неће бити неумесно. Јер, дешава се да онај који је дао милостињу није знао за њихову потребу и стога није ни рекао да им се да. Али, ако он особито завешта да се нигде не даје осим на утврђено место, нека не преступа заповест. (Уосталом), нека најпре пита онога који је дао милостињу и нека учини како он каже па ће бити спокојан.

638. Питање. За то дело су потребни помоћници. Да ли треба да сумњам ако га (ради помоћи) поверим људима које сматрам поверљивим?

Одговор: Ако си их раније сматрао поверљивим, не сумњај да им то повериш. Јер, Богу је све откривено. Он зна срца наша и свакоме даје сходно његовим делима. Ако утаје нешто, сами ће одговарати.

639. Питање. Како да поступим ако убрзо потом сазнам да је неко од њих нешто сакрио? Да ли да га изобличим и повратим сакривено или не?

Одговор: Ако сигурно знаш да је нешто сакрио, размотри да ли ће његова помисао моћи поднети изобличење, па га опомени са кротошћу, уразумљујући га по Богу. Потом му узми оно што си му поверио. Ако, пак, не може да поднесе изобличење, не повређуј му савест како због стида не би учинио нешто горе, него га остави да поседује присвојено. Јер, он је узео оно што припада Богу и Сам Бог зна боље да ли је узео из нужде, те како да пресуди његов поступак.

640. Питање. Да ли убудуће таквоме треба поверавати било шта?

Одговор: Ако сазнаш да је он и други пут учинио исто и да се труди да квари дело, убудуће му више ништа немој поверавати. Ако се, пак, преварио због ђаволског нашаптавања или је узео због нужде, а увек је био добар, може му се поново поверити дело, јер ће се он свакако исправити. Једино га немој саблазнити.

641. Питање. Шта треба да дајем сиромасима који иду по кућама?

Одговор: Од онога што нађе рука твоја (Проп.9,10) или мало хлеба, или вина, или два метална новчића, или један већи. Једино се труди да даш без жалости и са страхом Божјим, будући да се тиме прославља човекољубиви Бог.

642. Питање. Дешава се да имам две ствари, једну бољу и другу лошију, на пример, вино или хлеб, и помисао ми говори да бољу дам сиромасима. Ипак, оклевам да им дам боље, а да себи оставим лошије. Када ми долазе оци, ја сматрам да њих (треба) претпоставити сиромасима и да их треба намирити колико је могуће. Да ли добро мислим или не?

Одговор: О сиромасима (знај ово): ако нисмо достигли дотле да (све) њих сматрамо равним себи и да гледамо на ближњег као на саме себе, онда, знајући своју немоћ, треба да учиниш оно што можеш, тј. да им даш оно што је мање вредно. Што се тиче отаца (који те посећују), треба их претпоставити другима зато што су слуге Божије, као што је речено у Писму: **Подајте, дакле, свакоме што сте дужни... коме част - част** (Рим.13,7), јер њих и Господ претпоставља другима.

643. Питање. Будући болестан, један христољубиви човек је питао истог старца Јована: „Да ли ћу преживети или ћу умрети?” Старац му је одговорио овако:

Одговор: Ти нећеш имати користи ако ти кажем да ли ћеш преживети или не. Јер, ако ти кажем да ћеш умрети, твоје спасење ће на неки начин бити изнуђено зато што ћеш се ти, видећи се у устима смрти, као по неопходности одрећи свог имања. А ако се надаш да ћеш још дуго поживети и, пожелевши да се спасеш, своју мисао утврдиш у добру, тј. поклониш имање, твоје спасење ће тада бити добровољно а не присилно, па макар ти и одмах умро.

644. Питање. Како то? Зар чињење добра из страха од смрти не служи човеку на спасење?

Одговор: Изнуђено спасење не треба поредити са оним које настаје из човекове слободне воље. Јер, то је погибао душе - не чинити (добро) чак ни онда кад се не надамо да ћемо даље са собом располагати. Према томе, знајући и једно и друго, употребљавај своје имање као мудре девојке, а не као луде које су остављене изван ложнице, јер нису пружале плод милостиње и доброчинства.

645. Питање. Зар неће добити награду за слободну одлуку онај који се стара да чини добро стога што своју душу подсећа на смрт?

Одговор: Добро је за човека да се сећа смрти како би се навикао на свест о смртности. Јер, ко је смртан, није вечан, а ко није вечан, по нужди ће напустити овај век. Кроз непрестано сећање на смрт (човек) се навикава да добровољно чини добро. Међутим, сасвим је друга ствар ако чинимо добро тек пошто смо видели смрт пред очима. Прво се чини добровољно, услед честог поучавања (у сећању на смрт), а друго из нужде, због страха од блиске смрти.

646. Питање. Реци ми, оче мој, колико души користи добровољно (добро), а колико недобровољно.

Одговор: Добровољно у потпуности избавља душу од смрти, а недобровољно не достиже ту благодат, будући мање од првог.

647. Питање. Да ли ће Бог продужити живот човеку који живи немарно али који, нашавши се се близу смрти, обећа да ће се, ако остане жив, постарати да Му угоди?

Одговор: Срцезналац Бог гледа на исправност срца. Ако види да ће се тај човек заиста од све душе покајати, Он ће му продужити живот, по обећању: *даће ти Господ по срцу твоме* (Пс.19,5). Јер, воља Божија јесте спасење људи, као што је Сам Бог рекао: *Жив сам ја и нећу смрти грешника него да се обрати и буде жив* (Јез.33,11). И тако, управимо срце наше ка Њему и пребацимо на Њега сву нашу бригу (1.Пт.5,7), па ће Он устројити оно што је корисно за наше спасење.

648. Питање. Кажу ми, оче мој, да ли је одређен крај света.

Одговор: Свакако ће овај свет имати краја. Међутим, када Бог види да Му угађамо, придодаје нам време, сходно речима: *Правда додаје дане. Године нечастивих се умањују* (Прич.10,27). Што се тиче човековог живота, наредба Божија назива се његовом границом. Јер, кад су апостоли (о томе) питали Господа, Он им је одговорио: *Није ваше да знате времена и рокове које Отац задржа у својој власти* (Дап.1,7).

649. Будући болестан и много мучен грозницом, један други христољубиви човек је замолио великог старца да се помоли за њега како би добио олакшање у болести. Послао је и воду да је старац благослови за употребу, будући да није био у стању да трпи врућину од грознице. Старац се помолио за њега и кад је овај попио од те воде, врућина је одмах престала и болест прошла. Задививши се томе и прославивши Бога због тога, брат је неколицини испричао шта је Бог учинио на њему и о добротинству које му је указао свети старац. Међутим, другог дана после тога грозница се вратила у још јачем степену и он је опет послао **поруку** старцу да се смилује на њега. Старац му је одговорио:

Одговор: „Поново си настрадао како убудуће не би празнословии”. Добивши потпуно исцелење захваљујући молитвама старца тај брат се већ бојао да било коме ишта каже не само о

том добротинству светога, него и о другим која су му била позната.

650. Исти брат је видео да ава, **тј. игуман**, долазећој браћији прича о дивним (делима) светог старца па се о томе распитао код другог старца, Јована. Сазнавши за намеру која стоји иза авиног понашања, он се успокојио.

651. Питање. Исти (брат) је питао истог старца: „Шта то значи, оче мој, да се ја понекад радујем кад чујем да ава говори о врлинама старца и тешим се његовим речима јер називају, а понекад, опет, мислим да оне нису душекорисне него да саблажњавају (оне који их слушају) зато што он сам хвали своје оце па сам тужан због тога? Смучујем се и због других отаца сматрајући да су њихове речи бескорисне. Молим те, оче мој, да ми ово објасниш и да се помолиш како бих се избавио од те зле помисли”.

Одговор Јована: Брате, нека ти Бог помогне да слушаш, разумеш и на делу испуниш оно што ти се говори. У томе што си ми написао има и самооправдавања и осуђивања. Самооправдавања зато што себе сматраш достојним да слушаш оне беседе, а осуђивања зато што говориш: „Зашто то (ава) прича?” Ти се не сећаш да *Дух дише где хоће* (Јн.3,8). Можеш ли ми рећи због чега је Господ неколицини од оних које је исцелио забранио да то било коме саопште, а другима је, **опет**, ради њиховог очишћења, рекао: *иди и покажи се свештенику* (Мт.8,4), или: *ради сведочанства њима* (Мт.8,4), и још: *и кажи им шта ти је Господ учинио* (Мк.5,19). Оно што ава чини служи на корист онима који слушају са страхом Божјим, али на осуду онима који (његове речи) не примају са вером. Ти, пак, још не можеш о томе да расуђујеш будући да је срце твоје подложно промени. Апостол говори: *Јер смо ми Христов миомир Богу међу онима који се спасавају и међу онима који пропадају. Једнима мирис смрти за смрт, а другима мирис живота за живот. А за ово ко је способан? Јер ми нисмо као многи они који тргују речју Божијом* (2.Кор.2,15-17). Ако си у недоумици око разлога због којег је старац теби забранио да говориш (о њему) а ави није, треба да претпоставиш да постоји неки посебан разлог за то и да се смириш, говорећи: „Мени је старац забранио због моје недостојности, а ави је, као достојноме, дозволио да говори ради користи оних који слушају. Приметимо како нас старац на сваки начин приводи смирењу и томе да себе укоревамо, сматрајући се недостојним, а ми, пак, нећемо да савијемо свој врат. Зато будимо смирени и Бог ће нам открити Своје тајне како бисмо и ми могли говорити где је потребно и свагда ћутати

где није потребно, како би и једно и друго послужило на корист и нас и оних који нас слушају. Ми не треба да осуђујемо оне који говоре да не бисмо, уместо утврђивања, пожњели осуду. Јер ако запитамо своју помисао: „Да ли знамо како говори онај који говори - по дејству Духа у њему, (или не)”, наћи ћемо да нам то уопште није познато. И тако, мислимо **само** добро, а не зло, будући да зли мисли зло, а добри добро у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

652. Осећајући телесно страдање, један други христољубиви човек је послао поруку истом старцу Јовану да се помоли за његово исцељење. Старац је одговорио: „Господ ће те убрзо исцелити”. Међутим, брзо исцељење није дошло и он је, чудећи се, будући да је имао веру у старца, говорио: „Шта то значи? Старац не лаже, јер Бог говори преко њега, али ја нисам добио исцељење”. Дошавши, пак, питао је о томе великог старца.

Одговор Варануфија: „Како то да ниси добио оно што си желео, ако верујемо да Бог не лаже и да је ономе који верује све могуће? Да не живи у теби можда, тајно неверје? Ја уистину верујем да ће се све, што ти је Бог преко брата Јована рекао, испунити. Молим твоју христољубиву љубав да ме не вуче на коњске трке, јер сам већ остарео. Ово сам ти казао с обзиром да ти, како сам тврдиш, имаш једнодушност са нама. Међутим, нико не дели душу на двоје, остављајући један део за једно дело, а други за друго. Знај да нећу престати да се молим Богу све док те он, заједно са мном не уведе *на своја врата са исповедањем и у дворове своје са песмом* (Пс.99,4)”. Чувши то, тај христољубиви човек се зачудио да му је старац рекао за коњске трке (које је посећивао) и прославио је Бога. Од тог времена он се удаљио од тих штетних призора.

653. Питање истог истом великом старцу. Имао сам вољеног и једнодушног друга који је живео у туђој земљи. Ми смо одрасли као браћа, имајући све заједничко. Сада сам се ја оженио, али наш ранији однос је остао исти. Ипак, напада ме помисао која ми говори да је (можда) мој брак изазвао недоумицу у његовом срцу и да он више према мени нема раније расположење.

Одговор Варсануфија: Ако хоћеш да сазнаш шта му је на срцу, учини овако: испитај своје сопствено срце да ли има раније расположење према њему и поред брака, и ако наћеш да га ни ти немаш, онда је и са њим исто. А ако је твоје расположење

остало исто, знај да ћеш, уз помоћ Божију, увек обрести *по срцу свом*.

654. Питање истом. Други христољубиви човек је послао молбу иштући од истог великог старца да га Господ помене у Царству Своем.

Одговор: Ето, Господ наш Исус Христос није посрамио моје лице него ми је даровао спасење твоје душе и благодат помена у Царству Своем. Зато, добивши такву благодат, сачувајмо је као благодарни и немојмо се уподобити свињама које не могу да праве разлику између драгоценог бисера (и ђубрета). Ти знаш да човек не треба да бешчисти онога који га поштује. Добивши од Бога част и не будући је достојни, постарајмо се да сами себе учинимо достојним. Поштујмо Га чувањем Његових заповести, јер је Он Сам рекао: *Ако сам Отац, где је част моја, а ако сам Господар где је слава моја* (Мал.1,6)? Нека ти Сам Бог Сведржитељ помогне, сине мој, да чујеш и очуваш оно што је корисно.

655. Питање. Неки људи узимају поље које припада мојим сродницима који живе далеко одавде (да би на њему направили) молитвени храм, а мени је наложено да се са њима договорим о његовој цени. Међутим, ја имам две помисли. Једна ми говори да то поље треба поклонити за свето место, а друга ме подстиче да са тачношћу испуним жељу оних који су ми наложили да за њега узмем одговарајућу суму. Не знам на шта да учиним - Бога се бојим, али такође сматрам да је грех да оштетим продавца. Како да поступим, оче мој?

Одговор: „Кажи праву цену тог поља, говорећи: »Ви знате да смо сви ми дужни нашим светим владикама. Пред вама је колико ће вам Бог саопштити да им смањите цену«. Напиши им то и у њиховој власти ће бити да ли ће испунити или не, а ти већ нећеш потпасти под прекор у **вези** са том ствари. Узети оно што припада по правди не оптерећује (савест) и није грех, па макар се то даје и за дом Господњи. Ипак, човеку који је власник ствари корисније је да по својим моћима дарује дом Божији. Ако није у могућности да да, Бог од њега не тражи друго осим добре воље”. Чувши ово, тај христољубиви човек се удаљио радујући се и благодарјећи Бога.

656. Питање. Оче мој, хтео бих да узмем слуге, али сам у недоумици да ли ће ми они бити од користи. Кажи ми да ли треба да их узмем. Како да поступим?

Одговор: Сећајмо се да и ми имамо Владику. Уколико Му се будемо повиновали, и Он ће учинити да нам се слуге наше покорвају. Ето, чуо си. Иди и узми их у име Гопсодње.

657. Питање. Шта треба чинити када закон Господњи наређује једно, а закон овог света одређује друго? Помисао ми говори да неправедно поступа онај ко нарушава светске законе, будући да се друштво заснива на њима.

Одговор: Закон Божији је важнији, јер он говори о спасењу душе. Закон, пак, светски, као телесан, говори телесним (људима).

658. Питање. Шта је смисао ових речи: *сиромаша не поштеди на суду (Изл.23,3)?*

Одговор: То значи да је судија дужан да исправно суди о стварима и да не нарушава праведност под изговором да **жели да поштеди сиромаша**. Међутим, замолити супротну страну да укаже милост није неправда.

659. Питање. **Дешава се** да ми неко од светих отаца, према коме имам велико поверење, нареди да употребим власт по питању неке ствари на начин који мени изгледа неправедан. Шта да радим да не бих преступио дату заповест?

Одговор: Духовни оци ништа не говоре без циља, него све ради спасења душе. И тако, објасни му то и како ти он каже, онако и поступи и немој нарушавати ту заповест. Јер, шта је Богу угодно, то је и праведно и корисно.

660. Питање. Један други христољубиви човек је имао мирног слугу који је побегао од њега. После неког времена он је опет дошао код њега. Тај човек је питао старца Јована да ли да га задржи. Када је старац рекао да га отпусти, тај слуга је поново почео да се исправно понаша, а господар је, жалећи да га отпусти, још једанпут о томе старцу послао питање.

Одговор Јована: Држи још код себе тог слугу поучавајући га, а и себе преко њега. И, ако се исправи - добро. А ако почне по ранијем да се понаша и ти га претрпиш Бога ради - и то је добро, јер ћеш добити награду за трпљење. Међутим, ако видиш да немаш снаге да га трпиш него од њега трпиш штету, отпусти га, сећајући се речи једног светог: „Када видиш да се неко дави у реци, немој му пружити руку да и тебе не би повукао за собом, него му пружи своју палицу. И, ако га будеш могао спасти помо-

ћу палице, биће добро, а ако не, пусти и жезал како и ти не би погинуо заједно са дављеником”.

661. По истеку неколико дана, тај слуга је усхтео да ожалости свог господара крађом једне ствари. Међутим, по молитвама светих, Господ је овога сачувао и слуга је (поново) побегао. Дошавши старцу, господар му је захвалио за указану (молитвену) помоћ и прекорео себе што није слугу хтео да отпусти одмах после првог одговора. Старац му је рекао следеће:

Одговор: Ја ти нисам из презира према њему саветовао да га отпустиш, него због немоћи твојих помисли, будући да не можеш да подносиш увреде од њега. И ми смо такође грешни и није наше дело да одбацујемо било кога. Кад би ти могао да трпиш његову лењост, имао би награду за то. Тако су неки оци у присуству аве Пимена говорили о једном старцу да је стрпљиво подносио лењост свог ученика. Ава Пимен је рекао: „Да сам на његовом месту, ја бих му и јастук ставио под главу”. „Како би ти Богу одговорио за то?” - питали су други. „Ја бих Богу рекао”, - приметио је ава Пимен: „Ти си Сам Господе рекао: *Лицемере, извади најпре брвно из ока свога, па ћеш онда видети извадити трун из ока брата свога*” (Мт.7,5).

662. Питање. Да ли је старац добро учинио што није исправио свог брата?

Одговор: Брате, старац њега није једноставно оставио без прекора него га је много пута поучавао, али овај није примао његове поуке. Видећи да се он не исправља, он је ствар оставио Суду Божјем, говорећи: „Бог зна шта је корисно, а брат је бољи од мене”. Тако су поступали савршени, не смејући никога да осуде, на срамоту оних који су сами ништавни а све осуђују.

663. Питање. **Дешава се** да мој слуга сагреши и ја хоћу да га казним. На који начин то да учиним?

Одговор: **Казни га** у духу љубави по Богу како би се он исправио кроз казну, престао да греши и како би му она послужила на спасење душе. То не треба чинити са гневом, јер се од зла не рађа добро. Ако се твоја помисао смути, сачекај док не прође смућење и тада га казни са сажалењем и страхом Божјим.

664. Питање. Међутим, када хоћу да га казним, помисао ми говори: „Ти сам си још више сагрешио. Како ћеш да кажњаваш другога кад се ти сам не исправљаш?” То ме задржава од кажњавања.

Одговор: Ту помисао ти нашаптава ђаво да би твој слуга остао без исправљења а ти дао одговор за то. Реци тој помисли: „Очигледно је и несумњиво да ја више грешим, али не могу да дајем одговор и за себе и за њега, будући да Бог захтева да га исправљам”. Казнивши га снисходљиво и са страхом Божјим, сам себи кажи изреку апостола: *Зар ти, дакле, који учиш друге, себе не учиш?* (Рим.2,21). И тако, исправљајмо га са смиреноумљем.

665. Питање. Када видим да неко омаловажава светињу или хули на свету веру, ја се наводно из ревности смуђујем. Шта то значи?

Одговор: Већ си чуо да се исправка не врши путем зла него путем добра. И тако, са кротошћу и дуготрпељивошћу реци ономе ко тако чини, уразумљујући га са страхом Божјим. Ако, пак, видиш, да се сам смуђујеш, не говори ништа.

666. Питање. Дешава ми се да се сретнем другог (човека) и да на њега гледам страсно, рањавајући се у души. Када треба са њим да поговорим, не смем да погледам на њега и тиме му дајем повод да помисли како га презирем. Дешава ми се да затварам очи, не будући у стању да гледам (на њега) и тужан сам, не знајући шта да радим. Помоли се за мене, владико, и реци ми слово живота и лекарство из свог човекољубља.

Одговор: Твоја љубав ме је питала о томе што ти се дешава да страсно гледаш на оног ко стоји пред тобом. То се очигледно односи на ђавољу борбу. Такође знај да је он присутан и онда кад се ум бави **тим стварима**. Треба да се сећаш труљења и смрада природе наше и како ћемо се променити у гробовима. И зашто да ти говорим о распадању? Зар ти не би пре требало себи пред очи да представиш будући страшни Суд? Какав ће бити удео оних који тако поступају? Како ћеш моћи да издржиш онај стид при откривању наших дела пред ангелима и архангелима, пред свим људима и пред праведним Судијом? Како ће се тада затворити уста оних који врше таква дела? Убојмо се онога који је рекао: *Не варајте се: ни блудници, ни идолопоклоници, ни прељубници, ни рукоблудници, ни мужеложници... неће наследити Царство Божије* (1.Кор.6,9-10), и: *свако који погледа на жену са жељом за њом, већ је учинио прељубу са њом у срцу својме* (Мт.5,28), те: *ако те око твоје саблажњава, ископај га* (Мт.5,29). Треба да се сећаш тога и да не биваш често са људима који у теби распирују ту борбу. Исто тако им не откривај због чега се удаљујеш од њих како им не би дао повод за разне помисли. Уко-

лико буде неопходно да се са њима поговори, призиви свето име Божије у помоћ, говорећи: „Владико Исусе, покриј ме и помози немоћи мојој”, и не бој се. Он ће сломити лүкове непријатељске, будући да од Његовог имена зло постаје неделотворно. Уместо да говориш много, говори мало и не дај слободу слуху нити помислима. Пристојно се понашај и без смуђивања, како нико не би приметио оно што се дешава. Ако на тај начин добијеш силу ипак немој бити смео према непријатељима зато што су они бесидни. Макар и хиљаду пута били побеђени, они изнова приступају борби. Ипак, Бог Победилац помаже човеком смирењу, будући да је ради њега, по Сопственој вољи, усхтео да се оваплоти.

667. Питање. Шта значи оно што је речено: „Пази да те не обузме блудна помисао”?

Одговор: То се дешава не само са блудном страшћу него и са осталим. Ум се томе подвргава услед расејаности. Кад се то деси, човек треба да опомене самог себе, говорећи: „Госпode, опрости ми ради светог имена Свог. Ја сам се томе подвргао због свог нерада. Избави ме од расејаности и од сваке замке непријатељске, јер је Твоја слава у векове. Амин”. Знак по коме можеш да препознаш такву заведеност нека ти буде овај: ако неко разговара (са **неким** другим), а његов ум се расејава и преноси на **нешто** друго. То и јесте заведеност. Такође, ако неко нешто ради и мисао му се преноси на **нешто** друго, он, из своје заборавности, или квари ствар или прави нешто што није потребно. И то је заведеност. Дешава се да неко разговара са **неким** другим и да му непријатељ одвуче ум од богоугодног трезвљења. Као последица тога јавља се блудна жеља. И то је заведеност, будући да се она јавља не због размишљања или сећања, него се (човек), павши у заборав, распршује. Такав је сличан путнику који скрене са правог пута због невоље која му се деси и нађе се на другом **путу**. Дошавши себи, човек треба да се призове, по напред реченом, и да прибегне милости Божијој. Господ је штедар и примиће га као блудног сина. Ми знамо са каквим милосрђем је онога примио. Када, пак, она борба никне у помислима и без расејаности, потребно је бити трезвен, не наслађивати се таквим помислима, не задржавати се на њима, него што брже прибећи Владици Богу.

668. Питање. Како да поступим када будем морао да поговорим са женама? И како да говорим? Кажи ми да ли треба да узимам учешћа у њиховим пословима под изговором благочестивости или саосећања.

Одговор: У сваком случају нам изгледа да је неразумнима у делу Божијем штетно да разговарају са женама. Удаљуј се од њих колико је могуће и не упуштај се у разговоре са њима. То ти није корисно, па макар оне и биле добре наравствености, тј. **владања**. Међутим, пошто се још нисмо избавили од света и нужда нас приморава да понекад поговоримо са њима о пословима или о нечем другом (неопходно потребном), онда благовремено узмимо **себи** за пример човека који се приближује огњу да би **нешто** неопходно учинио. Он се на сваки начин чува да се не опече ватром. Тако се и ми у свакој прилици односимо према женама као према огњу и потпуно се утврдимо у страху Божјем да нам се не би десило да уместо наводне користи од њих, претрпимо велику штету. Ако ли, пак, Бога ради хоћемо да избегнемо такве разговоре, остваримо по мери могућности оно што је потребно преко другог лица. Немојмо тек тако гледати на жене. Немојмо давати слободу својима очима и не задржавајмо се у разговорима са њима будући да се од тога рађа огањ похоте. Пре се постарајмо да се брзо удаљимо од њих, молећи Бога да нас у тај тешки час спасе од замке ђавоље која је разапета над нама. Непрестано се сећајмо Бога, јер Његова велика сила (може) да покрије нашу немоћ у Христу Исусу, Господу нашем, коме слава у векове. Амин.

669. Питање. Један други христољубиви човек питао је великог старца да ли му је корисно да остави своју жену и ступи у манастир.

Одговор: Сине мој, не треба сам да је остављаш зато што ћеш нарушити заповест апостола који говори: *Јеси ли се привезао за жену? Не тражи да се разрешиш* (1.Кор.7,27). Јер, ако она сагреша и почне рђаво да живи, њен грех ће бити на теби. Можеш је, међутим, оставити једино у случају да се она сагласи, и то пошто се посаветујеш са њом. Ипак, остави ту ствар Богу. Он ће учинити како је угодно Његовом човекољубљу.

670. Питање. Један други христољубиви човек је питао истог великог старца: „Шта да радим будући да се лако пленим страстима?”

Одговор: Не склапај савез са њима и *одвртај очи своје да не виде испразност* (Пс.118,37). **Одвртај** руке своје од лакомости и Бог ће те избавити од страсти. Понашај се пристojно, остављај и јело и пиће пре ситости и те страсти ће се смирити у теби, па ћеш имати спокојство.

671. Питање. Још један христољубиви човек, учитељ светске мудрости, питао је истог великог старца да ли ће бити добро да заузме виши положај.

Одговор: Немој се држати високоумља и задобићеш благодат од Бога и људи и бићеш веома задовољан, ма где се нашао.

672. Питање. Исти је о истоме питао другог старца.

Одговор: Сада Бог изабра оно што је понижено пред светом (уп.1.Кор.1,27). Имај смирење и Бог ће ти убрзо помоћи.

673. Питање. Исти је молио истог старца Јована да се моли за једног ђавоиманог.

Одговор: Нека и он пости и моли се колико може, па ће и они који се моле за њега бити услишени, будући да је *много моћна усрдна молитва праведника* (Јак.5,16). А и Господ је рекао: *А овај се род не изгони осим молитвом и постом* (Мт.17,21).

674. Питање. Један христољубиви човек је питао старца: „Због грехова мојих у кућу су ми долазили лопови, премда и нису ништа узели од мене. Да ли да их пријавим или да то оставим без пажње?”

Одговор: Ако заиста мислимо да су нам због грехова наших упали лопови, а Бог им, по Свом човекољубљу није допустио да нам учине зло, зашто онда хоћемо да се светимо сами не остављајући све Богу који говори: *Моја је освета, ја ћу вратити* (Рим.12,18). Да се бојимо Бога ми бисмо, видећи да (лопови) чак нешто трпе, били дужни да им помогнемо по својим могућностима. Међутим, пошто дотле нисмо доспели, немојмо им чинити ни зло ни добро, него принесимо благодарност Ономе који нам није учинио по мери наших грехова.

675. Питање. Како би требало да поступимо да им је пошло за руком да нешто украду?

Одговор: Савршени се не брине ни за шта. Они који се налазе на нижем степену сами преотимају оно што им је узето или трпе мали губитак, с обзиром на тешкоћу и недостатак оних од којих траже **украдено**. То понекад омогућава да се са безумницима поступи по закону. Ми, пак, треба да знамо да је такав поступак изданак среброљубља и да нам наноси душевну штету. Ко тако поступа, нарушава заповест која говори: *И који хоће да се суди са тобом и кошуљу твоју да узме, подај му и хаљину* (Мт.5,40).

676. Питање. Како то, оче мој? Зар сам ја дужан да моју одећу одмах дам ако неко усхте да је узме? Колико ће се наћи злих и лукавих људи који ће бити готови на то и који би, када би могли, човека оставили потпуно нагим.

Одговор: Заповест не каже да се своја одећа даје свакоме ко једноставно хоће да је узме, него онеме ко хоће да се суди са тобом, што указује на одсуство човекољубља и жељу за парничењем, од чега се рађа штета за душу. У сличном случају не треба гледати на телесно него на душевно стање, јер је речено: *Јер каква је корист човеку ако сав свет задобије, а души својој науди* (Мт.16,26).

677. Питање. Има људи опитних у судским делима и који не трпе толико штете од тога колико они неискусни. Да ли је боље искусним људима поверавати такве послове?

Одговор: Иако су они искусни у судским делима ипак им дајемо повод за повреду а то, кад се упореди по злу, није мање штетно. За нас, пак, саме штетно је за душу да се бавимо таквим пословима. А ако и они, слично нама, трпе штету, онда смо ми узрок њихове повреде. Грех прелази на нас и ми трпимо исту штету, као што је речено у Писму: *Није могуће да не дођу саблазни, али тешко онеме преко кога долазе* (Лк.17,1). А ако се неко не задовољава избављењем од зла него се још стара да његови супарници претрпе зло, онда он чини оно што је горе од свега и много гневи Бога који је наредио да не узвраћамо зло за зло (Рим.12,17), и који је још рекао: *опраштајте и опростиће вам се* (Лк.6,37).

678. Питање. Како да поступим ако треба да сведочим о провереном убици? Да ли да слажем да бих га избавио од смрти?

Одговор: Ако никада не лажеш, немој ни у томе слагати, будући да је у Писму речено: *Сиромаша не поштеди на суду* (Изд.23,3). Ако није воља Божија, (убица) неће умрети. А ко лаже у другим случајевима и усхте и овде да слаже, слагаће по свом обичају. *Који чини грех, говори Писмо, и безакоње чини* (1.Јн.3,4) и са таквим ја немам посла. Ако немаш нужде да о њему говориш, не треба ништа да кажеш. Овде је корисна пословица: Ако кажеш: „Не знам”, неће те бацити у тамницу.

679. Питање. Да ли се може узимати камата од богатих дужника? Да ли узимати натраг новац од сиромашних дужника?

Одговор: Писмо о праведнику каже да он *сребра свога не даде на добит* (Пс.14,5). То значи да ми треба да узмемо само оно што смо дали.

680. Питање. Ако неки од њих осиромаше?

Одговор: И о томе је речено: *ако осиромаша брат твој, немој га жалостити потраживањем* (Сир.31,37).

681. Питање. Шта ако смо обојица сиромашни? Зар ћу да погрешим ако тражим од њега оно што ми је неопходно?

Одговор: Нећеш сагрешити. Ипак је добро колико је могуће не жалостити никога од братије који није у стању да врати дуг.

682. Питање. Дешава се да претрпим губитак и да се срцем не жалостим због тога. Помисао ми, међутим, говори: „То је неосетљивост. Ти треба да жалиш, али истовремено и да си благодаран”. Да ли ми то исправно говори помисао?

Одговор: Због ствари овог века уопште не треба бити жалостан, него само због греха.

683. Питање. Шта значи радовати се са радоснима и плакати са онима који плачу (уп.Рим.12,15)?

Одговор: Радовати се са радоснима значи бити радостан са онима који успевају у врлини по Богу и веселити се због наде на будућа добра, а плакати са онима који плачу значи саосећати са онима који греше у њиховом покајању због греха.

684. Питање. Може се десити да човек кога волим остане без сина или неке ствари и буде жалостан. На који начин треба да учествујем у његовој тузи, будући да је човек кога волим?

Одговор: Треба бити жалостан заједно са њим како он не би измислио нешто штетно за своју душу, предајући се силној тузи и не подносећи тај случај са благодарношћу.

685. Питање. У Писму је речено: *Блажени миротворци* (Мт.5,9). Да ли је, онда, добро старати се о миру свих?

Одговор: Боље је умирити сопствено срце. То свакоме приличи и блажен је онај ко то чини. Мирити, међутим, оне који се свађају не приличи свакоме, него само онима који то могу да предузму без било какве штете (за себе саме). Немоћни треба да се радује због мира свих, али не и да себе чине посредником из-

мирења међу свим људима, изузев оних које по Богу воли, и то када сам због тога нема душевне штете.

686. Питање. Дешава се да ме људи понижавају кад нешто радим по Богу. Ја сам тада тужан, јер их, изгледа, саблажњавам.

Одговор: Немој се жалостити ако те неправедно понижавају. Баво завиди добру и жели да га пресече, побуђујући (друге да те жалосте). То ће, међутим, проћи и Бог ће ту ствар извести на славу. Ти себи наносиш срамоту када сагрешиш па те други понижавају, а када се покајеш, онда ти се то претвара у радост.

687. Питање. Један други христољубиви човек пожалио се истом великом старцу да од извесног човека трпи вређање.

Одговор: Чини му добро.

688. Питање. Док је он то испуњавао, тај човек га је опет увредио и он је опет јавио о томе старцу, говорећи: „Ето, ја му чиним добро, а он не престаје да ме вређа”.

Одговор: Ти не чиниш добро њему него себи. Господ је рекао: *чините добро онима који вас мрзе и молите се за оне који вас вређају* (Мт.5,44). Свако ће добити по делима својим (Рим.2,6).

689. Питање. Један други христољубиви човек, који је указивао гостопримство оцима, питао је истог старца: „Шта да радим? Ја сам увек тужан, јер када ми дође неко од отаца немам неопходне ствари којим би их послужио?”

Одговор: Та помисао је од ђавола. Довољно је да их послужиш са оним што имаш, по реченоме: *будите задовољни оним што имате* (Јев.13,5), и Бог ће их уверити (у твоје усрђе). Ко жели такве ствари, не може бити гостопримљив, него жели да му нико не долази. Ако имаш шта да предложиш оцима али зажалиш за тим због шкртости, макар се и хиљаду пута постарао да им угодиш, њихово срце неће стећи уверење (у твоју усрдност), изузев ако ти је та ствар потребна за неко друго дело, или, можда, да је понудиш болеснима или важнијим лицима. Све треба чинити са расуђивањем и страхом Божјим. Када се деси да пођеш негде, не очекуј да нађеш покој и нећеш се смутити, а када узмашташ да ћеш га наћи па га не нађеш, осуђиваћеш онога који те је примио. Међутим, осуђивање је смрт за душу. Захваљуј за све, јер се у томе састоји духовна и душекорисна храна и покој.

690. Питање. А шта ако ме уопште не приме, иако сам уморан од пута и гладан?

Одговор: Сети се да се Бог стара за све и да све храни. И тако, ако Богу буде било угодно да те они нахране, Он ће их надахнути **мишљу** да те приме. А ако те не приме, очигледно је да то Богу није угодно, те људи нису криви. Све што се са човеком дешава, дешава се ради његовог испитивања и ради његовог спасења, како би он претрпео и у свему себе прекоревао као недостојног.

691. Питање. Један други христољубиви човек је питао истог старца Јована: „Помисао ми наводи страх, говорећи: »Баво може да учини да ти сагрешиш иако ти не желиш, будући да си му постао покоран«. Ја сам веома тужан због тога”.

Одговор: Немој мислити да ђаво има власт над било ким. Узрок греха налази се у нашој слободној вољи, а не у принуди онога који је (над нама) стекао власт. Човек се не принуђује ни на спасење ни на грех. Да ли је ђаво преварио Еву користећи власт или савет? Нигде се не види (његова) власт. Када би он имао власт, нико не би могао да је избегне. Ми смо, међутим, слични човеку који је слободан, али се добровољно предао у робство другоме и **само** повремено долази себи и каје се. Он се неће моћи избавити ако не прибегне јачем од њега. И када прибегне, (његов наводни господар) неће смети ништа да му учини због Свесилног, будући да зна да он није његов властити роб. И тако, очигледно је да ђаво нема власти над човеком. Зато реци својој помисли: „Тачно је да сам дужник, али сам прибегао Ономе који може да ме спасе, који ме је призвао говорећи: *Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити* (Мт. 11,28)”. Треба да си увек бодар како не би опет пао у руке непријатеља. Када ти помисао поново каже: „Пошто непријатељ не може да те принуди да сагрешиш, значи да си безгрешан”, и када те непријатељ буде оптерећивао таквим помислима, ти му реци: „Ако ми будеш говорио да сам безгрешан, нећу веровати све док не достигнем (небески) град. Јер, онај ко пређе и сав пут и остане му још једно попрште, па се заустави, неће имати никакве користи зато што се још налази изван града”. Положимо немоћ своју пред Бога и Он ће уништити непријатељске замке молитвама свих светих Својих. Амин.

692. Питање. Скакавци уништавају моје њиве. Међутим, ако их будем терао, суседи ће се свађати са нама. Уколико их, пак, оставим, претрпећу штету. Како да поступим?

Одговор: Узми свету водицу и покروпи своје њиве. Грех нећеш учинити ни уколико са миром и без свађе отераш или побијеш (скакавце), а ако из тога може да произиђе свађа, боље је, ради користи своје душе, да ствар препустиш Богу. Шта буде, биће по Његовој вољи.

693. Питање. Како то, владико? Зар треба да одстрањујемо од себе гнев Божји? Зар нећемо тиме разгневити Бога?

Одговор: Савршени га не одстрањују од себе зато што сву наду полажу на Бога, али ми, као телесни и као они којима су потребне земаљске ствари, осуђујмо сами себе као оне који греше и одстранимо од себе гнев Божји молитвом и псалмопојањем, молећи Бога да нам опрости, а унапред се постарајмо да Му захваљујемо. Јер, пошто ово прође, наши греси ће навући на нас нешто још горе и ми без покајања и без милостиње нећемо моћи да прекратимо невоље које нас постижу. Писмо говори: *Блажени милостиви, јер ће бити помиловани* (Мт.5,7). Немој рећи: „Зашто Бог, кад већ попусти на нас гнев ради нашег кажњавања, трпи оне који се не кају и одстрањују Његов гнев?” Бог нас опомиње гневом Својим да бисмо се ми покајали, а трпи када га ми одстрањујемо од себе и у дуготрпљењу Свом чека наше обраћење. Међутим, ако останемо у истом, премда и удаљимо од себе гнев Божји, подвргнућемо се нечем још горем и на нама ће се испунити реч Писма: *лечисмо Вавилон и не исцели се* (Јер.51,9). И нама неће остати ништа друго него да очекујемо вечне муке, таму најкрајњу, неуспављивог црва и шкргут зуба.

694. Питање. Вино које бих хтео да исцедим у свом подруму припада Јеврејима. Да ли ће бити грех ако то учиним?

Одговор: Ако Бог шаље кишу на твоју њиву, а јеврејску прескаче, онда ни ти немој цедити вино за Јевреје. Међутим, зашто ти хоћеш да си нечовечан, а не милосрдан кад је Бог човекољубив према свима и даје дажд праведнима и неправеднима, и кад је Сам Господ рекао: *Будите милостиви као што је Отац ваш милостив* (Јк.6,36)?

695. Питање. Дешава се да ми неко повери неку тајну и замоли ме да је никоме не кажем. Међутим, како да поступим када ме неко други преклиње да му је кажем? Ако кажем, ожалостићу онога који ми је поверио, а ако не кажем, ожалостићу онога који ме пита, а бојим се и његовог заклињања.

Одговор: Грех ће бити на ономе који те заклиње да кажеш зато што не треба објављивати тајну под изговором заклетве. Ти му реци: „Зар би теби било пријатно да ја откријем тајну коју си ми ти поверио? Ако би теби то било непријатно, немој тражити да ти откријем речи брата. Јер, речено је: *Што не волиш да теби буде, немој чинити ближњему своме* (Тов.4,5), и још: *како хоћете да вама чине људи, чините тако и ви њима* (Јк.6,31).

697. Питање. Дешава ми се да ми је срце надмено када са неким разговарам о животу светих и њиховим одговорима. Каж ми како да разговарам са смиреноумљем, те коме треба да говорим о томе и са каквим циљем.

Одговор: Када говориш о животу светих отаца и о њиховим одговорима, треба да осуђујеш себе, говорећи: „Тешко мени, јер говорим о врлинама отаца а сам нисам ништа стекао нити много напредовао. Живим, поучавајући друге ради њихове користи, а на мени може да се испуни оно што је апостол рекао: *зар ти који учиш друге, себе не учиш?* (Рим.2,21)” Ако будеш тако говорио, твоје срце ће обузети умиљење и твоје речи ће бити смирене. Међутим, треба да гледаш и на то коме говориш. Ако знаш да онај који слуша стиче корист, поговори са њим. У супротном, немој ни да говориш, јер је речено: *Блажен је онај који говори ушима које слушају* (Прич.25,12), како се не би десило да дајеш светињу псима и бацаш бисер пред свиње (уп.Мт.7,6).

698. Питање. Два христољубива човека су се искрено волела у Господу и руководили се у свом животу поукама отаца. Један од њих се у разговору изјаснио о трећем човеку, а други је, повевши се за ђаволским нашаптавањима, помислио да је то речено на његов рачун и веома се смутио. Када му је први објаснио о чему се ради, овај није прихватио објашњење. Из тога се међу њима развила мала препирка и они су заједно отишли оцима, објавивши о тој ствари истом оцу.

Одговор: Као једнодушан, говорим вам сву истину пред Богом. Обојица сте дужни да принесете покајање Богу и то не са лењошћу, него из свег срца, да би вам Он опростио молитвама светих отаца ваших. Ти, као оклеветан, ниси поднео прекор иако је требало. **Био си дужан** да кажеш: „Ја сам сагрешио и сав грех је на мени зато што се због мене смутио брат мој”. А он је (крив стога) што није расудио пре него што ти је упутио укор за суд која се **уопште** не односи на њега и **што је превидео** да ти до саме смрти ниси хтео било шта увредљиво о њему да кажеш. Тако се показало да ни један ни други немате трпљење. Ипак,

нисте ви криви него смо ми узрок зла, будући да немамо молитву. Кад бисмо је имали, ви бисте били сачувани од лукавог који међу вас сеје пlevу да би вас искушао. Ми смо, наиме, обавезни да се молимо да ви будете сачувани. Зар се ви не бојите Суда Божијег будући да се људи саблажњавају о вас, говорећи: „Ето и духовна деца отаца немају трпљење и устају једни на друге”? Ако се ви стидите да се од срца поклоните један другоме, ми ћемо се поклонити за вас, јер смо заслужили такву срамоту. Нека вам Господ опрости и нека вас сачува од лукавог, и нека га брзо сатре под ноге ваше (уп. Рим. 16, 20). Будите једнодушни у Господу и једномислени и једноверни. нека вас Господ утврди да бисте били непоколебљиви у страху Његовом. Амин.

699. Питање. Неки други христољубиви човек, који је указивао гостопримство оцима, послао је писмо истом старцу са питањем да ли му је корисно да се одрекне од света и да ступи у монашки живот. Кад му је старац у одговору написао да је удаљавање од света савршеније (од гостопримства), он се, помисливши да му је то речено као заповест, веома ожалостио и решио да више ни о чему не пита оца. Сазнавши за то Духом, старац је наредио да му се напише следеће:

Одговор: Пре свега, поздрављам љубав твоју у Господу и молим да одбациш сваку жалосну помисао, те да са радошћу и страхом Божјим прочиташ и схватиш оно што ти је написано раније, у првом писму. Ми ти то нисмо написали као заповест, научивши се томе од апостола који говори: *не да вам наметнем замку* (1. Кор. 7, 35), него расуђујући о разлици једне и друге ствари. Као што смо сви чули, Спаситељ је у Јеванђељу потврдио оно што је написано у Закону: *Не убиј, не учини прељубу*, и остало, а затим је ономе који Га је питао: *Све ово сачувах... шта ми још недостаје?*, о савршенству рекао: *Ако хоћеш савршен да будеш, иди продај све што имаш* (Мт. 19, 18; 20; 21) и остало што ти је познато. Међутим, мрзитељ добра увек иде за нама ометајући свако добро дело. Видећи да вам је написано нешто корисно, он је, још и пре него што сте разумели смисао написаног, пожуррио да смути вашу помисао. Чудно је како он помрачује ум и вара помисао човекову да овај не би стекао никакву корист те му не допушта да себе упита због чега се смућује, говорећи себи: *Због чега си тужна душо моја, и због чега се смућујеш. Уздај се у Бога јер Му се исповедамо* (Пс. 41, 6), и остало. Он то чини да би човека навео да помисли да нису свети они који му пишу, јер да су свети, написано би донело корист а не смућење и искушење.

Онај, пак, ко је трезвен, присећа се да су се апостоли смутили неверјем када су видели свог Владуку, Спаситеља и Христа. Он је то открио, рекавши им: *Што сте збуњени? И зашто такве помисли улазе у срца ваша?* (Лк. 24, 38). После тих речи одмах је дошла тишина. Тако ћемо и ми, уколико са безмолвијем у срцу прочитамо написано, наћи да у крајњој мери треба да принесемо плод по тридесет, ако не можемо по сто и по шездесет (Мт. 13, 23). Треба да знамо да нам је написано у сваком случају донело корист, јер се, ако и не успемо да испунимо оно што је савршено, ипак учимо да не мислимо високо о садашњем делу гостопримства. **Јасно ћемо схватити** да не чинимо нешто велико, будући да нисмо у могућности да испунимо оно што је савршено. Нисмо вам оно што садржи писмо написали да бисмо одбацили оно шта сада чините, него да бисте или прешли ка већем, или да бисте, остајући при ономе у чему се сада упражњавате, имали смирену мисао (о себи). Не чудите се искушењима. Ми имамо заповест: *Сваку радост имајте... када паднете у различна искушења* (Јак. 1, 2). Једном је један брат питао једног светог оца: „Аво, дешава се да се пре сна много помолим и оградим крсним знаком и да се баш ту ноћ деси блудно искушење у сну, а кад се не молим и не оградим крстом, искушења нема. Шта то значи?” На то му је старац овако одговорио: „Демони поступају тако из лукавства да би те удаљили од молитве и крсног знака, јер знају да човек од тога прима помоћ”. Тако и ти чини. Ако те демони привремено смуте у **вези смисла** одговора отаца на наша питања, немој престајати да им постављаш питања. Оци ништа тешко не налажу, будући да су ученици Онога који је рекао: *јарам је мој благ и време је моје лако* (Мт. 14, 30). Касније ћемо од њих обрести плод користи, па ћемо са псалмопојцем узвикнути: *обратио си плач мој у радост* (Пс. 19, 13), и остало.

700. Питање. Дешава се да се мој ум изненада расеје док са неким разговарам тако да изгледа као да сам ван себе и као да заборављам о чему смо говорили. То није због тога што се мој ум пребацује на нешто друго, него стога што падам у извансебност. Шта то значи, оче мој, и шта да радим? Ја сам врло жалостан (због тога).

Одговор: Та борба је од ђавола који хоће човека да постиди пред присутнима. Уколико им то отворено објасниш, говорећи: „Ђаво ме је навео на расејаност”, он ће се постидети и борба ће престати. Убудуће разговарај пажљиво. То се може сматрати безначајним, али оног ко не схвата може довести до великог сти-

да. Помињање имена Божијег у потпуности ће уништити све зло и укрепиће немоћ нашу. Амин.

701. Питање. Један христољубиви човек, веома уздржљив и пажљив према својој души, послао је питање истом старцу. Питао је о томе шта је човеку корисније да чини: да ли оно што му се саме чини добрим или да, претходно, саслуша савет отаца.

Одговор: Онај ко сам по себи мисли да учини нешто добро, а не пита оца, не иде по закону и ништа неће учинити по закону. А ко дела уз претходно распитивање, испуњује Закон и Пророке, будући да је постављање питања знак смирења. Такав подражава Христа, који је унизио себе узевши обличје слуге (Фил.2,7-8). Човек који живи без савета, непријатељ је самом себи, јер Писмо говори: *све чини са саветовањем* (Сир.32,21). И Јован Колов говори: „Ако видиш младог да по својој вољи узлази на небо, ухвати га за ногу и збаци назад”. Корисније је питати са смирењем, неголи ићи својеглаво, јер Сам Господ полаже савет у уста онога кога питамо, ради смирења и исправности срца онога који пита.

702. Питање. Дешава се да будем код отаца кад они расправљају о вери са неким од кривомислећих. Да ли да и ја ступим у препирку или не? Јер, помисао ми говори да издајем веру ако ћутим. Такође, да ли да кажем шта знам ако се развије опширан разговор о догматима? И (најзад), како да поступим ако ме нешто питају?

Одговор: Никада се не препири о вери. Бог то од тебе не тражи. Ти једино веруј исправно, као што си примио од Свете Цркве при крштењу и испуњавај заповести Његове. Испуни то и спашћеш се. О догматима не треба разговарати, јер је то изнад тебе, него се моли за своја сагрешења и нека се у томе упражњава твој ум. Чувај се да срцем не осудиш оне који воде такав разговор, будући да не знаш да ли исправно говоре или не. Бог ће судити о тој ствари. Ако те питају, реци: „Опростите ми, свети оци, то је изнад мене”.

703. Питање. Да ли ће бити добро ако и ја, сходно својим силама, кажем нешто у случају да јеретик приликом препирке речима доведе у недоумицу православног хришћанина, а ради тога да се он не би, будући побеђен, поколебао у православној вери?

Одговор: Ступајући у беседу, ти говориш пред Богом и људима и твој говор као да постаје поучавање. Међутим, реч онога који поучава без силе јесте неубедљива и бесплодна. Према томе, каква је потреба говорити ако се не пружа ни најмања корист? Ако заиста желиш да укажеш помоћ, призиви Бога у свом срцу, јер Он зна тајно и може да учини више од онога што иштемо (Еф.3,20). Тада ће Он учинити по Својој вољи са онима који се препиру. Тако ћеш у тој ствари поступити са смирењем. **Поучи се из следећег** примера. Неко, злоупотребљавајући своју власт, неправедно затвори извену особу. Видећи то, неко други, сам немајући могућности да то спречи, оде и неопaziце саопшти ономе ко је силнији а овај, по сили своје власти, ослободи затвореног. Онај ко је неправедно заточио ту особу тиме ће се смути, јер неће знати ко је обавестио јачега. Тако и овде, приступимо Богу срдачном молитвом за веру и братију нашу, а Онај који се заклео Собом да хоће да се сви спасу и дођу у познање истине (1.Тим.2,4) учиниће и са њима по Својој вољи.

704. Питање. Да ли бар могу да испитам оно о чему расуђују како бих, сазнавши о томе поуздано, избегавао ступање у препирке?

Одговор: Немој испитивати ништа од оног што Бог не тражи од тебе нити у разговору произноси речи које те доводе у опасност, него се задовољи, као што сам раније рекао, исповедањем праве вере и не мудруј ни о чему што је изнад тога.

705. Питање. Да ли да узмем учешће у разговору ако се поведе реч о нечему из Писма или да прећутим? И ако они који разговарају буду у недоумици о нечему што је мени познато, да ли да се изјасним о томе или не?

Одговор: Ћутање је боље. Ако они сумњају и ти знаш оно чиме се може разрешити њихова сумња, кажи са смирењем шта знаш, а ако не знаш, не говори ништа по својим сопственим помислима будући да је то неразумно.

706. Питање. Да ли да прећутим када се разговор поведе о предметима који нису штетни за душу, или да узмем учешћа у њему?

Одговор: Пре него што те питају, није добро почети говорити. Па и када те питају, кажи са смирењем и страхом Божјим оно што знаш, не узносећи се ако твоја реч буде примљена и не жалостећи се ако се не прихвати, будући да је такав пут Божји. А да те не би сматрали ћутљивим, кажи и сам по нешто што

знаш, премда и скраћујући (реч своју), па ћеш се избавити од многоговорљивости и сујетног мишљења о себи.

707. Питање. Дешава се да говоримо о јеретицима, те да неко затражи да прокунем Несторија и њему сличне. Да ли да то учиним или не?

Одговор: Очигледно је да су Несторије и јеретици после њега под анатемом, али се ти не усуђуј никога да проклињеш. Јер, онај ко себе сматра грешним, треба да оплакује своје грехе и ништа друго. Никога не треба осуђивати и проклињати него **свако** нека сам себе испитује (2.Кор.13,5).

708. Питање. Шта да кажем ономе који на основу тога помисли да се ја са њима слажем?

Одговор: Кажи му: „Премда је очигледно да су јеретици достојни проклетства, ипак сам ја грешнији од сваког човека и бојим се да не бих, осуђујући друге, осудио сам себе. Јер, чак ако прокунем и самог сатану, ја проклињем самог себе као оног који чини дела његова. Господ је рекао: *Ако ме љубите, заповести моје држите* (Јн.14,15), и апостол говори: *Ако неко не љуби Исуса Христа, нека је анатема* (1.Кор.16,22). И тако, ако неко не испуњава заповести Његове, он Га не воли, а ко Га не воли, налази се под проклетством. Како такав може друге проклињати?” Кажи му то и ако он продужи по старом, ти, да не би повредио његову савест, прокуни тог јеретика.

709. Питање. Како да поступим кад не знам да ли је заиста јеретик онај кога, по његовом захтеву, треба да прокунем?

Одговор: Реци му: „Брате, ја не знам како мудрује тај о коме ти говориш. Изгледа да ће ми бити на осуду ако проклињем онога кога не познајем. Кажем ти да другу веру осим оне коју су (предали) 318 светих отаца не познајем. Ко мисли другачије него што она учи, сам је себе анатемисао”.

710. Питање. Како да поступим ако започне гоњење? Да ли да останем или да се удаљим?

Одговор: Питај духовне оце и како ти кажу, онако и поступи. Не иди за својим разумом како због непромишљености не би упао у беду.

711. Питање. Како да поступим ако за време невоље не сретнем оце у које имам пуно поверење, те не могу да их питам о

томе? Да ли да останем, како се не би показало да издајем веру, или да одем, из страха да ме не принуде да је издам?

Одговор: Стани на молитву и моли се из свег срца свог човекољупцу Богу, призивајући: „Владико, помилуј ме ради благости Своје. Не допусти да се удаљим од воље Твоје и не предај ме погуби у време долазећег искушења”. Учини тако три пута, као што је и Спаситељ учинио у час кад су Га издали и ако после тога осетиш у себи несумњиво усрђе да останеш и да, уз помоћ Божију, претрпиш све долазеће невоље, чак и саму смрт, онда остани. Уколико, пак, осетиш страх у срцу свом, иди и немој мислити да тиме издајеш веру. Бог од нас не захтева оно што је изнад наших сила. Јер, ако останеш, премда осећаш страх, може се десити да, не будући у стању да поднесеш невоље и мучења која те снађу, постанеш издајник истине и да се подвргнеш вечној муци.

712. Питање. Како да поступим ако и против воље упаднем у то искушење?

Одговор: Сву своју бригу положи на човекољубивог Бога, говорећи: „Владико, ја се нисам подвргао том искушењу као онај који може да га поднесе, него ме је оно сусрело против воље. И тако, по благости Својој и ради молитава светих Твојих, немој дозволити да издам свету веру”.

713. Питање. Како треба молити оце за опроштај властитих грехова? Да ли говорити: „Опростите ми”, или: „Испросите ми опроштај”? И како треба да говорим када молим Самог Господа?

Одговор: Говори овако: „Помилуј ме, Владико, ради светих Твојих мученика и ради светих отаца, и њиховим молитвама опрости ми сагрешења моја”. Јер, и пророк је говорио: *Авраама ради слуге Твога* (Дан.3,35), а и Сам Господ је рекао: *Заштитићу град овај мене ради и ради Давида, слуге мога* (4.Цар.19,34).

714. Питање. Како да поступим када се задесим са светским људима и почне празнословље? Да ли да останем или да одем?

Одговор: Ако немаш особите потребе, иди, а ако имаш потребу, умом се окрени својој молитви, а њих не осуђуј, знајући своју немоћ.

715. Питање. Да ли ми наређујеш да тај разговор променим на неку кориснију тему, уколико су они расположени према мени?

Одговор: Ако знаш да радо слушају реч Божију, испричај им нешто корисно из житија светих и скрени разговор на нешто душекорисно.

716. Питање. Да ли је добро призвати име Божије за време разговора са неким?

Одговор: И за време разговора и пре разговора и после разговора, и у свако време и на сваком месту треба призвати име Божије. Писмо говори: *молите се без престанка* (1. Сол. 5,17), јер се тиме укида свако искушење.

717. Питање. Како човек може непрестано да се моли?

Одговор: Када је сам, треба да се упражњава у псалмопојању и да се моли наглас, а ако је на тргу или уопште са другима, не треба да се моли наглас, него једино умом. Уз то, треба чувати очи ради избегавања помисли и ђавољих замки.

718. Питање. Каква је корист од упражњавања у псалмопојању ако не осећам силу изговараних речи због неосетљивости срца?

Одговор: Премда ти и не осећаш (силу онога што изговараш), ипак је осећају демони, те слушају и дрхте. Зато немој престати да се упражњаваш у псалмопојању и молитви па ће, мало по мало, неосетљивост твоја омекшати.

719. Питање. Дешава се да са оцима или световњацима седим близу цркве и чујем да се у њој чита Трисвето. Да ли да устанем и да другима који седе са мном на то скренем пажњу?

Одговор: Уколико су то оци, учини као што и они чине. Уколико су световњаци и то старији од тебе и знаш да ће се саблазнити (ако им то напоменеш), боље је сачувати њихову савест и поступити онако како они поступе. Уосталом, ти можеш и седећи са њима рећи Трисвето у срцу своје. Ако те, дакле, нешто омета у томе, и само ово сећање може бити довољно. Уколико, пак, они који седе са тобом нису старији од тебе, устани и изговори Трисвето. Ако их тиме подтакнеш да устану, неће бити немесно, а они нека поступе како хоће.

720. Питање. Како да поступим када сам сам, али имам нешто у рукама што ме спречава да устанем?

Одговор: Немој бити тужан ако не можеш да устанеш зато што се све може учинити мисаоно и са расуђивањем.

721. Питање. Како да поступим када ме оци задржавају да останем код њих, а ја имам неопходан посао?

Одговор: Ако су они такви да расуђују по Богу о стварима, кажи им са смирењем: „Опростите, имам неодложан посао”, и како ти кажу, онако и поступи без устежања, верујући да ће ти то у сваком случају бити корисно.

722. Питање. Дешава се да једем са неким од отаца и да неко од њих благослови постављену храну. Да ли је потребно да му ја, желећи да почнем са јелом, кажем: „Благослови” и да чекам да он поново благослови (храну) или је довољан први благослов? Деси се, такође, да је његов ум заузет нечим другим (када га ја молим за то) те он касни да ми одговори, због чега сам ја увек тужан. Осим тога, да ли је добро да храну знаменујем крсним знаком пре него што је се дотакнем?

Одговор: Он је већ једном благословио (храну) и није потребно (очекивати други благослов). Исто тако није потребно закрштавати храну с обзиром да је благослов такође **известан** печат. То није потребно ни стога што би могао да саблазниш онога који је благословио или неког другог наводећи га на помисао да не верујеш његовом благослову.

723. Питање. Да ли да послушам када ме оци код којих сам дошао принуђују да благословим храну?

Одговор: Немој послушати него реци: „Ја нисам клирик и немам монашки образ, него сам човек из света и грешан. То превазилази моју меру. Опростите ми, Господа ради”.

724. Питање. Како да поступим када смо сви који седимо за трпезом световњаци и немамо никога ко би могао да нам благослови (трпезу)?

Одговор: И за световњаке је добро да благосиљају Бога када приступају трпези будући да се сећањем на Бога освећује храна. Тај благослов нема значење које има благослов свештенослужитеља. Он је само славословље и сећање на Бога, будући да свима приличи да се сећају Бога и да Га славе. Због тога то могу чинити и световњаци када међу собом немају никога ко би им могао благословити храну.

725. Питање. Како треба поступити када су они у недоумици ко ће да благослови и кад то уступају један другоме?

Одговор: Онај ко је изнео трпезу треба да иште благослов од онога кроз кога жели да прими благослов за њу. Када, пак, то

неће нико да прими на себе, ради избегавања спора треба он сам да то узме на себе и каже: „Молитвама светих отаца нека Господ на нама покаже (милост) Своју. Амин”.

726. Питање. Рекли сте да је добро да и световњаци помињу Бога за време јела како би се тим сећањем осветило јело. Да ли наведени стих и молитву треба изрећи пре него што је хлеб постављен на трпезу?

Одговор: Може се изговорити (и раније), али пошто се у молитви каже да се благослови постављено, биће боље да се, сагласно са поретком, молитва каже кад је хлеб већ постављен на трпезу.

727. Питање. Како да поступим када ми оци предлажу да пресудим о некој ствари, а ја се баш не уздам у себе. Да ли да одбијем или да се сагласим са њиховим (предлогом)? Да ли да кажем шта мислим или најпре да питам оне који знају боље од мене, па да тек онда пресудим?

Одговор: Ради наредбе отаца прими (суд на себе) и реци онима који се суде да ћеш судити онако како ти изгледа праведно. При томе се старај да своју мисао утврдиш на правди и не нагињи срцем ни према коме из страсти или расположења, него кажи саму правду како ти она изгледа. Јер, Бог, који једини зна истину, просуђује нашу намеру. Неће бити неумесно ни да упиташ оног који зна боље од тебе.

728. Питање. Да ли да захтевам од њих да положе заклетву ако та ствар буде то захтевала?

Одговор: Никада и ни од кога не захтевај да се заклиње, јер је Бог забранио да се било ко куне (Мт.5,34), него реци: „Ова ствар захтева заклетву. У вашој је вољи да ли ће те то потврдити заклетвом”. Уколико од виших власти добијеш наредбу да пресудиш, онда захтевај да положе заклетву, али размотри да ли ће то бити корисно. После тога захтевај заклетву ни мало не сумњајући.

729. Питање. Шта да радим када седим поред старца или неког високог лица док он чита и видим да греша у нагласку или изговарању речи, а ја знам боље од њега. Да ли да му скренем пажњу на то или не?

Одговор: Ако знаш да ће радо примити речи твоје, учини тако. У супротном, не говори ништа. Пази на себе да због тога не

би никла таштина у твојој помисли, јер ти је неупоредиво корисније да ћутиш него ли да било шта кажеш са сујетом.

730. Питање. Један други христољубиви човек питао је истог старца: „Како да поступим када неки монах тражи да му помогнем у некој ствари која ми не изгледа да је по Богу?”

Одговор: Ако то није по Богу, немој му помоћи него одбиј ту ствар и реци му саму истину: „(Ја ти не могу помоћи) зато што ти, како ми се чини, иштеш од мене оно што није праведно”. А ако је дело по Богу и не доноси никакву штету за твоју душу, помогни му сходно својој сили и имаћеш награду за то. Ако ти предстоји штета, немој узимати удела у тој ствари зато што Бог од тебе не тражи да чиниш било шта што може бити штетно за душу.

731. Питање. Дешава се да видим да неко досађује монаху или да га вређа па се смуђујем због тога. Да ли добро чиним или не?

Одговор: Ништа што бива са смућењем не може бити добро, већ произилази од ђаволског дејства и самооправдавања. И тако, ако се смутиш не говори ништа, јер ћеш и онога само још више смутити а и зло се не уништава злом. Ако се, пак, не смутиш, реци му са кротошћу: „Зар се ти не бојиш греха будући да неправедно вређаш аву? Зар ти не знаш да је образ који он носи Божји, и да ће се Бог разгневити на тебе”. Ако будеш тако говорио, говорићеш по Богу. Бог је моћан да га укроти онако како Му је угодно.

732. Питање. Неки други христољубиви човек је питао истог старца: „Имам суђење са једним човеком у вези једног посла. Како ми наређујеш да поступим? Да се са њим судим упорно, или да оставим упорност и да одустанем (од тужбе)?”

Одговор: Што пре се постарај да се повучеш, будући да само савршени људи могу да се не смуђују од искушења која наилазе, а немоћни, уколико не пожуре да се избави од спора, доспева до раскајања и, принуђен да оптужи самог себе, најзад долази до хуле на Бога и погубљује душу своју. Тада се на њему испуњује она реч: *Јер, каква је корист човеку ако сав свет задобије, а души својој науди* (Мт.16,26).

733. Питање. Један човек ми је дужан и уколико му ја унеколико не попустим, нећемо се никада помирити. Како наређујеш да поступим?

Одговор: Ко тражи мир, неће се лишити мира Божијег, јер ко је веран у најмањем и у многим је веран (Лк.16,10), и: милост слави победу над судом (Јак.2,13). Молитва наша и треба да буде о томе да нам Бог да мир како бисмо могли вршити дело Божије, како је то и посведочио најсветији Хранитељ, тј. Чувар целе Цркве.

734. Питање. Да ли сам дужан да примам сваког монаха који са пута сврати код мене, не питајући (ко је и одакле је)? И како да га отпустим кад сам већ пожурio да га примим? Да ли је потребно да му дам нешто када одлази, будући да неки имају потребу за тим?

Одговор: Премудри је написао: *Не уводи сваког човека у дом свој* (Сир.11,29). И тако, кад ти долази странац, најпре се помоли Богу и затим питај одакле је и куда иде. И ако се открије да га можеш примити, прими га и, нахранивши га, отпусти не дајући му ништа. Јер, уколико будеш хтео да указујеш гостопримство изнад своје мере, нећеш бити у могућности да дуго тако издржиш.

735. Питање. Како да поступим када странца задржим код себе неколико дана, имајући поверење у њега, а (затим) усхтем да негде пођем али се застидим да га замолим да и он иде, да се не би саблазнио? Такође, како да поступим ако напосто усхтем да ме остави?

Одговор: Кажи му срдечно: „Аво, не мислиш ли ти некуда поћи?” И ако каже: „Да, намеравам да пођем”, ти реци: „И ја такође имам потребу да одем из куће”. А ако каже: „Не, не намеравам”, онда му кажи: „Шта мислиш? Ја треба да идем негде, а овде нема никога ко би ти послужио (у мом одсуству)”. На тај начин ће он у миру отићи.

736. Питање. Да ли је добро поспремати ствари по келији како се нешто не би изгубило, или их треба оставити вољи Божијој?

Одговор: Добро је поспремати ствари и то не само оне које су неопходне за гостопримство, него и оне које служе домаћој потреби, премда је потреба и намирена. Јер, ђаволу не треба давати повода за искушавање. Ако се деси да се нешто из заборавности или из лењости изгуби, немој бити жалостан, него прекори себе због своје лењости и моли опроштај од Бога. Нека те због тога (непријатељ) не одбије од доброг дела гостопримства. Упраж-

њавај се у њему по силама својим, али не преко својих могућности, све чинећи са расуђивањем и бринући се да се не да место искушењу.

737. Питање. Господ је рекао: *Блажени који плачу* (Мт. 5,4), а по речима апостола (треба) да смо увек радосни (1.Сол.5, 17), и једни према другима весели и нежни. Кажи ми какво се дело човеку урачунава у плач, а какво у непрестану радост? Да ли могу и једно и друго да иду заједно?

Одговор: Плач је туга по Богу која рађа покајање. Знаци покајања су: пост, псалмопојање, молитва, поучавање у речи Божијој. Радост је веселост по Богу која се благопристојно пројављује при сусрету са другима на лицу и у речи. Нека твоје срце чува плач, а лице и реч пристојну веселост.

738. Питање. Дешава се да пријатељ од мене тражи да јемчим за њега. Да ли да то учиним или не?

Одговор: Јемство доводи до искушења. Према томе, ако желиш да избегнеш искушење, немој се прихватити да јемчиш за било кога, него му слободно реци истину овим речима: „Ти знаш да те волим, али ја имам заповест од отаца који знају, или боље рећи, предвиђају моју немоћ да било коме будем јемац. Ја се бојим да преступим заповест и сагрешим пред Богом”. Тако му реци и ако се увреди немој бити неспокојан због тога. Ако од тога можеш да се избавиш под неким благообразним изговором - и то је добро. Јер, може се десити да он не жели да те узме за јемца или због уважавања према теби, или због нечег другог, те према томе, неће бити ни жалости. Ако се, пак, превариш и јемчиш за некога, немој се предавати унији, него реци помисли: „Шта је било, било је”. Нека те Господ избави и покрије од последица тог дела, а ти немој престајати да се молиш Богу, јер је Он моћан да уреди твоју ствар (на добро) - по великој милости Својој.

739. Питање. Мој вољени пријатељ је у опасности у односу на спасење душе и у опасности да изгуби имање. Да ли ми наређујеш да му помогнем?

Одговор: Ако по Богу волиш свог пријатеља и он је у опасности у односу на спасење душе или у опасности да изгуби имање, постарај се да му помогнеш сходно својим могућностима, наравно, уколико у томе не видиш душевну штету. Ако и теби предстоји душевна повреда, повуци се и не мешај се у ту ствар, оставивши то Богу и молећи Му се да Он укаже помоћ твом

ближњем. Он је моћан да уместо нас учини оно што је корисно за њега.

740. Питање. Показало се да је мој пријатељ јеретик. Да ли да га саветујем да исправно мисли?

Одговор: Саветуј га да позна праву веру, али се не препири са њим и немој желети да се удубљујеш у његово мудровање да се и сам не би заразио његовим отровом. Ако он жели да стекне корист за себе и да чује истину вере Божије, приведи га оним светим оцима који могу да му укажу корист у Христу. На тај начин ћеш му помоћи по Богу, без штете за себе. Уколико се, пак, он после првог и другог саветовања не исправи, клони га се, по речима апостола (Тит.3,10). Јер Бог, као што говоре оци, не тражи да човек чини нешто што превазилази његове моћи. Ако видиш, говоре они, да се неко дави у реци, немој му пружати руку да не би и тебе повукао за собом и да не би тако и ти потонуо са њим, него му пружи жезал свој. Уколико га будеш могао извући, биће добро, а ако не, остави у његовим рукама свој жезал и спашћеш се сам.

741. Питање. Један од отаца је имао друга кога је много волео у Господу и кога су сви сматрали православним. Међутим, открило се да је јеретик по својим мислима. Тада су га оставили они који су га волели. Чувши, међутим, касније да он хоће јавно да одступи од Цркве, помислили су да пођу и да му направе поклон бојећи се да он то не учини због туге и да се узрок тог поступка не припише њима. Међутим, претходно су о томе питали старца.

Одговор: Болест је болест. Према томе, не показујте притворне знаке (пажње), будући да бисте учинили поклон не зато што сте криви пред њим, него због тога да он не би одступио од Цркве.

742. Питање. Исти су поново питали старца: „Како да поступимо ако он то учини (тј. јавно одступи од Цркве)? Да ли да га поздрављамо кад га сретнемо или не?”

Одговор: Какво расположење имате према свима таквима, такво имајте и према њему, урачунавајући и њега у њихов број.

743. Питање. Да ли је грешно ући у цркву за време службе и изићи пре краја?

Одговор: Савршено и богоугодно дело састоји се у томе да онај ко уђе у цркву слуша Писмо и пребива на служби до њеног окончања. Без оправданог разлога не треба излазити из цркве пре краја службе будући да је то **знак** презирања. Уколико, пак, постоји потреба, излазак ће бити опроштен али и у таквом случају човек не треба да се правда, него да тражи опроштај од Бога, говорећи: „Владико, опрости ми што не могу да испуним оно што сам дужан”.

744. Питање. Може ли да се разговара у цркви?

Одговор: У дому Божијем не би требало да се разговара за време свете литургије, него се треба бавити молитвом и усрдно слушати божанствено Писмо које оглашава оно што служи на спасење нашим душама. Ако се и јави потреба да се нешто каже, треба се изјаснити кратко, сагласно са побожношћу и страхом због особености тренутка, и то сматрати нечим што повлачи осуду.

745. Питање. Како да поступим када желим да ћутим (у цркви) али неки од отаца започињу разговор са мном? Ако оћутим, они се могу саблазнити, помисливши да их презирем.

Одговор: Ако почну да говоре, одговори кратко и то урачунај (себи) у осуду.

746. Питање. Помисао ми говори да не излазим често из своје куће, али се дешава да током недеље неколико пута буде црквена служба. Да ли да идем на њу или је боље да се (молим) код куће?

Одговор: Ако знаш да ти сусрети при изласку из куће наносе штету, боље је да не излазиш често, па макар повод **за изласке** био и црквена служба. Можеш ићи само повремено будући да безмолвије избавља од многих зала.

747. Питање. Дешава се да је потребно да изађем из куће било због властите нужде, било због отаца. Зар ми неће бити на оптерећење савести ако (у таквом случају) не пођем и на црквену службу?

Одговор: Ако имаш велику потребу да изађеш из куће или наредбу отаца, постарај се да своје дело испуниш са страхом Божјим. Немој се смућивати што нећеш бити на црквеној служби, него се врати кући и сећај се својих грехова. Уколико, пак, из куће изађеш из лењости и расејаности, онда је корисније поћи на црквено сабрање и не бити расејан него пазити на себе.

748. Питање. Да ли је добро ићи ноћу у цркву (на бденије) или, пак, бденије **треба** вршити код куће, сходно својим моћима?

Одговор: Добро је вршити бденије у дому зато што у цркви често има разговора.

749. Питање. **Дешава се** да хоћу да одем тамо где се чувају мошти светих мученика или да одем у цркву. Да ли да се, при уласку у **свето место**, ограничим на поклоњење жртвенику и светим моштима, или, пак, да се тамо причестим и Светим Тајнама? Зар то неће оптеретити моју (савест)?

Одговор: Поклоњење неће бити на оптерећење **савести**, али причешћу **већ** треба прилазити заједно са свим људима. Пази да се не причешћујеш у олтару. Ако, пак, по наредби свештеника будеш тамо позван, замоли га неколико пута (да те остави да **се причестиш** заједно са другима). Уколико он буде упоран, буди му послушан, јер он зна шта чини. Уколико дође до оптерећења (савести), биће то на његов рачун. (Ипак) пази да у теби не никне сујета и ући осуђујући себе као недостојног, као што заиста и јеси.

750. Питање. Неко је намеравао да се удружи са неким човеком ради извесног посла, те је старца питао да ли ће то бити добро.

Одговор: То дело не доноси користи ни души ни телу него пре невољу и сујету. Пошто нисам разуман и не познајем Писмо, рећи ћу ти светску пословицу: „Ко има сарадника, има господара”. Уосталом, чини како хоћеш. Ми никоме не заповедамо како никога не бисмо ожалостили. Зато, испитај себе да ли си спреман да чило сусретнеш невољу или не. Господ с вама. Амин.

751. Питање. Помисао ме подсећа на недостатак потребних ствари нашаптавајући ми да нећу моћи да прехраним себе и своје укућане. Шта то значи?

Одговор: То је људска жалост. Кад бисмо имали наду у Бога, Он Сам би нама управљао по Својој вољи. Према томе, *положи на Господа жалост своју* (Пс.54,29), јер је Он моћан да теби и твојим укућанима подари (све неопходно) без жалости и невоље. Реци Му: „Нека буда воља Твоја” и Он те неће оставити у жалости и невољи. Господ нека те помилује и покрије десницом Својом. Амин.

752. Питање. Ава је замолио једног христољубивог схоластика кога су оци општежића волели да испуни једно неопходно дело које није могло да се одложи, будући да је он имао обичај да Бога ради усрдно испуњава њихове молбе. Међутим, по ђаволском дејству, десило се да се он олењи да испуни ту ствар. Жалећи због тога, ава је питао истог старца шта треба да му напише.

Он је наредио да му се напише следећи одговор: „Знамо да ти наносимо жалост и тескобу, досађујући ти због наше ствари, али си и ти нас ожалостио јер си се олењио и ниси ништа учинио. Кажу нам отворено да ли те оптерећујемо, па те убудуће нећемо оптерећивати. Бог може, ако не преко тебе, а оно преко другог да испуни нашу потребу. Постарај се око наше ствари или нам реци (да нећеш), па ће се (Сам) Бог постарати за то. Моли се за нас”. Када је схоластик то чуо, његово срце се запалило као огањ и он се искрено потрудио на ствари коју су тражили, те је ускоро, на молитве отаца, постигао успех у томе, чиме је дотична потреба била намирена. Дошавши касније оцима, он је направио поклон иштући опроштај.

Толико је моћна реч силног, реч која произилази од Духа Светог. Она све брзо завршава, јер су *речи мудрих*, како говори Писмо, *као жалац* (Проп.12,11). Тако је и овде: дело је завршено а душа тог човека се исцелила од лењости, те мајке свих зала.

753. Питање. Један брат је питао истог старца: „Под какву осуду потпада онај који врши дело Божије са немаром, услед чега се оно штети или потпуно пропада?”

Одговор: Такав је сличан ономе који је украо неку ствар или ју је, насупрот вољи Божијој, злоупотребио. Због тога су им и осуде једнаке.

754. Питање. Да ли ће потпасти под осуду онај који се стара да врши дело Божије марљиво али се, мимо његове воље, деси да ствар пропадне?

Одговор: Он треба себе да кори и да моли опроштај од Бога као онај који није био довољно марљив.

755. Питање. **Дешава се** да неко при неком делу Божијем сумња у некога (од сарадника) те не бива разуверен у својој сумњи. Докле он треба да је чека?

Одговор: У сумњи не треба пребивати ако она наноси штету души. Ако, пак, она не носи штету, човек не треба да упада у унијети нити да оставља бригу (за дело) иначе ће бити осуђен као лењивац. *Нека је проклет*, говори Писмо, *ко са немар-*

ношћу обавља дело Божије (Јер.48,10). Он треба од Бога да моли да му пружи помоћ и избављење на корист душе.

756. Питање. Како да поступим кад ми, приликом сређивања рачуна са неким, помисао нашаптава да макар мало **средстава** задржим из пристрасности, те да га обманем?

Одговор: Напротив, постарај се да му даш мало више, колико ти неће бити на терет, барем један новчић, како би избегао злу похлепност. Онај ко се стара да да нешто више (самим тим) удаљује себе од греха грамзивости. Од малог човек напредује ка већем, као што и од малих страсти произилазе велике. Нека те Господ уразуми у страху Своем.

757. Питање. Како да поступим кад после завршеног рачуна приметим да сам ненамерно узео нешто више?

Одговор: Ако се ради о нечем великом, врати му. Ако си против намере узео више него што је требало да узмеш и нађеш да је тако, врати му. А ако ниси узео **много**, немој враћати, изузев ако је много сиромашан, јер ће он и мало осетити. Тада треба да му даш оно што је праведно.

758. Питање. Да ли је грех да се било шта ради недељом?

Одговор: Чинити нешто у славу Божију није грех, јер је апостол рекао: *дан и ноћ радимо да не бисмо били на терету икоме од вас* (1.Сол.2,9). Грех ће бити ако се ради нешто што није по Богу, са презиром (према недељи), из лакомости и ниског користољубља. Уосталом, корисно је да се у недељни дан, на Господње празнике и на дане спомена светих апостола уздржавамо од послова посећујући цркву, јер нас томе учи предање светих апостола.

759. Питање. Да ли је добро давати нешто од благослова отаца иноплеменику или сирوماху?

Одговор: Немој се устручавати да сирوماху даш оно што су оци благословили, јер је и то милостиња. Исто тако се (не устручавај да даш) и иноплеменику, будући да благослов тиме не трпи штету. Напротив, он ће и на њега пренети благослов и може се десити да, кроз тај благослов који има Божију силу, и он дође до познања истине. Један музикант, по имену Филимон, намеравао је да принесе жртву идолима уместо светог мученика Аполонија. Желећи, исто тако, да се сакрије од гледалаца, обукао је на

себе његову одећу и њеном силом се изменио (изнутра) те и сам постао мученик.

760. Питање. Да ли ће бити неразумно ако позовем неког кад се мој магарац разболи да му бајањем одагна (болест)?

Одговор: Бајање, тј. **врачање**, Бог је забранио и ни у ком случају га не треба употребљавати будући да је нарушавање заповести Божије душевна погибао. Боље је да лечиш своје магаре на други начин. Питај лекаре за савет - у томе нема греха, или га покروпи освећеном водицом.

761. Питање. Да ли ће ми се уписати у грех ако мој слуга без мог знања оде онима који врачају?

Одговор: Неће се теби урачунати у грех, него њему. Међутим, чим сазнаш за то, постарај се да га уразумиш и посаветујеш да то више не чини.

762. Питање. Треба ли ономе кога видим да иде врачару да кажем да не иде, будући да је то богопротивно дело?

Одговор: Ако је тај човек твој вољени у Христу брат, треба да му кажеш: „Брате, ти тиме штетиш својој души и гневиш Бога који је забранио ту ствар”. Уколико те, пак, не послуша, сам ће видети (последнице тога). А ако је то неко са стране, не треба о томе да се бринеш све док те он сам не пита за то. Тада си дужан да кажеш истину, јер ћеш бити осуђен ако не кажеш. Саул је намеравао да пође врачари, па је о томе питао свог сина Јонатана. Овај му је одговорио да иде, због чега је **касније од оца** био осуђен. Ти си дужан да онога који је под твојом влашћу опоменеш и чак, у случају непослушања, да га казниш.

763. Питање. Да ли је грех препирати се о већој или мањој цени кад неко продаје неку ствар?

Одговор: Нема греха у томе да се по узајамној сагласности даје и узима за (различиту) цену, све док се то чини без принуде и по слободној вољи. Међутим, ако неко зна да је стекао више (него што вреди ствар), он сам од себе треба да врати (вишак), чиме ће учинити добро дело за које ће заслужити захвалност. Ако се неко договара са оним који је под његовом влашћу, треба да пази да то не чини уз присилу, јер ће то бити грех. Напротив, он треба да му унапред каже: „Ја се нећу увредити, брате, ако се ти не сагласиш са оним што ти предлажем, али ја немам намеру да дам више”. Уосталом, чини како ти је угодно и како знаш.

764. Питање. Ви учите да је добро у сваком случају укоревати самог себе. Међутим, како да поступим (у случају) кад ме неко осуђује да сам крив, а ја не знам своју кривицу? Јер, ако усхтем да признам да сам крив, он ће наћи потврду свог огорчења, јер сам му наводно заиста сагрешио, а ако станем да се правдам пред њим, говорећи да је ствар другачија, упашћу у самооправдавање. Како да примим (ту) оптужбу? Уразуми ме, оче свети, како да поступим у (таквом случају).

Одговор: Најпре укори себе у срцу и учини поклон брату, говорећи: „Опрости ми, Господа ради”. И тада му са смирењем реци (не да би оправдао себе, него да би га излечио и избавио од подозрења): „Оче мој, није ми познато да сам хтео у било чему да те ожалостим или да ти у било чему сагрешим. Стога (те молим) да не мислиш тако о мени”. Ако се он и после тога не разувери, реци му: „Сагреших, опрости ми”.

765. Питање. Дешава се да ја заиста некеме сагрешим и да се он, сазнавши за то, ожалости. Да ли је добро сакрити од њега истину да би се жалост одстранила од њега, или треба признати свој грех и искати опроштај?

Одговор: Ако је он сигурно сазнао за то и ти знаш да ће се ствар испитати и (твој поступак) открити, реци му истину и тражи опроштај, будући да би га твоја лаж још више раздражила. Уколико, пак, он не зна (сигурно) и видиш да се ствар неће подврћи испитивању, неће бити неприлично да се та ствар прећути како се не би развила скорб. Тако је и пророк Самуило, када је био послан да Давида помаже за цара, (уједно) хтео да принесе и жртву Богу бојећи се да Саул не сазна за његову праву намеру. Господ му је рекао: *узми са собом јуницу и реци: „Идем да принесем жртву Господу”* (1.Цар.16,12). Тако је пророк сакрио своју праву намеру, а открио само другу. Исто тако и ти прећути о непријатном (за ближњег твог) и ствар ће се безболно завршити.

766. Питање. Како могу себе укоревати ако је очигледно да нисам сагрешио другоме, него је пре он сагрешио мени? На пример, ако ме на путу сретне човек кога никада нисам познавао и (при сусрету) ме без разлога удари иако му ништа нисам рекао, како могу сам себе да укоревам?

Одговор: Можеш тако што ћеш рећи: „Крив сам што сам пошао овим путем. Јер, да нисам њиме пошао, не бих се срео са тим човеком и он ме не би ударио”. Видиш ли да и у том случају можеш себи приписати кривицу?

767. Питање. Шта да радим ако не видим да сам очигледно сагрешио или не налазим тог часа нешто за шта бих се укорео?

Одговор: Реци: „Несумњиво је да сам сагрешио, али је то сада сакривено од мене”. То и значи укоревати се.

768. Питање. Један други христољубиви човек често је долазио у општежиће отаца. Једном је прошло доста времена пре него што је дошао. Када му је ава са веселим лицем рекао: „Па ти си знао пут догде”, он је одговорио: „Аво, да сте се молили за мене, не бих закаснио да дођем. Ипак, молим те да о томе обавестиш старца”. Чувши за то, старац му је одговорио:

Одговор: Ти си нам открио да спавамо и да ништа не можемо учинити. Но, ни ти се ниси показао марљив да дођеш и да нас пробудиш, што си могао учинити, по примеру Спаситељевих ученика. Када се дигла бура они су Му приступили и пробудили Га говорећи: *Учитељу, изгибосмо* (Лк.8,24). И уставши, Он их је спасао.

769. Питање. Чувши то, он је опет поновио исто (што је рекао раније). На то је старац рекао: „Опрости ми, у препирању нема смирења”. Чувши речено, он је осетио умиљење и, стекавши корист, отишао.

770. Питање. Један христољубиви човек је питао истог старца: „Бог је човека створио слободним, а Сам говори: *без мене не можете чинити ништа* (Јн.15,5). Стога питам како сагласити нашу слободу са **спознајом** да без Бога ништа не можемо чинити”.

Одговор: Бог је човека створио слободним да би овај могао да тежи добру. Међутим, стремићи ка добру својом вољом, он не може да учини добро без помоћи Божије, јер је написано: *није ни до онога који хоће, ни до онога који трчи, него до Бога који милује* (Рим.9,16). И тако, када човек своје срце приклања добру и призове Бога у помоћ, Бог му, видећи његово добро усрђе, даје силу да дела те на тај начин имамо и једно и друго - и слободу човека и помоћ коју добија од Бога. Јер, добро проистиче од Бога, а извршавају га свети Његови. На тај начин се Бог слави у свима и све прославља.

771. Питање. Ја у свету имам сроднике од којих се једни налазе близу и знатни су, а други живе далеко и сиромашни су, али понекад долазе да нас посете. Ако ме неко тада запита ко су

они, да ли да му кажем истину или да прећутим, будући да ће се, ако му то обзнаним, они други (тј. овдашњи) ожалостити, стидећи се бешчашћа.

Одговор: Без особите потребе то не треба откривати ако другима наноси жалост. А када те насамо питају треба разумно да одговараш како се ствар не би открила. Ако знаш да се нико неће ожалостити или оскорбити тиме, не треба да скриваш истину већ кажи ко су, иначе ћеш пружити прилику за сујету. Сви смо ми саздања Божија, а велико достојанство поседује само онај ко испуњава заповест Божију. Једино, пак, таштина прави разлику међу људима. Уосталом, треба чувати савест других од немоћи њихових помисли, наиме, када није неопходно да им то откријемо.

772. Питање. Имам губавог слугу. Да ли да га држим код куће или не?

Одговор: Не треба га држати у кући зато што не могу сви издржати да живе са њим. Када би могли, било би то благочестиво дело. Међутим, не треба друге скорбити због њега, него га смести у сиротиште за губаве и снабдевај га храном и одећом сагласно потреби и у довољној количини. Пружи му и постељу како му ништа не би недостајало.

773. Питање. Да ли да му дозволим да уз свој удео прима и од онога што разна лица са стране доносе у сиротиште, иако од мене прима све што му је неопходно за тело, као што си ми наредио?

Одговор: Не дозволи му, јер ће га то оптеретити, али га немој ни ометати да не би почео да ропће или да те псује, него нека ради како сам хоће. Када и ти донесеш прилог (у сиротиште) и он зажели да узме (свој део), дај му.

774. Питање. Мој отац по телу често разговара са мном о телесним стварима које не доносе корист за душу. Када то слушам, узнемиравам се али не смем да га прекинем у разговору. Шта да радим?

Одговор: Биће добро ако можеш да се умом удаљиш од разговора или, пак, у молитву или у сећање на речи Божије и учења светих отаца. Њему, пак, остави да говори шта хоће. Уколико не можеш, бар се постарај да га са кротошћу замолиш да прекине разговор или да га промени на нешто корисније како не бисте упали у непријатељску замку задржавајући се на њему.

Непријатељ, наиме, преко једне речи може неочекивано да спреми замку чим примети да са задовољством слушаш.

775. Питање. Када траје берба грозђа, долазе неки и беру оно што остане. Да ли ће бити неумесно да им забраним да долазе у виноград? Да ли да их претресем ако посумњам да су украли грозђе? Како да поступим кад код њих нађем нешто? Да ли да им то отнем како други не би чинили исто? Моја помисао се тиме смуђује.

Одговор: Није неумесно да им се забрани улазак у виноград. Ако подозреваш да је неко узео грозђе али ниси сигуран, **боље је** да их не претресаш несмотрено како се не би посрамио уколико ништа не нађеш. Ако, пак, сазнаш да је узео и опростиш му, поступићеш добро, а ако не, барем га отпусти без вређања.

776. Питање. Дешава се да чиним неку неправду али се затим исправим, те моја помисао пада у високоумље нашаптавајући ми како сам учинио нешто добро. Шта треба у том случају да кажем.

Одговор: Кажи јој: „Онај ко поступа неправедно бива кажњен, а ко се исправља од своје неправедности, избегава казну и заслужује похвалу. Једно је - чинити добро, а друго - поступати неправедно. Једним се угађа Богу и припрема вечни покој, а другим се гневи Бог и припрема вечна мука. То и јесте оно што говори Давид: *склони се од зла и чини добро* (Пс.33,15). Међутим, без Бога не можемо чинити ништа добро, будући да је Он рекао: *без мене не можете чинити ништа* (Јн.15,5), а и апостол говори: *шта ли имаш што ниси примио? А ако си примио, што се хвалиш као да ниси примио* (1.Кор.4,7)? Према томе, ако не можемо високо да мислимо о себи када чинимо добро, утолико то мање можемо када се удаљавамо од зла. Велико је безумље урачунавати себи у похвалу чињеницу да не грешимо. Пази на себе, брате, да те не преваре лукави демони, које нека Господ уништи молитвама свјетих Својих.

777. Питање. Ја сам болестан и лекар ми је наложио да се окупам у купатилу. Да ли ће то бити грех? И да ли треба да се показујем лекару?

Одговор: Световњацима у случају потребе није забрањено купатило. Због тога онај ко у случају болести иде у купатило, нема греха. Здравоме ће, пак, купатило послужити само на угађање телу и на ослабљење, чиме се у тело уноси немир. Сачувај оно што је потребно, тј. срце и језик, **наиме** не осуђуј никог, а

купати се световњаку не служи на осуду. Што се тиче тога да **човек** покаже себе лекару, (рећи ћу) да је дело савршеног да све препусти Богу. То је, међутим, тешко, а **дело** немоћног је да се покаже лекару. То, пак, не само да није грех него је и знак смирења, јер он као немоћан жели да се покаже лекару. Међутим, и тада је потребно сматрати да без Бога лекар не може ништа учинити. Ако буде било угодно Богу, болесни ће повратити здравље.

778. Питање. Ја не излазим често на трг и не мешам се у светска дела због чега неки, на подстрек ђавола, мисле да сам побожан. Такође, када ради телесне потребе бивам принуђен да се, после дужег некупања, најзад окупам, увек осећам стид, јер ће се саблазнити они који о мени мисле да се ја из побожности удаљујем од купатила. Шта то значи, оче мој?

Одговор: То је таштина. Јер, ти си световњак а купатило, као што смо рекли, световњаку у случају потребе није забрањено. Сатана некимашаптава да сматрају да си пророк да би твоју помисао увукао у високоумље, при чему и ти (сам) хоћеш да то лажно мишљење о себи потврдиш. Међутим, знај да се треба стидети престапања заповести Божије, наиме блуда, среброљубља и томе сличног, јер све то у себи садржи саблазан и за то ће свако дати одговор, не само за себе него и за штету која се кроз то нанела ближњем. Купати се у купатилу из обести, а не из потребе јесте грех и то заиста служи на саблазан. Саблазни, пак, нема ако се човек купа из потребе а не из надмености. Ко се и због тога саблажњава, сам себе подвргава осуди. Стидети се тога знак је демонске сујете.

779. Питање. Оче мој, рекао си да онај ко престапа заповест Божију заиста саблажњава **друге** и потпада под суд за штету коју наноси ближњем. Међутим, како то да је апостол онемо који једе од идолских жртава рекао: *Што се пак тиче једења идолских жртава, знамо да идол није ништа на свету... Ако ли се брат твој због јела жалости, већ не поступаш по љубави; не губи јелом својим онога за кога Христос умре* (1. Кор. 8,4; Рим. 14,15), чинећи га тиме кривим за нешто што није забрањено Христовом заповешћу, па више извињава онога који бива саблажњен због немоћи своје?

Одговор: Брате, будући да је то апостол још раније наредио, нико не треба да је знатижељан преко тога, него да се повињује наредби као закону Божијем. Уосталом, објаснићу ти како то схватам. Ту су и место и дело били за осуду, јер је идолиште

било припремљено за службу демонима и идолска жртва се приносила демонима. Због тога се немоћноме она заиста чинила жртвом демонима. Видећи да и верни једе од ње, и он се усуђивао да једе идолску жртву, скрнавевећи своју савест. Верни то није сматрао идолском жртвом, него светом храном коју је саздао Бог (1. Тим. 4,4), једући је мирно и са чистом савешћу. Међутим, апостол је забранио верноме да једе ту некорисну храну зато што је таква вера немоћном дала повод да повреди своје срце, сматрајући храну идолском жртвом. То је било страно хришћанској љубави. Пошто се једењем (од те хране) није испунила никаква заповест Божија, као што се ни не једењем од ње није престапала **заповест**, апостол и захтева од њега да корист брата претпостави храни. Што се тиче купања, (рећи ћу): само по себи није неприлично нити забрањено купати се у купатилу, а онај ко се саблазни сам ће понети осуду што се саблазнио. Када се световњак стиди да се купа у купатилу (особито када има потребу за тим) зазирући од презира људи, на делу је сујета која доноси штету човеку. И тако, када је неопходно, окупај се са страхом Божјим, а не из обести, будући да је такво купање страно страху Божијем и штетно за душу.

780. Питање. Свака храна има природну сладост. Да ли она штети ономе који узима храну?

Одговор: Владика је свакој врсти хране дао сладост и онај ко је прима благодарно од тога нема штете. Пристрашћа се, пак, увек треба чувати, јер оно наноси штету души.

781. Питање. Да ли је неприлично да нешто радим чисто, на пример, када зидам зграду или штогод друго?

Одговор: Није неумесно радити неку ствар тако да она буде чиста и лепа за употребу, јер се и Господ радује свакој чистоти, уколико се, **наравно, то врши** без пристрасности. Уколико, пак, у себи примећујеш пристрасност према некој ствари, сети се њеног краја, **тј.** како ће пропасти и успокојићеш се. Јер, нема ни једне ствари која би остала трајна у једном и истом облику, него је све трулежно и променљиво.

782. Питање. Један други христољубиви човек је питао истог старца: „Дешава се да ме Јеврејин или незнабожац позове на његов празнични ручак или да ми пошаље поклон. Да ли да прихватим такве понуде или не?”

Одговор: Не прихватај зато што је то противно правилима Свете Цркве, а не треба ни ићи код њега.

783. Питање. Како да поступим на тај начин када је то знаменити човек и уз то мени драг, који ће се ожалостити ако не примим његов дар? Шта да му одговорим?

Одговор: Реци му: „Љубав твоја зна да су они који се боје Бога дужни да испуњавају оно што је Он наредио. То се може видети и из ваших властитих обичаја. Јер, и ти никада не би из љубави према мени стао да нарушаваш оно што је заповеђено нашим предањем, из чега ја **наравно**, нећу закључити да си зрео љубав према мени. И ми такође имамо предање од Бога **да-то** преко наших светих отаца и учитеља да не једемо ништа са празника иновераца. Али, тиме ја никако не нарушавам љубав коју сам ти дужан”.

784. Питање. Неки од иновераца су трговци и у своје празнике продају своје производе. Да ли ће бити пристojно да од њих купујемо оно што нам је потребно?

Одговор: То није неприлично зато што све што се продаје на тржишту (1.Кор.10,25), по речима апостола, треба куповати од њих за своје потребе, и то без икакве сумње.

785. Један христољубиви човек, учитељ светске мудрости, имао је сина који је био на самрти. Он је питао истог старца, аву Јована, да ли ће преживети или ће умрети. Овај му је одговорио: „Биће жив”. По речима старца, он је остао жив. После неког времена, кад је његов други син такође био на самрти, опет је дошао старцу питајући га и за тог сина и старац му је одговорио: „Ми се молимо, а на Богу је да на њему учини милост. Принеси вољу своју на жртву Богу и благодари Му за све”. Чувши то и не разумевши суштину одговора, он је помислио да ће његов син остати међу живима. Када се вратио кући, нашао га је погруженог у виђење. Пред собом је видео свете старце, а своје оцу је рекао: „Видиш ли и ти свете старце који стоје поред нас?” Пошто је отац одговорио да ништа не види, он му је рекао: „Ето они стоје и говоре ми: »Зашто твој отац долази и одлази, узнемиравајући нас молбама да ти још поживиш у телу. Ми смо се помолили за тебе Богу и Он је пресудио: 'Већ је време да се његова душа одрешити од тела'«. Рекавши то оцу, он је продужио: „Ето, оче мој, они су ме уграбили из руку неког Сарацена који ме је преварио и одвели ме на веома светло и неизрециво прекрасно место где сам видео невину децу која су ми рекла: »Ради прозби твог оца ми смо се помолили Богу да будеш одређен на ово место«. Ето, они врше саборну службу и причешћују се”. Проговоривши ове речи, он је

почео да чита ону велику молитву: *Оче наш који си на небесима*, и: „Слава Оцу и Сину и Светоме Духу”, и у томе предао тако свој дух.

786. Његов отац се веома утешио, будући уверен у спасење његове душе. Дошавши старцу, он му је све изнео и замолио га да му објасни због чега му није наговестио смрт овог сина као што му је раније рекао за другог сина да ће остати међу живима. Старац му је овако одговорио: „Ја сам ти рекао: »Одсеци своју вољу Бога ради«, предсказујући ти телесну смрт твог сина. Што ти, пак, нисам отворено о томе рекао, схвати сам по себи. Ето, ти си учитељ мудрости овог света и имаш ученике. Шта ће се десити када ти наредиш да неки од њих напише писмо? Да ли ће он написати оно што ти хоћеш или ће, оставивши то, написати оно што сам пожели? Наравно, написаће оно што ти говориш, а не што сам пожели. Тако је и код светих. Они не говоре сами од себе, него Бог говори у њима како Му је угодно, понекад прикривено, а понекад откривено. Ако желиш да се увериш да се то баш тако дешава, погледај шта је Сам Господ рекао Својим ученицима: *нећете ви говорити, него ће Дух Оца нашег говорити из вас* (Мт.10,20). Он говори како је Њему угодно, а не како они хоће.

787. Чувши то и уверивши се, он је рекао: „Како ми у животијама светих отаца читамо да су добијали све што би тражили од Бога?” На то му је старац одговорио: „Нису они добијали све што су тражили од Бога, него су нама написали само о ономе што су примали. Нека те у то увери јеванђелска реч која каже: *приступи му човек... говорећи: ...помилуј сина мога јер је месечар... И доведох га ученицима твојим и не моглоше га исцелити* (Мт.17,19;21)”. После тога овај човек је опет питао: „Због чега свети не добијају све што траже у својим прозбама?” Старац је одговорио: „Бог све чини на корист људима, јер Он боље зна шта им је корисно и потребно. Будући да људи сами не знају шта је корисно за њих Он је и заповедио да не говоре на молитви оно што је излишно те да не траже оно што не треба тражити. Он говори: *јер зна Отац ваш шта вам треба пре него што заиштете од њега* (Мт.6,8). Као што Бог штеди тебе, тако штеди и свете Своје. Тебе Он штеди да се не би узнео, добивши очигледно оно што си тражио. Свете **штеди** да се и они не би надули због откривења која им се дају. Они нису већи од Павла који је рекао: *И да се не бих погордио због мноштва откривења, даде ми се жалац у тело, ангео сатанин, да ми пакости* (2.Кор.12,7). Иди, пази на себе и помолимо се Богу да ти да тврдо срце и непоколебљиву

веру. Не саблажњавај се о свете, јер не греши Свети Дух Божји који говори у њима. На њима се испуњује речено: *Дух Твој благи упутиће ме на земљу праву* (Пс.142,10)". Чувши то, он се уверио у Господу, те отишао радујући се и благосиљајући Бога који прославља свете Своје.

788. Питање. Један други христољубиви човек питао је истог старца: „Бесан пас је ујео мог дечка. Кажи ми да ли ће умрети. Неки кажу да онај кога уједе бесан пас умире за четрдесет дана”.

Одговор: Не бој се. Са њим се неће десити никакво зло. Боље размисли о ономе што је написано: ни један врабац *не пада на земљу без Оца нашега* (Мт.10,29).

789. Чувши то, он је помислио да дечко неће умрети. Међутим, он је кроз два дана умро. Знајући да старац није могао слагати и имајући велику веру према њему, тај господин се зачудио и није могао поверовати да је дечко умро. Због тога је, дошавши старцу, питао за њега, говорећи: „Ми смо у недоумици да ли је дечко умро или је жив. Шта ти кажеш на то, оче мој?”

Одговор: Умро је.

790. Питање. Како си онда рекао да се са њим неће десити никакво зло?

Одговор: Ти си мислио да ће он свакако умрети од уједа пса. Због тога сам ја, желећи да покажем да је то нетачно, рекао да се са њим неће десити никакво зло, будући да смрт коју шаље Бог заиста у себи не садржи ништа зло. А да бих ти показао да он треба да умре смрћу од Бога посланом, додао сам да ни птица не пада у замку без Оца нашега. Немогуће је, наиме, умрети без наредбе Божије, па макар неко био уједен и од хиљаду отровних животиња.

791. Питање. Због чега сте дали тако нејасан одговор?

Одговор: Немој се чудити што ти о томе нисам рекао **нешто** одређено будући да о таквим стварима не треба увек говорити јасно. Оне, наиме, доносе штету ономе који говори а не корист. Зар ти не знаш да је Спаситељ, да би показао Своје човештво, употребљавао смирене речи, говорећи: *Где сте... метнули* (Јн.11,34) Лазара, и: *колико хлебова имате* (Мт.15,34), те: *ко се дотаче мене* (Мк.5,31), учећи тиме и свете Своје да не употребљавају увек високе (речи). Због тога и они говоре тако да одговор

и њима самима служи на корист. Ако се неки саблажњавају **због тога**, нека чују Павла који говори: *Јер смо ми Христов миомир Богу међу онима који се спасавају и међу онима који пропадају: Једнима мирис смрти за смрт, а другима мирис живота за живот* (2.Кор.2,15-16). На тај начин, (одговори такве врсте) вернима служе да их разумеју и стекну корист, а неверним да нас понижавају чиме ми ститемо корист.

792. Много пута се дешавало да је овај старац Јован, из смирења, великом старцу ави Варсануфију слао питања која су њему постављали, особито када је требало учинити велико и чудно дело. И никада старац Варсануфије није давао одговор на питање које би послао, који не би био сагласан са његовом мишљу. Због тога је један христољубиви човек једном рекао старцу Јовану: „Што се ти шалиш са нама, оче Јоване, те нас шаљеш да питамо светог и великог оца Варсануфија када и ти имаш једнаку силу Духа као и он?”

Одговор: Ја сам човек који не значи ништа. А чак и кад бих био нешто, то не би био подсмех. То би било изругивање кад бих вас ја послао њему, а он не би потврдио оно што сам рекао. Вама је корисно да се двоје моле за вас: *Бољи су двоје него један* (Проп.4,9). Може се видети да је и Господ тако поступао, јер говори: *Отац мој већи је од мене* (Јн.14,28). Онај ко је Сам могао да чини дела Оца Свога и који је говорио да Сам чини све што види Оца да чини (уп.Јн.5,19), **ипак** је не једанпут него много пута слао ученике Своје Оцу, говорећи: *што год заиштете од Оца у име моје, даће вам* (Јн.16?23), и још: *ја ћу умолити Оца и даће вам* (Јн.14,16), и још: *Речи које вам ја говорим не говорим од самог себе, него Отац који пребива у мени, он твори дела* (Јн.14,10).

793.О чуду које су обоје учинили. Један човек, веома христољубив и гостољубив, који је у том делу подражавао Авраама, био је у опасности да умре од болести и лекари су већ изгубили наду у његов живот. Тада су неки од људи које је волео у Господу питали за њега старца Јована како би он могао да направи завештање уколико му је близак крај.

(Ава Јован) им је одговорио: „Његов крај се приближио и он треба да направи завештање о свом дому”. Саопштивши ово, он је свом служитељу рекао: „Отићи до светог старца (Варсануфија) и замоли га да се помоли да Господ (болеснику) продужи године живота због доброг дела гостољубља. Јер, ако старац замоли Бога, добиће благодат”. Служитељ је отишао и замолио стар-

ца за то. Он је узнео молитву али није ништа рекао. Ава Јован га је слао светом старцу и други и трећи пут, а овај би се, као и раније, помолио и отпуштао га не говорећи му ништа. Схвативши то, ава Јован је рекао свом ученику: „Тај човек још неће умрети од те болести, јер је старац од Бога добио дар”? Ава је све пренео онима који су молили за болесника, а човек се изненада избавио од опасности и добио савршено исцељење молитвама светог и великог старца Варсануфија и његовог подражаваоца и сапрегаоца, аве Јована. Сазнавши о околностима свог исцељења, тај човек је почео још више да се труди у гостопримству у славу Божију.

794. Очекујући понижење од моћних људи, неки христољупци су питали истог старца Јована да ли треба да прибегну другим, још моћнијим лицима и за новац стекну заступништво.

У име одговора он им је рекао: „Не купујте заступништво смртног и трулежног човека зато што он данас јесте, а сутра га нема. Може се десити да нешто дате, а да ваш заступник умре, па да своје новце изгубите заједно са заступнишвом. Хоћете ли да купите нетрулежно заступништво? Купите заступништво бесмртног и нетрулежног Цара Бога и то преко сиромаша, будући да Он прима за Себе оно што је учињено сиромасима: *огладних и дадoste ми да једem* (Мт.25,35). **Осим тога**, знајте да се Бог неће заузети за вас ако купите људско заступништво. Уколико се, пак, питате: „Како то да ми видимо да су неки од отаца имали људе као заступнике?”, (одговорићу вам): они нису куповали то заступништво него су их сами заступници, из љубави по Богу, молили за то и по вери својој их са радошћу примили (под своје покровитељство). Погледајте боље и наћи ћете да ништа није било потрошено на куповину таквог заступништва, као што и земаљски заступници од њих нису тражили ништа осим њихових молитви Богу које су драгоцене од сваког злата и сребра. Шта је то значило? (Они су били уверени) да ће се оци помолити за њих ако их постигне гнев Божји. И тако, погледај и уверићеш се да се од почетка до краја та ствар уређена по Богу.

795. Питање. Избили су немири у Светој Божијој Цркви. Неки христољупци су очекивали да ће по царској наредби бити рукоположени неки од оних који не опште са Црквом и да ће настати гоњење. **Због тога** су питали истог старца да ли треба и сами да оду и да сакрију своју имовину. Он је рекао: „Има ли кога силнијег од Бога? Зашто да се бојимо ако смо у руци Божијој и ако певамо са Давидом: *у руке Твоје полажем дух свој* (Пс.30, 6)?

Зар Бог није наредио да се сруши град Ниневија (Јон.3,4)? А да ли га је разрушио? Није, него га је ради покајања Ниневијана поштедео. Због тога се и ми покајмо пред Богом и Он ће све умироти. И још, зар је тај земаљски цар силнији од Навуходоносора? Међутим, Данило и три младића су умолили небеског Цара Бога и Он им је покорио цара (вавилонског). Ваше питање показује да вас је обузела двострука напаст - једна од страха а друга од среброљубља. Ми смо у руци Божијој и Он има власт да испуни Своју вољу. Због тога не бежите и не скривајте ништа од своје имовине.

796. Питање. Исти су питали истог старца: „Како то да је написано: *Ако вас потеряју у једном граду, бежите у други* (Мт.10,23)?

Одговор: Међутим, нас још нису потерали.

797. Питање. Једног презвитера, тј. **свештеника**, грађани су изабрали за епископа. Он је истом старцу послао питање **у коме изражава жељу да сазна** да ли ће Бог благовољети да он буде епископ.

Одговор: Брате, питаш ме о ономе што је изнад мене, будући да сам ја најнезнатнији човек и нисам достигао такву меру. Зашто си оставио апостола и питаш мене који још нисам ни започео са монашtvом. Шта говори апостол? *Ако ко епископство жели, добро дело жели. Али епископ треба да је без мане* (1.Тим. 3,1-2). Међутим, Писмо као од лица Божијег говори синовима Израилевим: *ако у име моје питате и лажног пророка и достојни сте да чујете истину, положићу истиниту реч у уста лажног пророка да вам каже. Стога и ја теби кажем: ако си добро украсио дом свој и припремио срце своје за примање таквог благоуханог мiра, тј. миришљавог уља, сагласно учењу апостола, онда ти је од Бога припремљено епископство, будући да не лаже Онај који је рекао: *Даће ти Господ по срцу твоме* (Пс.19, 5).*

798. Питање. Неки хороепископ³⁸⁾ је питао истог старца да ли да остави хороепископство и да се удаљи у манастир.

Одговор: Ми ти не саветујемо да оставиш старање о Светим Божјим Црквама које ти је поверено, него да у страху пазиш на душу своју и да ни од кога не узимаш поклоне, да не судиш неправедно, те да из стида пред лицем силног не оправдаш кривога а осудиш невиног. Удаљи од себе среброљубље које је **корен**

³⁸⁾ Тј. сеоски или викарни, помоћни епископ главног епископа.

свих зала (1.Тим.6,10) и које се другим именом назива идолослужење (Еф.5,5), што заиста и јесте. Немој високо мислити о себи, како би био ученик апостола који говори: *Немојте гордо мислити него се дружите са смиренима* (Рим.12,16). Немој бити човекоугодник будући да знаш шта је таквоме спремљено. Он је туђ служењу Христу, будући да апостол говори: *кад бих још људима угађао, не бих био слуга Христов* (Гал.1,10). Покори се Господу који говори: *научите се од мене јер сам ја кротак и смирен срцем и наћи ћете покој душама својим* (Мт.11,29). Угаси у себи гнев, јер је он пад за човека. Све чини по Богу и у Њему ћеш наћи помоћника за себе. Бој се смрти увек, јер ће нас сустићи. Сећај се на час свог исхода и нећеш сагршити пред Богом. Ако достигнеш безмолвије, обрешћеш покој и благодат, ма где безмолствовао.

799. Питање. Један епископ из реда монаха имао је велику веру према овим старцима па је послао питање великом старцу да ли да остави свет и да се врати на усамљенички живот, тражећи уједно његове молитве, благослов и помоћ.

Одговор: Овде приличне речи апостола који говори: *Постадох безуман хвалећи се. Ви ме натерасте* (2.Кор.12,11). Међутим, пошто је ово што се овде говори речено по Богу, а не по људском премиљшању, и мени ће бити дозвољено да Му кажем оно што је рекао Његов угодник Мојсије: *или уведи у живот вечни* и духовног сина који ми је дат, заједно са мнош, *или и мене избриши из књиге Твоје* (Изл.32,32), и: *нека не видим лице Јакова, оца Јосифова ако Венијамин не буде са мнош* (Пост.44,26). Верујем у Његово свето име да неће одбацити моју молбу, јер је спасење оних који се спасавају радост Свете Тројице и светих ангела. Зато, не престајем да молим Бога све док ме не обрадује твојим спасењем. Пази на себе да ово не ослаби твоју помисао у смислу нерада. Изнад свега сећај се да *свет пролази* (1.Јн.2,17), да је слава његова привремена, а наслада пропадљива. Боље изабери за себе да страдаш са народом Божијим него ли да *имаш привремену насладу греха* (Јев.11,25). Исто тако, (сећај се) да ћемо невољно оставити овај свет и да овај живот наш није дуг, јер - шта је живот човеков, особито кад ми не можемо бити уверени да ћемо у овом свету проживети од јутра до вечери! **Боље** својом вољом оставимо (земаљске) ствари како бисмо имали награду. Ако желимо да се јавимо пред лицем Божијим (Пс.41,3), изаберимо за себе безбрижан однос према земаљским стварима како бисмо смели храбро да ускликнемо: *изведи из тамнице душу моју да се исповеда имену Твом* (Пс.141,8). Послушај, иди брже док је још дан и док

није дошла ноћ у којој ће плакати лењиви и мрзовољни, кајући се већ без користи. Схвати да време не касни и да, када настане час, весник смрти бива неумољив. Ко га је молио и био услишен? Он је истински слуга истинског Владике који у тачности испуњава Његову наредбу. Уплашимо се оног страшног дана и часа у који нас неће заштити ни брат, ни сродник, ни началство, ни власт, ни богатство, ни слава. **Тада** ће се појавити сам човек и његово дело. Продајмо трулежне ствари које нас вуку у дубину погибљи и купимо себи брачну одећу. Дођимо до савршенства јер, ако до њега дођемо, постићи ћемо и савршенство љубави која *изгони страх напоље* (1.Јн.4,18), и радосно ћемо запевати са апостолом Павлом: *Љубав никад не престаје* (1.Кор.13,8). О, нека бих те угледао у Царству Бога мог, сине мој истински, у Христу Исусу, Господу нашем. Поздрављам те, најчаснији, у Духу Светом!

800. Други епископ је молио истог старца Варсануфија да му да налог.

Одговор: Шта да кажем вашем богољубљу? Рећи ћу да служи не приличи да даје поуку господару. Међутим, ја се све до сада нисам ослободио своје таштине како бих могао да се признам слугом свих. И тако, у недоумици сам, не налазећи себи извињење. Остаје ми једино да прибегнем овој речи: Опрости ми, Господа ради, и помоли се за мене да не будем осуђен за ваш долазак код мене и да разумем шта је Бог, те да се постарам да испуним заповести Његове и будем помилован.

801. Питање. За време великог спора око вере цар је послао неког епископа код великог старца и писмено га питао како да поступи будући да је сматрао да се наопака мишљења крију и код неких силника овог света те да немају исправно схватање о вери.

Одговор: У вези онога што смо сазнали од нашег посланика, присећамо се да је заједно са избављењем из јаме (Дан.14,39-42) Данило, уз помоћ Божију, уживао и царско пријатељство. Имајући наду у Бога који спасава слуге Своје и који је *близу свих који Га призивају у истини* (Пс.144,18), Данило се није уплашио претњи и невоља које су га очекивале због царске наредбе, чак се није устрашио ни самог цара, него је, будући утврђен вером (Јев.11,33) Христовом, био прослављен од Бога за ту веру. И тако, као што је истинито да је срце царско у руци Божијој, тако ће Бог његово срце приклонити нама (Прич.21,1) уколико пожелимо да поступамо исправно.

802. Питање. Један епископ је оптуживан због среброљубља и других падова, због чега га народ није подносио. Био је осуђен од сабора тог места и по изобличењу је дао отпусно писмо. После тога је, по општој пресуди, оставио престо. Житељи тог града су били у недоумици кога од три човека које су сматрали достојним епископства да изаберу. **О томе** су послали питање великом старцу Варсануфију.

Одговор: Сами не бирајте ни једног него избор оставите архиепископу и он ће вам поставити онога кога му Бог покаже.

803. Питање. Један христољубиви човек је питао истог старца да ли ће им Бог неизоставно дати једног од та три човека.

Одговор: Уколико они са једномисленошћу, исправношћу срца и вером у Бога желе, Бог ће им дати не само једног од њих ако га траже, него и ангела са неба, тј. равноангелног човека, будући да не може слагати Онај који је рекао: *Иштите и даће вам се... Јер сваки који иште, прима* (Мт.7,7-8). Онима, пак, који траже некорисно, речено је: *Иштете и не примате, јер погрешно иштете* (Јак.4,3).

804. Питање. Између њих тројице један је бољи од других. Да ли ће им Бог њега дати?

Одговор: Уколико избор једног од њих житељи препусте архиепископу, Бог ће им дати оног који ће, како Он види, за њих бити најкориснији. Ако, на пример, у њиховом броју буде строги, а они још имају потребу за строгошћу ради свог исправљања, таква ће им се и дати.

805. Питање. Шта ће се десити ако се град поводом тог случаја подели и једни траже по вери, а други из пристрасности, а предложени од обе стране буду достојни људи?

Одговор: Бог ће удовољити онима који ишту по вери а не оним другим и то не стога што одбацује оног кога су предложили, него (зато што одбацује) њихово зло искање.

806. Питање. Шта ако онај који није предложен по вери буде кориснији од оног који је предложен по вери?

Одговор: Срцезналац Бог ће, гледајући на добру намеру оних који су добро тражили, послати онога кога су предложили други и то не због предлога ових, будући да је он био руковођен злом помишљу, него ради добре намере **првих** који су хтели да узму бољег, али га из незнања нису предложили.

807. Питање. Дешава се да и они који се руководе неискправном помишљу (у свом искању) добијају добро, иако не по достојности. Због чега се то дешава?

Одговор: Ради достојних Бог милује и недостојне, јер Он даје дажд праведнима и неправеднима (Мт.5,45). Он нам је то открио преко божанственог Писма, говорећи Аврааму: *ако нађеш десеторицу праведних у граду, нећу погубити то место ради њих* (Пост.18,31). Кад је ради десет праведника био готов да поштеди град, утолико пре ће ради толиких поштедети и друге.

808. Питање. Шта ће бити ако они предлажу неког за епископа по доброј вери али ни један од предложених неће бити користан за њих. Да ли ће им Бог онда Сам од Себе дати некога?

Одговор: Пошто су достојни добротина, Бог неће учинити по њиховом избору него ће, након извесног времена надахнути, или њих саме да изаберу другог, или онога који има власт рукоположења да им постави другог, кориснијег од онога кога су они предложили.

809. Питање. Шта ако сви траже на основу неисправне помисли, па им и тада пође за руком правилан избор? Да ли ће им и тада бити пружена достојна личност?

Одговор: Бог који види унапред да ће се покајати, даће им тога, будући да ће се они показати достојни њега због будућег покајања. Ако, пак, види да ће остати без покајања, неће им дати таквог због њихове недостојности.

810. Питање. Ти си, оче мој, рекао да, ако се деси да се град подели у мишљењу, и недостојни бивају учесници добра које се дарује због достојних. Како ће се онда испунити Писмо: *Свако царство које се подели само у себи, опустеће* (Мт.12, 25)? Јер, ето, град се поделио, а ради добрих (грађана) остаје цео!

Одговор: Ту се мисли на случај када обе стране скрену на зло. Тада ће се то десити, тј. да опусти. Очигледно је, пак, да стајање у добру не производи поделе, јер је апостолско учење једно. И апостол је рекао: *Ако ли се неверујући раздваја, нек се развоји* (1.Кор.7,15). Шта, зар ћемо рећи да ће због тога што се развојила Црква, **самим тим** и нестати? Не било тога! Јер, Господ је рекао: *и врата пакла неће је надвладати* (Мт.16,18). Од ње ће се одвојити онај ко не истраје у добром делу, а који истраје неће се одвојити.

811. Грађани су поступили сагласно одговору који им је дао старац, тј. изабрали су она три човека и био им је за епископа постављен свет и богоугодан човек. Претходни, пак, епископ је, надајући се на новац, пошао у Византију да моли да му се врати епископски престо. Када се по граду пронела вест да је успео у томе, грађани су се узнемирили и послали **неке** да питају старца како да поступи. Они су се, наиме, бојали да цару дају на знање да су се обманули у својој нади, те о штети у Цркви. Старац им је објавио:

Одговор: Пошаљите молбу која би могла уверити цара да је изгнање епископа било учињено правилно, као и свитак отпусног писма у коме се он одрекао престола, те благодарeње за избор (новог епископа). **Јер, све је** то било дело Божје, а не људско. На тај начин ће се цар приволети да откаже наклоност ранијем среброљубивом епископу. Они који хоће ову ствар злонамерно да ураде, неће успети него ће само узалуд потрошити новац, а касније се постидети. О црквеној штети велим као што је речено у Писму: *Отиде Сампсон са иноплеменицима* (Суд.16,30).

812. Чувши то, они су се олењили да пошаљу молбу. Међутим, епископ је дошао у митрополију код управитеља области са царском наредбом да му се врати пређашњи престо. Када је из тога произашло велико смућење и немир у граду, (грађани) су **неколицину** послали старцу, смирено га питајући о томе.

Он им је одговорио: „Лоше сте поступили што сте се олењили да дате на знање цару *што је потребно*, јер Бог не воли лењост. Уосталом, говорим вам у име Господње да тај епископ, уколико и дође до градских врата, ипак у град неће ући, јер Бог то неће допустити”. Пошто је старац то рекао и обласни управитељ дошао у град да испуни царску наредбу, те док су сви били у тузи и страху, изнедада је дошла вест о смрти цара, те се све неочекивано распало и епископ се удаљио без успеха, узалудно потрошивши сребро, као што је предказао старац. Тако се предказано потврдило на самом делу, јер, по речи Господњој, што је везао на земљи, биће свезано и на небу (Мт.18,18).

813. **Питање.** Сматрајући себе недостојним свештенослужења и неспособним за управљање црквеним пословима, постављени епископ је помишљао да се удаљи, па је о томе послао питање великом старцу.

Одговор: Радуј се у Господу, слуго Божији и свештенослужитељу Светих Тајни! Ти знаш шта је написао свети апостол, го-

ворећи: Сваки, браћо, у чему је позван, у томе нека остане пред Богом (1.Кор.7,24). Ја верујем да си ти постао епископ мигом Божјим, због чега ниси најамник него пастир. И тако, не тражи да се удаљиш да не би наљутио Бога, будући да је Он рекао: *Небо и земља ће проћи, али речи моје неће проћи* (Мк.13,31). Не бој се, јер је у Писму речено да се Исусу Навину, када се он по смрти Мојсија уплашио да поведе народ у земљу обећану, јавио ангео и утешио га: *храбри се и крепи се, не бој се јер као што бејаш са Мојсијем, тако ћу и са тобом бити* (Ис.нав.1.6-7). И од мене недостојног чуј исту реч: храбри се и крепи у Господу!

814. **Питање.** Исти је питао другог старца: „Оче мој, кога треба рукополагати за свештенослужитеља и какав он треба да је по животу?”

Одговор: Ради служења светим Божјим жртвеницима треба рукополагати врлинске људе достојне Бога, особито, сагласно Писму, оне који су од многих посведочени (1.Тим.3,7; Дап.22,12). Треба да се старате такве да рукоположете и по рукоположењу да их надзирете судом својим, зато што ће и за суд црквени Бог од вас тражити одговор, тј. да ли се уклањате од те (обавезе) **или не**. Чинећи тако, ви ћете Богу показати своју добру намеру да Црквама Божјим рукоположете достојне људе.

815. **Питање.** Дешава се да оци посведоче о некоме као о достојном рукополагања. Да ли треба да се задовољим само тим сведочанством, не захтевајући одобрење многих?

Одговор: Треба сматрати довољним сведочанство отаца, јер они говоре по вољи Божијој. Такве, (тј. о којима сведоче оци) Сам Бог жели да има Себи за служитеље. Уколико и после таквог сведочанства твоја помисао негодује, знај да је то ђаволска плева.

816. **Питање.** Шта ако онај за кога сведоче оци, одбија да прими рукоположење или се удаљи после рукоположења?

Одговор: Ако се одриче, треба га посаветовати. Ако се и по савету уклони од рукоположења, онда ће та замерка пасти право на њега зато што је одбацио вољу Божију, а био је дужан да испита себе и да се потруди на том делу. А ако он нађе да не може (то понети), нека опет, као растворен сољу Божијом, пита свете и нека учини по њиховом савету, јер су се многи од светих устезали, али их је Бог принудио. Мојсије је рекао: *види да избебреш другог способнијег* (Изл.4,13), а Јеремија говори: *ја сам дете и не могу говорити* (Јер.1,6). И други оци су избегавали рукоположење. А кад су **ипак** били узети и рукоположени, истрајавали су

у том служењу ради имена Божијег. Онај кога присиљавају те се одриче, бежи од послушања. Међутим, Писмо говори: *послушност је боља од жртве* (1.Цар.15,22). Када би ти неко указао на неке друге који безмолствују и који се удаљују од општења са људима, ти не би требало ни да помислиш да их призовеш на службу међу људима. Ко, напротив, општи са људима и не одриче се да, по потреби, излази у села и градове, и о њему посведоче као о врлом и способном човеку, епископ треба да га и против **његове** воље узме и рукоположи, јер такви могу донети користи не само својој души, него и другима. Због тога је апостол Павле и наредио Титу да по свој Цркви поставља презвитере, тј. достојне тог дела, као што је и Тимотеј био достојан. Свети Григорије (Богослов) и њему слични били су постављени уз наговор, а кад би се испитало, и у наше време би се нашле многе друге слуге Божије који су на такав начин постављени. Ипак, они су на себе примили тај труд, премда и са великом жалошћу, будући да су се бојали да не послушају вољу Божију. За онога, пак, ко се неразумно одрекне, треба се молити да му одрицање не буде на штету душе, јер се дешава да сатана самооправдавањем саплиће човека. Нека га Господ уклони далеко од душа наших и од свих који Га се боје. Амин.

817. Питање. Исти (епископ), желећи да са страхом Божијим рукоположи Цркви ђаконе и да неке уведе у црквено достојанство, **али истовремено** не знајући како да сагласно са вољом Божијом изабере **људе**, послао је истом старцу писмо које је садржало имена клирика, од којих је он имао да изабере најподесније. Када је старац изабрао неке од њих који су, судећи по људски, изгледали неспособни за управљање, епископ се зачудио и почео о њима распитивати.

Одговор: Старац је овако одговорио: „Зар сам ја нешто рекао сам од себе? Најпре сам се помолио а затим сам рекао оно што ми је Бог открио. Такав одговор ти је дат не зато што сам себе сматрао достојним тога, него што би Бог, кад би било потребно, и магарцу отворио уста (Бр.22,28)“.

818. Питање. Исти је послао **неке људе** код истог старца Јована да га питају како они могу да врше дела или да обављају неопходне налоге кад су невешти у речи и презрени у очима људи.

Одговор: Реци господину епископу: ако будеш био сличан Аврааму (по вери), Бог ће ти и од камења подигнути децу (Мт.

3,9). При свом старању **треба** сву наду да полагеш на Господа, па ће Бог људе које постављаш за економе и едикте учинити способнијим од управитеља, иако су **можда** и невешти у говору и неразборити. Кад их пошаљеш по **неком** налогу, све што желиш извршићеш преко њих у славу имена Његовог. А без тога (тј. наде у Бога), десиће се да се и **најневештији** беседници - које пошаљеш као заступнике - врате само са оним са чиме су првобитно и пошли. Синови Израилјеви су имали првенство у односу на друге (народе) и побеђивали непријатеље само онда када су имали исправно срце, а када нису бринули о свом спасењу, непријатељи су их побеђивали.

819. Питање. Како ја могу бити сличан Аврааму?

Одговор: Ја нисам рекао: „Ако будеш у свему сличан Аврааму“, него: „Постарај се да му подражаваш у одсецању своје воље, па чак ако би било потребно да, слично њему, својом вољом принесеш на жртву и сина свога“. Он је имао многе врлине и ми му не можемо постати слични. Међутим, ако и не можемо у свему, постанимо му слични барем у ономе што нам је јасно.

820. Питање. Ја сам уверен да је све што саветујете од Бога и зато се сматрам обавезним да то неизоставно испуним. Међутим, шта ми саветујеш у случају да сматрам да ће се сви који припадају Цркви саблазнити о мене (поводом сличног избора), па се моја помисао оптерећује због тога? Да ли да црквене ствари поверим онима на које сте ви указали или онима који нам се чине способним за то?

Одговор: Господ је рекао: *Ако неко... не мрзи оца свога, и матер, и жену, и децу... па и живот свој, не може бити мој ученик* (Мк.14,26). Задрети душу, тј. **живот**, значи пребивати у подвижништву и тим путем одсецати своје прохтеве. Такав више не обраћа пажњу нити на људске речи, ни на човекоугађање, него **само** на богоугодна питања и одговоре који излазе из уста светих. Онај ко пита треба да верује да Бог сходно његовом срцу полаже (реч) у уста онога кога пита, будући да је речено: *даће ти (Господ) по срцу твоме* (Пс.19,5). Ето, показало се да смо само људи и да не можемо да трпимо увреде и скорби од других. Кад би неко и пожелео све да васпита, не би могао (то учинити), јер не желе сви **људи** једно и исто. Питао си ме о савршенству, о томе да се све препусти Богу, тј. да се изабере онај ко је Њему угодан. Међутим, кад смо чули (решење), нисмо могли да га поднесемо, јер не знамо да људи не гледају (на ствари) исто као што гледа Бог. Људи суде само по спољашњем, додајући уз то и своју вољу,

а Бог зна оно што је сакривено, као и дубине срца те види будуће као садашње. Велику корист нам је донела спознаја да у нама још има људског, **тј. пристрасног расуђивања**. Зато, схватимо своју меру, и то где се налазимо, да бисмо се смирили и тиме заслужили благодат смиренних. Помолимо се Богу да Он благоизволи да снисходи немоћној вољи нашој као што је пророку Језекиљу уместо *кала човечијег* дао *говеђу балегу* (Јез.4,15), и Израилљцима цара када је видео да га хоће. Ето, сишла је благодат Његова изменивши Његову (ранију) вољу. Отуда, ако прекоримо себе, говорећи: „Ми још једемо зеље”, Бог ће нас удостојити и тврде хране која приличи савршеним у Христу.

821. Питање. Код мене се налази један писар, врло побожан и користан, о коме сви добро сведоче. Међутим, ја се нисам решио да га рукоположим како се неко не би саблазнио што рукоположем свога. Шта ми наређујеш да учиним?

Одговор: Што се тиче твог писара, ниси праведно расудио. Кад би он био рђав и неспособан човек и кад други не би добро сведочили о њему, твоје расуђивање би било праведно. Међутим, пошто о њему сведоче као о добром и искусном човеку, немој ради самооправдавања да преступаш заповест апостола који заповеда да се такви рукоположу. Знај да онда када неко поступи по страху Божијем а не протклања се срцем уз људска (мишљења) тада, ако и дође саблазан, неће дуго трајати и неће никога повредити. Та саблазан произилази од ђаволске зависти, јер зло дрво не рађа добре плодове, као што ни добро не рађа зле (Мт.7, 17). Молим вас, опростите ми, Господа ради, и помолите се за мене.

822. Питање. Један монах, схоластик, напињао се да буде рукоположен у чин презвитера у цркви светог града Јерусалима. Повевши се за заступништвом неких, епископ га је рукоположио у ђакона, имајући у виду да је схоластик, **тј. научник**. Затим су га молили да га рукоположи у презвитера. Међутим, он се показао што је то учинио те је послао питање истом старцу у коме је **изразио жељу да сазна** да ли је добро поступио што га је поставио за ђакона и да ли да га рукоположи за свештеника.

Одговор: Старац је одговорио: „Што је учињено, нека буде. Не жалости се због тога, јер је Бог моћан да брата по Својој вољи приведе у познање истине. Међутим, пази се да га сада не учиниш презвитером. Када покаже плодове достојне тог дела, Бог ће (те) известити о њему, јер Он није далеко од нас (Дап.

17,27). **Ти не треба да обраћаш пажњу на име схоластика или једино на светску мудрост, јер је она бескорисна** уколико је не прати духовна мудрост дата свише. Ако, пак, има и једну и другу, **блажен је**. Писмо говори: *сваки књижевник који се научио Царству небескоме јесте као домаћин који износи из ризнице своје ново и старо* (Мт.13,52). **Чувај се да се не заносиш** сваким ветром (Еф.4,14). *Зли разговори кваре добре обичаје* (1.Кор.15,33).

823. Питање. Како треба да поступим у случају да не знам какве људе треба да рукоположем за сеоске цркве?

Одговор: **Поступај** сагласно сведочанству домаћина. Уздајући се у њихово сведочанство и полагајући на њих суд, **тј. одговорност** њиховог сведочанства, рукополажи оне које ти они предложе. Они ће одговарати за последице, а ти ћеш бити невин.

824. Питање. Дешава се да село има довољан број клирика, али да његови становници сведоче и о другима, желећи да и они постану клирици. Да ли их треба слушати и (те људе) рукополагати иако нема потребе?

Одговор: Када Црква има довољан број клирика, не треба преко потребе друге постављати како не би дошло до смућења. Тамо где их је довољно не треба слушати људе који сведоче о другима. Шта ако у селу има још десет достојних и народ сведочи о њима. Зар они због тога треба да буду рукоположени? Не, него све треба чинити сразмерно. Ако, пак, (жители села) имају стварну потребу за другим клириком и сведоче о некоме, треба га поставити па макар он и одбијао.

825. Питање. Село коме је потребан клирик сведочи о двојици од којих је један у другом браку и богат, а други сиромаш. Кога треба поставити?

Одговор: Ви не треба да рукополагете оне који су у другом браку, јер је то противно **17. апостолском** правилу, него поставите сиромашнога, с тим што ће те Бога ради размислити како да му саберете средства (за издржавање), будући да је ништи.

826. Питање. Дешава се да у селу већ постоје клирици који служе и које смо ми рукоположили, али да има и таквих који су рукоположени другде, али их је избор житеља прибројао у **месни** клир. Има и таквих који су прибројани захваљујући настојању моћних људи. **Шта да се ради у том случају?**

Одговор: Они који су рукоположени по избору села не треба да потпадају под личну службу нити да дају данак. Они, пак, који су постављени на настојање или молбу неких **моћника**, не треба да потпадају под личну службу, али треба да дају новчани **данак**, особито ако се чује да су рукоположени уз помоћ поклоне. Не треба да се оштети достојанство путем нужде у некој ствари, јер ће онај ко то учини пасти под осуду.

827. Питање. Рукополажући (клирике), оставио сам једног, јер сам био огорчен на њега. Сада ми је и самом жао, јер ни сам сигуран да сам добро учинио.

Одговор: Учинио си добро (што си га оставио) ако си се био праведно ожалостио због његовог немара или неког другог очигледног сагрешења. Ако си га, међутим, казнио тек онако, огорчивши се на њега због телесног мудровања, треба да се покајеш и да га рукоположиш сам (и без његове молбе).

828. Питање. Пошто ме узнемиравају многа лица која моле за рукоположење извесних **људи**, ја сам најзад расудио да никог не рукополажем. Међутим, један христољубиви човек, кога волимо и који нам је веран, који се много трудио Бога ради, заступајући нас код моћних, сада моли да рукоположимо неког световњака за кога сведочи да је врлински човек. Да ли треба да то урадимо њега ради?

Одговор: Кад би ти положио сву своју наду на Бога, не би ни због кога бринуо. Све док ти је потребна људска помоћ, за добротина која ти се чине и сам си дужан да вратиш добротинама, јер је у Писму речено: *И како хоћете да вама чине људи, чините тако и ви њима* (Лк.6,31). Уосталом, ако је, (као што говориш), онај ко те моли врлински човек као и онај о коме он сведочи, не треба да се смућујеш ни због сведочанства, ни због рукоположења, јер ће осуду понети онај (ко је сведочио). Ако, међутим, знаш да је човек за кога моле да се рукоположи недостојан за то и ако се о њему у било ком смислу проносе рђави гласови, не треба да слушаш молбе и не треба да га учиниш (клириком), јер ћеш тада ти сам дати одговор пред Богом.

829. Питање. Показало се да су извесни **људи** манихејци. Они су се, избегавајући казну, удаљили на друго место како би се крстили произвољно (а не као што треба). Шта наређујеш да учиним?

Одговор: Што се тиче нескривених манихејаца треба да напишеш **посланицу** у којој онима који хоће да их крсте забрањујеш да то чине, објашњавајући им ко су они па **ће тада** од њих зависити да ли ће их крстити или не. Јер, нису сви подједнако пажљиви и не знају сви да је таквима потребно велико усрђе, пуно времена, слушање божанствених речи и оглашење од благочестивих свештеника да би били примљени (у Цркву), а не одмах и не било како, зато што је то страшна ствар. Где нема жеље по Богу, треба призивати у сећање речи нашег Владике **који опомиње:** *Не дајте светиње псима* (Мт.7,6) и остало.

830. Питање. Цар је обнародовао наредбу којом се незнабошцима и расколницима забрањује да светкују своје празнике. Већ после Свете Пасхе неки су дошли да се крсте, а други да би се присајединили Цркви. Да ли их треба примити и када их треба удостојити крштења и Свете Причести?

Одговор: Оне који желе да се просвете светим (крштењем) треба прихватити. Крстити их треба у свету четрдесетницу или на свето Вазнесење Спаситељево и та седмица ће им послужити уместо празника. Ако се открије да неко приступа томе са рачуном или, просто речено, из страха од царске наредбе, реци му: „Грех је ако приступаш из рачуна, а ако **приступаш** са страхом Божјим ради (вечног) живота, обрешћеш два добра, тј. корист (вечног) живота и телесну (корист). Исто треба рећи и онима који желе да се присаједине Цркви, наиме онима који кажу: „Ми приступамо Бога ради”. Прими их одмах, јер су хришћани.

831. Питање. Неко од иноверних је ухваћен на територији верних (као злочинац) и многи говоре да га треба убити или спалити. Да ли је то добро или не?

Одговор: Не треба га ни убијати ни спаљивати, јер то није хришћанско дело. Казнити га, пак, телесно, јесте људско дело, али, можемо га поверити и некоме ко се боји Бога како би га научио путу Божијем и тако га просветио.

832. Питање. Оче мој, мене много оптерећују људи који су брзи да увреде ближњег. Противречећи им, постајем им непријатељ а помоћи немам ни од кога. Скорбим се и помишљам да оставим своју Цркву.

Одговор: Кажи ми да ли је грех преступати заповест апостолску или није? Очигледно је да је то грех. А ако је такво што грех, онда знај да апостол говори: *Јеси ли се привезао за жену? Не тражи да се раздрешиш* (1.Кор.7,27). Ти си себи узео Црк-

ву за жену и не тражи да је оставиш иначе ћеш се свакако подврћи искушењу и кајаћеш се за свој поступак. Све што те задеси, претрпи храбро а касније ћеш добити милост од Бога, јер Он говори: *који претрпи до краја тај ће се спасти* (Мт.10,22). Успротиви се злу и Господ ће да покори непријатеље твоје под ноге твоје, те ће они постати твоји пријатељи. До смрти се подвизавај за истину и Господ Бог ће се борити за тебе (Сир.4.32). Не тражи упорно помоћ од људи, будући да онај ко има наду на човека брзо пада. Помоћ Божија је јача од помоћи безбројног мноштва људи, јер Писмо говори: *Господ ми је помоћник и не бојим се, шта ће ми учинити човек* (Пс.117,6). Зато, утврди срце своје у Господу, храбри се, крепи се и Господ ће бити са тобом.

833. Молба истог великом старцу: „Владико, ја се не противим томе што говориш али се помоли за мене да добијем помоћ од Бога и да ме покрије од искушења која устају на мене”.

Одговор: Знај да сам ништаван и да немам молитву какву Бог хоће. Уосталом, онај ко од некога иште да се помоли за њега треба и сам да присаједини свој мали труд уз молитву онога који се моли за њега, јер је написано: *Много је моћна усрдна молитва праведника* (Јак.5,16), тј. кад је помогнута о стране онога ко је искао молитву. И тако, ангео ваш треба да зна да те је Бог знатно покривао и још те покрива молитвама светих. Пази када се ђакон моли за тебе произносећи апостолске речи: *који право управља речју истине* (2.Тим.2,15), па онда и ти право управљај. Немој се стидети (моћног) човека и немој бити човекоугодник ни пред ким, па ћеш обрести благодат од Бога и људи. Такође, не размишљај само људски, јер је свако дело човечије (које се не врши по Богу) мрско пред Богом. Нека (твоја) Црква никог не огорчи него нека буде образац сваке праведности, па ће Бог бити у теби и ти у Богу и сачуваће те од сваког зла и од свих замки непријатељских. Господ наш Исус Христос (нека буде) са духом твојим. Амин.

834. Исти се, превидевши нека права Цркве, и то због човекоугађања извесним (лицима), ожалостио, јер је, по попуштењу Божијем, упао у искушење. Он је о томе послао питање истом великом старцу.

Он му је одговорио следеће: „Без воље Божије једноставно није могло да се деси то посрнуће. Зато, испитајмо срца наша, тј. коју смо заповест Божију преступили и схватићемо због чега смо били предани (искушењу).

835. Молба истог: „Знам, свети оче, да сам нанео штету својој души и Светој Цркви Божијој. Оптеретили су је многи тешки послови и они који устају на њу су многобројни и силни. Ако усхтем да им се успротивим, долази до штете. Поправке нема с обзиром на оно што људи могу, али Богу је све могуће (Мк. 10,27). И тако, молим те, владико, да ми испросиш опроштај. Помози мени и њој (тј. Цркви) и промени на добро ову жалост, будући да ти то можеш учинити”.

Одговор: Ако је Богу све могуће и ми то верујемо, узвратимо Му сходно нашим могућностима и Он ће истребити оне који устају на нас. *Он растура договоре незнабожаца и одбацује умишљаје кнезова. Опредељење Божије остаје навек* (Пс.52,10-11). Заузми се за истину и подвизавај се за њу па ће те Бог заштитити од њених противника. Они ти се супротстављају телесно, а ти им се супротстави духовно, то јест молитвама и мољењима за сваку ствар, иштући од Бога помоћ. *Покарај, са смелошћу, запрети, утеши* (2.Тим.4,2), као што приличи духовном учитељу. И не бој их се. Они који су са нама многобројнији су од оних који су са њима (4.Царс.6,16). Они су са ђаволом и са њима сличним страсним људима, а ми смо с Богом и светима Његовим. Ми се надамо у Бога који говори: *Нећу те оставити нити ћу од тебе одступити* (Јев.13,5). Он ће учинити и неупоредиво више од онога што ми иштемо или мислимо (Еф.3,20) и на нама ће се испунити оно: *Блажен је онај коме је помоћник Бог Јаковљев, ко има наду у Господа Бога свог* (Пс.145,5). Они, пак, имају наду на људе од којих нема спасења (Пс.145,3). И тако, ако се и деси мања непријатност, презримо је и не попустимо ни пред ким. Немојмо се постидети пред лицем човечијим, иначе ћемо прогневити Бога. Истрајмо крепко у истини и противници ће убрзо пасти пред ноге твоје, па ће се прославити Бог којег увек славе свети Његови. Нека свети буду помоћници ваши тиме што ће се Богу молити за вас. Правилно управљај речју истине као епископ Божији, као што ти је предато и људи ће пасти пред тобом као пред истинским слугом Божјим са страхом, трепетом и љубављу. Јер, они који се боје Бога страшни су људима као и ангели Његови ђаволима. Не бој се, јер је Бог с тобом и благодат Његова. Прими силу с висине коју су примили свети апостоли благодаћу Христа Бога нашег и благодат Његова ће бити са тобом до последњег издисаја. Поздрављам те у Духу Светом и подсећам да се помолиш за мене љубави ради.

836. Питање. Оче мој, моја Црква је, по речима вашим, примила велику помоћ од Бога и неки од људи који су је вређали и нападали траже мир и уједно обећавају да ће загладити неправде које су нам нанели и укротити оне који устају на нас. Да ли наређујеш да их примимо или не?

Одговор: Ако траже, прими их ради Онога који је наредио да праштамо једни другима (Лк.6,37) и нека се казне, премда не немилосредно и безосећајно. Треба их штедети, дајући им пример (умерености) како би се свачија права очувала.

837. Питање. Да ли је добро водити црквене рачуне?

Одговор: Ако их водиш као црквене рачуне, онда водиш Божије рачуне. Ти си економ (Цркве) Божије и обавезан си да водиш црквене рачуне како би при сувишку хранио сиромашне и ниште који имају Бога за Оца и Хранитеља (Пс.67,6), подизао им куће и како би се, када не буде вишка, постарао о увећању (дохотка). Ако поступиш другачије онда не водиш црквене рачуне, него имаш у виду једино сопствену корист. Међутим, при таквом поступању рачуни ће бити угодни ђаволу, а не Богу. Све чини по Богу и стећи ћеш награду од Њега.

838. Питање. Како да поступим будући да су се горе споменута лишавања поновила више пута и ја сам тужан, немајући у рукама (ни најнеопходније)?

Одговор: Писмо говори да онај ко вас вређа не вређа вас него Духа Светог који живи у вама. И тако, не жалости се због лишавања које долази од људи, јер те Господ неће лишити онога што ти је, као што Он зна, потребно. Зар Он није рекао: *Зна Отац ваш шта вам треба пре него што заиштете од њега* (Мт.6,8)? Ишти, пак, Царство Божије, чини богоугодна дела и *ово ће вам се све додати* (Мт.6,33). Ако чак и будеш унеколико жалостан због недостатка ствари, ипак ћеш, по вољи Божијој, у изобиљу наћи добра Његова пред собом. Сети се да је написано: *који хоће да живе побожно у Христу Исусу биће гоњени* (2.Тим.3,12). Апостол такође говори и ово: *Сваку радост у Господу имајте када паднете у различна искушења* (Јак.1,2). У томе се и састоје гоњења и искушења. Подноси их храбро и са вером и Бог ће се прославити преко тебе. Јер, трпљење доводи човека до искуства, а искуство до наде, а нада не постићује (Рим.5,4-5). Моли се за мене.

839. Питање. Када сакупљачи пореза долазе у наш град, увек траже дарове од Цркве. Ја сам у недоумици како да посту-

пим. Ако пошаљем, бојим се да не погрешим пред Богом што неприлично трошим оно што припада сиромасима, а ако не пошаљем, они ће ме оговарати пред управитељима. Шта наређујеш да учиним?

Одговор: Порезници су слуге људских власти, а слати им (дарове) знак је страха пред људима. Ако хоћеш да их се не бојимо, онда стојимо тврдо у истини са страхом Божјим слушајући апостола који говори: *Хоћеш ли пак да се не бојиш власти? Чини добро и имаћеш похвалу од ње* (Рим.13,3). О оговарању се не брини. Писмо говори: **Страх се њиховог не бојте... имајући добру савест да се у ономе за што вас клеветају као злочинце постиде они који куде ваше добро владање у Христу** (Тит.3,16), и још: *Јер кад бих још људима угађао, не бих био слуга Христов* (Гал.1,10).

840. Питање. Неки од сељака те епархије су злостављани од војника једног војсковође и често су били одвођени ван граница светих Цркви. Градске старешине тог места су се саветовале са епископом да ли да то пријаве цару, премда су се бојали војсковође да их не озлоједи. Због тога су претходно послали питање великом старцу.

Он им је одговорио: Ако верујете да има Бога који милује убоге, храбро стојте у тој ствари, јер Онај који милује убоге на сваки начин штити и оне који се труде за њих. Зар Он није рекао: *кад учинисте једноме од ове моје најмање браће, мени учинисте* (Мт.25,40). Чувајте се да се на вама не испуни (она реч): *Почевши Духом, сад телом завршавате* (Гал.3,3). Или, **можда** не знате да је то дело Божије? Не старате се само ви о тој ствари него се и многи други са вама подвизавају кроз своје молитве. Знајте да ће и вас оставити ако ви оставите дело Божије. Нека вас не плаши власт зато што нико не може да се противи вољи Божијој. Увек се сећајте да је потребно до саме смрти подвизавати се за истину. Нека се Господ заузме за вас у борби (Сир. 4,23).

841. Исти епископ је питао: „Оче мој, молим те да ми кажеш да ли је добро што се ја свакодневно старам да држим пост до вечери? И да ли се може чинити било шта пре молитве?”

Одговор: У вези поста (ћу рећи): пипни срце своје да **видиш** да ли је покрадено од сујете, па ако није, пипни поново да **видиш** да ли те пост чини немоћним за вршење дела, будући да та немоћ не треба да је присутна. Ако и ту немаш штете, твој пост је исправан. Молитва, пак, јесте светлост и сваки хришћанин треба да се моли пре него што почне било шта да ради, а

утолико пре свештеник Божији. Због тога, не угађај људима, па ћеш добити благодат Божију. Такви, наиме, (тј. човекоугодници) туђи су Богу и у њима нема Духа Божијег. Имај Духа Божијег и Он ће те свему научити, будући да без Њега не можеш ништа чинити. Чувај се смућења и гнева. Ако се деси да се неко смути на тебе, са смирењем и љубављу разумно му објасни истину и Бог ће га укротити молитвама светих. Амин.

842. Питање. Да ли треба да урадим неку ствар ако сам у недоумици? (Како да поступим?)

Одговор: Ако ти предстоји нека ствар, три пута се помоли Богу, иштући у молитви да се не удаљиш (од Његове воље). Ако и после тога помисао продужава да те подстиче да је учиниш, онда оствари оно што помишљаш. Јер, очигледно је да је та помисао од Бога а не од тебе самог. Уосталом, учини тако ако немаш могућности да питаш оца.

843. Питање. Када ми оци нешто говоре, деси се да ми се учини да то није тако и (у мени) никне борба због неверја. Ја, међутим, увек противречим тој помисли (говорећи себи): „Мора бити да је онако како говоре оци”. Да ли је то **знак** вере или неверја?

Одговор: Тако одговарати помисли јесте **знак** вере. Ипак, када ти оци нешто кажу, потруди се да...³⁹⁾ и да без Бога они ништа не говоре. Треба имати велико трезвљење. Јер, (на пример) сада Бог говори да се поступи на тај начин и то је сагласно са постојећим околностима ствари. Међутим, после извесног времена долази до промене ствари и уколико неко није утврђен у вери, може се саблазнити. Тако је и у односу на свете. Извесни, не знајући силу и домострој Божји који се преко њих остварује, увек говоре: „Зашто свети нису рекли да следи промена, него говоре сагласно са постојећим (околностима ствари). Ако их питају после промене, они говоре другачије, као што је и Учитељ њихов наредио да дође гнев на Ахава, али је, када се овај променио, и одстранио Свој гнев, говорећи: *нећу навести гнев за дана његових* (3.Цар.21,21;29)”. Шта ће ти неразумљивљци рећи о Богу? (Зар) ће и Њему приписати незнање? Варају се они и не знају да су *судови Божји бездан велики* (Пс.35,7) и несхватљив. У те тајне верују само верни и не могу их сви примити. Схвати брата, да се истински оци не жалосте кад их извесни, који не знају тајне Божије, сматрају лажљивцима. Јер, ако им то не доноси користи,

свакако им не штети. Исто тако, ни славу не присвајају за себе, пратећи у томе свога Владику.

844. Питање епископа другом старцу Јовану. „Знаменити грађани хоће да код мене уведу новост у Цркви, наиме да сакупљају порез од вина које стиже у градско пристаниште. Други нам саветују да сав тај порез узмемо на корст Цркве говорећи да ће јој то направити велики приход. Да ли нам наређујеш да га узмемо?”

Одговор: Не приличи да Црква узима порез будући да је то ствар светских људи. Ти им реци: „Ако смо ми хришћани, немамо потребе да слушамо људска мишљења, него треба да идемо за Самим Спаситељем који говори: *Све, дакле, што хоћете да чините вама људи, тако чините и ви њима* (Мт.7,12). Знајте да је оно што припада Цркви посвећено Богу. Због тога вам неће бити корисно да смањујете било који (од њених прихода). И тако, тешко ономе који јој наноси штету у било чему”.

845. Питање. Један христољубиви човек је питао истог старца: „Да ли ће бити добро да господину епископу предложим оно што сматрам добрим?”

Одговор: Нека ти срце буде чисто пред Богом па ти то неће шкодити. Имати, пак, чисто срце значи да се никоме ништа не говори из освете, него једино имајући у виду добро. Немој ово сматрати клеветом будући да ниједно дело које води ка исправљању није клевета.

846. Одговор великог старца Варсануфија оцима општежића: Емануил значи: са нама Бог. Према томе, испитајте сами себе да ли је заиста Бог са нама. Ако смо се удаљили од зла и постали туђи његовом проналазачу - ђаволу, заиста је Бог са нама. Ако нам је постала горка сладост злих дела и наслађујемо се жељом за добрим делима те тиме да увек имамо живот на небесима, заиста је Бог са нама. Ако на све људе гледамо подједнако и ако су сви дани (и жалосни и успешни) за нас једнаки, уистину је Бог са нама. Ако волимо оне који нас мрзе, који нас вређају, укоревају, презиру, чине нам штету и угњетавају исто тако **као што волимо** оне који нас хвале, доносе нам добробит и успокојавају нас, заиста је са нама Бог. Обележје онога који је достигао ту меру састоји се у томе што (такав човек) увек има Бога са собом, јер је и Бог увек са њим. Ако, пак, није Бог са њим, нити он има Бога са собом, онда свакако има са собом **Њему** супротног, а одатле је онима који имају ум разумљиво и све остало.

³⁹⁾ На овом месту у изворном рукопису је оштећен краћи део текста.

847. Будући упитан о истом, други старац је одговорио: „Пази на себе. Ни војвода, ни цар се неће избавити на дан Суда. Не слаби у том делу (о коме је рекао велики старац) како би имао наду да ћеш добити милост од Бога, и не бој се, јер не вршите ви то дело (својом силом), него **га врше** Бог и старац. Ако ви учините шта је потребно по силама својим, бићете судеоници награде, а ако не учините, понећете осуду. Помоли се за мене.

848. Напиши му следеће⁴⁰⁾: Нама и свима који се боје Бога донело је не малу радост ваше ступање у веру Христову. Међутим, она ће се још више увећати када угледамо да у вама расту духовни плодови. Јер, биће нам заиста радосно да видимо како се на вама испуњавају оне јеванђелске речи: *Тако да се светли светлост ваша пред људима, да виде ваша добра дела и прославе Оца вашег који је на небесима* (Мт.5,16). Као што је познато вашем достојанству, новонасађено дрвеће доноси многе и лепе плодове. И ви, као новокрштени, покажите свима на утврђење многе и прекрасне плодове своје, у славу Свете и Једносусне Тројице и на похвалу своју пред христољубивим царевима од којих сте се ви удостојили тог великог дара просвећења (светлошћу вере). Какви духовни плодови могу бити бољи од подвизавања за веру Христову и мир хришћанства? Јер, мада је оно утврђено Христом, Бог хоће да испита и расположење људских срца како би се у потпуности открило куда стреме. Црква не може да се разруши, јер је Бог обећао: *на том камену сазидаћу Цркву своју и врата пакла неће је надвладати* (Мт.16,18). Требало је да дође до доброг дела, али је блажен онај преко кога се оно остварује. Отимајте, христољупци, такво блаженство. Хоћу да је и то познато вашем благородству да нама, у случају да је онај коме је поверена власт незнабожац и противник вере те делује (у том духу), не би преостало ништа друго до да затворимо цркве све док се не би **поново** отвориле због христољубивих царева.

849. Питање. Црквена правила забрањују касне представе и позоришта која бивају на незнабожачке празнике. Међутим, управитељ хоће то да наруши. Шта наређујеш да му напишем?

Одговор: Напиши му овако: „По речи апостолској ти си слуга Божији (Рим.13,4) и имаш наредбу да испуњаваш заповести Његове, као што и ја имам исту наредбу. Зато нама приличи

⁴⁰⁾ Питање за овај одговор недостаје.

да чувамо права и предности Цркве у славу Божију и на нашу похвалу. Волећи вас као свог пријатеља, подсећам вас на то будући да је хришћанима и христољупцима, као што сте ви, неприлично да људско увесељавање, које служи на штету душе, претпостављају служењу Богу”.

850. Питање. Један знатан и моћан човек, наш грађанин, који је живео у Цариграду, веома се стара да код нас уведе такво позориште. Да ли ми наређујеш да му нешто напишем? Помоли се да нам не може учинити неку штету уколико намери тако нешто.

Одговор: Напиши му овако: „Сине мој, сва наша молитва се састоји у томе да Бог умножи веру Христову и страх Свој (у људима), те да подигне рог Цркве Своје. Он је нада нашег спасења. Постави себи питање: „Откуда ми добијамо помоћ у време невоље ако не од Цркве и молитви светих?” Они који им припадају налазе (помоћ и молитве) у тешко време. Позоришта, пак, нису ништа друго до ђаволје радионице и онај ко се стара да их оснује отпада од Христовог стада и постаје плен ђавољи. Ми знамо да сте ви чеда Цркве Христове и да се свагда старате да учините оно што је Њему угодно. Ви немате потребе за поучавањем, него само за опомињањем како не бисте ушли у општење са онима који се труде да успоставе ђаволска позоришта, будући да она у време невоље не могу донети никакве користи него само погубљују оне који стреме ка њима. Онај чије је срце обраћено Богу и ко је расположен да успоставља оно што Му је угодно, са смелошћу Га призива у дан туге и услишиће га Онај који свакоме даје по делима његовим. Ви знате да пролази обличје овог света (1.Кор.7,31) а да вера Божија остаје навек”.

Напиши му тако и, подвизавајући се за веру Божију и имајући у томе Бога за помоћника, не бој се штете од људи. Јер, онај који Му се противи бива потопљен као фараон у Црвеном мору. Онај, пак, ко Му несумњиво верује непоколебљиво стоји на тврдом камену.

Крај одговора светих отаца Варсануфија и Јована,
а Богу коме се у Тројици клањамо - слава. Амин.

Ава Варсануфије и Јован Пророк
ДУХОВНО РУКОВОЂЕЊЕ

Издавач
МОНАСТИР ХИЛАНДАР

За издавача
САВЕТ СТАРАЦА
ХИЛАНДАРСКОГ БРАТСТВА

Штампа
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΜΕΛΙΣΣΑ
ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑ
Τηλ. (0397) 23313 Φαξ 22415

Штампано у 3000 примерака

Ова књига је штампана добротом
породице Пешић из Београда